

ISTORIA ROMÂNILORŪ

SERIA 1786-1800

TOMULŪ III ALŪ SERIEI 1786—1800

(ALŪ V-lea ALŪ SERIILORŪ 1774—1800)

ISTORIA ROMÂNILORŪ

CURSU FACUTŪ LA FACULTATEA DE LITERE DIN BUCURESCI,

DUPE DOCUMENTE INEDITE,

DE

D. PROFESORŪ V. A. URECHIA

MEMBRU ACADEMIEI ROMÂNE, MEMBRU CORESPONDINTE ALŪ ACADEMIEI SPANIOLE, ALŪ
INSTITUTULUI ETNOGRAFICŪ DIN PARIS, ȘI ALŪ ALTORŪ DIVERSE SOCIETĂȚI ȘI CONGRESE
LITERARE ȘI ISTORICE, MEMBRU FUNDATORU ALU ATENEULUI ROMÂNŪ, ETC.

PUBLICATU

SUB DIRECTIUNEA PROFESORELUI,

DE

COMITETULŪ DE STUDENȚI AI FACULTĂȚEI DE LITERE DIN BUCURESCI.

SERIA 1786-1800

TOMULŪ III ALŪ SERIEI 1786—1800

(ALŪ V^{lea} ALŪ SERIILORŪ 1774—1800)

CU DIVERSE ÎLUSTRAȚIUNI.

BUCURESCI

TIPOGRAFIA ȘI FONDERIA DE LITERE THOMA BASILESCU

111, BULEVARDUL ELISABETA, 111

1893

C. 9940.

VOLUME APARUTE

Seria 1774—1786 . Tomulu I

» » » . Tomulă II

Seria 1786—1800 . Tomulă I (al III^{lea} din seria 1774—1800)

Seria » » . Tomulă II (al IV^{lea} » » » »)

Seria » » . Tomulă III (de faă, în cursă de publicaăiune,
care va fi al V^{lea} începându de la
1774).

PREFAȚA

Cunoscința Istoriei națiunii Române din secolii anteriori secolului al XVIII^{lea}, este desigur de dorit, nu numai pentru a mulțami simplu curiozitatea celor moderni, ci pentru că ea este singură proprie, făcându-ne tabelul vitejiilor neintrecute și înțelepciunii directivei politice a străbunilor noștri, să ne însușească și pe noi la fapte mari, și să ne fie de sfat bun, de povățuire în conducerea intereselor politice ale țilei.

Dar dacă importantă este istoria secolilor trecuți (și importanța acesta n'am așteptat noi bătrânii să ne-o semnaleze cei mai tineri, cu nemeritate imputări, ca mai deunăzi la ocaziunea comunicării unei descoperiri a vre-unui document ori inscripțiune de o însemnătate mai multă sau mai puțin apreciabilă¹), totuși suntem convingși, că nu este lucrare mai urgentă pentru națiunea română decât studiul evoluțiunii sale interne, aceea de care este legată lucrarea evolutivă a țărilor de față. Acesta am mai spus-o în fruntea anteriorilor volume; acesta o repetăm și la începutul acestuia.

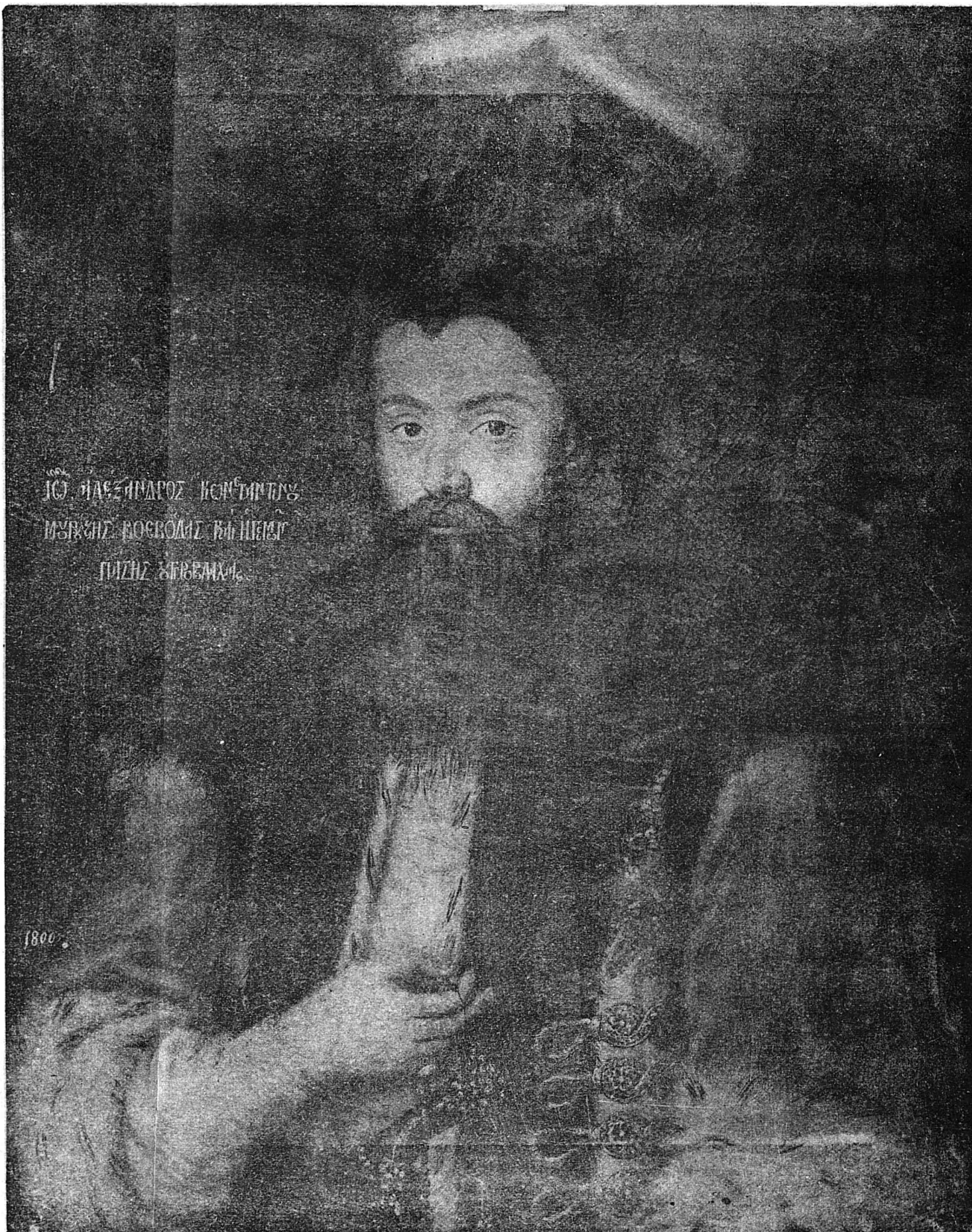
Facem această lucrare, cum s'a vedut, nu mai mult cu singurul sprijin al colecțiunei Hurmuzachi, a lui Dionisie eclesiarculu, ori al publicațiunilor didactice existente, se cu Șincai, Engel, Zinkeisen... ci pe temeiul de a vr'o mie de documente inedite, fie din colecțiunea mea proprie, fie din aceea mereu îmbogățindu-se a Academiei noastre, fie din condicele domnesci ale timpului, remase *terrae incognitae* până la publicațiunea mea de documente școlare din Buletinul Instrucțiunii publice de la 1864.²

V. A. URECHIA.

1. Un coleg imputa istoricilor români, în sinul Academiei, că nu se ocupă de istoria veche a Românilor, ci numai de Fanarioți..... În anunțul care a deschis subscripțiunea la publicarea cursului meu de istorie a Românilor, am vestit, că treptat, în serie, va apare istoria Românilor, descindându până la secolul al 14-lea. Aștepte-se dar această publicare și să-și reserve ori-cine grăbită critică pentru atunci. Dacă am început publicațiunea noastră cu secolul al 18-lea, este pentru că cetind toate, dar toate cărțile noastre de istorie, le-am aflat pline de erezii, și în cea mai deplină ignoranță de evoluțiunea noastră socială și culturală din secolul care este imediat legat de timpurile noastre.

2. Unica publicațiune mai veche, care a avut în vedere o condică domnească multă două din archiva statului, a fost cea a repositului Teulescu. În publicațiunile diverse dinainte de 1891 nici o pomenire de asemenea condică domnească.

Ist. Românilor

V.A. Urechia,

ISTORIA ROMĂNILORŪ

I

Alexandru Moruzi după diverși autori. Stremutarea lui la Muntenia.

Despre domnia lui Alexandru Moruz, în 1793, în Muntenia, regretatul profesor A. Laurian, în *Istoria Românilor*, (8° Bucurescî 1873) ȑice numai atătŭ :

« Poarta spre a stôrce banŭ de la Români, în contra tractatelorŭ încheiate, strămută, cu finitulŭ acestui anŭ, pe Mihailŭ Șuțu în Moldavia și pe Alexandru Moruz în România. Pe când curgea revoluțiunea francesă în tâtă terôrea ei, principatele Române stôrse și flaccite prin lungele resbele, și prin aviditatea Turcilorŭ pe care nu-ŭ mai putea sătura cu banŭ, era în pace și se ocupa cu vindecarea plăgilor celorŭ înfipte în anŭ trecuți. În anulŭ R. 2548 (Chr. 1795) se depuse Mihailŭ Suțu din Moldavia, și în loculŭ lui se numi Alesandru Ioanne Calimach, érá în a R. 2549 (Chr. 1796) se depuse Alexandru Moruz în România, și în loculŭ lui se trimise Alexandru Ipsilante. »

Aaronŭ Florianŭ se exprimă în termenŭ bunŭ despre Alexandru Moruz, Domnŭ la Muntenia. Acestŭ istoricŭ califică pe Alexandru Moruz de Domnŭ « bunŭ, blândŭ și învățatŭ, » și ȑice că : « a venitu în țera Românescă cu scopŭ de a o reforma. »¹

Despre domnia lui Alexandru Moruz, D-lu profesorŭ Xenopolu ne spune, că dragomanulŭ Gheorghie Moruz, fratele lui Alexandru Moruz, isbuti. prin stăruințele sale la Pórtă, să schimbe pe Alexandru Moruz de la Domnia Moldaviei la acea a Munteniei.

---

1. Aaronŭ Florianŭ, Manualŭ de istoria principatului României. Bucurescî 1839 p. 168.

Apoi D-lă Xenopolu măi spune, că Alexandru Moruz « vine în București, în Iunie 1793, șease lună după ce în Paris se petrecuse drama sângeroasă a decapitării lui Ludovicu al XVI și schimbarea de lucruri în Franța, ce trebuia să aibă asupra țeriloru române urmări așa de fuste. »

Ne măi spune autorulă «*Istoriei Românilor*», tipărită la Iași, că sub Moruz continuă boala ciumei, de care muriră dece mi în București și trei mi în Craiova; că măi năpădiră și locuste, după ce țera era bântuită de secetă; că Moruz făcu spital pentru ciumați și că din nenorocirile țerei storcea bană, neguțătorindu grăulă și porumbul și precupețindu-le; după aceea Moruz a mai impusă ună împrumută silit monăstirilor; el făcu o fabrică de hârtie la Afumați, pe care apoi o dă în sarcina Mitropoliei, îndatorind-o să-ă plătescă o sumă măi mare decâtă îl costase. Ast-felu fiindă elu fôrte maestru a stringe bană, s'a dus, după trei ană de domnie, înapoi la Constantinopole, încărcată cu o nesfârșită avuție stôrșă din lacrimile și din sângele poporului. »

La atăta mărginescu istoricii noștri istoria domniei lui Alexandru Moruz și pentru a constitui acestă istorie se servă de *Dionisie Eclesiarcul*.

În deșertu am resfoi operele didactice, de o importanță măi mică, impuse prin școlele năstre secundare, căci prin multe din ele nu am afla decât numele acestui Domnitoru, ba încă se pôte întâmpla să nu găsimu nici numele.

Lucrarea năstră va servi, sperămu, pentru împlinirea lacuneloră din cărțile didactice și pentru îndreptarea erorilor din publicațiunile istorice de până astăzi. Măi pre susă de tôte însă, lucrarea năstră are de scop să ne arête mersulă înainte, oră cât de anevoios, dar nu măi puțină reală al națiunii române și treptata ei pregătire pentru marile evenimente de renaștere din secolul al XIX-lea.

*

Mutarea lui Alexandru Moruz de la tronul Moldovei la acelă al țerei românesce a fost explicată în diverse moduri de istoricii noștri. Aaronu Floriană¹ atribue acestă schimbare la motivulă că : « Pôrta so-cotindă prin darurile ce-i venea de la schimbarea cea răpede a prin-ților, să se despăgubescă de ertarea tributului pe doi ană, a scosu pe Mihaiă (Suțu) din scaun, și pentru ca să nu să facă strigare că l'a scosu fără vină, împotriva tratatelor, l'a orânduit în Moldova. »

În acestăș sensă se exprimă și Lauriană, dicend : « Pôrta spre a

---

1. Manuală de istoria Principatului României, București, 1839 pag. 168.

stôrce bani de la Români, în contra tractatelor încheiate, strămută cu finitul acestui an (1795¹) pe Mihailu Suțu și pe Alexandru Moruz în România. »²

Bătrânul Drăghici nu aduce nici o explicațiune pentru această schimbare, ci numai cât o înregistrează, precum tot asemenea o înregistrează, fără comentariu, și *Chronica* greacă publicată la călcăiul Istoriei Mitropoliei din Iași,³ cronică ce cuprinde anii de la 1768—1812.

D-lu Xenopolu dice, că această strămutare de domnie s'a făcutu în interesul propriu al Moruzeștilor și că numai în aparență s'a datu motivulu de interesul Turciei, care fiind pe atunci gata a declara din nou războiu Rusiei, avea trebuință de unu domn mai bătrân și mai experimentat în espusa Moldovă.

Acăsta versiune e întemeiată pe o corespondență adresată Ministrului afacerilor străine din Paris de către *Constantin*, un grec care aspira să represinte republica francesă în orient.

Acăsta corespondență din 20 Februarie 1793 st. n. spune într'adevăr că :

(Vol. 184, D. 137).

Paris, le 20 Fêv. 1793. L'an 2 de la Rêp. Française.

« Le Grand Seigneur vient de conférer le gouvernement de la Principauté de la Moldavie au Prince Michel Soutzo, qui a été jusqu'à présent Hospodar de la Valachie. Cette dernière province est confiée au jeune Hospodar Mourousi qui, depuis la paix de Sistow, par considération pour les services de son père, avait été revêtu de la Principauté de la Moldavie.

Michel Soutzo est chargé de mettre l'extrême frontière en état de défense. de presser les fortifications des places situées sur le Danube, telles que Ismaïl, Tulcia et Kilia, d'établir des magasins considérables le long du Niester et du Pruth, de surveiller la construction d'un pont de communication qu'on se propose d'établir à Issaczia ; en un mot, de faire toutes les dispositions d'une campagne qui devient tres-probable. Les Turcs, alarmés de l'extension formidable des armées russes dans la Pologne et n'ignorant pas les embarras des Puissances coalisées, paraissent décidés à hasarder une nouvelle guerre, dont ils se promettent beaucoup de succès.

1. Istoria Românilor : 1873 pag. 559.

2. D-lu Xenopolu pune data de 1793, daru vom vedea, din documentele nostre inedite, cine era mai aproape de adevăr.

3. De D. Erbicnu. f° 1888 pag. 501.

Quand je recevrai des détails plus amples de Jassi, j'aurai l'honneur d'en faire part au citoyen Ministre des Affaires Etrangères.

J'ai l'honneur d'être votre très-obéissant serviteur.

Constantin. ¹

Familia Moruzi era influentă în România cu mulți ani înainte de ce Alexandru Moruz s'ajungă Domnul ei. Așa vedurăm această familie dobândind, încă sub Alexandru Ipsilante, ca proprietate privată orașul Ploesci, celă fundat de Mihai-Vitezul. Această situație a familiei Moruzi negreșită deveni și mai importantă, prin faptul că bătrânul Constantin Moruzi, ca dragoman al Porței la congresul de la Siștovu, legase importante relații cu diplomații austriaci.

Acestor relații datori Constantin Moruz trimiterea în Moldova ca Domn, a fiului său Alexandru.

În adevăr numirea lui Alexandru Moruzi la tronul Moldovei, în urma păcii de la Iași cu Rușii, era un mic eșec al politicii rusești. Am aretat aiurea măsurile violente luate de Alexandru Moruzi în contra acelor din prelații bisericei Moldovene, cari erau instrumente bine cunoscute rusești.

Eată explicațiunea noastră asupra strămutării lui Alexandru Moruzi din Moldova în Muntenia. Austria, cu totă pacea semnată la Siștovu, târăgia să restituie Porței multu doritul de ea Hotin. La finea anului 1792 într'o depeșă, cu data de 3 Decemvrie st. n. observă Knobelsdorf, însărcinatul din partea Austriei cu negociațiunile pentru Hotin, că : « Spiritele sunt foarte agitate contra Austriei. „*Je désire me tromper, mais je crains que, si Chotin n'est pas rendu, on n'en vienne à des extrémités fâcheuses.*» ²

În prevederea războiului cu Austria, din cauza Hotinului, nu mai era posibilu Alexandru Moruzi ca Domn al Moldovei, căci Moruzescii erau greu bănuți ca partizanii ai Austriei, după pacea de la Siștovu. Mutarea lui cel puțin în Muntenia, departe de Hotin, era hotărâtă și pôte nu rău vedută nici de Muscali.

În acestu sens avea dreptate greculu Constantin, când scria Ministrului din afară francez, că Mihail Suțu fusese strămutat în Moldova pentru a pregăti noul război cu Austria.

Cătră această considerare politică, negreșitu se adaugă și intrigele Moruzescilor din Constantinopol. Vizirulu, cum ne spune Atanasie Comnen Ipsilanti, la indemnulu lui Reis Ketab Feisulah Efendi, merse

1. Hurmuzache volum II. suplem. I. 1885 pag. 85.

2. Geschichte der Europäischen Staaten, Geschichte des Osmanischen Reiches in Europa, von Johann Wilhelm Zinkeisen, Gotha 1859 T. 6 pag. 856.

la Sultanulă și-î propuse strămutarea lui Alexandru Moruzi în Muntenia. Fie că și Sultanulă avu parte din câștigulă vizirului, fie că i se explică considerațiunea politică mai sus adusă, Sultanulă primi propunerea, de și, prin femeile Haremului său (cumpărate aceste de Zarahulă Petrache), era îndemnată să redea tronulă Munteniei lui Alexandru Ipsilanti și nu aștepta decât ca vizirulă să-î propună asemenea numire. Sultanulă nu se împotrivi, iar Haremulă își răsbună după câte-va zile în contra lui Reis-Efendi, căci fu surghiunită la insula Cos.¹

II

Căimăcămie la București. Sosirea lui A. Moruzi. Pregătire de primire.

Alexandru Moruz nu sosese imediată la București. În condica domnescă a lui Mihailă Suțu, aflămă acte din primele zile ale lui Ianuarie 1793, din care constatăm, că Mihailu Suțu nu mai domnesce în Muntenia.

Codex XX de la Arh. Statului nu merge cu hrisóvele și pitacele domnesci de cât până la Septembrie 1792.

Codicele cu numerile XXI și XXII sunt și ele pe 1792. Acesta din urmă (XXII) coprinde 348 acte și celu din urmă pórta data de 1792, Octombrie în 1 zile (fóia 348). La fila 238—241 suntă însă trecute patru acte din 1793, Ianuarie 14—25, cari arétă că, la acéstă dată era țera administrată de o căimăcămie.

Până la sosirea noului Domnă în București, țera e administrată în adevără de o Căimăcămie, în care aflămă pe Mitropolitulă Filaretă, pe marele Bană Neculaă Brâncovenu, Visterniculă Enache Văcăresculă. Constantină Caragea pórta demnitatea de hatmană. Dintre boerii lui Mihailă Suțu mai rămână câțiva în Divan.²

Nu este exactă, că Alexandru Moruzi n'a venită la București de cât în Iunie 1793, cum dică unii din istoricii noștri; căci avemă documente semnate de elă, din reședința Bucureștiloră, de la luna Martie.

În cursulă luniloră Ianuarie și Februarie, Căimăcămia pregătesce Capitala pentru primirea lui Alexandru Moruzi. Epitropia obștască, compusă de Clucerii Costachi și Dumitru³ și de Dumitru Varlamu,

1. Pag. 636 a opului lui Atanasie Comnen Ipsilanti, tipărită la Constantinopole. Εκκλησιαστικῶν καὶ πολιτικῶν τῶν εἰς δεδεκα βιβλίων Η' Θ' καὶ Ι' ἦτα τὰ μετὰ τὴν ἀλώσιν... (1453—1789).

2. Veđi cod. XXII, fila 90.

3. Credă că este autorulă Istoriei evenimenteloră de la 1769 la 1775. Veđi memoriulă meă la Academie.

ceru, în 14 Ianuarie, 1793, ordinu de la *Căimăcămie* către *vechili* Spătăriei și Agiei (Domnului încă nu numise pe titularii acestor posturi), ca să zapciască pe cei cari au prăvălii în cele patru poduri principale ale Capitalei, să curețe noroale „cari acoperă aceste poduri de o palmă.”¹

1. Iată acest act:

Către Dumnéloru cinstiți Boeri Caimacamii scaunului Terei Românești, de la noi cei mai josu numiți Epitropi ai Obștiei.

A n a f o r a

Înstăințăm Dumnévoastră pentru patru poduri mari din Bucuresci, că după ce să află la astă proustă stare, zacă și nămolite pe desupra cu tină de câte o palmă și mai bine, mai alesu părțile de prin mahalale, de sub ocolul Spătărescu, pentru care ne rugăm Dumnévoastră să bine-voiți a fi cinstita porunca Dumnévoastră către Dumnélui *Vechilulu Spătăriei și către Dumnélui Vechilulu Agiei*, ca să rânduască Zapcii Dumnéloru într'adinsu pentru câți se află cu șederea pe marginea podurilor, ca să rănescă tina și sa o ridice de pe poduri pentru ca să nu găsească pricină că este astă-dă înghețu, mâne se u poimâne pôte o fi moia, și se pôte răni. ci Dumnéloru sa nu conteneze a face prin Zapcii dîsul mumbarsirlăcu; de aceea înscăințăm Dumnévoastră. 1793, Ianuariu 14.

Costache Cluceru. Dimitrie Cluceru. Dumitru Varlaam.

Noi Caimacamii Terei Românești

Poruncesce Divanul Dumitéle frate biv vel Vist. Filipescule, Epistatule, alu Spătăriei, Dumitéle biv vel Căminariu Raletu, Epistatul Agiei, sa orânduie Dumnévoastră Zapcii mai întâiu să faca sciutu la toți de obște, ce se voru fi aflând cu șederea pe marginile podurilor, făcându-le mumbarsirlăculu celu cuviinciosu, ca fiesce-carele sa-și rănescă tina înaintea ținutulu se u, să o strîngă grămadă la o parte pâlcuri, pâlcuri, și Zapcii să o pue sa o încarce cu care ce vinu la tîrgu și să o scotă afara din orașu la câmpu, afară însă din carele co descarcă podine Domnesci, cari aducă în Bucuresci, pentru care este poruncă dată a nu se supăra; însă să dați Dumnévoastră strașnică poruncă rânduieilor Dumnévoastră, să se ferască de zulumuri atât la puerea rănitulu, cât și la scosul tinei, infricoșându-i cu pedepsă; însă fiind-ca Polcovnicia podulu a eșitu de sub zaptu Agiei și este legată la Epitropie, poruncesce Divanul și Dumnévoastră Boerilor Epitropi, ca să orânduie și Polcovnicu de podu, să dea mână de ajutoru, cu omenii din destulu, atât pentru rănitulu podurilor, cât și la ridicarea tinei, epistăindă la acosta însuși elu după datoria ce are. 1793, Ghenar 25.

Filarctu alu Ungro-Vlahiei. Nicolae Banu. Enache Vist. Costandin Caragea Hat..... vel. Vorn. Scarlatu Vornicu..... vel Logof.

Fila 90 91, Cod. XXII).

III

Compunerea Divanului Țerei. Coda de toporu. Isvóre.

Din hrisóvele domnesci de la Alexandru Moruzi, constatăm, că Divanulu acestei Domnii, în Maiu 1793, era compus din următorii boeri :

Dimitrie D. Racoviță, mare ban ;
Enache Moruzi, mare vornic de Țera de sus ;
Nicolae Brâncoveanu, mare vornic de țera de jos ;
Manolache Crețulescu, mare vornic al treilea ;
Nicolae Filipescu, mare vornic al patrulea ;
Costache Ghica, mare logofet de Țera de sus ;
Scarlat Ghica, mare logofet de Țera de jos ;
Dimitrie Manu, mare postelnic ;
Isaac Ralet, mare clucer ;
D. Schina, mare comis ;
Dumitrache Costandache, mare pitar.

Enache Văcărescu, incetă de a fi visternic, daru abilulă boeru, care aprópe neintreruptu o duse în slujbă, de la Alexandru Ipsilant, rămase și acumu în Divană, ba încă în vrednicia *Spătăriei*, cea de încredere deosebită a Domnitorului.

Visteria o ținea interimar Nicolae Brâncoveanu.

Nu putemă, veđend lista aceasta a boeriloru din Divan, să nu observăm, că Alexandru Moruzi n'a adusu nici elu obicinuita haită de fanarioți și că Divanul țerei, boerii români, pórta împreună cu Alex. Moruzi, raspunderea faptelor acestuia, pe câtu timpú le vom găsi făcute cu concursulu, ori cu asentimentulu lor. De vor fi aceste fapte rele, va fi éráși ocasiune de a esclama : « *códu de toporu e mai vinovata ca lemnarul !* »

Aaronu Florianu, precum veđurămu, în oposițiune cu ceea ce au scrisu istoricii noștri, laudă pe Alexandru Moruzi, ba încă adauge, că a venit în Țera Românească cu scop de a o *reforma*.

Cercetând mai de-aprópe actele de sub Domnia lui Alexandru Moruzi, vomu vedea intru câtú nu este exagerată buna opiniune ce Aaronu Florianu avea despre acestu Domnu.

Asemenea cercetare o vomu intemeia pe documente din colecțiunea noastră proprie, pe documentele publicate până astăzi în diversele colecțiuni și pe documentele inedite, din condicele Domnesci XXIII—XXXI inclusivu, cuprinđendú anii 1793—1796.

IV

Biserica sub Alexandru Moruzi.

Orî-cât de scurtă a fostu Domnia lui A. Moruzi în țara românească, elu și-a purtat atențiunea cu multă stăruință asupra bisericeî.

Abia după unū anu de păstorire, Mitropolitulu Filaretū II se re-trage din scaunū, sub pretextū de boală, în Septembre 1793.¹ Deja la sosirea din Moldova în țera românească a lui Alexandru Moruzi, Filaretu nu eșise inaintea Domnitorului și delegase în numele său, să-l întâmpine, pe Episcopulū de Buzău, Dositheiu, scuđându-se că e bolnav.

Nu avemu a ne pronunța între P. S. Episcopu de Râmnic, Ghenadie Enăceanu, care nu admite că boala singură a adus pe Filaretu la necesitatea de a demisiona, și între regretatul Episcopu Melhisedecu, care nu admitea altă explicațiune a demisiunei. Insistența ce pune Filaretu intru a areta că *de bună voie* demisionază, « *nesilit și din socotința proprie*, » ar cam da să se înțelgă, că P. S. Enăceanu, nu fără cuvântū susține tesa sa.

Dér Episcopulu de Râmnicū explică căderea lui Filaretū II din scaunulū metropolitanu, pe faptulū unei reacțiuni a boeriloru pămên-tenî contra fanariotismului, al căruia reprezentantu energicū ar fi fostu Filaretū II, care ar fi lucrat *la desnaționalizarea bisericeî române*.²

P. S. Melhisedecū nu admitea asemenea explicare, și noi înșine, din tôte actele lui Filaretu II, acte bisericesci ca și politice, nu aflămu nici unulū propriū a confirma versiunea P. S. Enăceanu. Am vęđut pe Filaretū ca Episcopū lucrând în politică împreună cu Enache Văcărescu și cu boerii prieteni lui de Saxa Coburgu, seu mai bine ai Austriei. Se va vedea din respect cultural, în studiul nostru asupra culturei din secolulū al XVIII-lea, că Filaretū II are însemnate merite la înavuțirea literaturēi nōstre bisericesci. Din privința bisericescă nu

1. Conдика sântă de la Mitropolie coprinde în limba grécă demisiunea următoare a lui Filaret: „Vęđendū că din ȓi în ȓi puterile mele se nimicescū în urma deselorū boale cę mi se întâmplă și cunoscendū cātū este de mare și grea de purtatū chiamarea acesteî îngrijiri duhovnicesci și pe lângă aceste dorindū să petrecū rēmășița puținelor ȓile ce voiū mai avea în liniște, mę retragū din scaunul acesta al Mitropoliei Ungro-Vlahiei, *de bună voie*, *nesilit de nime* și *din socotința mea proprie*, depunendū sortiî (ϕόρος) în mâniale prea Înălțatului, bine-credinciosului și prea blândului nostru Domnitorū, pentru ca să alęgă pre acela pentru care Dumneđeū va lumina consciința Măriei Sële și carele să fie vrednic a apuca cărma acesteî corăbiî duhovnicesci. Și spre sciință am dat acest *paretis* de față, subscris *de bună voie*, precumū amū ȓisū, și *nesilit*.” Sept. 1793.

2. Revista bisericeî ort. rom., luna April, anul 1881, pag. 459.

se p $\acute{o$ te induce, c $\acute{a}$ el a lucrat $\acute{u}$ la desna $\acute{t}$ ionalisarea biserice $\acute{i}$, din moment $\acute{u}$ ce a conlucratu mult $\acute{u}$ pentru $\acute{i}$ navu $\acute{t}$ irea ei cu c $\acute{a}$ r $\acute{t}$ i $\acute{i}$ n limba rom $\acute{a}$ n $\acute{e}$ s $\acute{c}$ ă.

Apo $\acute{i}$ p $\acute{a}$ r $\acute{t}$ ă $\acute{s}$ ia lui Filaret $\acute{u}$, la mi $\acute{s}$ carea literar $\acute{a}$ rom $\acute{a}$ n $\acute{a}$, pe c $\acute{a}$ tu timp $\acute{u}$ fu Episcop $\acute{u}$ al $\acute{u}$ R $\acute{o}$ mnicului, el $\acute{u}$, fostu ucenic $\acute{u}$ al $\acute{u}$ Mitropolitului Gregorie, este un $\acute{u}$ titlu neperitoru al $\acute{u}$ lui la recunosc $\acute{i}$ n $\acute{a}$ Rom $\acute{a}$ nilor $\acute{u}$. Corectarea $\acute{s}$ i tip $\acute{a}$ rire $\acute{a}$ a unei p $\acute{a}$ r $\acute{t}$ i importante din cele 12 volume in fol. a *Mineelor $\acute{u}$* , $\acute{i}$ n tipografia Episcopiei R $\acute{o}$ mnicu, la 1780¹ nu e una din lucr $\acute{a}$ ri $\acute{e}$ le cele de mai pu $\acute{t}$ in $\acute{u}$ merit $\acute{u}$ ale lui Filaret $\acute{u}$. D $\acute{e}$ r $\acute{i}$ nainte de a fi Episcop $\acute{u}$, ca Archimandrit $\acute{u}$ alu Mitropoliei, la 1775, sub Ipsilante-Vod $\acute{a}$, deja se deosebise Filaret prin tip $\acute{a}$ rire $\acute{a}$ la R $\acute{o}$ mnic, a *Omilierului s $\acute{e$ u cuvintele lui Macarie cel $\acute{u}$ Mare al $\acute{u}$ Egiptului $\acute{u}$* $\acute{s}$ i a *Ceaslovului $\acute{u}$* , $\acute{i}$ n 1777, la tipografia Mitropoliei din Bucure $\acute{s}$ c $\acute{i}$. La 1781 a publicat $\acute{u}$ *Cazania*, adic $\acute{a}$ ora $\acute{s}$ iunile de citit $\acute{u}$ $\acute{i}$ n $\acute{d}$ ile de s $\acute{e}$ rb $\acute{a}$ tori: la 1782 public $\acute{a}$ *Molitvelnicul $\acute{u}$* ; la 1784 public $\acute{a}$ *Cuvintele sf $\acute{a}$ ntului Teodor $\acute{u}$ Studitul $\acute{u}$* ; de aseinen $\acute{e}$ a *Catavasierul $\acute{u}$* , *Psaltirea*, *Cazania*, o nou $\acute{a}$ edi $\acute{i}$ tiune $\acute{s}$ i *Evangelia*. La 1785 dete *Penticostarul $\acute{u}$* , adic $\acute{a}$ r $\acute{a}$ nduiala serviciilor $\acute{u}$ bisericesc $\acute{i}$, de la Pa $\acute{s}$ te p $\acute{a}$ n $\acute{a}$ la Duminica tutulor $\acute{u}$ s $\acute{i}$ n $\acute{t}$ ilor $\acute{u}$. La 1786 v $\acute{e}$ $\acute{d}$ $\acute{u}$ lumina *Triodul $\acute{u}$* , adic $\acute{a}$ serviciulu bisericescu al $\acute{u}$ postulu mare, $\acute{s}$ i o nou $\acute{a}$ edi $\acute{i}$ tiune din Minee. In anul $\acute{u}$ urm $\acute{a}$ tor $\acute{u}$ 1787, Filaret $\acute{u}$ dete la lumin $\acute{a}$ *Liturgia*, $\acute{s}$ i *Slujba sf $\acute{a}$ ntului Stelian $\acute{u}$* . Apo $\acute{i}$ este anul $\acute{u}$ in care Enache V $\acute{a}$ c $\acute{a}$ rescu adres $\acute{e}$ z $\acute{a}$ lui Filaret $\acute{u}$ scris $\acute{o}$ rea prin care acest $\acute{u}$ *inv $\acute{e}$ $\acute{f}$ at $\acute{u}$* prelat $\acute{u}$ trimete spre cercetare $\acute{s}$ i observare, *Gramateca* sa rom $\acute{a}$ n $\acute{e}$ s $\acute{c}$ ă, $\acute{s}$ i care p $\acute{a}$ n $\acute{a}$ de-un $\acute{a}$ $\acute{d}$ $\acute{i}$ trecea de prima gramatic $\acute{a}$ a limbei n $\acute{o}$ stre. $\acute{O}$ re V $\acute{a}$ c $\acute{a}$ rescu cerea de la Filaretu *critica* operei s $\acute{e$ le, d $\acute{e}$ c $\acute{a}$ acela era necunosc $\acute{e}$ tor $\acute{u}$, ca grec $\acute{u}$, de limba rom $\acute{a}$ n $\acute{e}$ s $\acute{c}$ ă?

Suntem $\acute{u}$ de p $\acute{a}$ rer $\acute{e}$, c $\acute{a}$ Filaret $\acute{u}$, fie el $\acute{u}$ de origin $\acute{a}$ gr $\acute{e}$ c $\acute{a}$ s $\acute{e$ u rom $\acute{a}$ n $\acute{a}$,² n'a c $\acute{a}$ $\acute{d}$ ut $\acute{u}$ dupe scaunul $\acute{u}$ mitropolitan $\acute{u}$ al $\acute{u}$ $\acute{t}$ erei muntenesc $\acute{i}$ sub lovire $\acute{a}$ curentulu ante-fanariotic $\acute{u}$, c $\acute{a}$ c $\acute{i}$ fanariot $\acute{u}$ era $\acute{s}$ i Alexandru Moruzi.

E mai probabilu, c $\acute{a}$ Dosithei $\acute{u}$, care fusese candidat $\acute{u}$ rivalu alu lui Filaretu II, la scaunul $\acute{u}$ mitropolitan $\acute{u}$, la m $\acute{o}$ rtea lui Cozma,³ a c $\acute{a}$ $\acute{s}$ -tigat $\acute{u}$ favorulu noului Domnitor $\acute{u}$ $\acute{s}$ i a C $\acute{a}$ im $\acute{a}$ camilor $\acute{u}$ lui.

Trebue $\acute{i}$ ns $\acute{a}$, ce- $\acute{i}$ dreptul $\acute{u}$, s $\acute{a}$ fi avut A. Moruzi la m $\acute{a}$ n $\acute{a}$ cu niscai acte compromi $\acute{t}$ et $\acute{o}$ re pe Filaret $\acute{u}$ II, pentru ca el $\acute{u}$ s $\acute{a}$ insiste at $\acute{a}$ ta in

1. Kesarie a tip $\acute{a}$ rit $\acute{u}$ Mineele pe Oct.—Decembrie $\acute{s}$ i Ianuarie—Martie inclusiv $\acute{u}$ cu ceva din Aprilie. De la Aprilie—Septembrie, continu $\acute{a}$ Filaret $\acute{u}$.

2. Ve $\acute{d}$ $\acute{i}$ despre origina lui Filaret $\acute{u}$, pag. 34, din Schi $\acute{t}$ e biografice din via $\acute{t}$ a Mitrop. Filaret $\acute{u}$, de Melhisedec $\acute{u}$, Bucure $\acute{s}$ c $\acute{i}$, 8 $^{\circ}$ 1887.

3. Vezi Istoria Rom $\acute{a}$ nilor $\acute{u}$ de V. A. U., T. IV, seria 1786—1800.

declarațiunea lui că-și dă dimisiunea de bună voie, nesilit de nimeni.; de așa declarațiune nu era lipsă, decât înlocuirea lui Filaretu era rezultatul triumfului partidului românesc în luptă cu fanariotismul.

Din timpul administrării Mitropolitului Filaretu, sub domnia lui Alexandru Moruzi, să aducem câte-va acte, cari tocmai sunt proprii a ne arăta în Filaretu, unu bunu prelatu și nu unu desnaționalisatoru de biserică.

Cu data de 26 Martie 1793 Mitropolitul Filaretu propune lui Alexandru Moruzi oprirea intrării în țară de cărți românești pentru biserică, tipărite peste hotar. Anafora Mitropolitului către Domnitoru propune această prohibițiune, nu numai pentru ca să nu se introducă în biserică *sminteli*, ci și în interesul prosperării tipografiei Mitropoliei, și pentru că nici autoritățile bisericești din Transilvania n'ar fi îngăduindă introducerea acolo de cărți bisericești, tipărite în țera românească.¹

1. Iată aceste acte:

Anafora Mitropolitului pentru a nu fi slobodu sa se aduca carți românești tipărite din țeri straine.

Io Alex. Constan. Moruzi V.-Vod.

Fiindu-că prea sfinția sê părintele Mitropolitul țerei face arătare Domniei mele, prin această Anafora, cum că cărți de rugăciuni și de slujbe bisericești, de legea pravoslavnică a patriei acesteia, alcătuiindu-se și tipărindu-se în străine locuri, se aducă spre vândare aici în țară, și pentru ca să se trecă, să se credă și să se primască de pravoslavnice adevărate, se pun în unele semnul Eparhiilor de aici, cerându prea sfinția s, ca după cum celea de aici sunt oprite acolo, asemenea și celea de acolo să fie neprimite aici; amă primitu la acesta Anafora ce Ne face prea sfinția s, și poruncinu Domnia mea, ca acestu felu de cărți pentru rugăciuni și slujbe bisericești, fără de a nu fi cu pecetea și semnul sfintei Mitropolii a țerii acesteia, să nu se mai primască aici, nici sa se cumpere de nimenia aici. 1793, Aprilie 2.

procit vel. Logof.

Prea Înălțate Dōmne.

Din tōte lucrurile câte sunt spre dobânda sfintelor biserici, celū mai de trebuință și mai de folosū este tipărirea cărților, căci prin cărți se laudă și se proslăvesce Dumneđeu, și fieș-carele printr'insele face rugăciuni și cererile sēle cătră același Dumneđeu; acestu Dumneđeescu lucru încă din vremile celea de demultu s'au începutu într'acestu pământu alu țerei, prin voința fericitoru întru pomenire Domn, și prin silința Archiepiscopilor sfântulu scaunū acestuia alu Mitropoliei, însă fōrte prostu, atātū la meșteșugu, cātū și la aședarea cuvintelor în limba Românească, după cum atunci s'au obișnuitu a vorbi; iară în zilele reșoșailorū Domn Șerbanu Cantacuzino, i Costandinu Brâncovonu s'au mai venitū întru podōbă, atātū la dialectonū, cātū și la

Domnitorulă aprobă propunerea, cu rezoluțiunea sa din 2 Aprilie 1793.

Filaretu împreună cu Divanulu țerei mijlocesce în 7 Sept. 1793, cu forțe puține dle înainte de demisionarea sé, la Domnitoru în favórea regulării proprietății monăstiriloră asupra viiloru parăginite, în urma unei anaforale în favórea Mitropoliei de la Têrgoviștea.¹

meșteșugă, iară în dîlele răposatulu în Hristosă fratele Episcopu Rômnicu chir Macarie, cătu și în vremea noastră, cătu amă păstoritu acea Eparchie, mai multă silință amă pusă tălmăcindu și tipărintu mai cu bună înțelegere multe cărți carî nu le-au avut patria altă dată în limba sé, precum Mineile lunovnice, și altele, încă și tipografie grecăscă, de isnovă amă făcutu, ca să se potă tipări ori-ce carte va fi de trebuință în limba Elinăscă, fără a nu se mai osteni pe la alte locuri străine; precum și acum după ce din mila lui Dumnezeu amă primitu păstoria sfintei Mitropolii, vedendu Eparchia lipsită de celea mai multe trebuincioase cărți (fiind risipite și jăfuite în vremea trecutulu războiu), iarăși amă îmbrățișatu treba eu totă silința, facendu totă gătirea, ca din începutu, (de vreme ce și tipografia totu din pricina războiulu s'a fostu perdutu totă sința ei), pentru ea să se împlinescă totă lipsa de cărți pe la biserici spre slava lui Dumnezeu; însă după atăta ostenelă a noastră și truda ce facemu, împotriva ne sta adueerea și vîndarea cărților din pămînturi străine, și mai vîrtosu celea din țera Transilvaniei, carî se tipărescu atătu la Episcopia uniților, cătu și la Sibiiu, eu nume de ortodoxie, din carî nu numai că se pricinuesce oprirea cărților năstre, de a se trece, ci pôte și vre-o smintelă să se alunece în lăuntru, mai vîrtosu că acei uniți, ca să aibă cărțile loră ipolipsis, fiindu-că pravoslavnicii se ferescu de dînsii, la începutulu multora cărți pîrtă și numele Episcopiei Rômniculu, ca să se înșale ómenii și să le cumpere, iar la altele nici cum nu se arôtă de unde sunt tipărite; decî ca să lipsesca acéstă rea urmare, ne rugămă înălțimeî tale, ca cu luminată poruncă și Domnăscă hotărîre și privileghiă, să fie opritu a nu se mai trece aici în țera Mariei Tale cărți romănesce dintr'alte țeri, fiindu-că și cei de acolo nu îngaduescu a trece cărți de ale năstre la dînsii, după privileghiurile ce au acelea tipografii de la stăpînitorii loră, și nimenea să fie volnieu a cumpăra vre-o carte care nu va fi însemnată cu pecetea sfintei Mitropolii la începutu; și într'acéstă chipă urmându-se și credința va fi păzită de smintele și tipografia va merge spre sporire; de acéstă ne rugămă, iar aniî Mariei Tale să fie de la Dumnezeu mulți și fericiți. — 1793, Martie 26.

Cond. 24, Fil. 57.

(Subscrierea în grecesce).

1. Iată documentulă relativă :

Climentu Economu sfintei Mitropolii ot. Têrgoviște, pentru cei ce au vii pe moșia Mănăstirei și le-au lăsat de s'au păraginit.

Io Alexandru Costan. Moruzi Vod.

Intărimă Domnia mea întru tôte Anaforaua prea sfîntiei sële părinteluî Mitropolitu, a Dumnéloru veliților Boeri, și poruncimă și Dumnóvóstră Ispravniciloru județuluî așa să urmați. — 1793, Sept. 7.

Vel Logof.

Dacă interesele materiale ale bisericeii nu pare să le fi neglijat Filaretu II, de cele morale încă s'a preocupat. A obliga preoțimea și în genere pe clerici să fie ómenii de trébă, era în deprinderile lui Filaretu II. Dar acésta făcé, că închisórea Mitropoliei se ímplea adese, cea-ce necesită cererea Mitropolituluí către Domnitoru în coprinderea următóre :

Prea Înălțate Dómne.

Climent Economul sfíntei Mitropolii ot Târgoviște au jăluit Máriei Tale, că în Délulu Aninósa din jud. Dâmbovița, pe moșia sfíntei Mitropolii sunt vii părăsite de câte dece, șése și cincispredece aní, și în pólele viiloru acei ce le-au lăsatú de s'au părăginitú au obrații mari cu liveđi de pometurí și de fênú, și nici ei nu își lucréză viile, nici pe alți îngăduescú, din care pricină nu numai că rămâne sfánta Mitropolie págubașă de otastina ce putea lua de la acele vii, ci nici din liveđile de pometurí și de fên nu vor să deé dijmă; asemenea mai sunt și alții de au câte cincí, șése rëndurí de viță, și pe lângă acestea țin liveđile de fên și de pometurí, de fac câte șése, șepte și dece buți de prune pentru rachiú, și cu cuvântú că au vii, deciuială din pruní și dijma de fênú nu se supun a da ; și cere ca să se hotărăscă cum se va găsi cu cale și cu dreptú de către Înălțimea Ta, de a nu rămânea sfánta Mitropolie págubașă de veniturile moșiei séle ; a căruí jalbă ni se poruncesce de către Înălțimea Ta, ca teorísínd-o, să cercetămú și de obiceiul páméntuluí cum se urméză ? și să arétămú Înălțimei Tale în scris. După luminata poruncă următorí fiindú, ínciíntămú Máriei Tale, că vechiulú obiceiú al páméntuluí la acestea urméză într'acéstú chipú : cândú locuitorulú sedesce pe moșia altuia, de își părăsesce via lui în trei aní deplinú nelucrată, atunci stăpánul moșiei ia aceea paragină în stăpánirea sé ; iar pentru dijmurile moșiei stăpánulú páméntuluí are să ia deciuială pentru tóte rodurile ce va face pe moșie, afară numai din grădina ce are locuitorulú ímprejurul casei lui, pentru aceea nu are a da nimic ; care acéstú obiceiú a páméntuluí se vede alcătuitú și în pravelnicésca condică la list. P., cap. al cincilea, scriíndú într'acéstú chipú « cândú locuitorulú ce séde pe moșia altuia, își va părăsi via sé în trei aní deplinú nelucrată, atunci stăpánulú moșiei să aréte Dómniei, și dándu-li-se scire și încă de unú anú sorocú, de nu o va lucra nici într'acélú anú, atunci să o stăpánescă stăpánulú moșiei ; » în aceste soróce de trei aní și de unulú să se caute cândú nu se va íntâmpla vre-o íntâmplare de mare nevoie ; iar pentru dijmurí, scrie tot la acéstă list. cap. al șéselea, că locuitorul care séde la stăpánulú páméntuluí, dá deciuială pentru tóte rodurile ce va face pe moșie, afară numai din grădinile ce are ímprejurulú casei lui, pentru care nu are a da nimicú, făr de a pomeni cevașú și pentru cei ce au liveđi de pometurí și de fên în obrațele viilor ; decí cât pentru cei ce și-au părăsitú viile, măcarú că au trecut soroculú de mai susú, adecă : de trei aní și de unulú, dară fiíndcă la mijlocú au fost răsmiriță, ni se pare a fi cu cale să fie luminată porunca Máriei Tale către dumnélorú Ispravnicii județuluí, ca aducéndú ínainte dumnélorú pe toți aceia ce își au părăsitú viile, față cu Economulú sfíntei Mitropolii, să cerceteze de își au viile lor părăsite de atătia aní, precum arétá Economulú, și fiínd așa să-í întrebe de voiescú a le mai lucra, și de vorú vrea să-í pue să dea și zapise în scris, cum că de acumú ínainte le vorú lucra și le vorú da pe rodú, și cândú nici după aceea

Prea Înălțate Dómnne.

«Cu smerită Anafora însciințezú Mării tale, că din partea bisericească pentru cei cari se întâmplă a cădea în vre-o vină, și se închidu la Mitropolie, a fostú obiceiú din vechime de se da de la spătărie câte două seimeni, cari se afla napristanú acolo de paza aceluia vinovați, dar fiindú-că de la o vreme încóce nu s'au păzítú orânduéla, ci uneorí s'au datú, alte-orí nu s'au datu, și unú găsindú parlejú fugu pe furișu, neavéndú cine să-i păzescă, precum s'au întâmplatu și mai în trecutele zile de au fugítú vre-o două; pentru acea ne rugămu Măriei Tale, ca să fie luminată poruncă a se păzi acestu obiceiú neclintitu și în totă vremea să se dea acești seimeni de la spătărie a fi pentru această trebuință; iar anii Mării Tale de la milostivulu Dumneđeu rugămu a fi îndelungați cu multă fericire.» — 1793, Iulie 8.

Filaretu alu Ungro-Vlachiei.

Ió Alexandru Cost. Moruzi Vod.

«Cinstitu și credinciosú boierulu Domniei mele, D-ta vel. spăt. Ienache Văcărescule, obiceiulú ce va fi fostu mai înainte, poruncimu Domnia mea să se urmeze și acum și după obiceiulu ce va fi fostu să orânduiască de la spătărie de a se da acei două seimeni.» — 1793, Iulie 13.

(Cond. XXIV, Fil. 299).

Vel. Logof.

nu vorú fi următorí, séú vorú dice că nu voescú a le mai lucra, atunci să rămăe în stăpânirea sfintei Mitropolii, după vechiulú obiceiú al pământulu, iarú pentru cei-l-alți ce au câte cinci, șese rëndurí de viță, și cu acésta ținú în obrațiile viilorú lorú liveđile de pometurí și de fenu, fiind-că ei într'adinsú își micșoréză viile și își mărescú obrațiile, de-și facú liveđi de pomí și de fenu, cu socotéla că din acelea liveđi nu au a da dijmă, din care acésta viclenie a lor, nu numai stăpânul moșiei se păgubesce de dreptul moșiei, ci și chiarú camera Domnéscă de vinăriciú, găsimú cu cale, ca atâtú aceștia ce facú aceste viclenii de ținú pe lângă puțintică vie de astfelú de liveđi mari, câtú și cei mai de susú diși ce își au părăsitú viile, și toți câți vorú avea vii pe moșia sfintei Mitropolii, să fie liveđi apărate pe măsura viilorú lorú, adecă din câte pogóne îi va fi via, pe jumătatea viei să aibă numai livedea apărată, iar câtă livedea va avea mai multă să plătescă deciuiala după obiceiú, și din pomí și din fenu, cum și cei ce nu vorú avea vie de loc, și vorú fi ținú numai liveđi de fenu și de pomerítú pentru negustorie, aceia să plătescă deplinú deciuiala, adecă din totă livedea, precumú pentru acestú felú de pricină s'au făcutú hotărîre și de către Măria Sa Mihail Vodă Suțul, cu sfatú de obște la asemenea pîră ce au avutú Egumenu M-rii Radulu Vodă cu locuitorii de pe moșia Văleni a M-rii de a se urma; iar hotărîrea cea de săvêrșítú rămăne a se face de către Înălțimea Ta. 1793, Sept. 7.

Filaretú al Ungro-Vlachiei. Dum. vel Banu. Ienache Moruzi celu Vornicu, ... Vel vor., ... Vel vor., ... Vel logof., ... Vel logof.

(Cond. XXIV, Fil. 412—413).

Moralitatea din respectul căsătoriei era, cum se vede, sub scutul bisericii. Filaretul era foarte aspru în procesele de așa natură. Dăm în notă unu curiosu act relativ la o despărțenie din 1793, Aprilie. ¹

1. Io Alecs. Constan. Moruzi Vvd.

Judecata lui Cinca Polcovnicu din jud. Vâlcea cu Florea sin Diaconu Barbulu comisarul din jud. Argeșu pentru despărțenia Florei de către fata lui Cinca.

.....În urma acestei Anaforale au dat jalbă Domniei mele Florea pentru tal. 500, care se osîndesce a da la cutie, dîcîndu că au pus socru-său mîna pe dîșii, la învoirea ce făcuse a fi despărții, care n'au fost după pravilă primită în urmă de Prea Sfinția Sa părintele Metropolitul, și cere ca să se împlinescă de la socru-său înapoi. Iar socru-său împotriva, dîndu jalbă Domniei mele, cere apărare de acei bani, dîcîndu că i s'a pricinuit multă cheltuială, amblîndu întru acesta pricină. Decî făcîndu Domnia mea chibzuire la acesta, găsim și pe socrulu, ca și pe ginere, vinovați, amîndou la fapta ce au urmat împotriva pravilei, cu a face între dîșii despărțire de cununie prin zapisele lor; pentru acea dîcem, ca tal. 250, dintr'aceia să-i întorcă socrulu la cutie, iar cei-l-alți tal. 250, dintr'aceia împreună, cu totă zestrea ce va fi luat Florea, și încă jumătate cât taie foia zestreii, care este osînditu Florea a da de la sine, ci după prețuirea care din porunca Domniei mele au făcut starostea de negustori, față cu amîndou părțile, face zestrea jumătate tal. 274—30. Acestea câte trele condeile de zestre, banii să se dea în mînile muerei, fiind Domnia mea sincatavasis, a se mulțami Cutia cu tal. 250 pentru pricina ce arătăm, și poruncim zapciului să urmeze a face împlinire 1793, Aprilu 5.

Prea Înălțate Dîmne!

Cinca ce au fost polcovnicu din jud. Vâlcea, prin jalba ce au dat-o, către Măria Ta arătă, că avîndu o fată a sa ar fi căsătorit-o după unu Florea sin Diaconu Barbulu comisarul din jud. Argeș, june fiindu, și după trei săptămîni aruncîndu-i pricină, că nu ar fi gasit-o întru curăția fecioriei, muncind-o cu casne înfricoșate, de au rămas și la bîlă, au trimis-o a casă la numitul tată-său cu mare necinste, și se rîgă a-și avea dreptatea; întru a căruia jalbă orîndnindu-se de către Măria Ta Aprodul vătășescu Mumbașir, ca să mîrgă și prin scirea D-lor Boerilor Ispravnicii al Jdețului, să ia pe Florea, și aducîndu-lă aici, să-l înfățișeze înaintea noastră, ca să cercetăm pricina, și să însciințăm Măriei tale cu Anafora; decî după poruncă înfățișîndu pe amîndou părțile, am vădu la mîna lui Cinca deosebită carte de judecată, a fratelui Episcopului Sevastie Chir Iosif, de cercetarea ce au făcutu cîndu se afla la Rîmnicu, totu pentru acastă pricină, cu let. 1792. Iulie 15., în care cu mărturie 'l arătă, că după dou săptămîni de la căsătoria lor, aruncîndu-i acestu ponosu, că nu o au găsit-o întru curăția fecioriei, ar fi băgat-o în lanțu de gîtu și în fiare, și în acestu felu au ținut-o 10 zile, bîtînd-o în toate zilele de mîrte ca pe hoți, și înfricoșînd-o că va să o împusce de nu-i va

Proselitismul era cu îngrijire urmărită de Filaretu. Adesea el stăruie la Domnitoră, să se acorde ajutoare la femeii botezate din altă lege.¹

*

spune vre-unu nume de omu cu care au păcatuitu, și așa ea sperindu-se de morțe, au arălatu pe unu Mihaiu Goșa ot. Oțeșani, și spuindu acelu nume de omu, au pus-o pe unu calu schiopu si au trimes-o la trei săptămâni a casă cu multe hule și vorbe proște, pe care Mihaiu Goșa trimițendu de l'au adusu față, au făcutu cu totulul tăgăduire, cu însuși Florea de față, și arătă că nici au dat bănuială la unul ca acela, fiindu omu trecut cu vărsta, și mai virtosă sormanu neputinciosu; și întrebatu pe Florea ce răspunde? și pentru acestea ce au pățimitu soția lui nu tăgădui, fără numai dise, că părinții lui i-ar fi făcutu aceste, iar nu elu. Inși cât pentru că nu s'a găsit soția întru curățenie și acum totu asemenea arătă, la care Cincea socru-său cu totulul făcu tăgăduire, că nu scie fiă-sa într'o faptă ca aceea, căci și de au arătat acelu nume de omu, pentru ca să scape de gróza munciloru au arătat; încă mai arătă că s'au atinsu și de cele-lalte fete ce mai are, făcându-le pe toate curve, și acum nu póte să și le mărite; ci dar Florea la acosta cu totulul este vinovatu, căci de nu-și găsea soția întru curăția fecioriei, trebué de a doua di să o fi trimesu la părinți și făr de a nu o ocări, și a o necinsti, iar nu tocmai după trei săptămâni și cu atâtea casne și munci înfrișate; însă fiindu-că încă de acolo de locu a fostu căduțu la pace, ci între ei, făgăduind Florea să dea tal. 500 lui Cincea, după cum însuși Aprodu ce au fostu orânduitu arătă, care i-au adusu, le-amu disu și noi că bună este pacea, socotind unirea casei, iar nu despărțirea; dar venind pe urmă înaintea noastră cu same făcute de despărțire între ei, fiindu împotriva pravilei nu le-amu primitu, că se cade o parte ori alta să se pedepsescă, iar nu ca cum nu ar fi fostu cununia după lege, să-și deae ei voie de snová unulu altuia de 'nsuratu, ci Florea ca unul cu este vrednicu de mare pedepsă și de glóbă după vina lui, găsimu cu cale ca să deae la Cutia de milostenie tal. 500, adecă : cinc sute, și de vreme că nici într'unu chipu nu vru a-și primi soția, găsimu cu cale ca să-și împlinescă totă zestrea după fóia ce vedum la mâna lui, și încă să mai deae de la sine pe jumătate cât taie fóia de zestre pentru casnele și necinstea ce i-au făcutu, fiindu omu cu chivernisală, apoi să șadă deosebiți, ca să se véda urmările și ale unuia și ale altuia, câtă-va vreme, și cându nu se voru uni a se lua iarăși în locuință, atunci li se va face hotărîrea cea desăvîrșitu; părerea noastră așa este, iar cea de săvîrșitu hotărîre rămâne a se face de către Înălțimea ta, și anii Măriei Tale de la Dumneșeu rugăm să fie mulți și norociți. 1793 Mart. 28.

Filaretu alu Ungro-Vlahiei.

Cond. XXIV, Fil. 65.

1. *Anaforaua Măriei Sascăi spre a i se da câte tal. 2 pe lună de la Cutie.*

Io Alecsandru Constan. Moruzi Vvd.

Poruncim Domnia mea D-vóstră Naziriloru Epitropi, să aveți a'i da pe totă luna câte tal. două de la Cutia milosteniei, ajutoru pentru hrana vieței ei. — 1793. Iunie 5.

Să venim la ultimul act, la înlocuirea lui Filaret II prin Episcopul de Buzău, Dosithei Filiti.

Orî-care fie motivele reale ale *paretisului* Mitropolitului Filaret II, fie cele mai sus aduse, fie purtarea anterioară a lui, când spiona și pe Austriaci și pe Muscali, prin agenți secreți,¹ destul că în

Prea Înălțate Dômne.

Maria ce a fost sască a jăluit Măriei Tale arătându că fiind de altă lege a tras la pravoslavnică credință, și a primit creștinescul cel adevărat botez, și fiind că este foarte scâpțată, se roga Înălțimii Tale, ca să fie miluită cu cea ce Duhul sfânt a lumina pe Măria ta, spre a-i fi de hrană vieței; întru a căruia jalbă ni se poruncesce de Înălțimea ta ca să teorism; deci vești Măria Ta, că următorii fiind acestei porunci, am făcut cercetare, aducându și pe preotul Mahalalei, unde se află ea ședătoare, carele a adevărit că, cu adevărat este botezată și cu rîvnă păzesc sfânta Biserică, silindu-se spre împlinirea legii, și că este străină și săracă, după cum se jălucesc, adevărat este, dar felul nămului este de omenii prosti; una ca acesta ce a năvălit la Tărâ pravoslavnică și la credința legii, se cuvine a fi miluită pe starea ei; de acesta înștiințăm, iar hotărîrea cea de sêvrșit râmâne la Măria Ta. — 1793. Iulie 30.

Filaret al Ungro-Vlahiei. Dimitrache Banu. Scarlatu Vornicu.

Cond. XXIV, Fil. 289.

Anaforaua Mariei Fetei, ce este botezata din Ovrei, ca să i să dea ajutoru de la Cutie tal. 100.

Io Alecsandru Constan. Moruzi Voivodă.

Poruncim Domnia mea sa dea acestei jăluitoare Maria Fata de la Cutia de milostenie a Epitropiei de Obște tal. una sută — 1793. Mai 22.

Prea Înălțate Dômne,

Ascultându luminată porunca Măriei tale de la această jalbă, am făcut cercetare, și am aflat jalba ei adevărită, că a fost fată de Ovrei și s'a botezat, și acum se află sub razemul D-lui Clucerului Ion Florescu, și că s'a găsit și un om negustoraș să o iae întru căsătorie, pentru care din celea-lalte trăbuințe a ajutat-o D-lui mai sus numitul Boeri, rămîind acum pricina zătignirei numai pe tal. 300, ce-i arătă în jalba ei; se cade der după orânduiala cea cu acest fel de obrazuri, a ajutata-o după starea ei, ca să poată a se căsători, — și cum va lumina D-șeu pe Măria ta. — 1793. Mai 16.

Cond. XXIV, Fil. 159.

Scarlatu Vorniculu.

1. Veđi cele ce se scrie despre Filaret, Alexie Exarcha, „Valachia Iegumenus et Theologia, professor Mitropolia Bucurestensi“ în 2 Mai 1783, către Cneazu Potemkin. Tom. 13, Analele Societ. Ist. Archeologice, Odesa, 1883.

Septembrie 25, se face de Divanul ȋ țerei, dupe porunca Domnitorului, alegere de nou Mitropolit ȋn pers ȃna lui Dosithei ȃ. Subscriitorii anaforalei, cu care Divanul ȃ supune ȋntȃririi Domnitorului alegerea lui Dosithei ȃ, furȃ : Dumitrache, ban ȃ ; Nicolae Brȃncovȃnu, vist. ; Dumitrache Racovitȃ, ban ȃ ; Enache Vȃcȃrescu, vel spȃt. ; Enache Moruzi, vel vorn. ; Scarlatu Greceanu, vorn. ; Nicolae Filipescu, vel vorn. ; Costache Ghica, vel logof. ; Manolache Grȃdiștȃnu, Radu Golescu, vel logof. ; Scarlat ȃ Ghica, vel logof. ; Constantin ȃ Filipescu, vel vist. ; Constantin ȃ Știrbei, vist. ; Matei ȃ Fȃlcoianu, vel vist. ; Isac ȃ Ralet ȃ, Ștefan ȃ, Hatman ȃ ; I ȃn ȃ, Vist. ; Constantin ȃ Bȃlȃcȃnu, pahar. ; I ȃn ȃ Florescu, Constantin ȃ Baraton ȃ, cluceru ; Dumitrache Varlaam, Enache Mavrocordat ȃ, Grigore Hrisoscoleo, pahar. ; Dumitrașcu Racovișȃ, pahar. ; I ȃn ȃ Comȃnȃnu, vel pahar. ; Iordache Palade, stol. ; Constantinu Varlaam ȃ, serdaru ; I ȃn ȃ Știrbei.

Boerii a cȃștia țic ȃ la ȋnceputul ȃ anaforalei lor ȃ :

« Din luminata porunca Mȃriei Tale, adunȃndu-ne la Divan ȃ, amu fȃcut ȃ chibzuire asupra alegerii de Mitropolit ȃ al ȃ patriei n ȃștre, ȋn vreme ce prea sfinția sa *pȃrintele Chir ȃ Filaret ȃ s'a pȃretisit ȃ de bunȃ voie*, obiceiul ȃ vechi ȃ al ȃ patriei n ȃștre este, ca *deapururea alegerea Mitropolitului sȃ se fȃcȃ din Episcopii țerei, cȃi mai vechi, care se va ȋntȃmpla, care astȃ-țȃ este pȃrintele Buzȃu, Chiru Dosithei ȃ, iar de vreme ce ȋnțelepțiuinea ȋnȃlțimei Tale, și dorirea ce aȃ de patria n ȃștrȃ ne este cunoscutȃ, etc.* »

Domnitorulu ȋn aceiașȃ țȃ ȋn care i s'a comunicat ȃ anaforaua, o și aprobȃ ȋn coprinderea urmȃtoare :

« Dupȃ paretisis ȃ ce de bunȃ voie a dat ȃ prea sfinția sȃ pȃrintele Mitropolit ȃ al Ungro-Vlahiei, Chiru Filaretu, fȃcȃnd ȃ Dumnȃloru cȃnștiți și credincioși veliți boerii Domniei mele, de obște arȃtare, ȋntȃi de obiceiulu pȃmȃntului și arȃtȃndu-ne și trei obaze dupȃ obiceiul boerescu, s'a mulțȃmit ȃ pe Dumnȃsca n ȃștrȃ chibzuire, alegere și hotȃrire ; viind ȃ ȋnsușȃ Dumnȃloru toți de fȃțȃ, ȋnaintea Domniei mele, și ȋmpreunȃ cu Dumnȃlor ȃ fȃcȃnd ȃ Domnia mea toate cele cuviincioșe de la Dumnȃlor ȃ, am ȃ ales ȃ și amu hotȃrit ȃ Domnia mea, ca sȃ așȃdȃmu cu provivasmos pe iubitorul ȃ de Dumnȃde ȃ, Episcopulu Buzeulu, Chir ȃ Dosithei ȃ, Mitropolitul țerii, ȋncreȃnțȃndu-ne și de petrecerea sfinției sale cea pȃnȃ acum ȃ, și nȃdȃjduind ȃ și la procop-sȃlȃ și areti ce are cȃ va petrece asemenea viȃtuire și de aci ȋnainte, decȃ am ȃ ȋntȃrit ȃ Domnia mea... 1793, Sept. 25 ».

Vel Logof.

Ipopsifiarea, adică sfințirea noului Mitropolitu, se face după primirea obicinuitului egdosu, mijlocit de însuși Alexandru Moruzi la Patriarhie. Patriarcului 'i-a scrisu Domnitorulū și 'i a trāmis demi-siunea *de bună voie* a Mitropolitulū Filaretū.

Ca încă odată să acopere adevăratele cauze ale retragerii sale din scaunū, Filaretū sacreză însuși, împreună cu nouē arhiereī, pe noulū Mitropolit, semnānd în condica sfāntā ca «fost Mitropolitu al Ungro-Vlahiei.»

Ne rămāne acumū a urmāri istoria bisericeī sub A. Moruzi, de la înscāunarea Mitropolitulū Dositheiū și în genere.

Una din cele d'întāiū întrebări ce se agitā sub noul Mitropolitū, este relativā la dările ce Mitropolitulū și Episcopii aū de a percepe de la preoți și în genere de la clerū. Dositheiū, prin anafora a către Domnitorū, din 27 Noēmbre 1793, face istoricul întroducerei dărilor abusivū impuse clerulū de Mitropolitu și Episcopi, și, ca să capete iubirea acestui clerū, renunțānd la o parte din folose, propune Domnitorulū, ca prin încuviințarea lui, să se reducă ploconul și baniī pentru cārjā și să se desființeze abusiva luare de bani pentru hirotonie.¹

Domnitorulū aprobā vederile Mitropolitulū Dositeiū : perceperea

1. Iată anafora a noului Mitropolitū și rezoluțiunea Domnēscā :

Io Alexandru Const. Moruzi Vvd.

« Prea sfinite Mitropolitē alū Ungro-Vlachiei, amū vēdūtū Domnia mea acōstā Anafora ce ne faci, și fiindū-cā suntemū Domnia mea nādejduiți cum că prea sfinția ta veī îngriji pentru tagma preoțēscā, de a li se păzi dreptatea, spre a nu se încărca cu mai multū, sōū a li se face altā verī-ce supērare de către proto-popii și zapciiī preoțēsci, iată, după pliroforia ce ne faci sfinția ta de acestū obiceiū alū ploconulū cārjiī, care se dā numai odatā, cānd se face Mitropolitū, cum că a fostū de la toți preoții și diaconiī din tōtā țēra, osebitū de ploconulū celū urmātorū pe anū, care este numai de la preoții și diaconiī din Eparhia Mitropoliei; întārimū Domnia mea de a se urna și de acumū și dāmū voīe și slobođenje prea sfinției tēle, de a pune în faptā, dānd preoții și diaconiī din tōte județele cāte talerī 6¹/₂, ploconulū cārjiī, la care să grijesci prea sfinția ta, cum dicemu, ca să nu se supere mai multū, ori cu sume de parale pentru teșcherea, sēū într'altū chipū, măcarū cu unū banū, să fie preoții cunosēcōrī și mulțamiți la scādēmēntulū ce li s'a făcutū. 1793, Noembrie 29.»

Vel Logof.

Prea Înălțate Dōmne,

« După ce Dumnezeiasca pronie a bine-cugetatū în inima Māriei tōle și ne-amū ridicatū și noi în prea fericitele țilele Māriei tōle la acōstā stepena a sfinitei Mitropolii a Ungro-Vlachiei, de care pururea suntemū îndatorāți a ruga

ploconului cârjei odată pentru tot-d'auna cu scăderea propusă de Mitropolitul.

Simonia în biserică era ajunsă la extremă. Hirotoniile se plăteau pe față și cu sume importante. Cei ce astfel luau darul își asigurau scutiri și folosințe nemeritate prin cultura lor. În vedere cu asemenea stare de lucruri, Mitropolitul Dositei supune lui Alexandru Moruz anafora, în Decembre 22, anul 1793, prin care, referindu-se la epistolia S-tului Tarasie, patriarchul Constantinoplei și la hrisovul nizamul pentru orândueile bisericesci al Domnitorului Gregorie Ghica¹,

pe milostivul Dumneșeu pentru întregimea sînătăței și norocirea anilor vieței Măriei tôle, întru prea luminat scaunul acestei de *Dumneșeu* ținute țeri, înștiințăm Măriei tale, că din vechine, ca o pravilă s'a hotărît, și ca un alcatuit obicei s'a păzit, ca Arhierul locului să folosescă de la toți preoții și diaconii Eparhieii sôle cu unu plocon pe totu anul, ca un chip de supunere scaunului Mitropoliei pentru molitva și blagoslovenia cu care se împărtășește de Archiereul locului, care plocon până la o vreme se obicnuia a se lua într'un fel, apoi mai în urmă, încă din zilele Măriei sôle Alexandru Ipsilant Voevod. s'a hotărît de taler 3.80 și totu așa s'a urmat în toți anii, la toți Mitropoliții, până la fratele proin Mitropolitul chiru Filaretu; iar la vreme când se ridică nou Mitropolit, acestu plocon îl lua îndoit, cu numire: ploconul cârji, și nu numai din Eparhia Mitropoliei îl lua, ci și din Eparhiile Episcopilor sôei, și numai atunci odată înteu la luarea cârji, iar nu și altă dată, măcaru cât de mulți ani să fie păstoria, (fără da numai pe totu anul obicnuitul plocon la prasicul Mitropoliei, precum mai susu arătăm), și încă repozatul Mitropolitu Cozma, acestu plocon alu cârji l-a luat nu îndoit, care face câte taler șapte, ci câte taler șapte și jumătate precum și fratele proin Mitropolitul asemenea l-a urmat, iar noi socotim mare greutate obșteii preoțesci ce într'aceste trecute vreni a simțit, și de a-l mai aduce întru oreșicare repaous de odihnă în prea fericite zilele Măriei tôle, nu poftim a fi următor precum cei dinaintea noastră frați Mitropoliți, ci din taler 7.60, cât până acum au dat, mai lăsăm taler unu, ca să rămă ploconul cârji 6.60. Acestu obicei și vechi orânduială, ce și până acum s'a păzit între Mitropolitu și Episcopii, rugăm Înalta milostivă înțelepciunea Măriei tôle, să se întărescă a se urma și acum, la ridicarea noastră întru această păstorie a Ungro-Vlahiei, căci precum pururea am mai arătat la prea înțeleptul auzul Măriei tôle, la totă obștea cinstitei boerimii, cu făgăduit cuvânt, asemenea și acum, că acosta numai estimp a ne fi ajutoru la grea datorie în care astă-dată se află casa Mitropoliei, iar altele câte acum rău s'a obicnuit, precum și bani hirotoniilor, cari a adusu mare catahrosis la partea bisericescă, am hotărît ca să lipsescă tôte acelea a nu se mai lua, fără de numai acosta, care cu vechi obicei urmându-se, arătăm Măriei tôle, și rugăm a se energhisi, iar anii Măriei tôle de la Dumneșeu, rugăm a fi îndelungați... » 1793, Noembrie 18.

1. Iată Anafora Mitropolitului, care a provocat această rezoluțiune domnescă:

Prea Înălțate Dômne !

« Din început, de când sobornicesca Biserica a lui Hristos au luat

propune Domnitorului Moruz, să dea și el un nizam, prin care să se oprască hirotonirea de preoți peste trebuința bisericeii și anume să nu se hirotonisească decât pentru anumită biserică boerescă, seú monastirescă, seú moștenescă. Mitropolitul acceptă ca acestu nizam să fixeze și darea legiuită pentru hirotonie, ca să se curme abuzul.

Un singur lucru, ș'acela era cel mai important, nu se propunea de Mitropolitul: cererea de mai multă învățatură de la preoți, căci Mitropolitul, prin anaforoa sa, cu referință la cultura preoților, se mărginesce a propune Domnitorului, ca aspiranții la hirotonie *«ce se voru afla vrednici, să se catihisescă mai nainte de hirotonie cel*

starea se după atâtea tiranicesci goniri și văsări de sângiurii mucenicesci, atâtea s'au întărit cu darul și cu puterea lui Dumnezeu, încât s'au arătat prea adevărat cuvântul Domnului nostru Isus Hristos, ce aș dis, că « porțile Iadului nu o vor birui, » iar după încetarea crușimei tiranilor se ocrotea de politică stăpânire creștină, care cât creștea, atâtea și Biserica se mărea, și credința se întindea până la marginile lumii, și era minunat Dumnezeu întru lucrurile se cele mari prin sfinții se; dar din vreme în vreme clătind politică stăpânire, aș slăbit și Biserica, trecându-se cu vederea obiceiurile ei, și ne urmându-se canónele ei, și din celea șapte taine mari bisericesci, una, care este preoția, din început împotrivorul Evangelicesci propovăduiri s'au pus tóte meșesugurile lui, ca să o defaimaze și să semene întru dēsa călcare de lege și iubire de argint, vędându c' darul ei, s'au orânduit a se da fără de plată, după porunca Domnului, ceea ce aș dis către Apostolii se: *In daru aș luat, în daru să dați celor vrednici;* dec' încă de atunci semănătorul neghinilor, viclénul Satana, ca din adâncul pământului aș răsărit pre Samarinénul Simon Vrajitorul, care botezându-se și vędându făcându-se multe de minuni prin Apostoli și el fiind iubitor de arginți, ca Iuda, ca să câștige bani, aș mersu la Apostoli și prin dare de bani aș cerut să ia darul, și în loc de dar aș luat argintul lui Dumnezeu prin gura Apostolului lui Petru, carele aș dis către dēsul: „*Argintul tēu să fie cu tine spre peire, că aș socotit că darul lui Dumnezeu se cumpără cu bani.*” De atunci dară aș început a se aș acesti nume al simoniei, și ca o lepră a se întinde, care măcar că de sfinții Apostoli greu s'au canonit a se goni de la ușile bisericesci, ca un lucru fără de lege, cum și de către tóte săbórele ce s'au făcut după vremi s'au anatemitit, însă cu trecerea vremii, după cum am dis, clătind politică stăpânire și neurmându-se orânduiala bisericescă, după sfințele canóne, din pricina multor goniri și desghinări ale răilor credincioși eretici, ce s'au arătat după vremi, aș ajunsu acesta fără de lege să se socotescă ca o lege, și cea mai mare faptă necuviinciosă, ca un obicei bisericesc, și calea cea de pierdare, care duce la Iad, ca o dréptă și nerățăcită. Și ar fi acesta ore-ce de suferit, unde jugul greu și veniturile bisericesci puține, dară unde este și stăpânire politică creștină (care Dumnezeu cel sfânt ne-aș lăsat-o ca una scântee spre razemul nēmului nostru creștinesc într'aceste de Dumnezeu păzite țori) și sunt și Bisericile slobode și după vremi și înzestrate cu ore-car venitur, cu mil Domnesci, a se trece cu vederea taina preoției, cu adevărat și peatul va fi

mai puțin o jumătate de anŭ de către dascălulŭ Mitropoliei pentru ca să se deprindă la S-ta scriptură și la slujbele bisericesci și după aceea să se hirotonisescă pre numele Bisericei satulŭ Boerescu, sėu Monastirescŭ, sėu Mostenescŭ, ca să rămăe nestrămutați, neschimbând locul sėu biserica.»

Alexandru Moruz, cu rezoluțiunea pusă asupra anaforalei Mitropolitulŭ Dositeiŭ, rânduesce afacerea în studiul Marelŭ Banŭ Ghica, a Spătarulŭ Văcărescu, a marilorŭ vornici și a marilorŭ logofeți cu următorea rezoluțiune :

mai greŭ și greșala neiertată. Dreptŭ aceea, acum în prea fericitele zile ale Înălțimeiŭ tőle, ca unul ce esci de Dumneđeu luminatŭ și împodobitŭ cu multe feluri de daruri, încât să te numesci *camară* a pravoslaviei, stălpulŭ Bisericei și lőcașul bunelorŭ și strălucitelorŭ fapte, bine-voindŭ diua și nőptea pentru bisericescă și politicescă îndreptare și cu bună orânduială; amŭ socotitŭ că este trebuinciosŭ lucru, să înștiințezŭ înțelepciunei Înălțimeiŭ tőle printr'acestă smerită a mea anafora, fierbinte rugându-mă a se teorisi, cândŭ vei avea vreme, o epistolie a sfântulŭ Tarasie Patriarhulŭ Tarigradulŭ, ce se află întru al doilea tomŭ sobornicescŭ la list. 896, a căruia începutŭ este (*textu grecescu*) și pliroforisindu-te Înălțimea ta, câtŭ este de mare păcatulŭ acestei călcări de apostolicescile canőne, să bine-voiți a mai vedea și un hrisovŭ pentru orânduielele bisericesci ce s'aŭ făcutŭ de răposatulŭ Domnŭ Gregorie Ghica Vodă, întru care hrisovŭ aduce mărturia apostolicescilorŭ, săbornicescilorŭ și politicescilorŭ pravili și canőne, și cândŭ se va găsi cu cale, a se înoi acestŭ hrisovŭ, prin porunca Înălțimeiŭ tőle, să orânduiască, cei ce se vorŭ alege din cinstițiŭ Boeri, cari teorisândŭ atâtŭ canőnele și vechiurile obiceiuri ale Țerii, câtŭ și stricarea ce s'aŭ făcutŭ pre urmă, să hotăresci Înălțimea ta, un lucru de măsură a se da de acumŭ înainte pentru slujitorii Bisericei și pentru liturgia Archiereulŭ, carele să hirotonisescă numai atăția, căți vor fi de trebuință, prin mărturii vrednice de credință, cari după ce se vorŭ afla vrednici, să se catihisescă mai înainte de hirotonie, *celu mai puținŭ o jumătate de anŭ, de către dascălul Mitropoliei*, pentru ca să se deprindă la sfânta scriptură și la slujbele bisericesci, și după aceea să se hirotonisescă pre numele bisericei satulŭ, boerescu, sėu mőnăstirescu, sėu moštenescŭ, ca să rămăe nestrămutați, neschimbându loculŭ sėu biserica, și acestă făcându-se și hrisovulŭ în curëndŭ se va tăia rėulŭ obiceiŭ, se va urma buna orânduială și va lipsi și defăimarea, și va începe în luminate zilele Mărieiŭ tőle o epohie vrednică de laudă, după cum politicesciŭ bunei orândueli, așia și bisericesciŭ împodobiri, întru veșnică pomenire a prea slăvitulŭ nume al Înălțimiiŭ tőle; iară prea puterniculŭ Dumneđeu, care dăruesce din nedeșertate isvőrele sėle totŭ darulŭ desăvėșitŭ celorŭ ce-lŭ proslăvescŭ pre dēnsulŭ, să hărăzescă și Înălțimeiŭ tőle anŭ îndelungați și prea fericiti, cu neclătită întemeiere și oblăduire de mulți anŭ întru prea înaltulŭ scaunŭ Mărieiŭ tőle. 1793, Decembre 22. »

Al Mărieiŭ tőle către Dumneđeu fierbinte rugătorŭ,
și smeritŭ părinte sufletescŭ

Dositeiŭ al Ungro-Vlahiei.

Io Alex. Const. Moruz Vod.

« Cinstiților și credincioși Boerilor Domnii-mele, D-vastră biv. vel. Bane Ghico, i vel. Vist., i vel. Bane, i vel. Spataru Văcărescule, i veliților Dvornici, și veliților Logofeți, fiind-că prea sfinția sa Mitropolitul Ungro-Vlahiei din rivnă Dumneșcoască, și din fierbinte grijă, și datorie a credinței, au făcutu Domniei-mele această Anafora, prin care ne arătă catahrisisu ce împotriva bisericescilor canone s'au obișnuit d'o vreme încóce la rândul hirotoniilor, de a se da darul preoției în bani, care nu numai defăimare se face, și păcat mare pricinuesce în adevăr, ci încă și deosebită catigorie, că cu mijlocirea de față, câștigându-se darul, se înmulțesc preoții peste trebuință, fie s'eu nu fie adevărată acesta, îndestul este a dice cuvântul celu adevărat, că cu înmulțirea preoților ori în ce chipu, toate datoriile și greutățile Țării rămănu însărcinate numai asupra norodului mirenilor, care și acesta, îndestul este încă o nedreptate; pentru aceea dar lăudându-i bun cugetul prea sfinției sele Mitropolitului, carele lepădându și neprimindu acestu fel de dobândă neprimată Bisericei, face Domniei-mele această cu cale aretare, orânduim dar pe D-vastră, ca să vă adunați la sfânta Mitropolie, unde viind și sfinția lor Episcopii și citind această Anafora a prea sfinției sele, așisderea teorișindu-și Irisovul Domniei-sele răposatului Gregorie Vodă, să chibzuți aceea ce va fi cu cale și de măsură pentru slujitorii Bisericei și pentru Liturgia Arhiepiscopului a se orindui de la hirotoniile, acele numai câte și când și unde cu adevăratu va fi trebuință și lipsă de preot, să aretați părerea Dumnevoastră prea sfinției sele Mitropolitului, care și pentru a fi feriți Arhiepiscopii de categoria ce dicemu a înmulțirii preoților, se va socoti și mijlocul hirotoniilor a se arăta la Domnie trebuință când va fi, ca prin șcirea Domniei să se facă; deci dară, după cum prea sfinția sa însuși din bună rivnă aretă și o cere acesta, trebe și Dumnevoastră cu aceeași rivnă de bună faptă să nu zăboviți a ve aduna, și fără de zăbavă a pune în faptă Nizamul acesta, la care să epistasiți Dumnevoastră veliților Logofeți și cu Vatavu de paharnice zapcii; să ni se arete în scrisu prin Anafora. 1793, Decembre 28. »

Vel Logof.

Cond. XXV, fila 196

În urma acestei rezoluțiuni, boerii *«halea și mazili»* întocmesc nizamul, care sub formă de hrisov, se promulgă.

Spune acestu hrisov, care era ploconul la care era obligat celu

hirotonitū și care ploconu îndemna pre Episcopi să înmulțescă hirotoniile.

La început, acestu ploconu consta din unu berbecu, doue banițe orzū, șese vedre vinu,... obróce de făină, 30 de găini și optu galbeni. Acestu ploconu apoi se dete în bani și deveni unu mare abusu și jăfu, adăogându-se obligațiunea pentru celū ce ămbla după hirotonie, să imparță bani pe la protopopii, logofeții și zapcii ispravnicesci, ba chiar și pe la ispravnici. Hrisovulu dispune, ca nici o hirotonie să nu se mai facă decât după constatare prealabilă de lipsa de preotū și numai cu incuviințarea Domnitorului și că candidatul este vrednicū «*mai vėrtosu pentru învețatura lui.*» Asemenea candidatu, ținendu-se sémă de împrejurările ȓilei «și sarcina datoriiloru în care se află căđute eparhiile țerei dintr'ale vremiloru resvrătiri și din catahrisis de mai 'nainte» nu va da altu ploconu decât pentru diaconie taleri 40, iar de va fi și se și preoțescă după 30—40 ȓile, să plătescă amėndoue hirotoniile numai 50 taleri. Dēcă preoția o ia peste o jumetate anū, séu mai tārđiū, ploconulu va fi din fie-care hirotonie câte 40 taleri, scutitū fiindū candidatulū de orī-ce alte cheltueli.¹

1. Iată acestū importantū și curiosū actū :

Hrisovulu pentru orānduiala hirotoniiloru preoțesci.

Io Alecsandru Constant. Moruzi Vvd.

«Domnii și oblăduitorii țerilorū, căroru li s'au încredințatū de la Dumneđu puterea și stăpānirea de noróde, îndatorați fiindū a griji cu neadormire pentru tóte câte sunt spre buna orānduială și dreptate a supusilorū sēi, de a pune în faptă și a nu lăsa nici unū lucru reū a curge cu nebāgare de sémă, atātū pentru partea politicescă, cātū și pentru tagma preoțescă, ca unū norodū ce de obște împreună iaste încredințatū sub o stēpānire și oblăduire creștinescă, căria datoriū aflāndu-ne Domnia mea pururea îngrijați și pentru tóte cele de trebuință rāvnindū, între alte pricinī obștesci ale țerei ce ne trudemū de cāndū milostivulū Dumneđu ne-au hărăzitū Domnia Valachiei, ne-īncetatū și fără pregetare a le īntocmi în starea cea cuviinciosă și a aduce cele căđute din rānduiala lorū la urmarea cea bună, aflat-am trēba hirotoniilorū preoțesci, care iaste partea cea alósă între norodulū creștinescū și care iaste una din sfintele taine bisericesci, căđutā mai d'īnainte de la o vreme īncóce la unū catahrisis nesuferitū; avēndū adică lesnire orī-cine vrea, prin mijlociri neprimite bisericei, īmpotriva sfintelorū canóne bisericesci, a cāstiga darulū preoției și īnmulțindu-se hirotoniile fără trebuință și fără de nici unū cuvēntū, pricinuindū cu acēsta obștiei locuitorilorū mirenī īnsārcinare și nedreptate, rēmāīndū numai asupra lorū datoriile țerei; decī chibzuīnd Domnia mea de a pune acēsta în orānduiala cea cuviinciosă, aflat-am acum pre P. S. S. celū alesulū de Dumneđu Mitropolitulū Ungro-Vlahiei Kirū Dositeiū d'īmpreună cunoscētorū acestei rele obicīnuință și ferbinte rāvnitorū și sirguitorū

Acestă hrisovă care constituie o specie de lege, totu așa cum este

spre îndreptarea acestei pricină bisericești, care însuși ne-a dată auafora de la 22 ale lui Decembrie, întru care, după ce ne arătă și P. S. S. păcatul ce se pricinuesce dintr'acosta, ferbinte ne face rugăciunea, ca să nu lăsăm mai multă să curgă acestă catahrisis, ce de la o vreme încôce s'au obicinuit la tréba hirotoniilor, împotriva bisericescilor canóne, mai vêrtosă într'acostí stépânire pravoslavnică, unde și nu sunt bisericele și eparchiile isterisite de venituri și de milă Domnescă și să orânduim din boerii divanului Domniei mele, obraze alese, spre a teorisi vechiul obicei al țerei, din hrisove domnesci ale bătrânilor Domni, cum și stricarea ce s'au făcută în urmă, și după ce se va orândui mijlocul celă cuviincios spre pliroforia trebuinței pentru acela ce va să se hirotonisescă, să se socotescă un lucru de măsura, care să se hotărască de către Domnia mea: ce să se dea de acum înainte, nu cu nume de havaetă, s'eu plată pentru hirotonie, — care este împotriva bisericescilor canóne, — ci pentru ostenela slujitorilor bisericesci și pentru liturghia Archie-reului, numai de la aceia, câți și cându va fi trebuință de a se hirotonisi? A căruia anafora primind-o Domnia mea, dupe ce am lădată rîvna cea bună a P. S. S. și fierbîntea grijă a credinței și a legii, depărtându și nesuferindă acestă felă de dobândă neprimită bisericii, am rânduie apoi pe d-lor cinstiți și credincioși boeri veliți ai Divanului Domniei mele halea și mazil și pe d-lor veliți logofeți, epistați, cari adunându-se după porunca noastră la sfânta Mitropolie, față cu P. S. S. părintele Mitropolitul și cu iubitorii de Dumneđu părinții episcopi, ne-au făcută anaforaua de la 19 ale lui Ghenarie, arătându-ne întâi acosta, cum că sunt împorătesci pravile politicesci spre a da ce se hirotonisesc un plocon în natură, adică un berbec, două banițe de orđu, șese vedre vin, . . . obróce de făină, 30 găini și 8 galbeni, după care acele politicesci pravile este și hrisovă al rēposatului domn al 3-lea Grigore Ghica Voevodă de la leat . . . de urmăre și de întărire; care acel plocon era obicinuit de se da în bani tal. 25, prețul numitelor naturi și a acelor galbeni, după efinătatea lucrurilor ce era mai înainte în vechime și dintr'aceștia se da liturghia archiereului și ostenela slujitorilor bisericesci până în vremile cele mai de pe urmă, cându stricându-se cu totul acel obicei, au cădută tréba la catahrisis și la defăimare; care pentru a lipsi acel catahrisis, găsesc d-lor cu cale, de a se hotări și de a se numi și suma orânduie, ce este să se dea la o hirotonie, arătându-ne și parerea domniilor sële în scris, cum și mijlocul orânduiei hirotoniilor, care se urma până acum, spre a se primi și face hirotonie, adevă numai cu adevărînța protopopului și a ispravnicilor, s'au găsită netrebnică și pricinuitoare numai de a cheltui cel ce va să se facă preot s'eu diacon, nefindă, cu puțință a nu se păgubi cel ce este a se hirotonisi, cu dare pe la potropopi, logofeți și zapci ispravnicesci, cum și la înșiși ispravnicii, ci și de a se înmulți hirotoniile fără cuviință și fără de trebuință și cum că trebuie, că unde va fi lipsă de preot însuși părcălabul cu toți sâtenii s'eu megiași satului să dea adevărînță în scris la mânele aceluia ce va fi să se facă preot și să se iscălască și de stăpânul moșiei, de va fi sată monăstiresc s'eu boeresc, cu care adevărînță însuși părcălabu s'eu sâtenii să vie cu dēnsul aici și prin scirea Domniei mele să se hirotonisescă de Archiereu, după ce se va găsi vrednic, rugându-se de obște, ca după ce vom pune Domnia mea la orânduiala cuviinciosă acostí

legea chinovilor de la Moghilă Vodă, din anii 1626, luna Septembrie,

tréba a hirotoniilor, să o întărim și cu domnescul nostru hrisov, ca să se păzescă. Decî chibzîndu Domnia mea anafora d-lor boerilor de obște și buiurdisind-o cu domnescă noastră pecete, cu hotărîrea aceea ce am găsit cu cale; iată ca să urmeze fără de strămutare această hotărîre și ca să se păzescă nizamul acesta al hirotoniilor, acum și în totă vremea, dăm și domnescul nostru hrisov de întărire prin care poruncim și de acum înainte să se urmeze această orânduială la hirotonie, adică: unde se va întâmpla cu adevărat lipsă și trebuință de preot, pîrcălabul satului împreună cu toți săteni, sîu mahalagii, sîu orășeni, să dea adevărîța lor în scris, sub iscăliturile tuturilor, la mîinile aceluia ce este a se face preot sîu diacon într'acel sat, sîu mahala, sîu oraș, cum că este slobod, fără nici o pricină de dajdie și cum că îi știu viața și firea și cum că au lipsă cu adevărat și trebuință de preot, care acea adevărîță prin cercetarea ce va face egumenul, sîu boerul stăpîn moșiei, cînd va fi acelu sat pe moșie mînăstirîscă, sîu boerîscă, după ce va lua de la însuși pîrcălabu și de la toți sătēmî dimpreună adevărîță, că acel om este fără pricină de dajdie și cu adevărat este lipsă și trebuință de preot la acea biserică, să o adevereze cu iscălitura și stăpînul moșiei, iar fiind satul megieșesc voru iscăli numai megiași toți și așia cu acea adevărîță, iscălită de toți, viind acelu ce iaste să se preotîscă dimpreună și cu megiași satului, cei din eparchia Mitropoliei la P. S. S. pîrintele Mitropolitul Ungro-Vlachiei, iar cei din eparchiile episcopesci la Sf. Lor Episcopi și dîndu acea mărturie, atîtu în scris, cît și prin cuvînt, să-l cerceteze apoi archiereul, după orînduiala bisericîscă, pentru vrednicie, cum mai vîtosu și pentru învîțatura lui și găsindu-l vrednic și cîrturar să-l arête P. S. S. pîrintele Mitropolitul, sîu pîrinții Episcop, cu anafora în scris către Domnia mea, cu satul, orașul sîu mahalaua, cu biserica unde este lipsă și trebuință, dimpreună cu adevărîța satului, sîu a mahalagiilor, sîu a orășenilor, ca pentru a fi feriți și archierei de categoria aceea ce dîcem, a înmulțirei preoților fără de trebuință, să se facă prin șcirea Domniei mele hirotoniile, adecă să se buiurdisescă anafora cu pecetea Domniei mele și așia să se hirotonisescă de archiereul locului sîu; care anafora, după ce se va hirotonisi, să o aibă în urmă acelu preot, sîu diacon la mîinile lui, dimpreună cu cartea archierîscă ce este legiuită de i se dă pentru preoția lui, ca să nu-l supere zapcii politici; care acelu preot, sîu diacon, să fie dator a rămîne neștrămutat și statornic la biserica ce s'au aședat, neschimbîndu-și locul, sîu biserica. Iar cînd dimpotrivă, orî acelu pîrcălab, orî săteni dimpreună, sîu mahalagii și orășeni voru cuteza a da neadeverată mărturie în scris pentru vre-unu interes sîu hatir de rudenie și de prietășug, fără de a nu fi lipsă și trebuință de preot și fără de a nu fi slobod, făr' de nici nîu fel de pricină de dajdie și cu acêta voru înșela Domnia și pe Archiereu, nu numai aceia ce au dat acea adevărîță să se pedepsescă cu hotărîre, ci și însuși acela care s'au hirotonisit, lipsindu-se de darul preoției și remîind mirînu, să se pue la dajdie cu țera de obște; cum și cel ce de acum înainte hirotonisit se va găsi fără sinet domnesc la mîna lui, întru aceeași osîndă va rămîne. Iar pentru plocon, ce după politicesile pravile imperătesci au a da cei ce se hirotonisesc, făcînd Domnia mea chibzuire, pînă la ce preț se pôte aduna acea natură, acum într'acastă vreme, cu galbeni dimpreună, după prețul lucrurilor ce curge

a fost promulgat și comunicat de domnitorul Episcopilor, ispravnicilor și Divanului din Craiova, în 19 Februarie 1794.¹

Într'această vreme și socotind și sarcina datoriilor în care se află căzute aceste eparhii ale țerei, dintr'ale vremilor răsvățir și din catahrisis de mai 'nainte, anul hotărât într'același chip, adică, când se va hirotonisi unii diaconii să dea taler 40, iar de va fi a se hirotonisi același preotii peste 30 s'eu 40 d'ile, care p'ote să se întemple trebuință la vre-unu satii s'eu mahala, unde va fi lipsă a se hirotonisi în grabă și diaconii și preotii, când va fi vrednicu atunci să nu dea acelii hirotonitu câte taler 40 de 2 ori, ci pentru am'endouă hirotoniile să dea taler 50, iar celu ce se va hirotonisi acum din nou și peste o jametate de an, s'eu peste unii anii să se hirotonis'ască preotii, acela să dea de o hirotonie câte taler 40, cum hotărânu mai susii. Care ploconu dându-lu acelii hirotonisitu, să fie nesup'eratu de alte cheltueli și cereri deosebite la gr'ămăticii și slujitorii biseric'esci, fiindii-că într'această sumă intră toți, împărțindu-se după orânduiala ce va face archiereulu. Dec'i această hotărâre ce am făcutii Domnia mea și amii legatii prin hrisovii cunosc'end-o și însuși părinții archierei că mijloculu celui rânduitu la facerea hirotoniilor este și spre ferirea S-ții lorii de ori-ce defăimare și categorie, dator să fie fie-care Episcopu și însuși răvnitoru de a pazi întocmai acum și în totă vremea precum poruncimii, fără a face vre-o schimbare și urmare împotrivă. Care pentru a fi pururea în totă vremea și de obște știută și ca să se urmeze întocmai făr' de a se trece cu vederea, poruncim ca să tr'că acest alii nostru Domnescu hrisovii în condicele logofetiei Divanulu Domnescu, la condica Mitropoliei, la Episcopii și la condicele județelorii, la care să epistășescii D-ta vel Logofete.

Pentru ac'asta amii adev'ritu hrisovulu acesta cu însăși domn'asca n'astră iscălitură și pecete și cu credința prea iubiților Domnii mele fii Constantin V. V., Dumitrașcu V. V., Nicolae V. V., Iorgache V. V. și cu mărturia D-lor cinstiților și credincioși velii boeri ai Divanulu Domniei mele: Pan Nicolae Brăncov'enu vel vist., Pan D-trașcu Racoviță vel banu, Pan Enache Văcărescu vel spăt., Pan Enache Moruzi vel vornicii de țera de susii, Pan Manolache Brăncov'enu vel vornicii de țera de josii, Pan Manolache Crețulescu vel vornicu, Pan Nicola Filipescu vel vornicii, Pan Costache Ghica vel log. de țera de susii, Pan Scarlat Ghica vel log. de țera de josii, Pan . . . . . vel hatman, Pan D-trache Manu vel post., Pan Isaac Ralet vel clucer, Pan D trache Schina vel coinis, Pan Iónu Comăn'euulu vel pach., Pan Iordache vel slnger. Pan D-trache Constandache vel pitaru și ispravnicu Pan Costache Ghica vel log. de țera de susii. Și s'au scrisii hrisovulu întru înțaiia domnie a Domniei mele aici în orașulu Bucurescii, la létu 1794 Februarie 16.»

1. Iată pitacurile cu care s'au comunicat:

Io Alex. Constan. Moruzi Vod.

«Inbitoriule de D-șeu, sfinția ta părinte Episcope al sfintei Episcopii . . . sănătate. Eți facemii Domnia mea în șcire, că asupra hotărârii hirotoniilor preoțescii, cu socot'ela de obște s'au pusii în orânduiala cea cuviincioasă, făc'endii Domnia mea hrisovii de întărire; iată se trimite și sfinții tale copie întocmai

O altă dispozițiune luată de Moruzi cu referință la Biserică este de la finea anului 1793. Domnitorulă adresază Mitropolitului actulă ce dămă la vale, prin care hotăresce, că pe viitoru nu se va mai putea înființa nici o sihăstrie de călugări fără prealabilă învoire a Mitropoliei și a Domnitorului. Se limitază și călugărirea numai de la vrêsta de cincă-decă de ani, oprind tot odată intrarea prin mănăstiri de călugări străini.

Iată acestă actă nu mai puțină importantă pre câtă și inedită :

după celă pecetluită de Domnia mea, adevărită cu iscăliturile Dumnealoră Veliților logofeți, care socotindu-lă sfinția ta și înțelegându-lă, să-lă puă să se scrie întocmai și în condica Episcopiei, spre a fi știută și vădută acum și tot-d'a-una orânduiala hirotoniiloră, la care și însuși Sf. ta făcându-te cunoscătoră acestă cuviincioase orândueli, pururea să fii următoră și îngrijată, ca să nu se urmeze mai multă acelă carahrisisă la această trébă bisericescă, și să avemă răspunsă. » 1794, Febr. 20.

Dumneavăstră ispravniciloră ot. sudă . . . . . săuătate, vă facemă Domnia mea în șcire, că penfru rândulă hirotoniiloră preoțescă, făcându Domnia mea hotărâre, cu socotelă de obște, și întărindă hotărârea și cu hrisovu Domniei mele ; iată vi se trimite copie întocmai dupe hrisovu Domniei mele, adevărită de Dumneloră veliți logofeți, care copie după ce o veți ceti Dumneavăstră și înțelegând hotărârea și făcând-o știută, să o treceți de rândă în condica județului, ca să se afle pururea în totă vremea, spre a se păzi și a nu se trece cu vederea, urmândă Dumneavăstră la purtarea de grijă ce vi se cade în parte-vă a avea la această, și să avemă răspunsă. » 1794, Februarie 19.

Cond. XXIII, Fila 207, Verso.

Io Alexandru Costan. Moruzi Vvd.

« Cinstițiloră și credincioși Boeri Domniei mele, Dumneța Biv. vel. Hatmane Nicolae Hangerli caimacame, i Dumneavăstră Boeriloră Divaniți de la Craiova, sănătate ; vă facemă Domnia mea în șcire, că la trébă hirotoniiloră preoțescă, vădându Domnia mea că curge mai de 'nainte vreme un catahrisisă nesuferită, amă pusă Domnia mea în orânduiala cea cuviincioasă trébă această, prin hotărâre în scrisă, care hotărâre ca să se urmeze nestrămutată, amă întărit-o și cu Domnesculă nostru hrisovă, după care iată se trimite și aicea la Divanul Craiovei copie adevărită de Dumneloră veliți logofeți, ca o trébă obștească a țerii, care voimă să se păzască tot-deauna în Divan copia hrisovului în buna ei orânduială, fără de a se trece cu vederea ; după ce veți ceti înțelegând-o și făcându-se cunoscută și știută, poruncimă să se scrie și aici în condica divanului, pentru a fi tot-deauna știută, după care are a se păzi întocmai fără de strămutare urmândă și Dumneavăstră la purtarea de grijă acea ce vi se cade în parte-vă a avea asupra acesteia trebă, și să avemă răspunsă. » 1794 Febr. 19.

Cond. XXXIII, Fila 208.

Istoria Româniloră de V. A. Urechă.

TOM. V. — 8

Io Alexandru Constant. Moruzi Vod.

«Prea Sfinția ta părinte Mitropolit al Ungro-Vlahiei, fiindă-că pentru cuvântatele pricină și după orânduiala canoanelor bisericesci, este cu cale și de trebuință, ca schituri și sihăstrie de călugări, de vrea a întocmi cinevași, veri-unde, și veri-cine, să dea înteu de scire la Mitropolitul țerii, și prin Mitropolitul țerii să se arête Domniei mele; iată poruncim Domnia mea, ca să însciințezi prea sfinția ta pentru acesta de obște la câți se cuvine spre a sci, că fără de scirea și blagoslovenia de la Mitropolitul țerii și fără de porunca Domniei mele nu va fi slobodă, ci veri-cară seă veri-unde de aici înainte va cugeta a întocmi, și va aședa schituri și sihăstrie de călugări, acela să aibă a da înteu scire la prea sfinția sa și a cere poruncă de la Domnia mea, iară într'altă chipă de va urma, să scie țieșcarele, că se va ridica, se va risipi, și va fi ostenela întru zadar; lângă acesta, este iarăși de trebuință, ca călăi intră și se primesc la sihăstrie, să fie întâu cercetați și veduți, de sunt adecă în vârsta cea cuviincioasă, și de sunt însuși și cunoscuți, una pentru ca să fie vrednici de sihăstrie cei ce au primit cinul acesta, alta pentru a nu se isterisi și a se mahnii cu această slobodenie fără orânduială părinții de fiii lor, cari 'i-au născut și cu cari s'au trudit cu durere și s'au necăjit a-i cresce cu nădejde de a se mângăia și a se ajuta cu dênșii în vremea vrâsnicieii lor; de aceea dară poruncim, ca și de acesta să-i însciințai la toate schiturile și sihăstriile de obște, de a nu primi la sihăstrie om ténér mai jos de cinci-șeci de ani vârsta lui, nici călugăr străin să se ție și necunoscut, ci acela care va vrea să vie, seă care va vrea să intre la sihăstrie, să fie dator a veni întâu la prea sfinția ta, să-lă veđi, să-lă cercetezi, să arête locul unde se cere să se așede, și așia cu voia și cu blagoslovenia de la prea sfinția ta va fi slobodă, iară într'altă chipă nu numai va fi isgonit, ci încă cel ce l'au primit va rămânea vinovat pentru călcarea și neurmarea poruncii. tol. pisah. gospod.» 1793 Decembre 3.

Vel Logof.

Cond. XXIII, Fila 184.

*

Puțini decă nu mai nimeni din istoricii noștri de astă-đi, sciă că nu tot-deauna la Mănăstirea Curtea de Argeș a existat Episcopie. Să spunem noi, sprijiniți pe documente, că această Episcopie s'a înființat numai acum un secol, sub domnia lui Alexandru Moruzi și după propunerea Mitropolitului Dositheii.

Iată în totă întregimea lui hrisovul de înființarea acestei Episcopii și de dotațiune a ei, din 1794 :

Io Alex. Const. Moruzi Vvd.

«Trebuința propoveduirei sfintei pravoslavnicei noastre credințe, câtă este de mare și mai aleasă decâtă toate trebuințele, însuși

mântuitorul nostru Isus Hristos ne arătă, dicându către sfinții săi muce-
nici : « mergeți și învățați toate limbele, botezându-i în numele tatălui
și al fiului și al sfântului duh, și învețați câte amă ȑisă vouă »; această
sfântă propovăduire cum că nu este trebuincioasă numai pentru cei ce
nu s'au imbrăcatu cu vestmântul celu strălucitu al sfântului botezu,
ci mai vĕrtosă pentru cei ce după ce s'au invrednicitu a primi pra-
voslavnica credință printr'această dumneȑească taină, seă nu șciă, seă
nu voiescă a urma evanghelicescului cuvântu, aȑecă a se învĕța câte
s'au ȑisu, seă a păzi câte s'au învățat, iarăși Hristosă Dumneȑeă
nostru toate intr'acestă cuvântu, de față ne-o arătă dicându : « nu mai
mergeți și învățați toate limbele boteȑându-i în numele prea sfintei
Troite, ci și învățându-i să păzescă câte amă ȑisă vouă ; » din care
curatu se înȑeleȑe, că și sfântulu bolezu, la un pravoslavnică creștină,
nu este din destulă spre mântuire, fără urmarea celor-lalte porunci,
aȑecă « câte amă ȑisu vouă, » căci a fi neșcine pravoslavnică creștinu
prin botezu, și a nu fi prin fapte, se aseămă ca una oie perđută din
turmă ; de aceea și Mântuitorulă, socotindu mai trebuincioasă propo-
veduirea, cea către aceștia, ȑice către sfinții săi ucenici : *ci mai vĕr-
tosă vĕ duceți către oile acele perđute ale casei lui Israilă*. Acesta
dară tređnintă socotită fiindu de prea sfințitulă și de Dumneȑeă alesulă
Mitropolită al Ungro-Vlahiei, Chiră Dositeiă, acum la adunarea ce din
porunca Domniei mele s'au făcutu cu toți dumnđloră cinstiți și cre-
dincioși veliți Boeri ai Divanului Domniei mele, pentru a face ale-
gerea de Episcopu al sfintei Episcopiei Ruzđului, arđtându prea sfinția
sa cum că și judeȑele Arȑșului și a Oltului fiindu depărtate de scaunulu
Mitropoliei, și neputđndă fi păstorite după cuviință, nu le pōte să le
lase, ca unu naemitu, lupulu celui rđu cuȑetătoru, nici va să se ase-
mene lucrătorulu de pământu cel adormitu, pentru ca să găsească se-
mănătorulă zizaniiloră vreme să amestece neghina în grăulă seă celă
curatu ; ci găsește cu cale ca acestea două judeȑe, să se deosibescă
din Eparhia sfintei Mitropolii și să se facă o Episcopie nouă, care să
aibă rđndă la adunarea săbōreloră, după Episcopia Buzđului, și sfânta
Mōnăstire a Arȑșului să se cinstescă a fi scaunulu de Episcopie.
Acestă provlimă arđtându-se a fi cu cuviință și la d-loră veliții Boeri,
ăă făcută arđtare cu anafora la Domnia mea, de obște, rugăndu-se
ca să bine primimă această trebuincioasă cerere, și să dămă voie a se
face și a se hirotonisi Episcopu, făcđndu-ne însciințare și vre-o câte-va
obrazē. Decă Domnia mea, ce după datorie suntemă sirguitoră, măi
inainte decătu toate, pentru propovăduirea sfintei nōstre credințe, so-
cotindă tređninta acestei Episcopii, și avđndă și pilde indestulate de
câte Episcopii ce după vremi și Arhiepiscopii s'au intocmit de săbōre
și de pravoslavnică Impđrăți, pentru această tređnintă a propovăduirii
și a păstoriei creștinesci, am hotăritu ca să se facă, și amu bine-voitu
a se cinsti în Episcopie sfânta Mōnăstire a Arȑșului, de astăȑi inainte,
căci a fostă și scaună domnescă acolo ; și din obrazele celea arđtate,
aleȑđndu pe iubitorulu de Dumneȑeă Episcopu proin Sevasți Chiru
Iosifu, de carele amă luatū insciințare, că încă Protosinghelă fđndă
al sfintei Episcopii Rōmnică, s'au arđtată destoinicu de a-lu putea
socoti acumă de vrednică spre a păstori turma cea alđsă acestei Eparhiă

și a se putea arăta ca o cetate stândă deasupra muntelui și a-și străluci lumina sa înaintea oamenilor, ca să i vadă faptele sale cele bune, și să slăvescă pe părintele ceresc, după Evanghelie, l'amă aședatū Episcopū aceștia Episcopii a Argeșului și *facendū inștiințare și la sfânta Biserică cea mare a răsăritului s'aū iniăritū și bisericesce alegerea și hotărîrea Domniei mele, și s'aū cunoscutū la totū sfântulū ecumenicū săborū acestā sfântā Episcopie, și cu tôte că acestei sînte Episcopii orânduiala s'aū intocmitū a fi după Episcopia Buzelui aflându-se aceea mai veche, care orânduială să se păzescă neștrămutatū Proi-Episcopia*, însă acestui cinstitū și de D-deū iubitorū Episcopu, i-amū datū rëndū mai susū decâtū celū acum hirotonisitū Episcopu alū Buzelui, chir Costandie, și pentru vrsta sa, și pentru căci aū fostu hirotonisitū mai 'nainte Episcopu *Sevastiei*, și mai vartosū pentru politica și slujbele sale bisericesci, cât și celea politicesci, cu care ne-amū inștiințatū că s'aū purtatū, nădejduindu că și de acum înainte va păstori norodulu lui D-deū după Evanghelie și va avea intru tōtā politica sa bine plăcută, păzindū și intocmelele celea bune orânduite ale sfintei Metropolii, și așezământurile celea de acum făcute ale hirotoniilor, și întărite prin hrisovulu Domniei mele, și celea ce se voru socoti cuviinciose în urmă. Către acestā amu bine-voitū Domnia mea, ca și acestā sfântā Episcopie a Argeșului, unde se prăznuesce hrumulū Adormirei a prea sfintei Născetōre de D-deu, ce din mōnastire domnescă s'aū cinstitū acum in Episcopie, să aibă aceste mili și privileghiuri, adecă : cincī sute bolovanī de sare, pre totu anulū, de la ocnele domnesci, la vremea când iau și cele-l-alte Episcopii și Mōnastiri, i trei sute de oi să scutiască la vremea oieritului, i 50 de scutelnici; de care poruncimu d-tale vel. vist. să se așede atātū in catastihulū domnescū alu visteriei de scutelnici, lângă 10 scutelnici ce aū avutū până acum părintele Sevasti și alți patru-deci lude, ca să se implinescă suma de cincī-deci, pe cari făcēndu-i după catastihu, să li se dee și pecetluiturile Domniei mele, câtū și la catastihu de rădicătura oieritului, să se așede cu numita sumă de trei sute oi, și deosebitū de acești scutelnici după catastihu, i facemū Domnia mea și alți 50 de lude străini cu cei 10 ce aū avutū M-reā Argeșului până acum, pre cari aceștia să-i găsescă sfinția sa din streini, fără de pricină, cărora după adevărintele isprăvnicesci să li se dee și pecetluiturile Domniei mele de la visterie pentru scutela lorū; să scutescă numita stântā Episcopie și doue scaune de carne la Pitesci, séu la Argeșū, cum și doue pivnițe. Așisderea să aibă sfânta Episcopie și mila vinăriciului, câte doui bani de vadră, cu părpărulu, din popōrele celea sciute, cari le-aū avutu M-reā Argeșului și până acum de mai 'nainte, adică : din dēlulū Ștefănesciloru ot. sud. Muscelu, cât ține cu Isvorani, i Valea Popi, care se începe acestu poporu de la capu Dēlului de susū, despre Valea mare, și merge până in poporulū Cotmenī, in dēlulu Ciocănescilorū, și despre Văleni se hotăresce valea Beniī cu poporulū M-rei Radului-Vodă, in care acestū poporu se cuprinde aceste vāi i piscuri, adecă : valea Isvorani, valea Popei, cōsta Cāmpului, Lesceiōra, valea Ștefănesci cu partea din Ciocănesci i valea Benei; așijderea și din dēlulū Alimănescilorū și Cranga sud. Argeșū, in care

acestea popóre se cuprinde aceste nume precum le este cursulŭ de rëndŭ, adecă : cranga Căzănescii, Ciutescii, valea Luminei, Alimănesci de josŭ, Alimănesci de susŭ, Pētra, Scheiburlus, Chilomescii, valea Giurgi, Țănculescii, Măicănescii, i delulŭ Stroeni lângă Țănculesci. Așisderea și delulŭ Soașului sud. Vâlcea, pre din doue cu M-reă Bistrița ; pentrucare să aibă volnicie omulŭ Episcopiei ce se va orândui a ămbla împreună cu vinăricerii domnesci, să scrie vinăriciulŭ dintr'aceste deluri cu văile i piscurile ce sunt numite mai susŭ, și să facă douē catastișe asemenea unulŭ ca și altulŭ, iar la strîngerea banilorŭ, adecă câte doui bani de vadră, partea Episcopiei și părpărulŭ după obiceiŭ, vinăricerii domnesci nici de cum să nu se amestece a pune mână în bani, ci să-și strîngă pe deplinŭ orânduitulŭ Episcopŭ făr' de numai cei-l-alti doui bani de vadră, și ploconulŭ de nume să aibă a lua vinăricerii domnesci, pentru ca să pôtă și printr'ăcestă milă domnescă, a păzi cu indestulare cinstea scaunului Episcopiei și a fi Domniei mele vecinică pomenire. Poruncimŭ dér și tuturilor cuvioșilorŭ Egumeni ai Mōnăstirilorŭ acestei Eparhiŭ, Protopopilorŭ, Preoțilorŭ, Diaconilorŭ, Boerilorŭ, breslelorŭ și tuturilor pravoslavnicilorŭ creștini, ce sunteți locuitori într'aceste douē județe Argeșulŭ și Oltulŭ, să cunōsceți scaunŭ episcopescŭ de acum înainte a acestei Eparhiŭ sfânta M-re Argeșulu, și pre iubitoriulu de D-đeu Episcopulu Iosifŭ, Episcopŭ alŭ Argeșului și păstoriŭ sufletescŭ alu vostru, supusŭ sfintei Metropolitii a țerei romănesci în tōtă vremea. Și amu întăritu hrisovulŭ acesta, cu însăși Domnēscă nōstră iscălitură și pecete, i cu credința prea iubițilorŭ Domniei mele fiŭ Costandinŭ, Dumitrașco, Nicolae și Gheorghii Voivodi și cu mărturia d-lorŭ cinstițilorŭ și credincioși velițilorŭ boeri ai Divanuluiŭ Domniei mele : Panŭ Nicolae Brăncovēnulŭ vel. vist., Dumitrașco Racoviță vel. Banŭ, Ienache Văcărescu vel Spăt., Ienache Moruzi vel Vornicu de Țera de susŭ, Manolache Brăncovēnu vel Vorn de Țera de josŭ, Manolache Crețulescu vel Vornicu, Nicolae Filipescu vel Vornicu, Costache Ghica vel log. de Țera de susŭ, Scarlatŭ Ghica vel log. de Țera de josŭ, Dumitrache Mano vel post, Isacu Raletu vel clucerŭ, Dumitrache Schina vel comis, Ioanŭ Comăneanŭ vel Păharŭ, Iordache Palada vel stol. etc. și ispravnicu Costache Ghica vel log. și s'au scrisŭ hrisovulŭ acesta la alŭ douilea anŭ dintru înteea Domnie a Domniei mele, în Bucuresci, la leatŭ 1794, Febr. 23, de Iōnŭ Rafailu 3. logf. »

Cond. XXVI. Fila 193—196.

Infiițarea Episcopiei nu este însă din 1794, data hrisovului de susŭ, ci din 18 Octombrie anulu 1793, cum se pōte vedea din anafora Divanului de la acea dată și din rezoluțiunea domnescă pusă pe acea anafora la același anŭ, în coprinderea următore :

Prea Înălțate Dōmne,

« Din luminată porunca măriei țele adunāndu-ne de împreună cu prea sfinția sa părintele nostru Mitropolitulŭ țerei, amŭ cugetatŭ ca

să facem alegere la sfânta Episcopie Buzăului, și mai 'nainte de a intra în astă chibzuire, ni s'au făcutu provlimă, de către prea sfinția sa părintele Metropolit, cumcă pentru otcărnuirea bisericească și duhovnicească găsește cu cale de a se mai adăoga o Episcopie a scaunului sfintei noastre Metropolii, la care să se dea două județe: Argeșul și Oltul, și să aibă scaunul la sfânta Episcopie Argeșul și orândoială după Episcopul Buzăului; la această provlimă, fiindu-că este pricină numai bisericească, și însuși prea sfinția sa ce are acestea județe sub ascultarea sfintei Metropolii, găsește cu cale, ca să se înlesnească mijlocele duhovniceșcei otcărnuiri, pentru folosul sufletesc al obștei, și să se facă această Episcopie, care pre lângă toate acestea este și de podoba scaunului; iară pentru obraze din care să se alégă Episcopii acestor două Eparhii, din bărbați ce de obște amău chibzuită a fi destoinici, ca să se incarce cu această oblăduire, sfinția sa părintele Episcopul Savastis Iosif unul; părintele protosingelul Metropoliei Constantie al doilea și al treilea Arhimandritul Mănăstirei Argeșul Partenie; din acești trei ce de obște se alesere de noi, rămâne a se hotări care unde să fie, după cum Înalta înțelepciune Măriei tale luminându-se de darul duhului sfânt va găsi cu cale. » 1793, Octombre 18.

Dumitrache Ban, Nicolae Brâncovenă vel. Vist., vel. Ban Racoviță, vel. Spătaru Văcărescu, vel. Vornic Moruzi, Scarlat Grecenu Vorn., Manolache vel. Vorn., Scarlat Ghica vel. Log., Stefan Văcărescu Hatman, Costandin Știrbei Vist., Ioan Căminaru.

Iată și rezoluțiunea întăritore anaforalei acesteia și de alegere a primului Episcop al Curței de Argeș Iosif Sevastias și a alegerii Protosinghelului Constantie ca Episcop al Buzăului:

« De vreme ce prea sfinția sa părintele Metropolit țerei, și cu D-lor veliți boeri al Divanului Domniei mele, din porunca noastră adunându-se spre chibzuirea de obște, găsiră de trebuință și cu cale, și ne făcură rugăciune a se mai întocmi o Episcopie nouă, acărora rugăciune pentru înlesnirea ce ne-a dată a mijlocelor și pricinilor duhomnicești și bisericești, primind'o și Domnia mea, și fiindu-că dintre Arhieriei și obrazele bisericești de aici, ce cu bună politie și ipolipsisău petrecută aici în pământul țerei, găsesc iarăși de obște cu cale și ne facă arătare de acestea numite obraze, hotărîm Domnia mea pre sfinția sa iubitoriu de D-zeu părintele *Sevasti chir Iosif, Episcop la Episcopia de Argeș, cu două județe: Argeș și Olt și pre cuviosul protosingel Metropoliei Ungrovlahiei chir Constandie Episcop la Episcopia Buzău*; într'această chip întărîm cu această hotărîre anaforaa părintelui Metropolit și a D-lor Boerilor. » 1793, Octombre 18.

Vel Logofet.

Indată după alegerea noului Episcopū de Buzēū, Costandie, Domnitorulū vestește acēstă alegere la județele din Eparchia Buzēului cu acest act:

Trei cărți la trei județe ale Episcopiei Buzēului, de vestire pentru Episcopū nou, legate.

« Dumnévóstră, Ispravnicilorū ot. sud... sănătate; vė facemū in șcire, că din porunca Domniei mele adunându-se prea sfinția sa părintele Mitropolitū alū Ungro-Vlahiei chirū Dositeiū, cu D-lorū cinstiții și crecincioși boerii Domnii mele, ca să facă chibzuire și alegere de Episcopū la sfânta Episcopie a Buzeului, arētatu-ne-au prin Anafora in scrisu obrazele părții bisericești, ce cu buna politie și Ipolipsisu aū petrecutū aici, intru care fiindū arētātū și mărturisitū Domniei mele de către prea sfinția sa părintele Mitropolitū, deinpreună cu D-lorū Boerii și cuviosulū protosinghelulu sfintei Metropoliī Ungro-Vlahiei chirū Costandie, de vrednicū a se ridica păstoriū de Episcopū și cunoscēndū și Domnia mea că este impodobitū cu procopsală de învățatură și practicosū, ca unulū ce a slujitū sfintei Episcopii, amū bine-voitū Domnia mea, și amū hotăritū pre cuvioșia sa de Episcopū aicea la Episcopia Buzēului, care la 30 zile ale lunei Octombrie s'aū hirotonositū; deci nu lipsimū Domnia mea a vė înștiința, atâtū pe dumnévóstră ispravniciloru, câtū și pe toți Eparhioții, ca să-lū știți și să-lū cunoașcetī pre sfinția sa iubitoriulū de D deū părintele chirū Costandie, de Episcopū al Buzēului și Archiereū al Eparhiei, către carele se cade, după datoria creștinēscă, a avea fleșcare Eparhioțū cinstea și evlavia cea cuviincioșă, nădăjduindū o bună petrecere și viețuire plăcută Domniei mele și fiți sănătoși. » 1793, Noembre 1.

Fie ca mēsură preventivă politică, fie in propriulū interesū alū bisericei, Moruzi adresează următorulū pitacū, oprindū pe călugări de a vagabonda prin țēră, in locū de a petrece la mōnăstiri :

Io Alexandru Costandin Moruzi Vvd.

« Cinstitū și credinciosū Boeriulū Domniei mele, D-ta vel. Spăt. Ienache Văcărescule, fiindū-că ne-amu înștiințātū Domnia mea, cumcă unii din călugări, fără de adeverința Mitropolitului, și fără de răvașu spătăriei din București, āmblā incunjurāndu-se incōce și incolea prin țēră, și intrā in București neșciuți, fără de nici o dovadă la māna lui, poruncimū Dumnitale să dai strășnică poruncă pe la căpitaniī de pe la tōte străjile, ca orice călugār va fi fără de adeverința prea sfinției sale părintelui Mitropolitū și fără de răvașu spătăriei, să nu fie slobod a eși afară, și d-ta să grijești ca fără de adeverință in scrisū de la prea sfinția sa părintele Mitropolitu la mānele lui să nu dai nici unuia răvașū de slobodenie, păzindu-se nizamulū acesta, precumu poruncimū negreșitū, că orī-ce căpitānū sēū străjarū nu va păzi Nizamulū acesta, fōrte va fi pedepsit. » — 1794, Ianuarie 19.

Cond. XXIII, Fila 124."

Dionisie Eclesiarchulă în chronografulă său ne arătă pre Alex. Moruzi comițându o faptă care nu corespunde cu cele ce până acumă arătarămă din respectulă evlaviei lui creștineșci. Zidindu o biserică în curtea noului spitală de ciumați, construită de dinsulă la marginea Bucuresciloră, în locă de a inzeștra acăstă biserică cu odóre și veșminte cumpărate din banii săi, ară fi ridicată sfite, candelă de argintă, vase, cruci ferecate etc. de pe la mănăstirile existente.¹

'Totuși rămâne întregă evlavia Domnitorului pentru biserică ortodoxă, evlavie care se manifestă și prin dănuiri diverse către biserică din peninsula Balcanică² și care nu împedică pe Moruzi să fie tolerantă către bisericile de altă cultă. Așa elă dă hrisovă de scutiri și venituri Dervișiloră din Nicopole³ bisericiloră Sașiloră din Bucureșci⁴ biserică Bărășiloră din Bucureșci⁵, a acelei din Târgoviște⁶, a acelei din Câmpulung⁷, a acelei din R.-Vâlcea⁸, etc.

Dămă aci ca probă de redacțiune, cartea din 29 Octombrie 1793 de lușii și bolovanii de sare acordați de Moruzi bisericăi sășesci din Bucuresci:

..... «Zem. Vla. fiindă-că bisericăi sășesci de aici din orașulă Domniei mele Bucuresci, care este *subt protecția* scaunului Domniei mele, și pe Domnulă Țerei cunoscă de protectoră și sprijinitoră, amă bine-voită Domnia mea după smeritele și plecatele închinăciuni de rugăciuni ce au făcută Domniei mele Ión preotulă, și amă miluit-o acăstă biserică, deosebită cu 6 lude străini scutiți aduși din străinătate, i cu 30 bolovană de sare de la Ocnele Domnesci pe ană, ca cu acăstă milă ajutându-se la trebuințele bisericăi, să facă rugăciuni către milostivulă Dumneșeu neîncetată întru slujbele loră pentru bună starea Domniei mele și pentru îndestularea și fericirea aceștei pravoslavnice Țări creștineșci, întru care se adăpostesce; amă dată dără acăsta Domnășca noastră carte, ca să gășescă 6 lude străini, căroră făcându-li-se cercetare după orânduială visteriei, de către Ispravnicii județeloră, seă de către Dumneșeloră zabiții poliției, și dându-li-se adeverință, să li se dee pecetluiri de la visteria Domniei mele pe

1. Tesaur de monumente, tom. II, pag. 184.

2. Vezi în anexă hrisovulă de la 1793 Maiă 7 pentru M-rea Șumele (Trapezuntă); asemenea din 1794 Aprilie 14 și Martie 20 pentru bisericile de la Agricapi, Arnăut-Chicoi și Mahuliotisa din Constantinopole, etc.

3. Hrisovulă din 1793 Maiă 23. cod. No. 26. Vezi la anecse.

4. Hrisovă 1793 Aprilă 10 cod. 26. Vezi la anecse.

5. Hrisovă 1793 Augustă 28 cod. 26. Vezi la anecse.

6. Cod. 26 pag. 122.

7. Hrisovă 1793 August 28 cod. 26. Vezi la anecse.

8. Hrisovulă din 1793 Maiă 14 cod. No. 26. Vezi la anecse.

numele și chipul lor, ca să fie nedajnici; așisderea să iae câte 30 bolovanî sare pe an, de la Ocna.» 1793, Octom. 29.

*

Amă vădută, aprópe în decursul întregei istoriei române, acte de celă mai perfectă tolerantismă. Lectorul va distinge cu înlesnire adevăratul motiv al reclamațiunei mahalagiilor de la Răsvan, din Bucuresci, contra unei sinagoge deschisă de evrei în acea mahala sub Alexandru Moruzi: maltratarea de către evrei a unui preot, deschiderea de sinagogă fără prealabilă autorizare și mai pre sus de toate grija ce a fost cuprinsă pre mahalagi de la Răsvan, că *evreii aū implutū tótă mahalaua* și aū scumpit chiria prăvăliilor. Iată motivele reale în explicarea persecuțiunei timplată sub A. Moruzi, care ordonă desființarea sinagogei deschisă în hanul Niculescu, pre când exista deja altă sinagogă veche, cum și împrăștierea din mahalaua Răsvan a evreilor îngrămădiți acolo.¹

1. Iată actele relative :

Anaforaua mahalagiilor de la Răsvan în pricina ovreilor, cari au făcutu Sinagogă în Hanu Nicolescului și s'aū impresuratū mahalaua de ovrei cu chiria prăvăliilor ce o dau îndouită.

Io Alec. Const. Moruzi Vvd.

« După cercetarea ce aū făcutū dumnélui vel vor. și cu d-lui epistatulă Agieț, chiar și în fața locului, dovedindu-se întâi pentru sinagogă, că a fostă oprită și mai nainte alta, decât una veche care aū avut-o dinceput și care o aū și acum la mahala, cum și pentru necinstea și bătaia mai vârtosă asupra preotului că le-aū urmatū acei trei ovrei, poruncimū dumitale vel cămărașū, să aducă înaintea dumitale pe starostea și cu cei de frunte a breslei ovreilor, căroră să le daī porunca domniei mele, strașnică, ca în trei zile sorocū, însiși ei să-și ridice și să-și s'rice cu totul sinagoga dintr'acestu hanū, în care sorocū de se va afla neridicată, ca nisce nesupuși vorū fi trimiși la Ocnă; iar pe acei trei ovrei cari au făcutū această obrăsnicie, aducēdu-i înaintea dumitale, pre celū care va fi dintre dinși suditu să-lū trimiță cu vâtafu de aprodi la Agenție să se pedepsescă cu bătaie, unde să fie de față zapciu până 'și va lua căduta pedepsă de la Agenție, și apoi d-lui Sinioru Marchelius pe unulū ca acesta să-lū ridice și să-lū isgonescă de aici, ne fiindū mai multu primitū de domnia mea; de care poruncimū și dumitale vel. spăt. și d-le vel Aga de se va afla mai multū în urmă acestū suditū aici, să-lū prindeți, să-lū aduceți la domnia mea, ca să se facă surghiunū, iar pe cei-l-alti doi ovrei d-ta vel cămărașu să-i trimiți acolo în fața locului unde au facutu gâlcēva să-i pedepsescă cu câte o sută cinci-șeci toege. » 1794, Ianuarū 9.

Vel Log.

Negreșit că maltratarea unui preot de către evrei a trebuit să emoționeze pe bucureșteni și să provoace ore-care rigori mai mari din partea Domnitorului, dar nu mai puțin, cestiunea economică în

Prea înălțate Dômne,

Mahalagiile din mahalaua Răsvanului, de aici din București, au jăluit înălțimeile tele arătând, că acea mahala s'au implutit totă de ovrei, dându pe prăvălii îndoite prețuri chirie, și le iaă ei, cum și un han ce este acolo, care se numește hanul Niculescului, au luat iarăși ovreii în arendă cu îndoită chirie, și totu s'au implutit de ovrei, din cari cei mai mulți sunt sudiiși, și au făcut acolo în han și Sinagogă pentru rugăciunea ce au după legea lor, și nu-i îndeștă că-i ocărăscu deapănura și le bate copiii, ci și pe preotul acei sfinte biserici Răsvanulu, l'au necinstit, încă au rădicatu și mâna de au tras pe preotul de barbă și de păr, bătându-și joc de cinul preoției lui, cum și mai virtosu chiar de sfânta biserică, și face cerere, ca sinagoga ce o au acolo să se strice, cum și ovreii să se ridice de acolo, și să se împartă de obște prin alte mahalale, fiindu-că s'au prea îmulțit într'acea mahala, și pentru chiria prăvăliilor în care ședă acei ovrei, i arenda mai sus numitului han, ei cu toți de obște o voru împlini și o voru răspunde la stăpâni; după a căroră jalbă ni se poruncesce de către înălțimea ta a teoriișii, și făcându cercetare la fața locului, să arătăm Măriei Tele prin Anafora ce vatau de aproș; luminatei porunci următorii fiindu, am mers în fața locului, unde făcându cercetarea cea cuviincioasă, cătu pentru sinagogă fără nici o prelungire ne-amu încredințat însuși de la starostea de ovrei, că cu adevăratu o are acolo în han, dară dice numitul starostea și acăsta, că ei au și o altă sinagogă tot aici în București la mahala și acăsta din han fiindu o casă care o țin cu chirie de sunt ani patru, cându este vreme rea, cum : ploie, noroie, sevă zăpadă, mergu acolo de facu rugăciunea, neputându merge la celaltă fiindu și departe; acelu cuvântu alu lui nu fuse primitu, pentru că noi șim că și în zilele Măriei Séle răposatului Alexandru Vodă Ghica au fostu făcutu ovreii sinagogă lângă hanul sf-lui Gheorghe nou, și din porunca Măriei Séle, cu sfatul prea sfințitului patriarh răposat ntru fericire chiru Efremlu, și mai virtosu prin strașnicu blăstemul prea sfinției sale, aflându-se aci prea sfinția sa pre acea vreme, atunci li s'au stricată acea sinagogă, cum și deosebitu în zilele Măriei Séle Alexandru Vodă, mai în josu de casele dumnealui Vornicu răposatu Parșcovenu, cu poruncă iarăși s'au stricat; ci și noi pentru acăsta sinagogă din han am găsit cu cale ca să se strice, și volnic să nu mai fie ovreii a mai face altă sinagogă aici în București, fără numai ori-cându va fi vremea cea după legea lor de rugăciune să mergă la acea sinagogă de mai susu disă, ce o are făcută la mahala; iară pentru necinstea și bătaia ce au făcut preotului unu din ovrei, făcându cercetare cu deamănutul, au eșit de față un Grigore Cojocar, i Nicola Cazangiu, i Mincul Cazangiu, i Hristea Brutariu, i Ión Dascălu, i Calciul Papugiul, i Nica Căciru și un Manta, mahalagi de acolo, cari deteră mărturie în frica lui D-deu, că ei au fostu de față și au vădu pre unu Marco ovreiu, i Iancul Croitorul, ovrei ce sunt sudiiși chesariesci, i pe unu Herșu Croitorul ovreiu, ce au fostu împreună cu o cală a lui, și pe unu

corelațiune cu înmulțirea evreilor peste sémă, esplică, repețimă, faptele de mai sus.

În fața pedepsirii evreilor, cari au maltratat un preot, să aducem judecata unui preot, și a unui diacon, „care nu șau păzit orânduiala cinului preoțesc și s'au amestecat în cele vremelnice și lumesce neguțitorii.” Nu numai că pre asemenea cleric biserica îl făcu argos, dar încă interveni și Domnitorul pentru alii pedepsi¹

Iancul Nebunul evreii, trăgându pe preot de barbă și de păr, și injurându-l; pentru care necinste căutându în pravilele Impărătesc Tom. I, cartea I, cap. 40, dice: „nu cumă va Jidov mândrindu-se și nădăduind la a lor sumeție cu obrăznicia împotriva legei creștinesc vor păși,” și iar la Tom. 7, cartea 7, titlul 21, cap. 49 dice: „jidovul cel ce va lovi preot greșesc împotriva legei creștinesc, iară preotul care se va necinsti cu vorbe prôte mare și infrișată necinste suferă, și iarăși la Institutele Impărătilor dice, cartea a 4, Titlul 4. «Voie are cel ce a suferit vorbe prôte să pornescă judecată pentru necinstea care i s'au făcut, în două chipuri, ori de bani sou de criminale, și de va fi pornirea pentru bani se va face pornirea necinstei, iar criminăria este la puterea judecătorului ori-ce pedopsă va avea să orânduiască la vinovat, au să'i gonescă din țără afară, sou acolo în loc unde a greșit să-lu pedepsescă cu bătaie», deci de urmarea, cercetarea și alegerea ce-amă făcut, nu lipsim a înștiința înălțimii tole, iar hotărîrea cea de săvirșit rămâne a se face de către înălțimea ta.» 1793, Noomb, 10.

Ianache Moruzi *vel.* Vorn.

Costan. Filipescu *vel.* vist.

Cond. XXV, fil. 227—228.

1. Iată actele relative:

Anafora pentru un popă și un diacon de la Teleorman a se face surgun la Cernica doi ani.

Io Alecsandru Costan. Moruzi Vvd.

«Și de nu sunt alți dovagii pe urma lor, cumă nici vina nu s'a dovedit a fi cu denadinsul urmată, ci din greșală, după cumă ni se face arătare de prea sfinția sa părintele Mitropolitul Țerei printr'această Anafora, dară de vreme ce nu și-au păzit orânduiala cinului preoțesc și s'au amestecat în celea vremelnice și lumesce neguțitorii, prin care s'au îndeletnicit într'acestă fel de urmări, și s'au făcut întâmplarea acesta a omorîrei, nu lăsăm Domnia mea numai pe aceea ce li s'au făcut din partea bisericească, adică argos de tot darul, ci poruncim să se trimiță la schitul Cernica, unde în soroc doi ani să rămă acolo la rugăciuni, plângându-și păcatele lor și poruncim Domnia mea d-tale *vel* log. de Țera de jos să faci porunca Domnii mele către Egumenul schitului, ca într'acest soroc de doi ani să nu fie slobođi a eși din mănăstire, ci să-i fie dimpreună la orânduiala rugăciunilor ce se face la schit.» 1793, Noem. 14.

Vel Logof.

Și pe când pe popii abătuți i pedepsea, Domnitorul și cu sfatul țerei ajută pre cei cari-și făcēju datoria, acordându la unii pensiu ni din cutia milelorü. ¹

Prea Înălțate Dômne,

« Cu smerită anafora însciințămü Măriei tale, că după arătarea prea iubitü fiului nostru sufletescü Domnialü Ienache Văcărescu vel. spăt. pentru unü popă Cârstea și diaconü Stanü Sărecea, jud. Teleormanü, care ar fi fostü pricina și din gâlceva lorü ce au avutü cu unü Bratulü Părcălabü, așa s'au întâmplatü mörte numitulü Bratulü, amü trimisü pe protopopulü Gheorghe alü județului împreună și cu omulü d-lui vel spătarü, ca și cercetare să facă în fața locului de întâmplarea pricinei, și să aducă și pe numiții preoți aici la metropolie; așa urmându-se, luămü însciințare de la numitulü protopopü, că cercetându-se, au doveditü în frica lui D-deü, că din greșală s'au făcutü acéstă întâmplare numitulü Bratulü, la beție, aflându-se cu toții adunați, iar nu din vre-o arătare cu denadinsulü porniți, și împreună cu dînșii ne-au trimesü și unü zapisü datü de la mâna nevestei mortului la mânilorü, că s'au împăciuitü între dînșii cu tal. 150 ce au datü nevestei mortului, avëndü într'insulü și pe mulți iscăliți mărturie, care se va vedea și de către Măria ta; ci mă rogü, ca precum din mărturi se vede, nici vina lorü nu este dovedită că cu dinadinsulü au făcutü acéstă primejdie, ci întâmplarea, faptă din beție; pentru acésta de a se veghea de a nu mai face și alții asemenea lorü, bisericesce judecându-î i-amü făcutü argosü de totü darulü preoției, trecëndu-se vina lorü în condica mitropoliei; de care nu lipsimü cu însciințare Măriei tale, și cum va fi Înaltă hotărîrea măriei tale; iar anii măriei tale de la Domnulü Dumneșü rugămü să fie mulți și norociți. » 1793, Noem. 11.

Alü Înălțimei tale către D-deü ferbinte rugătorü și smeritü părinte sufletescü alü Ungro-Vlahiei Mitropolitü.

1. Iată unü casü de pensionare de preotü :

Cu părintescă dragoste, molitvă și blagoslovenie trimitemu dumnévost ra boeriloru Naziri ai cutiei de milostenie.

« La trecuta lună a lui Aprilü au jăluitü către Măria Sa Vodă acestü preotü Popa Dragomirü din satu Saca, jud. Gorjiü, plângendu-se că este förte scăpătatü și în mare sărăcie, și din *pricina östelorü trecutei răsmirăfi*, au rămasü, atât fără nici unü felü de pârlegiü de ajutorü, cât și betégü la mâni din multele casne ce au pütimitü, și avëndü și cincî fete ajunse la vrěstă, au căđutü la bogata milă a Măriei sale, cu care jalbă fiindü orânduitü la d-vóstră ca să se teorisască, amü vëđutü, că de la 13 ale trecutului Aprilü, prin pitacu d-vóstră ne-au făcutü și smereniei nóstre însciințare, ca mergëndü la Eparhie, să facemü cercetarea cea cuviinciosă, și în orî-ce chipü ne vomü îndestula de dreptulü adevëru pentru numitulü preotü, să arëtămü dumnévost ră prin Anafora; ci pentru acésta iată însciințămü d-vóstră, că întâmplându-se de amü mersü la Eparhie, au venitü și numitu preotü după smerenia nóstră la Craiova, și scriindü într'adinsü cucerniculü preotü chirü Popei Marin dintr'acestü județü, singurü

O măsură excepțională luată de Moruzi este aceea cu referință la cerșetorii. Cunoștem din trecuții secolii grija ce au avut Domnitorii de 6menii infirmii, incapabili de a-și câștiga pâinea de t6te zilele. Am6 ar6tat6 în anterior6le volume, cum erau organizați cerșetorii s6u *mișeiș*, precum se numeau6 pe atunci, în adev6rate bresle, cu statute ca și breslele de industriași. Cu deosebire ac6st6 organizare a fostu și continu6 în Moldova. Dup6 actulu ce va urma îndat6 aci, se pare c6 asemenea bresle nu existau6 în ț6ra Munten6sc6. Moruzi se preocup6 de cestiune și adres6ndu-se c6tre Mitropolitul6 ț6rei, constitu6 un6 fond6 de 50 taleri pe lun6, pe l6ng6 ce se va aduna prin biserici, înființ6ndu-se cutii pentru ajutorarea s6racilor6. Acest6 fond6 se va administra de dou6 epitropi. Epistatul6 agiei va face o list6 de adev6rați nevolnici, c6rora epitropia ac6sta le va face l6f6 lunar6, oprindu-se sub ped6ps6, pe viitor6, cerșetoria pe ulițe, prin biserici și curți.

au mers6 în fața loculu de a f6cut6 cercetare, și-l6 adev6r6z6 pre numitul6 preot6, sub isc6liture molitvei sale, c6 t6t6 jalba i6 este adev6rat6, afl6ndu-se cu totul6 în s6r6cie; pentru care fiind6-c6 acum iar6și au venit6 numitul6 preot6 de-și face cerere de ajutor6, nu lipsim6 cu r6spunsu d-v6str6; iar blagoslovenia lui Dumneș6 și a smereniei n6stre apururea s6 fie cu d-v6str6. » 1793. Decem. 4.

Nectarie alu R6mnniculuș.

Io Alex. Constant. Moruzi Vvd.

Poruncim6 Domnia mea d-v6str6 Nazirilor6 ai Epitropiei, s6 dați preotulu acestuia, de la cutia de milostenie, tal. patru-deci. 1794, Decem. 5.

Prea În6lțate D6mne,

« Insciinț6m6 m6riei tale pentru acest6 preot6, anume Dragomir6 ot. sud. Gorji6 care înc6 de la trecuta lun6 lui April6 au fost6 j6luit6 M6riei tale, ar6t6ndu patimile ce au petrecut6 în vremea r6smir6tei și s6r6cia ce i s'au pricinuit6 și av6ndu și 5 fete, cere mil6 spre ajutoru c6s6toriei lor6, și fiind6 or6nduit6 la mine spre cercetare, n'am6 avut6 de unde a m6 pliroforisi de este jalba lui adev6rat6, f6r6 dec6t am6 scris6 și a or6nduit6 pre sfinția sa iubitor6 de D-ș6u p6rintele Episcop6 R6mnicu, ca s6 fac6 cuviincioș6 îndreptare și cercetare și s6-mi dea pliroforie și veșu c6 acum me insciinț6z6 printr'ac6sta Anafora, cum au f6cut6 cercetare și cu adev6rat6 este s6rac6 din resmirați și îns6rcinat6 cu fete, de unde r6mase dovedit6 starea lui, c6 este pr6st6 și neputincioș6; și r6m6ne cum domnul6 D-ș6u va lumina pe M6ria ta asupra s6r6ciei lui. » 1793, Decem. 4.

Scarlatu Vornicu.

Cond. XXV, Fil. 99.

Iată acestu documentu :

Io Alexandru Costan. Moruzi Vvd.

« Prea sfinția ta părinte Mitropolit alu Ungro-Vlahiei, fiindu-că nevolnicii ce se află în Bucuresci cari-și au hrana vieței lor din mila creștinilor, neavându nici o orânduială întocmită, pentru dinșii, pururea se află atât pe ulițele Bucurescilor, în calea trecătoriloru musafiri străini și a tuturor de obște, cât și după biserici nelipsitu, ămblandu și incunjurându-se, încât nu pôte norodulu a-și face închinăciunea și a asculta sfintele slujbe. Decî pentru ca și norodulu de obște să nu mai aibă supărare la sfintele slujbe bisericesci, cum și pe ulițe să lipsescă acestu catahrisis, și ca nici săracii cei nevolnici și cu adevăratu vrednici de milă să nu fie isterisiți de hrana lor într-acesta politie creștinescă a scaunulu Domniei, iată întâiu de la Domnia mea orânduimă pe lună din venitul ocnelor câte tal. cincideci. cari să-î primesci prea sfinția ta la Mitropolie și lângă acesta să faci pre sfinția ta osebită orânduiala de ajutoru de la obștea politiei; adică să întocmesci, la toate mănăstirile și bisericile din tergu și din mahalale câte o cutie în sama proestosului și a preoților bisericei, și cu duhovnicescile prea sfinției tale înscuințări și îndemnătore, ca fieș-care creștinu de obște pentru sufletulu său, ceea ce va vrea a da pentru hrana săraciloru nevolnici, să arunce în cutie la zile de sărbători, când sunt la biserică, care acelū venitū de la toate bisericile și mănăstirile de obște, să se adune la sfânta mitropolie, pe lună, unde să aibi pre sfinția ta rânduiți doi epitropi asupra acestei trebi, să ție scotela de bani ce se adună la toate locurile; de altă parte să ceri prea sfinția ta de la d-lui epistatulu Agiei fôie anume de câți cu adevăratu sunt nevolnici, secătuiți, și vrednici de milostenie, cari nu au mijlocu de a-și scôte pânea lor într-altu chipu, căroră să le faceți prea sfinția ta orânduială pe cât vei găsi cu cale de a se da fieș-căruia pe lună pentru hrana și trebuința lor și intru același chipu puindū pre sfinția ta Nizamulu trebei acestia la orânduială, să lipsescă de a nu se afla mai mult cerșetori pe ulițe sau prin biserici. Poruncimū Domnia mea și d-tale vel spătaru i d-tale vel aga, orî-ce trebuință va arêta dumnévôstră pre sfinția sa părintele Mitropolitu asupra acestei trebi, să aveți dumnévôstră a o pune în faptă și mai vîrtosū poruncimū d-tale epistatule alu Agiei să faci alegerea prin însăși vederea d-tale de cei ce cu adevăratu sunt vrednici de milă și de cei ce potu cu munca și cu slujba lor să-și dobândescă hrana vieței, ca să se deosibescă, spre a le da povățuire să se părăsescă de acestu năravu rău și așa după ce va intra trêba acesta la Nizamū și în faptă, să dați atât d-lui vel spătariu, i d-lui epistatulu alu Agiei strașnice porunci zapciiloru, să se facă zapt, și să nu îngăduiască mai multu a se afla pe ulițe, seu prin biserici și prin curțile de obște, ci fie-care să se astêmpere și să se părăsescă de acele năravuri, avendu-și orânduiala hranei lor cu mijloculu ce poruncimū. » 1794. Febr. 25.

Cond. XXIII, Fil. 210.

*

Pentru a termina acestŭ capitolŭ ne rămâne să atingemŭ încă unele cestiuni.

Prima este, că Alexandru Moruzi, continuându o direcțiune politică străvechie, protege materialmente clerulŭ și biserica ardelenă. Resultă acesta și din documentulŭ de la 16 Noemvrie, 1793 ce dămŭ aci în notă. ¹

1. Iată acestŭ documentŭ :

Io Alexandru Cost. Moruzi Vod.

« Dat-amŭ Domnia noastră hrisovŭ acestorŭ patru preoți anume: Popa Ștefanŭ, Popa Petru, Popa Barbu și Popa Radu ce sunt la sfânta biserică din Schei, de lângă cetatea Brașovului, ca să aibă a ținea pre pământulŭ țerei Domnii mele, ale lorŭ drepte bucate: oi optŭ sute, adică fieșcare câte oi 200, care oi să fie în pace și ertate de oeritŭ. Așisderea și păstorii de la oi să fie ómenii străini, din cea țără, și nefindŭ ședători aici în pământulŭ țerei Domniei mele, încă să fie în pace de tóte dăjdiile și orânduelile câte vorŭ eși peste anŭ în țără de la visteria Domniei mele; asemenea și caii lorŭ încă să fie în pace de olăcării și de alte angarii, și când vorŭ da alții cu cărți iscă-lite, iar aceștia totŭ să fie nesupărați, pentru că această milă au avut-o acești preoți, atâtŭ de la toți frații Domni de mai 'nainte, câtŭ și de la Domnia sa Alexandru Vodă Ipsilantŭ, i de la Domnia sa reposatulŭ Nicolae Caragea Voivodŭ și de la Domnia sa fratele Mihaiŭ Vodă Suțulŭ, din Domnia dintăi și din Domnia de pe urmă, precumŭ din hrisovulŭ Domniei sóle ce-lŭ vedŭmŭ cu leatŭ 1792 Ianuarie 25, ne-amŭ adevăritŭ.

Dreptŭ aceea învrednicindu-ne Domnulŭ D-șeŭ și pre noi cu întâia Domnie aceștei pravoslavnice țeri romănesci, ne-amŭ milostivitŭ de amŭ învoitŭ și amŭ întăritŭ mila acestorŭ patru preoți, ca să o aibă, și să li se păzescă neștrămutatŭ întocmai după cumŭ se cuprinde mai susŭ; și poruncimŭ Domnia mea Boerilorŭ ce veti fi cu slujba oieritului i altorŭ dregătorŭ și zăpcii, să aveți a lăsa oile și caii numiților preoți, și pre păstorii ce vorŭ fi la acelea oi, nefăcându-le întru nimicŭ supărare, căci ori-carele, peste porunca Domniei mele, se va cuteza a face cătuși de puțin supărare, unulŭ ca acela să scie, că va petrece scârbă și se va certa de către Domnia mea. Și amŭ întăritŭ hrisovulŭ acesta cu însăși credința Domniei mele Io Alexandru Const. Moruzi Voivodŭ, i cu credința prea iubiților Domniei mele fii Costandinŭ, Dumitrașco și Nicolae Voivodŭ, și cu toți Dumnealorŭ cinstiții și credincioșii Boeri divaniți ai Divanului Domniei mele: Pan Nicolae Brâncovenŭ vel Vist., Dumitrașco Racoviță vel Ban, Ienache Văcărescu vel Spătariu, Ienache Moruzi vel Vornicŭ de țera de susŭ, Manolache Brâncovenŭ vel Vornicŭ de țara de josŭ, Manolache Crețulescu vel Vornicŭ, Nicolae Filipescu vel Vornicŭ, Costache Ghica vel. Logof. de țera de susŭ, Scarlatŭ Ghica vel Logof. de țera de josŭ, Nicolae Hangerliŭ vel Hatmanŭ, Dumitrache Manu vel Post., Isăcŭ Raletŭ vel Clucerŭ. Dumitrache Schina vel Comisŭ, Ión Comănenu vel Păhar. etc. și Ispravnicŭ Costache Ghica, vel Logof. de țera de susŭ; și s'au scrisŭ hrisovulŭ acesta la anulŭ dintăi dintru întâia Domnie a Domniei mele în Bucuresci, la lótu 1793 Noembre 16 de Răducan biv. 3-lea logof. Condiciariŭ.

Cond. XXVI, Fila 186.

A doua cestiune. Răducanu Golescu, fostu mare Logofétu, cere Domnitorului voie de a închina Mănăstirea Vieroşu, zidită de moşii şi strămoşii lui, la S-tul Munte alu Atonului. Domnitorul, in 29 Decembre 1793, supune Mitropolitului cererea, marelui Vornic Moruzi şi Logofétului de ţera de josu, ca să-şi dea părerea loră. Va să dică asemenea închinări de biserici şi mănăstiri la locurile din S-tul Munte nu se făcêu fără ore-cari invoiri şi formalităţi, la finea secolului trecut. ¹

1. *Anafora d-lui Logof. Golescu pentru M-rea Vieroşu.*

Io Alexandru Const. Moruzi Vvd.

« Prea sfinţia ta părinte Mitropolitu al Ungro-Vlahiî, i D-ta vel. Vornice Moruzi, şi D-ta vel. Logof. de ţera de josu, vădându acéstă Anafora a D-lui biv vel. Logof. Golescu, să faceţi teorie asupra cereri d-lui, de este oprită a face pentru numita Mănăstire, aşedământulă ce provaliseşce după obiceiulă pământului şi după pravilă, seú când împotrivă va fi, să ne ipostisiţi cuvântulă cu pliroforie în scrisu. » 1793, Decembre 29.

Vel Logof.

Prea Înălţate Dómne,

« Mănăstirea Vieroşulă din jud. Muscelu este zidită şi înzestrată şi să-vîrşită cu tóte de moşii şi strămoşii mei, care ca o slobodă nelegată nicăeri amú avutu dinceputu dreptatea acea, ce cuvântulă titoricescu mă volnicesce şi mă îndatoréză a griji pentru bună starea şi iconomia, şi a lucrurilor ei, ca nisce strămoşesci, a merge spre sporu, iar nu spre risipă, ca să nu se stingă nici pomenirea némului meu. Decî fiindu-că din vreme văd că merge spre scădere cu rânduiala ce au fost până acumú, încarcându-se numai cu datorii de către cei adesea rânduiri egumeni şi economi, care cumú póte apucându-î şi sărăcindu-î, şi vădú că celea închinatē M-ri, la care nu este slobodă fiteş-care şi verî-cum în tótă vremea a intra, cu mai bună economie şi de odihna loră, amú cugetatú pentru folosulă şi binele acesteî monastiri, la care datoria şi durerea ce amú ca unu ctitoru mă sileşce să o închinu prin şcirea şi bună voinţa Măriei Téle, la sfintulă Munte alu Atonului, către mănăstirea ce se numesce Ivronu, unde se prăznuesce hramulă Adormiri Preceşti, ca printr'acestú mijlocu găsindú sfinta acéstă Mănăstire mai bună odihnă şi economie, ci să te faci şi Măria Ta nou titoru, şi să fiu şi eu şi părinţi acei al Atonului rugători pentru numele Măriei Tale; însă cu unu aşedământu de embaticu cuviinciosu, care eu mă voiú aşeda şi mă voiú întocmi cu părinţi Atonului, după starea şi puterea Mănăstirei, iar nu cu încercătură peste putere; ci mă rogú Măriei Tale, să binevoiesci a da luminată poruncă, şi întărirea Măriei Téle la plecata Anafora mea, ca prin şcirea Măriei Téle să potú face cu părinţi sfetagorenî dela numita M-re aşedământulă celú cuviinciosu alu embaticului, de a se pune în faptă rânduiala sfintei M-ri; şi aniî vieţi Înălţimei Téle dela D-deu să fie mulţi şi norociţi!

Prea plecatulă sluga Măriei Téle

Răducanu Golescu, biv. vel. Log.

Ingrijirea de cimitire era, pe la 1793, încă în deprinderile țerei. Se poate vedea acesta din următoarele acte :

Ianculu Aslanău cu popa Gregorie pentru pórta bisericeî ce o închide preotul.

Io Alex. Costan. Moruzi Voivodu

Înfățișându-se și la Divanŭ înaintea Domnieî mele Ianculu cu preotulu Popa Gregorie, unde cetindu-se acósta Anafora și întrebându pe Ianculŭ ce are a mai díce împotrivă ? iarăși acea pricina gasi, ca rămâne închisă casa și nu are pe unde a-și aduce celea trăbuinciose, iar cumcă *se calca mormintele creștiniloru ce sunt îngropați, de care și de vite*, nici ei nu putură tăgădnu. Pentru care făcându Domnia mea cercetare de aŭ făcutŭ acestu dovagealăcŭ și cele-l-alte familii aŭ case ce sunt în curtea bisericeî ? dete încredințare Domniei mele și prin graiŭ, D-lui cinstitŭ și credinciosu Boeriulŭ Domniei mele vel Vornicu de Țera de susŭ, că toți cei-l-alți cunoscându cuviința trebeî, nu aŭ facutŭ nimenea cerere pentru deschiderea porței ; decî dară fiindŭ dróptă urmarea preotuluî cu închiderea porței bisericeî, întărímŭ Domnia mea și pornucimu închisa să stea pórta bisericeî, și Ianculŭ să se mulțauósca a urma precumŭ și cei-l-alți locuitorî din curtea bisericeî. — 1792, Iulie 9.

Prea Înălțate Dómne !

Ianculŭ Aslanulŭ de aici aŭ jaluítu Mărieî tólo aretândŭ, că de sunt 18 anî facendu-și o casă în Mahalaoa sfintuluî Iónŭ nou, aprópe lângă biserica, care casă de sunt doi anî aŭ dato zestre unei fete a lui, dintru începutŭ trecerca și adncerea de cele trebuinciose, cu caru, i-au fostu prin curtea bisericeî, fiindu drumŭ fără de pórta, iar în vremea răzmiriței pentru paza sfinteî bisericeî s'au făcutŭ pórta de Mahalagii cătră podu lui Șerbanŭ Vodă, și el totŭ dónna pe acea pórta își aducea celea trăbuinciose cu caru ; acum de sunt trei lunî, unŭ preotŭ de la acea biserică, anume popa Gregorie, s'aŭ pusu de aŭ închisu acea pórta bătând-o în cuie de ferŭ, ca să nu mai ămble care, și cere ca să se deschidă pórta, să rămēie totŭ cum au fostŭ mai nainte ; după a cărnia jalbă ni se poruncesce de către Înălțimea ta, ca să cercetămŭ și să îndreptamŭ. Luminateî porunci urinătorî fiindŭ, amŭ adusŭ de față înaintea noastră, atâtŭ pe numitulŭ preotŭ pîrftŭ, cât și pe Ianculŭ Polcovnicu ginerile și vechilŭ jăluitorulŭ, și întrebându pe preotŭ ce are să răspundă împotrivă ? díse, că adevěratu acea pórta deschisă aŭ fostŭ, dară fiindŭ că loculŭ împrejurulŭ bisericeî esto strîmtŭ și plinŭ de morminturî, cruci, după cum obișnuescu creștinii, nu potŭ ămbla carele în voie, fără de a nu face stricaciune, și pentru aceea au închis-o, iar jaluitorin în locŭ de a face bine împrejurulŭ bisericeî ca la o casă a lui Dumneđeŭ, ce este făcută pentru rugăciunea creștinilorŭ, elu ămblă de a strica;

noi nu ne-amî îndestulatî cu acîsta, ce amî mersî înșine în fața locului, unde amî veđutî, că ȓisele preotului sînt adevărate, fiindî casele jăluitorului aprîpe de biserică și loculî înprejurî bisericeî fîrte strîmtu și plinî de mormîturî cu crucî, neavîndî locî de a ămbla care pe unde este cererea jăluitorului, încă totî acolo amî veđutî și o cruce de la unî mormîntî ruptă în douî, care se cunîșce că din trecerea carelorî ce jăluitorulu aî pusî să trecă pe acolo s'aî ruptî; decî nu amî găsîtî cu cale ca să se deschîdă pîrta și să ămble care după cumî jăluitorulu cere, ci pentru celea ce va avea a-șî aduce a casă, cum lemne sîu alte trătîncîose lucruri, aducîndu-le pînă la pîrta bisericeî, de acolo să pue să și le care în lăuntru cu spîuarea, pînă la casa sa, nefîndî locî de pîrtă, mai vîrtosî că acolo în lăuntru curțî bisericeî sînt și alte cincî case, adică Gheorghe Gîmbașu, Dimitrie Simigiu, Gherghina Hagicî, Tudorița Căpitănesă și Popa Gregorie pîritulî, carî asemenea urnîză; iar pentru că pretendîriseșce pîrișu cumcă întrî atîta diastîmă de anî cum de n'aî înclîsî pî itu pîrta, ci tocmai acumî? dară aceste cuvînte nu aî nicî un temeiî, pentru că unî lucru rîu cînd se pune la bună orînduială, nu este embodîsîtî de nimenea. Părcerea nîstră într'această chipî este, iar hotărîrea cea deservîșîtî rîmăne la Măria ta. — 1793, Iunie 14.

Ianache Moruzi vel. Vornicî,

Cond. XXIV, fila 276

Înainte de a termina capit. acesta relativî la administrațîunea bisericeî în timpul domniei lui A. Moruzi, nu de prisosî socotîmî a fi, să aducemî și unele documente din carî lectorulu sa pîtă vedî cum, decă A. Moruzi înclîdea sinagîge și pedepsia pe evrei carî-șî bătîu jocî de preoțî ortodoxî, nu făcea acîsta din intolerantîsmu religiosî, ci din vederî economice și de aperlare națîonală. Documentele următîore acordate biserîcîlorî catolîce și luterane demonstră neîndoîosu tolerantîsmulu religiosu alu lui A. Moruzi, ca și alu atîtoru domnî anteriorî, cum și că țînea ca biserîcîle eterodoxe din țîra să nu stîee sub nicî unî guvernî streînu.

Hrisovulu Barațîloru din Bucurescî

Bisericeî Bărațîlorî de aîcî din orașulî Domnieî mele Bucurescî, ca să aibă a țînea douî vierî la viile ce aî în delulî Bucurescîlorî i la Tîrgoviște, și douî argațî ômenî străînî, fără de gîlcîvă, carî aceșî lude patru să fie scatițî și apîrațî de tîte dăjdiile cîte ar eșî de la Visteria Domnieî mele peste anî în țîră, de nicî unele valî și bîntuială să nu aibă; asîșderea să aibă a scuti și ale Bisericeî drepte bucate: de oierîtî oî una sută cincî-decî, de dij-măritî litre douî sute, și de văcărîtî vite cincî-spre-dece, i o pivnîță ce are Biserica acîsta aîcî în orașulî Domnieî mele în Bucurescî în mahalaua S-luî

Gheorghe Vechiū, de fumăritū, de căminăritū, de vamă, de vinū domnescū, și de tôte alte angării, ca să fie de tréba vîndărei vinuluī Bisericeī, pentru că acéstă milă aū avut-o numita Biserică a Băraților dată atătū de la alții trecuți Domni de mai nainte, câtū și de la Domnia sa fratele Mihaiū Sufulū Voivodū, precum din hrisovulū Domniei sale, ce-lū vëdunū cu létū 1772. Maiū 16, ne-amū adevăritū; decī învrednicindu-ne Domnulū Dumneđeū cu Domnia țerei aceștia, ne-amū milostivitū de amū înnoitū și amū întăritū mila acésta a Bisericeī, ca să se păzescă neștrămutatū, după cum se cuprinde mai susū, adevărinđu hrisovulū acesta cu însăși credința Domniei mele Io Alexandru Costandinū Moruzi Voivodū, și cu credința prea iubiților Domniei mele fiū, Costandinū Vodă, Nicolae Vodă, Dumitrașco Vodă, și cu totū sfatulū dumnélorū cinstiților și credincioși boerilorū celorū mari aī divanuluī Domniei mele: Panū Nicolae vel Vist., Dumitrașco Racoviță vel Banū, Ienache Văcărescu vel Spăt., Ienache Moruzi vel Vorn. de țera de susū, Manolache Brâncoveanū vel Vorn. de țera de josū, Manolache Crețulescu vel Vornicū alū treilea, Nicolae Filănescu vel Vorn. alū patrulea, Costache Ghica vel Logf. de țera de susū; Scarlatū Ghica vel Log. de țera de josū, Nicolae Hangerliu vel Hatm., Dumitrache vel Post., Isaac Raletū vel Clucerū, Dumitrache Schina vel Comis, Nicolae Racoviță vel Pahar., ... vel Stol., Iorgache vel Sluđerū, Dumitrache Costandache vel Pit. și Ispravnicū Costache Ghica vel Log. de țera de susū, și s'aū scrisū hrisovulū acesta întru întâiulū anū alū Domniei mele, aici în orașulū Bucurescī, la aniū de la zidirea lumei létū 7301, iar de la Domnulū și Dumneđeū și mântuitoriulū nostru Isusū Hristosū 1793, Aprilū 10.

Cond. XXVI, pag. 14.

Hrisovulu bisericeī Sașiloru din Bucurescī

Domniū și Oblăduitorū căroră li s'aū încredințatu de la Dumneđeū stăpânirea de Țērī și de Noróde, datorie avëndū, ca după cum spre norodulū cestu supusū alū sēū, așa și spre cei ce aū năzuitū sub ocrotirea și sprijinóla lorū, să aréte iubirea de ómenī și buna-voire; de aceea dară și frațiū noștri Domni de mai nainte; carī aū stăpănitū după vremī la acestū scaunū alū Domniei Țerei romănescī, atătū după acéstă datorie, câtū și după pilda ce se uruécă la cetățile și polițiile mari, unde sunt scaune de Domni și stăpâniri ce sunt împodobite cu mulțimea noroduluī de pămētenī și streini, carī și-aū fiecare după ritulū sēū deosebită casă de închinăciune, aū fostū datū la preotulū și cu câțī-va din ritulū săsescū, ce se află vechī locuitori aici în poliția Bucurescilorū, voīe și slobođenie prin hrisóvele Domniilorū sale, de a-și face numai o bisericuță de închinăciune în mahalaua Stejaruluī, fără de alta împrejmuire de zidū, nefindū de vre-o stricăciune sēū supărare poliției, orī locuitorilorū poliției, cum și din șese pogóne de vie să aibă acéstă bisericuță aici în țorū, și

i-aŭ și miluită cu privilegiu de a fi scutite drept bucatele bisericeŭei, adică : vinulă de vinăriciu i dijmăritu, una suta stupi i rămătoră, una sută oi de oieritū, și doi Lude ómenă straină vieră la via bisericeŭei, să-ă aibă scutiŭă și aperiaŭ de tóte dăjdiile; cu care acestū privilegiu, viindū cu smerenie și cu plecaciune înaintea Domnieă mele preotalū numiteă bisericeŭe, făcutu-ne-aŭ rugăciune, ca să facemū și Domnia mea milă de alū înoi și de alū întări și cu Domnesculu nostru Hrisovū; deci cetindū Domnia mea privilegiurile lorū și pliroforisindu-ne încă, că acea bisericeŭă, ce se află aici înăuntru politiei lângă scaunulă Domnieă mele, este sub protecŭia Domnieă, iar nu sub alta străină stăpânire, și pre Domnulă Țereă cunoscū de protectorū și întru rugăciunile lorū ce facū către milostivulă Dumneŭeă, și cu acésta orinduială fiindū supuși sub a Domnieă ocrotire și protecŭie, de aceea li s'aŭ fostū și datū acelū privilegiu, atât pentru ținerea bisericeŭei, câtū și pentru cele-alte milă; amū bine-voitū și Domnia mea, pentru ca să fie rugătoră către milostivulă Dumneŭeă pentru viaŭa și bună starea Domnieă mele și fraŭiloră Domniă din urma năstră oblăduitoriloră țereă, și pentru îndestularea și fericirea acestă creștinescă țeri, în care trăeșce și se odihnesce, și i-amū datū acestū Domnesculă nostru Hrisovū, atât pentru a-și avea acésta bisericeŭă cu șose pogóne vie aici, precum aŭ avuto din vechime, cât și pentru a li se păzi milele ce aŭ avutū, tóte precum mai susū le numimū; pentru care amū întăritū hrisovulă acesta cu Domnesca năstră iscălitura și pecete și cu mărturia prea iubiŭiloră Domnieă mele fiă: Costandinū Vvd., Dumtrașco Vvd., Nicolae Vvd, i cu a Dumneloră ciuștiŭiloră și credincioși veliŭiloră boeri aŭ Divanulă Domnieă mele: Nicolae Brăncovénū vol Vist. Dumitrașco Racoviŭa vel Banū. Iauache Moruzi vel Vorn. de țera de susū. Manolache Brăncovénū vel Vorn. de țera de josū. Manolache Creșulescu, vel Vorn. Nicolae Filipescu vel Vorn. Costache Ghica vel Log. de țera de susū. Scariată Ghica vel Logof. de țera de josū, Nicolae Hangerliu vel Hatm. Dumitrache Manu vel Post. Isacū Raletă, vel Clucerū. Dumitrache Schina vel Comisū. Nicolae Racoviŭa vel Paharnicū. Iordache Palada vel Stolnicū. Iordache vol Sluger. Dumitrache Costandache vel Pit. și Ispravniculă Costache Ghica vel Logof. de țera de susū, și s'aŭ scrisū hrisovulă acesta la anulă dintăi alū Domnieă mele, aici în orașulă scaunulă Domnieă mele Bucuresei, la aniă de la zădirea lumeă lét. 7301, iar de la Domnulă și Măntuitorulă nostru Is. Hris. lét. 1793, Maiă 14. de Ioniŭă Rafailū biv. 3-lea logofetū.

Cond. XXVI pag. 70.

Curtea Catoliciloră de la Tergoviște sud. Dâmboviŭa. — Zeml. Vlahscoe : Fiindū-că în orașulă Domnieă mele Tergoviște, sud. Dâmboviŭa, din vechime Domniă și oblăduitoră țereă aceștia aŭ datū voie și sloboŭenie, la căŭă din ritulă catoliciloră se află locuindū și adăpostindu-se acolo, cu dréptă muncă și hrană a neguŭătoriloră, de și aŭ făcutū unū locașū de închinăciune, care s'aŭ

aflată și se află sub protecția Domniei, iar nu sub alta stăpânire străină, și pe Domnulu Tereî ilu cunosc de protectoru întru rugăciunile și pomenirile ce facu către milostivulu Dumneșeu la slujbele lor, care locașu cu această orînduială fiindu sub a Domniei ocrotire și protecție, au avuți și cărți Domnesci vechi cu ăreși care milă Domnăscă, cu care cărți viindă Bărații de acolo cu smerenie și plecăcinne la Domnia mea de s'au rugat prin jalbă, ca să le învoim; după ce ne-am pîrfoforisit Domnia mea, ăntău despre această orînduială, și am văduțu însine cărțile trecuților Domni, am bine voit de ne-am milostivită asupra-le, pentru ca să fie rugători către milostivul Dumneșeu pentru viața și buna stare Domniei mele și a fraților Domni din urma noastră oblăduitori a țerei, și pentru îndestularea și fericirea acestui pămînt în care trăesc și se ocrotesc, și le-am înouit mila ce au avuțu ca să aibă a lua de la Oenița ce este din josu Tîrgulu Tîrgovistea, cinci-șeci bolovani saro pe totu anu, pentru care să aibă a merge părinții Bărați la cămărașu de acolo să-și ia această milă de sare totă deplină nesmintită în toți anii, fiindcă această milă au avuț-o și de la alți frați Domni de mai înainte; de care poruncim cămărașilor de veți fi la această Oenița, întocmai să fiți următori, ca așa este porunca Domniei mele. — ii saam receh. gopd. 1793. August 28.

Cartea Catholicilor de la Câmpu-lungu sud Muscelu. — Zeml. Vlahscoe. Fiindcă în orașul Câmpu-lungu, sud. Muscelu, din vechime Domni și oblăduitori țerei acesteia au dat voie și slobodenie la câți din ritul catholicilor se află locuind și adăpostindu-se acolo cu droptă munca și hrana noștitorilor de și-au făcut un locaș de închinăciune, care s'au aflat și se afla sub protecția Domniei, iar nu sub alta străină stăpânire, și pe Domnulu țerei cunosc de protectoru întru rugăciunile și pomenirile ce facu către milostivulu Dumneșeu la slujbele lor, care locașu cu această orînduială fiindu sub a Domniei ocrotire și protecție, au avuți și cărți Domnesci vechi cu ăreși care milă Domnăscă, cu care cărți viindă Bărații de acolo cu smerenie și plecăcinne la Domnia mea, de ni s'au rugat prin jalbă, ca să le învoim, după ce ne-am pîrfoforisit Domnia mea ăntău din această orînduială și am văduțu însine și cărțile trecuților Domni, am bine voit de ne-am milostivită asupra-le, pentru ca să fie rugători către milostivul Dumneșeu pentru viața și bună starea Domniei mele și a fraților Domni din urma noastră oblăduitori a Terei, și pentru îndestularea și fericirea acestui pămînt în care trăesc și se ocrotesc, și le-am înouit milele ce le-au avuțu, adevă să aibă a ținea și a senti doi Liudo ămenî străini, fără pricină, însă aduși acum din străinătate; așiderea să aibă a scuti și ale bisericei dreptu bncate: de oferit o una sntă, de dijmăritu vedro una sută și de pagonăritu pagon 12, ce le are biserica în Dălu Topoloveniloru, cum și de vinăriciu vinul ce se va face într'acestea vin, i unu vicriu iarăși omu străin adușu acum din străinătate, care și acela să fie nedăjdicu întru

nimicū. Așisderea și pentru două buți cu vinū ce aū trebuință a-și aduce în orașu Câmpu-lungū să fie slobodī și nesupărați în toți anī de către vinăricerī Domnescī a le coborī din Délū și a le aduce în Câmpu-lungū îndată ce se vorū găti, însă din drepte viile lorū, fără de nici o oprire, de vreme ce ei nu aū a plăti vinăriciulū pe drepte bucatele lorū ce vorū face în viile bisericeī, după mila ce li s'aū făcutū, fiindū-că aceste mai susū arătate milī aū avutū biserica și mai nainte de la trecuți frați Domnī; pentru care de obște poruncimū, nimenea întru nimicū, la celea ce mai susū se coprindū superare să nu facă, că așa este porunca Domnieī mele. ii saam receh gpd. 1793 Augustu 28.

Cond. XXVI, pag. 123.

Cartea Băraților de la Rômnicū, sud. Vâlcea. — Zeml. Vlahscoe: Fiindū-că în orașulū Domnieī mele Rômnicū ot. sud. Vâlcea din vechime Domnī și oblăduitorī țerei aceștia, aū datū voie și slobodenie la câți din ritulū catolicilorū se află locuindū și adăpostindu-se acolo cu dréptă muncă și hrană a negoțatoriilorū, de și-aū făcutū unū locașū de închinăciune, care s'aū aflatū și se află sub protecția Domnieī iar nu sub alta străină stăpânire, și pe Domnulū țerei cunoscū de protectoru întru rugăciunile și pomenirile ce facū către milostivulū Dumneđeū la slujbele lorū, care locașū cu acéstă orînduială fiindū sub a Domnieī ocrotire și protecție, aū avutū și cărți Domnescī vechī cu oreșicare milă Domescă, cu care cărți viindū Bărați de acolo, cu smerenie și plecăciune la Domnia mea, de mi s'aū rugatū prin jalbă, ca să le înoinmū, după ce ne-amu pliroforisitū Domnia mea ântêiū de acéstă orânduială și amū vedutu înșine și cărțile trecuților Domnī, amū bine-voitū de ne-amū milostivitū asupră-le pentru ca să fie rugători către milostivulū Dumneđeū pentru viața și bună starea Domnieī mele și a fraților Domnī din urma noastră oblăduitorī ai țerei, și pentru îndestularea și fericirea acestui pământū în care trăescū și se ocrotescū, și le-amū înoințū milele ce le-aū avutū adică: să aibă a ținea și a scuti patru ômenī aduși acum din străinătate, cărora de vorū fi streinī cu adevărat, să li să dee pecetluiturī Domnescī de la visterie; așisderea să aibă a scuti și ale bisericeī drepte bucate, de oțeritū oī una sută cincī-decī, i de dijmăritū litre două sute; asemenea să aibă a ținea și unu vieriu la viile bisericeī iarăși omū străinu adusū din străinătate, care și acela să fie nesupăratū despre rândulū dăjdiilorū, fiindū-că acestea milī le-aū avutū și de la trecuți Domnī de mai nainte; pentru care poruncimū la toți câți se cuvine întocmai să fie următorī, nefăcendū nimenea nimicū nici unū feliū de supărare la câte se cuprinde mai susu. — ii saam receh gpd. 1793, Augustū 28.

Cond. XXVI, pag. 23.

V

Cultura publică

Sub domnia lui Alexandru Moruzi nu aflăm acte importante relative la scoli. Cronica anonimă a lui Zilotu Românul (Fănuță) scrie despre Alex. Moruzi că era « Domnă adevăratu înfrumusețatu cu multe daruri, înțeleptu foarte, iscusitu la minte, deșteptu la ale țerei îndreptări . . . . » Asemenea Dionisie Eclesiarculu dicea despre acestu Domnă, că « se vedea iscusitu la trebile țerei. » Cu toate acestea nu găsim din respectul culturei publice nicaieri acte importante de la acestu Domnitoru, de și Enache Văcărescu continuă a fi omulu influente și pe lângă acestu Domnitoru. Adevărul este, că din cauza ciumei se închiseseră școlile și numai cu încetul după încetarea bolii se redeschiseră. Dascălul Dimitrie din Craiova, numitu acolo de Filaretu, ș'a reclamat în Noembrie 1796 lefa și pe timpul ciumei și Domnitorulu i-a acordat-o. (« Biserica ort. română », an. 16, No. 2, pag. 99).

Numai la 1794 Ianuarie 30 se redeschiseră școlile, cum se pôte vedea din următoarele două acte :

Prea Înălțate Dōmne.

Înștiințămă Măriei tale, că cu ajutoriul lui D-zeu și cu blagoslovenia Măriei Tale s'a isprăvit școlile, și vor să se mute dascăli într'însele, să bine-voesci Măria ta de a se da luminată porunca Măriei tale către d-lui vel Spăt. și către damnealul epistatul Agiei, ca să doe două omenî rāndași pentru ca să fie de slujba Dascălilor și pentru paza școlei, de ac'asta înștiințămă Măriei tale. 1794. Ghen. 20.

Scarlat Vornicu.

Cond. XXV. Fil. 250.

Io Alecsandru Constan. Moruzi Vvd.

Poruncimă Domnia mea D-vōstră cinstiților și credincioși Bocriloră Domniei mele, Dumnōta vel. Spăt. și Dumnōta Epistatulo alū Agiei să dați acești două rāndași la școle. 1794. Ghen. 21.

Vel. Logf.

Cond. XXV Fil. 250.

Deja in 14 Ianuarie 1794 constatăm, că Nazirulu Epitropiei și alu școlilor raportază lui Moruzi că s'a gătitu casă de școlă și că s'a reparatu, avēndu de la 15 Ianuarie curent dascăli in ele. Epitropia ceru de la Vodă să ordone Vistieriei a se da școlilor 20 scutelnici, cari să care lemne pentru școlă. Eacă actele :

Io Alecsandru Const. Moruzi Vvd.

Poruncină Domnia mea Dumnévoastră Naziriloră Epitropiei de Obșto, ca acești Liude 20 scutelnici, ce cu Hrisovă au școlele, să-î dați Dumnévoastră din satele Podinariloră, ce sunt legate la Epitropie, și Dumnéota vel. Vistieră să scați Epitropia cu bani dăjdiei analogonă acestoră liude 20 și până a se pune în faptă acéstă orânduială de a se aședa numiți liude 20 darvari scutiți la școlă pentru începerea de adusul lemneloră, poruncină Dumnévoastră Naziriloră Epitropiei și ai școleloră să cumpărați lemnele celea trebuincioase de încălțitulă odăiloră școlii. 1794. Ghen. 14.

Vel. Logf

Fila 231.

Prea Înălțate Dômne.

Că prea plecata noastră Anafora, înștiințămă Măriei tale, pentru casele ce s'au gătită a fi școle, că astăzi se isprăvesc de meremetă, și mâne voru să se mute și dascăli într'însele, dar fiindă trebuință mai întâi lemnele de focu, să bine-voești Măria ta, a se da poruncă la Vistierie, spre a se face acei douăzeci scutelnici ce i-au avută prin luminate Hrisoave, de a aduce lemne cându era școlele, și deosebită să fie iarăși luminată porunca Măriei tale, către Dumealoră Ispravnică Ilfovului, ca să-î găsească acești omeni mai curândă, și să începă a aduce și lemne, și neavândă Dascăli lemne de tréba focului, voru să ne silească să le cumpărămă cu ban; de acéstă înștiințămă, și cum va fi luminată porunca Măriei tale. 1794 Ghen. 14.

Dositeu al Ungro-Vlahii. Dumitrache Ban. Scarlat Grecenu Vornic.

În codicele domnescă aflămă mențiune de câte-va acte relative la școli și cultura publică :

La 15 Maiu 1795 A. Moruzi dă ună nouă hrisovă de scutiră și folosințe pentru Constantin, noulă dascălă de la școlă Româno-Slavonă din S-tu Gheorghe-vechiu. ¹

1. Iată acestă actă :

Hrisovulu Dascălulu Costandinu, Slovenescu, de la sfintu Gheorghe Vechiu.

De vreme ce școlă Slovească ce este aședată aici în orașul Domniei mele București la sfintulă Gheorghe celă Vechiu, care este de învețătura cărtii slovenescă, unde nu numai din copiii pământeniloră se află la acéstă școlă, ci și alți străini dintr'alte țări sunt veniți, care școlă este foarte trebuincioasă la totă obștea acestei țări pentru învețătura, fiindă metahirisită totă norodulă cu acéstă învețătura la tôte trebuințele, spre a căroră dare de învețătura de vechii și bătrâni răposați Domni sunt orânduți cu plată Domnească două dascăli, ca să se afle în toată vremea să învețe copiii, la care școlă se află Costandină Dascălă slovenescă cu ună ipo-didascălă ală său, cari fiindă pământeni, cu case, socotitu-leamă Domnia mea trebuința ce oră avea, și nu

Ascmenea reînnoiesce mănăstirei Colța hrisovul de scutiri și folosințe pentru spitalu și școlă românească. ¹

Ți-am lasat să fie de tot lipsiți, a nu fi atinși de ăreși-ce milă Domnăscă, mai vartos că fiindu în liniște pururea, să fie cu mintea slobodă, și să pună totă nevoia a se sirgii și a sta naprăstan, spre învățătura și procopsola copiilor școlarnici, și pentru străini și pentru pământeni; a căroră dară nevoia și strălănie nu le-am trecut nici Domnia mea cu vederea, nici anu luat întru uitare, ci m'am milostivit și printr'acestă cinstită hrisovă ală Domniei mele, hotărîm ca ei și totă casa lor în totă vremea să fie apărută de tot felul de dăjdi, de nimic nici odinioară val și supărare să nu aibă; așide-re-a și drăpte bucatele lor, încă să fie scutite și de tot ne dajnice, stupi și rămători de dijmăritu, și vinul de vinăriciu, și să fie și câte o pivniță aici în Bucuresci apărute de fumăritu, de caminăritu, de vană de vinu, Domnescu i Agiescu, de ortul vataului de cărciumăritu, și de toate ori-ce alte angarii ce vor eși pe pivnițe, ori în credință de va fi dijmăritul, s'ă vinăriciul, s'ă dă-rile pivnițelor, ori de se vor vinde, s'ă măcar vre-odată de s'ară întâmpla ca să plătescă și cei ce vor avea cărți și Hriso e Domnescu, iar numiți mai sus Dascălul nici atunci să nu dea, i totu-d'ăuna să fie scutiți; ase-luena pentru ajutoru casei lor să aibă și Liude cinci străini, scutiți și apărați de tot felul de dăjdi și orânduile ce vor eși pe cei-l'alți scutol-nici de la Visteria Domniei mele preste anu pre țără, de nici unele, nici unu val și supărare să nu aibă; cum și la vremea oieritului să aibă a scuti o una sută cinci-deci; încă sa aibă pe tot anul a lua câte oca una mie sare de la ocna Telega din sud. Prahova; deosebitu să fie casa nunitului Dascăl apărută de ori-ce fel de musafir și de toate alte boilicuri, ori vel. Portar ar fi, s'ă altu din Boeri și slujbași, de cătră nimenea superare nici-de-cum să nu aibă. Pentru care poruncim Domnia mea și Dumnevoastră Ispravnicilor, și D-văstră Boeri s'ă slujitori, care după vremi veți fi orânduți cu ori-ce fel de Dăjdi și slujbe, de toate câte scrie mai sus să aveți a vă feri, și dela nimenea intru nimicu val și supărare să nu aibă, pentru ca Dascăli de la nunita școlă pururea au avu aceste mil și de mai nainte de la alți frați Pravoslavnici Domni, ce au statut obligatori crescinesci acesti țări, precum ne-am adeverit Domnia mea din Hrisovele Domniilor se-le, ce să vedură de noi; și pentru ca să se păzescă acestea mil ne clintite și ne strămutate, am întărit Domnia mea hrisovul acesta cu însăși credința Domniei mele Io Alecsandru Costandin Moruzi Voivodu, și cu credința prea iubiților Domniei mele fii, Costandinu Vodă, Dumitrașco Vodă, Nicolae Vodă, și cu totu sfatul cinstiților și credincioșii Boeri Domni mele; Nicolae Brancovenu vel Vist. Dumitrașco Racovița vel Banu, Ianache Văcărescu vel Spăt., Ianache Moruzi vel Vorn., de țera de sus. Manolache Brancovenu vel Vorn. de țera de jos, Manolache Crețulescu vel Vorniciu. Nicolae Filipescu vel. Vorn., Costache Ghica vel Logf. de țera de sus, Scarlatu Ghica vel Log. de țera de jos, Nicolae Hangerliu vel Hatm., Dumitrache Manu vel Post., Isaac Raletu vel. Cluceru, Dumitrache Schina vel Comis, Nicolae Racovița vel Păhar., și alți; și s'au scrisu hrisovul acesta în anul dintăiu ală antăei Domni ală Domniei mele, aici în orașul scaunului Domniei mele Bucuresci, la lăt. 1793 Maiu 15.

Cond. XXVI. pag. 57.

1. Cod. XXVI, pag. 63. actul din 1793. Vezi anexa.

Deja în 1793 Noembre 4, A. Moruzi adresase Mitropolitului următorului pitacū :

Pitac la Metropolie pentru bani școli ce sunt să-î dec preoții de unu po. tal. 2 cîfertul lui Sfeti Dumitru.

Io Alex. Constan. Moruzi Voivod.

Prea sfinția sa părinte Metropolitu al Ungro-Vlahiei după anaforaoa ce ne-a făcut D-lor Năzirii Epitropi, find-că preoții din Eparhia sfinției Tale, și ale părinților Episcopii au ca să dea acum cîfertul de sf. Dumitru trecut la cutie po. tal. doi., scriem sfinției Tale și poruncim, că atât prea sfinția Ta cât și părinții Episcopii, să rânduiești mumbașiră ca să împlinescă de la preoții acești bani, cari fără zăbavă să-î faceți teslim la Epitropie 1793 b. 4.

Cod. XXIII fila. 23

Din acest act se vede, că Domnitorul voia ca școlele să mîrgă înainte și de sigur după bugete anterioare. În adevăr la 26 Februarie anul următoriu Moruzi ordonă plata leșilor regulată la dascăli :

Io Alecsandru Cons. Moruzi Voivodu.

Prea sfinția Ta părinte Metropolit, din bani școlilor ce sunt să se dea leafă Dascălilor, începîndu-se de la luna lui Ianuarie ot. let. 1794 după Pitacu Domniei mele, ce este dat la pre sfinția sa, urmîndu-se până la sfîrșitul anului. tol. pisah gpd.

Trebuința de școle se manifestă prin jalobe ce dau unii și alții cerînd dascăli. Așa se cere școli la Craiova de Matei Băbeanu. Din anaforaoa Epitropiei, se poate vede și că subsista deși șubredă, organizarea școlilor după cum a făcut-o Alex. Ipsilante.

Eacă aceste acte frumoase :

Anaforaua ce au făcutu în dosul jalbi lui Matei Baben sin Pitar Papa, ot. Craiova împreună cu alții ce au copii, pentru cerere de Dascăli.

Io Alecsandru Costan. Moruzi Vod.

Numai la Rîmnicu orînduim să fie un Ipodidascălu cu lîfă de la Cutie câte tal. două-deci pe lună, pentru care scriem prea sfinției Tale iubitorule de Dumnezeu sfinte părinte Episcopu al Rîmnicului, să găsească și să orînduiescă omu cu sciință de învățatură, căruia plătindu-se de acolo acea lîfă se va ținea sfinției Tale în sîmă la Cutie. 1793. Sept. 3.

Vel. Logof.

Cod. XXIV. Fila 405.

Prea Înălțate Dómnne.

Insciințăm Mării téle, că cu orânduiala ce dintru început s'aũ făcutũ pentru școle, la județele de peste Oltũ, s'aũ orânduitũ șapte Dascăli, unul Eli-nescũ cu tal. 360 pe anũ, și altul slovenescũ tal. 120, în Craiova, amẽdoĩ, în cele-lalte județe câte un Dascăl românescũ, po. tal. 60 pe anũ, care tóte aceste lofi se daũ dela Cutie plătindũ Episcopulũ acolo, și țiindũ în sémă Cutia la socotólă, iară la Rómnicũ Dascălũ grecescũ nu este și ar fi de trebuință, căci cãtãndu-se depãrtarea ce este de aici pãnã la Craiova, atãta este și de acolo pẽnã la Rómnicũ, iar cererea acestuĩ Boerũ este pentru elenica Gramata, pentru care de va fi mila Mãriei téle, de folosũ arũ fi sã se orãnduiascã ca ipo-didascălũ și la Craiova și la Rómnicũ, spre folosul sermanilorũ copiĩ, cu lófã pe lunã nũcar câte tal. 20; acẽsta însciințãm Mãriei téle, și cum Duhul sfântũ va lumina pe Mãria ta. 1793 Aug. 27.

Filaret al Ungro-Vlahiei, Dimitrache Banul. Scarlat Vornicul.

Cond. XXIV. fil. 405.

In 19 Augustũ 1792 A. Moruzi renoiesce hrisovul școlei de pe moșia Șuța (județulu Dâmbovița), cea înființată de Mathei Locustenu.¹

1. Cod. XXVI. pag. 122. Iată actulũ :

Hrisovulũ Slugeruluĩ Mateiu Locustenu pentru mila bisericeĩ de pe moșia Șuța din județulu Dâmbovița.

De vreme ce credinciosulũ Boerulũ Domniei mele Mateiũ Locustenu vel Slugerũ, avẽndũ moșie ce se numesce Șuța jud. Dâmbovița, pe care moșie fiindũ și bisericã, unde se cinstesce și sã prãznuesce hramulũ adormirei prea sfintei stãpãnei nóstre de Dumneđeu nãscetóre, dupã ce aũ înzestrat-o cu odãjdiĩ și cu odóre, câte sunt trebuincioșe, aũ aședatũ și preotũ, care de apururea slu-jesce sfinta leturghie, și osebitũ de acẽsta aũ mai împodobitũ acẽstã bisericã și cu dascălũ și au făcutu orãnduialã de învața copiĩ sërmanĩ, fãrã de platã, avẽndũ și plata ostanelilorũ atãtũ preotulũ câtũ și numitulũ dascălũ de la nu-mitulũ boeriũ, pentru care fãcẽndũ rugãciune numitulũ boeriũ Domniei sële fratelulũ Mihaiũ Vodã Șuța ca sã facã ajutoriũ și milã acesteĩ sfinte bisericeĩ spre a se ajuta atãtũ la trebuințele sale câtũ și acei copiĩ sërmanĩ la îmbrãca-mintea și cheltruala ce vorũ avea trebuința, vẽđẽndũ Domnia mea hrisovulũ Domniei sële cu lét 1793 Maiũ . . . prin care orĩnduesce milã sfintei bisericeĩ, acelũ preotũ sã fie scutitũ de tóte dãjdiile și angariile orĩ câte vorũ eși pe alți preoți dajniciĩ, cum și de ploconulũ vlãdicescu, de nicĩ unele supẽrare sã n'aibã, cum și dascălulũ sã fie scutitũ de tóte dãjdiile și angariile orĩ-câte vorũ eși pe țerã de la visteria Domniei mele; așisderea sã iée și de la Ocna Telega, pe totũ anulũ, bolovanĩ de sare una sutã pentru ajutorulũ bisericeĩ și acelorũ copiĩ sërmanĩ; cum și liude 6, ómenĩ strẽiniĩ, fãrã de pricinã, pe carĩ gãsindu-ĩ și cercetãndu-ĩ Dumnólorũ Ispravniciĩ, dupã adeverința ce va aduce, sã li se dõe și pecetluiturile de la visterie, spre a fi în pace și nesupẽrați;

Școala cunoscută nouă, din Agiesci, continuă să existe și primesco și ea unu nou hrisovu de la Moruzi, în 30 Augustu 1794. ¹

Asemenea școala de la Monastirea Obedeau din Craiova, în același an 1794 Augustu 28, este din nou recunoscută de A. Moruzi și favorisată cu specialu hrisovu. ²

asemenea și stupii ce va avea sfinta biserică să fie scutiți și apărăți de dijmăritu, i vinurile de vinăriciu și oi 300 de oferitu; dreptu aceea și Domnia mea milostivindu-ne întărimu toate acestea mili, ca sa se păzască nestrănutatū, să fie pentru ajutoru la celea trăbuincioșe, adevărindū Hrisovulu acesta cu însăși credința Domniei mele Io Alexandru Costandinu Moruzi Voivodu, și cu credința pre iubiților Domniei mele fii, Costandinu Vvd., Dumitrașco Vvd., Nicolae Vvd., Ispravnicu fiindu Scarlatu Ghica vel. Log. și s'au scrisu la lot. 1793. Aug. 19, de Gheorghe Log. za taină.

Cond. XXVI, pag. 122.

1. Cod XXVI.

2. *Hrisovū pentru Monăstirea Obedenilorū de lu Craiova, unde este spitulu și școala.*

Fiindū-că cinstiții și credincioșii boerii Domniei mele, Dumneclui cainacamlu și Dumneloru divaniții de la Craiova, după porunca co au avutu de la Domnia mea, cercetându de starea și orânduiala Mōnăstirei Obedenulu din Craiova, prin anaforaoa de la Mart. 18 a acestui an ne-au datu prin pliroforie pe largu, cum că acēstă Monastire din începutulu ei a fostu slobodă și nicaori legată de răposatulū ctitoru al ei Costandinu Obedeau biv vel Pakarnicu, ce o au ziditu și o au înzestratu, avēndu întocnire prin diata ctitorulu spre a se chivernisi de epitropi și a se face din veniturile ei ajutoru la lucrulu de Obștea poliției trebuinciosu și de sufletu folositorū, cum ne au arētatū la acēstă și dovețile ei în scrisu cu întărirī vechi Domnesci, a căruia orânduială strămutându-se după vremi, în alte chipuri, au lipsitu și acel lucru sufletescu și trebuinciosu poliției, care era a se urma la acēstă Monăstire, unde cu toate că in celea de pe urmă Domnia sa fratele Alecsandru Vodă Ipsilantū, după scoposulu acelu răposat ctitoru a fostu întocmitū la acēstă Monastire locu de școală cu *dascālū* pentru învețătura copiilorū de obște și spitalū de bolnavi cu doftori, dōră după întâmplarea răsvrătirei vremei și una și alta au lipsitu, și Mōnăstirea încă cu totulū s'au stricatu ajungēndu la dārăpănare desavârșitū, nu numai cele din prejur, ci însuși amvonulu sfintei biserici au ajunsu a cădea cu totulū, cum și lucrurile ei au începutu a se risipi și a se strica de la dēnsa; și pentru de a veni acēstă Mōnăstire la stare și a se pazi buna orânduiala a acelu răposatū ctitorū, carele prin diata sa întărită cu hrisove Dounesci, neingăduind nici pre cei din nēmulū sēu amestecū la epitropia și stăpânirea acēstei Mōnăstiri și a lucrurilor ei, nici de a se inchina și de a se lega undevași sub chivernisire de epitropi, au socotitu Dumnelorū și cu socotēlă de obște au alesu din neguțatorii poliției barbați cu ipolipsis scuți de ipochimeni credincioși, doi, anume: Barbu Pleșoianu și Costandin Caradinul, spre a-1 orândui Domnia mea epitropi ai Mōnăstirei și lucrurilor, cărora să li-se dēe în sēma

Esistă subț A. Moruzi și șcōla romānōscă de la Monastirea

tōte a le Monăstirei și prin mănēle lorū să strângă vinăricinrile, să facă cheltuōla ei; a cătoru anafora găsiud-o Domnia mea cu cale, ca o următōre aședaniātulnī citorulū, amā intăritu Domnia mea, la Maii 19, cu coprindere ca să facă zaptiū tōte ale Monăstirei mișcătōre și nemișcătōre, prin catastihu iscălitu de Dnmnēlū caimacamu și de Dnmnēlorū boeri ca să le chivernisōscă cu siliuța spre sporū și adansū, dāndū porncă, ca prin marafetulū Dnmnēlū caimacamulū și a Dnmnēlorū Boerilorū, să se stringă tōte lucrurile Monăstirei celea risipite, a se une la locū și pe totū anulū să-și dēe socotōlă inaintea Dnmnēlū caimacamulū și a Dnmnēlorū boerilorū; unde să fie fața și rndeale rēposatnūlū citorū; iară pentru venitulū de estimpu aū avutu porunca nōstră Dnmnēlorū boeriū, ca să cerceteze cātū a statū și să ni-l arēte, ca să vedemū adica cu ce se pōte ajuta acumu la dregerea zidnrloru din veniturile ei; așiderea a făcūtu și cheșn prin vederea Dnmnēlorū la fața locului de zidirilo celea fōrte rēu stricate, care sunt multu trebuinciose a se drege și a se face negroșitu acumū și au chibzuīta iarăși dnpă porunca nōstră, după nrmērnlu odăilorū și dnpă starea Mōnăstirei și mai vārtosū după trebniuța politiei ce este mai cu cūvință a se intocmi la acēstă Mōnăstire șcōlă, adecă cu dasrălu și cu cāți ucenici? sēu spitalu cu doctōri și cu cāți bolnavi? ne-avēndu locu după cum ne-amū pliroforisitu a incăpō și una și alta; carī priu alu doilea anafora a Dnmnēlorū, de la Iulie 20, ne-aū inșciințatu cā venitulū de estimpu este tal. 500. Iară cheltuiala care trebne a se face acumū la dregerea celoru trebuinciose, la facerea amvonulū și la alto intemeierī ale bisericēi i inprejuru la 20 odăi, după catastihu ce ne aū trimesū, esto talerī 1350, care acōstă cheltuōlă ce trebuesce acumū estimpū de o dată la facerea nrmūtelorū zidurī, Dnmnēlorū boeriū pāmēntenī inșuși de sine s'aū proerisitu a-o da de la Dnmnēlorū acum, adecă tal. 1000 dnpa fōia ce ne au trimesū, ca la unū lucrū sufletescu și d- inșuși trebniuța politiei folositorū, și cel-l-alti talerī 350 să se dea din venitulū de estimpū alū Mōnăstirei, după trebuința politiei, au socotitu și aū facūtu arētare și rngăcinno Domniei mele de a se face șcōla de invățitură, cu 20 de copii și cu Dascālū, fiindu și numērulū odailorū nnumai de incăperea și trebniuța nnumi Dascālū din tātū, și unū Dascālū alū donilea, cu 20 ucenici, și unū Dohtoru a politiei nnumai de șederea sa, prisosindu patru odăi pentru Epistatū și slugi, după cum iarășu prin fōia ce ne-au trimisū sunt aretate 20 odăi la numērū cu cāmārile lorū; a căroru rngăcinne am primit-o Domnia mea, ca unu lucrū trebninciosu și folositoru politiei și parții locnūlū, mai vērtosū cā și jālbī sau datu Domniei mele de la unele jupānese veduve și scapatare și Boerinași din partea locnūlū, cī ne fiindū șcōlă orāndnită de invēțatură și nefiindū-le copiiū primiți, remānū fără de lumina invēțātneī și a cunosciuței, după ce Domnia mea și până acumū dāmū pe totu anulū de la cutia uilosteniei cāte tal. 500 pentru Dascālū alū Craiovei; decī dară dnpă ce amū hotărītu Domnia mea, ca să intocminū acōstă Mōnăstire și șcōlă de invēțaturī, amū socotitū apoi cheltuōlă trebninciosă ca să nrmeze pe totu anulū a avea plata Dascalul 1 și la ajutoriu de hrana copiilorū sōraci, carī se vorū osirdni spre invēțātura cārții, și intāiū Domnia mea orānduimū și hotărīmu să se deie din Vama Craiovei tal. 400 pe totū anulū, inēpēndū de la anulū viitorū inainte, peste banii cūmpērătorei, care cu tal. 500 ce se dau de la cutie pe tot anulū, din banii șcōlelorū pentru Dascālulū Craiovei facū tal. 900. Orānduimū Domnia mea să se dēe și din venitulū Mōnăstirei

Motrului, cum dovedescu hrisóvele de scutire acordate dascálului de la acea școlă, din 5 Martie și 8 Septembre 1793. ¹

Acéstă școlă va continua să existe până târziu în secolul al XIX-lé.

Cun ră esistaū școle romănesci în județe subț A. Moruzi, se pôte documenta cu actele ce dămū în notă (Reclamațiunea de léfă a unui dascălū de la Roșii-de-vede) cum și cu arătarea Focșenenilorū din jalba loru către Domnitorū, că ei n'au școlă și sunt depărtați de școlele din alte orașe. ²

pe anū tal. 300. Iară ceialaltī banī a venitului să se cheltuiască de Epitropiū Mōnăstirei la trebuințele Bisericeī, și la mōremeturī în vremī, și la cheltuelile următore, din cari venituri aū să-și iēe Epitropiī deciuiala lorū pentru osirdia și ostenela lorū, precum li s'au făgăduitū, să dēe și sfinția sa iubitoru de Dumneđeu părintele Episcopu Râmnicu tal. 150 pe anu, cum și Dumneđului Caimacanu Craiovei, ce va fi după vremī, tal. 150 cari aceștia toți se adună pe anū 1500, din care orânduimu Dascălului dintăiū tal. 700 pe anū, cu prisosu de tal. 200 peste ce lua mai nainte, Dascălului al doilea tal. 200 pe anu, și 600 să se cheltuiască la 12 copii sēraci, de liude po. tal. 50 pe anu pentru hrana și ajutorulū lorū; cari n'au stare și putere părinții loru de a-ī chivernisi să aibă numai învățatură fără de plată de la Dascālulu acesteī școle, iarū hrana și îmbrăcăminteā lorū să-și aibă din casele parințiloru, după cum și la școlile de aici se urmēză, și fiindū că acesteī Mōnăstiri cum și școleī de învățatura, i s'au fostū făcut de la Domnia mea, mai dinainte, milī de dēce liude, poruncimū ca aceī dēce liude să fie și de acumū înainte ne dajnici, ca să poslușască la aducerea de lemne, cum și doi Preoți ce voru fi slujitorii sfinteī Bisericeī să fie ne supērați de dajdie Preoțescă; decī pentru acestea tōte, ca să se urmeze după cum Domnia mea le-amū întocmitu și le-amu hotărītu, atâtū pentru orânduiala sfinteī Mōnăstiri, câtū și pentru orânduiala școleī, amu datu după rugăciunea Dumneđorū Boerilorū, acestū Domnesculu nostru hrisovu de întărire prin care poruncimū, ca Dascālulū din tăiū și al doilea, ca unū ce aū plata de simbria îndestulată, să aibă pururea și în tōtă vremea silință și sirguială la învățatura copiloru, ca să se procopsēscă și ca să se cunōscă din silința și osirdia lorū, rōdulu învățaturei, purtāndu grija pururea și în tōtă vremea Dumneđului Caimacamulū, și cu Dumneđorū Boerii divaniți, de ași avē școlă acēsta cum și Mōnăstirea buna stare și orânduiala loru, după datoria ce aū, ca unu lucru folositorū de obște; pentru care amu adevēritū hrisovulū acesta cu însăși iscălitura și pecetea Domniī mele, i cu credința prō iubiiilor Domniei mele fii: Constantinu Vvd, Dumitrașco Vvd, Nicolae Vvd, Gheorghe Vvd. martor puindū și pe Dumneđorū cinstiți și credincioși veliți Boeri ai Divanului Domniei mele. i proci 1794. Angustū 28.

Cond. XXVI. Pap. 228.

1. Cod. XXVI.

2. *Anaforaoa ce s'au facutu în dosulu jalbei lui Nedelco Dascalu de la Roși-de-Vede, sud. Teleormanu pentru simbria lui.*

Io Alexandru Const. Moruzi Vvd.

Prea sfinția ta, părinte Metropolit, orânduiala ce va fi fostū, și câtū so va

Se pare că mitropolitul Filaretu și episcopii nu prea administrară până în line onestu banii școlilor, căci nu plătiră lefille dascălilor. Din actul ce dăm în notă se va vedea că Moruzi s'a ocupatu de școlele județene ca și de cele din București.

În cartea pastorală său enciclică canonică a Episcopului de Râmnicu Filaretu, aflăm, că preoții cei mai iscusiți și mai împodobiți la învățatură erau îndemnați să stringă copiii și să-i învețe carte, pe la satele mari. În această-și enciclică vedem, că între datoriile protoereilor era și privigherea asupra școlei aflătoare în județul respectiv, ca să vadă: « De se silesce dascălul cu învățătura copiilor și ce sporire facu la învățatură? și de li se urmăzeă orânduiala său nu? »¹

Se vede, din actele ce aducem, că Focșani atât de maltratați și ruinați în războiul din urmă este unul din rarele orașe, cari nu au vâdul redeschisă școla sa.

Focșanii reclamă deci, în 2 Iulie 1796, să li se dea școlă, să le rânduiască dascăl românesc, cu lăfă de la Epitropia obștească. Domnitorul însărcinează pe Mitropolitul țerei și pe ispravnic, să găsească asemenea « dascăl cu învățatură bună și cu lăfă de 10 taleri pe lună de la Epitropia obștească. » Această lăfă, pentru înlesnire, se va plăti de Egumenul S-tului Ionu din Focșani. Totu-odată Domnitorul rânduesce o Epitropie specială a școlei d'acolo, compusă din doi neguțitori. Ispravnicul a găsit dascălul doritu « cu învățatură bună și cu condei bun românesc, anume preotul Iacobi de la S-tu Neculai și s'au așezat școla, rândundu-se și doi din fruntașii orașeni și

face dreptu să i se facă tacsilu de aceea, asupra căruia va fi reamă bani, și să i se dea celui ce a slujitu. 1793. Ghen. 8.

Vel. Logf.

Prea Înălțate Dōmne,

Ascultându luminată porunca Măriei Tale de la acostă jalbă, amu făcutu cercetare, și banii Dascălilor, atât de aici din București, câtu și de prin județe deplinu pre anul 1793, i-au popritu pre sfinția sa proin Mitropolitu și cu părinții Episcop, din banii școlilor, și asupra Epitropiei n'au rămasu nici unu banu neplătitu a dascălilor, ci de nu i s'au datu jaluitorulu nici unu banu, va fi luminata porunca Măriei Tale, de i se voru da de către Archiereu ce-i cade acestu județu în Eparchie; iara pentru cererea ce face, ca să i se înmulțască lăfa, fiindu că acum școlile s'au datu asupra pre sfinției sele părintelui Mitropolitu, și s'au pusu la orânduială școlile Bucureștilor, mai virtosu că de obicei prin județe, cu a'estu prețu au fostu tocmii toți dascăli, și acum auzindu de jaluitoriu ca i s'au mărțit lăfa, toți vor face asemenea supărare auzulu Măriei Tale, ci rămâne la acesta, cum Domnulu D-deu va lumina pe Maria Ta. 1794. Ghen. 6.

Cond. XXV. Fil. 226.

Scarlat Vornicu.

1. Biserica ort. română, anul 15, No. 8, pag. 627 etc.

anume polcovnicul Iónu Tartiesculu și Ión Ciaușu Copcea ca epitropi. » Domnitorul dă în 2 Iulie 1796 hrisovu școlei pentru asemenea organizare.¹

La Caracală încă este școlă « *de învețatură copiilor.* » În favoarea ei, a unei biserici și a orășenilor, avem următorul act :

Hrisovu pentru moșia Caracalului din Sud. Romani, ce s'au lasatu a fi iarășî sloboda Domnăscă, care era dăruită d-lui Vistieriului Dinulu Filipescu.

Dumneșeșca învețatură și întâiu mai trebuincioasă umeilor a o înveța, este, ca să se cunoscă cinevașî pre sine, fiind-că celî ce se va cunosce pe sine

1. Cod. XXVI. Fila 285. Eacă acestî hrisovî :

Io Alexandru Cost. Moruzi Vvd. Cosp. Zemli vlahiscoi

Fiind-că după jalba și rugăciunea ce au făcutu Domniei mele orașanii din orașulu Domniei mele Focșani de dincăce, sud. Slam Râmnicu, cum ca depărtați fiindu de orașele ce au școle de învețatura cărții, se afla copiii lor lipsiți, fără de nici o lumină de învețatura credinței, cerându mila și ajutorul Domniei mele, de a li se rândui unu dascălu rumănescu cu lăfă, de a putea ținea școlă în numitul orașu; a căroră rugăciune primind-o Domnia mea spre folosulu și îndestularea care o voim de a fi locinitorî țerei Domniei mele, întru toate cele trebuincioșe, îndestulați și nelipsiți, am poruncitu prin anafora ce ne-au făcutî Preasfințitul mitropolit alu țerei, la D-lorî ispravnicî, ca să găsească unu dascălu rumănescu, cu învețatură bună spre a aședa școlă în numitul orașu, caruia i-amu orînduitî Domnia mea și hotărîta lăfă pe lună câte talerî 10 de la Epitropia obștiei, care banî pentru înlesnirea primirei amu poruncitu ca să-î respundă acolo pe tota luna Egumenulî Monastirei Sf. Iónu din Focșani, și luându adeverința dascălului de primire, iscalică și de doi neguțitorî ai orașului, ce se voru orîndui ca Epitropi și purtatorî de grijă ai școlei să se scadă Egumenulî aici la Epitropie din banî școlelorî ce da mînastirea la fie-care anu. După care porunca au venit respunsu Domniei mele, alu Ispravnicilorî, cum că s'au găsitî Dascalu cu învețatură bună și cu condeiî bunu, anume Iacovî de la sf. Neculae și s'au aședatu școlă în numitul orașu rînduindu-se și chiar din orașeniî fruntașî anume: Polcov. Iónu Partiesculu și Iónu Căușu Copcea, ca Epitropi și purtatorî de grija ai școlei. Pentru care ne-au trimisî și orașeniî jăluba lor de obște de mulțămire, rugându-se iarășî ca să-î milnimu cu Hrisovulî Domniei mele de întărire și urmare nestrămutată.

A căroră rugăciune iarășî primind-o Domnia mea, le-amî datu acestî Domnăscu Hrisovu de întărire, ca sa li se păzescă acastă întărire a școlei nestrămutată, și pe totă luna să ia orînduitulî dascalî lăfă de la Monăstire, cu care va fi scădută, după cum amî dîsu, din banî școlelorî.

Dreptî aceea îndatorămî pe numitulî Dascalî așî pune silință la învețatură spre a procopsi uceniciî și spre a arăta rodurile de învețatură în faptî. Și poruncimu ca să se trecă acestî Hrisovu și în condica Metropoliei, precum și în condica Epitropiei, scriindu-se hrisovulî acesta la lăt 1796, Iulie 2 de Gheorghe biv. treti Logof.

L. S.

Prot. vel. logf.

va cunósce şi pe Dumneđeũ, şi celu ce va cunósce pre Dumneđeũ va fi în chipulũ lui Dumneđeũ, şi în chipulũ lui Dumneđeũ va fi cel ce se va face vrednicũ lui Dumneđeũ, celũ ce nu face vre-unũ lucru nevrednicu lui Dumneđeũ; dreptũ acea fieşcare gândindu ale sale tóte şi iarăşi smeritũ înaintea lui Dumneđeũ şi dicẽndũ ce gândesce şi făcẽdu celea ce dico, atunci vrednicu va fi lui Dumneđeũ. Decĩ în tótã vremea se cuvine, ca nici odiniórã sã nu se odihnescã îngrijirea firei pãmẽtencesi, şi în totũ chipulu sã se silescã a fi urmãtóre stãpãnirii ceresci a celui a tóte Oblãduitoriu, şi peste tóte începẽtórele şi puterile chivernisitoriu, prea bunulu Dumneđeũ, diua sã grãiascã cu buzele facerei de bine şi nótea mintea sã-i cugete gânduri arẽtãtóre şi urmãtóre facerei de bine. Decĩ fiind-cã Dumnólui cinstitulu şi credinciosũ Boerulu Domniei mele Costantinũ Filipescu biv. vel Vist. avẽndũ moşia Caracalului din sud. Romanaşii cu totũ cuprinsulu şi hãrãzire de cãtre Domnia sa fratele Mihaiũ Vodã Sufulũ, ca o slobodã şi Domnescẽ ce dinceputũ era, precum vedũmũ Domnia mea hrisovulu Domniei sale ot. let..., care moşie stãpãnindu-o şi Dumnólui pãnã acumũ, aũ cugetatũ la datoria cea firescã a facerilorũ de bine şi cu deplinũ creştinescũ hrisovũ arẽtãndu-se, a bine-voitũ de au dãruitũ acestã moşie şi Dumnólui orãşenilorũ de la Caracalũ şi bisericei de acolo, unde este sã se fie şcolã de învăţatura copiiloru, purtãndu grijã cu a loru cheltuialã, pentru tóte orãnduielele, atãtũ la ale bisericei trebuinţe, cãt şi a şcolei, a se întemeia cu dascãlu vrednicũ; pentru care acestã hãrãzire ce au făcut-o şi Dumnólui cãtre numiţii orãşeni, vëdumu Domnia mea şi cartea din partea Dumisële, adeveritã de prea sfinţia sa Metropolitulu ȝerei, şi de iubitorii de Dumneđeũ pãrinţii Episcopi şi de toţi Dumnélorũ cinstiţi şi credincioşii Boerii Domniei mele, cari dinpreunã ne facũ rugãciune, ca sã li se dea şi orãşenilorũ Domnesculu nostru hrisovu, spre întãrirea stãpãnirii loru la hãrãzirea acesta, ce li s'au făcutũ; decĩ, dupã ce amũ lãudatu mai întâiu iubirea de ómeni a Dumisale numitului cinstitũ şi credinciosũ Boeriulu Domniei mele Filipesculu biv. vel Vorn. şi facerea de bine şi rãvna creştinescã, cu care printr'acestã faptã plăcutã lui Dumneđeũ şi vrednicã de pomenire s'au arẽtatu, amũ bine-voitũ Domnia mea de le amũ datũ orãşenilorũ acestu cinstitu Domnescũ hrisovũ, ca atãtũ aceştii ce se aflã acumũ şedẽtori acolo, cãtũ şi alţii ce dupã ce vremi se vorũ învrednici a-şii avẽ locuinţã la acelũ locũ, toţi sã fie slobodii de claca moşiei, de dijma bucatelorũ, de otaştina viilorũ şi sã o stãpãnescã orãşenii şi biserica de acolo cu pace, numai sã pórte şi ei grijã atãtu pentru biserica a-şii avẽ tótã îndestularea celorũ trebuinciosẽ, cu preoţi, cu cântãreţi, odãjdii şi sfinte vase, cãtũ şi şcolã cu învăţatura copiiloru pe deplinu; întãrindũ hrisovulu acesta cu însãşi credinţa Domniei mele, Io Alecsandru Costandinũ Moruzi Voivod, şi cu credinţa prea iubiţilor Domniei mele fii: Costandinũ Vvd., Dumitraşco Vvd., Nicolae Vvd. i cu tot sfatulũ Dumnélorũ cinstiţilor şi credincioşii veliţilor Boeri ai Domniei mele: Nicolae Brãncovenu

vel Vistieru. Dumitrașco Racoviță vel Banu. Ienache Văcărescu vel Spătar. Ienache Moruzi vel Vorn. de țera de susu. Manolache Brâncovenu, vel Vor. de țera de josu. Manolache Crețulescu vel Vor. Nicolae Filipescu vel Vor. Costache Ghica vel Log. de țera de susu. Scarlat Ghica vel Log. de țera de josu. Nicolae Hangerliu vel Hatmanu. Dumitrache Manu vel Post. Isaac Ralet vel. Cluceriu. Dumitrache Schina vel Comis. Nicolae Racoviță vel Paharnic. Iordache Palada vel Stol. și Ispravnic Costache Ghica vel Log. de țera de susu ; și s'aŭ scrisu hrisovulu acesta aici în orașulu Domniei mele Bucuresci la anulul celu dintăiu a Domniei mele, în lét de la zidirea lumei 7301, iar de la Domnul și Mântuitorul nostru Is. Hris. lét 1793. Iunie 24, de Ioan biv, 3-lea Logf.

Cond. XXVI, pag. 118.

La Târgulu Jiului avemu a înregistra existența școlei organizată de Stoln. Dumitrache, cunoscutulu istoricu alu evenimentelor dela 1769—1775. Eată Hrisovulu relativu la școlă și la biserica Sf. Voivođi :

Hrisovu Bisericei din Tirgulu Jiului, de milele ce are.

Tôte facerile de bine ce săvârșescu Domni și Oblăduitorii Țerii, spre întărirea și ajutoriulu sfintelor lui D-đeș locașuri, sunt după datoria și evlavia creștină, iară celea ce pricinuescu și deosebitu folosu și mângăere din partea norodulu politicescu, cu atâta sunt mai multu vrednice și bine primite lui D-đeș și ómeniloru. Dreptu aceea, fiindu-că în orașulu Târgulu-Jiului din sud. Gorj, s'aŭ aflatu o sfântă Biserică, întru care se cinstea și se prăznuia hramulu sfinților cereștilor voivođi a cetelor ingeresci Michailu și Gavrilu, pustie, părăsită, dărăpănată, și lipsită de tôte celea trebuincioșe, cum și toți orășenii din Tirgu-Jiului și locuitorii părții loculu aflându-se lipșiți și depărtați de școlă cu dascăli pentru învățatura și luminarea copiiloru, îndemnatu-s'aŭ Dumnélui cinstitu și credinciosu Boerulu Domniei mele, Dumitrache biv.-vel Stol. ispravnicu fiindu județulu, din rivnă herbinte creștină, atâtu pentru sfânta Biserică a o prețnoi și a o căpui și a o aduce în stare de slujbă a sfintelor Leturghi, câtu și pentru *Învățatura copiiloru* părții loculu, fără de plată, aŭ întocmitu pre lângă acéstă sfântă Biserică o școlă cu dascălu românescu și grecescu, spre mângăerea și luminarea, bucuria orășenilor și locuitorilor părții loculu, și așa cu cheltuiala și truda Dumnélui s'aŭ apucatu de lucru cu zidire și lucrare în faptă, atâtu la sfânta Biserică, spre înoirea și podoba ei, pe dinăuntru și pe dinafară, cum și deosebitu case de ședere, făcându și *odăi de școlă pentru dascăli și ucenici*, si-lindu-se până la sfârșirea a tôte trebuincioșe împrejmuiri, de care acéstă faptă bună, ce nu aduce numai podobă și înfrumusețarea orașulu, ci și folosulu sufletesc și pomenire vrednică pricinuesce, cu învățatura și luminarea copiiloru la cele Dumneșcesci și cu deschiderea și luminarea unui locașu D-đeșcu,

care fără cuviință și fără de cinste se afla pustit și părăsit, pliroforisindu-se Domnia sa fratele Mihaiu Voda Suțul, au bine voitu, ca să facă ajutorul celui convins din Dumneșcile mili, ca să se pótă ținea acésfa faptă bună și în urmă după vremi, să curgă pomenirea, făcendu și o cuviinciosă întocmire de bună rânduială a chiverniselei și a iconomie venitului ce au orânduit la biserică și la școlă, ca să nu se răsipescă și să scađa și școlă și biserică din starea și orânduiala lor; și întâiu la sfânta biserică au orânduit Domnia sa, ca să fie trei preoți scutiți, i un grămaticu, cântarețu; așiderea aș orânduit bisericei vinăriciū de la mai jos numitele popóre, ce s'au găsitu ne-închinat la alte Mânăstiri sêu Biserici, dupa cercetarea și pliroforia ce au avut Domnia sa de la Ispravnicii județului, câte doui bani de vadră și pârparul, de la toți cei ce plătesc vinăriciū, adică: din poporul Furceni, ce are 16 vii, i din poporul Strâmba ce are 17 vii, i din poporul Valea-cu-apă ce are 17 vii, și din poporul Dêlul-Roșu ce are 17 vii, i din poporul Racoti (?) ce are patru-șeci și optu de vii, ad. una sută cinci-șeci și șapte de vii cari sunt în plasa Tismenei, din poporul Măriei ce are 24 de vii, i din poporul Măciuca, ce are 33 de vii, i din poporul Albeni, din poporul Prigoria ce are 9 vii, i din poporul Poenari ce are trei-șeci și nouă de vii, din poporul Cercaduia ce are 10 vii, i din poporul Stoiana ce are 9 vii, i din poporul Huluba ce are optu-spre-șeci vii, i din poporul Bălătesci ce are 16 vii, și din poporul Miroslaveni, ce are 14 vii, care aceste popóre sunt în plasa Hamarezei, iară la alte vii ce după vremi se vor mai spori între aceste popóre, să nu aibă mai multu a face, ca dintre acestu venitu alu vinăriciului să se facă cheltuelile celea trebuincioase ale bisericei, la untu-de-lemn, tămă, luminări și cele următoare. Alu doilea aș orânduitu să aibă și școlă vinăriciū dintre acestea popóre din sudul Gorju, ce se numescu mai jos, care s'au găsitu iarăși neînchinat la alte M-ri sêu Biserici, după cercetarea și pliroforia ce aș datu Domniei mele ispravnicii, câte doui bani de vadră, și pârparul de la toți cei ce plătesc vinăriciū, ad.: din poporul Cărbunesci, ce are 13 vii, din poporul Duxesci ce are 20 de vii, i din poporul Ștefănesci, ce are cinci vii, i din poporul Ungurei, ce are trei vii, i din poporul Boia, ce are 5 vii, i din poporul Ruginosa, ce are 12 vii, i din poporul Tătaresci, ce are cinci vii, i din poporul Musătesci ce are 10 vii, i din poporul Stăncesci, ce are 27 de vii, i din poporul Larga, ce are 15 vii, i din poporul Drăgoesci, ce are 22 de vii, i din poporul Prisecile. ce are 65 de vii, i din poporul Busnesci, ce are 31 vii, i din poporul Stroesci, ce are 11 vii, i din poporul Corabesci, ce are 14 vii, i din poporul Brănesci, ce are 18 vii, i din poporul Serbesci, ce are 50 vii, care acestea popóre sunt în plasa Gilotruului, și din poporul Borăscul Ot. Plasa Tismeni, ce are cinci vii; iară la alte vii ce după vremi se voru mai spori între aceste popóre să nu aibă mai multu a face. Așia dar am orânduit și școlei, de la Bălciurile ce

se facă, de două ori într'unu anu, unul la Cărbunesci, și altul la Târgul Jiului, ca să ie de prăvălia dintăiu câte unu leu, de prăvălia a doua câte 20 de parale, și de prăvălia a treia câte 10 parale, care prăvăliașii măcaru că era obiceiul de da mai înainte câte cincă și 6 lei ispravniciloru, până la vremea Domniei fratelui nostru Domnă Alecsandru Ipsilanti, când pentru catahrisis la care adusese trēba acēsta, supērându-se negușitorii cu luări ne-suferite mai multu s'au rădicatū, dar Domnia sa și cea dintăiu luare, socotindu-o peste mēsură și cea din urmă cu totul ne-drēptă, au chibzuitu o dare în mai puțin decātū cea dintăiu, ca micii negușitorii să nu simțā greutate, spre a da cu protimie, socotindū iarāși și loculū acesteii dări că este mai cuviinciosū la acēstā sufletēscā pomenire a se ajuta și școlā cu acēstū puținū venitū; așisderea au orānduitū la școlā de ce liude scutelnici de poslușanie, din străini și din omeni fără de Dajdie și fără de pricinā de încărcăturā la vre-unile din satele Țerei, cărorā după cercetarea și orānduiala Visteriei, să li se dea pece-tluituri pe numele și chipulū lorū; și fiindū-cā în casele ce deosebitū de odăile școlei sunt făcute prin silința mai susū numitului Boeriulū Domniei mele, potū a găsi odihnā de ședere, și dregătorii Domniei mele, ce vorū fi ispravnici, după vremi, au hotărītū Domnia sa, ca Boerii ispravnici ce vorū avea trebuință și vorū vrea a ședeā într'insele, să nu păgubēscā biserica și școlā de folosulū și venitulū chiriei ce se cade a avea de la dānsele, ca de la unū acaretū alū bisericeii și alū școlei; care acēstā sfântā Biserică, ca o slobodă ce au fostū din începutū, asemenea slobodă au făcut-o și Domnia sa de împreună cu școlā, ne-închinată și ne-legată nicăiri, ca să se iconomisēscā și să se chivernisēscā veniturile lorū și buna orānduiala lorū prin Epitropi mirenii, adecā două din Negușitorii și Orășenii cei mai de frunte, și numai bună starea a Târgului-Jiului prin nazăretul și alū D-lorū Dregătorilorū Domniei mele Ispravnicilorū ce vorū fi după vremi județului acestuia, ca prin acești Epitropi și prin purtarea de grijă și epistasia lorū, să se stringā veniturile Bisericeii și ale școlei, să se dea tōte cele trebuincioșe Bisericeii, să se ție apururea treii preoți, unū grāmăticū cântărețū la Biserică, unū dascālū grecescū și romānescū, cu ucenicū îndestui, la școlā, pentru învățatura cărții, după starea și mēsurā venitulū celui orānduitū, de la cari copii și ucenici să nu să cērā nici o plată, și acei două Epitropi dintre negușitorii, să aibā a fi Epitropi ne-lipsiți, încātū se vorū purta cu orānduialā, iarū murindū aceștia, sēu gāsindu-se în vină că nu iconomisēscū bine, să se alēgā alții de către Obștea negușitorilorū i orășenilorū de acolo, iarāși dintre pāmēntenii, ca cu sfatū de obște, prin nazaretulū și alū Ispravnicilorū județului, să se orānduiascā alții, cari epitropi pe fieș-care anū să-și dea socotēla la toți negușitorii și orășenii, înaintea Ispravnicilorū județului, și acea socotēlā să fie datorī Ispravniciei a o trimete la Domnia mea, ca să o vedemū; pentru care aceste milii și orāndueli, ce se arētī mai susū, ne amū ade-veritū Domnia mea din hrisovulū Domniei sale, ce-lū vădumū, cu lētū 1792 Aug.

16. Decî învrednicindu-ne Domnul D-zeu şi pre noi cu Domnia acesteia pravoslavnice Țării Româneşti, după evlavia ce avem către sfințele lui D-zeu locașuri, ne amî milostivitî şi Domnia mea şi printr'acestî cînstitî şi bine închipuitî Domnesculî nostru Hrisovî, întărindî tôte acestea milî şi orînduî, ca să se păzescă ne-strămutatî întocmai după cum se cuprindî mai sus, şi amî adeveritî hrisovulî acesta, cu însăşi credința Domniei mele, Io Alesandru Costandinî Moruzi Voivodî; — credința prea iubiților Domniei mele fi: Costandinî, Dumitrașco şi Nicolae Voivodî, cu totî sfatulî Dumnélorî cînstiților şi eredincioși boerilorî veliți ai Divanului Domniei mele: Nicolae Brîncovénu, vel Vîst. Dumitrașco Racovița, vel Banî. Ianache Văcărescu vel Spăt. Ianache Moruzi vel Logof. de țera de sus. Manolache Brîncovénu vel Vorn. de țera de sus. Manolache Crețulescu vel Vorn. Nicolae Filipescu vel Vorn. Costache Ghica vel Logf. de țara de sus. Scarlatî Ghica vel Log. de țera de jos. Nicolae Hangerliu vel Hatmanî. Dumitrache Manu vel Post. Isaacî Ralet vel Clucer. Dumitrache Schina vel Comisî. Nicolae Racovița vel Păhar-nicî şi Ispravnicî Costache Ghica vel Log. de țera de sus; şi s'au scrisî hrisovul acesta la anulî dintâi alî Domniei mele, aici în orașulî scaunului Domniei mele București, la ani de la facerea lumei 7301, iar de la Domnulî şi mîntuitorulî nostru Isusî Hrist. létî 1793 Sept. 20 de Costandinî biv. 3-lea logofătî.

Cond. XXVI. Fila 155.

Să mai aducem, după harniculî nostru amicu şi colegu, D. Er-biceanu, o serie de acte relative la plata lefei unui învățătorî de l. grécă din Craiova, şi în genere cu referințe la scóle :

Jaloba Dascălului Dimitrie ot. Craiova ce a datu către Măria sa Vodă pentru léfa ce a avut să ie, împreună şi anaforaia ce către Măria sa Voda pentru acéstă pricină de Preosf. Sa se face. (Originalulî e în Grecesce).

Pré Înălțate şi bine voitorule Domnu.

Supusî aducî la cunoscînța Înălțimei Vostre cei păzite de D-zeu şi pré drepte, că fiindî numitî învățătorî la Domnésca școlă gresescă din Craiova de către Pré-sfințitulî şi pré fericitulî Filaretî, de la care şi luamî anualî salariulî meu hotăritî pentru acésta. Acum în a doua Domnie a Înălțimei Sale Mihailî Vodă, înainte de a veni termenulî să-mî iaî salariulî meu a ur-matî că fericitulî s'a transferatî la Mitropolie, şi când amî cerutî salariulî s'a întâmplatî şi schimbarea Domniei, dicîndu-mî fericitulî, că fiindî-că s'a cerutî în grabă de către Prea Înălțatulî Alecsandru Vodă socotéla Cutiei, au uitatî Epitropiî să trecă şi obicinuitulî meu salariu şi să amî răbdare, că nu voiî fi nedreptățitî, pînă va găsi mijloculî. În acéstă cestiuae s'a trimisî şi

anafora de către boerii Craiovei, ca să mi se dea salariul, că mi-am urmărit treaba mea și anul acela, fără să iau un ban din salariul meu. Martură este în această cestiune și pre nobilul boer Banul Brâncovenul, fiind atunci hale Ban. A venit în mâna lui și anafora și Pre iubitorul de Dumnezeu al Argeșului, aflându-se la Craiova Protosinghel al fericitului, după acesta a urmărit multe și cunoscute întâmplări și cu astă-ți-mâne, a răposat fericitul, și din cauza acelei pre rele ciume a rămas servul vostru pînă astă-ți nedreptățit și privat de dreptele și multe sale osteneli. De aceea cu feribîslă rog pe Pre Inalta Văstră dreptate, limanul celor nedreptățiți, înțelegîndu dreptățile mele, prin pre strălucita poruncă a Înălțimei Văstre să se cerceteze cestiunea mea cu luare aminte de către Pre sf. Mitropolit, pentru ca să-mi iau multă osteniciosul meu puțin salariu, ce mi se da, pentru că mă nedreptățesc pre evident. Și cum va fi mila Înălțimei Văstre. Alți Înălțimei Văstre cei pădite de Dumnezeu cel mai de pe urmă serv.

Iscălit: *Dimitrie, Învățătorul Craiovei*

Originalul Grecesc

Resoluția Domnască

Presf. Părinte Mitropolit, să cercetezi de a slujit precum ȋice, și în ce chip nu i s'au dat lăfa cea orănduită? Și în catastihel școlilor cum se găsește pentru lăfa dascălului din Craiova? Și de la cine cere a i se plăti acum? Său la cine a rămas lăfa? Și cum nu s'a căutat de atunci și pînă acum? sa dai Domniei mele pliroforie pe larg a pricinei în scris. 1796 Noembre 29.

Iscălit: *Biv vel Paharnic.*

Punîndu Domnitorul rezoluție pe jaloaba dascălului Dimitrie, ȋice D. Erbicenu, de a cerceta pricina Mitropolitului, ca președinte alu Epitropiei școlilor, și în urmă a i refera, dă Mitropolitulu următoarea relație despre el. Să constată din această anaforă, că Cutia școlilor era comună, la București, dar Episcopii erau îndatorați de a plăti pe dascălii din Eparhiile respective, cîți erau prin ȋinuturi, ca dascăli publici și cînd Episcopii se presenta cu banii școlilor la trimestru se scădeau cu suma lefilor ce plăteau la dascălii din ȋinuturi. Acestă măsură era luată de siguru pentru a scuti pe dascăli de a veni în București la Epitropie spre a'și lua lefile.

Acestă părere a D-lui Erbicenu e confirmată prin actele ce amu publicatu în tomurile 1—4 ale seriilor din istoria ce publicăm.

Pre Înălțate Dōmne!

Ascultîndu luminata porunca Măriei Tale amu intrat în cercetarea acestei pricini, și cîtu pentru ceea ce ȋice jăluitorul, că a urmărit rînduiala

dăscăliei la școala Craiovei, ne arătă Sf. Sa fratele Argeșiu, că aflându-se atunci cea protosinghelă la Craiova, scie, că după rugăciunea ce au fostă dată boerii de acolo la D-lui Caimacamul Costache Suțulu, au scrisă la Măria sa Mihailă Vodă Suțulu, ca să se orânduiască numitulă dascălă, după cum au fostă și mai înainte de răsmiriță, ne-au înștiințat D-lui biv vel Banu Nicolae Brâncovănu, prin fratele Argeșiu, că au vădută înștiințarea boerilor Craiovei, ce o arătă numitulă dascălă prin jalbă, cu cuprindere : că au păzită rânduiala slujbei sale; iar pentru ce nu i s'au dată lăfa cea orânduită, arătă însuși dascalulă, că mai înainte i se da lăfa prin Episcopul Râmnicului, iar atunci fiindă orânduită din poruncă, prin Caimacanul Craiovei, nu ș'au luată lăfa de la Episcopu. Și întâmplându-se într'acestă ană bôlă de ciumă aici, n'au putut veni să-și alegă de unde să-și iee lăfa. Iar când au venit, s'au întâmplată mutare din scaunul Măriei Sale Mihai Vodă. Și viindă Măria Sa Alecsandru Moruzi Voevodă, s'au arătată și numitulă cu ună engomionă (cuvintă de laudă) în scrisă și l'ară fi și cetită către Măria Sa, Sfinția Sa reposatulă frate Filaretă fiindă Mitropolită, arătându-lă că ș'au păzită slujba sa la școlă. Și după aceea mergendă la Sf. Sa i-ară fi dîsă : că de vreme ce mai înainte nu ș'au căutată lăfa și la Cutie nu s'au arătată, să facă o jalbă către Măria Sa Alecsandru Moruzi Vodă, și sfinția Sa va sta mijlocitor de a i se scôte lăfa pe acelă ană. Care jalbă dîce, că o au dată, dar pînă au luată trôba săvârșire, 'i-ară fi dîsă fratele Râmnică, Chir Nectarie, să nu mai zăbovescă aice, ci să se ducă la Craiova să-și caute trôba școlei, și frăția sa îi va scôte acei bani ai lefei, și așa s'au dusă. Și după ce au mersă fratele Episcopu la Eparhie, dîce, că în multe rânduri 'i-au scrisă și 'i-au răspuns : că pînă nu i se va aduce deosebită poruncă Domnăscă nu pôte ca să-î dea nimic, și așa au rămasă lipsită pînă acum. Iară pentru ceea ce mi se poruncesce să cercetămă cum să găsesce în catastihele Cutiei pentru lăfa dascalului de la Craiova, arătămă Măriei Tale : că cercetându ne-amă adevărită, că pînă în vremea Măriei Sale Alecsandru Vodă Moruzi nu s'au fostă pusă în orânduială nici școlele de aicea din Bucuresci, și pentru aceea nici școala Craiovei nu se găsesce pe acelă ană, cum-că să se fi dată lăfă. Iar mai înainte așa s'au urmată de a i se da lăfa prin Episcopul Râmnicului și se descărca la Cutie, atătu cu lăfa acôsta, câtă și cu ale altor dascăli, ce erau pe la județe, precum se urmază și la celelalte Eparhii. Decă fiindă curgerea pricinei într'acestă chipu, după poruncă înștiințămă Măriei Tale, si rămâne cum Domnul Dumneșcu va lumina pe Măria Ta, a nu rămânea lipsită de ostenelă.

Ală Măriei Tale către D-șeu ferbinte rugător, *iproci*,

Dositheiu alu Ungro-Vlahiei.

1796, Dech. 22.

« Ne-mulțămindu-se Domnitorulu cu răspunsul Mitropoliei, cere

din nou lămurire, ce s'a făcut cu banii adunați în anulu cîumei de la preoți pentru școle?

Prea Sfințite părinte Mitropolit,

Amă vădută Domnia mea anaforaoa ce ne faci, prin care vedem că ne arăți curgerea pricinei cum s'a urmat, și că până la Domnia Măriei séle Selefului nostru, școlele nu se pusesse în orînduială și pentru aceea nici școla Craiovei nu se găsește până atuncea la lófă; însă venitul școlilor de la preoți totu s'a luat și atunci, și tot-déuna, de care acesta nu ne faci Preasfin. ta nici o arătare. cine a luat venitul școlilor și unde s'a dat, decă lefile nu s'a plătit? pentru că jăluitorul acesta, ca unul ce a slujit, cum ne arătă, trebuia de la cine a strîns venitul școlilor să i se plătescă dreptul lui; și să avem răspuns. — 1797 Ghenar 28.

Biv. vel Paharnicu.

« Răspunsul dat prin anaforaoa următoare este în doi peri. Acesta însemnă, că banii milosteniei și ai școlilor, s'a strîns de la preoți, dar s'au întrebuintat la schimbarea bisericesei stăpîniri. Eă, dîce D. Erbiceanu, presupunu că a fostu dați ca presente la noile alegeri, după obicei. »

Prea Înălțate Dómne!

Ascultîndu și acéstă luminată poruncă a Măriei tale, după câtu este sciința noastră arătăm: că în vremea răzmeriței nefîndu școlele în orînduială, nici bani pentru școle s'a luat, fără numaî după ce a venit Măria sa Mihaiu Vodă, într'acelu an s'a luat, când și jăluitorul dîce, că a fostu orînduit dascăl. Pentru care găsim într'o condică din vremea răposatului proin Mitropolitu Filaretu, trecut unu pitacu al Măriei séle Mihaï Vodă, de la lét 92, Noemb. 5, întru care scrie așa: Pentru banii cei orînduiți prin pitaculu Domniei Séle, încă de la luna lui Augustu, ca să dea atăt cota preoțescă, cât și mănăstirile, pentru Cutia milosteniei și pentru școle, și fînd-că nu s'a pus în lucrare de atuncea și s'a întemplat cu schimbarea bisericesei stăpîniri, atăt la sf. Mitropolie, cât și Episcopiei Rîmniculu cheltueli obiceiuite; pentru ca să se ajute dar aceste două numite Eparhii la obiceiuitele cheltueli ce li s'a întemplat, a poruncit ca să se strîngă numiți bani pe séma lor, iar vre-o altă sciință mai multă nu avem. Decî după luminată poruncă nu lipsim cu răspuns.

Ali Măriei téle către Dumneđu rugătoru fierbinte... *iproci*

Dositheiu alu Ungro-Vlahiei, »

În studiul nostru asupra bibliografiei și culturii generale a secol. XVIII, vom semnala însemnatul rol al celui care, ca factor cultural, Enache Văcărescu, Mitropolitul Filaretu, ba chiar și Mitropolitul Dositei Filiti, cum și Iacobi Stamati, Anfilohie de la Hotin, traducetorul cărții lui Bouffier « De obște geografie » și a unei aritmetice, arhimandritu Măzărănu etc., neuitându a menționa și bărbații din Ardeal.

A. Moruzi n'a uitat școlile grecesc din Orient. Așa în 19 Aprilie 1794 a acordat un ajutor școlii grecesc din Arvanitohori ; ¹

1. Cod. XXVI. Eac acestu hrisov :

Hrisovul școlii de la Arvanitohori.

Din toate facerile de bine și milosteniile mai de trebuință, mai Dumnezeuască și mai de folos este, aceea facere de bine, ce se face la obștesca politie, de cât la un om singur numai, cea de a pururea și de mulți ani, de cât cea vremelnică și de puțin ani și ceea ce se face de folos sufletului, de cât spre celea trupesci, și de cât toate acestea, iarăși cu multă și fără de asemănare întră aceea facere de bine și ajutorul ce se face la toc-mirea și chivernisela școlilor de învățaturile celea elinesc, căci întru acestea s'au dat multe feluri de învățături, și mai vartos că se câștigă înțelepciunea cea lăudată, care împodobesce viața omenescă, mai mult de cât toate celelalte bunătăți, dăruiesce omenilor lumina cea curată și fericirea cea desăvârșită, care este pricepera și cunoștința lui Dumnezeu și a lucrărilor celor Dumnezeuesci, pentru a căruia dobândiri cei înțelepți au lăsat totă altă trupescă căutare și desfătare și s'au dat pre sineși la școală și s'au făcut luminați și aleși și în totă lumea se laudă și se măresc; pentru aceea mai toți împărații și Domni, cu multe cheltueli au așezat școle de învățături, pentru ca să împodobescă nărvurile și obiceiurile supușilor lor, ca să strălucescă și să înmulțescă în norodul lor această curată lumină a înțelepciunii; drept aceea și Domnia lor frații noștri Domni de mai înainte au așezat școle de învățături elinesc în orașul ce se chiamă *Arvanitohori, care se vecinesce cu Tarnova*, din Eparhia prea sfințitului Mitropolit Târnov, unde locuesc bărbați de cinste și neguțitori de ispravă, cari au trebuință de școală și de dascăl, orânduindu pentru plata acelui dascăl, ca să ia pe fieșcare an câte două sute cinci-deci bolovanii sare de la ocnă, plătindu-se de către cămarașul de Ocnă fieșcare bolovan pe talerul unuia nou, la luna lui August; orânduim și patru epitropi negustori de cinste și de ispravă dintr'același oraș ca să porțe grija numitei școli; care această milă au avut-o și de la alți frați Domni de mai înainte, precum din Hrisovul Domniei seale fratelui Domn Mihail Costandin Suțulu Voivodă, ce l'am vădută cu lét 1792 Noemvre 24, ne-am adevărit; căruia acestei fapte bune răvnitorii fiind și Domnia mea, ca să crească mai mult și să sporească acestu bine și de obște mare folos, înouim și întărim, așezământul acestei școle, să se păzescă ne-strămutat, ca să aibă adică a lua dascălul ce va fi la această școală mila ce se cuprinde mai sus, pentru plata ostenelei seale, și numim epitrop pe Dumitru Diamandă i Costantin Gheorghii și Teodor Dedul și Négul Ioan. Nu numai ca să porțe grija

la 1 Maiu 1792 au datu ajutoru şcolii grecesci din Constantinopole. ¹
La 30 Noembre 1794 au datu hrisovu de ajutoru pentru şcolă de la Bu-

şcolei şi se ia acestu tal. 250 în fieş-care anu de la cămăraşul de Ocne, ca să plătescă simbria dascălului, ci încă să se socotescă a găsi dascălu învăţat şi procopsit întru fapte bune şi mai vèrtosù pravoslavnicù, întăritù întru credinţa şi învăţăturile bisericei Răsăritului, pentru ca să crească şi să se folosescă copiii ce întru această şcolă vorù învăţa, să se procopsescă şi întru învăţături şi întru fapte bune; iar de care cum-va acolù dascălu nu va fi dreptù întru prea curata credinţă şi întru învăţăturile bisericei Răsăritului, şi va fi netrebnicù, orî ne învăţatù, sèu nu se va nevoi cu ucenicii precum se cade, atuncî cei mai susù pomeniţi patru epitropi să fie nevoiţi ca să găsească altù dascălu vrednicù şi sirguitorù, să-lù orânduiască în loculù celui ce va fi; iar cândù se va întâmpla vre unuia dintr'aceste patru Epitropi mórtea; după datoria omenescă, sèu altă întâmplare, atuncî cei trei epitropi, cari rămânù, să alégă altù obrazù vrednicù şi de ispravă, şi să-lù aşede Dascălu în loculù celui lipsitù. Rugămù şi pre alţi fraţi Domni, cari în urma noastră se vorù învrednici cu Domnia acestei ţeri, să întărescă aşedământulù acestei şcolii, ca şi ale Domnilorù sèle întăriri să fie în urmă de alţii ţinute în sémă; şi amù întăritù hrisovulù acesta cu însăşi credinţa Domniei mele Io Alecsandru Costandinù Moruzi Vvd, i cu credinţa prea iubiţilor Domniei mele fii: Costandinù Vvd., Dumitraşco Vvd., Nicolae Vvd. şi Gheorghe Vvd. Martori puindù şi pe Dumnélorù cinstiţi şi credincioşi veliţi Boeri ai Divanulù Domniei mele: Dumitraşco Racoviţă vel Ban. Ienache Morazi vel Vist. Manolache Brâncoveanu vel Vorn. de ţora de susù. Constantin Caragea vel Hatn. Dumitrache Manu vel Spăt. Nicolae Filipescu vel Log. de ţora de susù. Costandinù Ghica vel Vorn. de ţora de josù. Răducanu Slătineanu vel Vor. Manolache Grădişteanu vel Vorn. Costandin Stirbeiù vel Logof. de ţora de josù. Lucache vel Post. Dumitrache Hangerliu vel Comis. Alecsandru Văcărescu vel Clucerù Ioanù Comănenu vel Pahar. Grigore Băleanu vel Stol. Iordache vel Sluger. Dumitrache Costandache vel Pit. şi Ispravnicù Nicolae Filipescu vel Log. de ţora de susù; şi s'au scrisù Hrisovulù acesta la al doilea anù dintru ûntâia Domnie a Domniei mele, aici în oraşulù Domniei mele în Bucuresci, la anulù de la Domnulù şi Mântuitorulù nostru Is. Hr. lét 1794 Aprilie 19, de Chiriţă Logof. de Divanù.

Cod. XXVI. pag. 206.

1. Cod. XXVI. Fila 285. Eacă acestù hrisovù :

Hrisovulù şcolii de la Tarigradu.

Tótă facerea de bine şi ajutorulù în totù loculù şi pretutindenea este primită lui Dumneşeù, iară celù ce se face la locuri pricinuitoare binelui şi folosulù de obşte, cum şi şcole de învăţatură, cari împodobescù pe ómenì cu înţelepciunea, cu cuvèntulù, şi cu luminarea crèdinţei şi a cunoştinţei de Dumneşeù, şi altele asemenea folositoare obştiei, acelea cu atâtù sunt mai cuviinciose şi plăcute lui Dumneşeù, cu câtù cu deosebire au datorie Domni şi Oblăduitorii ce au câştigatu de la D-şeù puterea de a face bunătăţi, a osirdui spre întărirea şi întemeierea lorù, şi a le ajuta din harurile ce au dobânditu

iuc-Dere ¹ și la 11 Maiu 1705 au datu hrisovu cu ajutore spitalului

pentru folosul ce ȋicem și binele ce pricinuesce de obște, iar nu numai în parte; dreptu acea fiindu că șcôla elinescă din prea cinstita politie a Impe-
tescîi și în totă lumea pré vestite cetăți Țarigradului, care este cea dintâiu
stăpânitoare tuturor polițiilor și orașelor, este isvorulu celu dântâiu alu
învătăturei grecescî și elinescî, de unde se începe și isvoresce la toți mari și
mici ai nômului nostru celu creștinesc, lumina credinței, podôba procopsirei și
a înțelepciunii și cunoscînța de Dumneđeu; socotitamu Domnia mea, că după
cum alte școle, i M-ri și Biserici din multe părți, au mil și ajutoruri dintr'a-
céstă creștinescă țoră, prin hrisovele i cărțile fraților Domni, cu atăta mai
deosebitu se cuvine a avé acéstă numită șcôla a Țarigradului vre unulu de aici,
la curgătorele cheltueli celea de peste totu anulu; de care cercetându Domnia
mea cu dinadinsulu în condicile Divanului, de este vre unu Hrisovu pentru
acéstă, nu aflărămîu nimic; decî nefiindû cu cale a se afla numai acéstă șcôla a
Țarigradului isterisită lângă alte atâtea și atâtea mil și ajutoruri ce se revarsă din
tr'acéstă țoră în alte asemenea locuri, și fiindu sciută trebuința cheltueliloru cur-
gătore ce are pe an, *mai vêrtosu acumî când cu deosebire este de a intra la mai
bună orânduială și întocmire*, spre folosul învătăturei și alu luminărei de obște;
amî bine voitû Domnia mea de i-amî datû acestû Domnescul nostru Hrisovu,
prin care orânduimû și hotărîmû, să aibă a lua vinăriciû câte două bani de
vadră, cu părpărulû, precum iau și alte M-ri, însă la sud Argeșu din poporulu
Sapata, Padurosulû, Sămara, Groșii, Băbana, Bărbătescî, Codmenî, Uda din plasa
Săpeți, i din poporulu Corbî, Barșoiu, Stoielași, Cremenari, Urși, din plasa
Cremenari, i din poporulu Cuca, Schieii Argeșului, Dobrescî, Bădeni, Dănicei,
și Tamirescî, Ciomăgescî din plasa Oltului de jos, i din poporulu Bledari, din
Alicî, din Golescî, Valea Babei, din Fagenî din plasa Oltului de sus, Vlădescî
din plasa Topologului, i din poporulu Teișulû ot Bunescî, i Malurenî, din plasa
Piteștilorû, i Valsanulû, și la sud Oltu din poporû Daneșcî, care acestea tôte
popore încă din anulû trecutn s'au găsitû întregi și s'an deosebitû acei câte doi
bani de vadră cu părpărulû din cumpărătore vinăriciurilor, încă de la vîndarea
vinăriciulû, luânduși vinăriceriî numai cei obișnuiți trei bani de vadră după
cum au și alte popore; pentru care poruncimû ca atătû estimpû la vremea
vinăriciulû, câtû și în toți anii viitori, să aibă orănduitulû Epitropilorû a scrie
și vinăriciul dintre aceste numite popore împreună cu vinăriceriî Domnescî,
și să ia orănduitulû epitropilorû câte doi bani de vadră cu părpărulû, la care
să nu aibă vinăriceriî întru nimic a se amesteca, iar trei bani să îoe vinăriceriî.
Așisderea orănduimû și hotărîmu, ca să aibă numita șcôla a lua și de la Ocna
Slănicî pe an câte cincî sute bolovanî sare, și de la Carvasaraua vămiloru
pe an câte tal. 250, cu care aceste venituri au a ținea șcôla pe totû anulû la
cheltuelile ce are; iar pentru purtarea de griă și epistasia atătu a strînsulû
vinăriciulû i a primiriî banilorû sărei de la Ocna și a banilorû vamei, cât și
a trimiterii cu sigiranție în vreme pe totû anulû la șcôla din Țarigradu, orân-
dăimû Domnia mea Epitropû pre prea sfinția sa alesulu de Dumneđeu Metropo-
litû Ungro-Vlahiei, ce va fi după vremi, i pe D-lorû cinstiți și credincioși boeriî
Domniei mele, vel Vist. și vel Post. ca să grijască de acéstă, și să aibă asu-
pră-le acéstă datorie; rugămû și pre frații noștri luminați Domni ce în urma

1. Cod. XXVI. pag. 224. Dămû acestû hrisovû în anexă.

și școlei de la Terapia.¹ Mai dăm și următorulu act în favoarea școlei de la Arvantchioi:

noastră voru Domni după vremi, că socotind cu înțelepciunea Domniilor sale trebuința și folosul ce are fie-care de numita școlă și binele ce pricinuesce acestu ajutoru, să bine voiască a întări și a înoi privilegiul acesta, ca la unu locu cuviinciosu, ca și ale Domniilor sale privileghiuiri asemenea să se păzescă de alți frați Domni în urmă; și amă întăritu Hrisovul acesta cu însăși Do mnésca noastră iscălitură și pecete, și cu credința pré iubiților Domniei mele fi: Constantin Vvd, Nicolae Vvd, Dumitrașco Vvd, și cu totu sfatul cinstiților și credincioși Boerii Divanului Domniei mele: Pan Nicolae Brâncovenu vel Vist. Dumitrașco Racoviță vel Banu. Ianache Văcărescu vel Spăt. Ianache Moruzi vel Vorn. de țera de susu. Manolache Brâncovenu vel Vorn. de țera de josu. Manolache Crețulesco vel Vorn. Nicolae Filipescu vel Vornic. Costache Ghica vel Logf. de țera de susu. Scarlatu Ghica vel Logf. de țera de josu. Nicolae Hangerliu vel Hatm. Dumitrache Manu vel Post. Isaac Raletu vel Cluceru. Dumitrache Schina vel Comis. Nicolae Racoviță vel Pahar. și Ispravniculu Costache Ghica vel Logf. de țera de susu. Și s'a scrisu Hrisovul acesta întru ântăiulu anu al Domniei mele aici, în orașulu scaunulu Domniei mele Bucuresci, la lét. 1793 Maiu 1, de Ioniță Rafailu biv. 3-lea Logf.

1. Cod. XXVI. Fila 247. Eacă acestu hrisov:

Hrisovulu spitalulu și școlei de la Terapia

Primită este înaintea lui Dumneșeu totă facerea de bine și ajutoriulu la totu locul și pretutindenea, iară ceea ce se face la locuri pricinuitoare binelui și folosulu obștescu, cum spitaluri de bolnavi săraci, cari odihnesc pe cei ce n'au stare și putere a se căuta pe sineși la patimile lor, și școle de învățatură, care împodobesc pe omenii cu înțelepciunea, cu cuvintulu și cu lumina-rea credinței și a cunoștinței de Dumneșeu și alte asemenea folositoare de obște, cu atât mai multu este cuviinciosu ajutorulu acestora, încatu și înăntuitorulu nostru la cuventu Evangheliei dice: « bolnavu amă fostu și m'ați căutat, străinu și m'ați primit », și iarăși: « ceea ce ați făcutu unuia dintre cești frați mai mici ai mei, mie ați făcutu. » Dreptu aceea fiind-că toți lăcuiorii de obște de la Terapie prin jalbă de rugăciune au făcutu arătare Domniei mele, cumcă mila ce era orînduită de vinăriciu de aici din țeră, spitalulu și școlei de acolo de la Terapia, fiindu cuprindețore totu într'unu hrisovu cu Mönastirea Vlah-serai, nu și-au pututu avea spitalulu și școlă dintr'acéstă amestecare folosulu și ajutoriulu de acea milă, de când s'au rînduit, încă din Domnia ântăiu a Domniei sële fratelui Domn Mihailu Suțulu Vvd, care s'a întăritu și de Domnia mea, și dintru acéstă pricină, nu numai pôte a se interisi în vremi spitalulu și școlă de acéstă milă, nefiindu despărțitu prin osebitu sinetu Domnescu alu lor, ci și vre-o prigonire și scârbă, care nu o poftescu, pôte pricinui într'amëndouă părțile cu Părinții de la Megaspileon, care este într'una cu Vlah-serai; de aceea și-au făcutu rugăciune Domniei mele cu toți de obște, ca să despărțim spitalulu și școlă cu mila lor prin hrisovulu nostru deosebitu, ca să fie vrednici pe alu său, și să se pôtă ajuta la cheltuelile ce are spitalulu și școlă; asupra că- rora jalbă și cerere făcut'amă Donnia mea cercetare prin D-lui vel Logof. de

Școala de la Arnăuțchioi.

Fiindă-că școala elinască de la Arnăuțchioi se află fără de nici un venit și milă Domnască cu care să se ajute la trebuințele ei, după cum au alte asemenea școle de învățătură și biserica de aici dintr'acastă creștinască țără, și fiindă cu cale și trebuinciosă ajutoriul la acestă feliă de locuri, unde se face

țera de susă mai ăntăi hrisóvelor numitelor Mănăstiri, ce sunt trecute in Condica Divanului Domniei mele, ca să vedemă cuprinderea lor, și ne-amă pliroforisită, că prin toate hrisóvele se îndatorește Mănăstirea Vlah-serai a respunde mila spitalului și școlei de la Terapia din vinăriciulă ce are aici în țără la sud. Gorju și Romanai, și cu această orânduială, i s'au dată cu îndestulare acelea o sută două-deci popóre, unde după ce ne-amă pliroforisită Domnia mea, că dintr'acestă vinăriciu de aici din țără este orănduită și mila spitalului și școlei de la Terapia, amă găsită Domnia mea cu cale și amă primită rugăciunea și cererea Terapienilor, spre a se deosebi adică spitalu și școala de acolo cū unele dintr'acestea popóre, pentru discolia și paguba acea carele li se pôte întâmpla dintr'această pricină, fiindă legate într'ună hrisovă, cum ne-au arătată că li s'au întâmplată; a căroră milă și chibzuind'o Domnia mea după trebuința ce au, că este cu cale de a li se face ca ajutoriu, ca la ună lucru vrednică cuviinciosă și de folosă la mulți, cheltuindu-se această milă la spitalul de bolnavi săraci și la școala de învățătură, unde la acestă sat se află locuindă și atâtea familii cinstite și de bună nămă, mai vârtosă că Mănăstirea Vlah-serai fiindă precum s'au dăsu mai susă întruna cu Megaspoleonă deosebită și se ajută una cu alta; De aceea dară amă hotărâtă Domnia mea și după fôia ce ni s'au arătată din condica Divanului de suma și de numirea popórelor ce sunt in hrisovulă Mănăstirei Vlah-serai, care se adună la numără peste totă una sută două-deci și șese, cele-l'alte două-deci și patru popóre să rămă ale Mănăstirei Vlah-serai, iară trei-deci și două popóre din plasa Jiului și din Gorjă le deosebimă și le dămă, ca să fie ale spitalului și școlei ot. Terapia, care sunt acestea, adică: Dălu Plopoșorulă, Pescena, Bălteni, Vladuleni, Cióra, Cuca, Cornesci, Stroiesci, Chicióra, Arcani, Băltișóra, Runculă, Lilesci, Alecseni, Dălu Bălaniloră, Borceni, Mosneni Birnici, Sămbotănu, Hurezulă, Schela, Bircurile, Dălu Bătrăniloră, Șărgău, Rugi, Valari, Curpenulă, Barcesci, Tîrgu-Jiului, Peșeni, Bacesci, Zaicoiulă, Obârșia din plasa Jiului sud. Gorjă; din care acestea popóre să se ție la vremea vinăriciului acei câte două bani de vadră și părpăru, numai pe sēma spitalului și școlei ot. Terapia. Așisderea facemă Domnia mea și deosebită milă spitalului și școlei ot. Terapia, ca să ție pe totă anulă câte tal. 200 de aici din venitulă Oeneloră țerei, pentru care acești bani dîn Vinăriciu și din Ocnă, orănduimă Domnia mea și Epitropi pe Dumnéloră cinstiți și credincioși boeri Domniei mele vel Logof. de țera de susă, și vel Post. ca să grijască in vreme de a lua și a trimite cu siguranță bună pe totă anulă la Ospitală și școala de la Terapia. Deci amă dată Domnescu nostru hrisovă de întărire spitalului și școlei ot. Terapia, adevărită cu însăși Domnesca noastră iscălitură și pecetă, și cu credința prea iubiților Domniei mele fi, și cu mărturia Dumnéloră cinstiților și credincioși boeriloră ai Divanului Domniei mele. *Iproci. 1795, Mai 11.*

(Cond. XXVI, Fil. 257).

silință la învățătură și luminarea spre cunoștința de Dumnezeu; amă bine-voitū Domnia mea, pentru pomenirea noastră și pentru ajutorul și mângâierea celor care se silesc la învățătură, spre a putea fără de lipsă de dascăl și de cele trebuincioase a urma oșirdia lor și amă datū acestū Domnescu alu nostru Hrisovū, ca să aibă a lua școala acēsta, pe totu anulu, de aicea de la Carvasaraoa Domnēscă, câte talerī două sute, spre a se cheltui la trebuințele școlei; rugămū dară.... *Finea ca la celu din sus*. Scris de Răducanu Poenariu, biv 3-lea Logof.

Cond. XXVI. Pag. 17.

Cum că A. Moruzi, omu invețatū, prețuia invețatura, să pôte vedea și din hrisovulu de la 30 Iuniu 1793, prin care recunoscēndu, «*istețimea și învățatura*» reposatului Neculai, fostu alu treilea Logofet, acordă femeii acestuia scutiri diverse. Acestu Nicolai ș'apoī fiulū seu serviseră numeroși Domni, începēdu cu Constantinū Brāncovēnu, sub Stefanu Cantacuzinu, sub Mavrocordățesci, sub Grigore Ghica, sub Mihai-Vodă-Racoviță, sub Constantinū Racoviță, sub Scarlatū Ghica, sub Ștefanu Racoviță, Alexandru Ghica, Alexandru Ipsilanti, Mihai Suțu și sub A. Moruzi. Așa dar peste o sută și câțiva ani au remasu logofeți in Divanu, tatălū apoi fiulū.¹

1. Iată Hrisovulū relativū la acēsta :

Hrisovulu jupānesci sofia reposatului Nicolae biv. treti Logof.

Io Alexandru Const. Moruzi Vvd.

Celorū cari se pôrtă cu supunere adevērată și cu cuvīnță se sirguescū intru poruncile Domnilorū, cu cuvīnță și cu cale este așī revērsa către dēnșii domnēscă lorū milostivire și îndurare spre răsplătirea oșirdnicii și credincioselorū sale slujbe, pentru că ȳice: «Vrednicu este lucrătorulū de plata sa,» măcarū că multe mijloce de milī și faceri de bine sunt in mână Domnilorū, când cu milostivire va căuta asupra celorū ce sunt credincioși și supuși; dreptu aceea dară și Domnia mea bine adevēriți fiindu pentru . . . jupānēsa reposatului Nicolae biv. treti Logof., feciorulū prestăvitulū Panaitu 2-lea gramaticii, că atâtū elū câtū și tatălū său din tinerū vrāstă până la mōrtea lorū au slujitū Domnilorū cu credință și cu dreptate, ȳntăiu la reposatulū și bătrānulu Domnū Constandinū Basarabū Brāncovēnu, căruia de atuncī vȳdēndu *istețimea și învățatura l-au fost făcutu gramaticū mare*, și aī slujitū cu credință și cu dreptate până la petrecania Domniei sale, după aceea rēposatulū Ștefanū Vodă Cantacuzino, apoi la Iōnū Vodă Mavrocordatu, și la Domnia sa Nicolae Alecsandru Vodă, și la Domnia sa Constantinū Mavrocordatu, i la Domnia sa Grigorie Ghica Vodă, și iar la Domnia sa Constantinū Mavrocordatulu, când atuncī pe mai susū numitulū boeriu feciorulu grāmāticulū sofulū numitei jupānese vȳdēndu-lū copilu vrednicū do a sluji, l'au făcutū postelnicelu, apoi vātafū do aprofi; așīșderea și la Domnia sa rēposatulū Mihaiū Vodă Racoviță intru amēndouē Domniile, atâtū elū câtū și fiulū său, cum și după prestăvirea tūtānē-sēu.

De unu neprețuită aventu culturalu este organisarea, sub Moruzi, la 23 N-bre. 1793, a unei flotele de statū comercială, sub privigherea — și credemu după planulu — spatarului celui mare Ianache Văcărescu. Deja sub Alex. Ipsilante Țera avea un galionu pe Dunăre. Am vedutū pe N. Mavrogheni — fostu dragomanu al amiralulu flotei turce, — avendū in alaiulū sēu o companie de marinari. In 1793 drapelulu Țerei Muntenesci fluturā pe totu cursulu Dunărei, de la Rușava la Galați, cu destulū timpū inainte de organisarea Loidulu Austriacu. Davomu actulū de fundațiunea flotei muntene la capitolulū comercinlui.

In anexele la acestū volumū vomū aduce încă unu numărū de documente, cari privescu școlele și in genere cultura publică. Să citāmu aci dintre acelea pre următorele:

eli s'aū aflatū cu slujbā credinciosā (precum hrisóvele Domnesci arótă), atātū Domniei sale reposatulū Costandinū Vodă Cehanū, cātū și alū Domniei sale reposatulū Scarlatū Ghica Vodă, și alū Domniei sēle Ștefanū Racoviță Vodă i alū Domniei sēle rēposatulū Alexandru Ghica Vodă, cum că au slujitu cu dreptate și aū avutū milā Domnēscā, după cum amū vēdutu Domnia mea și Hrisovulū Domniei sēle fratelū Alexandru Vodă Ipsilantu ot. lét 1775, Maiu 9, cum și alū Domniei sēle fratelū Mihaiū Suțulū Vodă ot. lét 1792, Mart. 7; decī dnpā ce Domnulū D-geū ne-aū invrednicitū și pre noi cu Domnia și oblādnuirea acestū cinstitū scaunū alū Țerei Romānesci ne-amu milostivitu de amū innoitū și amū întăritū milele ce aū avutū prin hrisóvele numiților Domni, adică casa luī să fie in pace și apēratā de totū felulū de orāndueli ce arū eși pe cōta boerēscā, de nicī unele valū și supārare sā n'aibā; așis-derea și dijmăritū, stupi, rămātorī cāți va avea de dijmăritū, și de vināriciu cātū vinū va face in viile sēle, și o pivniță sā fie in orașulu Bucuresci scutitā de fumăritū, de cāminăritū, de vamā, de vinū Domnescū, i de ortulū vātășescū și de tōte orānduelile pivniților, i liude 10 ómenī scutiți, însă strēinī, cu pecetluiturī pe numele și chipulū lorū, și sā scutēscā și de oieritū oī patru sute la vremea oieritulū; și amū întăritū Hrisovulū acesta cu însăși credința Domniei mele Io Alecs. Cost. Moruzi Vvd, și cu credința prea iubiților Domniei mele fiī: Costandinū, Dumitrașco și Nicolae Vdī mărturiī puindū și pe toți Dumnólorū cinstiți și credincioși boeri Domniei mele cei mari ai Divanulū: Nicolae Brāncovēnu vel Vis. Dumitrașco Racoviță vel Banū. Ianache Văcărescu vel Spătarū. Ianache Moruzi vel Vornicū de Țera de susu. Manolache Brāncovēnu vel Spăt. Panū Ianache Moruzi vel Vornicu de Țera de susū. Manolache Brāncovēnu vel Vornicū de Țera de josu. Manolache Crețulescu vel Vorn. Nicolae Filipescu vel Vorn. Costache Ghica vel Logf. de Țera de susū. Pan Scarlatū Ghica vel Log. de Țera de josu. Nicolae Hangerliu vel Hatmanū. Dumitrache Manu vel Post. Isaacū Raletu vel Cluceru. Dumitrache Schina vel Comisū. Nicolae Racoviță vel Păharnicū. Iordache vel Slug. Iordache Palada vel Stolnic, Dumitrache Costandache vel Pit. și Ispravnicū Costache Ghica vel Log. de Țera de susū; și s'aū scrisū Hrisovulū acesta, aici in orașu Bucuresci, la anī de la facerea lumii 7301, iar de la Hristosu lét. 1793, Iunio 30, de Costandinū biv. 3-lea Logof.

Cond. XXVI, fila 24.

1. Anaforaoa Metropolitului pentru un Vasile care a îndrăsnit a sluji S-ta leturghie fără de a fi hirotonisit. Moruzi ordonă de a se bate la falangă cu 100 toege și a se face siurghiunū la M-rea Căldărușani.

2. Reclamațiunea lui Enache Dascălulu de la șcōla Domnēscă contra Sandei Isvoranu, căci i-aū mai rămasū datōre unū restū din simbria sa.

3. Mai multe condemnări in pricina de desonorări de fete mari.

4. Anaforaoa prin care preoții sunt obligați a plăti când se hirotonescū câte cinci taleri la cutia șcōlelorū.

5. Anaforaoa epitropiei relativă la mōrtea dascălulu Pantazi.

6. Diverse anaforale relative la spitaluri.

7. Ridicarea de 2 doctori noi la Craiova, a unui Pavlu și Spiru.

8. Anaforaoa Mitropolitului, din 1795, pentru nisce egumeni ce nu se supunū a răspunde banii șcōlei etc. etc.

Aceste documente, din codulū XXVII și XXVIII, vorū completa studiulū asupra capitulelorū ce închidemū aci.

In definitiv, nu se pōte sustine, că între anii 1792 — 1796 ar fi încetatū ori-ce cultură romānēscă, așia că cu stingerea secolului XVII stinsă era și ori ce șcōlă romānēscă. Șcōla romānēscă continua a esista și pe lângă șcōlele publice întreținute din fondurile cutiei Epitropiei obștiei și școlile publice înființate de generoși particulari, educațiunea și instrucțiunea făcēu mari progrese și prin dascăli ținuți in case particulare, cu deosebire dascăli francezi. Influența l. franceze s'a pututu observa lesne, din introducerea de multe vorbe franceze in chiar hrisovele ce până aci amu publicatū și cari vorbe adese le-amu și *subliniatū* in documente. ¹

---

1. Să dămū aci locū la douē acte, proprii a proba de altmintrelea, că nici meseria de dascălu privatū, nici cea de hirurgū, nu erau pré *bănōse*, la finea secolului al XVIII.

Anaforaoa spre a se da de la Cutie câte tal. 20 pe lună lui Adamū Doctoru sud. Rōmnicū-Vâlcea.

Pré Înălțate Dōmne,

Cu pré plecatū răvașiū jăluescū Măriei Tale, că eu sciindū meșesugulū hirurgiei, amū fostū orânduitū de pré sfinția sa părintele Metropolitū la Episcopia Rōmniculu, când se afla pré sfinția sa Episcopū, ca să fiū acolo pentru căutarea creștinilorū, ce aū trebuință și mi se plătea de către pré sfinția sa lēfă; acum de când s'aū făcutū sfinția sa părintele Nectarie Episcopū, acea simbrie nu mi se dă, dicēndū sfinția sa, că nu este putinciosū; eū fiindū-că m'amū

VI

Administrațiunea

Amu veqđutu in ce chipŭ ș'au organizatu A. Moruzi primulu Divanu. Puține schimbări aflămu in acestu Divanu, până in ultimulu anu alu domniei (1796) In Ianuaru, acestu anŭ, Divanulu țerei era compusŭ din : Nicolai Brâncovenu vel Banŭ, Manolacŭi Crețulescu vel Vornicu de țera de susu, Radu Goleescu vel Vornicu de țera de josu, Constantin Caragea vel Hatmanu, D. Mano vel Spăt. (in loculu lui En. Văcărescu), Scarlatu Ghica vel Vist., C. Filipescu vel Log. țerei de susu, Stefanu Văcărescu vel Log. țerei de josu, apoi C. Știrbei vel Log. țerei de josu, Damaris vel Vorn. alu obștirilorŭ, Lucake vel Post., Const. Știrbei vel Vorn., Ion Florescu vorn. alu politiei, Greg. Brâncovenu vel Cluceru.

și căsătoritu acolo, mă rogu Măriei Tale, acea lăfă să mi se urmeze și de acum înaint-, ca să fiŭ acolo, pentru cântarea creștinilorŭ, și vei avea Măria Ta și pomana și creștinii de acolo folosu.

Robulu Mariei Tale, Adamu Unrii hirurgulu de la Râmnicu-Vâlcea.

Pré sfinte părinte Metropolitu i D-vóstră Naziriloru Epitropi teorisindu Jalba, să aretați Domniei mele in scrisu, in ce chipŭ au fostu orânduiala acestu Hirurgu? de au fostu adecă lăfa ce arătă că lua de la Domnăsca Cutie de milostenii, după orânduiala Hrisóveloru, sôu cum este pricina sa dați Domniei mele pliroforie. 1793. Mart. 7.

Vel Stolnicu.

Io Alecsandru Cost. Moruzi Vvod.

Pré sfinția ta părinte Metropolitu i D-vóstră Naziriloru Cutiei, din banii ce se stringu la cutia din Eparhia Episcopiei Râmniculu, să dați numitulu acci tal. două-șeci pe lună după orânduiala ce au avutu, pentru ca să slujósca iarăși la cautarea bolnavilorŭ din partea loculu. 1793. Mart. 15.

Misc-George Sarazlau cu Iosifu Dascalulu, pentru tal. 59 ce are la elu.

Prea Înălțate Dómne.

Jaluimu Mariei téle pentru unu Iosifu Dascalulu la Dumnólu proin vel Spăt. al Măriei séle Mihaiu Vodă Suțulu. că am la elu tal. 59 și bani 60 cu zapisŭ, de sunt acumu 4 luni și totu mă surdiscesce de nu va să 'mă plă-téscă. Luminata Dómne, eŭ mă aflu căletoru; mă rogŭ Mariei téle, să fie luminata porunca către un zapciu, ca să-'lŭ împlinésă; și cum va fi mila Măriei téle.

Robulŭ Măriei téle, Mise George Sacazlau.

Așia dar totu numai comandantul oștirei și Postelnicul, sunt nume străine, iar cei-l-alți demnitarî din Divanu erau curați români.

Ori-cât răposatul Aaronu Florianu a numit pe Alex. Moruzi *reformator*, nu aflăm mari reforme de la el în administrațiunea țerei. Câte-va documente cu ore-carî nizamuri și unele represiuni de abuseri merită totuși atențiunea istoricului.

Unu aședământ al datoriilor dregătorilor, pe care 'l dăm în anexă¹ nu face decât a renoi cărți deschise anteriore.

D-l Iónu Brezoianu în lucrarea sa: « Vechile instituțiuni ale României » 1327—1866 (Bucuresci 8° 1882)² atribue lui Alexandru Moruzi înființarea Vornicului al 3-lea și al 4-lea, în 1793 (pag. 153); ambii

---

Vodă dă rezoluțiunea: « D-lui vel Vist. să cercetéz pricina și să îndrepteze, séu să aréți Domniei mele prin anafora. » 1793. Mai 9.

Biv. vel Stolnic.

Io Alecsandru Moruzi Voivodu.

La acéstă anafora nu avu George altă apelație a face împotrivă, fără nu mai prin jalba ce dete Domniei mele, ceru siguranță în scrisu de la cine să céră banii, la împlinirea sorocului. Decî 'l dăm Domnia mea acéstă Domnescă a' noastră întărire, ca la numitul sorocu să-'și céră și să-i se împlinescă banii de la chezașul ce a mijlocit pentru datornicul séu, adecă de la Pit. Toma Călinescu, când cel dator nu 'l va respunde. 1793 Aprilie 2. *procit vel Logf.*

Prea Înălțate Dómne.

Mise-George Sacăzlăul a dat jalbă Măriei téle, că are a lua prin zapisu tal. 59. 60 b. de la Iosif Dascălu mirean, după a căru jalba mi se poruncesce de către Măria ta, ca să cercetéz pricina acésta și să îndrepteze, séu prin anafora, să aréti Măriei téle. Veî sci Măria ta, că pîrșul se află suditu al părței Ckesaro-crăesci, și însciințându pe Dumnelui Sinioru Agentu, și nu și au tăgăduitu datoria, fără cât au arétat, că nu are cu ce sa plătescă și vrënd să-lu *pue la închisore spre împlinirea baniloru, pîritulu se afla dascalu de invața copii Dumnelui Pitaru Tomi Calinesculu* și auđind că va să-lu puie, a cădu cu rugăciune la Sinioru Agentulu, de l'au lăsat în chezașia Dumnelui, puind sorocu. ca până în cincî luni de nu va plăti pîritulu banii, să aibă a răspunde D-lui Toma Pit. Călinescu, măcaru că Senioru Agentulu i au dat și acéstă făgăduială, că de nu 'l va eși banii nici de o parte, nici de alta, Dumnelui va pune silință a vinde totu ce va avea pîritulu și la sorocu va împlini banii jăluitorului; și de urmarea ce am făcutu aréti Măriei téle, iar hotărîrea rămâne a se face de către Înălțimea Măriei téle. 1793 Mart. 24

Filipesculu.

1. Veđi anexa relativă.

2. D. Brezoianu se întemeiază în lucrarea sa pe Dionisie Fotino (Tom. II, partea a 8-a, traducere de Sion).

acești demnitari, după autoru, n'aveu altă sarcină decât a judeca în Tribunalul veliților, împreună cu cei-l-alți boeri, purtându și ei baston de argintu.

În decretule séu hrisóvele lui Alex. Moruzi noi găsimu patru vornici. Așa în hrisovul de la 1796 Ianuaru pentru moșia Ciorogâr-la, unde era fabrică de hârtie, găsimu ca vornici pe Manolache Crețulescu (de țera de sus), pe Radu Goleșcu (de țera de jos), pe Ionu Damaris fără altă calificațiune decât cea de vel Vornicu, pe Ionu Florescu cu calificațiunea de vel Vornicu alu politie. Pe lângă acești patru vornici mai găsimu în hrisóvele din ultimul anu al domniei lui A. Moruzi funcțiunea de vornicu alu obștirilor, pe care D-l Brezoianu îl numesce vornicu de cutie, ȕicendu că A. Moruzi a desființat obștesca Epitropie.¹ În tot casul, în primii ani ai Domniei, Alex. Moruzi a menținut Naziria ori epitropia obștirilor și titulatura de vornicu de cutie n'amu aflat-o până astă-ȕi sub A. Moruzi, ci numai aceea de vornicu alu obștirilor, care după mine, era numai primul dintre epitropi.

Două mici nizamuri administrative mai cunóscemu de la Alex. Moruzi. Primulu, din 16 Dec. 1793, caută a stîrpi abuzulu vorniceilor din plașile județelor, cari aruncau asupra locuitorilor glóbe nelegiuite.

Amintim că amenzile pentru vitele de pripasu se împărțeu între marii vornici și cutia Epitropiei obștesci. Marii vornici arendau venitul, adică « Slujba vorniceii » și de ordinaru ispravnicii luau în arenda acestu venit. Apoi ca să și-l înmulțască, prin vorniceii (cari avu și ei partea lor) prindeu vitele locuitorilor de la pășune, din imășurile lor, și, séu le făcú nevedute, séu susținéu că sunt de pripasu și glóbeu pe proprietarii vitelor fără sfiálă. Când arendașul venitului era însuși ispravniculu, la cine mai putea a se jálui bietulu sátenu? Slujba vorniceii cu glóba pentru vite de pripasu a fostu în secolulu al XVIII-lea o sorginte de gróznice abuzuri.

A. Moruzi speriatu și elu de asemenea abuzu, caută să-l împuțineze, amenințându cu falanga pre vornicelulu abuzivu, iar deca abuzulu s'a comisu de vr'unu boierinașu, Domnitorul ordonă să fie trimis sub pază la Domnie, spre a'și lua acolo pedepsa.

Ca mesură mai eficace, Moruzi ordonă Epitropiei obstesci, în 16 Dec. 1793, ca să nu se mai arcndeze venitul vorniceii la ispravnic. Iată aceste porunci :

---

1. Acestă desființare a Epitropiei nu-o aflăm până astă-ȕi documentată, ci numai găsimu purtându titlul de vornicu alu obștirilor pe primul epitropu.

Io Alexandru Costandinu Moruzi Voivodu

Dumnévóstră Naziriloru Epitropi, facemú în scire pentru slujba vornicieí din tóte județele, care ca unú venitú alú cutiei se vinde de la Epitropie, de vreme ce Ispravnicii județelorú sunt orinduiți dregători și purtători de grijă, a nu se face împotriva ponturilorú nescareva nedreptăți de către slujbași și a judeca și a osindi pe cei ce împotrivă vorú urma, nu trebuie dară să fie Ispravnicii și cumpărătorii de acésta slujbă a Vornicieí; dreptú aceea poruncinu Domnia mea, ca să grijiți la vremea vênđărei vorniciiloru, spre a nu intra ispravnicú de județú la cumpărátórea slujbei Vornicieí, precum nici ómení de aí străinilorú curți. 1793, Decembre 16.

Cond. XXIII, Fila 128.

Acestú pitacu era datatu numai cu o ȕi mai târđiu decât publicațiunea nizamuluí la slujba vornicieí, care era în copriinderea urmátóre :

Publicațiú la tóte județele, pentru Nizamul la slujba Vornicieí.

Zem. Vlascoie. Dumnévóstră Ispravnicilorú ot. sud. — sănătate, findú-că ne-am înscințatú Domnia mea, din jálbile locuitorilorú, ce pururea ni se daú pentru cei ce sunt cumpărătorii și orinduiți cu slujba Vornicieí, prin plășile județelorú, cum că neurmândú poruncile domnesci și oranduelei slujbei aceștia, și lăcomindu-se spre a se folosi și a se îndestula din câștiguri nedrepte, împotrivă facú multe jafuri și nedreptăți locuitorilorú, unii luându-le mai multă glóbă peste ceea-ce este orânduitú, alții prinđendú vitele locuitorilorú de pe la pășiune, cu pricină că sunt perdute, ca să iée glóbă de la stăpânií lorú; alții ascundú vitele celea cu adevăratú perdute și pripășite ca negăsindu-le păgubașií, să rămăie ei folosiți cu dênsele; alții cu pricina de stricăciunea locurilorú de bucate, fără de a fi adevărată stricăciune, și fără de ispășanie, tragú și supără pe ómení, iară pe alții îi încarcă și-i asuprescú la ispășanie cu mai multú decâtú este paguba și stricăciunea în adevărú; și așa în foliuri de chipuri aducú tréba acésta la mai răú catahrisis, în locú de a stapini Vorniceii cu mijlocu Nizamuluí acela ce este întocmitu pentru a'și găsi păgubașií vitele cu înlesnire, și pentru a fi păzite și ferite bucatele locuitorilorú de stricăciune și de pagube; pentru care iată vė poruncimú Domnia mea strașnicú, ca atâtú pentru alții ce vorú fi cumpărătorii de slujba Vornicieí, câtú mai vėrtosú pentru nescareva orinduiți ai Dumnévóstră Ispravnicilorú, de veți fi vre-unii inși-vė cumpărătorii de acésta slujbă de la Epitropie, să căutați să le cercetați aceștea cu totu mijlocu, și pururea să grijiți ca să le aflați, și cu cercetare dréptă, fără de a părtini, orí la o parte, orí la alta, urmândú întocmai după ponturile Domnesci; care din Vorniceí veți afla că au urmatú împotrivă, să-lú puneți să întórcă, orí banii de au luatú răú, sėu vita de au oprit-o cuivași

înpotriva ponturilor, și încă pe acel vornicel de va fi din stare de jos, să-lu puneți la falangă, ca să-lu pedepsesca cu bătaia, iară de va fi boerinașu din stare, osebitu judecându-lu, sa-lu trimeteți cu bună pază aici la Domnia Noastră, ca sa se pedepsescă; care acéstă carte a Domniei mele să trimeteți să o citescă prin toate plășile și satele județului, de rîndu, în auđulu tuturor și să grijiți precum vă poruncim, acum și totuđeuna, de a se păzi dreptatea, pentru că mai viindu-ne jălbi, să știți că aveți a vă pedepsi înșivă pentru neurmarea și nepurtarea de grijă. ii saam receh. gpd. 1793 Decembre 15.

Vel Logof.

Alu doilea *nizam* se referă la rînduiala slujitorilor de pe la ispravnicii. Se tînguiră slujitorii, că ispravnicii luau bani de la unii ca să nu-i chame la rîndu la slujbă și așa cei cari nu dădeau bani le venia mai desu rîndulu de săptemână. Al. Moruzi găsesce, că acésta e un abusu ce trebue să inceteze, ca și acel alu împărțirei slujitorilor în trei cete în locu de două, cum au fostu până acum, « de vreme ce șese luni într'unu anu sunt dator să slujescă Domniei și țerei, iar nu mai puțin și când li se face trei rînduri, li se vine a fi slujba numai patru luni și cu aceea se pricinuesce stricăciune la nizamulu slujitorescu în totă țera și pagubă la visteria Domniei mele, căci urmază să dea visteria încă atâția slujitori și de abia să fie ajunși la slujbă și acésta nu pentru alta, ce ca să fie pricină de mîncătorie unora și altora. » Domnitorulu dispune din nou ca în totă țera slujitorii să fie împărțiți în câte două cete, ținendu de brésla vel spătarului. Fie-care ceta va fi în activitate două septemăni, deca nu voru preferi ca sa slujescă o septemână și una s'o stea acasă, ca din vechime.

Unu altu abusu ce reprimă Al. Moruzi este împărțirea celor două cete, câte una de fie-care din cei două ispravnici. Domnitorulu ordonă să inceteze acéstă împărțire și ambele cete să stea sub ascultarea căpitanului rînduitu de vel spătarulu și la serviciu *de a valma* a ambiloru ispravnici.¹

1. Iată actul pe care l'am analizat, în întregimea lui :

Cărți la toate județele legate pentru rînduiala slujitorilor ce sunt pe la ispravnicii, cum să se urmeze.

D-vóstră Ispravn. ot. sud... sănătate, vă facem Domnia mea în scire, că de la unele județe veniră cu jalbă la Divanul Domniei mele slujitorii ispravnicesci, și arătară întâiu, cum că ispravnicii acelor județe au îndrăznit să le facă trei rînduri la slujbă, adică trei cete, și a doua, că le-ar fi luându bani de septemăni, și-i ar fi lăsându sloboți pe la casele lor; și a treia, că i-ar fi împărțind între dumnéloru, luându unul o ceta de slujitori și altul altă

În 20 Martie 1793 marele spătară Enache Văcărescu, care și el se vede că cunoscea abuzul ispravnicilor cu cetele slujitorilor, raportază Domnitorului, că la unele căpităni sunt slujitori de prisos și la altele lipsesc, deci îi propune :

cătă, și ceta unuia ară fi slujindă, și ceta celui-l-altă ară fi plătită cu bani săptămânile, și nu s'ară fi ajungândă în slujbele domnesci dintru această pricină. Aceste trei pricină cercetându-le Domnia mea cu amănunt, ne-amă încredințat, că sunt de totă împotriva la orânduiala breslei slujitorești, și la nizamul ce este orânduită a curge în totă țera Domniei mele; dreptă aceea, fiindă-că Domnia mea voimă întră tôte a păzi orânduile cele din vechime obișnuite ale țerii, eată cu strășnicie vă poruncimă, ca întâi să nu îndrăzniți ispravnicii de la vre-ună județă a face trei rânduri slujitorii, nici într'ună chipă, ci rândurile să fie numai două, de vreme ce șese luni într'ună ană sunt datoră să slujescă Domniei și Țerei, iar nu mai puțină, și când li se voră face trei rânduri, li se vine a fi slujba numai patru luni, și cu aceea să pricinuesce și stricăciune la nizamul slujitoresc în totă țera, și pagubă la visteria Domniei mele, căci urmăză să dea visteria încă atâția slujitori și de abia să fie ajunși la slujbă, și acosta nu pentru alta, ci pentru ca să fie pricină de mănăstorie unora și altora. Dreptă aceea, iată vă poruncescă, cum că slujitorii isprăvnicesci, ce sunt ai breslei spătăresci, două rânduri să aibă, cu hotărîre, și împărțindu-se toți în două cete, două rânduri să le faceți, căci acosta curge și la toți slujitorii din Bucuresci și din totă țera, și facendu-i în două să-i întrebați pe însuși ei, cari se voră mulțami, două săptămâni să slujescă o cătă, și două alta, așa să-i așodați, căci acosta este mai bună și pentru dinșii, de a avea vreme două săptămâni să-și caute trebile loră, și pentru trebile Domnesci ale acelu județ; iară când nu se voră mulțami, ca să fie câte două săptămâni în cătă, atunci să rămăie cu săptămână, adică o săptămână să slujescă o cătă, și o săptămână altă cătă, precum din vechime este hotărît; și să nu vă îndrăzniți a face mai multă preste această poruncă, căci negreșit veți cerca turburarea Domniei mele. Așiderea la cea de a doua jalbă, iarăși vă poruncimă, ca toți slujitorii ce voră intra întră această, să nu mai fie împărțiți cu numire a unuia ispravnică o cătă, și acelu-l-altă, alta, ci să fie de-a valma sub ascultarea căpitanului loră, ce este orânduită de către D-lui vel Spăt. și de-a valma să fie trimiși în trebile județului de către Dumnevóstră, și căți voră rămănea ne trimiși, să păzescă și la ună ispravnică și la altulă; asemenea și această cu hotărîre așa să se urmeze. Ală treilea, pentru bani de săptămână slujitorii ce sunt orânduți la isprăvnicie, nici într'ună chipă să nu se mai sufere, și ei de la însuși de voră vrea să plătescă săptămânile, D-vóstră să nu-i îngăduiți, căci nu sunt dați slujitorii ca să plătescă cu bani rândul slujbii, ce sunt dați a fi slujitori, pentru ca să se săvârșescă trebile județului și poruncile Domnesci, și de ară fi fostă trebuința a da bani, ară fi fostă birnică ai visteriei, iară nu ai altora, din care pricină nu se ajungă slujitorii la slujbă în totă vremea; ce dară de astăzi înainte întocmai să fiți următorii acestei porunci, ferindu-vă cu multă băgare de sémă, ca să nu se urmeze într'altă chipă, că de nu se va urma Nizamul ce poruncimă, ne veți da pricină dréptă de turburare; acosta și fiți sănătoși. 1794. Febru. 4.

Prea Înălțate Dômne,

La unele trebuinciôse căpităniî, este trebuință de a se adăoga trei-șeci și cincî de slujitorî de la unele căpităniî, ce nu este trebuință de slujitorî și prisosescî liude 25 ; cu plecată Anafora, prin rugăciune, facû cerere la Înălțimea ta, ca să se dăe poruncă către D-luî vel Vist. ca 25 slujitorî ce nu-mî trebuescî la unele căpităniî, să-î dăe la dajdie, și să-mî dăe alțiî asemenea în loculî lorî la judoțele unde face trebuință, iar pentru șeci ce lipsescu, să mi se dăe de isnôvă de către D-lorî Boeriî Ispravnicî cu verî-ce mijlocû se va găsi cu cale ; iar hotărîrea cea desêvêșitû rămâne a se face de către Înălțimea ta. 1793, Martie 20.

Alû Mărieî tale prea plecată slugă,

Ienache Vacărescu vel spăt.

Alexandru Constantinû Moruzi dă asupra acestuî raportu rezoluțiunea următóre :

Io Alexandru Costandinu Moruzi Ved.

D-ta vel vist. pe acești douê-șeci și cincî să-î aședî la Visterie în dajdie și să se dăe spătărieî alțiî în loculî lorî, asemenea la judoțele unde va fi trebuință ; asemenea și aceî șeci ce lipsescu, poruncimû încă să-î dăe, însă din ajutóre. 1793, Martie 20.

Vel Logf.

Cond. XXIII, Fila 25.

Dacă nizamurî reformătóre administrațiuneî nu aflarămû, nicî însemnate nicî numerôse, celû puținu, urmărit'a Domnitorulu și pedepsit'a funcționariî abusiui ?

Aflămu câte-va acte de pedepsire, orî urmărire de funcționariî abusiui. Așia în 15 Octombree 1793, Domnitorulû, primindû denunțări asupra unu Constantinu Rătescu, fostû sameșû din județulû Oltû, că acela ar fi jăfuitû locuitorii, rënduesce cercetare la fața loculuî a abuserilorû sêvêrșite. N'amu sci spune însă decât ancheta a avutû rezultatele dorite. ¹

1. Iată pitaculû domnescû relativû :

Zem. Vlahscoie : Fiindû-că Scarlatû Izvorénulû biv. Clucerû za arie, i Nicolae Gigărtulû, i Costandinû Isvoranulû și Ión Slătînénû de la Oltû, lângă davaua lorû, ce avură cu Costandinû Rătesculû, ce aû fostu Sameșû aceluî județû, făcură și acêstă arêtare Domnieî mele, față în Divanû, cum-că mulți din locuitorii numitulû județû aû patimitû și acum în vremea Domnieî mele jafurî, nedreptăți și pagube, de către numitulû Rătescu, în felurî de chipurî, și

Unu altu casu de urmărire avemu, din 16 Martie 1794, în contra unui *fostu* polcovnicu și *fostu* vatavă la plaiul Coziei, pentru jăfuiți sevărșite în timpulul cât a fostu funcționar. S'a doveditu la anchetă că acesta luase abusivu taler 491 *geremele*, pe lângă taler 80 ce a luat, câte unu leu, cu nume de *lipsa sferturilor*. Domnitorulu ordonă întorcerea acestoru banî de la cei jăfuiți în mâna jăfuițiloiu ș'apoi pe funcționarul abusivu să-lu isgonescă din plaiu.

E de observat, ca în ambele casuri ce amu adusu de urmărire a funcționarilor abusivi, vedemu că se urmărescu nu funcționarii în activitate, ci pe acei cari au încetatu de a fi slujbași. Nu cum-va caută să ne explicamu acêsta numai ca unu mijlocu nimerit de a stôrce în folosulu propriu alu vre unui Divanit, *lipitorea* plină ? ¹

cum-că făcându-se cercetare la fața locului, când nu va fi arătarea loră adevărată, să se pedepsescă ei; a căroră arătare despre nedreptăți și jafurile locuitorilor din vremea noastră, nesuferind-o Domnia mea a o trece cu vederea fără de cercetare, ca orî dreptate și îndestulare și odihnă să facemă aceloră năpăstuiți și pe jăfuițor să-lu pedepsimu, când va fi adevărat, se'u pe pîrșișii ce voru eși mincinoși, cari facu jalbă și arătare neadeverată înaintea Domniei mele să-i pedepsimă; iată orânduimu Domnia mea din Divanu pe boerul Domniei mele Căușu de aprodi, să ridice de aici pe Costandin Rătescu sa mērgă la sud. Oltu, unde poruncimă, ca orânduimă Mumbașiră mai întēiu să vestescă în județu înștiințarea tuturor, că cine jalbă are asupra Rătescului, afară însă din pîrele și pricinile ce anume au arătată aici numiți pîrșiși, cari s'au cercetată aici, fără de îndoială să-i ioe sî stoe față, ca să arôte la orânduimă nostru Mumbașiru, care dimpreună cu ispravuici județulu înfățișandă pe acelu jăluitoru cu Rătesculu, să cerceteze a fieș-căruia jalbă și pricină, cu amēnuntul, prin judecată drēptă, și în adevăru să facă arătare în scrisu prin anafora către Domnia mea pricina anume, cu tōte cuviincioșele dovești și temeuri ale adevărulu; cu care acelea cercetări sevărșite, și bine vedite prin dovești, adiefori fără nici unu interesu, să se întorcă Mumbașirulu dimpreună cu Rătesculu aici la Divanulu Domniei mele. — 1793, Octom. 15.

Cond. XXIII, Fil. 162 bis.

1. Iată documentul în cestiune :

«Zem. Vlascoe. Cinstit și credincios Boerul Domniei mele D-ta Hatmane Nicolae Hangerli, Caimacamul Craiovei, sănătate; 'ți facemu în sciire pentru acestu Costandinu proin-polcovnicu ce au fostu Vătavu la Plaiul Coziei, sud. Vâlcea, că înștiințându-ne Domnia mea, cumă au facutu multe jafuri și geremele locuitorilor dintru acestu plaiu, diu porunca Domniei mele s'au făcutu cercetare în fața locului, cari cercetări le-au lămuritu din porunca noastră D-lui vel Vornicu Moruzi, și s'au adunatu prin catastif tal. 491 geremele, și tal. 80 ce au luată câte unu leu cu nume de lipsa sferturilor, care catastihă arôtă Dumnolui, că iscăindulu l'au datu Dumitale la plecare-ți de aici. rămăindă acești banî bunî datoriu ca să-i întorcă celor jăfuiți; iată orânduimă

Departe de a se urmări slujbașii în activitate, aflam urmăriindu-se, aruncându-se în fiare Șerbanu Hrisoscoleu, care ș'au fostu permis a nu îngădui intrarea în satulu său a unui slujbașu Domnescu, care cu forța voinclă să intre în acelă satu, a fostu chiar maltatatu de Hrisoscoleu. Al. Moruzi dă atunci următórea volnicie :

« Volnicie ca să se aducă în fiare Șerbanu Hrisoscoleu, ce au batutu unu postelnicelu.

Zem. Vlascoc. Fiind-că Șerbanu Hrisoscoleu, Cluceru de arie aú îndrăz-nitú a bate și a căsni omú Domnescú, pe Ioniú pahar. care avea Domnósca nóstră poruncă în mánile lui, cutezândú a și dice omuluí Domnescu : de ce să îndrăznósca fără slobodénia lui a intra în satu ? dămú Volnicie lui Ștefanu Mnhurdaginlu nostru, împreună cu unú omú alú Curței, să mórgă la numitlu Șerbanú și numai decât bígându-lú în fiare, să-lú rădice în bună pază, să-lú aducă dreptú la Curtea Domniei mele la închisóre. 1793 N-bre 4. »

Cond. XXIII. Fila 171.

Dintre diferitele acte regulându *avaeturile*, se cade, de óre-ce ne-amú ocupatu de administrațiunea sub Moruzi. să aducemu următórele, cu atât mai multu, că prin ele se stabilește și unele cestiu ni de pură administrațiune, cum de exemplu : *alegera vata vului de plaiú de cătră locuitori* :

Io Alexandru Cost. Moruz Vvd. i Gospodaru Zem. Vlascoc.

Citindu-se înaintea Domniei mele anaforaoa D-lui vel Banú și a D-lui vel vornicú dimpreună cu osebită fóie, sub iscălitura D-lorú, de cuviinciosulú *avaetú* ce se cade a da fieș-care vátafú, l'amú găsitú cumpănitú și cu măsură dréptă. Decí poruncimú D-vóstre veliilorú Logofeți, după ce se va trece în

pe sluga Domniei mele copilú din casă la Divanú, să aducă pe numitulú polcovnicú acolea la Dumnéta, unde adncéndulú, poruncimú să rínduescí și D-ta unu omú credinciosu, împreună cu oríndnitulú Mumbașirú, ca să'lu ducă acolea în plaiu ; la mâna cărora orínduiți să dăi D-ta și acestu catastihú iscalitu de D-lui Vorniculú, ca după dínsulú să apnce pe numitulú polcovnicú, să întórcă tuturorú ómenilorú ce se arétă într'ínsulu baní ce coprinde, dându fleșcárnia locuitoriú dreptulu lui, de la mâna căruia să aibă a lua adeverință în scrisu sub iscăliturá, cumcă și-aú primitu acei baní, și așa după ce va ímplini numitulú polcovnicu toți baní ómenilorú, să'lú isgonéscă de acolo, lăsându-lú slobodú, iară Mumbașirulu, să aducă Domniei mele de la D-ta răspunsú de sêvrșirea poruncií. ii saam. recoh. gpd. 1794, Martie 16.

Procit Vel Logf.

Cond. XXIII, Fila 222.

condică acéşti hotărîre, să grijiţi D-vóstre a se pune numitu acéşti avaeţi în cartea fieş-căruia vătafú de plaiú, care cărţi de acum înainte să nu se mai dea de la Logofeţia Divanului, deschise, făr' de nume într'ênsele nici să se dea cartea de vătăşie niměnuí făr' *de alegere în scrisu, după obicei, sub iscăliturile a tuturor locuitorilorú aceluí plaiú*, şi cu mărturia Ispravnicilorú în scrisú şi să se scrie în cartea vătăşiei straşnică poruncă vătafuluí, că n' va avea cuvěntú de îndreptare, şi nu va putea scăpa de pedípsa Domniei mele, la întâmplare de vină, cu pricină că aú datú avaeţi mai multú. 1794, Febr. 15.

Vel Logf.

Pré Înălţate Dómne,

Prin luminatú pitacu Măriei tale ni se poruncesce, ca pentru havaeturile vătăşilorú de plaiú, fiindú-că nu se urměză orínduiala ce se cuprinde în condicile Divanului, care încă din Domnia Măriei sale Alexandru Vodă Ipsilantú s'aú fost hotărítú cât havaetú să dea fie-care vătafú de plaiú la D-lorú veliţií Vornici, ci daú mai mult peste acea hotărîre, şi cu acésta cei carí sunt vrednici de slujbă se tragú şi se lepădă de vătăşii, ne dându-le mânia să răspundă suma ce daú alţií, iar cei ce se facú cu mijloculú acestorú dări, găsescú pricină de luări şi jafurí nedrepte după la locuitorí, care rea acésta urmare findú împotriva dreptăţií, ne poruncescú Măria ta, ca să facemú chibzuire, cu o dróptă cumpănire, în ce chipú arú fi cu cale pentru darea havaeturilorú de către vătăşii de plaiú la D-lorú veliţií vornici, adică să se facă o hotărîre la acésta, spre a lipsi de acum înainte atât jafurile vătăşilorú de asupra locuitorilorú, cum şi necontenitele jálbi ce apururea vinú de la locuitorí, cum şi de a se pedepsi cu dreptú cuvěntú unú vătafú de plaiú ce va urma împotriva acéstei hotărîri, ce se va face, luminatei porunci întocmai findú următorí. Aretămú Măriei tale, că citindú atâtú condica Măriei sale Alexandru Vodă Ipsilantú de hotărîrea acestorú havaeturi, cum şi pentru obiceiulú havaeturilorú vătăşilorú de plaiú, în ce chipú se urma din vechime, se vede că mai 'nainte de acea hotărîre adevěratú se da havaetú mai puţinú la D-lorú veliţií Vornici, dar avea D-lorú alte deosebite venituri ale Vorniciilorú, care de atunci încóce aú lipsitú şi de aceea şi havaeturile ce sunt hotărîte în condica Măriei Scle Alexandru Vodă sunt mai adăugate peste cât se urma mai 'nainte, iar noi chibzuindú şi una şi alta, amú găsitú cu cale pentru havaeturile vătăşilorú de plaiú, cum cu deosebită fóie arěţmú Măriei tale, care acésta hotărîre de suma havaeturilorú să se trecă chiar acuma în ponturile Gospodú, ce se daú la mánile vătăşilorú, ca orí-care din vătăşi se va îndrăzni a da havaetú mai multú de cât ceea-ce va vedea că este hotărítú în ponturí, să nu aibă cuvěntu de a pricinui, că aú datú havaetu mult, şi de aceea de nevoie aú căutatú să'şi scótá aceluí havaetú cu luări nedrepte după la locuitorí, ci atunci cu dreptú cuvěntú straşnicú să se pedepsescă aceluí vătafú, de către Înălţimea ta, şi să scie că

orî ce va da mai multă are să'î piardă, fără de a avé voie măcară să pomenescă de aceea, iar elă să aibă a cere și a lua dupe la locuitorî numai acelu dreptă venitū alū seū, care pe anume este arătatū în ponturile Gospod; părerea nōs-tră într'acestaș chipū este, iar hotărîrea cea desăvârșitū rămâne a se face de către Înălțimea ta. 1794, Febr. 8.

Vel Banu,

Vel Vornicu.

Plaiurile țerei de susu.

taleri

230,	Muntelele de susū, Sud Mehedinți.	
230,	Vulcanū	} Sud Gorjū.
270,	Covaci	
370,	Hurezu	} Sud Vâlcea.
380,	Cozia	
180,	Arefulū	} Sud Argeșū
250,	Loviscea	
220,	Nucșora	} Sud Mușcelu
220,	Dâmbovița	

Plaiurile țerei de susu.

taleri

220,	Ialomița	} Sud. Dâmbovița.
180,	Dâmbovița	
<hr/>		
2750.		

Plaiurile țerei de josu

taleri

150,	Slam Rōmnicū,	
250,	Slānicū	} Sud Buzeū,
250,	Pārscoy	
370,	Plaiū spre Buzēū	} Sud Saacu
380,	Telōjānu	
350,	Prahova, Sud Prahova.	
<hr/>		
1750.		

Vel Banu,

Vel Vistieru.

Cond. XXVII, Fil. 30.

VII

Óstea. — Flota romānescă pe Dunăre.

Căderea din domnie a lui Mavrogheni, desarmarea de către Saxa Coburg a ultimilorū șirurî de volintirî, fie partizani ai lui Mavrogheni

fie partizani ai Austriei, ori ai Rusiei, a fostu redusă de bună seamă încă sub Mihaiu Șuțu, aprópe la nimicú oștirea țerei.

Și sub A. Moruzi acéstă oștire este redusă la strictulú necesar pentru slujba siguranței publice. Enache Văcărescu, care cu totú naționalismulú ce i se atribue de legendă, nu cređuse, sub Mavrogheni-Vodă, în posibilitatea creării unei oștiri de apărare a țerei, continuă sub Moruzi-Vodă a fi mare spătarú. ¹

1. Pe scórțele unui tetravangelú micú grecescú, elegantú legatú, ce D. Dimitrie Sturdza a dăruitú Academiei, la 1893, aflămú scrisú cu însási mâna lui Enache Văcărescu, *în grecesce*, urmátórele date relative la copiii lui și la slujbele ce au ocupatú până în 1791 :

« Acestú tetravangelú aparține pré sfințitulú celui între monachí Timoteiú Kir Kir . . . și cine 'lu va fura să fie afurisitú de toți sfinții și de sf. Spiridonú. »

Sub acéstă primă inscripțiune Văcărescu adaogă : « Acum însă Iónú Văcărescu marele vistierú dicheofilaxú alú marei biserici 'lú stăpânesce, căci 'i-a fostú dăruitu de către pré cuviosulú Domnú Timoteiu. 1774 Aug. 1. Brașov. »

Pe lângă aceste inscripțiuni de la pag. 1, și tot pe acéstă pagină se găsesc și cele urmátóre, relative la copiii lui Enache Văcărescu :

« În anulú 1777 luna Ianuarú 20, Vinerí, pe la 12 óre nóptea spre zorile Sâmbătei, din mila Dumneđească s'a născutú mie o fiică, care fiindu primită de către Inaltú prea sfințitulu Mitropolitu alu Grebeneloru, numitú Chrisantú, s'au numitu Marta și s'a botezatú la 2 Februaru în sf. Mönăstire Sărindaru a pré sf. Născétóre de Dumneđeú.

« 1778 luna Mart 5, Luní la ora 6 de nópte spre zorile dílei de Marți, cu ajutorulú lui Dumneđeú s'a născutu mie o fată, care fiindú primită în brațe la botezú de către 'naltú pré sf. Mitropolitu alú tótei Ungro-Vlahiú D.D. Grigorie, a fostú numită Ecaterina și s'a primitu în brațe la 25 Mart în Mitropolie. »

Urmátórele inscripțiuni sunt de pe pagina ultimă a cärticelui :

« 1784 Maiú 21 s'a născutú mie fiulu celú ántólu născutú diu pré iubita mea soție Domnița Ecaterina Caragea, care a fostu primitú de către pré luminatulú beizadea Iónú Suțulú și s'a numitu Constantinú, la 1 Iuniu, *în care di amu fostu cinstitu și eu cu slujba de mare vistieru pentru a 5-a óra de la spatarie*.

1785 Maiu 15 mi s'a născutú fata care a fostú primită de către Inaltu pré sf. Mitropolitú a tótá Ungro-Vlahiá D. D. Grigorie și s'a numitu Elena.

1786 Maiú 14 mi s'a născutu mie un fiú, care a fostú primitu în brațe de către Dómna Maria a pré Inălțatulu Domnu Nicolae Mavrogheni * și s'a numitú Nicolae și să trăiască la multí aní.

1789 Noembre 7 pe la 4 ore din nópte, Duminică séra, s'a născutú mie unú fin, care a fostú primitu în brațe de către I. P. S. Mitropolitú alu Ungro-Vlahiei D. D. Cosma la 14 Noembre, în biserica palatuluí meú. Maí înainte de a se face acesta Mitropolitú se numea Mihailú și să trăéscă la multí aní.

1791 Octombre 24 diua Sâmbătă mi s'a născutú mie o fată, care fiindu primită de fiulú meú Alexandru, s'a numitú Elena și să trăéscă la multí aní.

* 1786 Μαΐ 14 ἐγεννήθη μοι υἱὸς ὅστις ἀναδελθεῖς παρὰ τῆς ἐκκλημ. δόμνας Μαρίας τοῦ βφηλοτάτου ἀδθέντου Νικολάου Μαυρογένη, ἐπονομάσθη Νικόλαος καὶ Ζήτω μακροχρόνιος.

În această funcțiune, Domniî fanarioîi, precum vĕdurămŭ, nu numaiu altă dată boerî pămĕntenî. Ne explicămu esceptiunea făcută în favorea lui Văcărescu, prin faptul că, rolulu spătaruluî este de astădată fôrte redusu și prin faptulŭ, că oștirea este aprôpe nimicită și pôte și prin împrejurarea că, după pilda Moldovei, acum este și unu hatmanŭ. iară ca hatmanu nu este unu pămĕntĕnu, ci Caragea, care cumulĕză cu hătmănia și bănia de Craiova. Negreșitu că Moruzi, care scia cât contribuise Enache Văcărescu la căderea lui Mavrogheni. nu putĕ să nu se arete favorabilu și amicu acestuia și să-lu conserve în postul de încredere, de *Spătarŭ*, care sub predecesorulŭ seu, Suĭu, fusese ocupatŭ de streinî, Greci.

Din sfera oștenĕscă s'aducemu câte-va documente.

În Martie 1793 spătarulu Enache Văcărescu primesce reclamațiune de la *cătanele* (așa se numeau în urma ocupațiunei austriace ostenîi români) din județulu Teleormanŭ în contra polcovniculuî lorŭ. Nu numai cătanele, ce și locuitorii jăfuiți de acelu polcovnicŭ Nicolae Ibrictaru, cereau dreptate de la spătarŭ. Acesta însă, prin anaforaua către Domnitorŭ, propune, ca jăluiitorii se fie înapoiăți cu munibașiru la județu și ispravnicii să 'i înfășoșeze cu polcovniculŭ și să cerceteze afacerea.

Era a asigura impunitatea polcovniculuî abuzivu. ¹

---

1. Iată actulŭ relativŭ :

Anaforaua pentru a se cerceta jalba cataneloru ce dau pentru polcovniculu din Teleormanu.

Io Alecsandru Const. Moruzi Vvd.

Așia să urmeze, însă poruncimŭ Domnia mea strașnicŭ Domniei-văstre ispravnicilorŭ corcetarea jălbilorŭ lorŭ, să aveți a face cu tîti luarea aminte, cu tîtă dreptatea pe amĕnuntulŭ și fără nici o zăbavă, de care și așteptămŭ responsulŭ săvârșirei, cu aretare drĕptă pentru tîte jălbile cu acestŭ munbașirŭ. 1793 Martie 5.

Prea Înălțate Dîmne !

Pentru Nicolae Ibrictariŭ, polcovnicŭ din Sud. Teleormanŭ, dăndu-se jălbî către Măria Ta, atâtŭ de către slujitorî cum-că nu le păzesce orănduiala la slujbă, și 'i bate, 'i năpăstuesce, cum și de către alți ômenî locuitorî de acolo, cum-că i-au jăfuitŭ, și le-au făcutŭ nedreptăți, carî jălbî fiindŭ buiurdisite de către Măria Ta la mine spre a le cerceta și fiindŭ trebuință a se

În așa condițiunii este ore de mirare, ca să găsimu, sub A. Moruzi, județe lipsite cu totul de oșteni și având ca sine-cură polcovnicia? Așa era județul cel importantu al Prahovei, unde precum recunoște însuși spătarul Enache Văcărescu, esista polcovnicu, dăr nu avea de *cât unu slujitoru*. Spătarul cere Domnitorulu, să se acorde măcaru 10 slujitori, până ce polcovniculu 'și va putea împlini stégul, peste alți 20 slujitori de la căpitănia din Mănesci.¹

aduce și elu față la înfățișare cu jăluitorii, amă socotitū, că să facū acostă zăbavă jăluitorilor aicea până a se aduce elū, li se pricinuesce multă cheltuială, fiindū mulți acești jăluitori, ci de se vagăsi cu cale de către Măria Ta, să fie luminată porunca Măriei Tăle, ca cu Mumbașirū, să se ioe acești jăluitori de aici, și să 'i ducă acolo în fața loculu să 'i înfățișeze înaintea Dumnélorū Ispravnicilorū județulu, și Dumnélorū să cerceteze de față și cu deamăruntulū tôte jălbile și pricinele lorū și găsindu-lū învinovătitū, așa cu însciințarea Dumnélorū, și cu acea alegere să-lū trimită către Măria Ta, cu orânduitulū Mumbașirū, ca să se facū de către Măria Ta hotărîrea, iar negăsindu-lū învinovătitū, să aducă acelū Mumbașirū respunsū desevêșitū Măriei Tăle de la Dumnélorū ispravnicū, în ce chipū aū făcutū alegerea pricinilorū acestorū jălbī; părerea mea într'acostū chipū este, iar hotărîrea rămâne a se face de către Măria Ta.

Al Înălțimei Tăle plecată slugă

Enache Vacarescu vel Spataru.

1. Iată actulū relativū ;

Anafora a se da Liude 8 din dajnici la căpitănia ot Mănesci sud Prahova.

Io Alecsandru Const. Moruzi Vrd.

Poruncimū Domnia mea Domniei tăle vel Vist. să faci porunca Domniei mele către ispravnicū județulu, ca să dăe acești 8 Liude din birnici. 1793 Maiū 9.

Vel Logof.

Prea Înălțate Dômne,

În județul Prahova afară de slujitorii polcovnicesci ai județulu nu s^e află mai multū de cât o căpitănie la Mănesci, și acosta cu 20 de slujitori care nu este din destulū când se ivescū hoți și făcători de rele, precum s'aū ivitū într'aceste dîle, din carī s'aū și prinsū și s'aū adusū la pușcărie cu potere de aici. Vătafulū din plaiulū Prahovei augindu de acești tâlhari scie și cere ca să se mai adauge poterași, care lucru fiind neobicinuitū, i-amū datū respunsulū celū cuviinciosū; va sci însă Înălțimea Ta, că la acestū județ este Polcovnic, e, precum este la tôte, însă nu are mai multū de câtū unū slujitorū, căci n'u a fostū cu putință să-și facă slujitori din ômenī fără pricină și pentru ca să aște atātū plaiulū, cât și județulū, ajutorulū celū cuviinciosū, la vremi treubincioșe, se cuvine de a da măcarū 10 slujitori, din ômenī fără pricină,

Tótă brésla armășescă, la 1793, era redusă la trei stéguri, ómeni 150, armășei, tunari și pușcași. Stégulu era numai de 50 de ómeni. Fie-care septemână se rânduia câte unu altu stégu la slujbă. Acești 50 de ómeni ai stégului serviau pentru paza temniței ; unii făceau slujba de randași și câți-va de armași pe la zapcii și alte locuri oficiale ; așa încât, după mărturia lui Enache Văcărescu, rămânea armășia numai cu câte 5, 6 ómeni pe septemână, cari ș'acea se orânduiau pentru strângerea biruriloru țiganiloru domnesci « și la vreme când făcea trebuință de tunuri a se amplea și a se slobođi, se orânduia 2 slujitori, cei de paza pușcării, dăr fôrte cu discolie, fiindu ómeni nemetaherisiți și fricoși la focu... » Mai bine de 25 de ómeni s'au schilodit întrebuințați fiindu ca artileriști, fără să fie fostu pregătiți la acésta. Epistatulu armășiei, Constantin Slugeriu, în 6, Iuliu 1793, mai cere Domnitorulu unu adaosu de 20 de liudți, ca pe fie-care septemână câte 10 din ei să păzescă lângă tunuri, ne-lipsiți ziua și nóptea.

Iată la ce cifre ridicule era redusă óstea, care sub Mavrogheni se purtase atât de vitejesce !¹

iară pentru două-deci, până la suma orânduelei, i va putea face în urmă, cu încetul, ca să 'și împlinescă stégulu ; părerea mea într'acést chip este, iar hotărîrea cea desăvârșită rămâne a se face de cătră Înălțimea Ta. 1793 Maiu 9.

Al Înălțimei Tole plecată slugă.

Enache Văcărescu vel Spăt.

Cod. XXIV. Fila 131.

1. Iată documentul relativ :

Anafora a se da 20 Liude în brasla D-lui vel Armașu.

D-ta vel Vist. vei vedea acéstă anafora ce face Domniei mele dumnului epistatulu Armășiei, pentru care poruncim dumatăle, să cercetezi pentru acești liude 20 și de sunt ómeni din Bucuresci fără de vre un fel de pricină de dajdie, și nu sunt óueni de afară de prin satele țerei, să li să trecă numele în catastihul Visteriei, și să li se dă pecetluiturile Domniei mele de a rămânea în brésla Armășiei. 1793. Iulie 6.

Vel Logof.

Pré Înălțate Dómne,

Insciințezu Măriei Tale, că tótă brésla armășescă fiindu fostu numai trei stéguri și în ele 150 armășei tunari și pușcași, intra pe fiesce-care septemână câte unu stégu liude 50 de rând, și dintre aceia unu se orânduia pentru paza temniței, alții randași la alu 2-lea și alu 3-lea armașu, i pre la

Încă de la 1775 amă veđntu încercări făcute în navigațiune pe Dunăre. În alaiulu lui Mavrogheni veđurămă luândă parte galeongii. Credemu, că pentru poliția fluviulu și mai alesă în interesulă vamei, dar și alu *comerciulu*, spătarulu Enache Văcărescu reinființă slujba *Corabiarilor* domnesci. În județulu Ilfov se afla *limanulu*, seu portulu unde stătău vasele domnesci în timpu de iernă

Dăndă hrisovulu, ineditu până astă-đi, organizatoru flotilei dunărene. Nu putemu a nu aduce lui En. Văcărescu laudă mare pentru acăsta :

Hrisovulu pentru corabiile Țerei ce sunt a ambla pe Dunăre.

Stăpănitorii țărilor și toți cei puternici, îndatorați fiindu a îmbrătoșa mai nainte decâtă toate altele, bunatatea facerilor de bine, nu dără cugetându întră trufie, de a se asemena Dumneđeirii, ea odinioară Luciferulu, după cum și mulți din filosofi au îndrăznitu a đice; ci mai vėrtosu, ca următorii fiindu Dumneđeescilor porunca, sa arėte cu dinadinsulu, prin sevărsirea acestei bunătați, mulțămită către Dumneđeasca bună-voință, de la care au primitu darulu și puterea acestei deștoinici; datorie netăgăduită a noastră socotindu a fi sevărsirea cea după puțină a facerilor de bine către toți supușii Domniei mele,

zapeii și alte locuri trebuincioșe, rămănă și armașiei numai câte cinci-șese pe săptămână, cari și aceia se orânduia pentru stringorea birulu țiganilor domnesci, și la vreme când făcea trebuință de tunuri a se împlea și a se slobođi, se orânduia doui slujitori, cei de paza pușcării, dără forțe cu discolie, fiindu ómenii ne-metahirisiti și fricoși la focu, cari de multe ori s'au întâmplatu câte unul și câte doui de s'au și sícăteluitu, mai bine de liude 25 rămăindă orbi și șchiopi, ciungi și surđi; și pentru ca să nu se mai întâmple acestu felu de hatalu la câte sălăcuri se face, s'au găsitu în brėsle armășească liude 20 ómenii cu sciință, ce d-lorú armașii după vremi i-au fostu avutú prisosú între cei-l-alți slujitori, cu răvașele Armășiei, iara în Domnia Mariei sale Mihaiú Vodă Suțu, d-lui polcovnicú Anastasache, pe vremea când era vel Armașú, au insciințatu Măriei sale, prin Anafora, făcěndú cerere de a se așeđa acei liude 20 între dinșii, să între câte dece pe săptămână, să păzescă lângă tunuri ne-lipsitu ziua și nóptea, ca să lipsescă și acelea primejdi și se întâmpla mai înainte; a căruia cerere găsindu-o și Măria sa cu cale, au și întăritú anaforaua, poruncindú, ca după adevėrințele ce li se vorú da cu pecetea Armășiei, să fie în pace și ne-superați, de împreună cu doui zapeii ai lorú; ci fiind-ca acăstă orânduială se păzesce și până astă-đi, nu lipsi a insciința înălțimei tale, că de va fi plăcută și auđulu Măriei tale, să fie luminată porunca înălțimei tale către d-lui vel Vist. de a se trece numele lorú în catastihulú Visteriei, și a li se da și acestora pecetluiturú gospode, ca și celora-l-alți slujitori ai breslei armășesci; iară hotărėrea cea desevărsitu rămăne la înălțimea Ta. 1793. Iulie 6.

Costandinu Slugeru, ot. spat. Epistatulu Armașiv.

(Cond. XXIV, Fil. 290.)

din ceasulu ce Dumneđeasca provedință ne-au încredințatu oblăduirea acestei țeri, sciindu despre o parte, că rădăcina și temeiulū îndestulării țerilorū și locuitorilorū acestora, în urma învățăturiloru celorū de multe sciințe, trei fiindu ôrcșu carele, adică : meșteșugurile, lucrarea pământulū și negoțulu, și fără carele nu este cu puțință a se îndestila un norodū, de arū fi macarū și umbritū sub umbra dumneđeirei, și vedēnd-o lipsită de acestea trei piraie isvoritôre de îndestulare, n'amū lăsatū mijlocu a nu cugeta și a nu ne sili, pentru ca să putemu abate într'ēnsa acestea folositôre isvôre și prin carele să-ī stingemu lipsa și scăpătăciunea, cât va fi cu puțință, și să putemu aduce printr'acēstă facere de bine, îndestularea cea dorită, la toți locuitorii acesteī țeri; iară despre altă parte vedēndū și câtă siliuță aū locuitorii acesteī țeri spre sevērșirea prô înaltelorū Impērătescī porunci la împlinirea chereștelorū ce se cerū după vremi, și la trimetorea zahereleorū pe la cetăți, și mai vēr-tosu la Impērățitôrea cetate Costandinopolei, pentru care se și numesce Chelerū alū prea puternicei Imperății, și câtă greutate côrca și suferē pentru sēvērșirea acestora, ne avēndu vre unū mijlocū de înlesnire, amu făcutū multe chibzuirī și de mijloculū cu care s'aru putea înlesni greutățile și a li se ajuta sîngiuală și cuceria, ca să sāvērșescă poruncile fără de greutate, într'acelea dară ce potū, și a pricinui înlesnirea negoțulū și a îndemna lucrarea pământulū, și a invita aflarea meșteșugurilorū și a face sāvērșirea cererilorū ce sunt datorī și silitorī locuitorī a le împlini cu înlesnire¹ și tôte acestea de care le-amū vedutu lipsite din câte se cuvine acesteī țeri, una și cea mai mare fiindu și neaverea mijloculū cu care să se pôtă căra și aduce mărfile prin înlesnire, pe apa Dunărei, de la unū locū la altulū, amū cugetatū cu multă rîvnă, să pricinuimū acōstă facere de bine țerei, și să facemū rugăciune la prea puternica Impērăție, la bunătatea și milostivirea a căreia aflānd priință necur-matele nōstre mijlocirī, a dobāndi voie și putere, prin strălucitū și prea slavitu Hatșerifū, cu porunci vrednice de tōtă supunerea, ca să pôtă Valahia a face și a avea *bolozane, șaici, cuice*, și de tôte vasele pe apa Dunărei, în cuprin-derea țerei, carele să nu fie bāntuite nicī o-dată de către verī-cine, *privileghiū ce din vremile bătrāne, de mulți anī l-au fostu perdutu țera acēsta*, cu tôte că hotarele ei sunt matca Dunărei; decī după primirea acesteī slobo-denī, îngrabă căutāndu, amū făcutū și amu găsitū acum *ântēiași data câte unu vasu pentru trebuința fieșce-căruia județu alū țerei*, și fiindū trebuință a se așeđa și a se întocmi ațātu acestea găsite, câtū și verī câte altele se vorū mai face în urmă, sub ocārmuirea și oblăduirea vre-unei dregătorii de celea marī și de cinste ale țerei Domniei mele, pentru ca să grijescă pururea de

1. Este aci netăgăduitū o abilitate diplomatică a lui En. Văcărescu : elū justifică or-ganisarea flotei pe necesitatea de a servi Porței zaherele, chereștele etc., transportāndu-le pe apă.

starea acestora, căci totu' lucru bunu' este bunu' când va fi și bine întocmitu', amu' găsitu' a fi mai cu cale și amu' hotăritu', ca să le aședănu sub ascultarea și ocărmuirea *dregătoriei spatariiei cei mari, sub oblăduirea căruia este și paza a tuturor marginiloru țerei*. Dreptu aceea amu' datu' acestu întocmitu' și bine închipuitu' hrisovu alu Domniei mele, acestei dregătorii a Spătăriei cei mari, și celui de acum cinstitu și credinciosu Boeriulu Domniei mele *Ianache Vacărescu vel Spat.*, cu care sa aibă volnicie de apururea ac'istă dregătorio a ocărmui și a averi sub ascultarea și paza sa *tôte vasele Romănesci, alātu cele Domnesci, cât și ale altora, ce cu voia Domniei mele s' voru face dupa vremi*, urmând întru *tôte* poranciloru ce prin mai josu aretatele ponturi se hotăresc :

1. La *tôte* șăicile maistrite și Bolozanele județeloru țrăi Domniei mele, prin alegerea Dumnélui vel Spăt. să se orînduiască câte unu c'ipitanu, omu credinciosu și vrednicu, cu cartea Domniei mele, după obiceiu, creștinu și câte unu Reizu Turcu, și câte unu vetraru s'eu Elchegiu, și câți șaicari s'eu ghi-migii voru trebui după mărimea vasulu', toți creștini.

2. Toți acestia să aibă l'etă de la Visteria Domniei mele, precum s'au tocmitu înainte Visteriei, și atâtu c'apitanu încātu va fi c'apitanu, să fie ap'eratū de dăjdiile visteriei cu aridicătura de la Visterie, catu și vatrariu și ghi-megii să fie scutiți, cu pecetluitu Domniei mele, ca *tôtă brésla spătar'sca*.

3. *Tôte* vasele Domnesci să aiba de apururea limanū de ernaticu *gâr-la Domnescă din Balta de la Carnoji, ot. sud. Ilfov*, și *tôte* șăicele Domnesci ale tuturor județeloru, *la Noembre, sa se afle intrate la limanu, avendu paznicii s'ei trebuincioși din brésla Naftică, cu rându, căți va gasi cu cale Dumnélui vel Spătaru*, în *tôte* lunile de iarnă.

4. Primăvera, când va fi vremea să deschidă ventrele, sa nu iasă de la limanū fără de porunca Domniei mele, și când va fi trebuinți Domn'osca, se va da porunca Domniei mele prin Pitacu către Dumnélui vel Spăt. care Pitacu Dumnélui vel Spăt. de împreună cu scrisorea Dumnélui, sa'lū trimită către c'apitanu șăicii cei orânduie, și numitu c'apitanu mergendu la locurile celea orânduie și s'evêrsindu porunca ce i s'au datu de împreună cu sinetulu ce va rimite pentru s'evêrsirea poruncei, să trimiță și pitacalu prin Dumnélui, ca să-și d'oe s'ema la Domnia mea.

5. Pentru Navlu, locuitorii țerei când voru fi să trimiță zaharele, de pe la județe la Brăila, cu șăica județulu, să aibă a răspunde la Visterie *jumătate Navlonu*, din ceea ce va eurge la Bolozanele Turcesci din dreptul schelei, iar pentru alișverizurile lorū să plătescă *două parți* din ceea ce au cere o șaică Turcescă, iar de o parte să fie nebântuiți.

6. Când nu va fi trebuință de a căra zaharele și cherestele Dumnesci, Dumnélui vel Spăt. să arête prin anafora la Domnia mea, că face trebuinți a merge cutare șaică în cutare locu, să care marfă straină cu navlonu, și se va da voie, sub pecetea Domniei mele, cum și când va duce o șeicū zaharee de

la județu, sóu la Brăila, întorcându-se ca să întorcă alta de la Brăila, până a ajunge la județulu sóu, de are voie acea șeică să încarce de la vre-o schela a țerei marfă, și să alocă la altă schelă cu navlu, până a nu ajunge la județu, să mai încarce Zaherea Domnóscă, iarăși să cêră prin anafora voie Dumnélu vel Spăt. când va purcede șaica de la Limanū, și sub pecete de i se va da voie va urma într'același chipū, iară de nu, va căra zaherea Domnóscă.

5. Totū navlu de marfă străină să-lū tocméscă Căpitanulū și cu Reizulū și prin șeiința Reizulū, baniī să-ī ióe căpitanulū, însciințându amêndoi către Dumn'luī vel Spăt de tocm'la ce aū făcutū, și baniī să-ī respunđă căpitanu prin Dumnéluī vel. Spăt, la Visteria Domniei mele.

6. Veri cine din locuitorii țerei va voi în urnă să-și facă vasū pe Dunăre, cu cheltiala sa, pentru neguțitoria sa, să aibă datorie să facă cerere la Dumnéluī vel Spăt. de ac'sta, și Dumnéluī vel Spăt. cu anafora să însciințeze Domniei mele, și după ce i se va da voie, sub pecete, să aibă datorie sa aróte, ăntăi: omū destoinicū de a fi purtătoriu de grijă aceluī vasū, la D-lui vel Spăt. și Dumnéluī vel Spăt. să-lū orânduiască vātafū aceluī vasū, cu cartea Domniei s'le, și să fie și acestū vasū ocrotitū de spătărie, ca și acelea Domnesci; să aiba însă datoria într'unū anū, de va fi trebuință de zaherea Domnóscă, să facă numai o cîlétorie de la unū județu, ce se va orîndui, să încarce și să ducă la Brăila, și pentru suma de zaherea ce va duce atunci sa iée navlu, nu jumétate, ci a treia parte din cât se va rumpe navlonulu împotriva acei schele, și plata să și-o iée de la Visterie, aducêndū sinetū de la Dumnéluī vel Spăt. că și-aū împlinitū datoria, și să-ī dóe atătia bani, și făcêndū o cāletorie într'anū anū odată numai, apoi să fie slobodū s'și facă alișverisū seū peste totū anulū.

Tóte acestea întocmiri, ce priu mai susu dizele ponturi s'au bine închipuitu, nădăjduindū că vorū pricinui folosulū celū cuviinciosū în tótă țera Domniei mele acumū, și va aluce dobândirile celea îndestulate în vreme la toți locuitorii țerii, poruncimū Domnia mea Dumitale vel Spăt. ca să se urmeze de către deregătoria spătăriei cei marī întocmai și fără de cusurū, în tótă vremea. Dreptu aceea s'au datu acestū cinstitū alū Domniei mele hrisovū, care trecêndu-se în condica Divanulū și Visteriei Domniei mele, și primindu-lu Dumnéta, apoi să-lū dai la sfânta Metropolie a țerii, ca să stée sub stăpânire; și rugămū către acésta și pe alți frați Domni, ce în urma nóstră se vor învrednici a Domni și a oblădui scaunu acesteī țeri, să bine-voiască și Domnia lorū a ocroti acéstă bună orânduială, și a ajutori țera, ca să i se păzescă acestū privilegiu, ce cu multă strădanie i'amū dobânditū, pentru ca să póta locuitorii ei, și a se folosi cu înlesnirea negoțuluī, și a sêvirși poruncile Impărătesci, fără greutate, pentru ca și alți Domni asemenea să ție și să păzescă hotărîrele și aședământurile Domniilor sale, întru totu cinstite și ocrotite în tótă vremea; și s'au întăritū acestu hrisovū cu iscălitura și pecetea Domniei mele, sub mărturia luminaților și prea

iubiților Domniei mele fii: Constantin Vvd, Dumitrașco Vvd, Nicolae Vvd., Gheorghe Vvd. si a D-lorū cinstiților și credincioșilorū veliți boeri ai Divanului Domniei mele: Nicolae Brancovan vel Vist. Dumitrache Racoviță vel Ban. Ionache Văcărescu vel spăt. Ionache Moruzi vel Vor. de țera de susū. Manolache Brancovénū vel vor. de ț'ra de josu. Manolache Crețulescu vel vorn. Nicolae Filipescu vel Vorn. Costache Ghica vel Log. de țera de susū. Scarlatu Ghica vel Log. de țera de josū. Nicolae Hangerli vel Hatm. Dumitrache Manu vel Post. Isacu Raletū vel Clucerū. Dumitrache Schina vel Comis. Ión Comaneanu vel Pahar. Iordache Palada vel Stol. Iordache vel Sluger. Dumitrache Costandache vel Pit. și ispravnicu Costache Ghica vel Log. de țera de susū; și s'a scrisū hrisovulu acesta la anulū d'intiū dintru ântia Domnie a Domniei mele, aici în orașulu scaunulu Domniei mele Bucurescī, la aniū de la zidirea lunei lôt. 7302. iară de la Domnulū nostru Isusū Hrist. 1793. Noembre 23.

De Raducanu Poenarulu 3-lea logofet.

Cond. XXVI. Fila 181.

Enache Văcărescu, cu anafora către Domnitoru, din 10 Ianuarie 1794, recrutează 28 de ghimigi din satulū Beșlêga, vecinu cu portulū vaselorū, scutindu-l de biruri și angarale, și așa se urcă numerulu lorū la 50. Iată actulu relativu:

Anaforaua D-luī vel Spat. de a se da liude 28 șaicari de la satulu Beșlêgă, sud Ilfovū.

Io Alexandrn Const. Moruzi Vvd.

D-sa vel Vist. socotindu și D-ta, că este mai de folosu și mai de siguranță trebei mijloculu acesta, ce ni se arătă de către Domnulu vel Spat. poruncimu dără D-tale, ca într'acestașu chipū să se așede la visteria Domniei mele, scădându-se numitulū satū, cu liude 28. 1794. Ghen. 10.

Vel Logf.

Prea Înaltate Dōmne.

După luminată porunca Înălțimeī Tale, ce mi s'au datu pentru șūicarī și ghimigiī ce sunt să se facă cu pecetluiturī Domnescī, de prin județele ce s'au orânduitū, ca să cercetezū și să facū silință de a se găsi de aceștia mai mulți, în județulū Ilfovulu unde se află și *imanu Domnescu* alū șăiciloru, am cercetatū după cuviință și am aflatū satulū Beșlêga, în care se află douē siliști deosebite și cu locuința totu într'unū satū; cincī-deci și șapte de ômeni locuescu într'acelu satū, cari tragu dajdie pe trei-deci liude; dintr'aceștia primescū ca să se dé șapte ômeni pentru ca să se așede dreptū liude doi dajnici să nu se stingă silistea din extractulū visteriei, și cincī-deci să rămăe șeicarī cu pecetluiturī Domnesci, pentru care să scădă visteria acestū satū cu liude 28; dreptu aceea după luminată

porunca Înălțimei Tale, făcuiă această înștiințare, și hotărîrea rămîne precum va fi luminată porunca Măriei Tale. 1794. Ghen. 10.

Cond- XXV. Fila 227.

Pré plecată slugă, *Ienache vel Spat.*

Impușinarea peste sémă a ómeniloră din oștire îngreue serviciulă de pază a județeloră și cu tóte acestea spătarulă Enache Văcărescu, ca să nu știrbescă venitulă visteriei, propune Domnitorulă noi mici modificări de cifre la slujitorii din județe, prin următórea anafora aprobată cu resoluțiunea lui A. Moruzi :

Io Alecsandru Const. Moruzi Vvd.

Cu cale și primită fiindă Domniei mele Anaforaoa Domnului vel Spăt. poruncimă Domnia mea Dumitale vel Vist. ca dintr'acești liude 50. liude 10 să se mai prisosescă la judecătoria Teleormanului, cărora după adeverințele ce voră aduce de la ispravnicii județului, să li se dea și pecetluiturile Domniei mele, iar liude 40, să faci porunca Domniei mele a se da la dajdie acolo, din care liude 20 să se dea slujitorii la județulă Prahovei peste 40 ce sunt, și 20 la județulă Romanași asemenea. 1794 Gh. 37.

Prea Înălțate Dómne.

Fiindă-că la jud. Teleormană peste liude 70, slujitorii ce sunt cu pecete, se cere ca sa se mai dea alți liude 10, de cari să deé Dumnéloru ispravnicii adeverință de chipurile loră, ca să li se dea și acelora pecete, ca să fie cu toții liude 80 să intre pe săptămână liude câte 40, a nu se mai găsi pricină, că nu se ajungă, iar liude 40 ce mai pristosescă să se dea la dajdia acolo, și dintr'aceștia să se dea liude 20 slujitorii ispravnicesci la Prahova, unde este trebuință, fiindă-că aă numai liude 40 și să se facă liude 60 și alți liude 20 la Romanași, unde iarăși liude 40 aă, și la aceste județe adevărată nu se ajungă fiindă puțină și în mnlte rânduri aă făcut cerere către Măria ta, și Dumnéloră Ispravnicii și slujitorii cu jălbile ce a dată, a li se mai da slujitori ca ajutoră; iară hotărîrea cea desăvârșită rămîne a se face de către Măria ta. 1794 Ghen. 26.

Cod. XXV. Fila 279.

Ien. Vacarescu vel Spăt.

In note mai dămu încă două acte relative la afacerile oștirei. ¹

1. Iacă aceste două acte :

Anaforaoa ce s'a făcutu în dosulu jalbei Armășeiloru de la Craiova, pentru a li se da Armășeii ce li s'au luată la vremea aședămîntului, fiindu ca cei cari se află nu potă împlini slujbele.

Io Alexandru Moruzi Vvd.

Așia să se urmeze; pentru care scriemă Dumitale Cainacame al Craiovei, să faci cercetarea aceea. 1793. Augustă 27. *Vel Logf.*

VIII

Țăranul sub A. Moruzi.

Posedem mult numeroase documente relative la sorta țăranului sub A. Moruzi, dar nu vedem în ele vre-o îmbunătățire adusă, sau proiectată de acest Domnitor, la sorta agricultorului, ci mai toate aceste documente se întemeiază pe nizamurile cunoscute de la Alexandru Ipsilante încă.

În câte-va rânduri țărani s'au revendicat drepturile lor. Uneori însă nedreptatea cu care țăranul vede ascultându-i-se jalba, l'a împins la rebeliune. Așa este cazul din 1 Aprilie 1793, după următoarele acte :

Io Alecsandru Costan. Moruzi Vd.

Dupa anaforoa Dumneului vel Vist. poruncim Domnia mea încotro să se urmeze într-o dată, pentru care orânduim Domnia mea pe . . . ca să i-o doaie pe cei patru zurbagii, și să i ducă înaintea Dumneilor ispravnicilor, unde poruncim Domnia mea să se urmeze încotro, după cum se cuprinde mai jos și să aducă mumbașirul anafora de la ispravnică către Domnia mea de săvârșirea poruncei. 1793 Aprilie 2.

Vel Logof.

Prea Înălțate Dămine,

Din luminată porunca Măriei tale am cercetat jalba aceasta a jăluitoilor, adecă a Armășeilor de la Craiova, și de este jalba lor adevărată, sau de nu este, de aceea nu pot să mă plimbăresc, nici pot să fac mai multă cercetare, ci am găsit cu cale, ca să se facă luminată porunca Măriei Tale către Dumneul *Hatmanu Caragea Caimacanu Craiovei*, ca să le cerceteze acea jalbă cu amănuntul, mai vartos că acolo sunt toți acei armași, ce slujesc și oamenii acei care slujesc și dică ei că li s'au luat, pot vor fi prin județele, iarăși de acolo din partea locului; pentru aceea să cerceteze Dumneul Caimacanul cu amănuntul, și când va fi jalba lor adevărată, și când dintr'ânși vor fi murit după cum ei arată, și când li se vor fi luat și din oamenii din cei ce vor fi fost mai vrednici de slujbă, după cum jăluesc ei; D-lui Caimacantul făcând cercetare, se cade să-i facă la loc, după cum vor fi fost și mai înainte, fiind că aceștia se află ne-lipsiți din slujba Domnească și nopți, și făcându-le D-lui Caimacantul această cercetare și îndreptare, să înștiințeze Măriei Tale; mie așa mi s'a părut a fi cu cale, iară hotărîrea cea desăvârșită rămâne la Măria Ta. 1793. Aug. 26.

Dumitrașco Racoviță vel Ban.

Cond. XXIV, Fila 380.

Din luminata porunca Măriei tôle aŭ adus orânduital Mabeingitŭ înaintea mea patrŭ zurbagiŭ ot. satulŭ Rușăvățulŭ din plaiulŭ despre Buzeŭ Sud, saac și anume Iónŭ Bărlanu Miculŭ, i Ión Blană și Diiculŭ, cărora după cercetarea ce le aŭ făcutŭ se dovedescŭ de zurbagiŭ și ne-astâmpăratori, atâtu din marturiile c lor-l-alŭi salenŭ de la acestu satu, câtŭ și de la cercetarea Mabei-giulŭ și din scrisele Domnilor ispravnicŭ din Sud. Saac. și mai alesŭ că aceste rele urmări ale lorŭ și vicleșuguri le aŭ făcutŭ și în Domnia Măriei scele Mihaiu Voda, cari iară-și au fostu aduși aici și puindu-se la închisorea vatafulŭ de visterie, ca sa se pedepsescă și spargendu grosulu, aŭ fugitu după care trimitendu-se mumbașirŭ a-ŭ aduce iarăși aici, aŭ cădutu cu rŭgăciune totŭ satulŭ Rușăvățulŭ, dândŭ și zapisŭ pentru dânșii, cum nu vorŭ mai face rele urmări și s'aŭ ertatŭ, dară ei și după acesta se vede că nu s'aŭ mai părăsitŭ; pentru care gŭsescŭ cu cale, ca să lipsescă cu totulŭ din satulŭ Rușăvățulŭ, a nu mai da pricinŭ de scandalŭ locuitorilorŭ din plaiŭ, și să fie luminată porunca Măriei tôle către orânduitalŭ mumbașirŭ, ca să iee pe câte

Anaforaoa pentru trei locuitori de la satulu Herbinŭiŭ sud. Ilfovu, ce-ŭ trăgea sa-ŭ fuca lefegii, a le da pace.

Io Alecsandru Const. Moruzi Vvd.

Dumnéta vel Spăt. după cercetarea ce aŭ făcutu din porunca Domniei mele D-luŭ vel Vist. fiindŭ că aceștia s'aŭ doveditŭ că în vremea rezmirăŭiŭ siliŭi aŭ fostu a se face lefecii, iară după pace încă de atunci aŭ rămasu și aŭ fostu dajnici, cum sunt și până acum, poruncimŭ dară ca să li se deo bună pace. 1793 Noembr. 15.

Prea Înălŭate Dómne,

Mircea Andronache și Mihailă ot. satulŭ Herbinŭiŭ alŭi Dumnélui Banuluŭ Ghicăi sud. Ilfovu, au jăluitu Măriei Talé, că în vremea rezmiriŭei Rusilorŭ, siliŭi fiindu s'au făcutu lefecii capitanesci, și pentru că aŭ fostu atunci la acestă slujbă, dicŭ că acum căpitani de lefecii cu zorul i-ar fi cerutu să se facă lefecii si inca li s'au luatu și chipurile în scrisu, cerendu ca să se apere de acesta slujba, și să rămăe totŭ în dajdie, a cărora jalbă orânduita fiindŭ la mine, ca să li se teorisescă pricina, cercetându prin Dumnéloru ispravnicŭ județuluŭ, în ce chipu m'amu adeveritu aretŭ Măriei Tale, că acești jaluitori în vremea răzmiriŭei Muscaliloru, când se afla răposatulŭ Ștefanŭ Toplicénulŭ vel. Spăt. siliŭi fiindu de zapcii spătariei, ce erau atunci, s'aŭ pusu lefecii la acestŭ stegu, care s'aŭ aflatŭ doi ani la acesta orânduială, și nu în slujbă cu rânduŭ ci plătindu cu bani, iar după închierea păciŭ au r-masŭ iarăși dajnici, și după aceea silindu-se a se pune iarăși lefecii, au pornitŭ jalbă la Măria sa Alexandru Vodă Ipsilantu, și așa s'au apăratu, rămăindu dajnici visteriei până acumu; într'acestaș chipu este curgerea pricinŭi, iară hotărŭirea cea de săvărșitŭ rămăe a se face de către Înălŭimea ta. 1793. Noem. 14.

Vel Vist.

patru de aici și să-î ducă la Dumnéloru ispravnicii ot. Sud. Saac. dându și Dumnéloru ispravniciei ajutoru numbașirului să-î ducă în satul lor și acolo sa-î bată, puindu-î și dându-le de la 20 și pâna la 30 toiage, ca să fie spre pilda și altora și apoi să-î iee orânduitulu numbașiru pre câte patru, cu nevestele lor și cu totu cuprinsulu ce voru avea și să-î ducă iara-și la D-lor ispravniciei și Dumnéloru să-î așeze la satele de la vale, însă nu toți la unu sat, ci sa-î impartă la patru sate, dându-î pe chezășie părcălabiloru, i a săteniloru și încercându-î cu câte unu liude să se scadă cu dânșii satul Rușăvățul, care socotesc că cu acestu mijlocu se va părăsi de relele urmări ale lor; iar cea desăvârșită hotărîre rămâne a se face de către Înălțimea ta. 1793 Aprilie 1.

Cond. XXIV, fil. 58.

vecl Vist.

În primele zile a le nouei Domnii, sunt țărani, cari sperau o eră de dreptate. Eirecurseră la noul Domnitoru reclamându în contra asupririlor de clacă a proprietarilor, ori arendașilor. Dăm în note câte-va acte de această natură. Așa a fostu reclamațiunea lui Ispasu și frate-său Stanu etc., din satul Priseceni, de la Augustu 1793, contra proprietarului moșiei Postelniculu Bănică, că superă pe locuitori mai multu peste clacă și că au bătutu pe unulu din ei.

Moruzi cu carte de blăstem rânduiesce cercetare la fața locului. Cercetarea se face și se constată, că proprietarul peste claca legiuită au lepădatu călți pe la nevestele locuitorilor, să-î tórcă și pentru că nu s'au supus, au săritu propr. etarul cu țigani cu ciomegele asupra lor, bătendu pe unulu cu toporul, de l'a lăsatu mai mortu, pe care îl și aduseră de-î veștură cămașa la judecată, cămașa cu sânge. Proprietarul se aperi, că în locu de 12 zile de clacă au luat de la țărani numai câte 6, după cum s'a pomenit obicei de la părinți. Decâtă fie-care țeran mai era datoru să care câte unu caru de fenu pe anu la fânăria boerescă și să are și câte o jumătate zi cu plugulu lor, iar nevestele lor să tórcă câte unu caieru de călți. Numai trei săteni s'au împotrivit la acesta ș'au săritu asupra proprietarului întindendu-lu de giubea în toate părțile.

Din acestu actu se dovedesce încă o dată, că variau zilele de clacă la unele moșii, prin învoeli directe între locuitori și proprietate.¹

1. Iată actele relative la acestu proces:

Ispasu, i bratu Ego Stanu, și Simconu Vechilulu și altoru darvari gospod. cu Bănică Prisecénulu, ca supăra mai multu peste clacă, cum și pe unulu din ei au bătutu.

Io Alexandru Const. Moruzi Vvd.

Orânduimă Domnia mea pe alu nostru ceamașargiu, să iee de aici pre

Cu deosebire era mai scădută claca pe moșiile din apropierea

Priseceanu de împreună cu jăluitoii, și cu carte de blastemu de la prăsfinția sé părintele Metropolită, asupra tuturor locuitorilor, și celora cari se voru fi întemplată față la gâlceava acésta, să mérgă la fața locului, să facă cercetare cu totu aménuntul, prin blăstemu, de au pusă adecă Prisecănu pe țiganulă lui a bate pe locuitorii cu ciomege și cu arme și de l'au bătut și de i'au sângerat elu séu țiganii lui, cumu se vedu sângerat, și cu cercetarea aceea în scrisu să-i aducă iară la Domnia mea. 1793. Aug. 4.

Vel Logf.

Cond. XXIV. Fila 337—338.

Prea Înălțate Dómne,

Din luminata poruncă a Măriei tale, și prin zapcilăcu D-lui Vátavu za Visterie, s'au înfățișat la judecată Ispasă, i bratū ego Stanū, și Simeonu Vechilu și altorū dărvarī gospod. din satulū Prisecenī sud. Vlașca, cu jalba ce au datu pentru Bănică post. Priseceanu iar de acolo, dicēndū, că ei aflādu-se ședători pe moșia numitulu Posteluicū, și-arū fi făcutū obiceinuita clacă ce au avutū obiceiū în toți anii de rândū, cum și estu timpū, adecă câte 6 dīle pe anū, iară pīritulū împotriva acestui obiceiū le-arū fi lepădatū și călți pe la nevestele lorū să-i tōrcă, și căci nu s'au supusū arū fi săritū cu țiganii și cu ciomegele asupra lor, bătēndū pe unulū cu toporulū de l'au lāsātū mai mortū pe care-lu și aduseră de-i vedurāmū cămașa cu sânge, pentru care cerū să-și afle dreptate, Pīritu post. ne arētă și jalba ce au dat'o Măriei tale pentru jăluitoii, și s'au buiurdisitū iar la acestū departamentū, prin care arētă, că după cum au pomenitū obiceiū de la părinți, și după cum l'au urmatū și elū în anii trecuți, și după cum urmēză și ceilalți Boeri părtași moșiei de acolo, adecă câte 6 dīle pe anū, și să care și câte unū carū de fēnū pe anū la fēnărie și să-i are și câte o jumētete de di cu plugulu lorū, și să tōrcă și nevestele lorū câte unū caerū de călți, și pentru acea, dice, că nu-i supēră câte 12 dīle cum poruncesce pravilniceasa condică, și acestu vechiū obiceiū păzindu-se în toți anii, cum și estu timpū, de toți ceialalți locuitorii, ce sunt ședători pe acéstă moșie, și numai acești trei locuitorii împotrivindu-se acuma când i-au chiānatu să-și facă obiceinuita clacă, au săritū asupră-i cu vorba, întinđēndu-lu în tōte părțile, după cum ne arētă și elū giubeaua ce au avut'o asupră-i ruptă, și au nāvālitu de și-au scosu și țiganii din mânilorū iarū de bătaia celui cu cămașa mājnită cu sânge se apēră de totu cu taga. Pré Înălțate Dómne, aceste sunt tacrirurile lorū, iar vre unū aședēmintu în scrisu de obiceiurile ce dicū că au avutu și o parte și alta nu se vedu la mijlocu; pentru aceea, de la judecată se găsesce cu cale, să fie luminată porunca Măriei tale, cu mumbașiru către Dumnōlorū Ispravnicii Județului, ca să facă cercetare cu Boerinași orānduiți la fața locului, atātu pentru obiceiū clacei celu arētă și o parte și alta că l'au avutu din vechime, carele să-lū adevereze de la ceilalți părtași de moșie, și de la ceilalți sătenī, care dice pīritulu că-lu urmēză, cătu și pentru pīritulū Postelnic, de au rădicatū și ei mâna asupra de Boerii și de tōte să însciințeze Măriei tale în scrisu și cu bună pliroforie, cu mumbașirulū ce merge de aici, ca să li se facă cea de sevīrsitu izbrānie de către Înălțimea ta. 1793. Aug. 4.

Constantinu Baratovu Cluceru. Ștefanū Cluceru. Ștefanu Medelniceriu.

Cond. XXIV. Fila 338.

Dunărei, fiindu-că fuseseră siliți la acésta proprietari, căci țeranii găsindu-se mai puțin asupriți de Turci, fugeau peste Dunăre, și deci ca sa 'i țină pe moșiile lor, le reduceau ȝilele de clacă. Dămă în notă acte relative la sătenii de la Grojdibod, din Augustă 1793. Locuitorii din acestă sată și din alte asemenea sate de margine nu dau ȝile de muncă, ci zlotă de case în locu de clacă. A Moruzi incuviințéza a se continua asemenea dare către proprietate, în locă de clacă.¹

1. Iată acte/e relative la Grojdibodenă :

Anaforaoa Sateniloru de la Grojdibodu pentru clara moșiei, cum să urmeze.

Io Alecsandru Costan. Moruzi Voevod.

Dumnévóstră Ispravniciloru aă județuluă, să faceți cercetare numiteloru sate din împrejură, ală Dumnélulă vel Vist. Brancovénulă, care este din susulă acestă moșă, și ală Dumuélulă vel Vor. Brancovénulă, care este din josulă aceste moșă, și ală Cojocécă, care este asemenea satu de uargine, și când acelea sate din împrejură voru fi dându zlotulă de casă, iară nu clacă în lucru, poruncimu Domnia mea, ca și acestu sată Grojdibod asemenea să urmeze, spre a da Zlotulu de casa, iară să nu se supere în lucru; iară când acelea sate de împrejură voru fi clăcuindă în lucru și ei sa clăcuéscă. 1793. Aug. 20.

Prea Înălțate Dómne,

Sătenii din satulă Grojdibodulu sud. Romanată, aă jăluită Mariei Tale, dicéndu că ei aflându-se locuitori în marginea Dunărei pe moșia Clucerululă Grigori Jianulu, din vechime au avutu obiceiul de da zlotu de casă pentru clacă, iară nu da acea clacă în ȝile, iară în cea dintăi Domnie a Măriei Sale Mihailă Vodă Sațulu, ispitindulă se stăpănulă moșiei a-ă supune să facă clacă ȝile 12, aă venitu de au datu jalbă Măriei Sale, și ȝicu să li s'au făcută poruncă Domnóscă către D-lulă Clucerulu Costandinu Barato, aflându se atunci Ispravnicu județuluă, ca să dea zlotu de vatră, iară nu clacă în ȝile; după care poruncă au și urmată cluceriul, și au fostu odihnă pînă în anulă trecut, când iarăși apucându-l de clacă, și trăgându-l la judeca Divanulu Craiovei, din Pușcărie ȝicu că le-au luat u zapisu pentru 12 ȝile pe anulă, și ceră dreptate a li se urma obiceiulă ce l'au avutu din vechime, adecă Zlotulu de casă, precum dau tóte satele care sunt pre marginea Dunărei; intra a căroră jalbă mi se poruncesce de Măria Ta, să teorisescă pricina, întrebându și pre Clucerulă Barato, ce sciintă are asupra pricinolă acestă? și să facu Măriei Tale Anafora; asemenea și Cluceriul Grigorie Jianulu dându jalbă Mariei Tale împotriva numiților săteni, se orânduesce iarăși la mino spre cercetare; pentru care, după luminată poruncă înfățișându pe amândoué părțile înaintea mea, răspunde Clucerulu Jianulu, că încă de la tatălă seu Slugerulă Amza Jianulu au pomenitu acestu satu făcându-ă ȝilele clăci pînă în vreme când era ispravnicu Dumnélulă Clucerulă Barato, iară de atunci încóce ȝisă că din pricina Dumnélulă au începutu sătenii a nu se supune să-ă facă claca, ca cară din porunca Divanulu Craiovei judecându-se în două rânduri la D-loră

Cu diverse mōnăstiri încă aflamū alcătuirī speciale ale unora

Ispravnicii județului, i-au dat și două zapise de învoială și de aședământu a-ī face obicinuita claca în 12 zile de pe anu, iarănu zlotu de vatră, și acum nici după zapisele lorū nu sunt următorī; pentru care arētă Clucerulū Jianulu de vĕdūin și însciințarea ce aū făcutu Ispravnicii în anulū trecutū către Divanulū Craiovei, prin care hotărăsece Divanulū, ca să facă numiții săteni clacă zile 12 pe anū, după hotărīrea pravilnicescii Condice, de vreme ce nu aū la mână lorū vre-o deosebită simfonie în scrisū de la mână stăpānului moșiei, dicēndū Jianulu că are și două zapise, ce le-au datu numiții săteni, prin care se îndatărăză a-și face claca în zile, iar nu zlotu de vatră; dară în potriva acesteī hotariri a Divanului Craiovei și a zapiselorū lorū, diseră sătenii, că celū dāntēiū zapisū l'aū datū siliți fiindū la închisōre, de nevoie, iarū celū de alū doilea, care l'aū datū acum înaintea ispravnicilorū, diseră că l'aū datū de frică, să nu cum-vași să-ī mai pue iarăși la închisōre, de care și îndatā aū venitū, și cerū dreptate de la Măria Ta. Decī amū chiāmatū după poruncă și pe Dumnēlū Clucerulū Baratovū de l'annū întreatū, și arētă că în cea dantēiū domnie a Mariei Sale Mihaiū Vodă Suțulū aflāndu-se Dumnēlū Ispravnicū la Județulū Romanai, după jalba ce aū datā către Măria Sa numiții sateni. i-aū venitū poruncă gospodū, ca să nu se supere la clacă în zile peste obiceiulū ce aū avutū, ci să dea zlotū de vatră, pentru care dise, că acestū satū fiindū în malulū Dunărei, nude acolo în partea locului mai sunt și alte sate Mōnăstiresci, și mai vārtosū și boeresci, adecā unū satū alū Dumnēlū vel Vist. Brāncovēnului, care este din susū de acēstā moșie a Jianului i altū satū alū Dumnēlū vel Vornicu Brāncovēnului, care este din josulu acesteī moși, și altū satū alū unei jupānese Coțofēnca, la tōte acele sate să iō zlotu de vatră, iară nu clacă în zile și după cum să urmēză și la alte moși de acolo boeresci, au judecati și Dumnēlū atunci, că asemenea să urmeze și acești sateni jāluitori; la care împotrivă, iarăși, respunse Jianulu, că nici de cum nu aū avutū acești sateni obiceiū din vechime a da zlotu de vatră, fiindu-că īnsuși în vremea cānd trāia tatālu seū, slugerulū Amza, sātenii aceștia claca ș'o făcea în zile, iară nu da zlotulu de vatră, precum dise că acēsta va putea să o dovedēscā acolo prin blāstemu, cu marturii ōmeni bētrāni, ce lōcuescu în alte sate de pre īmprejuru; iară jāluitori sāteni pentru acēsta rēspunserā, că pentru căci slugerulu Amza le facoa bine de-ī imprumuta cu banī la trebuințele lorū, de aceea și ei ī facea ajutoru, de ī lucra și ī slujea la cāte o trēba, cu carulu și cu boiī lorū, iarū nu dōra că acelu ajutorū īlū ținea cu nume de claca moșiei; și la acēsta dicēndū Jianulu, că va putea dovedi, că nu dreptu facere de bino, ci chiaru cu nume de claca moșiei lucra jāluitorii acelea zile la tatālu seū, părerea mea este, ca la acēsta, cu luminata porunca Mariei Tale Dumnēlorū Ispravnicii Județului să faca cu amēnuntulu cercetare, și orī disa satenilorū, sēn disa Jianulu de se va dovedi adevēratā, sa īnsciințeze Mariei Tale, ca după cum se va fi urmatu claca în vreme cānd trāia slugerulu Amza, așa să urmeze și acum, cu tōte că în cea de pe urmă Jianulu disā, că nu aū datu zlotu de vatră, și nu prinesce a mai ședeā numiții sateni pe moșia sa, cum și satenii diserā, ca și ei sunt bucuroși sa se mute pe altā moșie, iara clacă în zile nu prinescu sa facā, ci la acēsta nu putui face nici o hotărīre, pentru a se strāmuta unū satū ca acesta vechiū, de atāția anī, ci rămāne la buna hotărīre a Mariei Tale. 1793. Augustū 18.

D. Vel Banu.

locuitori, după moșiile mănăstiresci; dar amu aflatu și reclamațiuni, fie de la locuitori, fie de la mănăstiri, în contra aceluia aședeminte.¹

1. Iată o serie de acte de asemenea natură :

Anaforaoa Archimandritului Mărcușenu, de spargerea unui satu ce este pe moșia M-rei Mărcușei.

Io Alex. Const. Moruzi Vvd.

Intărimă Domnia mea Anaforaoa D-lui vel Vist. și orânduimă pe sluga Domniei mele, ca de prima-vöră să urmeze în faptă porunca acosta, spre a-i rădica și a-i duce la urma lor, îndatorindă și pe Egumenă, ca să facă biserică și puțuri de apă, ca în vreme ce se voră aduna sateni toți la urma lor, să le gască aceste gata, ca să nu mai pricinuiască nimicu, urmându și D-vostră Ispravniciloru cum se coprinde mai josă. 1794, Ianuarie 4.

Vel Logof.

Prea Înălțate Dōmne.

După jalba ce au dată Măriei tale cuviosulă Arhimandrită și Egumenu al sfintei M-ri Mărcușei, cumca din satulă Catinele (?) sud. Ilfov, ce este pe moșia M-rii, din pricina a doi sateni răsvratitori, anume Dobrinu și Lupulu, au fi fugitu optu omeni, și s'au fi mutat în satulă Spanțovă, pe moșia sfintei M-ri Mihaiă-Vodă, care este diastimă de unu sfertu de cōsu, și acosta mutare a loră nu o faci din alta, ci ca loculă siliștii Catinele sa se strice și sa rămă pe jumătate viteloră, cerēndu de a fi aduși la urma-le, ca să nu se spargă satulă; acosta pricină cercetāndu-se de către Dumnéloru Ispravnică județulu. înscințoză, că aducēndu de față atātă pe Dobrină i Lupulu, cātă și pe doi din cei strămutați, și întrebāndu de le face Egumenu vre-o alta superare la celea drepte, mai multă preste obiceiă pānēntulu, și pentru aceea s'au mutat? au răspuns că nică o napăstuire nu face. S'au întreată: de vreme ce nu sunt necajiți de Egumenu, pentru ce pricină spargu o siliște veche ca acosta? și au răspuns, că încātă că biserică nu au în sată, nică apă pentru adaparea viteloră, și pașiune pentru dobitoce, fiindă locu strimțu, și ducēndu vitele de le adapa și le pascu pe moșia Spanțovulu, totdōna au gālcōva cu locuitoră de acolo. Impotriva carora au răspuns Egumenu, că pentru adăparea viteloră și pentru pașiune, nu potă gāsi pricină, în vreme ce moșia Tatinele (?) este de 1000 stānjenă și are locă din destulă, atātă de arāturi cātă și pentru pașiunea viteloră i locu de puțuri și isvōre de fōntāni, a se face pentru apă cu lesnire, și estimpă s'au făcutu în siliște sāmānăturile, ca să gāsescă pricină de strămutare, și mai vērtosă acestu sată fiindă vechiă, nică cei dinaintea loră locnitori, nică ei n'au gasitu pānă acum că este felu de profasis, și cumca pentru biserică, cu tōte că sunt aprōpe de biserica ot. Spanțovu, dară nu i-au pomenitu nică odată pentru acosta, că însuși cuvioșia sa le-ar fi făcutu biserică; iar de vreme ce pricinuescu de acosta, se lēgă că le va face cuvioșia sa biserică, puțuri și fōntāni, pentru adaparea loră și a viteloră; care ei nică dupa acoste înlesniri nu se învōiescu a se muta la numita siliște. La acosta dară, când însuși ei au marturisită, că Egumenu nu

In genere *pontulă* țăraniloru după moșiile monăstiresci nu a fost

le face mai multă supărare, séu năpăstuire, peste celea obicinuite ale pământulu și când li se împlinesce dorința și odihna cu facerea bisericeî în satulu lor, de către Egumenu, care nu au fostă până acumă i puțuri și fântăni pentru adăparea viteloru, și de vreme ce moșia este mare de 1000 de stânjenî, unde-si potă face arăturile și semănăturile cu îndestulare, și unde cei dinaintea lor locuitori și ei până acum și-au făcută arăturile, se cunósce că acésta mutare și resvratire a lor nu o faciú din alta, fără de numai din reutate, fiind ómenî de cei reu obicinuiți, cari cu neastâmparare âmblându din locú în locu, pricinuescú strămútarea și spargerea sateloru, și când acéstora nu li se va face zaptu și nu se voru popri a nu se strănuita din siliștea lor cea veche, veldându-ı pe ei și alțiú din cei reú obicinuiți, asemenea ca ei voru îndrăzni a urma și se voru strămúta diu satele lor și cu acésta se va da pricină la spargerea sateloru, stricarea buneî întocmiri a Nizamuluı, ce este datu prin Polcovnicu, ca țe fieș-care locuitoriu, unde l'au întâmplatú aședeméntulu, acolo sa se afle în locuința și în cea de pe urma și paguba Visteriei Măriei téle; deci pentru ca sa nu se urmeze și la alte sate, să fie luminată porunca Măriei téle cu mumbașiru, căruı mai autéiú dându Egumenu fóie de numele celoru strămútați din satulu Tatinele și ómenî cari să-ı cunósca și D-loru Ispravnicii slujitori pentru pază, să mórgă mumbașirulu, și de veri-unde va găsi să ı rée pe toți cu tóte ale lor să-ı ducă și să-ı facă teslim în mâna D-loru Ispravnicilorú Ilfovulu, ca să-ı așede în satulu Tatinele, în siliștea lor cea veche, însa la primavóra iar nu acum; iar cei doı sáteni anume Dobriú și Lupulu, zurbagiú ce ı-ıu pusu la cale să fuga, dovedindu-se ca ei cu adeveratú i-au îndemnatu și au fostu pricina stramutari acelorú optu ómeni, sa li se faca certare, pentru caci au cutezatú a face aceste rele urmări, și Egumenulu sa fie datoriu de a face biserică i puțuri și fântăni în satu pe moșie, după cumi s'au legatú, ca sa nu mai găsóscă satenii pricină; iar cea deservéșitu hotarire române a sa face de către Înălțimica ta. — 1793, Decem. 12.

Vel Vistieru.

Anafora Mitropolitulu, pentru locuitori ce sunt ședetori pe moșia Mitropoliei, ce se numesce Acsintea din sud. Ialomița ca sa răspunđa claca.

Io Alex. Constan. Moruzi Vcd.

Dumnévóstră ispravnicilorú ot. sud. Ialonița, amú vedutú Domnia mea și Anafora D-vóstră de cercetarea și alegerea ce ați făcutú, și de vreme ce locuitoriú nici unú aședamént în scrisu n'au de la stăpâniú moșiilorú, de vre unú altú obiceiú, datorú sint de a urma condicei Divanuluı, și n'ı au nici unú cuvêntú de apelație; deci vė poruncimú ispravnicilorú, ca și fără de voia lorú să-ı supuneți a clăcui în lucru acelea orânduie 12 ȝile, negreșitú. 1793, Iunie 28.

Vel Logf.

Prea Înălțate Dómne,

Cu smerită Anafora însciințamú Măriei tale, ca avêndú sfânta Mitropolie o moșie la sud. Ialomița, ce să numesce Acsintea, și locuitoriú ce se află cu

regulată deapănarea după nizamul lui Mavrocordat și nici după

șederea pe dânsa ne-urmându după obiceiul pământului, ca să clăcuiască dăilele datoriei lor, pentru căci sedii și se hrănesc pe această moșie, anii fostii făcându înștiințare Măriei țele, cu altă smerită Anafora, dâsupra căreia s'a dată înțărirea Măriei țele, sub pecete, cu poruncă către D-lorî boerii ispravnici ai județului, ca să-î supue a clăcuî dăile 12 pe anî, după cōprinderea condicelorî Divanului. Așîdarea dândî jalbă Măriei țele, și D-lui Petrache Cluceru de arie, ce are și D-lui parte într'acastă moșie, s'au făcutî asemenea luminata poruncă arătându-se locuitorilor, ei anî făcutu vechilî pe preotulu satulu și pe alți trei săteni, și viindu aci la noi, anî cădu cu rugăciune ca să-î lăsăm mai pe ușor, dîcendî că sunt unî dintr'înșii slujitori de județu, și nu potu să stōe de lucru, și așia anî fostu datî zapisu de aședămēntu numai pe 6 dăile într'unî anu, și douē în lucru patru în banî, cu multu mai josu decâtu plătimu aceî ce ne lucrēză cu banî, iar în urmă cerēndu-li-se la o vreme acestea ce se aședasera, s'au osebitu dintr'înșii căți-va, și anî datu jalbă Măriei țele, dîcendî că ei până acum ca cei ce ș'an datu zlotu de casa, să dōe și de acum înainte, iar dăile nu potu lucra, și cum că acei vechilî n'au fostu volnici de dēnșii, ca să fagăduiască atâta, ci mai puținî; după a căroru jalbă făcēndu-se luminată porunca Măriei țele, iarăși către D-lorî boerii ispravnici, ca să urmeze Dumnolorî după poruncile ce anî datu asupra acestorî felu de pricinî și să îndrepteze, anî cercetatu D-lorî tōtă curgerea pricinēi, și ne-avēndu acei săteni nici unu sinetu și temein la dăsele lorî, nî daî datori prin Anafora către Măria ta, ca să clăcuiască dăile 12 pe anu. Luminat Dōmne, obiceiulu moșiloru la rēndulu clăceî este într'această chipu, adică: cāndu stăpānulu moșiei nu are trebuință de lucru și va ca să iōe banî, atunci iōe de casă cāte unî zlotu, iar cāndu are trebuință de lucru datori sunt locuitorii a lucra dăile 12 pe anu, și pentru căci anî luatî într'alți anî banî nu-și perde dreptatea cererei de lucru, fiindu acēsta lāsată și sloboda în voia și primirea stăpānulu moșiei, ca din doue s'fie volnicii orî-care îî va da mână a cere și a lua de la locuitorî, sōu banî sōu lucru, fără numai de se voru aședa locuitorii cu stăpānulu moșiei pe mai puținē dăile, și va fi acēsta dovedită în scrisu, atunci nu-î pōte sili cu cererea de 12 dăile, ci și Mitropolia cum și Cluceru vre-unî aședāmēntu cu dēnșii de cāndu ședî acoloa n'an avutu altulu, decâtu alu obiceiulu, și în cātă vreme trebuință de lucru n'an avutu, nici lorî clăcî nu le-au cerutî, iar acum fiindu-că avēmu trebuință, cerēmu dreptulu obiceiulu de lucru, după vechiulu obiceiulu alu pământulu, care este întăritu de toți luminații Dōmnî prin Testamenturî și Condici și care sa urn'ză în tōtă țōra, și fiindu-că sunt neînțelegētorî poruncilorî și facu prelungire numai ca să trēcă vremea a nu lucra, după cum se și vede că s'au pusu înaintea Ispravnicilorî sorocî pînă la 20 ale acestei luni, ca să vie aici și nu s'an aretatî, rugāmu pe Măria Ta, sa se faca luminata poruncă la D-lorî Boerii Ispravnici cu Munbasir de aici, ca să-î supue fără de voie a lucra dăilele datoriei lorî, după obicei, în patru vremi ale anulu, cāte trei dăile, spre a se împlini 12 pe anî; iar anî Măriei Tale de la D-șeu rugāmu s'fie delungați cu fericire.

1793. Iunie 27.

Filaretu Al. Ungro-Vlahiei.

acelui alu Domnitorului Alexandru Ipsilantu și alu urmașiloru lui. Amu

Anafora Metropolitului, pentru locuitorii de la Petroia i de la Basesci, că nu se apucă ași face claca.

Io Alecs. Cost. Moruzi Vvd.

Poruncinū Domnia mea D-vóstră ispravnicilorū ot Sud. Vlașca, i ot Sud. Dâmbovița, ca după condica Divanului de obiceiurile moșiloru, să supuneți pe locuitorii a fi nrmători a-și face claca în lucru; așisderea și pentru dijmă să urmați, după coprinderea condicei, de a-i face ca sa și-o dea, să nu se păgúbescă stîpânii moșiloru, de dreptirile sóle. 1793 Aprilie 9.

Prea Înălțate Dómnne,

Cu smerită anafora însciințamū Mariei téle, că purtătorulu de grijă ce-l avemū orânduitū la moșia Pătróia i Băsesci ale sfîntei Metropoli, ne aróta că locuitorii ce se afla ședótori pe aceste moși, nu voiescu să-și facă obiceinuita clacă în l-cru, ci ceru să o plătéscă în banī 90 pe anu de casa; asemenea și pentru obiceinuita dijmă, nu se supunū a o da din tóte deplinū, dupa obiceiulū pămēntulū: din bucate, din legume, din póme și altele cate se mai află, ci stă cu impotrivire; pentru care fiindū-că aceste moși calcă cu hotarele lorū, atătū în județulū Vlașca, cât și în județulū Dâmbovița, rugimū pe Măria ta să fie luminată porunca Înălțimei téle către D-lorū boerii ispravnicii din amēndoue aces'e județe, ca să-și facă pe locuitorii să-și facă claca, dupa obiceiulū pămēntulū, pe anū dīle donē-spre-dece, iar să nu o dea în banī precumū o cerū ei, fiindū-că avemū trebuință de lucru acolo; așisderea și pentru dijmă, să-i aducă la cunoscință a și o respunde fieș-care din tóte deplinū după obiceiulū vechi; de acēsta rugămū pe Măria ta și anii Măriei téle de la Domnulū Dumneđeș rugămū se fie mulți și norociți. 1893 Aprilie 8. (subscrierea grecesce).

Io Alecsandru Constandinu Moruzi Vvd.

Ne odihnindu-se Căscioresniī, aū eșitū la Divanū inaintea Domniei mele, față cu Stanū epitropu Mănăstirei Căsciórele, unde amū făcutu Domnia mea de osebita cercetare cu amēnintulu, în cătu petru madóua fēnului, fiindū-că dupa cercetarea din fața loculuī. s'au doveditū, că au cositū în liveđile Monăstirei, dēr ne avēndu Stanū Postelniculū deslușită dovada, că 20 de care au fostu, iar nu mai puținū și locuitorii dicū, că numai dece au cositū, de aceea hotărīmū Domnia-mea, ca să-și plătéscă Căscioresniī numai cincī-spre-dece care tal. 2, iară pentru douē sute cincī-deci banițe porumbū dijmă de anșertu, acēsta fiindū din pricină din egumenia lui Macarie, care le-au și iertat-o, remānu Căscioresniī apērați și nesuperați de către Stanū, și Stanu să 'și cauto cu Macarie prin judecată, fără numai dijma porumbululuī de anū și estimpū de vreme ce Căscioresniī dīseră, că s'au plătitū rāndurii și Stanu tăgăduesce, așisderea și pentru claca i dijmă din gradini și luarea dijmei, pentru acēsta poruncinū Domnia mea D-vóstre ispravniciloru ai județuluī, să aveți a orāndui unu boerinași cu pracsisu la fața loculuī, carele prin carte de blăstemū sa

vădutu, mai alesu sub Mavrogheni, marî abaterî de la vechile nizamuri, în favórea țéranului.

facă cercetare și după cartea Domniei mele, ce deosebitu s'au făcutu, după condica Divanului urmându, câtă dijmă se va dovedi că nu ș'au dat-o după condică la Monăstire, să se împlinésca de orânduitulu mumbășiru, sluga Domniei mele aprodu vătășescu, iară cu mîi multu să nu fio superățî; asemenea poruncimu Domnia mea D-vóstră ispravniciloru ai județului: cheresteanu ce taie locuitorii din pădurea Căscióreloru ce nu se póte deciui, ad: luntre, tés-curî, ca după cum se va fi urmându obiceiulu la alte asemenea păduri prin prejuri, din care facu locuitorii acestu folu de cherestele, să le facă și loru învoială cu epitropulu Mōnăstirei, caro sî o dea în scrisu spre a se sci Nizamulu ce au datu, a urma și de acumu înainte, și în urma orânduitulu D-vóstră boerinașî ce-lu veți trămite la fața loculuî, să aibă a ămbila cu epitropulu Monăstirei, pe moșie, să le arête locuitoriloru cari suut liveđile Monăstirei de a se feri de ele și să le dea însașî lorû fieș-căruia și loru locu de fânețe a-și face și ei obiceiuitulu nutrețu, care să le facă știute de a nu se întâmpla pricinî mai multu și ca să nu rămăe nici ei lipsiți; iară pentru unu puțu ce dîseră Căsciórenii, că l'au făcutu ei cu cheltuiala lorû și Stanu l'ar fi dărâmatu, de vreme ce spre a se îndrepta điso Stanu că l'aru fi dărâmatu cu scirea judecăței isprăvnicescî, fiindu-că l'ar fi facutu Casciórenii în gradina Mōnăstirei, stricându gardulu gradinei și de aceea n'au pututu suferi una ca acésta, să se faca cercetare la fața loculuî, și de se va dovedi că n'au fostu puțulu în grădina Mōnăstirei făcutu, atunci să se îndatoreze Postelniculu alî face puțulu la locu precum au fostu, și așa se póte, îndreptându, după cum poruncimu Domnia mea, să ne aducă orânduitulu mumbășiru răspunsulu de totă urmarea și Nizamulu ce s'au datu de către D-vóstra Ispravniciloru, dându D-vóstre și la mânele auândorora părților în scrisu alegerea și Nizamulu ce ați datu pentru fieș-care madea. 1793 Noem. 16.

Prea Înaltate Dōmne.

Pe acéstă alegere a judecății Departamentulu ne rămăindu odihnii Voicu Dobre și Constantin Vechili și celorlî l-alți locuitori de la Căscióre sud. Vlașca, zapciulu celu orânduitu din luminată porunca Măriei tale i-au adusă și înainte noastră, față cu Stanu Postelniculu Epitropulu Mōnăstirii Căsciórele, unde după cercetarea ce făcurămu și noi, măcaru că numiți locuitorî tăgăduia dîcendu că acelea 20 care fēnu nu le-au cositu ei din liveđile Mōnăstirei, ci dintr'ale lorû curaturî, dară în potriiva văđumû la mâna Epitropuluî cercetarea ce s'a făcutu de zapciul Plășin în fața loculuî, din porunca Ispravniciloru, în care se arētă, că cu ómeniî bătrâni la fața loculuî s'au doveditu, că liveđea care au fostu cosit-o sătenii este bunu al Mōnăstirei, și deosebitu văđumû și înștiințarea ce face către Măria ta Dumnéluî Medel. Grigorasco Greceanu, înca de la 18 ale trecutuluî Augustu, fiind Ispravnicu Județuluî, prin care arētă, că numiți sătenî, pentru acelea 20 care fēnu altă nimica împotrivire la cererea Epitropuluî n'au făcutu, decâtu au cerutu să facă sulgiu, din care acestea rămăue doveditu, că acelea 30 care fēnu le-au cositu din chiar liveđile Măuăstirei, și fiindu că l'au cositu reu și fără dreptate, rămănu datorî, ca ori să-lu puă la locu, sōu să-lu plătescă la Mōuăstiro, însă carulu po. tal. doi, precum au găsitu Departamentulu cu calo,

Drepturile proprietăţii faţă cu ȧăranulŭ se menţinŭ energeticŭ sub A. Moruzi. Aşia ȧăranii sunt opriţi de a se strămuta de pe moşii.¹

iară nu po. tal. trei, precum s'au fostŭ hotăritŭ la faţa locului; iară pentru dijma porumbului de anŭrŭtŭ rău o cere numitulŭ Epitropŭ, nefindŭ din vremea Epitropiei sële, ci din vremea Egumeniei lui Macarie, şi însuşi Macarie înaintea judecătŭei se vede că i-au ertatŭ a nu o mai cere, iară pentru rămăşiţa de dijma porumbului de anŭ şi de estŭ timpŭ, care numitulŭ Epitropŭ o cere cu cuvântŭ că nu i-au datŭ dijma deplinŭ, iară locuitorii se apără ră dicândŭ, că dijma au dat-o deplinŭ şi anŭ şi estimpŭ, şi n'au să mai dēe nimicŭ, cum şi pentru asuprēla ce dicŭ că li s'arŭ fi făcândŭ de numitulŭ Epitropŭ la clacă, i la luarea dijnei, i la legumele şi pōmele de prin grădinŭ, găsimmŭ cu cale să fie luminată porunca Măriei Tōle către D-lorŭ Ispravnicii Judeţului, ca puindŭ înainte-le luminata poruncă Măriei Tōle, care este după cond. Divanuluiŭ cnprindetōre anume de tōte celea ce sunt drepte, şi obicŭnuite ale stăpānuluiŭ moşiei, să facă apoi la faţa loculuiŭ cercetare prin carte de blăstemŭ, şi pentru cāte drepturi ale moşiei se va dovedi că sunt obicŭnuite şi chiar după cond. Divanuluiŭ, şi locuitorii cu răutate nu se supunŭ a le împlini, să-i apuce să împlinēscă fără de voia lorŭ, cum şi de-i va fi asuprindŭ numitulŭ Epitropŭ cu cereri mai multŭ peste cond. să-i apere a nu-i supēra mai multŭ peste celea ce este dreptulŭ să dēe, iară pentru lemnele ce taie numiţi sātēni din pădurea Mōnăstirei, şi se jăluescŭ că numitulŭ Epitropŭ pentru deciuiala lemnelorŭ le-ar fi cerēndŭ banŭ, iar nu primesce lemne; împotriva cărora răspunsă şi Epitropiŭ dicēndŭ, că şi acelea lemne nu le taie pentru a lorŭ trebuinŭă, ci pentru neguţitorie de facŭ luntrei şi le vēndŭ şi pentru facerea unei luntre, trebniŭa este să taie din pădurea M-rei cinci copaci, decŭ cāndŭ facŭ dece luntre este cu lesnire, că daŭ o luntre deciuială, dar cāud facŭ mai puține de dece, cantă să i se plătescă dreptul M-rei cu banŭ; pentru acēstă pricină a tăiatuluiŭ lemnelor de către sātēni din pădurea Mōnăstirei este şi la Căscioare, fiindŭ una din pădurile cari sunt slobode, iară nu din celea poprite, aŭ volnicia să taie lemne, pentru verŭ ce felŭ de cherestele cari facŭ pentru vinŭare, dāndŭ însă deciuiala din tōte acelea cherestele, care este dreptulŭ Mōnăstirei; dară fiindŭ că după arētarea Epitropuluiŭ, care fu netăgăduitu şi de sātēni, că facŭ lucruri de lemnŭ care nu este cu putiŭă a se decui, adeca tēscuri sēu şi alte ca acestea, pentru acestea cherestele ce nu se potŭ decui, găsimmŭ cu cale, ca D-lorŭ Ispravnicii judeţuluiŭ sa-i invoiască, ca să-i plătescă dreptulŭ Mōnăstirei cu banŭ, iară din cherestelele cāte se potŭ decui, ad. nuele, scānduri, parŭ şi alte ca acestea, să dēe deciuială din dece una, după obiceiŭ; iară hotărērea cea de săvērşitŭ rămāne la Măria Ta. 1793. Noem. 8.

Vel Banŭ Racoviŭă, Vel Vornicŭ Moruzi, Vel logf. Ghica.

Cond. XXV. Fila 106.

1. Iacă unŭ actŭ relativŭ la nestrēmŭtarea locuitorilorŭ :

Anafora în dosulŭ jālbei sātēnilorŭ de la Slănicŭ, ca sa cerceteze Ispravnicii pentru loculŭ ce sunt ŭedētōri, de este după cum se jăluescŭ.

Prea Înălŭate Dōmne,

După acēstă jalbă ce amŭ datŭ Măriei Tōle în postulŭ Pasceluiŭ cerēndŭ a fi slobodŭ ca să ne aşēdāmŭ cu locuinŭa la sud Dāmboviŭa, fiindŭ-că unde

Istoria Romānilorŭ de V. A. Urechiă.

Tom. V. — 8

Aștia vîndărea de vinu și de rachiū rămâne în privilegiulū proprietăței.¹ Așa vîndărea de carne la scaune este iarăși unū privile-

ședemū până acum, la Sud Muscelū, Dumneșeu scie cu cātū necazū ne petrecemū viața, ne avîndū locū de hrană, fiind munte și pētră, care trei ani sunt de cînd suntemū muritorī de fōme, cumpărîndū bucate de la altă parte, mai alesū că astă-vēră aū venitū potopū de apă mare din munte și aū înecatū totū loculū, cu care jalbă fiindū orînduiți la Dumnóluī vel Vist. ni s'aū făcutū luminată poruncă către D-lorū Ispravnicīi aceluī județū ca să cerceteze și să însciînteze și mergîndū după însciîntarea ce aū făcutū, vedemū că nu suntemū slobođi, ci fiind-că luminate Dōmne, a mai trăi în acea parte de locū nu putemū, că suntemū muritorī de fōme împreună cu copīi, ne rugămū Măriei Téle, să avemū voie, ca să ne mutămū la sud. Dâmbovița, unde să fimū și indestulați de hrana nōstră, și să putemū răspunde și dajdia visteriei Măriei Téle și mare pomană va fi Măriei Téle.

Robii Măriei Téle, noi satul Slănicu Ungurenii străini, Sud Muscelu.

D-ta vel Vist. teorisindū jalba acēsta, să cercetezi cererea lorū de este împotriva ponturilorū visteriei, seū de este după orînduiala visteriei și să arēți Domniei mele. 1793 Maiū 11.

Biv vel Stolnicū.

Io Alesandru Cost Moruzi Vod.

Dumnevōstră Ispravnicilorū ai județului veți vedea cererea acēsta ce faci jăluitorii cum și acēstă anafora a Dumnéluī cinstituluī și credinciosū boeruluī Domniei mele vel Vist. pentru care vă poruncimū, să aveți a face cercetare cu mare scumpătate, cāti ómenī ungurenī sunt ședetori pe acēstă moșie Slănicu și de este loculū moșiei aceștia acestū fel de munte și petrosū, încāt să nu se pōtă hrăni ómeniī pe dānsa și pentru care pricină mai multu se stenahorisescu, de nu se pot suferi a mai fi cu locuința acolo într'acea moșie? și de mai sunt pe acēstă moșie locuitori și alți ómenī pămēntenī și cum acei pot locui pe dānsa, iară ungurenii să nu se suferē? de tōte, pe largū să însciîntați Domniei mele. 1793 Maiū 15.

Vel Logof.

Prea Înălțate Dōmne

După luminată porunca Măriei Téle am cercetatū jalba și cererea lor și aceștia sunt cei ce caută a se aședa pe moșia lui Hagi Dimitrache Papazolu ot. Sud. Dâmbovița; cererea lorū este împotriva ponturilorū ce sunt date la aședămēntu, de vreme ce aședămēntulu i-au apucatū în Sud Muscelū, ci rămāne la milostivirea și hotărîrea Măriei Téle. 1793 Maiū 14.

Cond. XX, Fil. 144.

Vel Vist.

1. Iată unū actū constatatorū :

Io Alexandru Costan. Moruzi Vod.

Cinstitū și credinciosū Boerulū Domniei mele Hatmane Caragea, Caimacamū Craiovei, veți vedē Anaforaua iubitoruluī de D-șeu Episcopū Rōmniculū,

giu. ¹ Așia locuitorii sunt opriți de a culege paľachină din pădure, avēnd

pentru care poruncimū Dumitale, să cercetezi și pliroforisindu-te, că locuitorii facū urmări cu vēndare de vinū și rachiū pe moșiiile Episcopiei, fără de voie de la orānduiți Episcopiei, împotriva obiceiului și a privilegiului ce au stăpāni de moșii după condica Divanului, să dai poruncile D-tale la toți unde se cuvine, pentru tōte moșiiile episcopesci, de a fi locuitorii opriți, ne-īngăduindu-i a face urmări împotriva condiceī Divanului, spre a-și avea Episcopia dreptățile și folosurile moșiiilor sōle. 1793, Mart. 30.

Prea Înălțate Dōmne,

Cu smerită și plecată Anafora supērū auđulū Măriei tale, că sfinta Episcopie a Rōmnicului, are moșii la câte cinci județe ot. preste Oltū și locuitorii de prin sate cari sunt pe acelea moșii, numai din îndrăznēla lorū fără de sciirea și voia Episcopiei, punū vinū și rachiū de vindu prin cărciume, nevrēndu să socotēscā pe Episcopie ca o stāpānă ce este īntru nimic; ci pentru acēsta, ca unii ce se arētā cu atāta împotrivire și peste obiceiulū pāmēntulū și mai vērtoșū ca să nu care cumva din nebāgarea lorū de sēmā, să se īntāple și alte īmpresurări mai mari asupra acestorū moșii, fiindū depārtate una de alta, cu smerenie rogū buna mila Măriei tale, spre a nu rēmānea sfānta casā isterisitā de dreptulū sēu, ci să fie luminatā porunca Măriei tale, către Dumnōloru Boeriī Ispravnicii ai județelorū, de a nu mai īngādui pe unii ca acela, să se arēte cu acestū felū de împotriviri și obrāznicie, ci să oprēscā și să i supuie, ca să vēndā numai vinurile și rachiulū sfintei Episcopii pe la tōte numitolo moșii, precum dintru īnceputū s'au urmatū; și aniī Măriei tale rogu de la Domnulū D-đeu, să fie mulți și norociți. — 1793, Mart. 26.

Alū Măriei tale către D-đeu apururea ferbinte rugătorū, și prea plocatā smerită slugā ot. Rōmnicū.

Nectarie.

Cond. XXIV, Fila 51.

1. Iată unū actū de asemenea naturā :

Anaforaoa Schitului Boboci sud. Saac pentru unū scaunu de carne, i o cărciumă, ce au făcutū nesce locuitori spre paguba schitului.

Io Alexandru Costantinū Moruzi Vvd.

De vreme ce nu este nici pe moșia lorū, nici īn satulū lorū, ci sunt pe moșia Schitului, bine aū judecatū Ispravnicii, și īntārimū Domnia mea, ca dupe acōstā anafora să se urmeze. 1793. Sep. 2.

Vel Logof.

Prea Înălțate Dōmne,

Dupā jalba ce aū datū la Înălțimea ta protosinghelulū sfintei Episcopii Buzēu chirū Dionisie, arētāndū pentru schitulū ce se numesco Boboci dintr'a-cestū județū, pe care moșie sunt vii de otaștinā, unde are schitu și scaunū do

sătenii dreptul numai de a lua din pădure lemnul ce este de trebuință caselor, fără plată. ¹

carne, care până în vremea numiților 'lă stăpânea, iară de atunci încôce sculându-se un bănu cu frate-său Popa Stană, Matei și cu alți moșneni, și un bănu Petco neguțitoriu, au făcut scaune pe poporele schitului și taie carne la vremea culesului, din care pricină s'au părăsit scaunul schitului; deosebi de acesta au făcut numiții moșneni călugăreni au făcut și o cârciumă pe hotaru moșiei Schitului din care pricină stă cârciuma Schitului închisă și până acum; pentru care prin luminată pecetea Înălțimei Tole ni se poruncesce, ca la toate acoste să cercetăm, și pentru fieș-care madea să dăm în scris celea cu cale, dreptatea Episcopiei să-și afle îndestularea. După Înalta porunca Înălțimei Tole amău orânduitor un boerinaș din partea locului, și după cercetarea ce au făcut, față fiind atât numiții moșneni călugăreni, cât și protosinghelul sfintei Episcopii, ne arată în scris, că aducându patru mărturii, anume Popa Petculă, i Popa Négulă, i Oprea Mămăligă și Părvul Voiciloiu, oameni bătrâni ca de ani cinci-șase și șase-șapte, au arătat, cu frica lui Dumnezeu, cum că nici de cum n'au pomenit pe acești moșneni călugăreni să aibă cârciumă și scaun de carne într'acelu loc unde au făcut, ci ei în silnicie de vr'o câți-va ani în care s'au îndemnat de au făcut, care după mărturia ce dau mai sus numitele mărturii, găsim și noi cu cale, că numitul schitu al sfintei Episcopii Buzău, să aibă a ținea cârciumă și scaun de carne în locul care au avut din vechime, și numiții moșneni călugăreni cu totul să lipsescă a nu mai ținea scaune de carne sau cârciume, ca unii ce rău și fără de cale au făcut această urmare, ne fiind pe moșia lor, nici în satul lor; iară hotărârea cea desăvârșită rămâne a se face de către Înălțimea ta. — 1793, August 22.

Costandin Movilă. Gheorghe Armașu.

Cond. XXIV, Fila 398.

1. Iată documentul relativ la pașachină și păduri:

Anafora Dumneului vel Logf. pentru pașachina de pe moșia Dumneului Frâsinetului, din sud Ilfov, ce o culeg locuitorii de acolo în silă.

Io Alexandru Costan. Moruzi Vvd.

Fiindcă și din condica Divanului pentru obiceiurile moșiiilor scrie, cum că locuitorii ce sunt ședători înșiși pe acea moșie, cari clăduiesc și dau dijmă, au voie numai pentru celea ce sunt de trebuință caselor lor, cum nuele, pari și alte mănunchiuri, fără plată, iară celea ce sunt pentru alișverish și pentru vândare pe bani, nu sunt volnici fără de voie de la stăpân și fără de plată, cum și de copacii cei ce fac rodă sunt opriți, iar alți locuitori de pe alte moșii, cari clăduiesc și-și dau dijma unde șed, n'au voie; fără de voie și slobodenia stăpânului, nu pot dar, după această orânduială a condicii, nici locuitorii împrejurăși, cum nici înșiși cei ședători pe această moșie a culege pașachina acelu crâng, ca lucru ce este de alișverish, care se cuvine a stăpânului moșiei, precum nici altul ca unul ce face rodă de alișverish; pentru aceea dară poruncim D-văstră Ispravnicilor, să înfățișați pe acei locuitori

Pășunatulū vitelorū țeranilorū încă aū datu adese ocașiune de

cu vechilulū D-luī vel Logf. să cercetați și după acēstā orânduialā urmāndū, să faceți și implinirea dreptuluī acestuī folosū, ce este alū stăpānuluī moșiei, și să însciințați Domniei mele pricina, ca să dāmū și de acum înainte Nizamulū prin osebitā cartea Domniei mele. — 1793, Aug. 9.

Vel. Logf.

Prea Înălțate Dómne,

Cu prea plecatā anafora arētāmū Măriei tale, că pe moșia mea Frāsinetū din sud Ilfovū, findū unū crāngulețū ce se numesce Ciorulēsa, roditoriu de pațachinā, nu numai sătenii ce locuescū pe acēstā moșie, ci și alte sate de prin prejurū, apururea, cu silnicie, iarna 'lū taie pentru lemne, iarā vara 'lū culege de acea pațachinā, fără a avea vre-o volnicie de la mine, ca să-lū taie, sēu să-lū culógā; pentru care, atāt în anii trecuți, cum și estimpū vrēndū să-ī poprescū a nu mē mai păgubi de acestū venitū, ce este dreptū alū moșiei mele, ei m'aū însciințatū că de voiescū să le rēspundū plata, culesuluī pe suta de oca po tal. 30, precum le-amū și rēspunsū estimpū cu numitū prețu, pentru care fiindū-cā ei nu contenescū a face acēstā silnicie cu urmare, mē rogū Măriei tale, ca pentru silnicia lorū, și pentru paguba ce pururea mi se pricinuesce de către mai susu numiți, să fie luminatā porunca Măriei tale către D-lorū Ispravnicii județuluī, ca să-ī înfățișeze cu vechilulū mēu și prin drēptā judecatā să mi se facā împlinire de paguba ce-mī pricinuescū și să-ī supue prin deosebitā cartea Măriei tale, ca de acumū înainte a nu mai cuteza a mai tăia acestū crāngū și a culege în silnicie pațachina, cunoscutū findū înțelepciuneī Măriei tale, că ca unū rodū ce ese din moșia mea, este și dreptu mēu; acēsta mē rogū Măriei tale, iarā anii Măriei tale de la Dumneșeu să fie mulți și fericiti. — 1793, Aug. 8.

Plecatā slugă, Scarlatū Ghica vel Logof.

Zem Vlascoie : Dumnévóstrā ot sud. Ilfovū sănătate, vă facemū în scire, că după arētarea ce aū făcutū Domniei mele prin anafora de la trecuta luna luī Augustū, D-luī cinstitū și credinciosū boerulu Domniei mele Scarlatū Ghica vel logf. cum că pe moșia D-luī *Frāsinetulu* dintr'acelū județū, findū unū crāngulețū, ce se numesce Ciurulēsa, roditorū de pațachinā, nu numai sătenii ce locuescū pe acēsă moșie, ci și alte sate de prin prejurū apururea cu silnicie ilū taie pentru lemne, iarā vara ilū culege de acea pațachinā, fără a avea vre-o volnicie de la D-luī, vi s'aū datū porunca Domniei mele, ca să înfățișati pe acei locuitori cu vechilulū D-luī vel Logf. să cercetați pricina și să însciințați Domniei mele, după care ne-aū venitū anafora de la Dumnévóstrā, de la Noembrie trecutū, întru care scrieți și arētați Domniei mele, cum că înfățișāndū pe locuitori cu vechilulū D-luī vel Logf. nu aū tăgăduitū de culegerea acei pațachine de estimpū, cum că ei însuși cunoscēndū că aū urmatū fără de cale, în vreme ce acestū folosū de alișverișū trebuie să fie a stăpānuluī moșiei, s'aū nvoitū de a întorče prețulū acei pațachine pe jumătate, dāndū și zapisū la cancelaria județuluī de a se feri ca fără de voie de la D-luī vel Logf. să nu se mai îndrāsnescā a mai culege altā datā pațachinā; decī pentru pățania de estimpū are a se urma după isbrānirea și invoirea ce

processe séu macar de jalobe de la locuitorî. Așia sunt actele ce dămû aci în note. ¹

ați făcutû D-luî, și după zăpisulû locuitorilorû ce aû datû, spre a plăti prețulû pe jumetate, ferindu-se de acum înainte, ca fără voia și tocméla de la Dum-nélui vel Logf. stăpânulû moșiei să nu îndrăsnescă a mai culege altă dată, iară pentru arătarea ce face D-luî, cum că locuitorîi cu pricina de lemne pentru focû, taie și strică acestû crângû care arătați că este roditorû de pa-țachină, poruncimû D-vóstră ca să dați nizamulû celû cuviinciosû, făcându-le zaptû de a nu mai tăia, fără a nu fi însă nici ei popriți, adică cei ce locuescû pe acóstă moșie, de lemne pentru focû, spre trebuința însăși a caselorû din lemnele celea neroditoare, după coprinderea condiceî Divanulûi, ci să se păzescă și dreptulû folosû a stăpânulû moșiei, și nici locuitorîi să nu fie isterisiți de trebuința caselorû lorû din lemnele neroditoare. — 1793, Decem. 7.

Cond. XXIII, Fil. 184.

1. *Anaforaoa ce s'aû făcutû în dosulû jâlbei sătenilorû Cerășanî sud. Teleormanu cu egumenulû mōnastireî Comana, că li se cere de mōnastire havaet nesuferitû pentru pășunea vitelorû lorû.*

Prea Înălțate Dōmne,

Jăluimû Mărieî tale, că în vara acésta nefăcendû nutrețe de vite, ne am dus cu cai, cu boi, cu vaci, cu capre și orî-ce vite amû avutû la baltă pe moșia mōnastireî Comanêi, și ni se cere de vită unû nesuferitû havaetû; ne rugămû să avemû dreptate a ni se da unû hotăritû prețû ce havaetû să dămû după sărăcia noastră, și ce va fi mila Mărieî tale.

Robiî Mărieî tale: *Badea, i Rițea, i Stanû Diaconulû, i Marinû Diaconulu, i Patrașcu, i Alecsandru, Iōnu și Stanû de Cereșanî sud. Teleormanu.*

D-ta vel Vist. D-ta vel. Logf. de țera de josû, să cercetați și în ce chipû veți găsi să ne arătați în scrisû cu anafora, prin zapciulû vătășescû de Visterie. 1794, Decem. 19.

Io Alecsandru Moruzi Vvd. i gpd. Zem. Vlahscoie.

Așa să urmați, pentru care poruncimû Dumnévóstră ispravnicilorû ai județului, să arătați porunca acésta egumenulû Comănénulû, ca împotrivă să nu supere pe jăluitorî și D-vóstră să apărați. 1794, Decem. 22.

Vel Logf.

Prea Înălțate Dōmne!

După luminată porunca Mărieî tale amû teorisitû jalba acésta ce aû datû Înălțimeî tale o sémă de locuitorî ce aû vite de la satulû Cereșanî din sud. Teleormanu, și întrebându-î cu ce s'ar mulțami ei, a plăti pentru hrana acestorû vite? și dîseră că sunt mulțamiți, ca de vită mare, adică vacă, boi, calû,

Ba une-orî, după ce țeraniî își făcêu finulû pentru iernateculû vitelorû lorû, se treziaû că li se ié finulû nu numai pentru grajdurile domnescî. Cutezară locuitorîi din satulû Gruiu să reclame contra unei asemenea requisitiuni, în N-bre 1794, dar dreptate nu li se făcu. Se pôte vedé acésta din actele ce dămû în note. ¹

să dée parale patru, iară de Țvită mică, adică capră, ôie, să dée parale două, afară de mănzi și viței; a căroră cerere fiind-că se asemuește și cu condica Divanului, unde Țice pentru pășunea vitelorû, însă în vreme de vară; de aceea găsimû cu cale, ca nici stăpânulû acei moșî să nu le pretendirisescă peste orânduială, ci numai estimpû să plătescă precum mai susû se arêtă, fiindû vreme de lipsă; părerea nôtră într'această chipû este, iar hotărîrea cea de sêvêrșitû rămâne a se face de către Măria ta. 1794, Decem. 21.

Vel Vist. Moruzi. vel Logf. Stirbeiû.

(Cod. XXVIII. pag. 63).

1. *Pricina unorû ȣătenî din satulû Gruiu, că li s'au luatû finulû celû cositû, pentru grajdiulû gospod. de zapciulû plășei.*

Io Alecsandru Const. Moruzi Vvd. i gpod. Zemb. Vlahscoie.

Dumnévôstră ispravnicilorû ot sud. Ilfovû, amû văđutû Domnia mea anaforaoa acésta a D-vôstră, prin care fiind-că ne pliroforisiți, cum că urma-rea și cererea jăluitorilorû de la Gruiu, au fostû fără de cuvêntû, și cum că își ȣau mai vêrtosû finulû celû trebuinciosû de a-și răspunde datoria lorû, și de a-și hrăni și vitele lorû, și acesta îlû au pentru alișverisû, poruncimû ca de la Clugerésa să li se plătescă cositulû, și finulû să-lû dée Cluceresei. — 1794, Noem. 23.

Vel Logf.

Prea Înălțate Dômne,

La trecuta luna lui Septembrie, uniî din locuitorîi ot satulû Gruiu au datû jalbă Măriei tale cum că cosindû nisce finû pe moșia mônastirei Gruiu să-lû dée în datoria lorû pentru grajdiulû gospod. le-au luatû zapciulu plășei cinci care finû fără nici unû cuvêntû, și ni se poruncesce de către Înălțimea ta ca să-lû împlinimû. Următorî fiindû luminatei porunci, amû adusû pre zapciulû plășei, și ȥicêndu-ȣi să dée finulû jăluitorilorû înapoi, ne-au arêtatû că nici l'au luatû elû, nici alû locuitorilorû este, fără decât Dumnêlui Cluceriu Calfoglu aflându-se ispravnicû, au cerutû de la egumenulû Gruianû ca să-ȣi dée locû a-ȣi face câte-va care în liveđile M-rei, și orênduindu-lû pe dênsulû, fiindû M-rea într'acea plasă, au mersû și i-au și datû locû pocindu-lû cu semne, după obiceiû, omulû M-rei, care și puindû ômenî să-lû cosêscă asupra tómnêi, când s'au făcutû finulû din plaiû, n'au pututû să șêđă napristanû acolo avêndû alte trebî ale plășei, ci au lăsatû pe cositorî cu altû omu a cosi până nnde erau puse potcele, iară jăluitorî de sineși sculându-se au gonitû pe cositorî și au cositû ei loculû acela. În urmă luândû zapciulû scire, au mersû a-lû ridica, și neîngăduindu-lû l-au luatû și l-au datû la casele lorû.

Maî reproducemû în note douë acte proprii a arëta lămuritû hotarule drepturilor proprietăţei şi ale ăeranilorû.

Primulû actû este anaforaoa sătenilorû Novaci, în procesulû lorû eu Petrea Sofragiu, pentru clacă şi alte obiceiuri, din Decembre 1793.

Unû *grecû*, *Caliarhu*, judecă pre bieţii săteni şi le respinge tôte cererile, găsindu-le nedrepte, nelegale !

Alu doilea documentû este relativû la procesulû dintre locuitorii după Valea-Călugărescă, cu nisce arnăuţi, cari ţinû în arendă moşia Cernătesci. ¹

După acësta vrëndû iarăşi să-lû ridice de la casele lorû, după porunca ce avé de la Dumnélui Cluceriu, asemenea nu l-au îngăduitû, şi au venitû de au jăluit Măriei tale ; pentru care neîncredinţându-ne numai de la zapciû, amû cercetatu şi la casa D-lui Clucerului, şi ne adeverirăm atât de la Dumnéei Cluceresa, cum şi de la egumenulû Gruianû, printr'acëstă adeverinţă ce ne-au datû, cum că este datû Dumnélui şi are trebuinţă de finû avëndû caii aici ; amû cercetatu şi pre săteni de au finû a-şi răspunde datoria lorû la grajdulû gospod. şi dovedirămû că au, atât pentru a-şi răspunde datoria, cum şi pentru vitele lorû, iară acesta le este de prisosû pentru alişverişû ; decî nu lipsimû cu plecăciune a însciinţa Măriei tale, iară aniî Înălţimei tale, să fie mu.ţi şi fericii. 1794, Noem. 19.

Vintilă Priojbenu, ispravnicû.

Cond. XXVIII, pag. 4, II-a parto.

1. Iată aceste douë documente :

Anaforaoa săteniloru Novaci cu Petre Sofragiu pentru clacă şi alte obiceiuri ce le face la moşie, ce sunt şedători pre moşia Novaci din sud. Vlaşca.

Dumnévostă Ispravnicilorû judeţului, s'au cetitû înaintea Domniei mele, anaforaoa acësta şi vë poruncimû, ca numai celea ce sunt orînduite după condica Divanului, acelea să se implinescă ; pentru care orânduimû Domnia mea mumbaşirû pe sluga Domniei mele . . . . Iară celea-l-alte fiindû împotrivă şi preste orânduiala condicei, au să fie nesupăraţi locuitorii, şi aşia să daţi totû-dé-una mână de ajutoriu ca să-şi iee celea drepte ale moşiei, spre a nu se păgubi. — 1793, Decemb. 5.

Pré Înălţate Dômne,

După jalba ce au datû Înălţimei tale săteni de la satulû Novaci, dintr'acëstû judeţû Vlaşca, pentru Petrache Sofragiu, arendaşu moşiei Novaci, că atât moşii şi pârînfi, cum şi ei au locuitû pe numita moşie, şi de când s'au cumpăratû venitulû moşiei de pîrîtulû, nu urmază dreptăţei şi ponturilor condicei Divanului la obiceiulû pământului, ci caută să-î isgonescă din căminurile părintesci unde s'au pomenitû, şi claca i-au apucatû de au făcut-o totû în zilele de vară, iară nu rânduri, după obiceiû, şi nu 12 zile după poruncă, ci câte 13. Asemenea le-au luatû şi carele de î-au căratû finulû la Bucuresci, şi unde se scié datorî a face numai o şi cu caru, s'au năpăstuitû încă cu

Reduceri din clacă pe moșiile mănăstirești, la cari sătenii se

câte o ȝi mai multă; dijma din vechime aŭ datŭ cu baniȝa de 25 oca, iară acum le ȝa cu baniȝa de oca 45; finulŭ le cere să ié din 5 clăi una, și din pricina lŭi vorŭ să le móră vitele de fóme; de la stupinŭ le cere de matcă câte parale doué; asemenea și de râmătorŭ, de vită mare, de bățatură iarăși câte doué parale; li se cere lucru ce n'aŭ avutŭ obiceiŭ; liveȝi de finŭ ce aŭ avutŭ din vechime, fênŭ de iarbă li s'aŭ luatŭ, ceréndŭ a avea dreptate la tóte aces-tea, sétŭ să li sě dóe voŭe a se muta pe altă moșie; într'a cărora jalbă ni se poruncesce de către Înălȝimea ta, să cercetămŭ pricina acésta, și când aceliŭ cumpărătorŭ de venitulŭ moșiei le va fi luatŭ mai multŭ peste condica Di-vanulŭ și obiceiul pământulŭ, negresitŭ să'lŭ punemŭ a le întórce locuitorilorŭ înapoi, și mai multŭ să nu fie supăraȝi peste obiceiul pământulŭ și condica Divanulŭ. Sciutŭ să fie Înălȝimei ȝale, că aicea la faȝa loculŭi, în satulŭ No-vaci aflându-mě, luminateŭi porunci următoriu fiindŭ, amŭ înfăȝiatŭ pe pîritulŭ cumpărătoriu cu jăluitorŭi, și mai întěiŭ amŭ cerutŭ zapisŭ de cumpărătóre cu care stăpînește venitulŭ moșiei, și ne arétă unŭ zapisŭ ot. lét 1792 Mart. 23, iscălitŭ de Nicolae Novăcénu stăpănu moșiei, în care se coprinde a stă-păni și a-șŭi lua totŭ venitulŭ după obiceiŭ din orŭ-ce semănăturŭ, i din fênéȝe din 5 una, nefindŭ curăturŭ ale lorŭ, i 12 ȝile de clacă, i unŭ carŭ de lemne și o găină la crăciunŭ; vinu și rachiulŭ sétŭ să se vëndă; din gropile de căsă-bunŭ, să aibă a lua havaetŭ, după cum va fi grópa și după obiceiŭ; primăvéra când se pun plugurile să are, orŭ din sătenŭi ce ședŭ pe moșie, orŭ din străinŭ, să aibă a clăcui cu plugu până nameȝi stăpănulŭ moșiei; din zavae orŭ-cine va tăia, din 5 una; în potriua căruia zapis rěspunseră jăluitorŭi, că ei n'aŭ avutŭ obiceiŭ a clăcui 12 ȝile, ci numai 4, i unŭ carŭ de lemne la Crăciunŭ și o găină, și dijmă li se lua cu baniȝa oca 25, iară acumŭ li să ia cu baniȝa mai mare, și din fênéȝe aŭ avutŭ obiceiŭ de da din ȝece una, iară acumŭ le ia din 5 una; la aceste arétări i-amŭ întrebătu de aŭ vre-unŭ deosebitŭ așe-ȝământŭ înscrisŭ de la stăpănulŭ moșiei și rěspunseră, că așeȝământŭ în scrisŭ n'aŭ, dară mai nainte, în vremea moșilorŭ și strămoșilorŭ, i părinȝilorŭ așŭa li se urma, atătŭ cu claca cât și cu dijma; la a cărora arétare judecata nu se putu îndestula, în vreme ce nu avu *apodicsis* în scrisŭ, și nu rămăne aren-dașu învinováȝitŭ la nimioŭ din celea ce aŭ jăluitŭ pîritŭi, în vreme ce elŭ urmėză după simfonia zapisulŭi, și dijmă le-aŭ luatŭ de pogonŭ 4 baniȝe, cu baniȝa înferată, care i s'aŭ datŭ de stăpănu moșiei; ceremŭ mai vėrtosŭ a i se face împlinire de lipsa ȝilelorŭ de clacă, în vreme ce pîritŭi nu s'aŭ su-pusŭ a-ŭi face câte 12 ȝile de clacă, ci numai câte 4 și i-aŭ dusŭ câte doué care de fênŭ în Bucuresci, din care unulŭ se socotesce dreptŭ unŭ carŭ de lemne ce sunt datorŭ a ŭ duce la Crăciunŭ, și unŭ carŭ li se socotesce iară în ȝile de clacă la a cărora cercetare faȝă fiindŭ și Nicolae Novăcénu stăpănu moșiei, mai întăi ne arétă luminată carte deschisă ot. lét 1775 a Mărieŭi sale Alexandru Vodă Ipsilantŭ, în care se poruncesce a se apuca toȝi sătenŭi ce vorŭ fi pe acéstă moșie Novaci, ca să-șŭi facă claca după obiceiŭ, câte 12 ȝile pe anŭ, cum și dijmă din tóte semănăturile ce vor fi pe moșie să aibă a da din 10 una; vinŭ și rachiŭ să nu fie volnicŭ a vinde sătenŭi, ci numai stăpă-nulŭ moșiei; poruncindu-se și către Ispravnicŭi judeȝulŭi, ca orŭ-care din sătenŭi nu vorŭ fi supuși acestorŭ ponturi, fără de voŭe să'ŭi supue. Mai arétă o ana-fora a veliȝitorŭ boerŭ ot. létŭ 1782, Iulie 7, întărită și de rėposatulŭ întru

deprinseseră încă de sub Domnia lui Mavrogheni, nu conveneau mō-

fericire Nicolae Vodă Caragea, avându judecată înaintea D-lorū veliților boerī cu Mihaiū Merulea și Toma Țivică, vechilī și celor-l-altī sātenī din satulū Novaci, pentru nesupunerea răspunderēi clăcei, i dijmēi din bucate și vinđarea de vinū i rachiū, și se poruncesce cu orānduitū mumbășirū, prin marafetulū boerilorū Ispravnicī de județ, ca la cercetarea ce va face în fața locului, pre care va dovedi din sātenī, că nu s'aū supusū a'și face claca și a'și da dijma pe deplinū cu voie, fără voie să-ī supue, cum și căștigu ce se va dovedi din vinū i rachiū, să-l împlinēscă stăpānului moșiei, ne mai arētā și altā anafora ot. lēt 1785, Octom. 19, a D-lorū boerilorū dela depertamenturī unde aū avutū judecatā, iarāși cu unū Călinū omū vechilu și celor-l-altī sātenī pentru vênđarea de vinū, care anafora este întărită și de Măria sa Mihaiū Vodă Șutulū poruncindu-se ca iarāși prin marifetu D-lorū Ispravnicīi județului, să-și afe împlinire de căștigulū vinului. Deosebitū de tōte acestea anaforale și judecāți ce aū avutū, unde la tōte ș'aū aflatū dreptatea, arētāndū numitulū Nicolae Novăcēnu și prin graiū, că de rēlū acestorū zurbagiī și rāsvrătitorī, satu nu este cu puțință a-lū mai stringe și a-lū face precum aū fostū, și fără de a-l mai întreba, în silnicie s'aū pusū de ș'aū făcutū case tocmai în temeiu liveđilorū de fēnū și de pomī, dintr'a cărorā pricinā nu se folosesce cu nimioiū, că după ce nu voru să se supue poruncilorū și obiceiurilorū pāmēntului, nici garduri nu-și facū, nici păzitorī la viī nu-și punu, și câte semēnăturī facū cu grāū, porunib, ilū mănāncă iarā vitele lorū, și remānu atāt ei lipsiți de hrană, cât și stăpānu moșiei nefolositū de dijma ce ar putea să dōe și mai vērtosū și câte unū omū streinu de vine să are pe moșie, nu se alege cu nimicū, din pricina vitelorū lorū, părăsindu-se de a mai veni altā datā să are pe acēstā moșie Novaci, o pascu cu vitele lorū fără nici unū folosū alū stăpānului, asemenea și de fuge sēu mōxe vre-unū omū din satu, și orī de-ī rēmēne casā sēu liveđi de fēnu și de pomī, ei din sine se facū stăpānitorī pe acele rēmasurī pretenderisindu-le ca însăși a lorū moșie. Intrebāndū pe pīrīți ce aū a respunde impotriva acestora? cât pentru arăturī și semēnăturī pe altā moșie nu puturā țāgādui, cât și pentru vite că facū stricāciune, iar pentru case că sunt în tomeiu liveđilorū, điserā ca acolea au pomenitū satulū; a cărorā răspunsū nu are nici un temeiu, în vreme ce pīritu Novăcēnu, ne arētā, că este locū de satu mai în susu, pe valea Chividonului, și nu voiescū a face case, și însine amū vēđutu, că tōte casele sunt în marginea liveđilorū de fēnū, și de pomī, pricinuindū mare stricāciune, cum și unū Mihaī, fără de a-l întreba, și fără de a se așeđa cu stăpānu moșiei se pusese acumiū să-și facā casā tocmai în maidēnū lāngā liveđi, unde altā datā n'aū mai fostū casā, și cūci aū āmblatū pīritulū să'lū embodisēscă, aū sāritu să'lū batā. Decī după cercetarea ce cu amēnuntulū făcemu în fața locului, se cunoscū lucru în faptā, că numiți sātenī, ce se aflā șeđetōri pe moșia Novaci, se pōrtā cu mare nesupunere, și numai o reutate este între dēnșii, că după atātea hotărīri Domnescī s'aū arētātū nesupuși, pricinuindū mare pagubā stăpānului moșiei, carī chiar în jalba lorū de acumū đicu și se lēgā, că nu urmēzā a le lua claca câte 12 đile, ci le iō câte 13, unde ei nu sunt următorī nici obiceiului, ci numai turburā luminatu Divanū cu jālbi netemeinice, și deosebitū jāluescū că āmblā să-ī gonēscă din căminurile pārintescī, unde s'aū pomenitū, punēndū temeiu la jalbā ca cānd ar fi ei stăpāni, și gāsescū cu cale de se va socoti de către Inalta înțelep-

nastirilorŭ. Egumenii, episcopii și mitropoliții încercară să restabilescă

ciunea Măriei tale, ca să se orânduiască unŭ mumbașirŭ cu luminată volnicie, să vie la fața locului și să le stoe mumbașirŭ asupra, ca fără voia lorŭ să-î supue a-și împlini ȃilele de clacă, cum și dijma din tôte, după obiceiul pămên-
tului și condica Divanului, și pentru a lorŭ nesupunere și supărare ce facŭ
luminatului Divanŭ cu jălbi netemeinice să-î aducă aici la București, să-și
iee căduta pedépsă, de către Înălțimea ta, spre a se păzi altă dată c.1 acestu
feliu de jălbi și a se supune cu a-și face claca și a răspunde dijma stăpânului
moșiei, să nu se pricinuiască pagubă; după cercetarea ce făcu, părerea într'a-
cestași chipŭ este, iară hotărîrea cea desevêșită rămâne a se face de către
Înălțimea ta.— 1793, Noembre 20.

Costache Caliarhu.

Cond. XXV, pag. 163.

*Mateiu, i Radu și Gregoric vechilii și celorl-ali locuitori după Valca-
Călugărească sud. Saac cu nisce arnăuți ce ținŭ în arendă moșia Cernătesci
pentru vîndarea vinului.*

Io Alexandru Costan. Moruzi Vvd

Dândŭ jalbă Domniei mele Anastasie și Iônŭ arendari, cerendŭ întărirea
la alegerea judecăței ce li s'aŭ făcutŭ, amŭ întrebatu Domnia mea pe zapciulŭ
celŭ orânduifŭ, de aŭ pîrîții locuitori vre-o apelație, și arêta Domniei mele,
că pîrîții locuitori de cum aŭ făcutŭ judecata hotărîrea acêsta, s'aŭ sculatŭ
de s'aŭ dusŭ fără de a nu se arêta, cu nici o apelație; decî amŭ întăritu
Domnia mea anaforaoa departamentului, și poruncimŭ dumnévostă ispravni-
cilorŭ, ca după cum se coprinde mai în josŭ, să urmați întru tôte. 1793, Iunie 20.

Vcl Logf.

Prca Înălțate Dômne,

Din luminată porunca Înălțimei tale prin zapcialiculu D-lui ciaușului
de aprođi, s'aŭ înfășisatŭ la judecată Mateiu, i Radu, i Gregorie vechilii și cea-
l-ali locuitori de pe Valea-Călugărească sud. Saac, cu jalba ce aŭ datŭ Măriei
tale, arêtândŭ că atâtŭ ei, cât și pîrîții moșiilor s'aŭ aflatŭ și se află locni-
tori pe moșia Cernătesci sud. saac a M-rei Glavacioculŭ, și din vechime aŭ
avutŭ obiceiŭ, cu slobozenie de vîndarea vinului, i alte alișverisurŭ ale ca-
selorŭ lorŭ, fără de paguba stăpânului moșiei, cu havaetuli celŭ dreptŭ și cu
cale, iară acum cumpêrândŭ venitulŭ acesteŭ moși nisce arnăuți, nu-î îngă-
duesce după obiceiulŭ ce aŭ avutŭ a se neguțitori, și cerŭ dreptate, și arêtară
jăluitorii unŭ zapisŭ iscălitŭ de unŭ Misailŭ Monahŭ, isprăvnicelulŭ moșiei
Glavaciocŭ cu 3 martori cu létŭ 1778, Maiŭ 15 ce-lŭ dă la mâna lui Gregorio
Ploescenu, în care scrie că aŭ cerutŭ, ca să-î dëe unŭ locŭ de o casă de cărci-
ciumă la Rachierŭ, sub cōstă din susulŭ drumului Ploescilorŭ, și i-aŭ datŭ
voie ca să-și facă casă de cărciumă, cu tocmelă ca să se dëe pe anŭ câte tal.
10. Ne-aŭ mai arêtatŭ jăluitorii și o adeverință a lui Iosefŭ Dichiulŭ M-rei
Glavacioculŭ, cu létŭ 1785, Noem. 14 ce o dă la mâna Radului, în care scrie
că-î vinde unŭ vadŭ de cărciumă de la Valea Popei, de unde vinde elŭ vinŭ,

claca cu drepturile proprietății, după *pontul* lui Alexandru Ipsilante.

și tocmeala-i este, ca să-i dăe pe an tal. 10 și să aibă a vinde vin până la împlinirea anului nesupărat de nimeni; ne-au mai arătat și altă adeverință a lui Chiriță ispravniculu, i Gheorghe Logf. și Costandinu Caragicu, cumpărătorii venitului moșiei, cu lăt 1791 April 5, ce scrie așa, adică: «noi cei ce am cumpărat venitulu moșiei Glavacioc într'unu an, cu zapisu după obicei, cum și zapisulu ne scrie totu după obiceiulu vechiu, cum și alți frați cumpărători moșiei aceștia, ne-am învoit și am dat adeverință la mâna Radulu cărciumarulu, ca să vîndă vinu și rachiu, cum au avut și mai înainte voie de la alți frați cumpărători; asemenea am dat voie, ca să nă rămăe locul fără venit,» față fiindu și Anastasie, i Panaitu cumpărătorii venitului moșiei, ne arătară un zapisu, care-lu vedum iscălit de Neofitu Archimandritulu, ce este acum Egumenu Mănăstirei Glavacioc, cu lăt 1793, Mart. 25 ce-lu dă la mîna lui chir Atanasie, i Arghirie, i Ionu și Panaitu, în care scrie, că a vîndut venitulu moșiei Cernătescu, ce este a M-rei, pe două ani, pe an cîte tal. 1165 și pe unu an au primitu baui toți, adică pe lăt 1793, iar pe lăt 1794 s'aibă a-i da la Ianuar 20, iară cei-l-alti tal. 365 s'a-i dăe la Martie 25 și s'aibă a lua ori-ce venit va fi pe moșie, adică otașina, gîrdurăritlu, cărciumile, scaunile, dijma grăulu, i a orzulu, i a porumbulu, a finulu, cum și claca cea obiceiuită a loculu și din ori-ce, afară numai din vinăriciu și din pîrpăru, ce n'au să stăpănescă, și să aibă totă voia, să nu lase să-si facă cuptore și băcăni cum și cărciumi; ne mai arătară arendașii și o jalbă ce a dat Măriei tale Neofitu, egumenulu M-rei Glavacioc, arătîndu, că unii din locuitorii, ce locuiesc în acele părți și pe alte moși, vinu pe moșia sfintei M-ri de se neguțioresc, făcendu-si alișverisulu lor, cu vinuri, i rachiuri, i căsăpii, i cuptore, și alte negustorii, fără scirea mănăstirei, și se rogă Măriei tale, a se face luminată poruncă, ca de acum înainte cine voru veni pe moșie, ca să-si facă alișverisulu lor, să aibă datoria a veni înainteii la sfînta M-re ași face aședămintu cu M-rea, după obicei, ca să aibă și Mănăstirea oșeși-care folosu de la dănsii, și la lăt 1793 Mart. 2 în dosulu jălbei, sub pecete, s'a făcut luminată porunca Măriei tale către D-lor boerii ispravnicu al județulu, ca să teorisască jalba acăsta și să aibă a urma după hotărîrea Divanulu și obiceiulu pămîntulu, a opri pe acei locuitori, să nu mai facă vîndare de vinu, i de rachiu, fără de numai bucatele M-rei să se vîndă, după privileghiurile ce au stăpăni moșiei, și așa să se îndrepteze; și egumenulu neputîndu merge în fața loculu, au făcutu vechilu pe acești cumpărători al venitului moșiei, și judecându-se înainte D-lor ispravnicilor din sud. Saac cu Mateiu, i Radu și cu alți cetași al lor, locuitori din Valea Popei, dintr'acești județ, și ne arăta o anafora a D-lor ispravnicilor iscălită de D-lu Costandinu Movila, i Ionu Găina armașul, ispravnicu județulu, i Barbulu judecătorulu, cu lăt 1793 Iunie 7, în care scrie, că pîrșii Mănăstirei au arătat, cum și scriu adeverințe, că pe totu anulu s'au învoit pentru vîndarea vinulu, și avea voie de vindea, cum și pîrșii lor arăti, că au avut obiceiulu acesta de a vinde vinu; și acum Anastasie vechilu nu îngăduesce nicu de cum, și neodihindu-se nicu o parte, nicu alta de acolo, li s'au pus sorocu, ca până în trei dăle să se afle amîndouă părțile la luminatul Divanulu Măriei tale, după cum mai pe largu se coprinde pentru tôte întru acăsta Anafora ce facu către Măria ta; mai scriu D-lor ispravnicu și acăsta, că în

Locuitorii se opuseră. D'aci conflicte, rebeliuni și judecăți. Alexandru Moruzi silitu fu a nu concede în totul mōnastiriloru, episcopiloru

cârciumile pîrîților se găsește vinu pusu, care se vinde, și fiindu pe drojdiu ca să nu se strice, vara fiindu, li s'au pusu sorocu de douē sēptămau, ca într'acēstă diastimă să se vîndă până-și voru isprăvi pricina, și la ce parte să va da dreptatea, își va căuta folosul sēu; iar pentru că au arētatū în jalbă, că s'au făcutu mori, după cercetarea ce au făcutu, nu s'a găsitu nici o mōră; mai arētară arendașii, că Radu a vîndutū 300 vedre vinu, i Gregorie vedre o sută nouē-deci, și acum are altă bute de vedre o sută, i Mateiu vedre 250 și ceru cāstigu, dară acestu vinu ce au fostu vîndutū numai vedre 250 i Gregorie vedre 250 și mai are o bute de vinu în pivniță de vedre 100, i Mateiu au vîndutū vedre numai 120, amū întrebatu pe pîrîții de mai au vre-uuu sinetū alu egumeniloru de mai naiute, sēu alu egumenulu ce se află acum, prin care să le dēe voie ca să vîndă vinu, și rēspunseră că alte sineturī de la egumenū n'au, fără numai acestea ce le aretară, apoi a doua zi veniru de aretară, că au o carte Domuēscă prin care li se dă voie să vîndă vinu, puindu și sorocu, ca să o aducă. În urmă viindū arētară, că acēstă carte este la unū preotū, ce este dusu la Buzēu; au mai ȑisū că au și unū hrisovū ce este la . . . . . Vichegeanu de aici din Bucurescī, și în urmă veniră de iarăși arētară judecāței, că printr'ocelū hrisovū le dă voie să vîndă la Dēlu în crāmī, iar nu în Silisce, unde au ei cārciume acum; în cea de pe urmă cerură si protimisis, ca să-ȑ scōțā din moșie. Deci din cercetarea acēsta se alege că sineturile ce le-au arētatū nu sunt de nimicū spre folosul lorū, fiind-că celū de *Misailu* este vechiū, și ce au vrutū au făcutu atuncī, ca unu ispravnicū, iar celū de la Iosefū este de unū anū, care s'au isprăvitū soroculū, și peste anū nu se ține în sēmă, că nu pōte să strice privilegiulū nefiindū stăpānū de sēvērșitu, ci ca unū epitropū nu pōte strica privilegiulū stăpānirēi; asemenea și sinetulū arendașilorū nu este în de nimicū, fiind-că s'au înșelatū, sēu că așa au vrutū, nu pōte iarăși să strice privilegiulū moșiei, fiindū ei vremelnici; ci dar găsimū cu cale: arendașii cēști de acum să fie volnici a-ȑ opri de totū de a nu mai vinde vinu i rachiū (atāt pe ei cāt și pe alȑi) și prin judecată isprăvnicēscă dovedindū cāt vinu au vîndutū, să se socotēscă cu ei, și cāstigulū ce va eși peste prefulū vinuluȑ ce l'au avutū ci cumpēratulū să fie alu arendașilorū, iară pentru o bute ce este în pivnița luȑ Gregorie de o vinde să o aridice de acolo. Cāt pentru protimisis, fiind-că acum ântăiași dată au făcutu pira acēsta, nu li se dă ascultare, fiind-că după hotărīrea de protimisis a Mărieȑ Sale Mihaiū Vodă Suțulū, ce la anaforaoa D-lorū veliților boerī s'au făcutū cu létū 1791 Decem. 20, n'au dreptate, de vreme ce numai până la Maiū ântăiu au avutū protimisis, care sorocu au trecutū; iar hotărīrea cea de savērșitū remāne a se face de către Iuālȑinea ta. 1793. Iunie 16.

Dimitrie Catargiu, Mateiu Grecenu, vātaf. Dimitrie Perdicaru, Gregorie Brezoianu biv. Pit.

Cond. XXIV. fil. 284.

și nici chiar mitropolitului. Dămu în notă câte-va acte de această natură.¹

1. Iată actele relative :

Anafora a Egum. Horezului pentru locuitorii de la Baia de feră sud. Gorj, cari se împotrivesc la obiceiurile pământului.

Jăluiesc Măriei tale că am dreptate cu sătenii din Baia de feră sud. Gorj că fiindă această moșie Baia de feră a sfintei M-ri Horezului, și stăpânind-o M-rea fără de nici o pricină, numiți săteni din Baie estimpă prin mijlocul D-lui Stolnic Dumitrache ispravnică sud. Gorj, s'au arătat împotriviți venitului acestei moși a M-rei, că după obiceiă fiindă datoră ca să răspundă M-rei dija din porumb, i din mei, grâu și oră ce felă de semănături voră pune pe moșie, precum și dija de fină, și să lucreze și cele 12 zile de clacă după obiceiă, pătind-le mai sus numitulă boeră a fi după cum au vrut ei, nici unele de acestea n'au vrut să le împlină, și este sfinta M-re păgubă, atât dija porumbului, a meiului și a grăului și a altor semănături, precum și de venitu perdelelor de oi, și de zilele cele 12 de clacă nevrândă să lucreze, ci numai cât au lucrat ună câte o zi iară nu mai mult, nici cu plugurile n'au vrut să iasă să are câte o zi de plugă după obiceiă, ci la toate și pentru toate sunt nesupuși și împotriviți, și fiind moșie de munte această Baia de feră, obiceiulă este, precum și la toate moșiile muntelui, de da locuitorii bani în loc de dija de fân, și ei de la moși strămoși loră totă cu bani au plătit, cum și ună munte Mărușă l'au oprit ei, și nici i-au plătită havaetulă nici l'au slobodită să-lă de Mănăstirea la alții, fiindcă alți mușterii da pe acestă munte tal. 140 și mai mult, iară ei îl țină în silă, și cu totă ca și mă rogă la noianulă milostivă Măriei tale să-l lumineze D-deu asupra dreptăței năstre, a se face luminată porunca Măriei tale, cu mumbașir asupra loră să ne împlină dijmurile după foile ce le are sfanta M-re, precum și zilele de clacă să ni le plătescă cu bani, după cum am plătit și noi la alții de au lucrată lucrurile sfintei Mănăstiri, asemenea și perdelele să ni le împlină, să ne plătescă și zilele de plugă, ce n'au eșit să are M-rei câte o zi, ci am plătit la alții de au arat M-rei, cum să ne plătescă și havaetulă muntelui ce l'au ținut în silă, și vină și rachii să nu vândă, ci să se opră, ca să se vândă ală M-rei, fiindcă la toate moșiile mănăstiresci și boeresci să urmăză această, numai ei se arăta împotriviți la această moșie. Luminate Dămine, acestă nămă de omăni la căți Domni vină și caiacamă și ispravnică, la toți da jălă neadevărate, de turbură divanurile, și cu așa jălă încurcă în toți ană veniturile moșiei de mai de nu vedem nimic, ci fiindcă păte și la Măria ta voră veni să jălă, să nu li se deă credemăntă, senu sinetă la mână, ci să fie opriți, și dată scire la Mănăstire ca să venimă să ne judecămă cu dănsii, căci osebită de celea mai susă arătate, avemă și altă judecată cu dănsii, că avăndă o pădure oprită, s'au pusă în silă de au tăiat-o, și multă sumă de liveți au slobodită cu vitele loră, și este Mănăstirea păgubă de acestea toate, mă rogă Măriei tale să amă dreptate, și ce va fi mila Măriei tale.

Ală Măriei tale prea plecată și către D-deu rugătoră de sănătatea Măriei tale Pahomie Egum. Horezului, sud. Vâlcea.

De altmintrelea, precum ȕiserămŭ mai susu, în primele ȕile a lui A. Moruzi țȕeranulŭ se vede a fi fostu în cȕât-va apȕratu nu numai în potriua pretenȕiunelorŭ monȕstiresci, ci și în procesele cu boerimea proprietarȕ. Așia e casulŭ cu satulŭ Conȕșȕi alu paharnicului Ionu Moscu în coprinderea urmȕtore :

Anaforaoa satului Conȕșȕi din Sud. Dȕmbovița cu D-lui Paharniculu Ioanŭ Moscu pentru clacȕ.

Io Alex. Const. Moruzi Voivod.

Poruncimŭ Domnia mea D-vȕostrȕ Ispravnicilorŭ sȕ urmașȕ întocmai, spre a se face îndestulare la dreptatea lorŭ întru tȕte. — 1793. Decem. 2.

Vel Logof.

D-ta vel logf. de țȕra de susu, sȕ teorisesȕ jalba acȕsta, și celea obicȕ-nuite dupȕ condica Divanului, sȕ arȕșȕ Domniei mele cu anaforaoa Domniei tale. — 1793, Febr. 23.

Biv. vel Stol.

Cond. XXIV, Fila 9.

Io Alexandru Const. Moruzi Vvd.

Poruncimŭ Domnia mea D-vȕostrȕ Ispravniciloru ot. sud. Ialomȕța, la celea ce sunt obicȕ-nuite dupȕ condica Divanului adicȕ claca și dijma, sȕ faceȕ pe locuitorȕ a fi urmȕtorȕ și fȕrȕ de voia lorŭ, spre a-șȕ clȕcui ȕilele celea orȕnduite în condicȕ, cu lucrulŭ, și vitele sȕ și le pȕzȕscȕ a nu cȕlca și a nu strica locurile arȕturilorŭ de bucate și liveȕile de fȕnŭ, dȕndu-le la acestea nizamulŭ celŭ cuviinciosŭ, iar pentru arȕturȕ sȕ cercetașȕ D-vȕostrȕ, care este pricina de nu vorŭ sȕ are pe acȕstȕ moșie unde clȕcuescȕ, și se ducȕ pe moșii strȕine de sȕmȕnȕ bucatele lorŭ ? și de aŭ vre-unŭ cuvȕntŭ la acȕsta sȕu numai din rȕu nȕravŭ o facȕ, spre paguba stȕpȕnului moșiei, și sȕ însciinȕșȕ Domniei mele. — 1793, Mart. 12.

Vel Logof.

Prȕ Inȕlȕtate Dȕmne.

Cu smeritȕ anaf ra însciinȕșȕmŭ Mȕriei tale, cȕ sfinta Metropolie are moșie la Sud. Ialomȕța ce se numesce ȕcsintia, și locuitorȕ ce șȕdȕ acolo, cu sȕlȕș-luire pe numȕta moșie, dupȕ ce spargŭ și stricȕ moșia cu vitele, și dupȕ ce arȕturȕ și semenȕturȕ nu facȕ pe dȕnsa, ci se ducȕ de arȕ pe alte moșii strȕine, și acȕsta o aŭ numai suhatŭ de vite, apoi nicȕ claca cea orȕnduitȕ nu se supunŭ a face în lucru, dupȕ cum este vechiulŭ obiceiŭ alȕ pȕmȕntului cȕte 12 ȕile pe anŭ ; ci ne rugȕmŭ Mȕriei tale, ca sȕ fie luminatȕ porunca la Dumnȕlorŭ boerii Ispravnicȕ alȕ județului, ca sȕ-ȕ supue a-șȕ da celea ce sunt datorȕ pentru adetulŭ pȕmȕntului, clacȕ sȕ-șȕ facȕ dupȕ obiceiŭ, vitele sȕ și le pȕzȕscȕ a nu strica liveȕȕ de fȕnŭ si locuri de hranȕ, și arȕturȕ sa faca pe acȕstȕ moșie, dȕrȕ nu întrȕaltȕ parte, ca sȕ nu aibȕ nicȕ sfanta Metropolie paguba din pricina lorŭ ; iarȕ aniȕ de la milostivulu Dumneȕu rugȕmŭ ca sȕ fie nultȕ și fȕricȕșȕ.

Pré Înălțate Dómnne.

După luminată porunca Măriei tale, zapciu celú orânduitú aú adusú înaintea nóstră pre vre-o câți-va din numiții jăluitorí, și cetindú acéstă jalbă a lorú, D-luí paharniculú Iónú Hagi Moscu s'aú apucatú de tăgăduire dicendú, că D-luí mai multú peste orânduiala și peste obiceiú pământuluí, nicí la clacă, nicí la dijmă, nicí la altú nimicú nu-í supără, dreptú aceea găsimú cu cale să fie luminata poruncă Măriei tale către D-lorú Ispravnicii județuluí, ca în-fățișându-se înaintea D-lorú pe numiții jăluitorí cu ispravnicelulú D-luí Pă-harniculú Moscu, ce-l are la acea moșie, care scie, să cerceteze, și ceea ce se va dovedi că li s'aú luatú mai multú peste orânduiala și caidulú Divanuluí să li întórcă înapoi, apărându'í ca de acumú înainte nicí la clacă, nicí la dijmă să nu fie supărați mai multú peste caidulú Divanuluí, ci atât dılele clăcei să le facă în patru rândurí pe anú, adică treí dıle primăvéra, treí dıle véra, treí dıle toamna și treí dıle iarna, cum și la tóte cele-l-alte dijmuirí și drepturí ale moșiei să se urmeze după obiceiulú pământuluí ce are întocmitú în condica Divanuluí; iară hotărírea cea desévêrsítú rămâne a se face de către Înălțimea ta. — 1793, Noembre 26.

*Vel Vorn.**Vel Logof.*

Cond. XXV. Fila 151.

Chiar și inpotriva zapciilorú, Alexandru Moruzi aú apêratú unele satele, ordonându să li se restituie locuitorilorú banii cu nedreptú împliniți de la ei, ba încă în sumă îndoită.

Așia este pitaculú Domnescú următoriu :

Io Alexandru Cost. Moruzi Vvd.

Acești talerí una sută două-șeci și cincí și jumătate, poruncimú Domnia mea, ca să-í întórcă numiții zapcii îndoitú, cu carí baní să mórgă sluga Domniei mele de împreună cu jăluitorii înaintea Ispravnicilorú de județú, ca să se dœe pe la mânilorú locuitorilorú sătení de la carí s'aú luatú, și să aducă Domniei mele adeverințele locuitorilorú, cum că fiteși-care ș'aú luatú banii lorú îndoiți, și la slujba zapcilăculú altă dată să nu se mai metahirisescă aceștia și lângă acésta poruncimú D-luí vel Vist. ca de la numiții zapcii să aliverdisescí și trépădu mabeigiuluí; așisderea și pe Nicoli Zapciu să-lú ducă mumbașirulú acolo, ca să facă teslimú pe acei lude în mânilorú Ispravnicilorú și să aducă adeverinți. — 1793, Mart. 30.

Cond. XXIV, fila 47.

Unulú din casurile, destulú de numeróse, de urmărire prin mumbașirí a banilorú datoriti la locuitorí, deosebitú de clacă pe lucru la moșii, este și celú următoriu :

Anaforoa ce s'au facutū în dosulu jalbei Stancului, i Dinulu, i Drago-miru și Marinū pentru tal. 49 bani 60 ce au să iee de la Dumndelū Dumitrache Falcoianu cluceriū, de pe lucru.

Io Alex. Costan. Moruzi Voivod.

La acéstă anafora a Departamentului rămândū jăluitoří mulțămii și odilniți, precum și zăpis aii datū la canțelaria Divanului Domniei molo, în-tărımı Domnia mea anaforoa acéstă și orânduimū pe sluga Domniei molo . . . Paharniceli, spre a se face urmare precum se coprinde mai jos.—1793 Sept. 13.

Prē Inalțate Dōmne,

Piritulū Isprăvnicolu nu tăgădui datoria acelorū săpători, de tal. 49 bani 60, numai ăisă, că fiindū elū venitū la Bucuresci pentru alte trebī, și bolnă-vindu-se, de aceea nu le-ai plătitu și că să mōrgă cu mumbașiriū afară la casa lui și să le plătescă, a căruī cerere se primi, dară el să aibă a plăti și tre-pădulu mumbașirulu și deciniala, și găsimū cu cale, cu luminată porunca Măriei Tale să mōrgă mumbașiriū cu ei diupreună să implinōsă banii și să-ī dōe doplinū în mână jăluitořilorū, fiind-că ăiseră, că mergū și ei în fața loculu; iar hotărīrea coa desăvērșitu rămāne la Măria ta.— 1793, Sept. 12.

Costandin Baratovu Cluceru. Ștefanu Medeln. Antonie Fotino. Costantinu Olopēnu.

Cond. XXIV, Fila 433 bis.

O altă mōsură este luată prin circularea următōre adresată la 17 județe și la căimăcămia Craiovei :

Io Alexandru Costan. Moruzi Voivodu.

Dumnuvōstră ispravnicilorū ot sud. . . sănătate, fiind-că unū din locuitori sunt nărăviți, fără de nici unū folosū și trebuință, de daū pârjole câmpuriloru, lăsādu foculu de arde fără de nici o pază, cum și alți din locuitori drumeți pe unde poposescū făcēndū focuri de încălăditū, un-lū stingu la ridicarea lorū, și din lenevire lasă foculu arđōndu, și întindēndu-se se aprinde totū câmpulu, de rēndū, din care acéstă pricină de pârjole multe pagube s'au întēmplatu la fōnețe, la ariile cu paie, la dumbrăvi, ținute, cum și la nămestii, precum și pricinū de jălbi și judecăți amū vēdutu Domnia mea îndostule, și fiind-că acéstă aii fostū oprită și mai d'înainte, iată vē poruncimū strașnicū, ca să dați scire la toți de obște, spre a se feri verī-cine de una ca acéstă, pentru că de so va cuteza vre-unulū în potrive acestei porunci a urma, bine s'ī scie că unulū ca acela, nu numai va plăti ori-ce pagubă se va întēmpla, ci încă se va și pedepsi strașnicū ca unū călcatōru poruncei, de care pururoa să vē fie în grija, s'ī cercetați ca să dovediți și să aflați pe unulū ca acela, spre a-lu însuiița Domniei molo. — 1794, Febr. 17.

Cond. XXIII, Fil. 206.

În timpul războiului din urmă mai mulți locuitori, precum am văzut, cu diferite titluri intraseră în oștea austriacă, iar alții (devotați lui Mavrogheni) fuseseră robiți din țară și duși în Ardeal. Satele din care erau asemenea locuitori rămăseră încărcate la cislă cu numele lor și deci reclama uzurarea dăreii pentru cei neîntorși încă din Ardeal. Afacerea, încă din 1791, nu este cu totul terminată și Domnitorului, în 1794, Ianuar, cere Ispravnicilor din județe isvoduri de toți locuitorii rămași în Ardeal, arătându-și vîrsta și chipul lor, ca să le reclame extradarea.

Este curiosă această afacere prin aceea, că este ca o *contre-partie* la cererile Austriei de estrădare a preinșilor dezertori din armata austriacă.¹ Nu avem nici un document ulterior din care să putem constata, că cererea lui Al. Moruzi a fost satisfăcută de Austria.

Dacă unii români pămîntenii intrați în oștea austriacă nu putu cu înlesnire scăpa din ea, nu cu mai puțină greutate putu să-și capete licenciarea și oșlenii pămîntenii rămași sub drapelul țerei. Eacă formalitățile, cu care unu seimenu putu fi licenciatu dintre seimeni, după 26 ani de serviciu :

Anafora ce s'au facutu în dosulu jalbei lui Iene Seimenu pentru a fi apêratu de slujba.

Prea Înălțate Dômne,

Eu ticălosul mă află slujind seimenu la stégul al doilea spătărescu, din dîlele Măriei sale răposatului întru fericire Grigorie Vodă cel Botrân, care a făcut Pandelomonul; carole ajungîndu la mare slăbiciune și în vrêta bătrînețelor nu mă pociu sluji, mă alesu sunt boșorog, picioarele mi s'au luat din Ele, de sunt 3 ani și nu sunt vrednic de a-mă căștiga măcar hrana gurei; taleri 10 sunt dator ca să-mă plătesc rîndurile ce am rămas rămasiță, neputîndu sluji din pricina bôlei, și nu am ticălosul măcar o para; pentru care sperîndu-mă, am căzut la mila Măriei tale, să to

1. Iată o carte din 23 Noembre 1791, din care vedem cum se urmărește chiar de Suț repatrierea Românilor, cari luaseră serviciu în oștea austriacă :

Carte închisa la Ispravnicii Mehedințiloru, pentru Mihai i Părvulu ce se afla la reghementuri în țera Neamțesca.

Credincioși boeri Domniei mele Alecsandre biv. vel Sărd. i Costachio Pantea biv. vel Serd. Ispravnicilor ot. sud. Mehedinți, am văzut Domnia mea înștiințarea de la 15 ale lui Noemyre, ce ne faceți pentru Mihai i Părvu ce sunt pămîntenii și dajnici ai visteriei, cari se afla în țera neamțescă, la reghimontu Cailu și Brincan, pentru care avem Domnia mea purtare de grijă de a veni la locul lor, și nu lipsim a răspunde D. nămăvoștră și fiți sănătoși.

Cod. din 1791, Fila 201.

milostivescī asupră-mī, de a fi ertatū de slujbă, făcēndu-mī și luminatā carte de apērare, să potū trăi în pace cât voiū mai avea dīle, că altā putere nu amū, și maro pomauă va fi Măriei tale, mai alesū că amū și eū feciorū de slujesco deosobitū totū la acestū stōgū.

*Robulu Mariei tale Ene Seimēnu,
neputinciosu din Ele.*

Dumnōta vel Spătarū să corectezī jalba acōsta. 1794, Octom. 13.

Io Alexandru Cost. Moruzi Voivodū i gpod.

După pliroforia ce dă Domniei tale, D-luī vel Spătarū, de starca luī, poruncimū Domnia mea să fie apēratū de slujbă. 1795, Febr. 26.

Vel Logof.

Prea Înălțate Dōmne,

Din luminatā porunca Măriei tale amū cercetatū jalba acestuī Seimōnū vēdēndu-lū și insumī, și m'amū pliroforisitū, că cu adevēratū se află fōrte în vērsta betrānețelorū și neputinciosū de tōte de a mai fi vrednicū de slujbă, și se află și bolnavū, de slābiciunea betrānețelorū în cât nu se pōte purta nicī pe piciōre, ci cu cale cere mila Măriei tale a fi apēratū de slujbă, și numai unū feciorū are, care și acela se află slujbașū iarā Seimōnū, și rămāne la mila Măriei tale. 1795, Febr. 20.

Vel Spătaru.

(Cod. XXVIII, pag. 101).

Dorința sătenilorū de a deveni proprietari, ca așīa să scape de clacă și de angarale, se manifestă prin mai multe acte din condicele Domnesci de sub Alexandru Moruzi. Unu interesantū procesū de proprietate urmă între locuitorii de la Valea Lungă, județulu Dāmbovița cu Cantacuzinescī și Hrisoscolei. ¹

1. Iată unele acte relative:

Locuitorii de la Valea Lungu sud. Dāmbovița cu Cantacuzinescī, i Hrisoscolei pentru moșia Valea-Lungă.

Io Alex. Cons. Moruzi Voivod.

Cu acōstā anafora Dumnōlorū velițiloru boerī s'aū înfățiatū la Divanū înaintea Domniei mele Cantacuzinescī i Hrisoscolei cu locuitorii Lungeni, unde cercetāndū Domnia mea, ca să ne pliroforisimū mai āntei din sineturi vechi de pricina acestei moșii pe care și o parte și alta o cerū ca a lorū, nicī numiții boerī nu avurā să ne arēte sineturi vechi, nicī locuitorii nu avurā altele, de cât sinetulū acelorū doi rēposați boerī Cantacuzinesci de 62 de anī, care este pe numele luī Mușatū, cu trei copii ai luī, că s'aū rescumpēratū de la D-loru cu pāmēntu de împreună, în care nu scrie nicī cât este partea aceluī Mușatū, nicī pre unde și din ce moșii e auume, și așa rāzemāndu-so și o parte și alta la cuvēntulu stāpāniroi, care osto cu cale și trebuinciosā a so dovedi

Și când proprietatea era disputată țeranului, el îl cerea să i se

la fața locului prin mărturiile vrednice, amă cerută Cantacuzinescilor și Hrisoscoleului să ne arăte vremea când pot să se afla la numita moșie pentru cercetarea acésta ca să fie rânduită cu hotărîre, și-și puseră înaintea Domniei mele sorocul la 10 ale lui Marte a se afla unul din Dumnélor acolo la cercetare; decî poruncii Domnia mea Dumnévoastră Ispravnicilor, ca în fața locului mergîndu, unul din Dumnévoastră, unde să fie amîndouă părțile să faceți cercetare cu carte de blăstemu printre locuitorii împrejurăși, cari să nu fie nici rudenii, nici împreună ședători pe acésta moșie, de au stăpînit acești Lungeni, orî totă acésta moșie precum zicu, orî parte dintr'ensa și câtă parte de unde și până unde? de când și până când? și ce felu de stăpînire au avutu? de au lătu și dijmă cu cele-lalte dreptăți ale moșiei, sîu de au fostu numai ei nedajnici de dijmă i clacă? cum și mărturia ce voru avea numiții boeri, ot ómenî străini adiófori, asemenea să se cerceteze, și toți precum voru ști adevărul mărturisindu dreptu în frica lui D-zeu, să iscălósca în dosul cărței blăstemului, și fiteș-care de împreună cu anafora Dumnévoastră viind amîndouă părțile aici la Divanu, se va face hotărîrea cea desevêșită. — 1794 Ghen. 25.

Vel Logof.

Pré Înălțate Dómne,

Banul Lungénu cu cetașii săi Nicola sin Stann, i Bucurî sin Bucurî, i Bucurî sin Ene, Stanî sin Șerbanî, Crăciunî sin Vladî locuitorî din Valca-Lungă, sud. Dâmbovița, au jăluit Măriei tale pentru Dumnélu sardariu Costantinî Cantacuzino, dicîndu că ei avîndu moșie strămoșească a lorî ce se numesce Valea-Lungă, au stăpînit-o totî cu pace pîna la răzmrîța Rușiloru, iar de atunci începîndu numit ilu sardariu de ale impresura moșia lorî, dicî că după ce s'au făcutu pace în dîlele Măriei séle Alexandru Vodă Ipsilantu, s'arî fi judocatî cu D-lui înaintea Dumnéloru veliților boeri, când atunci dicî că reposatulî vornicî Badea Știrbeiî luîndu-le de la mîna lorî Hrisóvele ce avea de stăpînire aceste moșii, și ei ne mai avîndu cu ce să-și caute, de atunci încóce li s'au impresuratî totă moșia pîna încátu dicî că estimpu i-au scosu D-lui sardariu cu totî din stăpînire, și cerî dreptate a li se da dréptă moșia lorî, care au avut-o și au stăpînit-o pîna la rézmrîța Rușiloru, după a căroră jalbă Vătavu de Divanu din luminată porunca Măriei tale au adusî înaintea noastră pe numiții jăluitorî, față cu D-lorî Sărdariî Costandinu și Iordache Cantacuzinesci, pre care întrebîndu-î ce au să zică înpotrivă, răspunseră că D-lorî, acósta moșie o stăpînescu de la moșii și parinții D-lorî. în care moșie fiindî avutu parte împreună cu D-lorî, și unchiulu D-lorî generalî Mihaiî Cantacuzino, acea parte a unchiulu D-lorî se stăpînesce acumu de D-lui Medelniceriu Costandinu Hrisoscoleu și de Măria sa Domnița Ecaterina Mavrocordatî jupânosa răposatulu Răducanu Cantacuzino, iar ca să fie stăpînit jăluitorî pîna la rezmrîța Rușiloru, sîu pîna ostimpu, precum dicu ei, acósta de totî o tăgăduiră. iar că s'au sculat jăluitorî cu acósta cerere și în Domnia Măriei sale Alecsandru Vodă Ipsilantu, acósta nu o tăgăduiră, fără de numai dîseră, că după cercetările ce s'au făcutî atunci, cunoscîndu-se și vîdîndu-se cererea lorî, fără nici unî felî de dreptî s'au isgonitî de la judocată, și au stăpînitî și de atunci pîna acumu cu bună pace, deci amî

recunoscă de Domnie dreptulū *de protimisis* la arendarea moșiiloru.

cerutū D-lorū să ne arôte de aū niscareva sineturi pentru stăpânirea acestei moși, și răspunseră că tôte Hrisóvele, cărțile și orî-ce sineturi au avut ale casei D-lorū, acumū într'acéstă răzmiriță trecută a Nemților, avēndu-le puse la păstrare înăuntru la sfinta Mōnăstire Poiana din Sud. Prahova, și spărgēndu-se acóstă Monăstire atunci de volintiri și luāndu-se lăđi cu avuturi ale multora boeri, ce le avēi puse acoloa, li s'aū luatū și li s'aū rēpusū atunci și tôte scrisorile casei D-loru, de nu aū acumū cătuși de micū sinetū pentru stăpânirea moșiiloru D-lorū; amū întreatū și pe numitulū Banū cu cetași luī, do aū ei niscare-va sineturi cu care să dovedósca, că acóstă moșie este a lorū, și răspunseră, că hrisóvele și cărțile ce au avutū pentru acóstă moșie a lorū li s'arū fi luate atunci de la mēna lorū de rēposatu vorniciū Știrbeiū, în Domnia Măriei sale Alexandru Vodă Ipsilantū, fără numai diseră, că la o soră a numitului Banū Lungēni, ce se afla cu locuința în Sud Buzei, aflāndū ei o carte a rēposăților boeri Cantacuzinesci, dată la mēna lorū de rēscumpē-rătórea din rumānie cu pāmēntulū lorū, s'aū dusū de aū luat-o și o aretarā acum de o veļumū, scrisă cu létu 7240 Aprilū, de sunt până acum 62 ani, iscālītă de rēposatu Mateiū Cantacuzino vel Aga, și de rēposatulū Pārvulū Cantacuzino frați, pe care o daū lui Mușatū romānu Dumnēlorū, și cu trei copii anume Stan i Bucur, Dragomiriū și cu alții seminițe de copii, carī se vorū mai trage dintru elu, cari Romāni arēta că aū fostū ai Dumnēloru de baștină, do la rēposatulū moșulū Dumnēlorū Drāghici Cantacuzino vel Spātarū, ca să fie în pace și iertati de rumānie cu totū nómulū lorū, pentru că s'aū res-cumperatu de la Dumnēloru cu tal. 60 vechi; însă elū cu totū pāmēntulū alū loru. Care aceli Mușati, diše Banulu, că este tatălū luī, nāscēndu-lū pe dēnsulū și alți doi feciori, după ce aū luatū acea carte de la boeri Cantacuzinesci, precum după arētarea luī mai josū însemnānū genealogia lorū; iarā alte scri-sori afarā dintr'acestea, respunse Banu că nu mai avu; decī nici la o parte, nici la alta fiind scrisori și sineturi pentru stăpânirea acestei moși, și acóstă adeverință ce arētarā jăluitorū, măcaru de este și adeveratā, darā fiind numai pentru partea unuia ce aū fostū atunci din romāni boerilorū Cantacuzinesci; amu intratu în cercetarea stăpânirii și amū întreatū pe jăluitori, câtă moșie dicu că aū stăpānitū ei până la răzmirița Rușilorū și respunse, că aū stăpā-nitū tótī moșia Valea-lunga, iarā de la răzmirița Rușilorū, diseră că aū înce-putū boeri Cantacuzinesci a le împresura moșia lorū, darā totu stăpānea și ei, luāndū de la străinii carī se hrānea pe moșiā, dijmuri din prumbu, din fēnețe și din ghinduritu pădurilorū până la acosta de acum răzmirița a Nemților. După ce s'aū întorsū Damnōlū Serdariu Cantacuzino din lăuntru și au venitū aici în țēră, dicū că aū cuprinsū cu totulū și acó puțină stăpāniri ce mai avea, și au remasu numai de n'aū fostū supērați a da dijmă sēu alte drepturi ale moșiei, iarā estimpū aū începutū a le lua și lorū dijmă și a-i supune la clacā, ca și cum n'arū avea nici o moșie; care tôte acestea tăgāduindu-le D-lorū boeri Cantacuzinesci, diseră, că nici de cum și nici odată acestia stă-pāniri nu aū avutu, ci de când s'aū pomenitū D-lorū, acóstă moșie aū gāsīt-o stăpānindu-se de părinți D-loru, fiind strămoșascā a D-lorū, pe care aū stă-pānit-o fără de a avea jăluitoriū acestia cătuși de puținū împārtășire la stă-pānirea acestei moși; încă ziseră, că rēposatulū Mihaiū Gheuralū, unchiulu D-loru, a avutū Isprāvnicelū la acostí moșie pe însuși unu frate alu a'estuia

Acestu dreptu a fostu menținutū în diferite casuri de Alex. Moruzi.

numitū Banū Lungonū, anume Bucurū; întrebărăm pe jăluitoariu de póte să dovedéscă cu mărturie ómenī bētrānī înprejurenī de acolo, însă străinī adiófori, iar nu părtaşī sóū rudenī cu dēnșī, că le-ăū cursū stăpānirea așa chiar cum arētarā eī înainteā nōstrā, și răspunsorā, că acolo la fața loculuī ăū îndestule mărturii ómenī străinī, înprejurenī vecinī de pre lângă acéstă moșie, cu carī vorū putea dovedi, prin carte de blăstemū, că cursulū stăpānirēi lorū ăū fostū chiar cum arētū mai susū; dreptū aceea, fiind-că sineturī cu dovadă plină și cu luminare îndestulă, nu ăū nicī o parte nicī alta, și fiind-că amēndouē părțile se ținū de cuvēntul stăpānirēi, aducēndū pirā unora împotriva altora, adecă fieșce-carele în parte-și că stăpānirea ăū fostū așa și fiind-că numai cu acestū mijlocū alū stăpānirēi, rămāne să fie cunoscutū la dreptū, do ăū jăluitoariī vre-o dreptate la cererea care facū, și de vreme ce după orānduiala judecāței jăluitoarilorū se cuvine a li se cere dovadă pentru stăpānire, iar nu boerilorū Cantacuzinescī, găsimū cu cale, să fie luminată porunca Măriei tale către Dumnélorū Ispravnicīi județuluī, că chiar acolo, în fața loculuī, să facă cercetare fórte cu anēnuntulū, prin carte de blăstemū asupra acelorū înprejuranī străinī, care diserā jăluitoariī, că eī ăū mărturii ca să dovedéscă, că ăū stăpānitū jăluitoariī tótă acéstă moșie Valea-lungă până la rāsmirița Rușilorū precum dicū eī, și de ăū avutū parte de stăpānire și de la rāsmirița Rușilorū până la acēsta trecutā a Nemțilorū luāndū dijmuri din fānețe, din porunbū și din ghindăritulū pădurei, iarășī precum dicū eī, cum și de la rāsmirița Nemțilorū și până estimpū de ăū fostū eī nedajnicī de dijmā și do clacā și de alte drepturi ale moșiei, și orī în ce chipū se va dovedi dreptū adevērū pentru stăpānire de ăū avut-o jăluitoariī, precum arētāmū mai susū, primindū acei mārtoirī cartea de blăstemū, să pue D-lorū Ispravnicīi pe fieșcarele să-și trecā mărturia sa în dosulū cārței blăstemuluī, unde să-și aróte șciința sa pe largū și să adevereze și D-lorū Ispravnicīi cu iscăliturile, ca cu acea alegere și cercetare cu amēnuntu ce vorū face D-lorū Ispravnicīi în fața loculuī prin blăstemū, pentru rāndulū stăpānirēi, viindū amēndouē părțile aici, atuncī prin osebitā anafora vomū arēta Măriei tale isbrānirea pricinei în co chipū ne vonitū domeri că este cu dreptū; iar hotărīrea desčvērșitī rămāno a se face de către Înălțimea ta.

Cond. XXV, Fila 272.

Genealogia lui Mușatu românul după aretarea jăluitoariuluī.

M U Ș A T

Feciori

Stanū,	Bucurū,	Vlăvlū,	Enc,	Banulū,	Șerbanū,
Nicola,	Bucurū,	Radulū,	Bucurū,	Radulū,	Stanū,
Oprea,	—	Crăciunū,	Iónū,	Bucurū,	Iónū,
			Mihaī,	—	Radu,
			Grozea.		

Trebue și în acéști privință să fimu drepti cu elu și să-i recunoscemu simțiri umanitare. ¹

1. Iată unū actū relativū la acestū protimisis :

Pré Inalțate Dómne

Din luminată porunca Măriei tale, D-lui Vătavu de Divanū, au adusū față înaintea noastră pe Leondari Gólepu cu jalbă asupra sătenilorū ot. Negoiu sud. Dolju, dicēdu cum că cumpărăndū elū venitulū a treī moșii, anume Negoiu, Bázca și Urzica de la Egumenulu sfinteri Monăstirī Vieroșu, în tal. 600, săteniī de la Negoiu nu l'au ingăduitū, ci l'au trasū la judecată înaintea Dumnóluī Caimacamuluī, ce se afla pe acea vreme, și aū datū protimisis sătenilorū, dară fiindū moșile nepotrivate, judecătórii nu aū luatū sóma la acósta, ci aū hotărítū că fiindū treī, să-i întórca talerī 200 pentru o moșie ce cerū ei; în urmă s'aū mai judecatu cu ei la alți Caimacani și alți boerī ai Divanuluī Craiovei, și ș'aū aflatū dreptatea de i-au întorsū moșia săteniī, iară sateniī nu s'aū supusū, cum arétī o carte a Dumnólorū Ispravnicilorū din sud. Gorju; amū cerutū lui Leondarū să ne aréte cărțile ce dice că are, și ne arétă zapisulū Egumenuluī cu lót 1792, April 23, prin care i vinde venitu a treī moșii în tal. 600, începēdu-se anulū de la sfintulu Gheorghe lót. 1792; amū veđutū și cartea de judecata, cu care i da moșia lui scrisă de la lót 1792 Noembre 1, iscălită de Dumnóluī Gheracho Caimacanu și alți boerī, cu care-i da moșia cu cuvēntu ca cele-l-alte doue moșii nu faciū una nici câte tal. 150, fiindū și de câmpū, mai próste, și că satu nu esto pe ele; ne-aū mai arétatū și cartea Dumnóloru Ispravnicilorū, D-lui Scarlatū Medelniceriu, Dumitru Brăiloiu, scrisă de la Ghenarie 14. lót 1793, către Dumnóluī Vorniculū Preșcovénulū, întru care serie, că sateniī aū stricatū bordeile lui Leondaru și s'aū rădicatu asupra Zapciulu cu mare obrăznicie, și sunt vrednici a-și lua certare, amū întrebatī și pe Stanu Cărciumarin, vechilulu săteniloru, ce are a respunde? și arétă o carte de judecată a Dumnóluī Caimacamuluī Suțu, i altorū boerī ai Divanuluī Craiovei, scrisă de la lót 1792, Martie 20, ce hotărescu că săteniī aū protimisis a țiuó moșia Negoiu și să-i futorca lui tal. 200, după starea ce se dovediră ca sunt acestea 3 moșii; ne mai arétī unū zapisū alu lui Leondarū, scrisu de la lót 1792, Augustu 8, celū de la mâna caimacamuluī Suțulū, ce serie, că judecādu-se cu satulu Negoiu la Divanulū Craiovei, și luādu-se moșia cu protimisis, după hotărīre ș'aū primitu de la Egumenū banii ce aū datū și de acum înainte sa nu mai aibă a se amesteca la moșie; au mai disū vechilulū sătenilorū, că i-arū fi datu atuncī tal. 300 și nu i-au primitū; la acósta tăgădui jaluitoriu, iară vechilu dise, ca da și acumū; cercetādu-se și anaforoa pré sfintiei sóle reposatulu părinte Metropolitu Cozma, i a Dumnólorū velițilorū boerī, de protimisis a arendașilorū, care este și întărită de Măria sa Mihaī Vodă Suțulū și serie chiar așa, că arende moșiei de acumu înainte să se începă cu orānduială de la 4i āntei de Martie, și săteniī ce trebue să aibă protimisisul celū după pravilă și după obiceiul pamēntulu, să nu'lu póta să-lū cēra mai in lungă vreme decât numai până la 4i āntei a lui Maiu; decī din cercetarea acósta se alege, că judecata Dumnóluī Caimacamuluī Suțulū, și protimisis alū țēranilorū nu arū fi avutū locū după Nizamulu ce s'aū datu

Nu vomă termina acestă capitolu, care se ocupă de țărani și agri-cultură, fără de a înregistra pitaculă lui Moruzi către Metropolitul, cu data din 13 Maiă 1794, prin care 'lă invită să dea porunci, să se facă rugăciuni pentru ploie în interesulă recoltelor.

Iată pitaculă :

Io Alecsandru Costantinu Moruzi Voivodu.

Pré sfinția ta părinte Metropolită ală Ungro-Vlahiei, fiindă ca locuitoră de obște, după indemnările și bunele povețuiri ce li s'au dată, au călătă cu toți la arătură, silindu-se cu deosebire la somanatulă bucateloră cu îndestulăro și rămăne acumă ca să facemă după datorie rugăciuni către milostivulă D-deu spre a blagoslovi rodulă semănăturiloră și a da pământulă îndestulăro de trăbuincioșele ploă; de aceea nu lipsimă a scrie pré sfinției tôle, ca să dă cuviincioșele povețuiri și porunci prin părinții Episcopă și prin toți proto-popă și preoți, că atât aici în Bucurescă, cât și afară pretutindenea și în tôte județele să facă la tôte locurile litană și sfeștană și rugăciuni către milostivulă D-deu, cerendă mila și ajutorulă Dumneșăreă s'le, spre a da îndestulăro pământulă de ploă și a blagoslovi rodurile semănăturiloră, de a le face îndestulate și ferite de oră-ce stricăciuni, ca prin rugăciuni ferbină câștigandă mila Dumneșăreă sële, să se folosescă norodu din munca și silința ce au făcută la lucrarea pământulă și să pôtă obștea câștiga îndestulărea sa. — 1794. Maiă 13.

la numita hotărăre a Mărieă sale Mihaiă Vodă după Maiă întâiă, dară fiindă că și vândărea venitulă moșiei nu s'au făcută de Martie întâiă, totă după acea orânduială, ce s'au făcută la sfintulă Gheorghe, și vremea orânduieă do protimisis s'au urcată mai nainte decăt Maiă întâiă, tötă acea judecată esto bună; cât pentru protimisis, cădendă-se după dreptate la sătenă, greșita esto căci n'au alesă bine la preță moșia și n'au odihnitu pe Leondară; judecata D-lui Caimacamulă Gherache e greșita, căci strică privileghiulă țăraniloră, a avea protimisis la vândărea moșiiloră, după acea hotărăre a Mărieă sale Mihaiă Vodă, dară face mare luare aminte la preță moșiiloră zapisulă lui Leondară, cel de la mână D-lui Caimacamulă Sațulă, este de totă fără de orânduială, fiindă-că judecătoriu n'are cuvântă să cëră zapisă de la cela ce se judecă, ca se se supună la judecata lui, ci dar la cartea D-lui Caimacamulă Gherache, fiindă se arôtă că moșiile celea două nu plătescă tal. 300, și vechilulă săteniloră dă 300 acumă, găsimă cu cale ca să dea țăranii ot. Negoiu tal. 300 și vre-ună adausă ce va socoti Măria ta și să rămăne moșia cum este în mână țăraniloră până la sfârșitulă anulă, iară pentru vina loră, după aretărea D-loră Ispravniciloră, rămăne a se hotără de Măria ta; părerea noastră într'această chipă este, iară hotărărea cea desăvârșită rămăne a se face do Măria ta. — 1793, Martie 20.

Dumitrache Catargiu. Gregorie Asanu, biv. vel Stol, Dumitrache Perțicară. Iónu Pascalu biv. vel Vist,

Cond. XXV. Fila 46 bis,

Și astăzi după o sută ani cam totu aceleași măsuri le ia guvernământul nostru contra secetei..... *Nihil novi sub sole!*

În anexe vomu mai da alte documente relative la acestu capitolu.

IX

Țigani.

După țerani, clasa desmoștenită era a *țiganilor*.

Țiganii continuă sub A. Moruzi în situațiunea ce cunoșcemu, din anteriorele documente și nizamuri.

După vechile nizamuri, Țiganul care venea în țera românească, din Moldova, Transilvania, ori de peste Dunăre, era cuprinsu între Țiganii Domnesci și nu se estrăda decât decă se găseu lăinuți între Țiganii Domnesci ori monastiresci. Acestu nizam se aplică în 1793 Decembre.

Dămu în notă jalba Țiganilor Domnesci de la Focșani și anafora epistatului armășiei relative la unu casu de natura acosta.¹

1. Iată documentul relativ :

Jalba tuturor Țiganilor Domnesci, ce se afla șeclători la Focșani, în sud. Râmniculu, și anafora epistatului Armășiei, la care s'au făcutu și înturirca Gospod.

Prea Înălțate Dômne,

Cu lacrimi herbinji jăluimă Măriei tale, că acum do la o vreme, vedemu că dintre noi toți câți ne aflăm șeclători într'acest județu Slam Râmnicu, fiindu despre hotarul țerei Moldovei, s'au început a se lua câte unul dintre noi, cari ne aflăm vechi ai scaunului acostei țeri, dându-ne peste hotari de cea parte în Moldova, cu cuvântu că suntem ai celora-l-alti din boeri obraze, dară nică obiceiu nu scimă, sêu porunca Înălțimei tale nu vedemă, precum și acum de curênd Dumnéloru ispravnică acestu județu, cu a D-loră poruncă ai ridicat pe unul dintre noi, Manoli lăutarul, și l'au dat peste hotari în Moldova. Luminate Dômne noi mai toți cu adeverat suntem din Moldova veniți, dară căci amu știutu hotaru și obiciulu de aicea, cu bucurie amă trasă și amă venit aicea, ca să ne aflăm repaosu odihnei, și acumă să fimă dați înapoi în mânil stăpâniloră, cu păcatu va fi, și de va rămănea ca lucru a se mai urma acestu felu. toți ne împrăstiemă, și încă de a noastră bună voie mai înainte mergemă înapoi, iar nu ca robiți să ne ducă făr' de voie; ci cu lacrimă ne rugămă, să ni se întărescă hotărirea precum și până acum s'au urmată, iar nu D-loră ispravnică, ce nu ai trebă cu noi robi Domnesci, să se mai amestice cu noi; și să avemă dreptate, și cum va fi mila Măriei tale.

Robi Măriei tale, noi toți Țiganii Domnesci, cari ne aflăm cu aședemintulu la Focșani în sud. Slam-Râmnicu.

Asemenea dănu în notă două acte relative la urmărirea unor țigani particulari. ¹ Mai urmăze și la anexe diverse acte.

Io Ales. Const. Moruzi Voivodu.

«Dumnôta opistatule alû Armășiei, teorisind jalba acôsta, să arêți Domniei mele obiceiulu și cu ce poruncă s'au datii acela înapoi?» 1793, Noembr. 30.

Prea Înălțate Dômne,

Ascultândû luminata porunca Măriei tale de la acôstă jalbă, amû cercetatî pentru vechiulu obiceiû, ce dîci jăluitorî că l'au avutî, și din Domnesci carti m'amu îndestulatî, ca țiganî ce vinû din Moldova, orî din Transilvania, sôu de peste Dunăre, ca să locuiască într'acôsta țoră, și intră cu birû între țiganî cămărei gospod. toți acei rêmănu a fi țiganî Domnesci, și înapoi peste hotarî nu se mai dăi, fără numai cînd se voru găsi tîinuîți prin țiganî monăstiresci, i boeresci, ca să se scape de birû Domnesci, aceia numai se dăi înapoi, însă prin scirea și porunca Înălțimei tale, iar Armășia orî D-loru ispravnicî, sôu măcar alți dregători n'au acôsta volnicie, ci acestu Manoli Iantaru pentru care jălnescu, că D-loru ispravnicî l'au datî peste hotaru, căutându-i-se numele s'au găsitî trecutî la tabla cămărei gospod. și D-lorî ispravnicî de au avutî vre-o poruncă a Înălțimei tale, vor arêta, căci în urma acestuî mai susî numitî Iantaru au mai datî și altî țiganu peste hotaru, anume Ursulû, și acela cu numele în tabla cămărei gospod. și bine ar fi de se va socoti de cûtro Inalta înțelepciunea Măriei tale, sa se facă poruncă către Dumnôlorî ispravnicî județulu, ca să nu mai cuteze la o necuviinciosă faptă, ce este împotriva poruncei și obiceiulu țerei, căci de nu se va zătigni una ca acôsta, pôte sa curgă pagubă cămărei gospod; iar hotărîrea cea deseversitî rêmăne a se face de catre Înălțimea ta. — 1793, Decem. 8.

1. *Io Ales. Cost. Moruzi Voivodu.*

Așia să se urmeze, pentru care orânduimu pe sluga Domniei mele . . . . să mîrgă spre a se face urmarea ce se enprînde mai josu, că de nu sunt Domnesci, să se facă îndestulare jăluitorulu la dreptatea sa, ca să nu-î pagubescă. 1793 Octobre 31.

Vel Logof.

Prê Înălțate Dômne

Ascultândû luminată porunca Măriei tale pe acôstă jalba, însciintămû Înălțimei tale, că numitulû jăluitoriu este știutu că are țiganî între țiganî Domnesci și nici o dovadă în scrisû nu avu să arête, fără numai prin graiû, că vatavu de țiganî domniei sêle i-arû fi adusû răspunsû, că nu s'au supusû a plăti birulu obicinuitû, cu cuvîntî că arû fi avîndû sineturî Domnesci. iară de altcun zapciu sêu vatavu de țiganî Domnesci nu știu să dîe răspunsû, ci spre a se descoperi adevêrulu, de sunt Domnesci cu sineturî vechi și nouî pe la mînile lorû, sêu de sunt aî jăluitorulu și cu minciunî sîlescî a scăpa de adetulu lorû, de la judecată se găsescu cu cale, să fie luminată porunca Înălțimei tôle, cu numbașirî Armășeli, să mîrgă împreună cu omnî jăluitorulu și orî-unde

Unu casu demnă de atențiune semnalăm sub Domnia lui Alexandru Moruzi, e vorba de determinarea cestiunei : O fată născută din părinte țiganu și mamă română considera-se-va ea de țigancă, sêu fiind-că «pravilele poruncescă dicendă, că decăt tôte mai multu se pârtesce și se ocrotesc slobođenia, fiindu în lume ca unu lucru ce n'are prețu» acestă copilă nu este ea liberă....? Domnitorulă dă resoluțiune afirmativă. ¹

va găsi pe numiții țigană, să-î ioe cu oră-ce sineturi voru avea, ca să se în-fățișeze, atâtă cu jăluitoariu, câtă și cu catastișele de numele țiganiloră cămă-rei gospod. și atuncă de corectarea ce li se voru face, oră ai cuț vor rēmănea, cu deosebită anafora te veș însciunța înălținea ta; iar hotărîrea cea desăvârșitu rēmăne a se face de către înălținea ta.— 1793, Octombrie 31.

Cond. XXV. Fila 73.

Mihailu Cluceru, Șerbanu Medel.

1. *Intărîrea ce s'au făcutu la anaforaoa departamentului Cremenalionu dupa jalba lui Andrei Stolnicu beciului Domnescu, pentru o copila de țiganu ce i s'au harăzitu.*

Io Alecs. Cost. Moruzi Voivodu.

După cercetarea ce s'au făcută acestă copile, fiindă în amfivolie do slo-boda și nu dovedită de țigancă, poruncimă Domnia mea, ca la vremea ce va veni în vērștă de a se căsători, să fie sloboadă desēvērșitu, iară până atuncă să o aibă numitu Andrei Stolnicu beciului. 1793 Decemb. 17.

Vel Logof.

Pré înălțate Dōmne

După luminată porunca Măriei tale, ce se cuprinde la acēsta, prin zapci-licu Dumnolui Epistatului Armășiei, s'au adusă în departamentu numita Flōrea copilă în vērștă de ană 13 și ispitind-o pentru părinț ei și de unde este de felu, au dat taciriu, că este născută și crescută peste Dunăre la Silistra, are muniă anume Gherghina, iară pe tată-seu l'au chematū Radu Heraru i Arabagiu, iară au muritu, și mumă-sa au luatū alū doilea bărbatū pe unū Peea Rēnșiperū și amēndoi s'au dusū din Dārstorū la Ismailū și ea rēmăindū lângă unū Gheorgho bucătaru, au adus-o aici, și vedendū că nu o caută, s'au datū lângă numitu jăluitoariu, de este o lună; decă după taciriu ei, cu tôte că este țigancă, iar după meșesugulu ce dice că au fostū metahirisitū tată-sēu, măcarū că copila-lū arētū țiganū, dar pōte fie fostū Romānū; cu tôte acestea venimū a cuvînta de mumă-sa de au fostū țigancă sōu Romāncă: ne fiindū la mijlocū altă dovadă, rēmēne iară anfvolie și copila acēsta fiindū parte femeōscă urmōză stărei mumă-sei; ci fiind-că pravilele poruncescă dicendū, că decăt tôte mai multū pârținimū și ocrotimū slobođenia, fiindū în lume ca unū lucru ce n'are prețū, și iară pravilele dicū, că ceea ce va place împēraturulū, este pravilă; dreptū acea cea desēvērșitū porunca rēmăne a se face de către înălținea ta.— 1793.

Dumitrache Clucerū, Ioniță Paharn., Dumitrache Știrbei Pitaru, Iordanu Grămăticu.

X

Boerii și scutiții.

Dionisie eclesiarul în chronografulu său dice, ca A. Moruzi, era „*cam strașnică și aspru cu boerii*.”¹

Din actele ce cunoșcem de la acest Domnitor, până astăzi, și mai ales față cu țerani, nu se justifică acuzațiunea ce 'i aduce Dionisie. Il vedem din contra întărindu privilegii boerime și întinzându aceste privilegii la mulți boeri și la fii din nómuri și chiar și la Doctorul Silvestru. Aducem aci, în note și în anecse, câte-va documente probându aserțiunea noastră.

Iată anafora și rezoluțiunea domnască prin care lui Scarlatu și lui Dinu Câmpineni li se dă o despăgubire pentru păcura ce se estrage de pe moșia lor :

Anafora spre a se da D-lui Scarlatu Câmpinonu și frato-său Dinu, po totu anu, din vamă, câte tal. 100 și câte tal. 100 de la câmară, pentru păcura ce ese pe moșia Duimnolui.

Duimnota vel Vist. să teorisescă jalba acosta și să areți Domniei molo în scrisu pricina și obicei ce arătă că s'au urmatu. — 1793, Maiu 5.

Biv. vel Stoln.

Io Alecsandru Cost. Moruzi Vvd.

Fiind-că după pliroforia D-lui cinstitu și credinciosu boeriu Domniei molo vel Vist. cum că jalba jăluitorulu este adevărată, precum și în condica visteriei s'au găsitu trecută cartea răposatulu Vodă Nicolae Caragea ot. lottu 1782 Ianuariu 22, cuprindețore, ca să li să doe po totu anul câte tal. 100 de către cumpărătoriu vămiloru, și tal. 100 de la câmara Domnască pentru păcura ce eso într'acostă moșie a D-lor, întărimu și Domnia mea și poruncinu să li se urmeze asemenea plata acestor ban. — 1792 Maiu 22.

Cod. XXIV. Fila 163.

Vel Logof.

Iată unu altu documentu de scutire a buților de vinu boeresca la intrarea în Bucuresci :

Pré Înălțate Dómne,

Jăluimă Măriei tale pentru vameșulu oborulu Tărgulu de afară de aici din Bucuresci, că d ipă vechiulu obicei ce este, boerii de nóm, cum și mazili

1. Tesauro monum. Papiu Ilarianu, T. II, pag 184. Fotino din contra dice, că A. Moruzi „câte boeri se purta cu dragoste și cu încredere, onorându-l cu ranguri după merite și ajutându pe fie-care după caracterul său”. (T. II, pag. 182 Trad. Sion). Între cei mai cu seamă ajutați fură Nicolae Filipescu marele Vornic, Filipescii în genere și Văcărescii.

cei ce nu plătesc vinăriciu, nici vamă de buți n'aă obicei de a plăti, fără de câtă numai plătesc podul din Bacuresci pe bani 45; iarăși de și vorî vinde vinurile la târguri de afară cu rădicata, plătesc vama cei ce cumpără, și eă fiind în orânduiala boerilor de nămă, din vechime avădu și privilegiurile tuturor luminaților Domni mi s'aă păzitu acestă obiceiă, iară acum ună Ancu viind de la Délă cu dece buți cu vină din viile mele, ce le amă din capulă podulă Tărgulă de afară, i-amă orănduită cinci buți să mōrgă pe la ulița Ferestreulă să intre în tărgă să le dea josă într'o pimniță ce o amă în partea locală, iară cu alte cinci amă intrată eă în tărgă cu ele pe podulă Tărgulă de afară, și mortasipu din capulă podulă Tărgulă de afară, silindu-mă i-amă plătită pe bute câte bani 45, dădu-mă și răvașă, iar mortasipul din capulă podulă Herăstăului aă luată zălōge de la chirigiă și i-aă lăsată și aă trecută cu bțile. A doua ăi aă venită acelă mortasipă la pimnița mea și i-amă plătită de bute câte bani 45 și le-aă dată și răvașă și aă ăisă să mōrgă chirigiă să-li deă zălōgele, și după ce amă dată buțile din care josă si le-amă plătită chirigiilor, când aă eșit afară iară pe acolea aă eșitu, și cerăndă zălōgele nu aă vrută să le deă, mă cerăndu-le și vama de bute po bani 39 și așa să le deă zălōgele; eă grăbindu-se a merge, aă lăsată zălōgele la celă mortasipă, și mă pe urmă mergăndă eă iarăși la vie m'aă apucată aceă chirigiă și le-amă plătită zălōgele tal. 4; după ce amă venită aci amu mersă la oboră la vameșă și i-amu arătată cărțile Domnescă, ăicēdu-le să-mă deă zălōgele; eă n'aă vrută, corēdu-mă să le plătescu și vama; eă n'amă vrută să le daă, neavăndă obiceiă și aă rămasă zălōgele și până acolea; acum iarăși viindă cu 8 buți, patru le-amă trimisă iară pe acolea la cărciumă și iar aă luată zălōge de la chirigiă, iară cu patru amă intrată eă pe podu Tărgulă de afară, și amu plătită podulă de bute după obiceiă, iară de vamă nu m'aă supărată; amu trimesu și acelă mortasipă baniă podulă să 'mă deă răvașă, să-și iceă și chirigiă zălōgele și nu aă vrută, cerăndă și vamă. Me rogă Măriei tale să fie luminata poruncă a Mariei tale la un zapciă, să mō scōță la judecată ca să-mă facă împlinire, și pentru zălōgele de ană și pentru celea do acum, și cumă va fi mila Măriei tale.

Robulă Măriei tale, Iōnu Ghiescu din Bucuresci.

D-ta vel Logof. de țora de susă, să teoriseșă jalba acēsta.

Cond. XXV, Fila 93.

Dămu în anexe mai multe acte de acēstași natură. ¹

1. Eată chiar aci câte-va acte prin cară Moruzi Vodă acordă diverse privilegiă și scutiri la boeri și la diversă slujbași:

Cartea lui Șerbanu Racovicēnu pentru a scuti unu scaunu de carne, i o cărciumă scutita.

Zem. Vlas. Lui Șerbanu Racovicōnu sin Cōstădină Racovicōnu biv. vol sătrariă, ca sa aibă cu acēstă carte a Domniei mele a ținoă în Craiova o

Și nu numai față cu boerii, A. Moruzi nu'lă vedemă aspru dar

cârcinmă dróptă a sa, scutită de fumărită, de căminărită, de vauă și de tóte alte angariî ce esă pe cârciune, așisderea să aibă a ținea și unū scaunū de ținătū carne, apăratū de fumăritū, de erbăritū, de vamă și de tóte alte augariî, do nicî unele valū saū băntuială să nu aibă, pentru că acéstă milă aū avut-o și răposatulū tatălū sēū în viață fiindū, atât de la alți frați Domnī de mai nainte, i de la fratele Domnū Alexandru Vodă Ipsilantū, prin cartea Domniei sale ce vēdumū cu lét 1775 Iunie 43, cât și de la fratele Domnū Mihaiū Vodă Suțulū, diu Domnia dintăiū, precum vēdumū iarăși cartea Domniei sale cu lét 1784 Maiū 13, dreptū aceea încă m'amū milostivitū de amū datū acéstă milă mai susū numitulū Șerbanū Racovicēnu, spre a fi de ajutoriu și chiver-nisólă luī fiindū-că este omū scăpătatū, pentru care poruncimū Domnia mea tuturorū celorū ce veți fi orēnduiți en aceste slujbe, la mila ce se arētă mai susū, întru nimicū supărare, să nu faceți, că așa este porunca Domniei mele. 1793, Noem. 1.

Zem. Vlas. D-luī cinstitulū și credinciosū boerinelū Domniei mele, Nicolae Filipesculū, vel Vornic, ca să aibă a ținea și a scuti două scaune de carno aici în Bucurescī, de vamă, de erbăritū și de alte dări obicīnuite și ne obicīnuite câte sunt de dau alte scaune, cun și despre vătavī de măcelari iarăși să fie nesupăratū pentru nescare-va cereri de avaețū a lūi, pentru că acestū privileghiu l'aū avutū și de la Domnia sa fratele răposatū Nicolae Vodă Caragea, după cum ne adeverimū Domnia mea din cartea Domniei sale ce vēdumū cu lét 1783 Maiū 20. Decī și Domnia mea amū bine-voitū și amū învoitū acestū privileghiu, și poruncimū tuturorū la căți se cuvine, supărare întru niunicū să nu faceți scannelorū mai susū numitulū boeriu.— 1793 Noem. 24.

Vel Logof.

Cond. XXIII, Fila 182.

Io Alexandru Costandinū Moruzi Voevodū.

Zem Vlascoe : Dat-amū cartea Domniei mele slugiī Domniei mele Fota Gavazulū prin care să aibă a scuti aici în orașulū Domniei mele Bucurescī, o prăvălie de fumăritū, și de tóte dările ce dau alte prăvălii, așisderea să aibă a-și găsi lude două omeni străini și fără de nicī o pricina, căroră după cercetarea ce li se va face do către Ispravnicīi județului, saū de către zabiți poliției fiind străini cu adevăratū să li se dēe și pecetluiturile Domniei mele de la visterie, spre a fi în pace și nesupărați de tóte dăjdiile și angariile, pentru care poruncimū Domnia mea la toți căți se cuvine, nimenea nicī nuū felū do supărare să nu facă, că așa este porunca Domniei mele. — 1793 Octom. 14.

Cond. XXIII, Fila 127.

Cartea luī Ilie Mazilulu de a scuti unu scaunu de la Tohani sud. Saac.

Zem. Vlahscoe. Dat-amū Domnésca nóstră carte luī Ilie Mazilulū ot. sud. Saac care pe moșia sa ce are la Toluanī, totū întru aceluī județū, avândū unū scaunū de carno, pe care tónna pe vremea culesului do vii să faco vëndare de carno, și priu cărțile altorū trecuți Donni aū avutū obiceiū numitulū Ilie

clă e îndurător și cu văduvele și cu feciorii lor, precum se pôte

de aî lnată totă venitulă acelu scaun elă, după cum vădumă Domnia mea cartea Domniei sale răposatului Alexandru Scarlată Ghica Vodă ot. lét 1767, în cartea Domniei sale Alexandru Ipsilant Vodă ot. lét 1779 Martie 5 și cartea răposatului Domnă Nicolae Caragea Vodă ot. lét 1782 Octom, 1, prin care i se păzose până acum acestu obiceiă nestrămutat, asupra căraia ne-amă milostivitu și Domnia mea și i-amă iutărită mila acosta de a i se păzi tot-dăuna și poruncimă Dumn'vostă Ispravniciloru ai județului și Dumn'vostă boeră vinăriceră, nimenea întru nimic supărare la acestu scaun să nu faceți. — 1793. Octomb. 15.

Cond. XXIII, Fila 162.

Zem. Vlas. Dat-amă Domnăscă noastră carte D-lui cinstitului și credinciosu boerului Domniei mele Alexandru Văcăresculă biv. vol Căminari, prin care sa aibă a ținea aici în orașulă Bucuresci ună scaună de carne scutită și apărată de vamă, de erbărită și de tôte dările ce sunt pe scaune pentru că acestu privilegiu l'aî avutu Dumnolui numitulă boeră și de la frații trecuți Domni, dreptă aceea poruncimă Domnia mea la toți căți se cuvino, nimenea nică ună felă de supărare să nu facă la acestu scaună că așa esto porunca Domniei mele. — 1793 Noomb. 18.

Cod. XXIII.

Anaforaia lui Mateiu Grecănu biv. vataș za păhărniceă pentru patru ômenă străini.

Io Alecs. Const. Moruzi Voevodă.

Patru străini ômenă fără de pricină găsiindu-și. căroră, făcându-li-se cercetare după orânduiala Visteriei, poruncimă sa li se dăe pecetluită Domnosei, pe care să-î aibă scutiți pentru ajutorul casei lui. 1794, Ianuară 13.

Vel Iogf.

Prea Înălțate Dômne,

Mateiu Grecănu, biv. vat. za păhărniceă, prin jalba ce aî dat-o Măriei tale, arătă că este fecioră de boeră, și acum se află la scăpătăciune, și cu casă grea, făcendă rugăciune Măriei tale, că după cum se revarsă mila Măriei tale și asupra altora asemenea lui, să fie și elă miluită, cu o luminată carte Măriei tale, de lude dece ômenă străini și fără pricină de dajde, pe care putându-î găsi să se ajute la stăhăria casei ce are, la a căruia jalbă mi se poruncesce de către Înălțimea ta, ca să-î teorisescă jalba, și să arătă Măriei tale în scrisă, pentru care următoră fiindu porancei, nu lipsimă a arăta, că acela este fecioră alu răposatului Șerbană Grecănu, ce a stătuț Medelniceră, și elu se află scăpătat și cu casă grea, cercetându și în catastihulă de scutelnice, celă pecetluită de Măria ta, care se află în Visterie, ca să vădu de are scutelnice după catastihă, se vedă aretată cu lude patru scutelnice, decă a lui rugăciune de a fi miluită și cu ômenă străini, și cu căți, acosta rămăne la milostivirea Măriei tale. 1793, Noem. 19.

Vel Vist.

Cond. XXV. Fila 230.

vedea și din următoarele acte și din alte mai multe ce se voru da în anexe :

Io Alexandru Costan. Moruzi Voevodă

Fiind-că în privilegiul ce arătă jăluitarul do-lă veldun și Domnia mea, ală Domniei sale fratele Mihaii Suțul Vvd. de la lôt 1783 Sept. 11, următor și altor mai vechi cărți Domnesci, numesce și pentru scaunele de la Trestieni unde este moșia sa, spre a le avea scutite și spre a-și avea și cele-lalte obiceiuri de la scaunele de pesce și de la dogari, iutirim Domnia mea anafora Duuolui vol Logf. ca să aibă numitul Răducanu Clucerescul scutela scaunelor de la Trestieni și cele-lalte obiceiuri ale moșiei. — 1793, Sept. 4.

Vel Logf.

Prea Înălțate Dōmne,

După luminată porunca Înălținei tale făcendă cercetare jălbei aceștia, uă piroforisii că jăluitarul acesta are moșie și Dobroteni și Trestieni, pe cari sunt scaune de carne, și în cărțile mai vechi până la antea Domnie a Măriei sale Mihaii Vodă, cuprind și pentru scaunele din Trestieni, iar atunci la lôt 1785. Sept. (fiind-că la moșia Dobroteni sunt trei părtași de moșie împreună cu jăluitarul) avendă prigonire între dēșii pentru scaunele de carne ce sunt pe Dobroteni ad. trei scaune, după jalba ce au fost datu, s'au orânduit la Dumnului vel Vornicu Crețulescu, fiind atunci vel Logf. unde în cercetare fiind, înaintea D-lui s'au învoitu câte trei părtași, prin zapise nului la mâna altuia, a ținea fieș-care câte un scaun în Dobroteni, iar pentru Trestieni nimicu nu pomenesce, neavendă cel-laltă părtașă trōbă, de care făcendă arătare D-lui Vornicul, prin anafora Măriei sale lui Vodă, o întăresce și Măria sa Mihaii Vodă la lôt 1785. Sept. 25, ca să se urmeze după aședimentul ce au făcut, spre a-și lua fieș-care venitul părței lui, acum viind cele-lalte două părți cu acea anafora li s'au înoit prin luminata cartea Măriei tale iarăși pe trei scaune, nepomenindu nimicu pentru scaunele din Trestieni cari le are jăluitarul scutite până acum, pentru care nu lipsin cu plecaciune a face arătare Măriei tale, ca cum te va lumina D-jeu asupra lui la cererea ce face și pentru Trestieni. 1703. August 28.

Vel Logf. Scarlatu Ghica.

Cond. XXIV, fila 409.

Zemb. Vlahscoe. Dat-ani cartea Domniei mele credincios booriului Domniei mele Nicolae biv. vel Șătraru, ca să aibă a ținea aici în orașu Domniei mele Bucuresci un scaun scutit și apărât de ierbăritu și de vau și de tôte angariile, pentru că numitul aflându-se cu credinciosă slujbă, înră ajutorul casei sōle au avută acestă milă și de la Domnia sa fratele Mihaii Vodă Suțului, precum din cartea Domniei sale ce o veldun în lôt 1792. ne-amă adoverit, dreptu aceea și Domnia mea ne-amă milostivit și printr'acestă Domnōsca noastră carte îi înoinm mila ce au avutu și poruncin Duuitale vel Agă și altor dregători ce voți fi orânduiți cu slujbele pe târgu aici, nimenca

Aceste diverse acte ne arată că și Moruzi Vodă, ca predecesorii

întru nimicii să nu vă cutezați a supăra acestii scaunii, că așa este porunca Domniei mele. — tolico pisah gspd. — 1793, Decem. 28.

Cond. XXVI, pag. 184.

Zeml. Vlahscoe. Dat-amii Domnăscă noastră carte credinciosii boierului Domniei mele Costandin Drăgoesculii biv. vel vist. ca să aibă a ținea o pîvniță aici în orașu București, apărăta de fumăritii, de căminăritii, de vamă, de vinii Domnăscii, de ortulii vătavului de cărciumarii și de toate orî-câte augarale ce vor eși pe piunițe; asemenea să aibă pentru poslușania casei sale a ținea și liude patru, omienii străini, ce i va găsi de acum înainte apărăti de totii felii de dajdii și orânduieii ce vorii eși de la visteria Domniei mele peste anii în țără, de nicii unele valii și nicii o supărare să nu aibă; căroră făcându-li-se cercetare după orânduiala visteriei, să li să dăe pecetluituri gospod, pentru că aflându-se atât părinții lui în slujba Domnilor și a țerei, cât și însuși slujindii Curței au avutii această milă, atât de la Domnia sa fratele nostru Domnii Alexandru Vodă Ipsilantii, prin hrîsovulii Domniei solee, cât și prin cartea fratelui Domnii Miliăi Vodă Suțului, ce o vedemii Domnia mea, cu lătii 1792, Iulie.... Dreptii aceea ne-amii milostivitii de i-amii înoritii printr'acostă etc.

Cond. XXVI, pag. 182.

Cartea Dumnelui Vistierului Știrbei pentru vinăriciulii ce are pe moșia sa la Teleormanii.

Zeml. Vlahscoe: Fiind-că oborulii și tîrgulii-de-afară este pe moșia Fundeni, sud. Ilfovii, care vine până în marginea Bucureștilor, a D-lui ciustitulii și credinciosii boierulii Domniei mele Costandin Știrbei biv. vel Vist., amii datii Dumnelui acesta Domnăscă noastră carte, ca să aibă a-și lua paraoa de locii cum își lua și în anii trecuții, și după obiceiulii ce se urmăze și pe la celea-l-alte moșii cu obore, fiind-că este dreptulii moșiei, care se cuvine Dumnelui, după cum pentru acesta arată, de vedemii Domnia mea cartea Domniei sale Miliăi Vodă Suțului cu lătii 1792, Ghenarie 12, pentru care poruncii Domnia mea și vameșilorii oborului, să nu aibă a face cu acestii dreptii alii stăpănului moșiei întru nimicii, ci să-și caute vama Domnăscă după catalogii și după pouturile vamei. ii saamii reche. gspd. 1793, Sept. 5.

Cond. XXVI,

Cartea Dumnelui Vornicului Nicolae Filipescu de darulii a douē familii de țigani.

Zemb. Vlahscoe: Dat-amii Domnăscă noastră carte Dumnelui ciustitulii și credinciosului boierulii Domniei mele Nicolae Filipescu vel Vorn. ca să aibă a ținea și a stăpăni pe laue țiganulii potcovarulii sin Ivan Donce Sîrbulii, i pe Dumitru țiganulii Piciorii-grosii, hierarulii, sin Verdeșii, cu nevestele și cu toții copiii lorii, pentru că acestii țigani fiind Domnăscii, veniții părinții lorii din streinătate, amii bine-voiti Domnia mea de i-amii hărăziti mai susii unmitulii boierulii Domniei mele, ca să-și aibă oiașnicii de slujba casei Dumisale, pe care

lui, acorda boerilor și slujbașilor săi : *liudi* scutelnici, orî pensium

poruncimîi Domnia mea Dumitale epistatule alî armășicî ca să-î faci teslim la casa Dumnélui, scoțându-se numele lorî din catastihulu cămareî; decî pentru întărirea și adevेरirea acestui harîi Domnescî, care amu bine-voitu Domnia mea a face caseî numitului bcerî, i-amî datî Domnia mea acestu Domnesculî nostru sinetî. ii saam receli. gspd. 1793, Aug. 17.

Cond. XXVI.

Cartea lui Costandinî ce au fostu Izbașă de pușcăriu de liude douî i o pivniță.

Zeml. Vlahscoe : Fiind-că Costandinî ce aî fostu Izbașă de pușcărie dupa slujbele cu carî s'aû aflatu slujindî Domnilorî și țerei, din mica vêrsta sa și până acum, atît căpitanî cât și Izbașă de pușcărie, a fostu miluitî olî, cum și drepte bucatele lui de dijmăritî i vinăriciî, după cum ne-amî pliroforisitî Domnia mea din cartea Dumisale Alexandru Vodă Ipsilant, i a Domnieî sale reposatulu Nicolae Vodă Caragea, i a Dumisale fratelu Mihaiî Vodă Suțul dintru amêndone Domniile, a ținea și liude donî ómenî streini fără de pricină de dajdie, pentru trebuința și ajutorulu caseî sale, a senti și o pivniță aici în orașulu Domnicî mele Bucurescî dréptă a sa, de fumăritî, de căminăritî, de vamă, de ortulu vătășescu de cărciumari și de alte angariî ce vorî fi pe pivnițe, după cum ne pliroforisimî Domnia mea prin deosebită carte, iarăși a Domniei sale fratelu Mihaiî Vodă Suțul; dreptî aceea și Domnia mea ne-amî milostivitu asupra lui, și i-amî întăritî milele acestea, ca să se păzescă nestrămutatu; pe carî acești liude donî găsindu-î, după adevărințele Dumnéloru ispravnicu să li se dce și pecehtuitnile Domniei mele de scutélă, ca să fie nesupărați. Poruncimî Domnia mea și vone fumarilorî, căminarilorî, vinăricerilorî, dijmarilorî și altora, orî cu ce slujba veți fi orânduiți, nimenca întrî nimicu superare să nu faceți. ii saam receli. gpd. 1793, Sept. 8.

Cond. XXVI, pag. 148.

Cartea Doctorulu Silvestru de scutirea unui scaunî de carne sud. Saac.

Zem. Vlahscoe. Dat-amî Domnia noastră cartea Dohtornlu Silvestru, ca să aibă a ținea unu scaunî de carne la moșia sa Arva, ce se numesce și Ursóia ot. sud. Saac sentită și apêrată de către vinăricerî și de cătră alți slujbași, pentru că acóstă moșie fiindu fostu a polcovnicosei Stăncă Mainóscăi, aî avutî acestu scaunî scutitî și mai nainte, precum ne pliroforisimî Domnia mea dintr'o anafora întărită de Domnia sa fratele Mihai Vodă Suțul, cu létu 1786 Maiî 26 și dândî acósta moșie zestre mai susî numitului Dohtoru prin jalbă aî cerutî de la Domnia mea a înoi acestî privilehiu pe numele seû; decî amî bine-voitu Domnia mea de amu înoitu și amu întăritu acestî privilegin, ca să aibă de acumî înainte și numitul Dohtorî scutela acestu scaunî după cum l'au avutî Polcovnicósa Stanca Măinésca, și poruncimî slujbașilorî vinăricerî și altorî dregători, nimenca nici unî valî de superare să nu faceți peste cartea acósta a Domniei mele. ii saam receli. gpd. 1793, Iunie 27.

de la cutia mileloru, sêu monopoluri de scaune de măcelării, sêu

Zem. Vlahscoe : Fiind-că boerulu Domniei mele Grigorașen Merişesen alu 3-lea Logf. s'au aflatu slujindû Domnilorû și țerei din mica vërsta sa și până acum, atât la alte trebî și ale țerei, cât și alû 3-lea Logofetu în Divanulû Domniei mele, cu trudă și ostenelă, după a cărnia credincioasă slujbă cădëndu-i-se a se împărtași de mila Domniei mele, ne-amû milostivitû Domnia mea asupra sa, și printr'acéstă carte a Domniei mele în orânduimû, ca să aibă a ținea lînde optû fără de pricină de dajdic și încercătură în satele țerei, poslusnicii pentru ajutorû și trebuința casei sale, pe carî acești liude optû găsindu-i, și fiind fără de pricină, să li se dœ adeverințele Dumnolorû ispravnicilorû a județulu, ca să li se dœ pecetluiturile Domniei mele pe la mână, spre a fi în pace și nesuperați de tôte dările și angariile ce voru eși într'unû anû pe țoră de la Visterie și de la camara Domniei mele; așisderea să aibă a ținea și o pivnița aici în orașulû Domniei mele Bucuresci scutită și apërată de fumăritû, de căminăritu, de vană din vinu Domnescû, de ortul vătavulu de cărciumari și de tôte alte angariî; pentru care porunciuu Domnia mea la toți câți se cuvine, nimenca nici unû felû de superare să nu faceți peste cartea acéstă a Domniei mele. ii saam receh. gspd. 1793, Martie 22.

Cond. XXVI, pag. 58.

Cartea casei luminatuluî Beizadea Grigore Suful de patru scaune.

Zemb. Vlahscoe : Dat-amû Domnia mea Domnôsca noastră carte casei luminatuluî Beizadea Grigore Sufulû Voevodû, ca să aibă a ținea patru scaune de carne aici în orașulu Domniei mele Bucuresci scutite de vamă, de erbăritû și de tôte orânduile câte au scaunule, acestea să fie nesuperate întru nimicu; așisderea să aibă a lua și sare de la ocne pe anu bolovanu una sîntă cinci-deci, pentru ca osebitu de trebuința casei luminației sale, avëndû și botărire ca la moșia sa Agesciu sa întemeze școla ca copii pămîntenî, să învețe romănescu faru de pluta, cu dascălu, și să așeze și la biserica de acolo preoții și cântăreții cei trebincioși, aû avutu acestû privilegiu și mai înainte precum amû vedutû Domnia mea; dreptû aceea și Domnia mea amû bine-voitu de amû întăritû acéstă orânduială de scutela scaunelorû și de sare și poruncimû la toți câți se cuvine să fie următori întocmai. — 1793, Augustû 31.

Ipae a luminatuluî Beizade de o pivnița scutită.

Zeml. Vlahscoe : Dat-amû acéstă carte a Domniei mele casei luminatuluî Beizadea Grigore Sufulû Voevodû, ca sa aibă a ținea aici în orașulû Domniei mele Bucuresci, o pivniță scutita de fumăritû, de căminăritû, de vamă, de vinulu Domnescû, de ortulu vătășescû și de orî-ce dări voru fi peste alte pivnițe, acéstă să fie nesuperată, dupe privilegiulu ce vedumû Domnia mea că a avutu; pentru care poruncimû Domnia mea Dumitale vel Agă i altorû zapei ai țergulu, cum și vone orânduitorû en slujba fumăritulu, a caminăritulu și . . . . vataje de cărciumari, să nu faceți vre-o superare întru nimicu la numita pivnița, că așa este porunca Domniei mele. 1793, Sept. 2.

Afara de acéstă s'au făcutu și alte trei carți asemenea pentru câte o pivniță.

Cond. XXVI, pag. 132.

vinăriciuri, în anumite podgorii, au țigani din cei Domnesci, ori scutiri

Privilegiu soției lui Chiriacul Elefteriu

Zem. Vlasc. Fiind-că Chiriacul Elefteriu ce a murit, fratele Mitropolitului Tesalonichi, după rugăciunea ce prin anafora a fost dată Domniei sale fratelui Alexandru Ipsilantă i Dumnolorū veliții boeri, arătându că în vremile trecutute s'a arătat cu oșești-ce slujbă atât Țerei, cât și către D-nolorū, a avut milă, atât prin cartea Domniei soale, ce o vedem, cu lottă 1782, Decembre 10, a fi apărât de rândul dăjdiilor visteriei i de alte podvedî, cum și o vie ce o are, de vinărici și de pogonărit; ne-am milostivit și Domnia mea și acostă milă, ce a avut-o numitul Chiriacul, rânduim ca să o aibă soția și copiii lui, adecă să fie în pace casa, i ne supărați de orî-ce felu de dăjdî, cum și via ce o are la sud. Saac să fie nesupărată de vinăriciu i pogonărit, pentru care poruncim Domnia mea nimenea întru ninici supărare peste cartea Domniei mole să nu facă. — ii saam reche gpd. — 1793, Mai 19.

Anafora pentru a se implini banii cutiei din Eparhia Mitropolitului, și din Eparhiile Episcopesci de la Popi și să-i facă tselim la Cutie.

Io Alecsandru Const. Moruzi Vvd. i gpod. Zemb. Vlahscoie.

Prea sfinția ta părinte Mitropolit al Ungro-Vlahiei, atât banii preoților Eparhiei Prea sfinției tale, cât și de la părinții Episcopi, pentru preoții din Eparhiile Episcopesci, împlinindu-se banii, poruncim să se facă tselim la Epitropie. — 1794, Noemb. 10.

Prea Înălțate Dōmne,

După trăbuințele ce are Epitropia, ne înleunău fără de pregotare a căuta și veniturile ei. ci fiind-că părinții Arhieroi sunt dator i da la Epitropie taleri 7000, cîfertii de sântu Dimitrie, cari sunt în partea cutiei de milostenie banii preoților de Lude po tal. 2, ne rugăm Măriei tale să bino-voești a fi luminată poruncă către părinții Arhieroi, ca să ne deie acum înainte pe jumătate diutrenșii, ci pentru cei-lalți jumătate vom mai adăsta, fiind, luminate Dōmne, că pe totu ceasul cu neconținuto jălbî, supără sărăcimea cu jălbî anu Măriei tale cei cari au să ioe lefi, și nu avem de unde le da, mai vîrtosă acum că au dat și răcōla și nădojdea fie-cărui de aș goni oșești-care pârle de lemne și de altă razemă, e numai și numai la mila lefșorei ce a câștigat fieș-care de la bogată mila Măriei tale; și cum va fi luminată poruncă. — 1794, Noemb. 9.

Isac Ralet.

Cond. XXVIII. fil. 12.

Zemb. Vlahscoie: Fiind-că Ilie Polcovnicu s'a aflat în adevăr slujind la trēba molepselii de năprasnica bōlă a ciumei, care este trabuință și folos de obște, cheltuind multă trudă și osteneală pînă cînd i s'a întâmplat bōla de care au rēmasă sluită și nedestoinic a mai putea slui și a se chivernisi pe sineși; decî după slujba ce a slujit, și la o împlinire de patima rea ca acesta ce l'au găsit, fiindu cu cale a se ajuta și a avea o milă Domnescă pentru

de pimnițe de fumăritu, de căminăritū, de vamă, de vinulū Domnescū

ajutoriu vieței și mângăierea lui, amū bine-voitū Domnia mea și antū dat acōstă Domnōsca nōstră carte prin care orânduimū să aibă lēfă de la cutia nilosteniei de obște pe tōtă luna câte tal. cincī-spre-dece, să fie și o cărciunū aici în orașu Domniei nicle Bucurescī scutitā și apōratā de tōte obiceiurile și orânduile ce aū alte cărciunū, să aibă și șose omenī scutiți pe carī să-ī găsōscă străinī și fără pricinā de dajdie și prin cercetarea Visteriei, după orânduială, să li se dōe pecetluiturī la mână; dreptu aceea poruncimū Domnia mea, să i să păzōscă ne-strămutatū aceste milī. — 1796, Iunie 28.

Concl. XXVI, Fila 280.

Fiind-că răposatulū biv. vel Clucerū Dumitrache, din tinerețele sale și până acumū la cea mai din urmă vērștă a slăbiciunei bătrânețelorū, când ș'au datū obșteșca datorie, s'au aflatū slujindū cu drōptă credință și cu fierbinte supunere întru poruncile Domnilorū și oblăduitorilorū, carī după vremī aū stăpānitū țera acōsta și în trebī obșteșci ale țerei la vreme de trebuință cu trimeterī pe la ordī impērătescī și pe la locurile cele mai înalte, a căruia slujbă din viața sa do mai naiute, osebitū, că de toți Dumnōlorū boerī și arhieriei ne-aū fostu mărturisite, dar și în vremea Domniei mele cercatū fiindū, l'amū aflatū și l'amū cunoscutū în adevērū dreptū și credinciosū, feritū și curatū de orī-ce interesū și folosū alū sēū, și depărtatu de orī-ce strānibătate, atât la feliurimile de pricinī și judecāți ale norodulū și obiceiurī ale pāmēntulū, ca nuū practicossū dese-vērșitū și pāmēntōnu veciū alū țerei aceștia, cât și la Epitropia Monăstirōi sfântulū Panteilemonū, la care s'au aflatū orānduitū, cu multă durere chivernisudū și iconomisindū cum se cade Mōnastirea și spitalurile sārăcilorū boluavī până s'au sfārșitū, după ale căruī bune slujbe cu care s'au aflatū slujindu-sc și trudindu-se în viața sa; paratrisindū Domnia mea ca să vedemū de aū avutū vre-nnū deosebitū privilegiū și nulā Domnōscă, ca să remāie după mōrte-ī mângăcre și ajutoriu soției și copiilorū sēi, aflāmū că nicī acōsta n'au cercat-o răposatu acesta de a face supērare și cerere la Domnū, lāsāndu-se la mila și drōpta judecātă a Domniei și stăpānirii; drept aceea pentru respālătirea care se cade slujbelorū acelorū bune și ostenețelorū cu carī s'au aflatū până la sfārșitulū vieței sale, și pentru ca să dāmū pildă și altora asemenea de credințe și de slujbe bune întru poruncile Domnilorū și stăpānilorū scī, amū bine-voitū Domnia mea de anū făcutū casei sale celea drepte și cu cale milī și ajutorurī, adicā: din 40 Liude scutelnici după catastihu Visteriei, care aū avutū reposatulū al Cluceriei, dece liude să-ī ice Visteria Domnōscă, iarā 30 liude ī lāsāmū casei numitulū răposatū, care și după petrecania soției sale să rēmāie la copii lui spre a-ī avea nestrāmutatī. lāngă care aceștia le dāmū voie să și găsōscă și alți dece străinī, pe carī cercetāndu-ī Dumuōlū vel Vist. și fiindū cu adeveratū străinū fără de nicī un feliu de pricinā de dajdie să li se dōe pecetluiturī, ca și pe aceștia să-ī aibă nedajnici, de împreună cu cei-lalți trei-deci scutelnici pentru ajutorulū și chiverniseala lorū; așisderea și rădicătura de patru sute de oi ce aū avutū reposatulū să o aibă soția și copii lui nestrāmutatū, cum și done pivnițe să scutōscă în Bucurescī de tōte orānduelile; dreptū aceea le întārinū acestū privilegiū cu Domnesculū nostru hrisovū, ca să li să păzōscă nestrāmutatū în tōtă vremea; și amū adevēritū hrisovulū acesta cu īnsāși credința Domniei mele, Io Alexandru Cost. Moruzi Vvd. și cu credința prea iubiților Domniei

de ortulă vătășescă seî de podveđi; orî scutire la vii de dările puse

mele fiî: Costandinu Vvd. Dumitrașco Vvd. Nicolae Vvd. Gheorghe Vvd. Martorî fiindu și Duninciloru ciustiți și credincioșii bocrii veliți ai Divanului Domniei mele, Nicolae Brâncovenii vel Banii. Manolache Crețulescu vel Vorn. de țera de sus. Dimitrie Manulă vel spăt. Radulă Goleșcu vel Vorn. de țera de jos. Scarlatu Glica vel Vist. Costandinu Filipescu vel Logof. de țera de sus. Costandinu Știrbeiă vel Vorn. Ionă Damariusu vel Vorn. Ștefană Văcărescu vel Log. de țera de jos. Ionă Florescu vel Vorn. alu politic. Lucache vel Post. Antonie vel Comisu. Grigorie Glica vel Cluceru. Costandinu Cantacuzino vel Păharn. și Ispravnicu facerei hrisovului acestuia, Costandinu Filipescu vel Log. de țera de sus; și s'au scrisu hrisovulă acesta la alu patrulea ană din intaea Domnie a Domniei mele aici în orașulă scaunulu Domniei mele Bucureșci, la ană de la zidirea lunei 7304, iară de la Domnulu Dumnegei și mântuitorul nostru Isusu Hrist. 1796 în luna lui Martie în 28 de zile »

(Acestu Cluceru Dumitrache ni pare a fi vestitulă autoru alu cronicei războiului ruso-turcu de la 1769 1775. V. A. U.) Cond. XXVI, pag. 278.

Zemb. Vlahscoie: Fiind-că ciustitulă și credinciosulă Bocrinlu Domniei mele Grigorio Hrisoscolu biv. vel palhar. a aretată Domniei mele, că pe moșia Dunincelu Sarata din sud. Buzcu făcându vie a indemnatu și pe alți mulți de an. . . . și ană făcutu vii acolo, în cât s'a făcutu non popor, unde a fostu și este ună scaună de carne, care scaunu, ne făcu rugăciune de a-i hărăzi Domnia mea al avea scutit, a carnia rugăciune pentru indemnarea ce au făcutu și altora de ană săditu vii acolo, amă priniț'o Domnia mea. și printr'acesta Domnăscă noastră carte, îi hărăzimă acelu scaună de carne ca să-lu aibă scutit și aপরatu de tôte dările ce sunt pe alte scaune, ca să-i fie de ajutoră casei, pentru care poruncimă Domnia mea slujbașiloră vinăriceri, și altora ce veți fi orânduiți cu orî-ce slujbă asupra scauniloră, superare la acestu scaunu întru nimicu să nu faceți, că așa este porunca Domniei mele, îi saam reche. gspd.—Sept. 6.

Zemb. Vlahscoie: Dat-amă Domnăscă noastră carte Dunne-ei Vornicesei Venețianca Văcăreșca, ca să aibă a scuti done scaune de carne care din vechime le-au avutu. și le are acum, la vremea Dăbulu, pe moșia Duninei, unulă la Tohani și altulă la Schein sud. Saac. spre a nu fi de nimicnea superate, pentru că după jalba și rugăciunea ce au făcutu Domniei mele Dunne-ei numita Vorniceșă spre a i-se da Domnăscul nostru Sinetu, după copriendera ponturiloră pentru apărarea loră, după cum le-au avutu din vechime, amă poruncimă Domnia mea de s'au făcutu întâin cercetare prin ispravnică județulu de față cu Vameșii și cu Erbarii, la fața loculu, pentru obiceiulă ce au avut aceste scaune și ne-am pliroforisit Domnia mea, cum că și mai nainte, din vechime, au fostu aপরatu; dreptu aceea amă bine-voită Domnia mea și amă datu Dunne-ei acestu Domnăscul nostru sinetu, ca sa fie pururea scutite și aপরatu; pentru care poruncimă Domnia mea slujbașiloră Vinăriceri, i vonă Erbariloră și Vameșiloră, ca după cum și ponturile cuprinde să urmați, și să nu faceți supărare la aceste scaune înipotrivă. îi saam. reche gspd.

(Cod. XXVI. pag. 265). 1795 Sept. 16.

Zemb. Vlahscoie: Dată-amă Domnăscă noastră carte sătrăresii Zoiții soția răposatulu Măreșii sătraru, ca să aibă a ține ună scaună de carne sub pôlele

asupra lorŭ. Une ori Moruzi dărai chiar locuri de case la vechi slujbași,

viilorŭ, pe moșia sa bătrână ot. Smeiu sud. Saac. pentru că la Domnia mea a datŭ jalbă numita șătrăresă, aretând ca soțul scŭ după slujbele cu carŭ s'au aflatu slujindŭ au avutŭ acestŭ scaunŭ scutitŭ prin cărțile fraților trecuți Domni, și călcânduli-se casa de hoți s'au prăpăditŭ și acelea sineturŭ, făcendŭ acumŭ rugăciune Domniei mele, acumŭ ca să inoimŭ acostă milă pe numele sŭ, fiindŭ însărcinată cu copii, care jalbă rânduindu-o Domnia mea la Dumnclui vel log. de țora de josŭ spre cercetare, ne-au aretatŭ în scrisu prin anafora Domniei sale, dela 4 ale acestŭ luni, cum că s'au găsitŭ în condica Divanului carte cu lŭt. 1786. sept. 2. dată șătrarului Mareșŭ soțulu jăluitorei, ca să ție acestŭ scaunŭ de carne scutitŭ și aপরতŭ, în care arôtă, că au avutŭ și alte cărți Domnesci. Decŭ după pliroforia ce dă Domniei mele Dumnclui vel log. ne milostivimŭ asupra numitei șătrărese, și printr'acosta Domnôsca noastră carte îi hărăzimŭ acestu scaunŭ, ca să-lŭ aibă scutitŭ și aপরতŭ de tôte dările și angariile ce dau alte scaune; De care poruncimŭ Domnia mea slujbașiloru Vinăriceri și altora ce veți fi cu ori-ce slujbe rânduiți, nimenŭ de nimicu nicŭ unŭ felŭ de supărare să nu faceți acestu scaunu. — 1794 Sept. 6.

procit. vel log.

Cond. XXVI pag. 229.

Zemb. Vlahscoie: Find-că Boerulŭ Domniei mele Antonie, Polcovnicu de Vênatori s'au aflatu și se află slujindŭ la alto porunci ale Domniei mele întru care au fostu rânduitu, cât mai vârtosŭ la epistasia năpraznicei bôle silindu-se și osărduindu-se pentru cunoscința bôlei de a se face îngrijirea cea cuviinciosă pentru întempinarea reuluŭ, ne-amu milostivitŭ Domnia mea și am datŭ Domnôsca noastră carte, ca să aibă a ținca aici în orașulu Bucuresci o crăciună dreptŭ în care sa se vândă bucatole sale scutite și aপরতŭ de tôte orânduclile ce sunt pe alte pivniți; așșderea să aibă a-și găsi din streinătate patru ômenŭ streini fără de nicŭ o pricină de dajdie, căroră să li se facă cercetare la Visteria Domniei mele înaintea Dumnclui vel Vist. și fiindŭ cu adevăratŭ strciniŭ, să li se dăc pecetluiturile Domniei mele pe numele și chipulŭ lorŭ, spre a-ŭ avea în pace și nesuperați; dreptŭ aceea de a avea și a se urma acostă milă le-amu datu Domnesculu Sinctŭ. — îi saam reche. gpd. — 1796 Iuliŭ 14.

Cond. XXVI. pag. 279.

Zemb. Vlahscoie: Datŭ-amŭ Domnôsca noastră carte D-lui cinstitului și credinciosu Boeruluŭ Domniei mele Constandin Știrbeiŭ vel log. ca să aibă a ținca aici în orașulu Domniei mele București două scaune de carne scutite și aপরতŭ de fumăritŭ, de erbăritŭ, de vană, și de toate dările ce sunt pe scaune, și unŭ scaunŭ la Oborulu târguluŭ de afară pe dreptŭ moșia Dumnclui ce se numesce *Fundeniŭ*, și altu scaunŭ în dosulu caseloru Dumnclui pe loculŭ D-sale, pentru că aceste scaune le-au avutu D-lui vel log. și mai nainte; pentru care poruncimŭ Domnia mea Dumnôvôstră zăpciilorŭ Bucurescilorŭ: nimenea nicŭ unŭ felŭ de superare să nu faceți le aceste scaune, că așa este porunca Domniei mele. îi saam. reche. gpd. — 1795 Februarie 9.

Cond. XXVI. pag. 244.

din locul Domnescu (*gospod*). Negreșit dăruirea de scutelnici, de poslușnici, continuă a se face și sub Moruzi, deși nu pe o scară atât de mare ca la alți Domni. Scutiri încă urmăză la dăjdi pe diverse *bucale*; apoi ridicarea la boerie, recunoscerea unora că aparțin la *nemuri*,

Anafora să-și facă casă Anastasie vatafulu de grajdii Gospod. pe locu Domneseu.

Io Alexandru Costantinu Moruzi Uvd.

Fiind-că prin jalbă de rugăciune ai făcutu cerere Domniei mele, Anastasie Vătavu de Grajdii Gospod, ca să aibă voie pe acestu codru de pământu ce i s'au măsurat de Dumnelu Vornicu, să-și facă o casă de odihnă, împrejurul Grajdulu, aflându-se slujind, i s'au dat de la Domnia mea voie, ca încât nu va fi locul acela trebuinciosu pentru curtea gospod. să fie în pace și nesupăratu pentru acestu locu pe cât i s'au măsurat. — 1795, Ghenar. 18.

Vel Logof.

Prea Înălțate Dōmne,

Anastase Vătafu de grajdul gospod. și Dumnelu vel Pitaru au jăluit Măriei tale, că atât părinții lui, cum și el de multă vreme se află slujind Curței Domnesci întru această orânduială a Vătășiei de grajdii, și fiind-că se află ședându pe ușile străinilor, cu nevasta și copii, cere să te milostivesci Măria ta a i se da voie să-și facă o căscioră de ședut pe locul viei Domnesci de lângă *M-tirea Spirea, care vie s'au părăgenitu și este afară din hotarul Bucureștilor*; după a căruia jalbă mi se poruncese de către Înălțimea ta ca să cercetez la fața locului, cât pământu cere? la ce semnu? de nu aduce vre-unu felu de Embordionu părților Curței, și de este chiar pe locul Domnescu? și să arăt Măriei tale. Ascultându luminată porunca Măriei tale, am mers însumi la fața locului, și mai întâi făcându cercetare, am vădit, că unde cere jăluitorulu acestu locu este cu adevăratu pe locul Domnescu, care mai nainte au fostu vie, iară acum s'au părăgenitu, și nici se cunoșce că au fostu vie, fără de numai pământulu slobodu au rămasu; apoi am tras și unu codru de locu în marginea drumulu ce vine din spre Mönastirea Spirei și merge spre Curtea Domnăseă, alătura cu colțulu viei D-lui biv. vel Vistieru Ioniță Damaris, care începându-se din marginea drumulu, din colțulu viei D-nulu merge în jos alătura cu gardulu viei Dumnelu, stâneni 20 palme 4, iară de acoloa în curmezișu asupra Curței Domnesci stâneni 13 tocmai, iar de acoloa dreptu pe marginea drumulu până iarăși în colțulu gardulu viei Dumnelu Vistierulu Ioniță de unde am începutu, stâneni 12 palme 6, care locu co am trasu (unde a cerutu jăluitorulu) este depărtat de curte, de unde nu vôte da nici unu felu de Embordionu părților Curței; ci de cercetarea și urmarca ce am făcutu nu lipsim a înștiința Înălțimei tale și de va fi bună-voința Înălțimei tale i se va da voie de a-și face casă, ca să se adăpostă; iar hotărârea coa desăvârșitu rămâne a se face de către Înălțimea ta. — 1794, Febr. 23.

Ianache Moruzi vel Vornicu,

etc. ; tôte aceste favoruri le acordă Moruzi, după pilda predecesorilor Domnitori, așia că, repetimū, nu vedemu în ce a fostū boerimea mai rău tratată de către Moruzi decât de alți Domni.

Ilëna Bucșănësca, spre a i se da liude trei poslușnici.

Pré Înălțate Dōmne.

Jaluescū milostiviroi Măriei tale, că nuș aflu jupănășiță văduvă fără de chivernisală și înpresurată de copii, și vedu multe scăpătate ca mine împărtaşite cu nuli de scutelnici pentru poslușania casei; cu mare rivnă amū alergatū la Măria ta, să te milostivesci a fi miluită cu cinci ș'se scutelnici.

*Rōba Mariei tale, Ilëna Bucșănësca, soția răposatului
Ilëra Bucșănescu.*

D-ta vel Vist. să teoriseșci jalba acōsta. — 1793 Maiū 11.

Io Alecs. Cost. Moruzi Ved.

Poruncimu Domnia mea cinstitū și crediuciosū boeriulū Dōmniei mele D-ta vel Vist. să-ī faci cartea Dōmniei mele de ludo trei, ōmeuī străinī fără de pricină.— 1793 Iunie 2.

Cod. XXV Fila 194.

Io Alex. Cost. Moruzi Ved.

Dauunōvōstră boerilorū Nazirī ai Epitropiei, fiind-că no-amū pliorforisitū Domnia mea pentru Zoita Șătrirēsa Pitiștōnca, cum că se află la prōstă stare, vrednică de milă, vē poruncinū Domnia mea, prinuindū acestū Dōmnesculū nostru pitacū, să aveți a da de la cutia Epitropiei lōfă cāto tal. 20 po luuā și cu acest pitacū voți fi scăđuți la socotōlă. tolco pisah gspd. — 1794, Febr. 14.

Anafora în dosulu jalbei lui Mihai Oncescu a i să mai da două scutelnici

Pré Înălțate Dōmne,

Prin plecată jalbă arētū Înălțimei tōle, că feciorū do boeriū fiindu și eū, din mica vērsta mea m'auū aflatū slujindū țeroi și poruncei Divanului fără de pregetare, la tōte celea ce ni s'au poruncitū havalolo, augariī, socotindū că după vreme imī va veni vre ōreș-care chivernisōlă; acumi ajungōndū în vrēsta bētrānețelorū, sunt însărcinatū cu casă grea, cu patru fete do vērstă, mō aflu și la mare scăpătaciune, și altă chivernisōlă nu auū de cāt două scutelnici, fără altū ajutorū, altă mângâere de nicăirea nu amū; decī propoveduită la toți de-opotrivă fiindū mila Măriei tēle, amū alergatū și eū la noianulū milostivirei Măriei tale, că să fiū și eū împărtaşitū și miluitū de la visteria milei Măriei tale, cu adăugire de scutelnici, și cu altă milă ce totū sfântu va

A. Moruzi nu se impotrivesce a ridica la boerie pe cei descinderi din boeri. Aşa, avem în condica XXIV ridicarea la nămură a unui Gheorghe sin Vasile din Bucureşti şi a unui Ioniţă. ¹

lumina pe înălţimea ta, ca că mă potî ajutara la acostă greutate şi scapataciune a casei mele, după cum alţii do-opsirivă cu mine s'au împărtaşitu de mila Măriei tale, ca sa nu mă ducă iarăşi cu lacrimi pe obrazu a casei şi la copii; şi ce va fi mila Măriei tale.

Robulu Mariei tele, Mihai Oncescu.

Privileghiulu lui Nicolae din Bucureşti

Zem. Vlahscoe. Dat-amî Domnăscă năstră carte lui Nicolae de aici, ca să aibă a scuti totu vinul co-lui va face în dróptă via sa ce are la Gréca sud. Vlaşca, de vinăriciu, pentru că acostă milă au avut-o şi de la fraţi trecuţi Domni, precum ne pliroforisimî Domnia mea din cartea fratelui Alexandru Vodă Ipsilantu, ce o vednîm, cu lôt. 1779 Sept. 23; dreptî aceea şi Domnia mea n'amî milostivitî şi l-amî ertatî ca să nu plătescă vinăriciu, pe dreptele bucatelo lui, şi poruncim slujbaşilor vinăriceri, orî în credinţă de se va da vinăriciu, soû de so va vindo, să nu-lî suporaţi de plata vinăriciului, ci să aibă bună pace. — tolco. pisah gospd. — 1793 Mai 19.

Cond. XXVI, pag. 29.

Privilegiu Postelnicului sin Spetenu.

Zem. Vlas. Boeriului Domniei mele Ghini Spetenu Postolnicu sin Ioanî Spetenu din sud. Suac, care aflându-se scăpătatî şi cu casă grea, şi încă din copilăria lui slujindî în trebî Domnesci şi ţerei au avut milă a ţinea liude doi, ómenî străini fără pricină de dajdie, după cum s'a doveditî şi din cartea fratelui nostru Domnu Mihai Vodă Suţulu ce o vednîm cu lôtu 1792, Decembrie 13, care şi Domnia mea ne-amî milostivitî şi amî înoritî acostă milă spre a se păzi nestrămutatu, ca să fie pentru ajutorin şi posluşania casei sóle; căroră după adevorinţelo D-lorî Ispravnicilor judeţului să li să doe şi pocetluiturî gospod de la visteria Domniei mele, spre a fi nesuperaţi; pentru care poruncim Domnia mea şi Dumnăvostă Ispravnicilor judeţului i altorî zapci şi slujbaşî, să fiţi urmatori poruncilor Domniei mele întocmai. — 1793 Mai 9.

Cond. XXVI. Fila 30.

1. Iată actele aceste. În anexe vom mai da şi altele :

Anaforaa pentru Gheorghe sin Vasile ce s'au aşezatu la nămură.

Poruncim Domnia mea Dumitale vol Vist. să-lî aşezî la Visteria Domniei mele în orândniala nămurilor, cu privilegiulu ce ai şi coî-l-ai. — 1793. Sept. 24.

De altmintrelea aflămŭ de la A. Moruzi și acte de scutire ori de ertare de birŭ pentru betrânii scăpătați ori cu mulți copii.

Prea Înălțate Dōnne,

Cu prea plecată anafora aducŭ rugăciune Înălțimei tale pentru unŭ Gheorghe sin Vasile de aici din București, carele fiind-că atât tată-sen cât și nēmullŭ lui *sunt sciufi de mine*, că încă din vechime au fosti in orânduiala boerilor de nōmŭ, precum din rudele lui și până acum se află unŭ dintr'înși la cinulŭ boeriei, adică cu Petrică Logofetului spătăresen ce an îmbrăcatŭ caftanŭ, vērŭ primarŭ din frați, cu boerŭ de nōmŭ Rătesciŭ i Furdnesciŭ iară rudenic, lui lōnn biv. vel Comis Costandiuŭ Dâmbovicōnu nepotŭ de frate, cu aceștia toți într'acestași chipŭ fiind-că se rudesece, cunoscută avēndŭ și. . . . . milostivirōi Măriei tale, să câștige orânduiala nōmului sēn; iar cea de sevōrșitu hotărîre rămāne a se face de către milostivirea Măriei tale. 1793. Aug. 20.

Prea plecată sluga Măriei tale, *Manolache Vorn. Crețulescu.*

Cond. XXIV. Flla 453.

Zem. Vlahscoie : Fiind-că amŭ miluitŭ Domnia mea pe Petre Copacōnu din sud. Vâlcea și l-amŭ făcutŭ postelniceliŭ, i-amŭ datŭ la mânăle lui acēstă Domnōscă a nōstră carte, ca să fie sciutŭ, că este in orânduiala postelnicilorŭ, și să aiba privilegiulŭ celŭ obicŭnuitŭ alŭ scutelei, pe dreptŭ bucatele sale, de dijmăritŭ, vinăriciŭ, după orânduiala ce aŭ și cei-l-alti postelnicoi; dreptu aceea poruncimŭ la toți căŭi se cuvine, ca să-lŭ cunōscă pe mai susu numitulŭ boerulŭ Domniei mele de postelniceln. ii saam recoh gspd. — 1794. Maiŭ 16.

Anaforaou lui Ioniță carele s'aŭ aședatu la nēmuri.

Io Alecs. Cost. Moruzi Vocevodu.

După cercetarea, ce din porunca Domniei mele s'aŭ făcutŭ de către D im-nōlŭ cinstitŭ și credinciosŭ boerulŭ Domniei mele vel Vist. adevorindu-se nōmulŭ acestuia din înseși celea vechi Hrisōve Domnesci ce s'aŭ găsitŭ la mânăle lui și din dovada mărturiilorŭ, precum ni se facu aretare printr'acēsta anafora, ne-amŭ milostivitŭ Domnia mea asnpă-ŭ și poruncimŭ Dumitale vel Vist. să se așede la orânduiala boerilorŭ de nōmŭ, acestŭ Ioniță cu frate-sēŭ Stanŭ, cari să-și aibă privilegiulŭ lorŭ după orânduială întōmari. — 1793, Septomb. 6.

Vel Logof.

Prē Înălțate Dōmne,

După jalba ce aŭ datŭ Înălțimōi tēle Ioniță aretāndŭ că moșulu seŭ și stramoșulŭ-seŭ aŭ fostŭ in orânduiala boerilorŭ avēndŭ și Hrisōve Domnesci, cerēndŭ a fi și elŭ împreună cu frate-sēŭ Stanŭ împartășiți de Domnōscă Măriei tale milă cu aceeași orânduială a nōmurilorŭ, după luminată porunca Măriei tale amŭ cercetatŭ și se vēdŭ la māră lorŭ Hrisovu Măriei sale Mateiŭ

Iată acte de această natură :

Anaforaia Radului ce au fostu vâtavu din plaiulu Iulomița sud. Dâmbovița pentru ertarea de biră.

Io Alecs. Constan. Moruzi Vod.

După pliroforia ce dă Domniei molo, D-lui vel Vist. de proustă starea jăluitarului, no milostiviniu Dounia nea, și-lu ortăniū de acum inaiute ca să

Vodă cu lottū 7140 fevr. 1 in care se arôtă numele Lupului căpitanū za dorobanți i feciorū luī pentru stăpânirea moșiei Sfotosei sud. Saac. Acești jăluitarī ce se tragū dintr'acestū Lupulū căpitanū, i-adeveroză Stanciulū biv. ceaușū agioscū și cum că acestū lrisovū lo este rōmasū de la numitulū Lupulū căpitanulū za dorobanți strămoșu-lorū fiindū, intr'același chipū dovedindū arôtă Măriei tale; iar hotărîrea cea desovērșitū rēniāne a se face do către Inălțimea ta. — 1793, Aug. 16.

Cond. XXIV. Fila 416.

Vel Vist.

Anaforaua d-lui vel Vistier pentru Giura Vatașescu a se așecla între mazilī.

Io Alexandru Const. Moruzi Voivod Milostiiu bojicu Gospodar.

D-ta vel Vistierū, după anaforaua d-tale și dupe adeveriūtele și dovedile ce vequūū Dounia nea la mănile Giurōi Vătășescu, porunciniū d-tale vel Vistierū ca să se așecla la orindniāla mazililoru. — 1794, Februarie 23.

Vel Logof.

Prea Inălțate Dōmne,

Dupē jalba ce au datū Inălțimeī tēle Giura Vătășescu ot sud. Vâlcea, arētândū că și moșū, pāriūtiū luī, au fostū mazilī și olū rēmāindū micū de pāriūti, din întimplarea vromilorū i s'ar fi rēpusū și sincturilo cele vechi, carī adevereaū de nēniulū luī, pentru care au fostu datū jalbā și la Măria sa Mihaiu Vodă Sufulū, și fiindū orinduitū la d-lui vel Vistierū, d-lui l-au orinduitū la d-lorū boerū așeclēmēntarī și la ispravnicī aceluī județū, unde dupe cercetarea ce i-au făcutū, l-ar fi doveditū de feciorū de mazilū și i-ar fi datū și adeveriūță la mână, și întāmplāndu-i-se bōlā îndelungatā, n'au pututū de atuncī a veni do a-și afla îndreptare, făcēndū rugăciūne ca de la voia milostivirōi Măriei tēle să-și afle orindniāla pārintēscā. Din luminata porunca Măriei tēle făcēndu-ī cercetare, se vēqu la mână luī atāt scrisōrea d-lui Ioniță biv. vel Puharnicū i d-lui Ioniță biv. vel Serdarū ce au fostū cu așeclēmēntū la lottū 92 cāt și a d-lui Dumitrache Șchiliță biv. vel Pitarū ispravniculū județuluī i a Predeī Bujorēniulū și de la o sōmā boernași mazilī, în care în adoveroză că este vechiū nōmū de mazilū și că i se cuvine a fi împārțășitū și olū la aceeași orindniālă; dapē cercetarea ce anūi făcutū intr'acestaș chipū dovedindū, arētū Măriei tēle, iar hotărîrea cea de sēvirșitū rēniāne a se face do către milostivirea Inălțimeī tēle. — 1794, Februarie 16.

Cond. XXVII, fila 3.

Vel Vist.

fie nesupărată, și Dumnôta vel Vist. să faci cartea Domniei mele de apărarea dăjdieloră Visteriei. 1793. Decem. 30.

Vel Logf.

Cond. XXV, fil. 212.

Prea Înălțate Dômne,

Radulă, ce aă fostă vătavă de plaiulă Ialomița sud. Dâmbovița, aă jăluită Măriei tale, că 40 ană aă slujită vătavă de plaiă, după cum ilă adevereză cărțile Domnescă, ce are și acumi deosebită, că este trecută în vrastă, dară și din pricina răsmeriței jăfuindu-se s'aă catandisită la mare sărăcie, și nu în destulu cu acăsta, dară se află și cu patimă de bôlă, împovăratu cu trei fete mari, și nu mai este vrednică a purta dajdie, ce este aşedată între Mazilă, făcendă rugăciune de a fi ertată de dajdie prin luminată cartea Măriei tale de aperse, și să i se dăe și ună liude omă streină pentru ajutorulă bătrânețelor și casei lui; a cărnia jalbă orânduită fiind la mine ca să o teorisescă, nu lipsimu a însuina Măriei tale, că acesta, cum că aă slujită vătavă de plaiă atăta vreme, este sciută de toți, iară pentru starea lui însuinațoză ispravnică județului, că se află la halulă scăpătăciune și betăgă de ună picioră, și la dajdie este aşedată la sémă dreptă tal. 11. bană 60; iară a lui rugăciune de a fi ertată, s'eu ușurată, cum și pentru nu omă fără pricină, acăsta rămăne la milostivirea Măriei tale. 1793, Dec. 23.

Vel Vist.

Anaforaoa lui Zanfiră nevolnică pentru ertarea de biru.

Io Alex. Const. Moruzi Vod.

După pliroforia ce dă Domniei mele D-lui vel Vist. de prôsta stare a jăluitarului, ne milostivimă Domnia mea și-lă ertămă de acum înainte să fie nesupărată, și D-ta vel Vist. să faci cartea Domniei mele. 1793. Decem. 30.

Prea Înălțate Dômne,

După jalba ce-aă dată Măriei tale Zanfiră, nevolnică din Bucurescă, că este slabă, bătrână, nepntinciosă, trecută în vrastă și orbă de ochi, bolnavă de unu ană, și pôtă dajdie la Visteria Măriei tale de sunt 60 ană, făcendă rugăciune de a fi ertată prin luminată cartea Măriei tale după orânduiala Visteriei, orânduindu-se la D-lui biv. vel Vist. Nazărulă Agiei ca să cerceteze pentru starea și parleginulă lui, de la 15 ale următorei lună face răspunsă, că cercetăndă s'aă adeveritu, cum că este fôrte bătrână, nepntinciosă, lipsitu de vederile ochiloră, în cătu nu pôte a-și agonisi hrana vieței, și fiind la o cruce cu ună Stanu flu-să, acela au murită, și aă rămasă jăluitarulă încăreată și

cu dajdia aceluia, și cum că este vrednicu a avea mila Măriei tale; care însciuțare se puse într'acéstă plecată a mea anafora, ca să se vâdă de către Măria ta, iară a lui rugăciune de a fi ertatū, rămâne la milostivirea Măriei tale. — 1793, Decem. 19.

Vel Vist.

Cond. XXV, Fil. 213.

Anafora a lui Costandinu pentru ertare de biru.

Io Alec. Const. Moruzi Vel.

Porunciună Domnia mea D-tale cinstitu și credinciosū boerule alu Domniei mele vel Vist. să-î faci cartea Domniei mele, de apărarea capului lui. — 1793, Decem. 21.

Prea Înălțate Dōmne,

Costandinū de aici prin jalba eo aū datū Măriei tale, arōtū că se află cu patinū de bōla podagrei de multă vreme, de nu pōte eși din casă afară, are și trei fete de vârstă, se află și la mare scăpătăciune, nefiindū vrednicū a mai răspunde dajdia ce s'aū aședatū, făcēndū rugăciune, ca să fie ertatū și să i să dōe luminatā cartea Măriei tale de apărare; a căruia jalbă orānduită fiindu la mine, ca să o teorisescū după orānduiala Visteriei, orānduindu-se la D-lui biv. vtore Vist. Nazirulū Agiei, ca să cerceteze de perleginlu lui și în eo clipa se va adevveri, să însciuțeze, face respunsū într'acestașū chipu, că s'aū adevveritu de la mahalagi și preoții mahalalei, că cu adevveratu se află fōrte srăpătātū și bolnavū, în cāt din patina bōlei i-aū călūtū și nuū picioru de nu mai este harnicū a-și scōte hrana vieței, vrednicū fiindu a avea mila Măriei tale, care însciuțare se puse într'acēstū plecată a mea anafora, ca să se vađă de către Măria ta, iară a lui rugăciune de a fi ertatu de dajdie. și a i so da carte de aperlare, rămâne la milostivirea Măriei tale. — 1793, Decem. 20.

Cond. XXV. Fila 192.

Anafora a ce s'au fucutu în dosul jalbei lui Costandinu sin reposatu Iordache Iuz-bașa pentru a fi nesuperatu de dajdie.

Prea Înălțate Dōmne,

Cu lacrimū fierb. nți jălunescū milostivirei Măriei tale, că reposatalū tată-meu i s'aū săvērșitū viața în slujba Iuz-bășiei de pușcārie, și aū fostu miluitu de alți fōști Domni și de Înălțimea ta cu lunate cărți de apărare casei; acum milostive Dōmne, vđjū că sūt superatū la orānduiala dajdiei; de care me rogū Înălțimei tōle să te milostivescū asupra scăpătăciunei mele, că deosebitu că ne-au rămasu datorie parint'sca asupră-mi de a plăti, ci mă aflu și cu

casă grea, în cât sunt foarte sporiati de hrana vieței cea de toate zilele; ei după cum s'au revărsat mila înălțimei tale către alți mulți lipsiți, și sunt nesuperaiți, să se reverse mila și asupra scăpăciunei mele a fi nosuperatu de orânduiala dajdiei și veșnica pomenire va fi Măriei tale. Robul Măriei tale, sin răposatului Iordache Inz-bașa. — 1794, Noemb. 21.

D-lui vel Vornicu alu politiei Bucuresciloru, să cerceteze jalba acesta. »

Iată anafora și rezoluțiunea Domnăscă în această cauză :

Io Alecsandru Cost. Moruzi Vvd. i gpd. Zem. Vlahscoe.

De aici înainte poruncim să fie nesipărată de dajdie. — 1794 Dec. 6.

Vel Logof.

Pré Înălțate Dōmne,

După luminată porunca înălțimei tale, amu cercetat jalba ce au datu către înălțimea ta acesti Costandini sin Iordache, ce au fostu *Inz-bașa de pușcarie*, și cât pentru arătarea ce face, că au avut Tată-său cărti de apărare atât a Măriei sale Mihail Volă Suțulu, cât și a înălțimei tale, însă pe numele numisi Hristini, asupra casei lor, adevărulu au arătat, fiindu-că le vedu și eu în faptă la mână, iară pentru că s'au pus la dajdie, carele au și plătitu trei semii perii, al 3-lea și cetfortii, pricina curge acestu felu : la scrisulu *mahalaleloru la catagrafia ce s'au făcutu*, s'au scris și numitul jăluitoii ; la vremea aședămintulu, oii nu-si avea la îndemână acestea sinetură să le arde, căruia nedându-i-se credmântu s'au pus la dajdie cu tal. 3, ei la rugăciunea ce face ca să te milostivesci Măria ta asupra-i, fiindu și holtei și sūracu, ca ă potă hrăni și pe mămă-sa și douē surori ce are, rămâne la bogată mila Măriei tale. — 1794, Noem. 24.

Vel Vornicu.

Cond. XXVIII, pag. 42.

Anafora Sandulu Săpunariu pentru ertarea de biru.

Io Alecsundru Cost. Moruzi Vvd.

Dumnealui vel Vist. după cercetarea și pliroforia ce ne dau de starea acestuia, cum ca este scăpătat și însarrinat cu 6 fete, poruncim sa i faci cartea Dōmiei mele de a fi de totu nedajdiciu. 1793 Decemb, 4.

Vel Logof.

Pré Înălțate Dōmne,

Sandulu Săpunariu de aici prin jalba ce au datu Măriei tale arăta, că este foarte scăpătat și în grea datorie intrat, cu 6 fete de vâr tă, lipsit de

hrana vieții și dajdia și-o pörtă între Dristoreni vechi; mai nainte au fost la sómă dróptă tal. 3 cu rásura, iară acum ar fi tal. 6 și nu are putere a răspunde, făcându rugăciune Măriei tale, ca să se scadă cu trei lei și să rămă tal. 3 la sómă, după cum au fost mai nainte; a căruia jalbă după orînduiala visteriei orînduindu-se la D-lui Nazirn Agiei, ca să cerceteze pentru starea și perleginlă; D-lui, de la 15 ale următoarei luni, face răspuns într'această chipă, că cercetându s'au adevărit că este foarte scăpată, însărcinată cu copii și în grea datorie, cuvîncios a avea mila Măriei tale și la dajdie este așeșat la sómă dróptă tal. 6, care însciunțare se pusă într'acostă plecată a mea anafora ca să se vadă de către Măria ta; dară a lui rugăciune de a fi scășut și a rămăne cu tal. 3 la sómă, rămăne la milostivirea Măriei tale.—1793 Noeb. 30.

Cond. XXV. Fila 130.

Vel Vist.

Io Alesandru Cost. Moruzi Vd. i gpd.

După pliroforia ce ne dă d-lui vel Vistierul de starea lui poruncim să fie ertat de slujbă, căruia îi dăm la mâinile lui acest Domnescu sinet.—1794, Februarie 26.

Vel Logf.

Prea Înălțate Dómne.

Andreii copilul din casă de Divan prin jalba ce au dat Măriei tale arătă că din copilăria lui se află slujind Curței Domnesce la acest stóș, și din înțemplantarea vremilor cădendu la mare sărăcie și deosebit de acesta bolnăvindu-se au zăcut în trei ani din care s'au sacateșit de o mână și de un picior, se află și cu casă grea, din care aceste patimi nu mai este vrednic a purta slujba, făcendu rugăciune, ca să se reverse milostivirea Măriei tale și asupra lui de a fi ertat de slujbă prin luminată cartea Măriei tale a căruia jalbă după orînduiala Visteriei, orînduindu-se la D-lui Vistierul za Divan, ca să cerceteze pentru starea și privilegiul lui, de la Februarie 1 face răspunsul în scris într'același chip, că făcendu cercetare cu deamăruntul pentru starea jăluiitorului Andreii, s'au pliroforisit și s'au încredințat că este sărac de săvêșit și vrednic de milă, cu patru copii, iar pentru neputința lui este vășut că nu este vrednic de nici o trébă, aflându-se și schiop și ciung, care jalbă și înșciunțare o pusesem într'acostă a mea anafora plecată, ca să se vadă de Măria ta; iar a lui rugăciune de a fi ertat rămăne la milostivirea Măriei tale.—1794, Februarie 13.

Cond. XXVII, Fila 25.

Vel Vistierul.

Io Alexandru Coston. Moruzi Vd i Gospodarul Zem. Vlahscoie.

Poruncim Domnia mea d-tale vel vistiar ca să i se facă cartea Domniei mele de apărare capului lui. — 1794 Februarie 24.

Vel. Logf.

Prea Înălțate Dōmne.

Dobre nevolniculū din Bucurescī aū jăluit Măriei tale că se află beteagū de mână și cu patimă de bōlă de epilepsie, a fostū ertatū de dajdie prin cărți Domnescī de apărare, făcēndū rugăciune de a i se înoui această milă și cu luminată cartea Măriei tale, la a căruia jalbă ni se poruncesce ca să teorisescū jalba, și cercetānd vēdūi la mână luī cartea Măriei sale Mihaiū Vodă Suțulū din domnia a doua, cum și o anafora a d-lorū Veliților boerī de la aședămintū adevērindū că este așa cu adevēratū beteagū de mână și soția luī orbă, mai alesū și scăpātātū din care nici pānea din tōte dīlele nu 'și pōte a o gonisi, și așa milostivindu-se Măria sa l'a ertatū printr'acēstă carte de apărare, care carte se puse într'acēstă a mea plecată anafora, ca să se vază de către Măria ta; iară a luī rugăciune de a i se înoui acēstă milă rămāne la milostivirea Măriei tale.—1794 Februarie 9.

Vel Vistier.

Con. XXVII. Fila 5 — (indico 2).

Anaforaoa luī Dumitrache de aici pentru iertare de birū

Io Alexandru Costandinū Moruzi Vvod. i gpod. Zemblī Vlahscoe

Dupē pliroforia ce dă Domniei mele D-luī vel Vistierū și după sineturile Domnescī ce vēdumū Domnia mea la mână luī, întārimū și poruncimū ca să fie apāratū de rāndulū dājdiilorū Visteriei.—1794, Februarie 16.

Prea Înălțate Dōmne,

Dumitrache de aici din Bucurescī aū jăluitū Măriei tale, că din mică căpilăria luī aū slujitū Curței Gospod. ciohodarū până în dīlele Măriei sale Alexandru Vodă, când ne mai putēndū fi vrednicū de slujbă s'aū iertatū, dāndu-se carte de apărare ca să nu fie supēratū de rāndulū dājdiilorū Visteriei care milă i s'aū înoutū de către toți luminații Domnī, făcēndū rugăciune ca să i se întārescā și cu luminată cartea Măriei tale, a căruia jalbă orānduită fiindū la mine ca să o teorisescū și să o arētū Măriei tale, amū cerutū să-mī arēte sineturile ce dīce că are și arēti mai āntēi o carte a Măriei sale Alex. Vodă Ipsilantū cu lētū 1775 Maiū 10 cōprindētorū că mai 'nainte aflāndu-se slujindū ciohodarū, și ajungēndū la vēsta bētrānețelorū și la mare scăpātăciune, s'aū milostivitū asupră-i și l'aū iertatū de tōte dārile și orānduelile Visteriei, mai arētă o carte a Măriei sale rēposatuluī Nicolae Vodă Caragea cu lētū 1782, Aug. 2 cu care întāresce mila de mai susū arētată, mai vēdūi o carte a Măriei sale Mihai Vodă Suțulū prin care și Măria sa îi învoesce acea milă însă la Domnia dintāi cu lētū 1783 Dechemvre 3, imī mai arētă o carte totū a Măriei sale Mihai Vodă din Domnia a doua cu lētū 1792, Fevruarie 23, urmētōre celorū de susū, care cărți se puse într'acēstă plecată a mea anafora ca să se vajă

de Măria ta, iar a lui rugăciune de a i se înoui această milă și cu luminată cartea Măriei tale, acosta rămâne la milostivirea Înălțimei tale. — 1794 Feb. 14.

Cond. XXVII. Fila 81.

Vel Vistieru.

Une-orî Vodă nu acorda scutirea întrégă, ci învoia ca Visteria să facă ruptóre, adică aședare de birŭ după puterea omului.

Credemŭ că nu puținŭ a influențatŭ asupra lui A. Moruzi marele flagele, ce sub Domnia lui aŭ bântuitŭ țera : Ciuma, locustele și fômetea. Orî-cât, A. Moruzi căuta — cum dîcu unii, — să tragă profilu din nenorocirile ce bântuiaŭ țera (cum vomŭ vedea mai departe) nu mai puținŭ în fața nenorocirei îlŭ aflămŭ îndemnatŭ spre milostivire.

Urmărirea havæeturilorŭ marilorŭ slujbașî, ba și a celorŭ mici se face cu deosebită stăruință sub Alex. Moruzi. Avemu unŭ documentŭ, în care vedemŭ cum unŭ boerŭ mare, banulŭ Dumitrache Racoviță, se jăluesce Domnitorului, că pe când se afla în demnitatea de vornicŭ mare, aŭ rînduitŭ pre unŭ Tudorache vătavŭ la plaiu Coziei din județulu Vâlcea și nedându-i Domniei sale boerulu *havaetulŭ cuvenitŭ*, a primitŭ de la acestŭ slujbașu unŭ zapisu pe sorocŭ de trei luni...

Dar iată mai bine în întregimea ei această stranie reclamațiune pe care o lăsămŭ să fie judecată după moravurile nôstre moderne :

Prea Înălțate Dómne,

Cu prea plecata mea anafora arëtŭ Măriei tale, că în anulŭ trecutŭ aflându-mă cu dregătoria Vorniciei ceî marî, s'aŭ orînduitŭ după obiceiŭ Vătașii de plaiŭ pe la orînduitele plaiuri, între care unŭ Tudorache Vătavŭ de plaiŭ Coziei sud. Vâlcea, încă nici până acum n'aŭ vrut ca să dăe obiceiuitulŭ *havaetŭ*, carele mi-aŭ și datŭ zapisŭ cu sorocŭ de trei luni, ca să-și răspondă *havaetulu*, și de atunci și până acumŭ este unŭ anŭ și patru luni, și tot nu mi-aŭ mai datŭ și de câte orî i-amŭ scrisŭ, tot-déuna și-au pusŭ sorocŭ peste sorocŭ și urmare nu aŭ mai făcutŭ, ci mă rogŭ Măriei tale să fie luminată porunca cu mumbașirŭ să mérgă să-lŭ apuce ca prin marafetulu D-lorŭ Ispravnicilorŭ județulu să împliněscă baniŭ după zapisulu lui, și cum va fi bună hotărîrea Măriei tale. — 1793, Marte 5.

Alŭ M-tale plecată slugă, *Dumitrache Racoviță Banu.*

Iată acumŭ și rezoluția Domnăscă pe această jalbă :

Io Alecsandru Cost. Moruzi Vod.

Dămŭ volnicia Domniei mele. . . . . să m'rgă la sud. Vâlcea, unde prin scirea Ispravnicilorŭ județulu, să apuce pe numitulŭ Tudorache vătav

cu strînsóre, ca după zapisu lui să împlinescă, séu ȑicîndŭ că are a rîspunde, să-lŭ rădice, orî pe însușî, séu vechilu, care să fie vrednicŭ a rîspunde și la bani, să-lŭ aducă aicea. — 1793, Marte 7.

Vel Logof.

Cond. XXIV, Fila 24.

De și vedemŭ din actulŭ acesta pe Domnitorŭ dîndŭ dreptate boerilorŭ din Divanŭ a-șî urmări havaeturile, tolușî pare că și elŭ însușî a înȑelesŭ ce abuzurî se făcîu cu aceste dări ciudate. Cu deosebite apăsătoare era pentru locuitorî instituȑiunea *vorniceilorŭ*, carî percepeŭ amenȑile pentru vitele de pripasŭ. Amŭ vîȑutŭ, în urmă, cum se comiteŭ asemenea abuzurî. Se vede că tôte mîsurile luate de unîi din Domnî, n'au isbutitŭ să împedece acele abuzurî. Venitulŭ Vornicieî era decî fôrte căutatŭ între întreprîndîtorî; de aceea elŭ se arenda și se sub-arenda cu mare înlesnire. Sub-arendatorîi, ca să-șî scôtă banîi daȑî și unŭ câștigŭ mare, nu cruȑau pe locuitorî și amenȑările abusive deseraŭ pe bietulŭ sătînŭ. Până într'atât aceste abuzurî eraŭ mari, că nu putu să le trîcă cu vederea Alex. Moruzi și decî înaintă următorele :

« Publicaȑîi la tôte judeȑele și pitacŭ la nazîrîi epîtropieî, pentru slujba Vornicieî, cum să urmeze căutatulŭ ei, a nu se precupi cu vîndărea din mînă în mînă, din care se pricinuesce jafurî și nedreptăȑî locuitorilor. »

« *Zem. Vlas.* Dumnévóstră ispravnicilorŭ ot sud. . . . vî facemŭ în scire pentru slujba Vornicieî, că pentru a nu se face dintru acêsta nedreptăȑî și pricinî de jafurî intrîndŭ din mînă în mînă cu vîndărea și la felŭ de felŭ de ómenî, căutarea slujbei după cum amŭ vîȑutŭ Domnia mea atâtea jălbî, este porunca Domnieî mele hotărîtă, ca să nu se întîndă slujba cu vîndărea la mai multe mînî decăt cumpîrătórii dintăî, ce aŭ cumpîratŭ de la mezatulŭ epîtropieî, vîndîndŭ-o la alŭ douilea mînă; aceî cumpîrătóri de al doilea ce nu vorŭ putea a cuprinde judeȑele ce cumpîră cu o sumă într'unŭ condeîi, potî să o vîndă pe judeȑe deosebitŭ în parte la alȑîi, care póte fieș-care judeȑu ce cumpîră a și-lŭ căuta, iară de la aceî de alŭ treilea cumpîrătóru mai multŭ să nu trîcă cu vîndărea la alȑîi, ci însușî să cante trîba ca să fie și datorî a rîspunde însușî la întîmplare de vină, când vorŭ face urmări înpotriva ponturilorŭ aceștia slujbe, și vorŭ face nescare-va jafurî; pentru care măcar că amŭ datŭ porunca Domnieî mele de acêsta și la epîtropie, ca să arête de acêsta și cumpîrătórilorŭ de la mezatŭ, dară și D-vóstră nu lipsimŭ a vî porunci, ca să fiȑî cu luare aminte, atât a se păzi porunca acêsta, cât și a urma poruncilorŭ ce v'amŭ mai trimisŭ Domnia mea într'adînsŭ pentru slujba Vornicieî, la 15 ȑile ale luneî Decembre. 1794, Ghenarŭ 28.

Eată și altă casă de urmărire de havaetă și de procesă de la acestă dreptă :

Prea Înălțate Dómne,

La apelația lui Vladă Polcovnicu cu zapciă vătafulă de Visterie, ni se poruncesce de către Înălțimea ta, ca teorindă jaloba lui Vladă, să vedem și cercetarea acăsta a D-lui Cluceră Istrate Crețulescu, și făcândă cercetare pricină, să arătăm Măriei tale prin anafora. Luminatăi porunci următoră fiindă întocmai, pentru care după cercetarea ce facem arătăm Măriei tale că cât pentru pricinuirea Vladului ce se arată întru acăstă alegere, că slujba Vorniciei aș tocmit-o cu acelă Radu Zapciu numai în tal. 80, și că în urmă D-lui Armașă Manulă, prin închisore i-aș mai luată și alți tal. 15 de s-aș făcută taleră 95, acăstă piră asemenea o făcu și acumă Vladă înainte năstră, dar în cea după urmă iarăși din însuși taciră lui dovedimă că slujba a cumpărat-o de la Radu de bună-voia sa, tocmind-o în taleră 95, de care au dată taleră 80 atunci atâtă în mēna Radului, iar taleră 15 i-aș implinită în urmă prin D-lui Armașă și nu-i mai rămase Vladului cuvântă de pricinuire la acăsta de vreme ce aș implinit cea ce aș fostă tocmită, asemenea și pentru piră ce mai aduce Vladă asupra Armașului, dăcândă că zapciă ce-i avea D-lui prin plăși nu i-aș dată slujitoră ca să împlinască glóbele de pe la stăpâni viteloră ce aș făcută stricăciune, la acăsta nu are nici o dreptate a porni piră asupra Armașului, nici că era acei zapciă datoră să-i dea lui slujitoră ca să-i împlinască glóbele, căci elă fiind Vornicelă, adica slujbașă cu carte Domnescă în mână, singură elă avea a-și implini glóbele pe felă și pe suma viteloră ce aș făcută stricăciunea, avēndă volnicie să ioe de fieșcare vită ceea ce în porunca Domnescă este scrisă, iar nu mai multă ; iar pentru că se jălucesce Vladă eum-că din pricina împotrăvirei zapciiloră i-aș remasă și până astădă pe la mulți locuitoră glóbele, dupe foile de ispășanie neîmplinite, la acăsta are dreptate a i se implini dreptulă sēu de pe la acei locuitoră, ca unulă ce aș cumpărată slujba cu bană, și găsimă cu cale să fie luminată porunca Măriei tale cu mumbașiră către D-loră Ispravnicăi cei ce se află acum, ca să cerceteze, și unde voră dovedi D-loră că are Vladă dreptate a se implini acele glóbe, să i le împlinască, urmândă întocmai după coprinderea cărței Gospod. ; iar pentru că se jălui Vladă eum-că D-lui Armașă Mann, cumpărândă slujba vinăriciului îndată ce a orănduită slujbașă prin popore, numai decăt l-aș poprită și pe dēnsulă de a mai căuta slujba Vorniciei, la acăsta întreată fiindă Armașulă nu tăgădui dăcândă că așa s-ară fi coprindēndă în Domnescile pontură cele pentru slujba vinăriciului, de care cercetândă noi condica Divanului în care sunt trecute aceste pontură, nicăiră nu găsimă să scrie eum-că slujbașă vinăriceră să aibă a căuta și slujba vorniciei și a lua venită ci încă mai vērtoșă li se poruncesce vinăriceriloră ca de glóbe să se feróscă. Decă dreptate are

Vladŭ, ca orŭ-ce glóbe se vorŭ fi luatŭ din plasa aceea, unde aŭ fostŭ elŭ vornicelŭ pe vremea de când l'aŭ opritŭ Armaşulŭ a'şŭ căuta slujba, tóte acelea sã i le împlinóscã Vladuluŭ de la Armaşŭ, fiindŭ dreptŭ alŭ sěŭ, care iarăşŭ înaintea D-lorŭ Ispravnicilorŭ sã le dovedóscã Vladŭ şi pe cât va dovedi sã-ŭ plătóscã Armaşulŭ, de care mŭcarŭ cã şi D-luŭ Cluceru Istrate Creţulescu printr'acéstã alegere arétã cã la acésta aşa este obiceiŭ de se urmózá în toŭŭ anŭi, adică de cautã vinãricerŭ şi Vornicia în dólŭ cu viile până se culegŭ viile, dar şi de va fi cu adevératŭ acestŭ obiceiŭ este rěŭ, nefindŭ cuprinsŭ nici în ponturile vinãricerilorŭ, nici în cartea Vorniceluluŭ, şi nu aŭ vinãricerŭ nici o dreptate alta, de cât numai ceea ce în ponturŭ le scrie. Iar Vornicia fiindŭ unŭ huzmetŭ Domnescŭ, care se vinde la cochŭi vechŭ ca şi vinãriciulŭ, are a-şŭ căuta vornicelu venitulŭ acestei slujbe până la împlinirea anuluŭ, fiind-cã pe unŭ anŭ deplinŭ o cumpěrá. Iar pentru cã se jãluesce Vladŭ, cumcã ŭ bate şi le face multe jafurŭ şi nedreptãŭi, şi aducěndŭ pe Vladŭ înaintea dumisale şi înfãŭŭşându-lŭ cu aceŭ locuitorŭ pãrŭşŭi luŭ, elŭ în locŭ de a'şŭ cunósce vina şi a se linişŭti strigare a acelorŭ locuitorŭ de mustãrile ce-ŭ făcea d-luŭ pentru necuviincióse urmãrile luŭ, aŭ încěputŭ a ŭice împotriva dumisale cuvinte de necinste şi ne mãŭ putěndŭ nici d-luŭ suferi necinstea şi cuvintele de ocarã, ca unŭ Ispravnicŭ ce s'aŭ aflatŭ, l'aŭ bătutŭ, însă cu 10 sóŭ 15 toogo iar nu mãŭ multŭ, ci fiind-cã şi din mãrturiile ce s'aŭ adusŭ la cercetarea D-luŭ Cluceruluŭ Creţulesculuŭ se dovedesce, cã Vladŭ aŭ rěspunsŭ Armaşul ŭ cuvinte de necinste, este vinovatŭ, de vreme ce Armaşu se afla Ispravniculŭ judeţuluŭ, dregãtorŭ alŭ Mãrieŭ tale, şi nu i se cădoã sã aducã asupra Ispravniculuŭ cuvinte de ocarã, şi de aceea nici are dreptate sã córá *satisfãŭŭne* la bãtaia ce aŭ mãncatŭ; iar cea desěvãrşŭtã hotãrŭre pentru tŭte rěmãne a se face de cãtre Înãlŭŭimea ta. — 1794 Februarie 12.

Cod. XXVII, Fila 33.

*Ianache Moruzu vel Vornicu.**Io Alecsandru Const. Moruzi Vvod. i Gosp. Zemli Vlahscoe*

Citindu-se înaintea Douniei mele atât anaforaoa D-luŭ vel Vornicŭ cât şi apolaŭia luŭ Vladŭ Polcovnicu, într'acestaşŭ chipŭ poruncimŭ Domnia mea, intãŭ pentru rămãşŭta slujbei ce se jãluesce cã ŭ-aŭ rěmas neimplinitã, adică obiceinutele gloabe, ca Ispravnicŭ judeţuluŭ sã cerceteze, pentru aceea ce va arėta Vladu cã ŭ sunt asuprã-le glóbe şi rěmãşŭte de slujbe, şi pãzindŭ fórte orãnduiala ponturilorŭ, de la care va avea cu dreptate a lua sã aŭbã a-ŭ împlini cu zapciŭ isprãvnicescŭ, ca sã nu se pãgubóscã; aşŭjderea şi pentru venitulŭ ce arétã cã l'aŭ luatŭ Armaşŭ Manu, încãt aŭ fostŭ cu vinãriciu, sã cerceteze Vladu Polcovnicu, sã dovedóscã glóbele i pripasurile i împlinirile Vorniciei ce va fi făcutŭ şi vorŭ fi luate de Armaşŭ Manu, şi aducěndŭ fóŭie doveditã şi adevěritã de Ispravnicŭ judeţuluŭ aci la Domnia mea, vomŭ da poruncã de i se va împlini de la Armaşu Manulŭ. — 1794, Februarie 16.

Vel Logof.

O dare abuzivă în privința căria aș reclamată vătăjii din plaiuri contra ispravnicilor a fostă acea prin care li s-a cerea câte un jderu de fie-care.

Iată actele :

Prea Înălțate Dómnne,

Cu lacrimi fierbinți jăluimă miloi și bunătăței Măriei tale, că noi ticăloșii fiindă că d-lorū boeri ispravnicii ot. sud. Vâlcea aș pusă pe totă plaiulă ca să dăe jderi, și noi vedendă așa că ne face mare strănsóre ne-amă pusă totă plaiulă și amă cumpărată jderii câte patru la unulă, și în urmă vedendă că amă cumpărată jderii n'aș vrută să primescă, dicendă să dămă banī, și ne-aș făcută de amă vëndută jderii cu scădemântă, adecă câte tal. 2 unulă, la care noi luminate Dómnne, scimă că luminată porunca Măriei tale nu este ca să dămă jderi; pentru care ne rugămă Măriei tale să te milostivesci asupra noastră ticăloșiloră, să fie luminată porunca Măriei tale să scimă și noi ticăloșii, iară de unde nu să ni se facă impliure, că noi amă dată câte taleri 5 de jderu, ca noi luminate Dómnne acestă obiceiă nu l'am avută, și ceremă mila Măriei tale.

Robii Măriei tale, noi toți plăiașii ot. plaiulă Coziei sud. Vâlcea.

Asupra aceste reclamațiuni Domnitorulă pune următórea resoluțiune :

Io Alecsandru Costantină Moruzi Voivodu.

Pentru acéstă pricină amă luată Domnia mea pliroforie din codicile Divanului că obiceiulă vechiă a fostă, din ce se prindea de ei să dăe ploconă la ispravnicii județului, precum vedumă că la lét 1792, s'aș făcută cercetare cu intradinsulă boerulă orânduită la fața locului Pahar. Ioniță, carele așa aș dovedită iarăși prin vătăfi vechi și totă cam cu sciință, decă cum că aș ispravnicii câte ună jderu numai de la potecași însă, iar nu și de la cei-l-alți locuitorii aș plaiului, acesta este dovedită; dreptă aceea poruncimă Domnia mea, D-vóstră ispravniciloră de este precum jăluiră aceștia, că nu aș vrută să primiți jderulă cerendu-le banī, rea v'a fostă urmarea; acéstă rămâne în voia loră de voră vrea de sineși, ca să vă dăe banī pentru jderu, și aducendu-vă jderulă vă poruncimă să fiți datorī a primi jderulă, fără de a le cere banī, și fiindă că, în cercetările ce s'aș făcută nu se pomenesce de la totă plaiulu, să nu vă îndrăzniți dară peste obiceiă a face urmare, cu cerere de la cei-l-alți locuitorii, că numai pentru potecași este obiceiulă vechiă și Domnesca noastră poruncă. — 1794 Martie 27.

Cod. XXVII. Fila 226—227.

Nu numai din plaiulă acesta și nu numai pentru nelegiuita dare a jderiloră se tânguescă plăiașii, ci și din alte plaiuri și contra altoră

avaetură. Domnitoriul se vede silit în 26 Ianuarie 1794 a scrie boerilor din Divan următoarea carte :

Io Alexandru Costan. Moruzi Voevodă.

Cinstiților și credincioși boerilor Domniei mele, D-văstră veliților Dvornici de țera de sus și de jos, fiind-că din jălbile locuitorilor plaiurilor ne-am însciuțat Domnia mea pentru avaeturile vătașilor de plai, cari sunt obișnuite a se da la dregătoria Vornicilor mari, cum-că de la o vreme încôce încercându-se peste obicei și peste măsură, încât nu este starea și puterea plaiului a răspunde vătavului la netrebnici, și nu pot cei vrednici din slujbă și primiți de locuitori de a se afla în treba acésta, după cum veți vedea și acestea patru jălbii ale locuitorilor din patru plaiuri; poruncim dară D-văstră, ca împreunându-vă la un loc, unde pliroforisindu-vă de obicei ce au fost, vădându și condica Divanului, să chibzuiți cu dréptă măsură pentru toate plaiurile avaetului ce este cu cale spre a se arăta Domniei mele, ca să dăm nizamul aicea, spre a nu putea nici vătașii a face cu pricina acésta vre-un fel de urmare împotrivă. — 1794, Ian. 26.

Cod. XXIII, Fila 198.

Acestă pitac se pare că a supărat mult pro marii Vornici și Domnitoriul se sfiesce de a mai urmări abuserile din toate plaiurile mărginindu-și cartea numai la țera de sus.¹

Cu toate acestea la 27 Februarie 1794 Domnitoriul scrie din nou caimacamului Craiovei, denunțându-i prelevarea unei dări abusive de 5 lei de potecaș, în favoarea ispravnicilor de Vâlcea și ordonă încetarea acestui abuz.

Iată cartea acésta :

Io Alecs. Cost. Moruzi Voivodu.

Cinstiți și credincioși boeriul Domniei mele, D-ta Nicolae Hangerlău biv. vel hatman caimacamul Craiovei, sănătate; potecașii din plaiurile sud. Vâlcea au dat jalbă Domniei mele, cum-că vătavul lor de plai le cere câte tal. 5 cu nume de obicei, pentru care veți ști, că vătavul nu are pentru slujba lui alt obicei decât numai acelea ce se cuprind în cartea Domniei mele de vătășie, iară de este cerere a ispravnicilor, pentru aceea s'au dat porunca Domniei mele în trecutele zile după obiceiul ce au fost, și fi D-ta sănătos. 1794, Febr. 27.

Cod. XXIII.

1. In cod. unde am descoperit cartea de sus cetim în dată nota :

« Acestă pitac în urmă prefăcându-se s'au făcut către D-lui Banul și Vornicul de țera de sus. »

XII

Dările sub Domnia lui A. Moruzi.

În capitolul precedent ne-am ocupat de privilegiat, de boeri și de scutiți. E locul a ne ocupa de *dări*, cu atât mai mult, că, pe când Dionisie Fotino scrie, că Moruzi « a guvernat țera foarte bine... » și s'a arătat către popor ca nime altul cu blândețe și cu dreptate,¹ Dionisie Eclesiarchul îl descrie ca pe un Domn avar, lacom de bani și căutându a face avere chiar și din calămitățile publice.²

Vom vedea și aci că adevărul este la mijloc.

Să dăm mai înainte de toate loc următorului document de reorganizare a diferitelor servicii ale visteriei, din 1795:

« Cinstiți și credincioși boerul al Domniei mele, Dumneata Ienache Văcărescule vel Vist. printr'acești Domnescul nostru hrisov se face Dumitale și tuturor celor-l-alți boeri dregători ai visteriei Domniei mele înștiințare, că statornicia orânduilor celor bine întocmite, cum că pricinuesce și odihna și folosul la obște, nu este nici un fel de îndoială, de vreme ce orânduile tuturor pricinilor, și mai vârtos a celor ce sunt mai de săvârșiti, bine închipuindu-se și întocmindu-se odată, de nu se vor păzi cu statornicie neschimbată, acei ce sunt supuși sub acestea orânduile, nu pot avea nici o dată odihnă în linisce, cu a-și pune petrecerile lor întru curgere de un fel de rânduială, și să scie cu ce mijloc să potă griji de alte folositoare agoniseli, unde fără nici un cuvânt rămân a fi lipsiți de folosurile lor celea mai multe orânduile ale Domnescei oblăduiri, și a săvârșirii acelor mai trebuincioase pricini, fiind legate și după totă cuviința aședate la visterie, face și trebuință ca să se păzescă cu o neschimbată și nestrămutată statornicie în totă vremea; și de vreme ce toate acestea pricini sunt din vechime orânduite la deosebite numiri de condee ale visteriei ce se numesc și calemuri, cari s'a impodobili și cu stare de dregătorii, și face trebuință, și hotărîm ca acești dregători ce se vor afla la acestea calemuri, alegându-se când va fi trebuința de a se orânduie, să nu se mai potă schimba nici o dată, fără a cădea în vre-o vină vedită, cercetată și cunoscută, că este cuviință de a lipsi, și atunci totă cercetarea și alegerea pricinei înștiințându-se cu anafora domniei tale la Domnia mea, să

1. Tom. II, pag. 128.

2. Dionisie Eclesiarchul ȋice, că Alecsandru Moruzi au adunat multă avuție, în-greuind și dădiile raelor. Acestă aserțiune a lui se va fi referind, credem, la faptul că, pe lângă tariful vămilor, fixat după coprirea tratatelor de la Șistov și Iași (1791—92), Domnitorii Mihail Suțulu și Moruzi au mai impus și alte taxe supușilor ru-sesci și austriaci.

se facă alegere de altă obrază practicosă și cu știință de acea meserie, și arătându-se la Domnia mea, să se orânduiască de înși-ne Domnia mea, și prin caftană, precum este obiceiuită și întocmită de mai înainte; și de vreme ce această statornicie este trebuincioasă de a se întinde și la celea în parte, pentru ca să se potă păzi mai cu scumpătate la totulă aceloră părți, socotindă Domnia mea că și sameșii de pe la toate județele se cuvine atâtău a fi omenii de cinste și cu știință de socotelii și praxis la ale județului unde se voră orându, apoi acestă felă fiind, să fie și ei nelipsii în totă vremea din sameșie, fără vină cercetată și arătată prin domnia ta la Domnia mea; hotărîmă ca dă acum înainte toate sameșiile de pe la toate județele să fie legate la visteria Domniei mele, și de sameșii județelor, făcendă alegere Dumnéta vel Vist. să-i orânduiesc și să li se deă cărțile Domniei mele de la visterie la mână, fără de a li se pricinui vre-o cheltuială cât de mică cu numire de avaeț, prin care să fie deapururea sameșii neschimbați, când voră sluji cu dreptate, iară când se voră arăta de D-loră ispravnicii județului că au cădută în vre-o vină, făcendă-se cercetare la judecata visteriei, și dovedindu-se vina loră să se arăte cu anafora D-tale la Domnia mea, și atunci făcendă-se de către Domnia ta alegerea de altă sameșă să-lă orânduiesc cu carte Dumnéscă, și sameșulă să aibă să păzescă toate socotelile județului și să ție de toate catașe curate și să aibă în totă vremea estracturii și de bresle și de birnici și de ajutoare și de poslușnici și de slujitori, de surugii și de scutelnici și de veră-ce orânduială a visteriei, și să aibă de toate acestea condicii curate, și să ție în păstrare toate poruncile Dumnescă, ce se trimetă la județ, către Dumnéloră Ispravnică, de la Visterie, neamestecându-se la trebile condicării județului, ce sunt pricină ale Divanului Domniei mele, și să fie sîrguitorii la toate celea ce voră dice Dumnéloră Ispravnică să săvêrșască, și să nu pricinuiască cusură nici-odată la ale meseriei loră și ale supunerei loră, fiindă la toate acestea ascultătorii și sîrguitorii, și pentru ostenéla loră, să aibă plată de la visteria Domniei mele câte taleri trei-deci și cincă la o sémă, de la toate semile celea întocmite, și de la amândoi Dumnéloră Ispravnică câte taleri trei-deci și cincă, adecă de la ună Ispravnică po tal. șapte-spre-dece și jumătate la o sémă. Acéstă bună întocmire și aședăméntă ce l-amă hotărîtă Domnia mea printr'acestă hrisovă ală Domniei mele pentru statornicia orîndueliloră țerei celoră întocmite de la Visterie, poruncimă și Dumitale vel Vist. și tutuloră altoră boeri, ce după vremă vă veți afla întră acéstă dregătorie, cu totă scumpătatea să urmați și să o păziți, căci dintr'acéstă ară isvoră și odihnă și folosulă la obște și înlesnirea săvêrșirei tuturoră orîndueliloră țerei, și priciniloră Visteriei celoră bine întocmite și aședate fără smintolă și greșală, și acestii hrisovă trecendă-se în condicele Divanului și a Visteriei Domniei mele, să se deă la sfânta Metropolie a fi spre păstrare; și s'au adeverită hrisovulă acesta cu însăși credința Domniei mele, Io Alecsandru Costandină Moruzi Vvd. și cu credința prea iubiților Domniei mele fii: Costandină Vvd. Dumitrașco Vvd. Nicolae

Vvd. martori fiindu și Dumnéloru cinstiți și credincioși boeri veliți ai Divanului Domniei mele: Pan Nicolae Brâncovenii vel Banu, Manolache Brâncovenii vel Vorn. de țera de susii, Costache Caragea vel Hatm, Dumitrache Manului vel Spăt. Nicolae Filipescu vel Logof. de țera de susu, Costache Ghica vel Vorn. de țera de josu, Radu Slătineanu vel Vorn. Manolache Grădiștenu vel Vorn. Costache Știrbeiu vel Logof. de țera de susii, Mateiu Fălcoiann vel Vorn. alii politieii, Lucache Arghiropoln vel Post. Dumitrache Hangerlăii vel Comisii. Dumitrașco Racoviță vel cluceru. . . . vel Păhar. Grigorie Bălenu vel Stolu. Atanasie vel Serdaru. Ioan vel Medelnicerii. Costache Câmpinonu vel Slugern, Grigorie vel Pit. și Ispravnicii fiindu Dumnélu Nicolae Filipesculu vel Log. de țera de susu; și s'au scrisu hrisovulu acesta la alu treilea anu dintru întâia Domnie a Domniei mele aici în orașulu scaunulu Domniei mele București, la anii de la zidirea lumei 7303, iară de la Domnulu Dumneșii și mântuitorulu nostru Isusu Hristosii 1795 Mart. 19 de Răducanu Poenariu biv. 3-lea Logof. Condicarii.

Cod. XXVI. Fila 255.

Prefaceri în dări și în modulul lor de aședare mai deosebite nu găsimu sub Domnia lui Ales. Moruzi. Să le trece-mu în revizie pe cele mai de căpetenie.

Vomă nota mai întâiu înființarea la 1794 Mart a unei noue funcțiuni: *Vornicia de București*. Acastă funcțiune o propusă Divanulu cu misiunea de a controla catagrafierea nouă a Bucuresciloru, și perceperea dărilor de la locuitorii din mahalale. Moruzi Vodă observendu că se face unu abuzu mare în paguba Visteriei, aședându-se la *ruptă* cu locuitorii din mahalalele Bucuresciloru, nesce țeranii, cari locuiau nu în București, ci la sate, prin județe, au aprobatu unu nizamu nou alu dăjdiiloru din Capitala țerei.

Primulu Vornicu de București fu Matei Fălcoianu, fostul Agă alu orașulu sub administrațiunea lui Coburgu. Dămă aci în note rezumatu din actele relative la înființarea Vorniciei de București și la afacerea biruriloru din mahalale.¹

1. În 1794 Martie Moruzi Vodă, preocupat de îndreptarea finanelor, și-a purtat atențiunea asupra repartițiunei dăjdiei în București. Acesta dete loc unor lucrări cari merită totă atențiunea istoricului și economistului.

Domnitorulu în cursul lunei Martie printr'unu pitacu provocă Divanulu să se adune spre a cerceta situațiunea dăjdiiloru în bani a orașulu București și să propună îndreptările dorite. La 28 Februarie 1794 boerii divaniști supnii anafora lui Moruzi, prin care dicu, că aduându-se «amă făcutu chibzuire cu toții de obște asupra acestei pricinii și totă acastă mare neîntocnire, nedreptate și pagubă visteriei o scim că curge de la lôt. 1765 și totă pricina este că ne fiindă *cislă* după dreptate în mahalale, precum și în totă țera și precum a fostu din începutulu țerii și până atunci, nu numai că se năpăstuesc

Din cauza *cislei*, care se aplica și în orașe, județul adevă-

ticăloșii ce dau această puțină ruptă, căci dau numai ei, iară câți după catagrafie au venit cu locuința în mahalale nu le facă nici un fel de ajutor și așa urmându, nu numai că se adună mulțime de ăomeni din alte părți și aceia după ce iaă toate alisverişurile pământenilor nefăcându nici un ajutor visteriei, pricinuesc și atăta scumpătate, în cât-va să rămăe a nu se mai pută hrăni locuitorii orașului și a nu mai pută petrece și a-și ține viața din di pêne 'n di. Deosebitu de acesta, se mai pricinuesce și altă pagubă nevădută visteriei, căci *dosescă birnicii de prin sate și năvălescă aice a petrece fără de dajdie* și aici ne fiindu cislă, birnicilor Bucuresceni nu le dă nici un ajutor, căci birulă acestora este cu rupta; pagubă și sărăciă pricinuesc foarte mare Bucurescenilor, căci adunându-se mulțime scumpesce și pânea și carnea și zarzavaturile și lemnele și porturile, mai pe scurt în cât nu voru să mai aibă mijlocu a putea trăi Bucurescenii dintr'această neîntocmire.»

Curiôsă doctrină! Inmulțirea orașenilor considerată ca o nenorocire!

Boerii divaniști chibzuesc și vėdū îndreptarea rėului prin aplicarea unor hotărâte ponturi. Mai întâi de toate ei cerū Domnitorulū *facerea unei noue catagrafi și rânduirea unei autorități speciale* asupra dăjdiilor Bucurescilor. Până acum Agia adică Poliția avea misiunea perceperii dărilor prin mahalale și judecarea reclamațiunilor relative la dări. În locul Agiei divanulū propune rânduirea unei „dregătorii ne mai avėndu altă trebă precum are Agia” ca să aibă «vreme a căuta tot-d'a-una pricinele dăjdiilor cu dreptate și cu înțelepciune.» Divanulū ăice, că la acē dregătoria specială «să se orânduiască din veliții boerū unulū purtătorū de grijă asupra dăjdiilor Bucurescilor verī cu ce nume se va găsi cu cale.» Pentru primele lucrări să se dōe acestui boerū ajutorulū încă a doī boerī, «ca prin chibzuire între ei să se dōe acestui nizanū și după acea să rămână trōba la acelu boierū orânduitū.»

Eacă și analiza „ponturilor” după carg este a se face lucrarea în cestiune:

a) Boerii rėnduiți adunându pe toți mahalagii, după ce le vor ceti porunca domnescă și își voru arēta *meemurietulu* și luându în scrisu pe toți locuitorii mahalalei. să facă catastifū curatū de toți acei carī au cărți domnesci la mână, adevă de *neamuri*, de *mazili*, de *breslași vechi*, de apărăre, pecetluituri slujitoresci, scutelnici ce se află locuitorii în flesce mahala și să nu supere pe nici unulū, fără numai de aceste brēse făcēndu catastișe deosebite să le arēte la visterie.

b) Pe slugile boeresci, ce se numescū poslușnici, să nu-i supere întru nimica, fără numai să le cēră rēvașele ale stăpănilorū lorū, ca să se încredințeze că sunt ăomeni ai stăpănilorū lorū, și făcēndu catastihū să-lū arēte la visterie.

c) Pre neferi și tufecci, delii, arnăuții spătăresci, agesci, câți voru avē memhururi la mână, pe chipurile lorū să nu-i supere, și făcēndu catastihū să-i arēte la visterie.

d) Neguțitorii aleși sēu lipscani sēu cumpaniști ce voru avē pamești și nu voru fi la o brēslă, iarăși să nu-i supere, ci făcēndu catastihū de dēnșii să se arēte la Domnie.

e) Pre cei-l-alți ce vor mai găsi în mahala locuitorii, sēu în casele lorū, sēu chiriași, sēu găzduiți, afară din breslele ce s'au ăisū mai susū, adunându-i

primarul, avé grijă să nu se mute din oraşu *birnicii*, până ce nu erau

pe toţi câţi voru avé ţidule domnesci de *ruptă*, să le ioe de la dênşii şi unindu-i cu cât se arétă într'acestú pontú să se așeze de la *pervi* *séma* câte tal. 1 pol. la o *séma* veche şi pe aceştí baní să le poruncescă să 'şi facă *cislă* între ei după starea şi puterea fie-căruia înaintea boerilorú orânduiri. Şi *atátu* *stréini* cât şi pămăntenii să între într'acestú mijlocú într'această *cislă* şi orânduindú vătăjelú, omú de ispravă, în mahala, să le strângă dajdea la fie-care *séma*. Şi pe *acelú vătăjelu* să-lú *plătescă* *mahalaua* pentru *ostenela* sa.

f) Semile să âmble cu ale ţerei, socotindu-se câte taleri 1 pol vechiú de lude căci . . . . . ajutore şi *Haraciulú* 2 pol. vechi la vreme.

g) Din catastişele ce vorú da boerii la Domnie, în urmă de se va da vre-unulú la birú se va adăoga în *cislă* după starea şi puterea sea.

h) Zapciiú strîngători de baní să nu aibă pentru dajdie să bată vre-unú omú, nici pe vătăjelú, nici pe vre-unú birnicú, şi pe cei ce va aréta vătăjolulu că nu-şi dá dajdea să-lú ardice şi să-lú ducă la boerulú orânduiri şi de acolo se va face împlinire.

i) Scutelniciú cu pecetluitú să nu se deo din Bucuresciú nici odată.

k) *Starostea* de *stréini* de totu să *lipsescă*, căci orânduindu-se dajdea oraşului prin *cislă* stărostia pricinuesce amestecătură, la orânduiala întocmirei acesteia; să nu lipsescă însă meseria stărostiei din orânduială, ci iarăşi să se urmeze în tocmăi, de vreme ce sunt streiniú din alte ţeri carí mergú şi viú şi nu sunt stătători aici şi aceia a intra în *cislă* nu se cuvine, ci să-şi deo dajdia câte 22 parale pe lună, cum au fostú *acésta* în meserie; iar de boerulú orânduiri cu deosebitú condeiú şi la *acéstă* bréslă să între străinii din alte părţi noinsuraţi şi carí mergú şi vinú şi de aceştia încă care va şedé mai multú de unú anú şi se va cunoşce că are să rămăie aice, să între în *cislă*, iar streiniú însuraţi să se așeze în *cislă*.

l) La *acéstă* dregătorie să se orânduiască unú logofétú şi unú vatafú şi sub ascultarea sea să aibă 40 slujitori cu pecetluituri, de ómeni fără pricină, pentru a-i da lingă zapcii. Să aibă grosú pentru a ridica pentru dajde şi rămăşişuri, iar nu pentru o madea englimaticescă, la carele să nu se amestece; să pôte judeca şi birnicú cu birnicú pentru priciní politicesci adecă madele de locuri călcate, prăvălii, case şi de acestú felú mai vêrtosú când se va rândui cu poruncă Domnescă.

În puţina noastră socotélă acestea se putură găsi pentru nizamulú acestei trebuincioşe priciní; iar înţelepciunea Măriei tale va mai adăoga câte sunt mai cuviincioşe pentru întocmirea desăvêşitú. »

Ced. XXVII, Inventarulú 3, fila 9.

Domnitorulú aprobă în 5 Martie 1794 propunerea cu acestú nizamú. Elú numesce dregătoria cea nouă finanţiară cu numele de « vel Vornicú de Bucuresci, carele de acum va avé tótă epistăsia *acésta* asupra întocmirei dăjdiilorú şi a străngerilorú, fiindú datorú a aréta către Domnia mea tóte câte din ponturile de mai josú şi din altele trebuincioşe se vorú socoti pentru pázirea buneí orânduiele a dreptăţei şi a întocmirei cei fórte trebuincioşe, spre a se pune în lucrare cu celú mai cuviinciosú chipú şi bunú chibzuire. »

Domnitorulú numesce vel Vornicú alú politiei Bucuresci pe Matei Fălcoianu, îndată după aprobarea nizamului.

scăduŷi de la catastihulu dajnicilorŷ. Perceperea in genere se făcē cu neomenōse procedări. Amŷ apucatŷ ŷi noi ŷilele in carŷ ŷeranŷ erau puŷi la fumŷ de potlōge ŷi bātuŷi ca să-ŷi plăteŷcă birulŷ. ¹

La 1794 Martie 15, ca aplicaŷiune a nizamuluŷ întocmitŷ a Vornicieŷ de Bucurescŷ, noulŷ vornicŷ alŷ oraŷuluŷ, Mateŷ Fălcoianu, procede imediatŷ la cercetarea mahalalelorŷ ŷi in 14 Martie 1794 aduce anafora Domnitoruluŷ spunēdu-ŷ, că «făcēndŷ cercetare mahalalelorŷ acum cu scrisulŷ catagrafieŷ Bucurescilorŷ, se găsi vre-o cāte-va nume de la o sēmă din maha'ale lipsă din birnicŷ, de care apucāndŷ pe zapciŷ 'mŷ arētară că pricina este aŷa, adecă cu dajdea lorŷ sunt legaŷi aici in Bucurescŷ, iară starea cu casele lorŷ se află ŷeŷători pe afară prin judeŷe, ci de se va găsi cu cale de către Înălŷimea ta părerea mea ar fi mai cu cuviinŷă ca să fie scăduŷe mahalalele Bucurescilorŷ cu numele ŷi baniŷ ŷi să se încarce judeŷele pe unde se află ŷeŷători cu ludele lorŷ, porāncindu a li se lua ŷi sineturile de la mână ŷi pentru a fi ŷiutŷi iată se arētă mai joŷ anume fie-care ŷi cu baniŷ ce sunt legaŷi.»

Urmēză lista ŷeranilorŷ birniciŷ din judeŷulŷ Săcuenŷ, Prahova ŷi Ilfovŷ. Ceŷ mai greŷ impuŷi plătescu 12 talerŷ ca ruptă, mijlocaŷiŷ 9 tal. ŷi codaŷi ruptaŷi cāte tal. 7 ŷi 60 baniŷ.

Domnitorulŷ ordonă in 15 Martie 1794 marelŷ visternicŷ să aducŷ la ĩmplinire propunerea marelŷ vornicŷ de Bucurescŷ, să se ia sineturile de la mână colorŷ arētaŷi in listă ŷi să se reprimāndeze aspru ispravnicŷi că aŷ toleratŷ asemenea neregularităŷi.

La 18 Martie Vorniculŷ de Bucurescŷ Mateŷ Fălcoianu mai aduce Domnitoruluŷ altă anafora cu altă listă de dajdie carŷ sunt trecuŷi ca ruptaŷi in mahalale dar locuescŷ la ŷeră. Domnitorulŷ, la 19 Martie, ordonă visterieiŷ să încarce judeŷele cu aceste birurŷ ŷi să li se iēe pecetluiturile de rupta- (Cod. XXVII fila 20 invent. 3).

* Asemene mēsurŷ se repetă apoi de mai multe ori. (Veŷi in anexă anaforaoa dupē inventarulŷ 7 din Cod. XXVII fila 12 verso pentru ĩnscrierea la dajdie in judeŷulŷ Săcuenŷ de ruptaŷi din Bucurescŷ).

1. Eacă un casŷ de reclamaŷiune contra zapciilorŷ perceptoriŷ :

La 1794, Februarŷ, Ilie judeŷulŷ adecă primarulŷ oraŷuluŷ Slatina, cu oraŷaniŷ s'aŷ jăluitŷ luŷ Vodă că sunt încārcaŷi la «*suma liudeloru*» ce pōrtă pe anŷ 70, fiind-că unŷ din ei aŷ fugitŷ unde nu se ŷie ŷi alŷiŷ aŷ muritŷ. Mai sunt asupriŷi luādu-li-se caŷ de olacŷ ŷi din ceŷ ce aŷ menzilurŷ ŷi din ceŷ carŷ n'aŷ. Asemenea ŷi ispravniculŷ lorŷ Costache biv. 3-lea Logof., cānd i se jăluescŷ pentru asupririle ce suferŷ, in locŷ de a-ŷ māngăē ŷi a le face dreptate ŷi bate ŷi cu vină ŷi fără de vină. Li-aŷ mai luatŷ ŷi 14 ŷmenŷ din frunŷaŷi ŷi i-aŷ făcutŷ lumnārari aŷ D-luŷ. S'aŷ jăluitŷ încă odată luŷ Vodă ŷi jalba lorŷ aŷ fostŷ trāmisă in cercetarea tocmai a ispravnicilorŷ. Se mai jăluescŷ din nou. Vodă a rēnduitŷ pre marele Vistierŷ să cerceteze. Acesta ĩnsă, la 15 Febr. propune luŷ Vodă, prin anafora, să se trāmită in cercetare la faŷa loculuŷ pre «*unulŷ din slugile Mărieŷ tale*» . . . ŷi cāt pentru bătāile ce le dă ispravniculŷ Costache, fiindŷ adevēratŷ, să-ŷ porānescă Măria Ta cu doosebită luminata carte a nu-ŷ mai bate, iar pentru luarca calorŷ de unŷ ŷi alŷiŷ cu poruncă ŷi fără de poruncă, să se hărăzēscă la mână oraŷenilorŷ o

O altă regulare din respectu financiaru rezultă din nizamul de care vorbirăm. Sudiiu strein, sunt clasificați în două categorii: ambulanti holtei și neinsurați. Aceste două categorii de oameni plătesc darea lor în bani în modu diferitu, dar nu se potu esclude de la cislă, în interesul ușurării mahalalelor.

Armenii sunt și ei regulați la biru hotăritu. La 1794 erau numai 40 de armeni birnici în Bucuresci. Ei sunt din nou recunoscuți ca *brésă* și A. Moruzi le dă unu nou hrisovu de recunoscere.¹

Dar să cercetăm în deosebi diversele biruri mai importante:

Birul în bani. Acestu biru pe capu continuă a se plăti de sate, prin cislă pe liude. Ca să nu rămână încărcatu unu satu cu birul cisluitu pe fie-care sătenu, nu era liber a se strămuta nici unu țeranu din satul unde l-au scrisu catagrafia, ori *aședământul*, cum se dicea acum 100 de ani. Iată unu actul din care se pote vedea, pe deoparte acesta, și pe de alta cum de dajdia în bani era scutitu țeranul *catanu* spălărescă. Scutiri'e de acestu biru se mai făcêu și pentru causă de infirmitate, ori ca recompensă, precum s-au vedutu mai susu, la capitolul din urmă unu număr de acte de scutiri.

Io Alexandru Const. Moruzi Vd. i Gospodaru Zem. Vlahscoie.

Radul ca unulu ce are pecetluitul Domniei mele la mânil lui de catană spătărească, să rămăie nesupăratu din săteni, ca săși porțe slujba, iară

luminată carte a Măriei Tale, slobodă, poruncitoare ca numai celoru ce voru avo porunci domnesci la mână să le deo caî de olacū . . . fiind-că în orașu nu este postă . . . Și pentru acei 14 luminărari ispravnicesci să-i deo la biru ca să se ajutoreze cu dênșii la răspunderile orinduelilor Visteriei . . . Orășeni se mulțimescu cu acestă dare la biru a celoru 14, dice Visternicul, și nu mai ceru altu scădământu.

Domnitorul Moruzi, în aceeași zi 15 Febr. 1794, însărcinează cu cercetarea, prin unu edicliu alu său, pre Ionișă, ispravnicul Teleormanului.

(Cod. XXVII, fila 25—26).

1. Locuitorii armeni din Bucuresci capătă de la Moruzi o aședare specială la dajdie. Ei sunt în număr de 40 liudi dajnici câte taler 1 și 60 vechi de liude. Li se lasă 16 liudi ca ajutore, urmându ca să se cisluiască între dênșii după a loru putere. La acestă ocasiune fiind-că starostea lor era în vârstă și bolnavu, ei alegu unu nou staroste și mijlocescu să fie recunoscutu noul staroste Sarchezu și se rógă să li se deo hrisovu de recunoscerea breslei « ca nisce oameni și limbă străină ce sunt, să aibă și ei bucurie de mila M. Tale. » 1794, Maiu 24.

Cod. XXVII, Inventariul 8, fila 12.

Domnitorul aprobă acestă regulă a breslei armenesci și ordonă marelui Cămărașu să orânduiască staroste pre cel cerutu. — 1794, Maiu 27.

fiu-sëu Radu, unde se află cu locuința în Vlașca lângă tata-sëu, acolo să se așeze la biru și încă scădëndu-se satulă acela cu madelele lui, să se scădă Ciulnița din Sudu Muscelu cu unu lude, iar rëmășița cea drëptă să se plătëscă; într'această chipu poruncimă d-tale Vel Vistieru să urmeză.—1794 Martie 2.

Vel Logf.

Prea Înălțate Dòmne,

După jalba ce mai în trecutele zile au fostu datu Măriei tale sătenii de la Ciulnița sud. Muscelu, arëtându că unu Radulu Leuștënu, i Stanu fiu-sëu, la aședământulu ce s'au făcutu la létu 1792 Ghenarie aflându-se în satulă loră cu locuința după ponturile ce au fostu date, ca pe fiesce-carele locui'orū, unde l'au întëmpinatū aședământulu, acolo să se așede cu dajdia, i-au aședatū și pe acei două câte o jumătate de lude, unde au și rëspunsu douë treă dăjdii, iar în urmă sculându-se din satū cu tot ce au avutū, au fugitū la satulă Morteni sud. Vlașca și acolo arëtendu-se că sunt fără pricină de dajdie s'ar fi făcutu catane spătăresci și au rëmasu ei încărcați cu numele loră de pörtă orânduile; pentru acësta înscințându și ispravnicii din Muscelu, s'a făcutu luminată porunca Măriei tale de volnicie și s'a trimisū copilū diu casă de Vistierie cu carte în care se porunceă, ca sa mërğă la acești fugari și de va găsi la mânile loră pecetluituri Domescei să-ı iee și dimpreună cu pecetluiturile să-ı aducă aici, ca să se cerceteze în ce chipu și cu ce mijlocu au luat pecetluituri? iar de nu vorū fi avënd pecetluituri să-ı ridice să-ı aducă la urma loră la satulă Ciulnița. Ducëndu-se dar orânduitalū numbasirtū, a găsitū pe Radu Leuștënu unulū din fugari, iar fiu-sëu prindëndū de veste a fugitū; la mâna căruia găsindū pecetluituri, l'a adusū aici și înfățișându-lū cu satenii înaintea mea, amū cercetatū mai ântëu la Vistierie, ca să vedemū de când se află catană acestū Radu, și la lét. 1786, se gasesce în catastișele Vistieriei Radulu sin Badea ot satulă Caleți sud Vlașca cu pecetluitulū Domnului Mavrogheni la létulū 1789, Ghenarie 15, asemenea i s'au datū pecetluitulū Măriei sale Mihaiū Vodă Suțu la lét 1793, Maiū, iarăș i s'au datū pecetluitulū Măriei tale după adeverința d-lui vel Spătarū, mai vēdu și altū pecetluitu de la ântëia Dòmnie a Măriei sale Mihai Vodă Suțu cu lét 1784, însa numai pe numele Radulu, iar nu și fiu-sëu: cercetându și între birnici se găsi la extractulu de județulū Muscelu, la aședământulū ot lét 1792, Ghenarie, la satulu Călinița că sunt puși la d-lui biv. vel logofët Golescu ce a fostu cu aședământū și douë catane spatăresci Radu Leușteanu ot Ciulnița i Stan ot tam, câte o jumătate lude de omū; amū întrebati pe piritulū Radu: de vreme ce tôte pecetluiturile lui scriu de Vlașca, pentru ce aședământulū l'au apucatū în Muscelu? și rëspunse că în vremea rëzmiriției s'a fostu strămutatū în Muscelu la satulă Ciulnița, cu socotělă până a se face pace, apoi să mërğă iar la urma lui. După ce s'a încheiatū pacea, când vrea a se duce, a venitū și aședământulū și l'a apucatū într'acelū satū, iar elū în urmă s'a dusū iar la loculū lui și la orânduiala șlujbi;

amă întrebată pe săteni decă vedu-se că se mută Radu cu fiu-său din sată de ce nu mersese după dênșii cu gonaci să-î aducă, său să fi jăluită la Măria sa Mihaiă Vodă? și răspunse, că din nesocotință n'au venită să jăluiască la Divană, dar la ispravnică au mersă și le-au făcută volnicie cu slujitoră, unde ducându-se au sărită cu gâlceavă și nu numai că nu s'au supusă, ci încă i-au și bătută; la care răspunse Radu, că nu s'au supusă sciindu-se pe sine catană, iar nu birnică; după acēsta voind să se socotēscă sătenii ce voră să facă, s'a întâmplată schimbare Domniei Măriei sale Mihaiă Vodă și au rămasă, iar după bună venirea Măriei tale au venită și jăluindu-se, s'a făcută volnicie, căre' o vedumă la mână mum-bașirului, cu lēt 1793 August 18, dar mergēndă acolo ei au prinsă de veste și au fugită, atâtă elă cât și fiu-său și d'abia acum cu ală douălea volnicie i-au pusă în mână; căutându-le pecetluiturile le vedă pe numele Radului iar pe numele fiu-său nică unulă; întrebându pe Radu: de vreme ce fiu-său pecetluită n'are și biră nu dă, cu ce se scutesce? răspunse, că până acum a fostă holteiă și se ocrotea pe lângă dēnsulă, adică Radu fiindă la vârsta bătrâneșiloră și neputându slui trimetea pe fiu-său de slujia în locă și așa cu pecetea tătănē-său se apēra și fiu-său; sătenii încă cu ună cuvēntă îi cere să-î ducă la urmă, ca unii ce sunt încărcăți cu dînșii și le-au plătit datoria și au făcută atâtă cheltuială âmblându după dênșii; decă Stană feciorulă Radului de vreme ce pecetie n'are la mână și cu înșălăciune se scutesce de biră pe lângă tată-său, este bună birnică și urmăză ca să se aducă la urmă la satulă Ciulnița să-și pōrte orânduelile și . . . . . ce au plătită sătenii pentru ei de când au dosită din sată, iar pentru Radu fiindă că se găsi la mână lui patru pecetii de catană spătărăscă și fiindă că la aședēmintă s'au pusă la biră la satulă Ciulnița Sudă Mușcelă, aflându-se atuncă cu locuința acolo, după cum și el mărturisă, rămâne a se face hotărîre de către înălțimea fa. — 1794 Februarie 17.

Vel Vistiar.

Cod. XXVII. Fila 38. (2).

Abuzulă ce se face de boerime luându ca scutelnici cu *pecetluituri* de la Visterie, țerană și ómenă străină, continuă și sub Moruzi. În câte-va rēnduri însă Domnitorulă desființă *pecetluiturile* unora scutelnici și-î supuse la dare — cu *rupla*, către Visterie. În note aci dămu actele relative la ună asemenea casu. ¹

1. *Anaforaoa ce s'au făcută în dosulă jălbei lui Ștefan Dristorēn pentru două feciori ai lui sa se dēe în dujdie.*

Io Alex. Const. Moruzi Voivod.

Poruncimă Domnia mea Dumitale vel Vist. să le dăi ruptoare după puterea loră în Visterie. — 1793, Noem. 14.

Vămile. Venitul vămileor, atât de scăzut până la pacea de la Șiștovă, este de sigur în ore-care sporire, de când granița despre Austria este păzită, dar profitul nu este al Domnitorului, ci al întreprinzătorului pentru anul 1793, și Domnitorul se folosește numai în anii viitori de acest venit îmbunătățit al Domniei.

Cu referință la slujbașii de la Carvasara, aflăm de la Moruzi următorul act:

Zemb. Vlahscoie : Fiind-că aici la Carvasara Domnăscă este de trebuință pururea și în toate a se afla un grămatic și cinci slugi de slujba domnăscă a Carvasaralei, anul dată această Domnăscă a noastră carte orînduitului boeriu epistat al Carvasaralei, prin care să aibă a ține un grămatic și cinci slugi întru poslușanie și slujba ce fac la Carvasara, și să fie scutiți de dajdie, pentru care poruncim și Dumnelui cinstit și credincios boeriu Domniei mele vel Vorn. alii poliției Bucureștilor, ca acestor oameni ce-ți va arăta epistatul Carvasaralei să le dea adeverință pe chipul lor, după care să li se dea de la Visteria Domniei mele pecetluituri Domnesci la mână, că în câtă vreme se vor afla în slujba Carvasaralei, să fie scutiți și apărăți de dajdie, iar lipsind din slujbă să rămăie iarăși la orînduiala dăjdiei. ii saam rezech. gpd. 1794, Mai 12.

Cond. XXVI, pag. 216.

Vel Logof.

Prea Înălțate Dămine,

Ascultându luminată porunca Măriei tale de la această jalbă, însciințăm înălțimei tale ... (*nu se pōte citi fiindu mai multe rēnduri rupte cu fōie cu totu*) Dumnelui sciind pre polcovnicul Sterie, ginerile Dumnelui, cum-că are milă cu carte Gospodul de a ține 6 scutelnici oameni fără de pricină de dajdie, prin ispravnicelul D-lui ce l-au avut acolo fiindu-le lor cumnatii le-au cuvântat de a se da scutelnici, și fiindu primitori, cu țidula Visteriei, însuși și-au dat chipurile la D-lor ispravnic, după care au primit și pecetluiturile la mână lor, ale Măriei sale Domnului Mihail Vodă Suțulu de la... trecut a lunei lui Decembre, înoindu-se și de către Înălțimea ta de la trecuta lună a lui Iulie; acum apucându-i polcovnicul, stăpânul lor, prin judecata agiei a-și împlini rēndurile scutelnice, po tal. 18 de lude pre anul, după aședământul ce au făcut cu numitul ispravnicel cumnatul lor, s-au îndurat stăpânul lor de le-au ertat po tal. 8, ca să plătescă pe anul numai po tal. 10 de linde, și nici ei nu se mulțimesc, jăluindu-se că sunt străini scăpați și necăsătoriți, nevrēstnici de la 17 până la 20 ani, și cum-că s-au înșelat nesciind sōma de au luat pecetluituri; vērsta lor se vede peste 30 ani trecuți, pârlegiul lor fiindu străin și ședător afară nu se putea dovedi, meșesugul lor sunt croitori, și fiind-că sunt intrați în orînduiala scutelnicilor acestui județ, cererea lor este de a li se da o ruptore după puterea lor, care sprânzură la îndurarea Măriei tale, ce va lumina D-șei a face cu ei și cu stăpânul lor. — 1793, Noem. 3.

Cond. XXIV. Fila 463.

Costan. Filipescu.

Istoria Românilor de V. A. Urechiă

Tom. V. — 12

Sudiții Austriaci beneficiază mereu de avantaje vamali. Se vede acesta și din următorul act :

Anaforaoa cu Mum-bașiră pentru ca să apuce pe numiții să plătescă banii îndoii la sudiți după nota ce au făcutu aghentului

Io Alexandru Costan. Moruzi Vvd. Boj. Milos. i gpod.

După Anaforaoa Dumnelorū boerilorū, cât pentru vameșii de la Câmpina, i pentru slujbașii oierii de la Albești, arătându-se întâiū aici Tacsildarulū slujbei spre a orândui pe altulū în locū orânduiū pe sluga Domniei mele . . . , . . aprodū vătășescū, să mērgă și prin scirea Ispravnicilorū, rădicându-ī pe amāndoī să-ī aducă aici, ca să iēspunā la aceste urmări, iară pentru vātavu de la Câmpina, i pentru vātavu ot. Văleni, cât și pentru vameșii de la Dâmbovița orândnitulū Mum-bașirii să-ī apuce să împlinēscă aceste luāturi, când sunt împotriva ponturilorū, îndoite nu numai de la aceștia, ci și de la cei mai susū numiții totū îndoitū să împlinēscă și deosebitū să se facă de obște poruncē strașnice. — 1794, Noembre 10.

Prea Înălțate Dōmne,

După luminată porunca Măriei tale adunându-ne câte trei la unū locū unde față fiindū și Dumnelū agentulū Siniorū Marchelie, amū cercetatū cu amăruntulū pentru tōte condicile de luāturi ce se cuprindū la nota D-nōlū agentulū, că arū fi luatū vameșii i vātavii ot. Câmpina, i vameșii de la Dâmbovița, și vātavii ot. Văleni de la vitele ce aducū sudiții la ernaticū aici în țēră și deosebitū i-arū fi supărāndū vameșii pe sudiți ca să le plătescă erbăritul și pentru vitele carelorū în care-și aducū din Transilvania zahoreaoa cea trebuincioasă de hrana lorū. Decī aretāmū Măriei tale mai josū luaturile vameșilorū și altorū slujbașii, după arētarea Dumnelū agentulū, și pentru fieș-care madō aretāmū cercetarea ce amū făcutū și în ce chipū ni s'aū părutū a fi cu cale.

Arētāmū că vameșulū de la Câmpina, pentru vitele ce vinū aici în țēră la ernaticū, afară din 33 de bani ce sunt să dōe văcăritulū străinilorū după condică, le-aū luatū la unii câte parale două de vită, și la alții câte o para de vită, cu nume de vamă, pentru care teorisindu-se condicile Divanulū, amū găsitū cuprindēdu-se la ponturile oieritulū, că vitele ce vinū ca să erneze aici în țēră să plătescă văcăritū numai câte bani 33 și altū nimicū, care nici în ponturile vamei nu se cuprinde a se lua vamă sōū erbăritū de la acestū felū de vite ce plătescū văcăritulū. Decī răū li s'aū luatū câte parale două cu nume de vamă la acestū felū de vite ce sunt să plătescă văcăritu și trebuie să li să întōrcă aceste luări nedrepte și găsimū cu cale să se dōe strașnice luminatele poruncile Măriei tale, că de aici înainte să nu mai cuteze a face acestū felū de lucruri împotriva ponturilorū, cum și pentru vitele ce cară zaherea

pentru hrana lor, tot din condicele Divanului am găsit poruncile Măriei sale Mihai Vodă Suțulu date la 16 Sept. 1792, prin care poruncesce tuturor slujbașilor ce vor fi orânduieți cu slujba oieritului și vâcăritului străinilor, că pentru acest fel de vite împovărate ce numai vin și iară se întorc în lăuntru, care nu rămân la pășune aici în țară, supărare să nu li se facă, după care și acumii asemenea se cuvine a se urma, și fiind-că Dumnélu agentul arătă cunică slujbașii oierii au silit pe unii din ciobanii sudiți și în satul Albesci i-au închis ca să dea amanet pentru plata vâcăritului, cerându-le de totă vita cu corne câte parale 22 și doi bani, și vâtavu le-ar fi luat douăzeci parale pentru cărțulie. Cât pentru vameșul de la Câmpina i pentru acel slujbaș oierii de la Albesci, fiind-că Dumnélu agentul făcu cerere ca să se aducă aici, arătându că cu vameșu de la Câmpina are să se facă și altă deosebită dava, pentru acest vameșu găsim cu cale, cu luminată porunca Măriei tale prin numbașiră să-l aducă aici, de vreme ce vâcăm și chiar adeverință iscălită de dânsul, că au luat de la 390 vite, de vită parale două; iară pentru acel slujbaș oierii de la Albești să fie luminată porunca către cumpărătoriu slujbei oieritului aici, ca să orânduiească acolo alt slujbaș în locul celui, spre a nu se pricinui vre-un chader slujbei cu lipeirea lui și pre acel slujbaș să-l aducă aici negreșit, ca să răspundă cu ce cuvânt au apucat pe sudiți a plăti de vită vâcăritu po parale 22 și bani 2 împotriva luminatelor ponturi ale Măriei tale? și deosebit să fie luminată porunca cu numbașiră, ca prin marifetul Dumnéloră Ispravniciloră județului să împlinescă de la vameșul Dâmboviței patruzeci și cinci parale ce au luat pentru 45 de vite ale ciobanului Ruzdeț i pentru doi cai două parale și pentru 6 slugi 6 parale.

Asemenea să împlinescă și de la vâtavu ot. Câmpina parale 20 ce au luat de la frații lui Cheștuidon Ciobanul pentru cărțulie, i de la vâtavu ot. Văleni să împlinescă tal. 2 ce au luat de la Ianculă Mecu pentru cărțulia a 40 omeni, și când acest slujbaș ce se arătă mai sus cu luatură mai măruntă va tăgădui că n'au luat; Dumnélu agentul ceru să-l aducă numbașiră aici, și va aduce și Dumnélu de față aici pe sudiți ce sunt jăfuiți de către numiți și când nu vor putea dovedi sudiți toate acestea luatură de adevărate, vor plăti ei la slujbaș totă cheltuiala, iară dovedindu-le ceru Dumnélu agentul să plătescă slujbașii la ei cheltuiala și să-și iee căduta pedepsă; ci de cercetarea ce făcăm arătăm Măriei tale, iară hotărîrea cea descălecată rămâne a se face de către Înălțimea ta. — 1794, Noembre 7.

Vel Spăt. Vel Log. Filipescu, Vel Vorn. Costache Ghica.

Cod. XXVIII, pag. 6.

Vama internă prin sate și orașe dă ocaziune, în 1794, unor reclamațiuni, căci locuitorii din unele sate din Prahova nu se supunu

la plata vămei. Domnitorulă adresază reclamațiunea la ispravnicii de județ, întrebându pe logofetulu respectiv, decă este intemeiată reclamațiunea? Logofetulu răspunde Domnitorulu cu următorea anafora :

Prea Înălțate Dômne,

Din condicile Divanuluî coprinderea pontuluî la acéstă madea este acestu felu : bucatele seû altele ce se vëndu în tîrgu seû prin alte sate la negustori, să plătoscă cumpărătorulu la Țece banî unulu, iară când va vinde locuitorulu unulu la altulu vite, seû semănături, pentru hrana lorû, să aibă pace de vamă, iar pentru scaunû a-și avea vameși orânduîți prin sate, nimicû nu se coprind în ponturile Domnesci; dară cercetându, mă pliroforisiu, că au obiceiû vameși de orânduiesc scaune și prin sate cu răvașele lorû și strîngû vama, la verî-ce felû de negoțu se face prin sate; de care nu lipsimû, după poruncă, a arêta Înălțimeî tale. — 1794, Feb. 13.

Vel Logf.

Cond. XXV, pag. 319.

Asupra acestei anaforale, Domnitorulă dă rezoluțiunea următore :

Io Alecsandru Constandinû Moruzi Voevodû.

Poruncimû Domnia mea Dumnévoastră ispravnicilorû județuluî, ca după coprinderea ponturilorû vămilorû urmându, să dați vameșilorû cuviinciosulu ajutorû, spre a-și putea lua dreptulu vămei de la cei ce vorû sta cu împotrivire, iar peste coprinderea ponturilorû să nu îngăduiți pe vameși a face urmări. 1794, Febr. 17.

Vel Logf.

1793, Oct. 16. S'au făcutû răspunsû ispravnicilorû din sud. Slam-Rômnicû ca la zaheréoa ce se cumpără din porunca Domnóscă vamă nu este, și să nu-î îngăduiască pe vameși a face supărare.

Cond. XXIV, Fila 165.

Ocne. Acestu importantû venitû alû Domniei are tótă îngrijirea Domnitoruluî. În 12 Mart 1794, Moruzi dă în favórea ciocănașilorû și maglașilorû de la Ocnele Mari, din Vâlcea, următorea carte de scutire :

Curte de scutelă a Măglașilorû i Ciocănașilorû de la vel. Ocna sud. Vâlcea.

Fiind-că vătăfi de ciocănași și toți ciocănași de la vel Ocna sud. Vâlcea pentru slujba și silința ce facû la tréba Ocnei, au avutû milă și orânduială prin cărțile fraților Domni de mai naintea noastră, carî le vedumû Domnia mea, spre

a fi scutiți și apărați de toate angariile, cum și toate pricinele ce voru avea ciocănașii între dênșii să le caute cămărașu Ocnelorū, prin judecată și după dreptate hotărându-le în scrisu să facă și împlinirea dreptăței, le-amū datū și Domnia mea acōstă Domnēscă nōstră carte de întărire, ca să li să păzēscă mila și orânduiala ce se arōtă mai susū; poruncimū dară și vouă vātașilorū i ciocănașilorū să dați ascultare și supunere la orânduitulū Domniei mele epistatulū Ocnelorū întru toate cāte vē va porunci la slujba și trebuința Ocnelorū, ca să nu se pricinuēscă pagubă Cămăreī, că celū nesupusū se va pedepsi; iară pentru cāți ómenī va cunōsce orânduitulū epistatulū Ocnelorū, că este trebuință de slujbă la Ocnă, va face fōie anume cu chipulū și porecla, care trimitîndu-o la Domnia mea, se va da și pecetluiturī gospod. pe numele lorū, și veți avea fiesce-carele a tăia pe ȕi cāte treī bolovanī sare pe mēsură ce este după vechiulū obiceiū. — 1794. Martie 12.

Vel Logof.

Cod. XXVI. Fila 193.

Anaforaoa ce s'aū făcutū în dosulu jălbei Părgarilorū de la Valea Ocnei sud. Vâlcea pentru a fi supuși și acumū a sluji cu caii lorū fără de cusuru până la luna lui Augustū.

Prea Înălțate Dōmne,

Cu lacrimī jăluimū Măriei tale noi părgarii de la Valea-Ocnei, că noi ticăloșii împreună cu caii noștri scōtemū sare din ocnă cāt este de trebuință cu tōtă cheltuiala nōstră, care acōsta ne-aū făcut-o în ȕilele Măriei sale Domnului Mavroghene, fiindū orânduitū D-lui jupānū Dumitrache Turnavitū, Mitanū cămărașū împreună și cu Oseimū Agă Beșlēga, fiind-că s'aū întâmplatū de aū venitū hoții și cālciāndū grajdu Domnescū aū furatū 72 de cai, apoi rēmāindū ocna fără cai, s'aū pusū numiții în spinarea nōstră să facemū cai a scōte sare de la Ocnă și nevrēndū noi, nici cum nu amū pututū scăpa, fiindū vreme ca aceea, și cu cāți cai amū mai avutū noi, mai cumpărāndū și Dumnēlorū, ne-aū datū, cu care amū ȕinutū Ocna până acumū. fiind-că nici Ocna nu era atāta, adicā bucatele erau ēftine, fēnulū asemenea, cum și slugile mai cu ușurință; acum, luminate Dōmne, la acōstă vreme ne sunt tōte împotrīvā, că și caii ne-aū căȕutū, și vēȕēndū neputința nōstră ca să nu rēmāe slujba Măriei tale josū, amū năzuitū cu lacrimī să te milostivescī Măria ta, ca după cum se urmēzā la alte Ocne, să se urmeze și aicea, fiind-că nu este cu puțință a scōte sare de la ocne cu caii noștri, că noi robii Măriei tale suntem, scimū trēba ocnei, și pedēpsa Măriei tale, numai cu totulū ne-amū sfârșitū; de amū mai avea să cumpărāmū cāte unū calū, nu avemū ce ce-lū hrāni, că orȕū nu se pomenesce pe la noi, porumbulū este patru parale ocaua și nu se găsesce, fēnulū 14 lei carulū și nu se găsesce; despre tōte moșiile Mōnastirescī i boerescī suntemū strîmtorați,

că noi moși nu avem, ci după cum despre toate părțile suntem lipsiți 10 lunde ce suntem la această slujbă avându ni câte 6 cai, alții câte 5 și alții numai câte 4, au murit și aceia de fome, rămânând a peri și noi; obiceiul avem de ni se plătesc de la camera Măriei tale câte tal. 25 și oca sare 2500, rânduri, rânduri până la sfântu Vasile, care numai cu acesta la această vreme, ne mirăm ce să facem: cai să cumpărăm, porumb, fân, ai slugile să plătim? că noi singuri nu suntem vrednici la această slujbă, fiind-că este slujbă foarte grea, muncind ziua și noaptea; și ce va fi mila Măriei tale.

*Robii Măriei tale noi liude 10, de la
Valea Ocnei sud. Vâlcea.*

Vinăriciu. Și această dare Domnăscă a datu ocaziune la reclamațiun și măsuri vexatorie. Așa este următoarea, care se constată din răspunsul Domnitorului către ispravnicii de la Olt:

Răspunsu la ispravnicii de la Olt pentru încărcătura ce au făcutu slujbașii vinăriceri la slujba vinăriciului cum să urmeze.

Io Alecsandru Const. Moruzi Voivodu.

Dumnevoastră ispravnicilor ot sud. Olt sănătate; s'au citit înaintea Domniilor mele însciințarea ce faceți, de la 26 ale trecutului Octombrie, de cercetarea ce ați făcut pentru încărcătura slujbașilor vinăriceri de la acest județ pentru care măcar că ponturile vinăriciului cuprinde, cu un cuvânt pentru toate judecățile de obște, ca slujbașii vinăriceri să nu se îndrănescă a face încărcătură cât de puțin, dar de vreme ce Dumnevoastră ne dați pliroforie și ne arătați, că aicea la acela județ, obiceinesc locuitorii de nu plătesc cu bani la culesul viilor, ci își culeg viile cu plată de struguri și vin, din care pricină scade suma vinului și curge pagubă vinăriciului, iată vă poruncim, că numai o vază să li se fie în sémă pentru pricina scăderii ce arătați, iar pe o vază să se împlinescă banii înapoi; ci dar așa să urmați. 1793, Noemb. 5.

Vinăriciul și oeritul au dat, cum vedurăm, ocaziune ca și alte dări de abuzuri și de reclamațiuni din partea locuitorilor și de intervenire a Domnitorului prin pitace domnăscă cari se pot vedea în anexă.¹

1. Eacă un casu de reclamațiune de vinăriciu monastirescu:

Prea Înălțate Dōmne,

După apelația ce au dat Măriei tale polcovnicul Ghiulbează pentru cercetarea ce din luminată porunca Măriei tale au făcut D-lui vel Logf. de țora de sus, la jalba ce au fost dat egumenii m-relor Horezulu și Bistrița

În contra vinăricerilorŭ Domnesci, cari cerēu avea de carne de la scaunele din Têrgulŭ Urlați, aŭ reclamatŭ Urlațeni și aŭ câștigatu de la Domnitorŭ scutirea scaunelorŭ din orașulŭ lorŭ de aveațulŭ vinăricerilorŭ. ¹

prin vechilulŭ Spiridonŭ eromonahulŭ, cerēndŭ a li se împlini baniŭ milelorŭ ce aŭ din vinăriciŭ, fiindŭ orânduitŭ și smerenia nôstră, din luminată poruncă amŭ cercetatŭ dimpreună cu D-luŭ vel Logf. de isnôvă pricina cu amêruntulŭ și anŭ găsitŭ a fi cu cale anaforaoa ce aŭ făcut-o D-luŭ vel Logf. pentru că aŭ acestea m-rî a lua baniŭ milelorŭ precum de însuși Ghiulbezŭ nu sunt tăgăduiți, mai alesŭ m-rea Horezulŭ nu are nici o încărcătură potrivitându-se catastiselorŭ Domnesci cu ale m-rei, din cari scădēndu-se baniŭ ce aŭ luatŭ cu două condee, și sunt netăgăduiți de vechilŭ, rămāindŭ a mai lua m-rea Horezulŭ tal. 876 bani 80; iară pentru monastirea Bistrița cu tôte că după catastisele ce are făcute de omulŭ ce l-aŭ avutŭ orânduitŭ de aŭ scrisŭ po parale după cum le are în hrîsovŭ, cere a se face împlinire după acea sumă, dēră numitulŭ polcovnicŭ s'aŭ scăduț cu câte condee aŭ arētatŭ, că din porunca Măriei sale Mihaiŭ Vodă Suțu, poruncindu-i-se de către D-luŭ Spătarŭ Ienache ce aŭ fostŭ cumpăratorŭ alŭ acestuŭ vinăriciŭ și caimacamŭ la Craiova, aŭ datŭ și are apodixis, și rămāne a-și căuta m-rea Bistrița, cu aceia, care cu poruncă aŭ luatŭ acei bani prin deosebită judecată, nefiindŭ datorŭ cumpăratorŭ slujbei vinăriciuluŭ a plăti la două locuri, după cum în anaforaoa D-luŭ vel Logf. să cuprindē, ca să se scađă pîritulŭ, cu câți bani va putea dovedi că din poruncă i-aŭ datŭ, și rămāne a lua m-rea Bistriței tal. 132 bani 15, de pe trei popóre ot sud. Vâlcea tal. 104 bani 116, de pe poporŭ Argeșŭ cu Muscelŭ, i tal. 200 bani 98 după Poteiu i Ianca sud. Romanați, și tal. 277 bani 74 din popórele ot sud. Gorjŭ, cari se facŭ preste totŭ tal. 665 bani 99 și pentru că numitulŭ vechilŭ alŭ Bistriței nu este destoinicŭ a descurca pricinile fiesce-căruia poporŭ, îi dă numitulŭ Ghiulbeazŭ ântēiŭ pentru popórele din sud. Gorjŭ o apodixis a D-luŭ Cluceriuluŭ Ienache Simbotēnu ce aŭ fostŭ tacsildariŭ vinăriciuluŭ la acelu județŭ, și acum se află ispravnicŭ, că mergēndŭ acolo să probăluiască catastihulŭ m-rei cu ale slujbașilorŭ ce i-aŭ avutŭ, și găsindu-se a fi bună suma m-rei să facă și împlinire de bani ce vorŭ mai trece peste tal. 233 bani 74, iară pe pîritŭ Ghiulbeazŭ îlŭ apēră dîcēndŭ că atâta i-aŭ arētatŭ, de aŭ trecutŭ în socotēla slujbei, alŭ douilea pentru popórele din sud. Romanați îi dă catastihŭ iscălitŭ cu arētare de fieș-care poporŭ anume cu suma vedrelorŭ, i părpărulŭ precum s'aŭ trimisŭ la Visterie spre îndestularea eguinenuluŭ, ca să cunoscă din care poporŭ se face dojghinare și cădere m-rei, și să-și caute dreptulŭ seŭ prin judecată, mai vêrtosŭ că unele din popórele cele numite în hrîsovŭ s'aŭ luatŭ cu totulŭ la Vlah-saraiŭ, iară altele i-aŭ micșoratŭ; ci tal. 876, bani 80 ce se arôtă mai susŭ ai m-rei Horezulŭ, i tal. 665 bani 99 ai Bistriței aceștia rămānŭ bani bunŭ a se împlini numitulŭ vechilŭ, iar hotărîrea cea de sêvêșitŭ rămāne a se face de către Înălțimea ta. — 1793, Martie 19.

Cond. XXIV, fila 27.

Filaretŭ alŭ Ungro-Vlahiei, vel Logf. Ghica.

1. Pré Înălțate Dōmne,

Cu plecată scrisóre înșciințamŭ Măriei tale, că la Târgulŭ Urlaților, dintr'acestŭ județŭ, este scaunŭ da carne unde peste tot anulŭ nelipsitŭ se

Otaștina. Mai iată o poruncă, care probază că și din această privință se făcēju abuzuri :

Zem. Vlahscoe : Cuviosilorü egumeni, i D-vóstră boerilorü ce aveți moșiü cu vii în dölulü Pitescilorü sud. Muscelü de la care luați otaștină, fiind-că la

taie carne, pentru trebuința locuitorilorü târgoveți, și boeriü vinăriceriü facü cerere de havaetü, după cum se obișnuesce și după cele-lalte scaune de prin Dölü, care nici-odată într'alți ani n'au datü, și când va rămânea a se face acelü obiceiü, urmază ca și vândarea cărnei să se mai urce, ci după rugăciunea ce ne făcură orășeniü târgoveți, pentru acesta de împreună cu dênșiü ne rugămü și noi Măriei tele, ca să ni să trimită luminată porunca Măriei tale a fi nesupărați de acestü havaetü ce ni se cere și aniü Măriei tale să fie mulți și îmbelșugați. — 1793, Octomb. 16.

Prea plecate slugi,

Dumitru Racoviță păhar. Grigore Hrisoscoleos păhar.

Dumnéta vel Logofete de țera de josü teorisându această însciințare ce facü Domniei mele Ispravnicii, și vădëndü și cuprinderea ponturilorü vinăriciului, de intră adecă și dela scaunele de prin târguri a se lua havaete de vinăriceri, precum sunt celea de prin döluri, să arēți Domniei mele în scrisü, ca să se trimetă Domnesculü nostru răspunsü la Ispravnicü. — 1793 Octom. 27.

Io Ales. Const. Moruzi Voivodü.

Poruncimü Domnia mea ca aceste scaune de carne de la Târgu Urlațilorü să fie apörate și nesupörate de către vinăriceri de vre-unü havaetü. — 1793 Octomb. 28.

Vel Logf.

Pré Înălțate Dömne,

După luminată porunca Înălțimei tale, teorisindü însciințarea această, amü căutatü în condica Divanului ponturile vinăriciului cu care s'au vëndutü într'acestü următoriu anü, și vădümü scriindü la pontulü alü șöptelea într'acestași chipü: scaunele de carne ce sunt la popöre pe moșiü boeresciü și monastiresciü, când dintr'acelea vorü fi date cu cărți Domnesciü înöite de a li se lua havaetulü de stăpănulü moșiei, să aibă de a și le lua pe deplinü, dar și vinăricerilorü să aibă a li se da obișnuita parte pentru măncaarea lorü, după obiceiü, precum s'au datü și în alte dăți, iară câte din scaune nu vorü fi date prin cărți söü hrisöve Domnesciü, de la acelea să iée vinăriceriü tot havaetulü de plinü, însă deosebitü luaü plioforie și de la treti logofetü Grigorașco, cum că în aniü trecuți fiindü taxidarü de vinăriciu la sud. saac. s'au ispititü a lua havaetü de la acestea scaune, și nu au pututü, nefindü obiceiü, ca unü scaunü ce nu este în poporü söü în Dölü, ca cele-lalte de prin döluri, ce urmază a vinde număi la vremea culesului de vii, ci este în tērgü, unde tot-déuna peste anü face vëndare; de care după poruncă nu lipsimü a face arētare Măriei tale. — 1793, Octomb. 28.

Cond. XXV. Fila 70 bis.

Scarlatü Ghica vel Logof.

pricina ce este intră locuitorii podgoreni cu vinăricerii dintr'acestă anū pentru multele încărcături și nedreptăți ce ni se jăluescū că li s'au făcutū, face trebuință de a se vedea aici catastișele de otaștină, eată vă poruncimū: fiteșcare vĕdĕndū porunca acēsta a Domniei mele, să aveți orī cu omū într'adinsū a trimite chiar catastihulū de otaștină dintr'acestă anū iscălitū de fiteșcare, sōi să le dați în mână acestorū podgoreni de la carī să luați adeverină că le-ați datū, ca să se înfățișeze, și în urmă iarăși vi se vorū trimite. 1793, Decem. 8.

1793, Decem. 20. S'au făcutū poruncă către Armașulū Manulū i ispravnicii ot sud. Muscelū, ca a doua și după bobotōză să se scōle a veni pentru pricina locuitorilorū Deleni pentru încărcătura ce li s'au făcutū la vinăriciū.

Cond. XXIII, Fil. 190.

Tōte cele-l-alte dări, fie ale visteriei, fie ale Cămărei Domnesci nu le aflămū mai încărcate sub Alex. Moruzi decăt în trecut. Căminăritulū,¹ fumăritulū, măjăritulū, sārēria și ferăria de Bucuresci,

1. In contra căminăritulū aflămū o reclamațiune de la locuitorii din plaiulū Telĕjenulū, în coprinderea următoare:

Locuitorii din plaiulū Telĕjenulū sud. Saac. cu unū Dima ce este orânduitū cu slujba căminăritulū, pentru că le ia căminăritulū.

Prē Inălțate Dōmne,

Dupē jalba ce au datū la Înălțimea ta locuitorii Plaiulū Telĕjenulū dintr'acestū județū Saac. arētāndū pentru unū Dima de la Tohani totū dintr'acestū județū, ce este orânduitū cu slujba căminăritulū, că la tĕrgulū Văleni a fostū vechiulū obiceiū de plătea căminăritulū numai cei de dincōce de apă, iară cei de dincolo au fostū apĕrați până acuma, când mai susū numitulū Dima căutāndū să facă obiceiuri mai multe peste coprinderea cārții, se întinde a lua căminăritulū și de la cei de dincolo de apă, pentru care prin luminată pecetea înălțimei tale, ni se poruncesce, ca să cercetāmū în ce chipū s'au urmatū vechiulū obiceiū, și să însciințāmū Măriei tale. Dupē luminată poruncă următorii fiindū, amū adusū înaintea noastră pe câți-va din locuitorii acestū plaiū, ómenī trecuți în vrăsta bătrânețelorū, și cercetēndu-i, pentru care pricină unii au fostū apĕrați de căminăritū, și alții plătescū? arētară în frica lui Dumneșēū într'acestași chipū: că tĕrgulū Vălenilorū ce merge până în apa care curge pe lângă mōnăstire, fiindū fostū mai nainte vreme de plaiū să plătescă căminăritū, care obiceiū s'a urmatū totū asemenea și dupē ce s'a înclinatū acestū tĕrgū cu satele Plaiulū Telĕjeni până acumū; iară cea parte de dincolo de apă este dintru începutū de plaiū, și nicī de cum nu au plătitū căminăritulū, pentru care au avutū și privileghiuri Domnesci, care cu tōte că din cea-l-altă răzmiriță s'au rĕpusū, dară supĕrare nicī decumū n'a fostū; dupā ale cărorā adevărate arētări ce făcură, să dovediră că fāra de orānduială s'au întinsū orānduitulū căminarū din colo peste apă, unde să află locuitorii plaiulū, carī nicī odată nu au plătitū căminăritū, ci dupā cum dintru începutū căminăritū s'au luatū din

care acésta în genere era mai multă supărătoare decât producătoare,

tòrgul Vălenilor numai până în apă; într'acestaşu chipu rămăne a se urma şi de acum înainte după vechiul obicei, şi de cercetarea ce făcăm, nu lipsim a înştiinţa Măriei tale; iară anii înălţimei tale să fie mulţi şi îndelungaţi. — 1793 Aug. 16.

Plecaţi: Constantin Movilă, Gheorghe.

Io Alecsandru Cost. Moruzi Vvd.

După obiceiul ce s'a urnat, întărim şi poruncim să se urmeze şi de acum, şi de vremă că n'ai plătit cei de peste apă locuitori ai Plainului mai nainte, nici de aici înainte să nu fie supăraţi. — 1793 Sept. 8.

Cond. XXIV. Fila 420.

Eacă şi altă actă :

Io Alexandru Costandinu Moruzi Vvod. i Gosp. Zemle Vlahscoe

Cu cale fiindu anafora D-lui vel Logofăt de tóra de jos, poruncim Domnia mea şi Dumnévóstră Ispravnicilor ai judeţului pentru tóte să facă cercetarea şi urmarea ce se cuprinde mai jos. — 1794, Februarie 17.

Vel Logof.

Prea Înălţate Dómne,

După luminată porunca Măriei tale amii cetit în Conдика Divanului cartea slujbei căminăritului, unde vedui scriind ca să caute şi să strângă venitul căminăritului din oraşele, târgurile şi bălciurile mari afară de sf. Mitropolie; mănăstirile cele mari i din D-lor de la vel Bau şi până la vel Cluceru za arie, i din jupănesele veduve ce au stătut D-lor boeri veliţi, i din cei ce au hrisóve şi cărţi Domnesci de scutélă; de la cei-lalţi toţi de obşto se ia căminărit de bute de vinu talerî unul după obicei, i de la rachi de ţară de bute mare talere 4 şi de bute mai mică talerî 2, iar do rachiurile streine de bute mai mare talerî 6 şi de bute mai mică talerî 3, care căminărit se ia peşin pe câte buţi cu vinu i rachiul va găsi în cârciumă sau în magazie şi de răvaşi de plată afară numai de butea ce va fi plătit căminărit, şi voru fi având răvaşi de plată, acele răvaşe să le ţie în sómă; Decî cât pentru neguţătorii prăvăliaşi ce arétă că nu se supun a plăti căminăritul cu pricină că nu aduce rachi cu butea, ci numai câte un buriasă de cincî, şese şi dece vedre rachi şi cu acest mijloc până la o sută de vedre să fie luminată porunca Măriei tale către D-lor Ispravnic, ca înaintea D-lor prin cercetare să se dovedescă cât rachi vându şi să-i apuce a plăti căminăritu peşin după coprirea luminată cărţii Măriei tóte de căminărit, seî să-i învoiască D-lor Ispravnic cu mulţumirea amëndoura părţilor. Iar pentru orăşenii Văleni fiind-că vedui la mâna jăluitoariului o anafora de la 1792 Maiu 1 întărită de Măria sa Mihai Vodă Suţul cu poruncă către Ispravnic, că pentru acei orăşani de la Văleni să cerceteze cu amărunt, şi de voru fi plătit în Domnia Măriei sale dintăiu căminăritu, să-i apuce a plăti, iar de nu voru

asemene cotăritulū,¹ cerăritulū, oieritulū,² solăritulū munților, etc. sunt sub Alex. Moruzi pe acelașu piciorū ca și sub Domnia anterioară.

Dămū în note și în tomulū de anexe, diverse acte spicuite din codicele Domnesci de la Alex. Moruzi cu referință la dări, anume din Codicile 24 — 28:

Dărilor și veniturile speciale ale Epitropiei obștirelorū se pot constata din următorea anafora și rezoluțiunea lui Alex. Moruzi:

fi plătitū, să însciințeze Măriei sale priciua, care cercetare dīce jăluitarulū că din pricina bólei ciumei nu s'aū făcutū, să facă dar acum D-lorū Ispravnicii cercetare de aū vre-unū privileghiu la mână, și de aū plătitū mai 'nainte, saū nu, să însciințeze Măriei tale fără de a face vre-o urmare, cum și pe acei ce aū priciuă că aū îmbrăcatū caftanū la Mavrogheue să-ī apuce D-lorū Ispravnicii a face împlinire urmândū întru tóte după cuprinderea luminatei porunci Măriei tale de slujba căminăritulū; iar hotărârea cea desēvēșitū române a se face de către Măria ta. — 1794, Fevruarie 12.

Scarlatū Ghica vel Logofătū.

Cond. XXVII, Fila 35.

1. 1793, Oct. 22: S'aū făcutū răspunsū la caimacamū, după cererea ce aū făcutū, ca să i se trimită stânjenii, și i s'aū trimisū douē coturi, jumētăți do stăujenī, adică unulū după stânjenulū Măriei sale Costandinū Vodă Brâncovenū, și altulū după alū Măriei sale Șerbanū Vodă, adevēritū de D-lui vel Voruiciū Moruzi, și de D-lui vel Logf. și pecetluitū la căpătăie și de Măria sa Vodă, care prin D-lui vel Bauñ s'aū trimisū.

2. Cărți la câte-va județe către ispravnici ca să dea ajutoru slujbașilorū Oeri la căutatulū slujbei.

Dumnévóstră ispravnicilorū ot sud. . . sănătate, fiind-că Dumnólor cinștiți și credincioși boerii Domniei mele cumpărătorii oieritulū de estimpū, arētară Domniei mele, cum-că Dumnévóstră nu urmați a da slujitorii cei trebuincioși de ajutorū la căutatulū slujbei, din care pricină urmēză a se îtuimpla . . . . . husmetulū domnescū spre pagubă și scădere, iată vē poruncimū strașnicū, ca după coprinderea obișnuitelorū ponturi Domuesci și a poruncilorū ce vi s'aū trimisū, întru care scrie, ca ispravnicii să dea totū ajutorulū la căutatulū trebei, să aveți a da negreșitū slujitorii cei trebuincioși ómenī harnici, cu carī să se ajute slujbași la căutatulū slujbei, socotindu-vē că acesta este Husmetū Domnescū și venitū alū Visteriei Domniei mele, la care sunteți datorī a da totū ajutorulū, pentru că neurmândū, să sciți, că la urmă D-vóstră aveți a răspunde. — 1793, Noem. 12.

Trămise la Oltū, Teleormanū, Vlașca, Muscelū, Argeșū și Dâmbovița.

Cond. XXIV, Fil. 175.

Anafora de Epitropie de prețului vândărei venitului Cutiei, vorniciile și alte slujbe.

Io Alexandru Costan. Moruzi Voivodă.

Intărim Domnia mea Anafora de Epitropie pe vândărea ce a făcut pe nuntile slujbe și porunci, D-văstră veliților boeri ca făcându cărțile după condică, și pecetluindu-se după ce își va lua Epitropia bani vândărei D-lui vol Spăt. și D-lui log. Golesecu, să se doe la mânilor D-lor cumpărătorilor. — 1794 Ghen. 10.

Vel Logof.

Prea Înălțate Dōmne,

Cu prea plecata mea Anafora fac scire Măriei tale pentru slujbele populu ad. vorniciile podărită și butărită: D-lui log. Golesecu pentru acestea 12 județe, vorniciile, podăritul și butăritul din București au dat tal. 12.374 și cu bani pre șin să-i numere la Epitropie, iar pentru vorniciile din 5 județe de peste Olt au dat D-lui vel Spăt. Ienache Văcărescu tal. 4.500; pentru care slujbe de vreme că D-lui log. Golesecu pentru toate numără bani pe șin la Epitropie, să fie luminată porunca Măriei tale, de a număra și D-lui vel Spăt. toți bani la Epitropie, și sciind voința Măriei tale de a se da cu acest preț ne fiind alți mușterii, după orânduială să se întărească anafora de epitropie cu luminată pecetea Măriei tale, și să fie luminată porunca Măriei tale, și către D-lor veliți logofeți de a se face și cărțile Domnesci, ca fiind bani, să li se doe D-lor boerilor cumpărători după orânduială și după obicei; și cum va fi luminată porunca Măriei tale. — 1794 Ian. 9.

Cond. XXV, Fila 229.

XIII

Justiția sub Al. Moruzi

Alex. Moruzi, așa disul reformator de către răposatul Aron Florianu, nu introduce nici o reformă în justiție, ci numai câte-va măsuri de puțină însemnătate. Dintre acestea amintim pitacul din 17 Martie 1794 prin care stabilește un control care să împiedice abuzul la perceperea plății pentru diversele acte emise de la *departamenturi* și de la Divan.

Iată acest pitac:

« Cinstiților și credincioși boerilor Domniei mele, d-ta vel Log. de țera de sus, i d-ta vel Log. de țera de jos, fiind că voim Domnia mea a se păzi buna orânduială întru toate, cum și la obiceiul havaeturilor, anaforalelor

și cărților de judecată, pitacuri ce se fac, atât de la câte trele departamenturile judecătoriilor, cât și de la d-lorū veliții boerī, poruncimū d-tre, ca în fieș-care anafora sōu carte de judecată ce se face de la judecata d-lorū veliților boerī, să aveți d-vōstră a însemna în scris, unulū din d-vōstră veliților logofeți, cu condeiulū d-vōstră de desnbt havaetulū scrisulū celū cuviinciosū după ob'ceiū, cu măsură drōptă după ființa madelelorū; iar la departamentū de optū: clucerulū Dumitrache Fotache, i la departamentū de șapte clucerulū Constantinū cum și la departamentulū de cremenalionū clucerulū Dumitrache să urmeze acēstă orânduială, căroră să le dați porunca Domniei mele spre a sci și a se păzi acēstă orânduială negreșitū. tolco pisah gspd. — 1794 Martie 17.

Cod. XXIII, Fila 238.

Constringerea corporală pentru datoriī, alături cu usulū și abususul moratoriilor nu încetază de a se practica sub Al. Moruzi.

Iată unū pitacū datū în 11 Martie 1794 pentru urmărirea neguțitorulū Moise Armēnu :

Io Alecs. Cost. Moruzi Voivodū.

Cinstitū și credinciosū boerulū Domniei mele d-ta vel Spătarī, fiind-că unu Moisi Armēnulū negustorū, se află datorū, poruncimū Domnia mea, să orânduiescī zapciū într'adinsulū ca să-lū caute prin tōte mahalalele din ținutulū spătăriei, și găsindu-lū să-lū trimită aicea la Domnēscă nōstră curte, ca să-lū facă teslimū în mănile vătavulū de aprodi. tolco pisah gspd.

Cod. XXIII, fila 217.

Iată unū decretū acordândū moratorium de unū anū unuī fostū slujbașū alū țerei :

Milos. Bojiu. Io Alexandru Const. Moruzi V-vod. i Gosp. Zem. Vlash.

Fiind-că ne-am pliroforisitū Domnia mea pentru Gheorghe Făterū ce aū fostū vātafū de plaiū în plaiulū Arefulū sud. Argeșū, cum că din întâmplarea vremilorū a rămasū datorū pe la unīi alți, și ne fiindū vrednicū, fără nici o putere de a plăti, cu poruncile frațilorū Domnī de mai nainte ce le vēdumū Domnia mea, a fostū apēratū de către datornici cu sorōce orânduite; căruia și acum făcēndu-i-se din porunca Domniei mele cercetare, și dovedindu-se totū intru acea sărăcie de săvēșitū, și că nu a putatū veni la vre-o stare în care să fie vrednicū de a rēspnnde acea datorie, și de a se închide este fără nici unū folosū datornicilorū, sōu de a se vinde vre-unū avutū iarășī este lipsitū de tōte, i dām acēstă Domnēscă nōstră carte, ca să aibă încă sorocū de unū anū; de care vē poruncimū ca intru acēstū sorocū să fie numitulū Gheorghe ne supēratū de către datornici. — 1794 Aprilie 4.

În notă dăm alte acte arătându un refuz de moratoriu de și-lu cerea Divanul țerei, refuz pe care Domnitorul îl întemeiază pe interesul minorilor de a nu mai plăti dobând pe timpul păsuirei.¹

1. Iată aceste acte :

Pré Înălțate Dómne,

Cu lacrimă jăluiesc Măriei tale, că oă după jalba ce am dată atât la Măria sa Mihailu Vodă Sntului, cum și la D-lor boerii caimacani, ca să ni se întărescă o anafora ce s'au făcutu de D-lor boerii epitropi, care anafora o pusei să se vată și de Înălținea ta, spre a nu fi supărat de datornici până în voi veni în v. sta cea după pravilă a fi de sêvșit stăpân pe partea mea, mă rog Măriei tale spre a ni se întări acea anafora, fiind-că sunt stenalorisit forte de datornici, pentru că unul de la închisore me lasă, altul mē apucă, și cu acosta pătinesc forte reș.

Robul Măriei tale, *Ienache sin repos. Pascal de aici.*

Dumnévostă boerilor nazir ai epitropiei să teorisiți jalba, vedându și anafora ce are, și să arătați Domniei mele celea cu cale. — 1793, Maiu 20.

Io Alesan. Cost. Moruzi Vod. i gpsd. Zem. Vlas.

Pré sfinte părinte Metropolit, Dumnévostă nazărilor Cutiei, s'au cetit înaintea Domniei mele acastă anafora, și socotim Domnia mea că acea cercetare a datoriei banilor și urmare de plată, care orânduți de a se face atunci, după ce va veni jăluitorul acesta în v. stă, pôte să se facă și acum și este mai cuviinciosă, căci cu cât vor sta banii datoriilor neplătiți, cu atât mai multă se încarcă cu dobândă, și va fi spre mai multă scădere a pereusiei, dreptii aceea să rânduți despre partea epitropiei un om lângă jăluitorul acesta la departamentul de șapte, unde porncim vătavulu de paharnice se aducă pe datornici de față, să cerceteze să dovedescă datoria, și pe cât se va alege bani, se plătescă acum de la epitropie, însă numai acestor datornici, iară nu și la alții. — 1793, Mart. 20.

Pré Înălțate Dómne,

Ascultându luminat porunca Măriei tale de la acastă jalbă am făcut cercetare, și precum ne-am îndestulat arătăm Măriei tale : acest jăluitor se află dator pe la unii alții, cum mai jos se vedă însemnați, pentru care datorii se pun rânduți datornicii cu închisore ; în Domnia Măriei sale Domnului Mihailu Sntului, dându jalbă jăluitorului, s'au fost orânduți spre cercetare la D-lor proin epitropi Dumnéloru au făcutu anafora către Măria sa într'această chipu, că de vreme ce acești datornici s'au îndestulat pe nimic de l-au împrumutat mai v. stă vedându-lu nevêstnic și fără de nici un câpătăiu, să rămă jăluitorul ap. ratu de către dênșii, și ei să fie adăstatori până 'și va veni jăluitorul în v. stă ce orânduiesc pravilele până la anii 25 ca să p. t. face clironomia, pe mult puținul avutul părintesc

Maî multă îngrijire găsim din partea justiției cu referință la proprietate. Din actul ce ca model aducem în notă, specialiștii vor putea afla informații despre formalitățile cu care se putea, pe la 1793—96, vinde de bună voie o moșie, ¹ cum și stăruința ce continuu se pune în justiție cu referință la protimisii.

celu are la Epitropie, și atunci fie-care 'și va căuta cu dânsul prin judecată, iară până atunci și noi găsim cu cale să rămăe jăluitarul nesupărat de către datornic; însă și atunci când 'și va împlini anii vârstei, de va fi om să se pörte cu bună orânduială și nu va fi nebun i răsipitor a avutului părintesc așa i se va da în mână, iar de nu va fi, va sta totu la Epitropie, și din dobânda banilor, i se va da ce se va face pe fieș-care anu, care sunt pentru hrana lui; atunci iarăși prin judecată se va alege, și care datorie va fi bună și ade-vărată se va plăti, dară până atunci să fie toți datornicii răbdători pentru greșala ce au făcutu, de au împrumutat așa om fără de credit; iară hotărîrea cea de săvârșit rămăne la Înălțimea ta. — 1793 Martie 17.

Filaretu al. Ungro Vlahiei. Dumitrache Banu, Scarlatu Vornicu.

<u>tal.</u>	<u>tal.</u>
75 La Antonu Telalu	15 La Capitanu Draghiciu
65 La Ilie Enghiu	8 La Polcovniculu Ionița
25 La Balabanu Costache	5 La Constantinu Cavafu
35 La Ștefanu Tâmplarul	10 La Paraschiva
	<u>234</u>

1. Iată aceste acte :

Anaforaoa ca să se vîndă la Mezată moșia Satrariulu Ioanu.

Cinstiți D-văstră boeri Caimacani

Jaluescu d-văstră că aflându-mă în chivernisela m'a biruită greutatea casei mele, și amu încăputu în datorie, care a o esoflisi nu mai potu, și fiindu că mi se află o moșioră de la părinți, anume Prôjba din sud. Teleormanu stăruen 1200, de mare nevoie m'ă caută a o vinde pentru ușurarea datoriei; de acosta mă rog bunătații d-văstră, ca să fie cinstită porunca d-tre la d-lui starostea de negustori ca să o doe în strigarea mezatulu de a se vinde.

Ioan Șatraru.

D-văstră boerilor judecători de la departamentu de șapte să teorisiți jalba acosta și îndestulându-se jăluitarulu pentru acosta moșie de este drôptă a sa și fără de pricină să arătați Divanulu în scrisu, spre a se da porunca cea cuviincioasă la cererea ce face. — 1793 Februarie 10.

Cinstiți D-văstră boeri Caimacani

După orânduiala și mai alesu după porunca d-văstră, amu cerutu jăluitarulu să mă îndestuleze : cu ce ține d-lui acosta moșie ce o core să și-o vîndă

Din relațiunile justiției române cu invecinatele țări găsim, sub Alex. Moruzi, câte-va acte de natură a ne arăta, cum Domnitorul intervine însuși către Statele vecine, după cererea departamenturilor. Așa în notele și anexele acestui capitol al justiției se vor ceti diverse acte cum și unele din din 1793 relative la clironomia Medelnicerului Movilă originar din Moldova. Așa în cazul jălbei lui Dumitrache Fălcoianu ¹ care la 1770 refugiindu-se în Ardelul împreună

prin mezatul și din gură ne dete tacirul, că o are clironomie de la răposatul unchiul său Chirca cămărașul, a căruia diată dis'a că s'ar fi aflând acum în lățile d-sale ce are puse în hanul Zlătarilor, cari s'au închis în trecuta săptămână de bôla ciumi, dar alte scrisori ce și le-a avut la casa d-lui ni le arătă, adică: hrisove, zapise, prin cari au pogorit această moșie din nemul în nemul până la cămărașul Chirca, de unde coborând cu clironomie cum dice la casa d-lui, împreună cu altă moșie ce-i dicu Stoenescii de stâneni 1520. Vădumă zapisul a frate-său d-lui Nicolae Șătraru, prin care s'a împărțit cu jăluitarul ca nesce frați, și au rămas Stoenescii să-i stăpânescă Șătraru Nicolae, și Prēja, de stâneni 1200, jăluitarul Șătraru; lipon așa fiind pricina, să cunoșce că este această moșie ce o cere să o vândă cu mezat bun și drăpte a d-lui, și de la judecată se găsește cu cale să se deă această poruncă către d-lui starostea, după cum prin jalbă o cere, numai starostea totu să fie dator după pravilă a da de scire la toți căți se cuvine *protimisis*, adică la rude și vecini și de cel mai din urmă mușteriu, starostea va înscința d-văstră de numele lui ca să se deă deosebită întărire, pentru cea ne strămutată stăpânirea lui cu linisce; iar hotărîrea cea de săvârșit rămâne a se face de d-văstră. — 1793 Februarie 12.

Dumitrache Grecenu, slugeru. Iordache Rudenulu, cluceru. Dumitrache, cluceru. Pascalu, vel vist.

Codica No, 24 din 1793—1794 fila 4.

Între aceste sosi noul Domn Ales. Moruzi la Bucuresci, și el dete pitacul următor:

Io Alex. Costan. Moruzi Voivod.

Poruncim Domnia mea staroste de neguțitori după această anafora a departamentului urmând, să faci mezatul acelei moșii după obiceiul toate țiile mezatului de plin, prin scirea rudelor și vecinilor, și de prețul cel din urmă să arăți Domniei mele cu anafora, ca să se deă întărire cumpărătorului. 1793 Februarie 23.

Procit vel Logf.

Cond. 24. Fil. 4

1. Iată jalba lui Fălcoianu:

Jalba Dumnelui Dumitrache Fălcoianu ce s'au pusu întru această carte de mai sus.

Cu prea plecat răvaș înscințez înălțimeii tale, că în cea-l-altă răzmiră a Muscalilor cu lottu 1770, am mers în țora Ardelului și cu alți boeri

cu alți boeri, isbutise să fiă lăsată clironomă peste avere de către Grafu Sekely Laslo. Murind testatorul, Fălcoianu își urmăresce averea până în fine prin Domnitorul țerei sale. În anexele și notele de la acest capitol se vor afla și restituiri de acte cerute de fosta administrație austriacă (1793 Octomb.)

Cu totă oprirea de a se mai aduce firmanuri de la Pörtă în materie de justiție, totuși aflăm unul menționat în următorul pitac:

Carte de volnicie pentru cererile lui Derviș Aga ce au venit cu firman Impărătesc de la Craiova.

Milostiv Bojiu Io Alecsandru Costan. Moruzi Voivodă.

Cinstiți și credincioși boierii Domniei mele D-néta hatmane Costache Caimacamu Craiovei sănătate; facem d-tale în sciire, că D-lui Huseim-Zaim Derviș Aga au venit către Domnia mea cu firman, cum-că are socotela de tal. 6500 prin zapise cu un Marcu Petru și cu un Diamandi polcovnic de acolo, așiderea are socotela și cu un Lónu 2-lea portariu de tal. 6007 și

împreună, după ce anul intrat înăuntru eu am mers drept la casa unui boier ardelen Grafu Sechel Laslo, și am ședut în casa lui până la pace, care grafu Secheli Laslo m'era rudenie și în mijlocu vremei șederei mele în casă la el, m'am rugat de dânsul, ca unul ce copii nu avea, să mă împărtășească la mórtea lui de avutu-și și așa avându dragostea rudeniei asupra mea mi-au dat o moșie anume Sederas-Husechipetca, însă după mórtea lui și după mórtea soției lui, să-mi rămă această moșie de moștenire, cum și prin sciirea judecăței s'au făcut mie această dare de moșie și Tabla cea mare de la Murășu Vașarheiu m'au dat și carte, ca la acel soroc, adică după mórtea grafului și a grafioei să rămă acea moșie sub moștenirea mea. În trecuții ani, la létu 1791, viind eu din țera Ardélului am aflat că au murit grăfóia a lui grafu Sechel Laslo, că grafu murise mai nainte, m'am dus în Ardél cu sciirea Măriei sale Mihaï Vodă și după legăturile păcei le-am vândut unui boieru Ardelen aume Tur Laslo tolimeșteru, în florinți unguresci două-șeci și cinci mi, din cari bani i-am dăruit lui Tur Laslo patru mi florinți, și au rămas să-mi deă două-șeci și una de mi și m'au dat dintr'înși și au mai rămas să-mi deă opt mi de florinți nemțesci cu soroc de un an, să-lu mai aștept, care m'au dat și zapis că la soroc să-mi deă; soroc au fost la 14 ale lunii trecute a lui Iunie, avându legătură în zapis că și eu să-i trimit lui Tur Laslo plenipotenție de aici de la rudele mele și așa acea plenipotenție s'au iscălit și de părintele Mitropolitul țerei și am trimis la soroc zapisul și plenipotenție la Sibiu la un Hagi Costandin Popu neguțătoriu de acolo, ca să-i primască acei opt mi de florinți nemțesci și să-i deă lui Tur Laslo zapisul și plenipotenția; acest Costandin Hagi mi-au scris de trei ori cum-că Laslo nu va să dea bau; mă rog Măriei tale să fie ajutorul Măriei tale, ca să mi scótă banii cu orice mijlocu va lumina D-șeu pe Măria ta. — 1793, Octomb. 30.

Cod. XXIII, fila 170,

Istoria Românilor de V. A. Urechiă.

Tom. V. — 13

84 de banî iarăşi prin zapise; deosebitu cere şi de la Iónu Buzesculă Cluceră de arie tal. 3000; pentru care iată trimetemă acestu mumbaşiră într'adinsă sluga Domniei mele . . . . şi poruncimă Dumitale, că pe Marcu Petru i pe Diamandi Polcovnicu i pe Iónu 2-lea portariu, cât şi pe Cluceriu de arie Buzescu, aducându-i înaintea Dumitale, să le dai poruncă ca să-şi ioe de împreună cu dênşii orî-ce sineturi de socoteli şi cărţi de doveţi asupra acestorū pricinî vorū avea, să le ioe împreună, şi cu orânduitulă acestu mumbaşiră să-i trimiţi aicea ca să răspundă. — 1793. Noemb. 10.

Crd. XXIII, pag. 173.

Iată şi unū altū actū de intervenţiune:

Carte la comandirulu Sibiuluî pentru paguba Zahariei şi Vasile că vinū acolo a-şi căuta davaoa lorū.

*Către Ecselenţia Sea Feldzeigmeister graf fon Mitroschi
comandirulū Sibiuluî*

Cu pretinēscă scrisóre insciinţamă Ecselenţiei tale, că de la chesaricēscă aghenţie de aici din Bucurescî, s'aū datū notă Domniei mele, de la 26 ale trecutulu Octomvre, cum-că după arētarea agenţiei de aici, aū cerutū oblăduirea Transilvaniei de la magistratulū de Cronstat, despăgubirea pagubei ce aū cercatū la Coburgū unū Zaharie şi unū Vasile locuitorî de aici din pămēntulū ţerei Domniei mele, şi aū răspunsū magistratulū, cum-că trebue să vie unulū din jăluitoarii aceştia acolo la magistratulū de Cronstat, ca să-şi arēte paguba lorū, să se rānduiască la cercetare şi după dreptate să-şi afle îndestulare; după care iată că vine acoloa mai susū numiţi jăluitoari, de care şi nu lipsimū a insciinţa şi a pohti pe Ecselenţia ta, ca după dragostea prietēsuguluî vecinătăţei şi buna armonie ce să păzescē într'acestea două ţeri, să bine-voiescî Ecselenţia ta a porunci ca la dreptatea ce vorū avea jăluitoarii aceştia să-şi afle îndestularea lorū. — 1793 Noemb. 4.

Cod. XXIV, fila 172.

Să aducemū în note aci nisce acte relative la o clironomie şi altete arētătore de nisce lucruri prinse de furatu la nisce hoţi. Acolo (în note) cetitorulū va avea o nomenclatură a principalelorū obiecte de casă, de îmbrăcăminte etc. ¹ de la finea secolulu alū XVIII-lea.

1. Io Alex. Cons. Moruzi Voivod.

Dupē cum s'aū găsitū cu cale de către judecată, orānduimū pe sluga Domniei mele. . . . . care să se urmeze după cum se cuprinde într'acēstă anafora. — 1793, Decem. 23.

Vel Logof.

Să nu uităm a înregistra aci câte-va pitace, de unde se vede cum

Prea Înălțate Dómnne!

Insciințămŭ Înălțimeŭ tale pentru celea însemnate mai josŭ, ce din tacericulŭ tâlharilorŭ (care s'au trecutŭ i *sta prahtica*) dicŭ ei că s'au găsitŭ asupră-le, când i-au prinsŭ părcălabulŭ cu săteniŭ ot satulŭ Șușața sud. Dâmbovița, și i-au datŭ împreună cu prădile la mâna unui Hristache, polcovnicŭ de județŭ; dară prădile de le-au făcutŭ și acelŭ polcovnicŭ teslimŭ tóte la mâna D-lorŭ ispravnicilorŭ de județŭ, dicŭ că nu sciŭ; și să fie luminată porunca Înălțimeŭ tale cu mumbașirŭ, și de le va găsi pe tóte în păstrarea D-lorŭ, să le iée împreună cu fóie iscălită de Dumnélorŭ să le aducă aici ca să se împartă pre la păgubași, carŭ ce-și vorŭ cunósce, iară când vorŭ fi lipsă să apuce pre acelŭ Hristache polcovnicŭ să le împlinésce de la dînsulŭ, sóŭ tăgăduindŭ că nu le-au priimitŭ tóte câte se cuprindŭ în fóia tâlharilorŭ, atunci să-lŭ iée și să-lŭ aducă aicea, ca să se înfățișeze cu tâlhariŭ la judecată; iară hotărîrea cea de sêvêrsitŭ rămâne la Înălțimea ta. — 1793, Decem. 22.

Dumitrache, Clucerŭ. Ioniță, Păharnicŭ. Condrache, biv. vel Slugerŭ. Șerbanŭ Andronescu, Medelnicerŭ.

Lucrurile ale Tomiŭ.

- 49 Galbenŭ Impărătescŭ.
- 220 Lei bani de argintŭ.
- 1 Calŭ cu tot tacâmulŭ luŭ.
- 3 Pături de calŭ.
- 2 Perechi desagi.
- 2 Antiree de șamalagea.
- 1 Păreche șalvarŭ aba négră.
- 1 Păreche cuțite cu téca lorŭ, de Țarigradŭ.
- 2 Brâne mocănescŭ albastre.
- 3 basmale de pânză.
- 1 Peștemanŭ.
- 3 Părechŭ papuci femeescŭ.
- 1 Păreche cisme galbine noue femeescŭ.
- 3 Peschire.
- 1 Pistolŭ cu măciucile albe.
- 1 Pușcă cu belegŭ curate de argintŭ.
- 1 Palașcă.
- 1 Cingătóre.
- 1 Păreche drugători nouă.
- 1 Ploșcă.
- 2 Inele de argintŭ.

Ale Radulŭi Barcioiu

- 130 Talerŭ bani de argintŭ.
- 1 Calŭ negru cu tot tacâmulŭ luŭ.
- 3 Pistóle, unulŭ gălbuiŭ și 2 galbene.

se îngrijia de serviciu, de lemne de foc și de iluminatul diverselor departamente ale justiției.

-
- 1 Sabie.
  - 1 Iatagan.
  - 1 Pușcă cu belegi curate de alamă.
  - 2 Procovițe albe.
  - 1 Iapiu de piele.
  - 1 Păreche ismene croite.
  - 1 Palașcă cu fișicuri.
  - 4 Glugă.
  - 2 Peșchire.
  - 1 Căldare.
  - 1 Toporaș.
  - 2 Sărici.
  - 1 căciulă neagră.
  - 1 Tēcă cu două cușite.
  - 3 Fote
  - 2 Curele de încins.
  - 1 Anteriu de mătase.
  - 3 Brice.
  - 1 Păreche fórfec.
  - 2 Inele de argint.

Ale lui Costandinu Cărciumariu

- 1 Cal negru cu tacămul lui.
- 1 Pușcă cătănescă.
- 1 Pistol.
- 1 Palașcă.
- 1 Păreche desagi.
- 1 Păreche ciorapi.
- 1 Sac de călți.
- 1 Sac de lână.
- 1 Chimir.
- 1 Curea de încins.
- 1 Glugă.
- 1 Sărică.
- 1 Căciulă neagră.
- 1 Tēcă cușite.
- 2 Stergare.
- 1 Inel de argint.
- 1 Cămașă.

Iară Toma Vlăscănu arătă, că rădicându-l în urmă cătanele de a casă nu aș spus unde-ș sunt lucrurile, ci acum să le cōră de la nevastă.

- 2 Iz...
- 1 Val de zeghi coș 20.
- 1 Sloi de ceară.

Aşa sunt cele două următoare:

Io Alecsandru Costandinŭ Moruzi Vvd.

Pentru lemne şi lumînări poruncimŭ Domnia mea Dumitale cinstitŭ şi credinciosŭ boeriu Domniei mele vel Cămăraşŭ, ca după obiceiulŭ ce va fi fostŭ să faci orânduială a se da. — 1773, Octomb. 28.

- 1 Țolŭ de pěrŭ nou.
- 7 Coți de miei negre.
- 1 Bazma de pânză cusută.
- 7 Coți pânză.
- 1 Pușcă.

Anaforaoa de lucrurile Hagi Zahariei, şi cu o prăvălie ce s'au datŭ asupra lui Stoianŭ ca să iee sub stăpânirea lui.

De la Departamentulŭ starostiei către D-lorŭ boerii naziri ai Epitropiei de obsce.

Prin cinstitŭ pitacŭ D-vóstră mi s'au poruncitŭ ca să facŭ catagrafie lucrurilor ale unui Hagi Zaharie străinulŭ, de la pórtă curtei Domnesci din josŭ, ce au muritŭ, următoriu fiindŭ poruncei D-vóstră, amŭ mersŭ şi amŭ luatŭ încă două negustori de ai mei, şi amŭ strînsŭ şi din vecinii mahalagii şi pre preotulŭ mahalalei şi deschidendŭ acea prăvălióră, s'au scrisŭ tóte calabăcurile şi borfele, puinduli-se şi preți după starea lorŭ, fiindŭ tóte nisce vechiturŭ i nisce hére ruginite şi curele vechi, după cum prin deosebită fóie se arétă, şi s'au adunatŭ tótă suma ca de tal. 64 bani 110, care fóie s'au iscalitŭ de preotulŭ mahalalei, de alți vecini mahalagii, ci fiind-că era trăbuińță de cheltuială a se îngropa şi a i se face şi cevaşi pomenire pentru sufletulŭ lui, s'au arétatŭ unŭ copilŭ ca de anŭ 20 la vёрstă, dicendŭ că elŭ au fostŭ robŭ cumpératŭ de acestŭ răposatŭ de la țera turcescă de la trecuta răsmirăță a Ruşilorŭ i împreună şi cu mamă-sa şi că l'arŭ fi crescutŭ de mititelu şi l'arŭ fi datŭ şi la meşesugu cojocăriei, i-ar fi ajutatŭ şi bătrâneţele acestui răposatŭ dintru a sa ostenélă şi cere şi elŭ acum ca să iee asupra lui acele borfe cu prăvălióra, ce ăice că este făcută de răposatulŭ pe loculŭ Dascălului Dragne, şi va plăti chiria cea obişnuită, ce o au avutŭ tocmită, care au şi primitŭ Dragnea Dascălulŭ, încercându-se de a-i face pomenirile la soróce, ca unulŭ ce ăice că are acéstă datorie ca la unŭ părinte şi botezatŭ de acestŭ răposatŭ; cu acésta facŭ înscińţare D-vóstră, şi cu tótă plecăciunea sunt. — 1793 Noemv. 23.

Alŭ Dumnévóstră plecatŭ slugă, *Iónŭ Starostea.*

Io Alecsandru Cost. Moruzi Vvd.

După pliroforia ce ne dați D-vóstră boerilor naziri ai Epitropiei de pricină, dămŭ Domnia mea întărirea acésta la mâna numitului Stoianŭ, ca să iee asupră-i acea prăvălie cu celea ce sunt ale mortului, să şedă într'usa să se chivernisească ne supératŭ, plătindŭ chiria locului şi făcendŭ pomenirile mortului. — 1793, Decembre 4.

Vel Logof.

Pré Înălțate Dômne

Cu prea plecată anafora însciințămă Măriei tale, că fiindu orânduiala de se da la Departamenturî câte unû rîndașu de la D-lui vel Agă pentru măturatulû și îngrijitulû odăei, i câte un seimenû de la Dumnelui vel Spăt. de paza condicilorû și altorû sineturî ce se adună în cancelarie pentru făcutulû anaforalelorû, i câte o oca luminări de cîră pentru scrisulû logofetilorû sîra, și iarna câte douê care de lemne pe săptămînă, pentru încălțitulû odăei, și fiindu vîră pînă acum nu ne-aû făcutû trebuință de acêsta, iară acum fiindu iarnă, ne rugămû printr'acêstă prea plecată Anafora, ca să ni se orînduiască de către Înălțimea ta pentru trîba departamentului acelea ce aû fostû orînduite după obiceiû, saû va rîmînea după cum D-șeu te va lumina pe Măria ta. — 1793 Octomb. 17.

*Costand. Baratov Glucerû. Stefanû Vilara Medelnicerû,
Stefanû Medelnicerû.*

Pré Înălțate Dômne,

Amû teorisitû acêstă însciințare ce face Starostea de negustorî la Epitropia obștei pentru rîmasu lui jupânû Zaharie ce aû muritû; elû alți clironomî n'are fiindu omû strîinû aici, căci ca vre-unû avutû multû nu i-aû rîmasû, fără cît nisce vechiturî prețû ca de tal. 64 și o prăvălioră prîstă mică făcută de dînsulû pe locû strîinû care se însemnară mai josû; are unû finû copilandru ca de anî 20, care scie meșesugulû cojocăriei; acesta aû fostû robû și rîscumpêratû de dînsulû, botezatû și crescutû, avîndu-lû întocmai ca unû copilû alû sîu, care și dorindû ca de unû părinte, aû mersû de l-aû îngropatû de la dînsulû făcînd și pomenirî după obiceiû, atît acum la mîrte cît și pînă la treî anî se încarcă; căruia după cererea ce face a se da acele venituri și prăvăliora ca să-și lucreze meșesugulû într'ênsa, plătîndu-și chiria locului, după cum aû primitû și stăpânulû locului, ni se pare că este cu cale cererea lui, fiind-că elû nu numai la mîrte ș'aû făcutû căduta datorie, ci încă și în viață fiindu mortulû îlû căuta și-lû ajuta cu din banii ce putea agonisi din lucrulû meșesugulû lui; ci de va fi primită și la auçulû Înălțimei tale părerea arîtată într'acêstă anafora, ca să nu fie bîntuitû de nimenea; și cum va fi luminată porunca Măriei tale. — 1793, Noemv. 28.

Scarl. Vornicû.

Iată și catagrafia ce s'aû făcutû a lui Hagi Zaharie.

Tal.	B.	
2	1	1 Mindirû de Brașovû, vechiû cu lînă.
3	—	1 Plapomă.
3	60	1 Ibricû spartû și o tingire cu cîdă veche.
1	60	1 Mintea mohorită veche.
—	60	1 Ișlicû vechiû de alagea.
2	60	2 cămășî vechî rupte.

Anaforaoa judecătorilorŭ ot. departamentulŭ cremenalionŭ pentru de a cumpĕra Armaşulŭ pe fie-care sĕptĕmĕnă cĕte douĕ care de lemne unde caută judecăŭile.

Io Alecsandru Costandinŭ Moruzi Vvd.

Poruncimŭ Domnia mea Dumitale Epistatule alŭ Armăşieiŭ, însuşi să îngrijescŭ de acĕstă trĕbă, cumpărĕndŭ pe tĕtă sĕptĕmĕnă cĕte douĕ care de lemne lipsitŭ, şi D-ta arĕtĕndŭ Domniei mele, ŭi se va face pecetluitŭ. - - 1793, Decemb. 3.

Prĕ Inăllăte Dĕmne

Insciinŭămŭ Măriei tale că acĕstŭ departamentŭ de cremenaliouŭ din vechime aŭ cĕutatŭ judecăŭile totŭ in curtea gospod cea veche pentru înlesuirea

-
3	—	1	Scurteică şi alta verde blănită cu blană veche.
—	30	1	Bohcea veche şi spartă.
—	85	1	Tesuleŭ micŭ aramă veche, nisce hĕre. cercuri şi alte mărunŭşuri.
1	30	5	Cercuri de boşoronŭ vechi.
1	—	1	Faŭă giubea havaiu veche.
2	—	2	Căpestre.
2	—	2	Căpestre curea cu ştrĕngurile lorŭ.
5	—	6	Frĕne curea cu zăbalile lorŭ vechi.
1	—	4	zăbale de frĕu prĕste.
2	60	2	Părechŭ desagi de pele vechi.
2	—	1	Păreche cisme nemŭescŭ negre.
2	—	1	Legătură cu nisce curele vechi şi alte mărunŭşuri.
—	60	2	Măciuci tinichea de cortŭ.
—	60	2	Pălăsci vechi.
1	—	2	Tocuri pistole.
2	—	2	Chimire vechi i 3 tafture vechi.
2	60	2	Părechŭ scări vechi stricate.
1	—	1	Cĕntarŭ stricatŭ vechiŭ.
2	60	2	Vătrae de căruŭe, i altŭ hierŭ fĕrmătură i unŭ Toporŭ.
2	—	1	Puşcă Turcĕscă veche.
—	30		Nisce fĕrmături de herŭ într'o pungă.
—	30	1	Solniŭă de orde Braşovŭ.
5	—	3	Pistole vechi.
—	30	1	Clondirŭ vechiŭ.
—	30	1	ŭvă de puşcă stricată.
—	45	300	Cuŭe-ulucă vechi.
—	60	1	Cornişorŭ alamă, unŭ popilŭ, şi unŭ clopoŭelŭ.
2	—	1	Tavă cu nisce fĕrmături hierŭ.
6	—	1	Şĕ turcĕscă veche şi alte mărunŭşuri, curele, i nisce hamuri stricate vechi, i nisce şalvarŭ stricaŭi.

In anexe vomŭ da unŭ inventarŭ de đestre boerĕscă, ca lectorulŭ să aibă o idee justă de ceea ce constituĕ areea mobiliară în secolulŭ trecutŭ.

aducerei vinovaților de la temniță și de către toți luminații Domnii era orânduiala de se da pe toți săptămâna câte două care de lemne pentru încălzitul odăei, care obiceiul vedem că acum nu se păzesc, și pătimim nu numai noi judecătorii, ci încă și logofeții, nu sunt vrednici de a-și scote mâinile din sină să scrie; pentru care ne rugăm să fie luminată porunca Înălțimei tale către D-lui vel Ispravnicul za Curte, spre a urma acestui obicei cu darea lemnurilor și anii Măriei tale să fie mulți de la Domnul și norociți. — 1793 Noem. 25.

Dumitru Gluceriu, Iónu Pahar, Teodor biv. vel Slujerü, Șerbanü Andronescu Medeln. Mateiu Stirbeiü Pit. Toma Palos.

Cod. XXIII, Fila 148.

Aci socotim utilă, după ce mai sus am adus coprinsul unei liste de lucruri furate, a mai înregistra câte-va acte cu referință la stărpirea hoților, acea plagă contra căreia Domnia era incapabilă, Domnia care ea mai adese-oră dădea prima pildă în hoție.

Cărți la 17 județe și la caimacamul pentru hoți.

D-vóstră Ispravnicilor ot sud..... sănătate, fiind-că acum în vremea primăverei obiceiului sunt cei nărași la fapte rele, a cugeta în gândurile lor mișcări și porniri netrebnice în hoții și în tâlhării, și fiind-că Domnia mea pentru acesta avem orânduit într'adinsu la toate județele țerei Domniei mele polcovnicii ai județului cu poterași îndestui și osebiți căpitani i cu slujitori de a fi pentru paza și prinderea ómenilor răi, și de a petrece și de a călători toți locuitorii și drumeții cu odihna aceea ce voim Domnia mea; iată vă trimitem porunca Domniei mele strașnică, ca să întăriți foarte paza acesta, să nu auzim că s'aú ivit vre-unu hoțu séu tâlhariu și nu s'aú prinsu; de care să arătați porunca Domniei mele la polcovnicii și la căpitani i la slujitori poterași spre a fi pururea deștepți și gata cu toții fără de a ámbla după alte trebii și interesuri ale lor, și îndată ce se va simți undevași de ómeni răi numai de cât să sară de grabă fără de a întârzia și fără de a da vreme de scăpare acelor hoți și tâlhari, arătându-le hotărîrea ce avem, că pe cel ce va face la slujba și datoria lui vre-unu cusur, orî în ce chip, din care acel cusur al lor și nesiliște, aú făcătorii de rele mijlocu a urma și a se sêvêși rele faptele lor, și apoi va scăpa a nu-lu prinde, bine să șcie că tocma ca pe hoți i vomu pedepsi Domnia mea, avêndu și însuși Domnia vóstră Ispravnicilor pururea privegherea acesta și silința în tot chipul pentru înțărirea și desăvêșitú lipsirea făcătorilor de rău. — 1794, Martie 21.

Cod. XXIII, Fila 226.

Pentru descoperirea faptelor criminale, bătaia și tortura sunt îngăduite și legitime și sub Al. Moruzi ca și sub anteriorii domni.

Resultă acésta și din actulū ce dăm în notă, actū prin care Domnitorulū ordonă cercelarea unui acusatū dîcîndū că « *orânduitalū zapciū să-lū siléscă că și fără de voie să mărturiséscă adevêrulū.* » ¹

1. Iată acestū actū :

Zem. Vlas. : Dupē jalba ce aū datū Domniei mele Toma Bucovū, că în lôt 1791, la Bucovū sud. Saac prădāndu-i-se avutulū prin casnă de către tâlharī, ar fi luatū sciință de la unū Tudorū, proin polcovnicū za poteră, ce de astă dată se află în osānda Ocnei Slānicū, cum-că elū ar fi sciutū pe toți acei tâlharī până acum, și din ce locū sunt, cum și pe gazdele lorū, încă și chiar din lucrurile numitulūi jăluitarū ce i s'ar fi prădatū atunci, ar fi dîsū că ar fi găsītū la unii din acei tâlharī, și pe unele le are supt zaptulū sēū, iar pe altele pe la alte obraze; dāmū volnicie slugei Domniei mele zapciulū Armășescu să mērgă la Ocna Slānicū împreună cu Gheorghe polcovniculū pușcāriei și cu Iorgache fratele jăluitarulū, celū ce s'aū întîmplatū în casă de s'aū cāsnițū și s'aū prădatū de către tâlharī, și poruncimū Domnia mea cămārașilorū de la acea Ocnă, îndată ce vorū sosi numai decāt să scōteți pe Tudorū polcovniculū din Ocnă, ca numitulū Logf. față cu Iorgache în fața Dumnévōstră cămārașilorū să iée în scrisū tacirulū ce-lū va da numitulū polcovnicū pentru toți tâlharīi căți aū fostū pe anume, din ce locū și ce aū doveditū la fieș-care pe anume, mai alesū să pōrte numele tatālūi celū unuia nāscutū, care însuși de bună voe aū cuvēntū chiar către mai susū numitulū Iorgache, i Diamandi gramaticulū Ocnei, iar cānd numitulū polcovnicū se va atārna sēū se va sfi a nu-și da tacirulū întru adevêrū are voe orānduitulū zapciū să-lū siléscă *ca și fără de voie să mărturéscă adevêrulū*, și în urmă după ce va face zaptū tacirulū, atunci împreună cu numitulū Iorgache să urmeze orānduitulū mumbașirū întocmai, după deosebită poruncă ce i s'aū datū, care tacirū alū lūi să-lū adevēriți cu iscāliturele și voī cămārașilorū, și să-lū aducă la Domnia mea, iară pe Tudorū polcovniculū iară să-lū puneți în Ocnă. 1793, Noem. 16.

Cond. XXIII. Fila 178.

Iată și alte două pitacurī ordonāndū prinderea de hoți :

Io Alexandru Costantinū Moruzi Vvd.

D-vōstră ispravnicilorū ot sud. Oltū sănătate, fiind-că la acelū județū s'aū întîmplatū o pricină de s'aū omoritū nnū negustorū anume Avramū Alalda de către nisce beșlii ce se întovărășise la fapta acésta cu nisce locuitorī ce se numescū feciorīi lūi Cogea Ghiaur, care pricină trebue să fie în sciința Dumnévōstră, ca nisce ispravnici ce sunteți; iată vē poruncimū, primindū porunca acésta cu acestū într'adinsū cîohodariu numbașirū, ce se trimise cu deosebită volnicie la mână, să faceți totū felulū de cercetare și să vē siliți în totū chipulū ca negreșitū să puneți în mână și să prindeți pe acei făcētorī ai lūi Cogea Ghiaur, pre carī cu bună pază să-i dați în mână numbașirulū ca să-i aducă aici la Domnia mea, se trimete deosebită porunca Domniei mele, și către zabitulū acelū județū pentru acei beșlii neferi ce aū fostū întovărășiți la acéastă faptă ca să-i prindă și iarăși cu bună pază să-i dēe în mână orānduitulū de la D-lūi Baș-Beșlii-Agase, ca să-i aducă aici, ci dar într'altū chipū

Greu era să se stărpescă hoții de codru într'o țără în care hoții de oraș erau înșiși marii slujbași ai țerei! Negreșit condicele Divanului nu ne-au păstrat documente despre hoțiile slujbașilor mari și fără nici o îndoială când Domnitorii se hotăresc de a urmări vre-un slujbaș hoț, acela nu este din protipendadă, ci din slujbași inferiori. Așa e cazul de care se ocupă anafora din 24 Martie 1793 pentru polcovnicul Dinu Bolintinenu, acusat că a prădat pe un țigan al mănăstirii Căscioarele. Domnitorul Al. Constantin Moruzi urmăresce pe acest fost slujbaș de puțină importanță, dar nu urmăresce fapte cu multă mai grave de ale slujbașilor mai înalți.¹

să nu faceți, și cu întorcerea mumbașirului să și însciințați Domniei mele de totă curgerea pricinei, și fiți sănătoși. — 1794, Febr. 9.

Cond. XXIII, Fila 205.

Io Alecsandru Cost. Moruzi Vod.

Cinstit și credincios boerul Domniei mele D-ta vel Spătar, am luat Domnia mea însciințare, cum-că la 11 zile ale acestei luni, în județul Dâmbovița, în lunca ce este între satul Săpunari și Voinesci, s-au găsit un om lungit jos pe zăpadă numai în cămașă mai mortă, carele abia a putut după ce s-au desmeticit de au aretat de-l chema Radu, și de felul lui este din Ghebóia, și că fiindu la Câmpul-Lungu la o soră a sa, la întorcerea lui l-au întâlnit acoloa într'acel loc feciorii Bratului cari iarăși acum de curând s-au ivit, și l-au desbrăcat, l-au căsnit, l-au lăsat numai în cămașă, pentru care poruncim D-lui să orânduiescă poteră într'adins, care găsindu mai întâiu pe omul acesta, și luându mai bună înțelegere de la dânsul să iee urma hoților, și cu mare silință umblându, și făcându cercare din loc în loc, să le infundeze urma lor, până-î voru dovedi, și așa negreșit să prindă acești hoți, așisderea să faci poruncile D-tale către polcovnic, i căpitanului județului, ca să de totu ajutorul cel cuviincios, urmându și el a cerceta și a face silință pentru prinderea lor. — 1794, Ian. 16.

Cond. XXIII, Fila 195.

1. Iată actul relativ la polcovnicul Dinu :

Anafora ca să aducă pe un Dinu polcovnic, ce a prădat pe un țigan al mănăstirii Căscioarele.

Io Alex. Const. Moruzi Vod.

Orânduim pe sluga Domniei mele . . . Armasă ca să mergă și prin scirea ispravnicilor județului, să iee pe pîritul polcovnic să-l aducă aicea, și să-l înfățișeze la judecata departamentului. — 1793, Martie 24.

Pré Înălțate Dómne,

Insciințăm Măriei tale, că la închisorea pușcăriei se află doi țigani ai sfintei mănăstiri Căscioarele din sud. Vlașca, anume Dinul sin Cârstea și Iónu

Cu toate acestea găsim acte de condamnare a celor cari reclamându contra judecătorilor, nu ar fi putut a-și dovedi întemeiată reclamarea. În Ianuarie 1794 Enache Văcărescu marele Spătar, care se declară protivnic la *geremele*, la luări de mită în judecăți, cere pedepsirea unui reclamant Ovanes, armên, care, după el, a calomniat justiția spătărescă. Cererea face onoare lui Enache Văcărescu, dar era acesta o rară excepțiune și încă! . . .¹

sin Ilie, dați de la primire fără ecsamen, prinși și trimesi judecătoi de un Dinul Bolintinenul ce s'au fost aflat polcovnic la acest județ, cu pricină că în trecuta lună lui Iulie ar fi furat din casa lui Stan, sâten de la Căscioarele, borfe preț ca de tal. 200 și le-au dat unui căpitan de poște anume Dumitru, căroră țigan la cercetarea ce li s'au făcut aicea în două trei rânduri de față cu numitul păgubaș, s'au apărati numiți de cum nu sunt vinovați la furtisagul acelor borfe, ci de frica și usturimea bătailor ce li s'au făcut în județ, au mințit împotriva-le-și, năpăstuind pe numitul căpitan că i-ar fi dat borfele, care acel căpitan aducându-se de față cu numiți țigan, se apără cu jurământ că nu este atins sau împărțit, ne cum la primință de borfe, ci nici măcar cu știință ca acea faptă; plânge-să și însuși de acel numit polcovnic, că nu numai după această prôtă piră a țiganilor, cari o tăgăduesc acum, l-au prădat cu 20 galbeni împărătesci și se află păgubaș, ci de vreme că nici la țigan, nici la căpitan vre-un semn din paguba păgubașilor nu s'au găsit, nici alta deosebită dovadă la mijloc nu este, de la judecată se găsește cu cale, prin luminată porunca Măriei tale să se aducă acel Din biv. polcovnic, ca ori să dovedească pe numiți țigan de hoți și pre căpitan de gazdă, ca să se împlinescă și paguba păgubașului, să li se facă și vinovaților pedepsă, seu neputându-i dovedi de vinovați, să dea galbeni lui Dumitru polcovnicul, cu ostenta loră plătindu-i, în cât și cheltuiala ce i-au pricinuit până a se îndrepta; iară hotărîrea cea de seversit rămâne a se face de către Măria ta. — 1793, Martie 22.

Dumitrache Cluceru, Ionu Pahar., Teodorache biv. vel Sluj., Iordanu Gram., Toma Spătarachi, Șerbanu Andronescu.

Cond. XXIV, Fila 40.

1. Eacă actul relativ:

Anaforoa D-lui vel Spătar de pricina unui Ovanes, armên, ca să se bată și să dea și tal. 20.

Io Alecs. Constan. Moruzi Vvd.

Poruncim Domnia mea Dumitale vel Spăt. pe acest Ovanes să-lu certă cu bătaie la falangă pentru mincinosă jalbă și defăimare ce au făcut Boerilor Domniei mele, care nu este suferită și să împlinescă și acei tal. două-zeci. — 1794, Ianuar. 10.

Vel Logf.

Pré Înălțate Dômne,

Acastă pricină nu este precum se jăluesce numitul jăluitar, ci este într'această chip, că un Manci, logofet, dându-și casa cu chirie la un

Eacă încă o serie de acte relative la proprietate. Dămă ună hrisovă de întărire a unei vîndări de case în Bucuresci. Aci se va vedea, că la 1796 Enache Văcărescu nu mai e Spătară ci mare Bană.

Dămă în notă și ună altă actă relativă la *protimisis*.¹

Mann Armănu, din prigonirile ce ar fi avatū între dēnșii, erau învrăjbiți și într'o ăi unde se prigonea acestū Manciu cu nevasta chiriașului Manuc, aflându-se și acestū jăluitoară acolo, aș săritū asupra numitului Manciu și bătēndu-lū fōrte rēu i-aș spartū capulū și i-aș făcutū și alte, și viindū la judecata departamentului spătăriei, s'aș cercetatū acēstă pricină, ațtēiū de Dumnelui boerulū judecătōrū, ce este orānduitū, și vēdēndū pre numitulū Manciu bătutū fōrte rēu, fără vre-o vină, aș găsitū cu cale, ca să se certe acestū jăluitoară cu bătaie, și să plătescă la doctōrū să vindece pre Manciu, de vreme ce nici elū, nici o prigonire nu avusese mai nainte, nici chiriașū nu era, nici trēbă avea într'acēstă casă, ci numai din sineși ca unū zurbagiū, s'aș invitatū de aș făcutū bătaie, și însuși D-lui Stolniculū Alecsandru judecătōrū aș chiatatū pe Țerahnlū de la Colța, și l-aș tocmitū de față cu dēnșii tal. 20 ca să vindece pre Manciu logofētulū, pe care judecată și nemnlămindu-se jăluitoarulū aș eșitū și înaintea mea, și vēdēndū că cu cale aș judecatū, D-lui Stolniculū Alecsandru Grecēnu, amū întăritū și amū hotăritū și eū, ca să plătescă numitulū armēnū jăluitoară tal. 20 la Țerahū ca să vindece pe Manciulū, pe care l-aș doctōritū, și-și cere plata, și într'această chipū curge acēstă pricină, și nici până acum, nici banii Țerahului nu i-aș plătitū, nici s'aș bătutū după hotărēirea judecătēi, iar nu că s'a cerutū seū se cerū acești banī *geremea*, și de vreme ce aș jăluitū mincinnī, mai vērtosū pentru *geremea*, care una ca acēsta nici odată nu *mi-aș fostū suferită*, și sunt celū mai mare vrăjmașū asupra aceloră ce obicinuescū a lua *geremele* din tōtă țera, mē rogū Măriei tale să fie lum'nată porunca Măriei tale, să se facă de către Măria ta *drosebită pedēpsă*, ca să fie pildă și altora a nu mai jălui minciunī, și a necinsti boerū Măriei tale, fără a fi *vinovați*; iar hotărēirea cea de sēvēșitū rēmāne a se face de către Măria ta. — 1794, Ianuar. 9.

Cond. XXV, fil.

Prea plecată slngă, *Ianache vel Spătarū*.

1.

Io Alexandru Cost. Moruzi Vvd.

S'aș cetitū înaintea Domniei mele acēstă anafora a d-lui vel Logf. și amū găsitū cu cale urunarea d-lui spre a lua adecă Medelnicerulū în zaptulū seū moșia cea vēndută și a se da banii la epitropie, ca să nn se pretendirisēcă de pîrītulū după ce va veni, vre-o dobēndă de banī; pentru care poruncim d-vōstră ispravnicilorū ai județului, să urmați cu darea zapisului, și să dați mână de ajutorū medelnicerului a face zapt moșia, iară pîrītulū cānd va veni de va avea alte îndreptări va da jalbă Domniei mele, și de vomū cunōsce că face trebuință și de altă cercetare, se va orāndui. — 1793 Martie 20.

Cod. 24. Fil. 55.

Procit. vel Logf.

Pré Înălțate Dōmne

Dumnelui biv. vel Med. Dumitrache aș jăluitū Măriei tale, ăicēndū că lāngă o parte do moșie ce are d-lui la Bălțați în snd. Teleormanū, cumpărāndū

Vânzare de case. Cînstitului și credinciosu boerului Domniei mele Dumitrașco Racoviță biv. vel Banu, ca să aibă a ținea și a stăpâni casele ce le-a cumpăratu D-lui acum de la Pahar. Hagi Mosculu de aici din Bucuresci, din mahalaoa Zlătariloru, cu totu locul și cu toate cuprinsurile, după cum se cuprinde în zăpissul celu de vânzare, care caso și Paharnicul Hagi Moscu le-a cumpăratu totu acum de la Dumnelu Vornicul Ioniță Damaris, ce le-a avut și Vornicul rēmasē clironomie de la părintele sēu Niculacho Păhar., și tocmindu Vornicul aceste case prin zăpissu cu învoială, mai āntēi cu Pahar. Hagi Moscu, și fiindu și Dumnelu Banul vecin de alătura, avea protimis după pravilă și după obiceiul pământulu, ca de la vânzarea d'āntēi să le iōe Dumnelu, la care s'au și arētātū mușteriu, și au făcutu multă silință ca să facă banī, dar până la sorocu nu i-au pututū face, fiindu sumă multă (care la acēsta și însuși Domnia mea suntemū pliroforisiți, și o scim adevēratū), iară Vornicul Ioniță vândētorulū neputēndū mai îngădui, le-au datū Pahar. Hagi Moscu,

unū Stanu Sērbulū de la Ruși-de-Vede totu dintr'acelu județu cāți-va stānjeni de moșie de la moșneni de acolo, și nedāndu-i scire, ca unū vecinū, îndatā ce au aflatū de vânzare au pornitū jalbā, atātū la Divanulū țērii în vremea nemților, cāt și la Măria sa Mihaiū Suțulū, cerēndū *protimisișu* de rēscumpēratōre, ca unū vecinū de alătura, și fiindu orānduitū la d-lorū ispravnicii județulu spre cercetare, după orānduială, s'au judecatū și s'au făcutū și carte de judecatā dāndu-i dreptate, și pīrītulū ne rēmāindū odihniti, li s'au pusū sorocu a veni la Bucuresci, și ne viindū nici la acēstū sorocu, nici la altulū ce în urmă i s'au pusū, ci fără de a-și lāsa vechilū să respundā la judecatā, qice cā s'ar fi dusū la Agealicū și cere dreptate; acēstā jalbā orānduindu-se la miue ca să cercetezū, vēdēndū și sineturile ce are să arētū Măriei tale cu anafora; după luminatā porunca Măriei tale, următorū fiindū a intra în cercetarea pricinēi, și a-mi arēta cartea de judecatā ce i s'au datū de către ispravnicii județulu cu lēt 1792 Maiū, iscāliti fiindū de armașu Iordache Rusetū și de d-lui slujerū Ștefau Grecēnu, ce au fostū Ispravnicii județulu, pe care cetindu-o se vēdu cā pentru 84 stānjeni, au arētātū zăpissu de cumpēratōre de la moșneni ot Bălțați cu lēt 1790 Decembre 11, prin tocmelā, stānjenulū cāte tal. 1 și nici însuși cumpēratōrulū nu a tīgāduitū cā se vecinesce cu altā moșie a D-lui Medelnicerulu, fără numai și Medelnicerulū ar fi cumpēratōrū, și cā pīrītulū are mōrā ce o ține și acum cu stăpānire mai veche decāt cumpēratōrea Medelnicerulu, care stăpānire a morei fiindū în arendā, n'au fostū nici unū te-meiu, iară cumpēratōrea Medelnicerulu fiindū cu optū ani mai înainte ū dā dreptate a întōrce banii să iōe acēi 84 stānjeni; au mai făcutū cerere D lui Medelnicerū prin vechilulū sēu, totū la D-lorū ispravnicii, și pentru partea unei Iōne cu fetele ei, ce o are într'acēstā moșie Bălțați, dicēndū cā ar fi cumpērat-o prin tainā; dar acēsta tīgāduindū, pīrișulū au arētātū cā o are zalogū dreptū tal. 90; cerēndu-i-se zăpissulū să se vēdā, au qisū cā n'are zăpissū, fără numai o carte de judecatā ce o au acele femeī pentru acēstā moșie; amū primitū amanetulū spre încrediuțare, ci pentru cea vēndutā arētā în cartea D-lorū de judecatā cā zăpissulū vēndārei se aflā la condicarulū județulu, până și va primi pīrītulū banii, ca să se scrie în dosū, cā și-au primitū banii, și

apoî mai în urmă însuşi Paharniculă Hagi Moscu de bună voia sa aŭ primită şi le-aŭ vândută Dumnélui Banului, totă cu acelă preţă ce le-aŭ cumpărată şi elă, adică în tal. şése-spre-dece miă, dândă Paharniculă Dumnélui Banului şi zapisă de vândare după obiceiă, şi viindă Dumnélui Banulă şi înaintea Domniei mele, ceru întărire şi de la Domnia mea la acestă cumpărată; decă Domnia mea cercetândă pricina, vădumă atâtă zapisulă Vorniculă, cu care vânduse mai întâi Paharniculă Hagi Moscu, cât şi zapisulă Paharniculă Hagi Moscu, cu care mai în urmă aŭ vândută Dumnélui Banului, şi vădendă şi Domnia mea, că vnzarea numitului Paharnică este bună, şi fără de nici unu felu de altă pricină, sêu cu vre-o silă de judecată, sêu de vre-o altă nevoie, ci numai vnzare bună cu voia sa, după cum şi însuşi în zapisulă sêu arătă, pentru aceea dară amă întărită şi amă hotărită şi Domnia mea printr'acestă hrisovă ală Domniei mele, ca să aibă Dumnélui Banulă a ţinea şi a stăpâni acestea case cu totă cuprinsulă loră, după cum mai pe largă se arătă într'amendouă zapisele, cu bună pace şi cu deservită stăpânire, ca ună bună

pentru zălogire, să deă D-lui Medelniceră baniă zălogirei, şi să ție D-lui zălogă partea femeiloră până voră da baniă şi să-şi iee moşia, ca să nu facă vre-ună viclesugă a o cumpăra iarăşi prin taină; imă mai arătă şi jalbă ce aŭ dată la Măria sa Mihaiă Vodă Sufulă, că la soroculă celă pusă de ispravnică n'aŭ urmată a veni, şi se orânduiesce ună Vladă Paharniculă cu porunca Măriei sale îndoită supt pecete ca să-lă aducă, şi atunci mai punendă-şi şi altă sorocă, în locă de a veni la Bucureşti, sêu a-şi lăsa vechilă s'aŭ dusă la Agélăcă, de unde cu vreme îndelungată are a se întorče; decă din cele scrise se vede că D-lui Medelnicerulă are dreptate, şi căci pentru că pîritulă l-aŭ îndelungată cu soroce violene până şi-aŭ apucată pasulă de s'aŭ dusă la Agélăcă, dreptatea nu îndatoresce pe Medelnicerulă a-lă aştepta, ce găsescă cu cale, ca pentru cumpărată să deă D-lui Medelniceră baniă aici la epitropia obştiei să stee în păstrare pecetluiă până va veni pîritulă să-şi iee, ca să nu găsească în urmă pricină a pretenderisi, oră dobândă la bană sêu venitulă moşiei, şi cu luminată porunca Măriei tale, i cu adeverinţa D-loră cinstiţiloră epistaţi ai Epitropiei de primirea baniloră, să-şi deă D-loră ispravnică ai judeţuluiă zapisulă vnzărei ce arătă că este la condica judeţuluiă, adeverindu-lă în dosă D-loră ispravnică că aŭ răspunsă baniă la Epitropia obştiei până va veni pîritulă să-şi iee, şi are să-şi stăpânească moşia, iar zălogirea de vreme ce nu este zapisă la mijlocă, ci numai sinetă, după care nu ese înţelegere de aşedământulă zălogirei în ce chipă este, şi mai vntosă că zălogire fiindă nu vaţamă, îngăduială va rămâne până va veni pîritulă, ca atunci înaintea D-loră ispravniciloră, să se sêvêşcă şi aceea ca urmare, după judecata ispravnică, de vreme ce următoră n'aŭ fostă a veni la judecată, după două soroce ce s'aŭ pusă, ci încă s'aŭ sculată de s'aŭ dusă la locă depărtată fără de a-şi lăsa vechilă; părerea mea într'acestă chipă este, iar hotărîrea cea de sêvârşită rămâne a se face de către Înălţimea ta. — 1793, Mart. 15.

Al Măriei tale prea plecată slugă, Costan. Ghica vel Logof.

Cod. XXIV, fila 80.

acaretu alu Dumnului, ce au cumpăratu, și ca unu stăpănu ce va vrea să facă cu dênsele nebântuitu și nesupăratu de nimenea ; și mărturiu amă pusu Domnia mea pe prea iubiți fii ai Domniei melo : Costandinu Vvd. Dumitrașco Vvd. Nicolae Vvd. Gheorghe Vvd. și pe toți cinstiți și credincioși veliți boeri ai Divanului Domniei mele, Ienache Văcărescu, vel Banu. Nicolae Filipescu, vel Vorn. de țera de susu. Damitrache, (?) vel Spăt. Radu Golesculu, vel Vorn. de țera de josu. Scarlatu Ghica, vel Vist. Costandinu Filipescu, vel Log. de țera de susu. Costandinu Știrbei, vel Vorn. Ioniță Damaris, vel Vorn. Isacu Raletu, vel Log. de țera de josu. Ioniță Florescu,¹ vel Vorn. alu politiei. Lucache, vel Postelnicu. Antonie, vel Comis. Gligorie Ghica, vel Cluceru. Costandinu Cantacuzino, vel Pahar. și ispravnicu Costandinu Filipescu, vel Log. de țera de susu ; și s'au scrisu hrisovulu acesta intru alu patrulea anu dintru ântăia Domnie a Domniei mele, aici în orașulu scaunulu Domniei mele Bucuresci la lét 1796, Iunie 24 de Chiriță Logf. de Divanu.

Cond. XXVI, pag. 286.

O vânzare de moșie și diverse proprietăți ale lui Alexandru Ipsilante se face în 1794 Febr. din ordinul Divanului turcescu :

Io Alexandru Constantinu Moruzi Voevodu

Staroste de negustori, fiind-că Domnia sa fratele Alexandru, urmându împărătesciloră porunci, au cerutu și ne-au rugatu, și însuși ca să se vânză cu mezat aceste moși și acareturi, ce pe nume sunt aici în țeră, care mai josu se voru numi, și poruncim Domnia mea, ca după primirea Domnesculu nostru pitacu să urmezi a le face mezat după obicei în patru-șeci zile de rându, a însciința tuturor, încependu a fieș-căruia strigare de la suma prețulu ce sunt înseminate mai josu, și la împlinirea soroculu de patru-șeci de zile obicinuie ale mezatulu, să arēți Domniei mele în scrisu suma prețulu celu de pe urmă care va eși fieș-care dintr'aceste moși și acareturi, ca să iei poruncă de urmare. — 1794, Febr. 18.

Taleri

- 200 O moșie în sud. Prahova ce să ăice Gogo, stâneni 636 $\frac{1}{2}$, are o móră cu două rôte, are și altu locu de móră, moșia este mai încôce de Ploesci.
- 15.500 Trei-spre-șeci și jumătate munți în sud. Prahova cu cășarie de lucrăză cașcavalu, și cu a patra parte din satulu Comarnicu.
- 1.400 Două părți iară din satulu Comarnicu, și mai rămâne numai a patra parte din Comarnicu ce să stăpânesce de M-rea Colței.
- 1.400 O moșie Manasia din sud. Ialomița, aprópe de Urziceni, stâneni 606 ; trei-șeci și două pogóne și jumătate vie la Sărata, sud. Buzeu.

1. Acesta succedă în demnitatea cea nouă de Vornicu alu politiei, lui Fălcoianu.

900 Alte un-spre-dece pogóne de vie la Sărata, sud. Buzău, carî se facû pogóne 43 $\frac{1}{2}$.

Altă vie nelucrată aprópe de cea-laltă, pogóne patru-đeci şi două şi jumătate, din carî acestea s'aû lucrátû şi daû rodû.

Cod. XXIII, fila 207.

Familia Cantacuzinû urmăresce mereû, prin justiția lui Alexandru Moruzi, restituirea averiloru nemîșcătóre ce li-a fostû sequestratû şi luatû Mavrogheni Vodă, ca trădători de patrie, fiindû emigrați din-tre ei la Austriaci. Eacă:

Hrisovulû boerilorû Cantacuzinescî pentru moșiile şi acareturile ce erau închinat la Zoodohu-pighi.

Dat-amû Domnesculû nostru hrisovû credinciosû boerilorû Domniei mele Costandinû biv. vel Serd. Iordache biv. vel Serd. frații Măgurenî, ca să aibă a ținea şi a stăpâni cu bună pace tóte moșiile, viile şi acareturile carî mai josû se arétă anume, adică a treia parte din moșia Măgurenî din sud. Prahova, i jumătate din moșia Florescî sud. Prahova, i jumătate din moșia Dâmbulû ce-î đice şi moșia Buda sud. Prahova, i moșia Edera sud. Prahova, o móră cu două róte în apa Prahova, țiganî de vatră, una mie stângenî moșie la Sărata sud. Buzău, trei-đeci şi trei pogóne vie cu case în sud. Buzău, o moșie ce se numesce Marginea de zestre a soției Serd. Costandinû, jumătate moșia Brăgărăsca ot sud. Saac, şapte pogóne vie în Délulû Bozienilorû ot sud. Saac, jumuătate din moșia Valea-Lungă ot sud. Dâmb. pentru că la Domnia mea aû datû jalbă mai susû numiții boeri cum-că acestea moșii, vii şi acareturi aû fostû şi sunt bune şi drepte ale Dumnélorû strămoşesci şi părintesci, cum şi zestre ale soțiilor Dumnélorû, pre carî le-aû şi stăpâniti cu bună pace până în răsınirăța acéta din urmă, în Domnia lui Mavrogheni, când atunci ne mai puténdû suferi silniciile şi nevoile ce pătiméu de la Mavrogheni, aû fostû siliți de mare nevoie a se depărta din patrie-și în țără streină, care depărtare a Dumnélorû ponosluind-o Mavrogheni în nume de hainăcû fără de nici o vină, le-aû luatû tóte acestea moșii, vii şi acareturi, i țiganii ce le avea aici în țără, şi le-aû închinatû danie la biserica ot Zoodohpighi, đicéndû boerii Măgurenî, că de vreme ce acestea moșii, vii şi acareturi, nici le-aû vëndutû pe banî lui Mavrogheni, nici le-aû datû pe cinuri de boerie, nici aû fostû datorî lui Mavrogheni, séu visteriei țerei vre-unû banû, să nu se isterisescă de dreptele Dumnélorû acareturi părintesci şi zestrele a soțiilor Dumnélorû; a căroră jalbă după prea înaltă porunca Impărătescă ce ne-aû fostû venitû pentru pricina moșilorû şi acareturilor ce în feluri de pricinî s'aû luatû şi s'aû stăpânitû de Mavrogheni, ca să cercetămû pentru tóte cu amăruntû, amû orânduitû cu Domnesculû nostru pitacû pe prea sfinția sa părintele Metropolitû şi pe toți Dumnélorû cinstiți şi credincioși boerii

Divanului Domniei mele Halea și Maziliî ca să facă cercetare cu tótă scumpătatea și băgare de sémă, să dovedescă întru adevărū pricina cu care li s'au luatū aceste acareturî și să ne aréte, de unde ne-au venitū anafora, scrisă de la Iulie 29, lét 1793, cu iscăliturile părinților arhierei și a tuturor Dumnélorū boerilorū întru care scrie că infățîșandū la judecată pe numițîi boerî Măgurenî cu Dionisie epitropulū Zoodoh-pighi unde Mavrogheni au fostî afierositū aceste moșîi și acareturî, au cerutū de la numitulū epitropū rěspunsulū împotriva ce are a da la jalba Măgurenilorū, și altî rěspunsū și altă provlimă n'au avutū, fără de numai au arětatū cartea a lui Mavrogheni, în care scrie că pentru căci au lipsitū Măgurenîi din patria-și pribegindū în țoră străină numindu-î hainî, au făcutū lucrurile și averile lorū Domnescî, și le-au afierositū tóte la biserica de acolo de la Zoodoh-pighi, care acésta carte au ăisū numitulū Dionisie că i s'au datū de Mavrogheni la mănile lui, iar mai multū nu scie, iar pentru ponosluirea ce li se face printr'acea carte de hainî, tótă obște partea bisericescă și mirenescă cu o gură ne mărturisescū prin numita anafora, că cea adevěrată și drěptă pricină a lipsirei și a depărtărei Dumnélorū din patrie-și au fostū silniciile și prăđile lui Mavrogheni, de carî îngrozițî fiindū și ne mai putěndu-le suferi au fostū de mare nevoie a se depărta ca să scape de primejdie, și au cerutū de la Domnia mea numițîi boerî Măgurenî milă și milostivirea aceea-ce s'au învrednicitū țera a căștiga după încheerea păcei, din bunătățile și nemărginitele milostivirî ale prea puterniculuî nostru Impěratū, care prin luminatū și vrednicū de închinăciune Hatiserifū Impěratescū li s'au vestitū spre a se întorče toțî cei risipițî și împrăstiațî la păměnturile sale, și spre a fi toțî ertațî de greșalele vremei rěsboiului; decî de vreme ce prin ameruntă cercetare s'au doveditū, că aceste moșîi și acareturî nicî vëndute au fostū, nicî amanetū, nicî date pentru cinurî de boerîi, nicî datorî au fostū Visteriei țerei vre-unū banū, ci numai pentru căci s'au fostū trasū atunci din țoră, din adevěrată pricină a silniciilorū lui Mavrogheni, a cărorū strămutare și împrăștiere fiind-că prea puterniculuî nostru Impěratū (Domnulū Dumneđeu să-î îmmulțescă puterea și biruința) din firėasca milostivire, de obște la toțî au ertatū, după care înaltă poruncă sunt și Dumnélorū ertațî; iată děră după puterea prea înaltei poruncî, care ni s'au datū spre a cerceta celea adevěrate pricinî ale acestorū felū de acareturî, și spre a da Domnescile nóstre hrisóve celorū ce li se cuvine de a li se întorče lucrurile ce li s'au luatū, ca să și le stăpănescă, dămū la mănile numiților boerî Măgurenî Domnesculū nostru acesta hrisovū cu care să aibă a stăpăni tóte aceste moșîi, vii, acareturî și lucrurî mișcătore și nemișcătore cu bună pace, ca să se róge pururea lui Dumneđeu pentru scumpă viěta prea puterniculuî nostru Impěratū, și să păzescă și de acum înainte drěpta credință și supunere către stăpănirea Impěrației sale (care harū să și hărăzescce acestū felū de milostivire supușilorū sěi) și către Domniî și oblăduitorî țerei acesteia, și amū întăritū hrisovulū acesta cu Domnescă nóstră iscălitură și pecete,

și cu credința prea inbiților Domniei mele fii: Costandinu Vvd. Dumitrașco Vvd. Nicolae Vvd. martori fiindu și Dumnelorū cinstiți și credincioși boeri veliți ai Divanului Domniei mele Nicolae Brâncovenu, vel Vist. Dumitrașco Racoviță, vel Banu. Ienache Văcărescu, vel Spăt. Ienache Moruzi, vel Vorn. de țera de susu. Manolache Brâncovenu, vel Vorn. de țera de josu. Manolache Crețulescu, vel Vorn. Nicolae Filipescu, vel Vorn. Costache Ghica, vel Log. de țera de susu. Scarlatu Ghica, vel Log. de țera de josu. Nicolae Hangerlău, vel Hatm. Dimitrie Manulu, vel Post. Isac Ralet, vel Cluceru, Dimitrie Schina, vel Comis. Nicolae Racoviță, vel Pahar. Iordache Palada, vel Stol. și ispravniculu Scarlatu Ghica, vel Logof. scriindu-se hrisovulu acesta aici în orașulu Domniei mele București la lét 1793, Sept. 14, de Gheorghe Logofetă za Taină.

Cond. XXVI. pag. 145.

Dămū aci unū documentū care se referă la moralitatea publică precum o înțelegău strămoșii noștri, de la finea secolului trecutū.

Documentulū este din 1794. Elū ne arătă cum unū clăcașu țeranū și-a permisū *să-î placă o domnișoră fată de boerănașu* și a cerut-o de la părinții ei întru însoțire. Aceștia refuzând-o, elū a răpit-o, după deprinderea străbună romană, de când cu răpitulū Sabinelorū. Fata desonorată a primitū să *i se plătescă desonorea cu tot avutulū țeranului și alū țeranilorū cari au ajutatū pe răpitorū la actulū răpirei*, decât să se mărite după unū opincaru. Fôrte curioșe sunt considerantele justiției aduse în anafora a către Domnitorū. Iată acestū documentū :

Pricina unei Ufa fetei ce au hrăpit-o unū Dragomirū cu 4 tovarăși ai lui, și i-au stricatū fecioria.

Io Alecsandru Costantinū Moruzi Voiv. i gpd. Zem. Vlachs.

Pornncimū Domnia mea, D-ta Epistatule alū Armășiei, și pe hrăpitorulū acesta și pe ajutorii lui să-î aibī la pușcărie în butuci, până se va aduce și acelū popă, la care orânduimū pe sluga Domniei mele să mērgă să-lū ridice, să-lū aducă în cercetarea judecătēi, și așa să ne faceți Dumnévoastră boerilorū judecătorī anafora pentru toți de împreună vinovați, câți sunt în fapta acēsta. și așa vomū face hotărīrea. — 1794, Dechem. 15.

Prea Înălțate Dómne,

Insciințamū Măriei tale, că la închisórea pușcăriei se află un vinovatū anume Dragomirū Holteiu (ce se poroclesce Inimă rea) sin Miculū ot. satulū Pncheni sud. Dâmbovița, care au răpitū și au silitū pe o fată fecioră anume Ufa, fata Mariei věduva; așisderea se mai află cu dēnsulū și alți liude 4 holtei anume

Radu sin Radu Rogojină, Ioniță sin Istrate, i Lepădatu sin Stanū, și Stanū sin Petre ot. Valea Scheilorū sud. Saac, carī aū fostū hrăpitorulū întrū ajutorū la sēvârșirea acei fapte, și după jalba mumei fetei, fiindū rānduită la Dumnēlū vel Spăt. aū trimisū la aceștia de i-aū adunatū și i-aū datū la închisórea pușcării, cărora făcēndu-li se cercetare cu amăruntulū, întâiū se cam apēra, atât hrăpitorulū Dragomirū cât și ajutorū sēi, silindu se a-și micșora vina, iară mai la urmă strāmtorāndu-ī judecata prin mai cu deamăruntulū cercetare, nu mai puturā tăgădui, ci de a lorū bună voie, și de față cu pătimașa fētă se mārțurisirā, cumcă numitulū hrăpitorū Dragomirū, fiindū vecinū de alătura cu casa numitei mumei fetei, la satulū Puchenī, și avāndū elū vie pe valea Scheilorū în sud. Saac, la 8 ale trecutului Octombrie, aū mersū să-și culógă via, și destānuindu-se către acești liude 4, cumcă Uța fata iī este dragă și muma sa nu va să i-o dēe de soție, i-aū rugatū să mērgă împreună cu dēnsulū, să-ī fie întrū ajutoriu la hrăpirea ei, sigurifsindu-ī prin zapisū, că orī-ce se va întâmpla în urmă să aibă a trage numai elū singurū; așa dară fără de altă grijă (ne mai socotindū că întocmelile celea ce se facū spre fapte urite și fără de lege nu se ținū în sēmă), s'aū gătitū cu toți și intr'o Sāmbătă sēra către Duminică împārțindū armele Radulū Rogojină, aū luatū Stanū argatulū o pușcă, i Radu Rogojină unū pistolū, i Lepădatu unū pistolū și douē cuțite măcelărescē și plecāndū din via hrăpitorulū Dragomirū, însă patru într'unū carū alū hrăpitorulū iară Radu Rogojină pe calulū sēu, și trecēndū din județulū Sācnienilorū peste județulū Prahova, după ce aū intratū în județulū Dānboviței și s'aū apropiatū Duminică sēra de casa mumei fetei, aū trimisū hrăpitorulū pe Radulū Rogojină înainte, avēndū cunoșcință cu mama fetei și cu fata, ca să se arēte cu chipū de cālătorū și să găzduiască la dānsele până vorū sosi și ei cu carulū, ca să mijlocēscă să scótă la vreme pe fată din casă; acēsta urmānd-o Radulū, după ce aū ajunsū la casa numitei vēduve cu chipū de cālătorū, și aū māncatū sēra cu dēnsele, elū s'aū culcatū afară pe prispa casei, iară pe la trei cósuri de nópte apropiāndu-se hrăpitorulū împreună cu cei-l-alti liude 3, aū lāsātū carulū cu boi într'o pădure, departe de casă ca de o alergătură de calū, și pe josū câte patru s'aū dusū de aū găsitū pe Radulū pe prispă, pe carele deșteptāndu-lū din somnū, ei s'aū datū într'o lature, iară Radulū strigāndū pe fată să-ī scótă o cofă cu apă să bēe, după ce aū eșitū fata cu cofa în ușă, Radu aū pusū māna pe dēnsa, când nāvālind și Dragomir răpitorulū și vrēndū să o tragă pe ușă afară fata aū începutū a țipa și s'aū trasū în tinda casei, iară ei anēndoi trāntind-o josū, mai āntāiū aū legat-o cu mānile îndārăptū și apoi cu un peșchirū la gură ca să nu țipe, în care vreme țipāndū și mumiā-sa în casă, aū intratū la dānsa celū numitū Lepădatu și aū începutū a o bate pe mama fetei cu plāselele cuțitului, încāt aū și rānit-o la o mână; atuncī într'acea furie aū scosū și Dragomir cu Radu pe numita fată și legatā puind-o pe calulū Radulū ei și Lepădatu din casă, și puindū veriga mumiē-si la ușă, s'aū luat după dēnșii până ce aū dusū

pe fată la cară în pădure în care mergere tipându fata aă și lovit-o Dragomiră cu ună lemnă de i-aă spartă capulă, apoi puind-o în cară cu sila și învelind-o cu nisce ipânele, aă dus-o aprăpe de via luă la ună sată ce se numesce Tă-tărăi în casa unuă Popa Gheorghe ot. biserica boerinașiloră Căplesci, carele vrëndă să-i cunune și fata neprimindă, Popa ș'aă luată preotăsa și cu chipă de mosafirlică s'aă dusă în vecinătate, iară Dragomiră rămăindă numaă singură cu fata în casă, i-aă încuiată ușele și aă asuprit-o de i-aă stricată fecioria, din care aieve se înțelege, că s'aă făcută fetei hrăpire silnică, precum daă învățatură pravilele cară dicită, că hrăpirea cea adevărată se cade să aibă două semne, atâtă când va rădica pe muere, să o aducă dintr'ună locă într'altă locă, și ală doilea să-i facă silă spre necinstea ei, care și acăsta se dovedeșce din mișcă-rile fetei, că după ce s'aă întorsă Popa din vecinătate, eșindă fata în ușa casei pentru cunoscința unoră țigană ai boerinașiloră Căplesci i-aă strigată de ș'aă spusă patima, și acei țigană puindă pe hrăpitoru în mână l'aă băgată în fiare și l'aă ținută de Marți până Joi, când aă sosită pe urmă Ioniță unchinlă fetei și acela l'aă luată de l'aă adusă la D-luă vel Spătară și priu marafetulu D-sale s'aă adusă și ajutătoră săi, de s'aă dată împreună cu hrăpitorulă la pușcărie cum s'aă ăisă mai susă, pentru a căroră faptă cercetându-se pravilele, s'aă găsită la celea Impărețescă cartea 60, titlu 58, unde ăice : « celă ce va răpi parte femeiască, (însă cu arme), oră de nămă ver slobodă (adică róbă ertată) sėu róbă, de sabie să se osăndăscă, iară cei ce-i ajută sėu este prin sciința loră, sėu oră-ce felă de ajutoră i-ară da, tunădu-se și bătădu-se să li se taie capurile, iară celă ce va hrăpi fără de arme, să i se taie mână, cum și cei ce ajută fără arme sėu este prin scirea loră, sėu oră-ce felă de ajutoră i-ară da, tunădu-se și bătădu-se, să se surgunăscă. » Și iarăși la acelăși pravilă se poruncesce ăicăndă : « hrăpitorulă nu numaă că se va omoră, ci încă și bucatele luă se voră da muierăi ce s'aă hrăpită ; așăderea să se deă muierăi bucatele și ale aceloră ce voră fi fostă în sfată, sėu i-aă dată ajutoră la hrăpire. » Decă acăstă anaforă după ce s'aă așternută în scrisă până aici la condica acestuă departamentă, s'aă chiamată numita Maria împrenă cu flica sa Uă, și li s'aă cetită în faă făcădu-le să înțelăgă de osăuda ce le rāduescă pravilele și s'aă ispitită de voăescă rēsplătire sėu de primescă să iăe pe hrăpitoră de bărbată fetei, fiindă și elă omă slobodă, și ne rēspunseră că ea este fată de slugă Domuăscă, pogorită din bătrāni cu moșie de baștină, după care se chiamă chipă fată de boerinașă, iară elă este țerană, supusă a face clacă veră pe a cuă moșie va clăcui, și nu lă primă, ăicăndu-ne, că nică le voră mai fi pīrăse de rēsplătire osādeă loră, când fata nu va rēnānea necinstită și neīnzestrată, ci să li se vāđă avutulă, ca cu ajutorulă zestrei dōră se va găsi vre-ună omă de potrive ei ca să se mărăte ; și deosebită cernură ca să se isgonăscă hrăpitorulă de pe moșia loră, să-lă mute la Valea Scheiloră sud. Saac, uude aă născută, unde aă crescută, și-șă are și rudele, sigurișăindu-le mai atâtă cu chezașă, ca nu care cumvașă în urmă să le crūțe

viața, ale căroră cereri judecata încă le găsesce cu cale; pentru aceea atât avutul hrăpitorului cât și alu ajutorilor lui, se înscrise în dosu pe anume; iară cea desevêrșită hotărîre pentru tôte se va face de către Înălțimea ta. Așîdorea ȳicemû, că nici numitulû Popă să nu se trecă cu vederea, ci să se aducă și să se judece de Pré o-sfințitulû Metropolitû, după pravilele sfînteî biserici; de acêsta însuciințamû Mărieî tale. — 1794, Dechem. 4.

Dumitrache Clucer, Nicolae Sardarû Cuzi, Mateiû Clucerû, Andronache Hobdênû, Teodorache Fotino.

/vutulû vinovațilorû :

1 Pogonû vie cu pămêntulû eî lucratû	}	ale lui Dragomir hrăpitorulû.
1 Pogonû țelină.		
2 Boî		
2 Vacî cu vițeiî lorû.		
2 Pogone de vie lucrătore.	}	ale Radului Rogojină.
1 Pivniță.		
1 Pogonû vie lucrată, cu pămêntulû eî	}	ale lui Ioniță vnuc Baboî.
1 Calû.		
1 Pogonû de vie numaî cu o cetfertă	}	a lui Lepădatu.
lucratû pe pămêntû străinû.		
Iară Stanû nu are nimicû.		

Cod. XXVIII, pag. 24.

Maî înregistrămû aci, la capitolulû justiției sub Alexandru Moruzi, o serie de câte-va documente și anume :

a) Prădare de Biserică. ¹

1. *Anafora pentru a se aduce Slăvuța fata Iancului proin staroste de ovreî, ca să o înfațîzeze la judecată, și Dumnêlorû boerîi să facă săvêrșire pricineî cu împlinirea cea cuviinciosă prin epistatulû Armășiei.*

Io Alecsandru Const. Moruzi Vvd. i gpod. Zemb. Vlahscoie.

Poruncimû Domnia mea Dumitale epistatule alû Armășiei, să trimețî să aducă fără de voie pe Slăvuța fata Iancului proin staroste de ovreî, pe care să o înfațîzezi la judecata departamentului de cremenalionû, și D-vôstră boerilorû judecătoreî să dați sfîrșitû pricineî cu împlinirea cea cuviinciosă prin Dumnêlui epistatulû Armășiei. — 1794, Octom. 31.

Vel Logof.

Prea Înălțate Dômne,

Însuciințamû Mărieî tale, că în anulû trecutû 1793 la Noemv. 10 către sôră fiindû la vremea de vecernie aû fostû intratû unû hoțû în biserica Udricanului și ascunđendu-se în clopotniță, după săvêrșirea slujbei s'aû închisû

Se prădară nisce giuvaere din biserica Udricani;

biserica de preoți, și hoțul rămăind în lăuntru, peste noapte au spart două lădi, una a lui Nicolae Logofetului și alta a lui Iane Căpitanului, și luând dintr'însele scule, haine și argintării, au închis lădi la loc, și neputându hoțul eși din biserică noaptea, că ușa era cu brăscă, care fără de cheie nici pe din afară, nici pe din lăuntru nu se putea deschide, și au rămas în biserică ascuns cu celea furate, cu unile din haine îmbrăcate pe dânsul și cu altele împreună și cu sculele învelite într'o boccea; când a doua zi dimineața ducându-se preoții ca să toce de otrănie și descuind ușa bisericeii, până a se urca preotului și a se coborî din clopotniță, atunci cu întunerecul au găsit hoțul arălic de au eșit cu toate celea furate, și s'au dus fără a simți cinevași, și fiindcă stăpânii lădilor într'acea vreme erau duși la Dolu pentru culesul de vii, și preotul neștiind fost băgat de seamă că li s'au spart lădi, tocmai după ce s'au întors stăpânii și s'au căutat să-și scotă de print'însele celea ce le trebui, atunci s'au dovedit furtişagul de prin lădi, și pîgubași, avîndu totă bănuiala pe preoți, s'au străgănat între dînșii multe judecăți, atât politicesce cât și bisericesce, și neputendu-se descoperi nici un fel la urmă, după trebuință s'au fost dat de scire la departamentul agesc, de s'au poruncit proestoșilor de la toate isnafurile ca să vestescă fiesce-carele în bresla sa cu fose de ifosul lucrurilor și să-lu prină pe hoțul de se va arăta undevași vîndîndu dintr'acelea lucruri furate; într'acestași chip au rămas pîgubașii de . . . . . cu adăstare până la 16 ale trecei luni August, adică peste nouă luni; tocmai atunci s'au prins hoțul (anume Ioniță Barbierul) de Dumnolui epistatul Armășiei, colăcindu-l starostea de bărbieri, că l'au zărit cu o candelă de argint fărămată ce ambla să o vîndă, căruia de către acest departament făcendu-i-se cercetare nimic n'au tăgăduit, ci de bună voie s'au mărturisit, atât fapta cât și fies-care lucru pe unde le avea risipite și vîndute; după a căruia aretare celea mai multe s'au adunat și s'au dat pîgubașilor, iar din 23 șire mărgăritare, însă 16 mărunt și 7 hurmuzi ale lui Nicolae Logofetului, vîndîndu antei hoțu greunțe 104 hurmuzi la un Mihel ovreiu pecetar, s'au găsit și s'au luat, iar pentru celea-l-alte arătîndu hoțul că au vîndut și alte șire asemenea hurmuzi în tal. 14 la o Slăvuță ovrei, fata Iancului biv. staroste de ovrei, și peste patru zile au mai vîndut și frăține-său David ovreiu seșe șiruri de cel mărunt, cum și peste patru săptămîni au mai vîndut iar Slăvuței și cela-l-alt mărgăritar cât 'i mai rămăsese, însă o seamă înșirată și alta deșirată, amestecat mare cu mic în tal. 38, s'au adus și acești ovrei în judecată, și mai antei David sin Iancul au dat 6 șiruri ce le cumpărase și s'au curățit totă bănuiala de a fi alt mărgăritar mai multu asupră-î, căci și hoțul atîta au arătat că i au vîndut, iar pentru 16 șiruri ce mai lipsea, însă 6 șiruri hurmuzi și 10 mărunt; iar Slăvuța ovreica numai un șir hurmuz au adus în judecată, arătîndu că cela-l-alt l'au vîndut în tal. 40 unui ovreiu ce s'au dus în Moldova la Iași, și tăgăduind că n'au fost mai mult decît 9 șire, încă și acela dice că tot mărunt, iar nu hurmuz, cu toate că hoțul de față stătu împotriva, dicîndu-î că el i-au vîndut și înșirată și deșirată mărunt amestecat cu mare, amăgindu-l că până nu-l va spăla, nu pte drămui, și că și după a lui socotolă pte să fi fost ca la șiruri 15; dară ea tăgăduind, i s'au dat soroc de zile 31 să trimită să-l aducă, și așa peste

b) Moratorium, ordonatŭ dupē cererea debitorului ;

dile 41 aŭ adusŭ numai 9 ŝirurŭ totŭ mērunțŭ, dŭcēndŭ cā acelŭ ovreiŭ de la Iași l'aŭ datŭ la altŭ ovreiŭ din țera leșēscā, ŝi cum-cā cu mare necazŭ de abia l'aŭ adusŭ acestŭ mērgāritarŭ, pāgubașulŭ l'aŭ primitŭ, darā mai lipsindŭ atāt dintr'acelŭ mērunțŭ unŭ ŝirŭ ŝi din celŭ mare ŝirurŭ cincŭ, s'aŭ întrebātŭ ovreica, cu ce cuvēntŭ aŭ primitŭ de aŭ făcutŭ hoțulŭ treŭ vēndēri în casa tātānā-sēŭ Ianculŭ, adecā āntēiŭ unŭ ŝirŭ la dēnsa, alŭ douilea șēse ŝirurŭ la frate-sēŭ Davidŭ ŝi alŭ treilea iarā la dēnsa, celŭ de pe urmā cu totulŭ înșiratŭ ŝi deșiratŭ fără a da pe hoțŭ de față, ŝi rēspunse, cā vēdēndŭ pe hoțŭ *Muchebeș* (?) ŝi arētāndu-i cā este alŭ unei jupānese anume Lucsandra Poenāreșă ce-i era ei cunoscutā, s'aŭ încredințātŭ de l'aŭ cumpēratŭ, darā pāgubașulŭ deosebitŭ cā aduce pe starostea de ovrei care dete tacirŭ, cā dupē porunca ce aŭ fostŭ luatŭ atuncŭ de la Agie pentru acestŭ furțișagŭ, aŭ datŭ de scire chiar în sinagogā tuturorŭ ovreilor de obște, ca sā fie cu privighere, orŭ pre cine vorŭ vedea vēdēndŭ acestŭ felŭ de lucrurŭ sā dōe de față, iarā mai alesŭ aduse pre unŭ Iane Calpacci-Bașa care dete mărturie, cum-cā mergēndŭ elŭ cu pāgubașulŭ în casa Slāvutei ovreiceŭ spre bēturā de vutcă, chiar Slāvuta le-aŭ datŭ ŝi paharulŭ de cāte douē orŭ, ŝi într'acea vreme pāgubașulŭ se jālăua de furțișagulŭ ce s'aŭ întimplātŭ, spuindu-șŭ ŝi ifosulŭ a tōtā paguba ; ovreica acestea tōte ascultāndu-le ŝi tăgāduindu-le, ișŭ întetea cuvēntulŭ cā ea este cinstitā ŝi are mărturii, căruia i s'aŭ datŭ ascultare, iarā până ișŭ înfățișā mărturia, ŝi dupē ce fu numai liude 1 ŝi ovreiulŭ spuse ŝi elŭ adevērulŭ dŭcēndŭ cā nicŭ de dŭoa vēndērei sēŭ a cumpērarei nu o scie, nicŭ aŭ vēdūtŭ pre hoțŭ în unŭ chipŭ, sēŭ pe dēnsa cānd va fi luatŭ mērgāritarulŭ de la hoțŭ, ci cu întimplare aflāndu-se ŝi pre acea vreme cu negoțŭ aici în țirā, i-aŭ arētātŭ acestŭ mērgāritarŭ cu spuse cā l'aŭ cumpēratŭ, ci acea mărturie nefindŭ bunā de nimicŭ aŭ începutŭ Slāvuta ovreica a cere ca sā se căsnēscā hoțulŭ, ŝi de subt caznā de va arēta cā elŭ numai la dēnsa aŭ vēndūtŭ, iarā nu ŝi într'altā parte, atuncŭ se va mulțāmi de va împlini la pāgubașŭ celea-l-alte șēse ŝirurŭ, cincŭ hurmuzŭ ŝi unulŭ mērunțŭ, dupē a căruia cerere făcēndu-i-se pitacŭ judecāței, s'aŭ chiāmatŭ de i s'aŭ dŭisŭ ca sā fie față la bătaie, iarā ea aŭ datŭ rēspunșŭ *cum-cā este suditā chesaricēscā, ŝi cā fără scirea agenției nu pōte a fi de față*, ci dupē alŭ sēŭ tacirŭ ŝi judecata aŭ lāsāt-o până a doua dŭi, ca sā-șŭ iēe voŭe ; dērā a doua dŭi viindŭ aŭ datŭ rēspunșŭ amestecatŭ, cānd cā ea nu primesce a se căzni hoțulŭ, cānd cā nu i se dā voŭe de la agenție ; cu tōte acestea în douē-trei rēndurŭ s'aŭ datŭ de scire la agenție, ŝi numai rēspunșŭ aŭ trimisŭ cā va lāsā-o de va sta față la bătaia hoțului, dērā în 15 dile până acum nicŭ o urmā nu s'aŭ făcutŭ, ci fiind-cā pāgubașulŭ ișŭ cere împlinirea, ŝi ovreica se învinovățesce cu atâtea paradigmata, āntēiŭ cā fără de tăgāduialā aŭ spusŭ hoțulŭ cā ar fi mērgāritarŭ alŭ jupānesei Rucsanței Poenāresei, care fiindŭ sciutā de Domnia-sa, i se cuvinē sā o întrebe ŝi pe locŭ se putea sā pricēpā pe vēndētorŭ de hoțŭ ; alŭ douilea, sculele ce se daŭ spre vēndare scimŭ cā se lēgā de stāpānŭ subt pecete, iarā acestŭ hoțŭ dupē ce făcu treŭ vēndēri, ŝi-lŭ duse nu numai despeceluitŭ, ci încă unulŭ deșiratŭ ŝi altulŭ înșiratŭ, îlŭ ținu ŝi patru dile cu cuvēntŭ ca sā-lŭ spele ŝi apoi sā-lŭ drāmuiascā, de unde se cunōsce prē bine cā l'aŭ priceputŭ cā este de furatŭ, iarā peste tōte acestea în destulŭ fŭ era publicația stārostiei, adecā de-lŭ cumpērase orŭ mai înainte, sēŭ mai pre urmā,

c) Pitacū de aducere a unorū țigani hoți; ¹

i se cuvenea să nu tăinuiască pre hoțū, ci să-lū fi datū de atunci de față și în scire că pôte n'ar fi apucatū să risipescă atâtea lucruri ce mai lipsescū păgubașilorū, și nu s'ar fi pricinuitū pagubă cumpărătorilorū după lucrurile ce li s'aū luatū de la mână, ci fiindū suditā și pōrtā judecata la Divanū, nu lipsimū a însciința, ca să li se facă hotărîrea de la luminatū Divanulū Înălțimeī tale. — 1794, Octom. 31.

Dumitrache, Clucerū. Iordache, biv. vel Grămăticū. Mateiū, Clucerū. Andronache Hobdēnu.

Cod. XXVIII, pag. 14.

Anaforaoa ce s'aū făcutū în dosulū jălbei lui Hagi Stefanū Armēnulū, cerēndū sorōce de către datornicū sēi.

Io Alexandru Costandinū Moruzi Vvod. i gpod. Zemli Vlahscoe

Cinstitū și credinciosū boeriulū Domnieī mele Nicolae Hangerlāu, cai-macamulū Craioveī, aducēndū pe datornicī față și pliroforisindu-se de starea și pârlejulū lui, să i se pue de către Dumnōta sorōcele celea cuviinciōse după starea lui. — 1794, Noem. 16.

Vel Logf.

Prea Înălțate Dōmne,

Cerēndū și pe datornicī jăluitarulū de față ca să ne îndestulāmū de starea și pârlejulū lui, ni dīse jăluitarulū, că toți datornicī lui sunt la Craiova; dreptū aceea cerēndū-i datornicī aici, nici judecata nu-i puse sorōcele ce cerea, pentru că numai aceia ca uniī ce aū interesū pôte să aibă pliroforia bună de starea și pîrlegiulū lui, și gāsindū cu cale cu luminata poruncă să mōrgă jăluitarulū la Dumnōlū Caimacamū, și aducēndū de față pre datornicī lui, îi va pune soroculū ce-lū va găsi D-lū cu cale, după halulū jăluitarulū. — 1794, Noem. 10.

Costandinū Cluceriū, Scarlatū Falcoianu, Mateiū Lōcustēnu.

Cod. XXVIII, pag. 25.

1. *Anaforaoa ce s'aū făcutū în dosulū jălbei lui Dima ot. Tērgoviște sud. Dâmbovița, pentru a se aduce acești țigani la pușcārie spre descoperirea fur-țișagului.*

Prea Înălțate Dōmne.

Jăluescū Mărieī tale, că la cercetarea ce s'aū făcutū unū țiganū alū meū de către Arinășie, care furāndu-mī nisce banī aū fostū fugitū, și acum se află la închisōrea pușcārieī, aici, aū arētatū și pre unū Dinulū Bōică, cărciumarū ot. satulū Văcărescī sud. Dâmbovița, că i-ar fi datū și lui banī, i pre unū Vladū țiganulū Dumnōlū Spătarulū Văcărescu, ce se află la închisōrea ispravnicōscă de la numitulū județū, cu carele aū fostū venitū împreună țiganulū meū la fuga sa aici în Bucurescī, pentru care fiind-că face trebuință, a se

d) Urmărirea unui poterașu care a datu drumulū unorū hoțū

aduce mai susū numițū aicī spre cercetare, și fiind-că de către Dumnéluī vel Armașū, mi s'aū ȑisū că fără de porunca Mărieī tale nu se potū aduce numițū de afară, mă rogū, Luminatē Dōmne, să te milostivescī a face luminatā porunca Inălțimeī tale cu mumbașirū spre a merge acolo, și luādu-ī pe amēndouī mai susū numițū, să-ī aducă aicī, unde să li se facă cuviincioșā cercetare spre a se putea descoperi acestū furțișagū din care eū ticălosulū amū rēmasū cu totulū stinsū și sārăcitū; și ce va fi mila Mărieī tale.

Robulū Mărieī tale,

Dima ot. Tērgoviște, sud. Dāmbovița, ce mă aflu aicī.

Dumnóvóstrā boerilorū judecātorilorū de la departamentū de Cremona-ionū, să ne facețī anafora de pricina acēsta. — 1794, Noemv. 21.

Io Alecsandru Cost. Moruzi Vvd. i gpd.

Orānduimū pe sluga Domnieī mele. . . . . zapciū armășescū și prin scirea ispravnicilorū să ridice pe pīrīțī, să-ī aducă aicī și să-ī scōțā la judecatā Dumnéluī. — 1794, Noem. 24.

Prea Inălțale Dōmne,

Ascultādu luminatā porunca Inălțimeī tale de la acēstā jalbā, însciințāmū Mărieī tale, că la cercetarea ce s'aū făcutū hoțuluī, atāt cu binisorulū, cât și cu bātāie, întocmai tacirū aū datū dupē cum arātā și jāluitorulū, că dupē ce aū furatū baniī împreună și cu unū Vladū țiganulū, ce se aflā la grosulū isprāvnicescū ot. sud. Dāmbovița, i-aū prinsū unū Dinulū Căcărăzeū din satulū Văcărescī, și luādu-le galbenī 20 și tal. 20 banī de argintū le-aū datū drumulū, ei fiind-că face trebuință de a se aduce și aceī amēndouī să se înfățișeze cu hoțulū, să fie luminatā porunca Inălțimeī tale, cu mumbașirū să mērgā și prin marafetulū D-lorū ispravnicilorū să-ī ridice și să-ī aducă la judecatā; iarā hotărīrea cea de sāvērșitū rēmāne a se face de către Inălțimea ta. —

Ianache Mavrodinū, Serdarū. Nicolae Cuzi. Manolache Toplicēnu, Slugerū. Teodorache Fotino, Andronache Hobdēnu.

Cond. XXV, pag. 26.

Anaforaua ce s'aū făcutū în dosulū jālbū sātenilorū Roiești din sud. Vâlcea pentru unū tâlhariū ce aū muritū în . . . temniță.

Io Alexandru Constandinū Moruzi Voivod bojiu Milost.

Intārimū Domnia mea anaforaua Dumnélor judecātorilorū, și poruncimū Dumnévostrā Ispravnicilor să urmațī. — 1794, Noem. 10.

Prea Inălțate Dōmne,

Ascultāndū luminatā porunca Mărieī tale de la acēstā jalbā, însciințāmū Inălțimeī tale, că acelū Danciulū ce aū muritū la temniță, fiind fostū sātēnū din

prinși de el; respectarea zestreii când bărbatul e urmărit în averea lui;

satul Roiesc, au venit tâlharii la dânsul, și întrebându-l pe cine scie să fie având bani mulți, el a încălecat noaptea pe o iapă, și făcându-se călăuză înaintea tâlharilor, i-au dus mai la vale totu într'acelu sat Roiesc, până i-au apropiat de casa unui Badiță Mămularul, cărora arătându-le casa, au primit de la tâlhari taleri 1 ban 30 și s-au întors înapoi, iar tâlharii călcându pe acelu Badiță l-au prădat cu tal. 65 i o salba bani nemțești de taleri . . . și alte borfe, ci cât pentru avutul lui, i a celora-l-alte gazde, ne arătă Dumnéului Epistatul Armășiei, că s-au trimis luminată porunca Înălțimeii tale cu numbașiri, ca Dumnéloru Ispravnicu din sud. Vâlcea să facă catagrafie de totu avutul, mișcătorii și nemișcătorii până la oră-ce, deosebindu zestrele femeilor lor, și să trimită catastihă ca să se vedă de către Înălțimea ta, dat fiind-că și aici la cercetarea ce s-au făcutu, li s-au luat în scris *is ta practica* (însă după a lor arătare) atât avutul lor, i zestrele femeilor, cât și acelea ce li s-au luat de către poteri, pentru aceea însemnărmă mai jos și arătarea acestui Danciu, ce chiar cu graiul său a făcut de avutul lui și zestrele femeii sale, pentru a căruia zestre judecata găsește cu cale să fie luminată porunca Măriei tale către Dumnéloru Ispravnicu județului de a i-o împlini de acolo, ca să-i fie pentru hrana ei și a copiilor, ci la catagrafie va intra numai avutul bărbatului său Danciu, ca să o dea spre împlinirea păgubașilor; iară hotărârea rămâne a se face de către Măria ta. — 1794, Noemv. 9.

Dumitrache, Cluceru. *Ienache Mavrodinu. Nicolae Cuzi, Sordariu. Mateiu Toplicanu, Slujeru. Teodoru Fotino.*

Avutul Danciuului ce însuși cu graiul său a arătat că au rămas a casă

- 1 Pereche desagi de pâră.
- 1 Ploscă cositorită.
- 4 Grăsuni.
- 3 Răzore de vie păraginită pe moșia Ciocăltenilor.
- 20 Stânjeni de moșie a lui cumpărată.
- 1 Chilă porumb.
- 1 Caru.
- 9 Celea ce au arătat că li s-au luat de potera
- 3 Boi.
- 1 Iapă vânată cu șeua și cu frâul ei.
- 1 Cărlăniță negră.
- 1 Strai de lână.
- 3 Cămeși voinicesc.
- 1 Cortel nou.
- 1 Căciulă albă.

Zestrele femeii lui

- 2 Boi.
- 1 Vacă și alte borfe i căpătură femeiesc.

e) Vëndare de case de bună voie prin licitațiune; ¹ *Protimisis*;

1. *Anaforaua pentru a se face mezatî casei serdarului Brëzu de a se plăti de datornici.*

Prea Înălțate Dômne,

Fiind-că amî o casă aici în Bucurescî netrebuinciosă, a inea, și aflându-mă fórte multî datoriu și neavëndî altî mijlocî de a plăti, înõ rogî să fie luminată porunca Măriei tale către Dumnéluî staroste za negustorî, a se striga la mezatî, ca să ne iósă prețî mai cuviinciosî să mă potî plăti de toțî.

Prea plecată sluga Măriei tale, *Dumitrache Brëzu, Serdarû.*

Dumnévóstră boerilorî judecătorî de la departamentulî de șópte, să cercetațî dupě orânduială și să ne facețî anafora. — 1794, Noem. 1.

Io Alecsandru Costan. Moruzi Voivodû.

Poruncimî Domnia mea staroste de negustorî să faci mezatî acestei case după obiceiî, cum se cuprinde mai josî. — 1794, Noem. 1.

Vel Logof.

Prea Înălțate Dômne,

Dupě luminata poruncă amî cercetatî după orânduială acóstă pricină, și după sineturile ce are și vechî și noue vëdumî casa acósta, cunoscută că este bună și dróptă a Dumnéluî Serdaruluî, luată cu schimbî, și fiind-că Dumnéluî Serdariu se află datorî la multe părțî, găsimî cu cale, după cererea D-luî, să se dée la mezatî casa aceea, ca cu prețulu ce va eși mai cuviinciosî să se potă cuprinde plata a tuturorî datornicilorî, și Dumnéluî starostea prin orânduială, va da de scire la toțî cățî li se cuvine *protimisis* după pravilă, adică la rude și vecinî, și de celî mai din urmă inușterî starostea va însciința Măriei tale de numele luî ca să se dée deosebită întărirea Măriei tale pentru nestrămutata stăpânire cu linisce, hotărârea rămâne a se face de către Măria ta. — 1794, Octomb. 31.

Costandinû Bratov, Clucer. S'arlatu Mihăilescu. S'arlatû Lócustënu, Clucerû.

Cond XXVIII, pag. 9.

Anafora a se slobodî Lazărû Grecu străinû de la închisóre, însă de-lû va dovedi până în 15 zile cu vre unû avutu lucru mișcătoriu, sêu nemışcătoriu.

Io Alex. Const. Moruzi Voivod.

În 15 zile să dée datorniculuî sêu sorocî ca să dovedóscă pe celî închisî do are vre-unû felî de avutu lucru mișcătorî sêu nemışcătorî și să aróte la spătărie, ca să se împlinéscă, iar nedovedindî nimicî, poruncimî să se slobódă de la închisóre. — 1794, Noemb. 12.

Vel Logof.

f) Liberare din închisoare pentru datorii a lui Lazăr Greu ca insolubil;

Prea Înălțate Dōmne,

După jalba ce au dat Măriei tale Lazăr Greu străin cumcă se află datoriu taler 140 la vin Ivan Ghiga de aici care datornic puindul la închisoarea grosului spătărescu, se află de două luni închis neavându puțină a plăti această datorie, mi se poruncese de către Măria ta, ca să cercetez pricina și să înștiințez Măriei tale; veți ști Măria ta, că cu adevărat datoriu fără tăgăduire este nu numai la el, ci și la alții, iar acestu numit datornic îl ține la oprelă cerându-i bani sôu chezaș, și elu nici pârlegiu de bani avându, nici chezaș pre bani sôu pre omu măcar; judecata n'au putut a-l slobozi, ci cum va fi luminată porunca Măriei tale. — 1794, Noemb. 11.

Vel Spătaru.

Cond. XXVIII, Fila 12.

Anafora ce s'au făcut în dosul jălbei sătenilor Iomșani, din sud. Valcea, pentru 3 tâlhar car se află la închisoarea pușcării.

Io Alexandru Cost. Moruzi Vvd. boj. mil. i gspd.

Poruncim Dumitale Epistatule alu Armășiei să slobozi acuma cu chezașie ce se cuprinde mai jos. — 1794, Noemb. 10.

Prea Înălțate Dōmne,

Ascultându luminată porunca Înălțimei tale de la această jalbă, înștiințăm Măriei tale, că și mai înainte, la câte cercetări s'au făcut gazdelor, Vasile tâlharul nici cum n'au lipsit dintre dênșii și măcar că din lude 4 ce-i cerea jăluitoari, tâlharul numai pe unul anume Ionu sin Dinul Chicenul l'au arătat că le-au dat într'o sêră de mâncare, iară pe ceia-l-alți lude 3 au dis că nu-i cunosc, după cum am mai înștiințat Înălțimei tale prin deosebită anafora; dera și acum, după luminata Măriei tale poruncă, mai înfățișându-l de isnovă, și făcându-i cercetare forte cu de amăruntul, totu asemenea arăta ca și anteu; cu toate acestea fiind-că din lude 12 patru au murit la temniță, și trei ce au mai rămas din cei ceruți le sunt vinele mai ușore, după cum iarăși le mai arătam mai jos, și fiind-că acești jăluitoari se pun chezași pe câte trei pentru ca să nu piară și aceștia în temniță, de vreme că bôla lingorei s'au înmulțit în pușcărie, de va fi primit și la auzul Înălțimei tale, judecata găsește cu cale să se de pe chezașia lor, primindu-li-se zapis în condică, ca ori-când se voru cere să-i de de față, sôu lipsind vre-unul dintre dênșii, să fie ei răspundători în locul lui; iară hotărîrea cea de săvârșit rămâne a se face de către Înălțimea ta. — 1794, Noem. 3.

Dumitrache, Cluceru. Ienache Mavrodinu. Mateiu Toplicenu, Cluceru. Nicolae Cuzi, Serdaru. Teodoru Fotino.

Cond. XXVIII, pag. 7.

g) Vinovați 4 din 12, morți în temniță. Sătenii Iomșani dau

Anafora oa boerilor ū judecătōri ot. cremenalion ū intărită fiindu de Maria sa pentru Dafin ū, ca să se slobōdă din pușcārie pe chezășia ce au datu.

Io Alexandru Cost. Moruzi Vvd. i gpd. Zem. Vlahscoie.

Dumnévōstră judecătōriior ū de la departament ū de cremenalion ū, am ū vĕdūt ū Domnia mea anafora oa ce ne faceți, ci fiind-că ne arĕtați bōla ce s'au ĩmmulțit ū ĩn pușcārie, pentru acōsta mai mult ū vĕ poruncim ū, ca să se slobōdă pe chezășia numiților ĩn trei-deci, patru-deci de țile, până să se arĕte și dovagii lor ū cu rĕspunsul cel ū de sāvĕrșit ū. — 1794, Noem. 6.

pecete
gospod.

Īnsciĭntăm ū Măriei tale, că la ĩnchisōrea pușcāriei se află un ū Dafin ū cārciumar ū zet Popa Radu ot. Focșani, care ĩn trecuta luna l ū Aprilie s'au dovedit ū gazdă unuia din nisce tālhar ū vestiți, anume Nicolae, ce este al ū ba-bei Păunei, care nu este prins ū, găsindu-se la casa l ū unele lucruri din pră-țile Clucerul ū Costin ū Trestien ū și vātavul ū Tomei Bucovĕnu, cu car ū acești dou ū pāgubași stānd ū numita gazdă ĩn multe rĕnduri față ĩn judecată, și el ū fiind ū om ū sāracc ū, iară prățile pāgubașilor ū de sumă peste tal 7000 a ū prim-it ū pāgubași ū, ca să se dĕe pe chezășie să-și vĕndă ce va avea, și din ceea-ce se va strĭnge, să iĕe fieș-care pāgubaș ū cu analogon ū, care acōsta arĕtāndu-se ĩnălțimei tale, cu condica, s'au fost ū poruncit ū de către Măria ta prin grai ū, de la 16 ale trecutul ū ĩunie, că de sunt pāgubași multumiți ĩn'r'acestași chip ū, să dĕe ĩn scris ū subț ĩscāliturei, și așa să se slobōdă vinovatul ū, dōră fiind-că pāgubași amĕndon ū apucase de plecasse afară, de atunc ū li s'au fost ū făcut ū scire, de către Dumnōl ū Epistatul ū Armășiei, și numai Clucerul ū Costea a ū trimis ū rĕspuns ū ĩn scris ū, că de va chezăși platnic ū să se slobōdă, iară vātavul ū Toma nic ū până acuma n'au mai dat ū nic ū un ū rĕspuns ū, ci fiind-că paguba sumei este mare, vinovatul ū de a-și găsi chezaș ū platnic ū, putĭnță n' este, bōla lingorei s'au ĩmmulțit ĩn pușcārie, i s'au dis ū să-și găs-scā chezaș ū de om ū, și așa aducĕnd ū pre dou ū mazil ū din sud. Slam-Rāmnici ū, anume Nicolae Proca, i Manolache Proca, și judecāței fiind necunoscut ū, s'au cerut ū pliroforie de la Logofet ū za breslele Visteriei, care dānd ū ĩn scris ū subț ĩscāliture-ș ū, cum-că sunt cu adevĕrat ū mazil ū din catastih ū, a ū mai adus ū cu dĕnș ū și pre un ū Ivan ū, cĕuș ū de buciuc ū ot. Focșani, de s'au făcut ū che-zaș ū ĩmpreună cu dĕnș ū, cum și pentru ei cāte trei a ū dat ū chezaș ū pre un ū Ioniță, vātav ū za plaiul ū Rōmnicul ū, dānd ū co ū trei mai sus ū numiți chezășie ĩn condică, ca numitul ū Dafin ū, dupĕ ce va eși, de nu va odihni pre pāgu-bași, și se va mai cere de către judecată, să aibă a-l ū da de față, iară dosind ū Dafin ū să rĕmāe ei rĕspundĕtor ū ĩn local ū l ū; ci cu tōte că chezași sunt pāmĕnten ū, dōră fiind ū și suma mare, iarăș ū nu ne-am ū cutezat ū a țice să se slobōdă fără luminată porunca ĩnălțimei tale, și de acōsta nu lipsim ū a ĩnsciĭnța Măriei tale. — 1794, Noem. 3.

Dumitrache, Clucer ū. Niculae, Serdar ū. Manolache, Clucer ū. Teodorache Fotino. A. D. Habdĕnu.

Cod. XXVIII, pag. 2.

chezășie pentru cei rămași ca să-i scape de a muri și ei de bóla lingórei de care au muritú cei-lálți;

Anaforaua ce s'au facu'ú în dosulú jálbei lui Gheorghe Céușú de Divanú de a se vinde cu mezatú o butcă.

Prea Înălțate Dómnne.

Cu lacrimí fierbinți jáluescú milostivirei, că eu fiudú orânduitú Zapeiú la cercetarea ce s'au făcutú Irimiei ce au fostú Egumenú la Mónastirea Cămpu-Lungú, ca să fiú cu pricepere ca să nu dosască până o va cerceta și așa până s'au sevârșitú cercetarea amú peritú acolo o lună de ȓile, rămâindú de agónisita vieței mele, și după ce l'amú adusú aici cu cercetarea ce s'au făcutú s'au pusú la închisórea Metropoliei, și de la Metropolie din luminată poruncă a Máriei s'au trimisú la Mónastirea Bistriții, și mie nu mi s'a datú nimicú trépádú osteneleí și a periciunei în cât amú ámblatú, ci fiind-că s'au luatú o butcă veche și unú calú prostú de D-lui vátavu za Divanu, mă rogú Máriei tale să te milostivescú Dómnne, a fi luminată poruncă a Máriei tale de a se vinde acea butcă și calú cu mezatú, fiind-că numai cu atáta ne-amú alesú și să se ióe și prețú mai bunú, și ceea-ce va lumina duhulú sfântú pe Mária ta, să mi se dóe a mea ostenelá, cum și deosebú, știí baní ce amú să iaú prin deosebitú zapisú alú Irimiei să mi să dóe și cum va fi mila Máriei tale.

Robulú Máriei tale, Gheorghe Ciaușú za Divanu

Dumnóta vel Logof. de ȓora de josú teorisindú jalba acósta, cât pentru trépádu osteneleí lui, să se platéscú după orânduiala ce va fi, iară pentru cea-lalta madea ce ȓice că are să ióe, cercetándú să aréți Dómniei mele — 1794, Iulie 20.

Io Alexandru Costan. Moruzi Voev. i gopd. Zemb. Vlahscoie

Intárimú Domnia mea anaforaoa Dumnéluí vel Logof. și poruncimú starostói de negustóri să urmeze a face mezatú. — 1794, Decemb. 2.

Vel Logof.

Prea Înălțate Dómnne,

Dupé luminată porunca Máriei tale teorisindú jalba acósta, mă pliroforisiú că numai cu acea butcă veche și calú s'au ales, dintr'alo Irimiei, și măcarú că Ciaușú Vátavulú are obiceiú de ia zeciuiálă din zeciuiála vátavulú la ímplinelile ce se facú prin copilu din casá, dar fiind-că numitulú Ciaușú au ámblatú însuși pre acolo și-au óstenitú într'o lună de ȓile, cu cale este ca pentru trépádu osteneleí lui și pentru ca să se mulțáméscá și Dumnéluí Vátavulú, diu prețulú acei butci și calú să ióe jumétate vátavulú și jumétate Ciaușulú, iară pentru cea-laltá madea a banilorú ce ȓice că are să ióe de la Irimia, rămâne a se vorú analoghisi cei-lálți datornici aí Ierimiei spre a se aréta și elú cu zapisulú Ierimiei ce ȓice că are, decí pentru ca să se vëndá acea butcă și calú mai cu prețú să nu póta tánji nicí o parte, să fie luminată porunca Máriei tale ca să se strige la mezatú și prefulú ce va éși bez cheltuiala starostói. — 17 4, Iulie 5.

Vel Logf.

h) Altă liberare din pușcărie a unui gazdă de hoți pentru că în temniță s'a încinsă o epidemie;

Judecata Dumnului biv. vel Spăt. Ianache Văcăresculu cu Dumnului biv. vel Vist. Iónu Damaris pentru împărțirea moșiei Bănesei, la care au avutu stăpânire deavalmă.

Io Alecsandru Const. Moruzi Voev. boj. Milos. i gpod. Zemb. Vlahscoe

Citindu-se înaintea Domniei mele acéstă alăturată anafora a Dumnóloru boeriloru ce de auândouă părțile au fostu ceruți, la care nemulțumitii fiindu și D-lu Vistierulu Ioniță Damaris pentru trăsura a trea, care au făcut-o Dumnóloru boeriu pre dincóce de apă, și pentru Hersonisos de diucolo de apă care-lu dau D-loru boeriu în stăpânirea D-lu Spătariulu Văcăresculu, cu apelația ce au făcutu s'au înfățișatu înaintea Domniei mele amândouă părțile, unde intrându Domnia mea cu amăruntulu în cercetarea pricinei și cerându de la amândouă părțile după orânduiala judecăței teneiurile ce au să ni le aréte D-lu Vistierulu ne-au respunsu că sineturi nu are, iară cererea D-lu Spătariulu Văcăresculu o veđuniu Domnia mea că este cu sineturi înscrisu, pe care cetindu-le Domnia mea cu tótă luarea aminte, veđumiu în zapisu ce este cu létu 7223 Ghenar, dupe care sunt urmátore, și cele-l-alte zapise cuprindându-se, că din tótă partea moșiei ce au avutu la Bănésa, pe apa Colentinei, în sud. Ilfovú, Gheorghe Spătariulu cu frații lu Mateiu și Constandin, fiiu căpitanulu Gheorghe Băjăsculu sin Banulu Mareșu, au vëndutu jumétate (adică din tótă partea lorú) cu stânjenii numiți, cincí sute la Stolniculu Barbulu Grecenu dreptu talerí 350, cu casele de acolo, pentru care case au primitu deosebitu niște țigani, care acéstă vindere de moșie cu casele de acolo este acésta, adică ce o are acum D-lu Spătariulu Văcăresculu iară cea-l-altă jumetate din partea lorú fără numire de stânjeni au lăsatu numitulú Stolnicu Barbu Grecenu pe cuninatulu sêu pe Gregorie Vistierulu de o au cuniperatu, care este acésta ce o are acum D-lu Vistieru Ioniță Damaris, din care acestu sinetu, precum și din cercetarea pricinei luându-se înțelegere, că acéstă moșie a nuniților nepoți Banulu Mareșu, au fostu și dincolo apă și dincóce de apă, una nedeosebită, din care vându atâtéu jumétate, adică din tótă stânjeni 500 cu casele lorú de acolo (care sunt dincóce de apă) la Stolniculu Barbu Grecenu, și apoi cea-l-altă jumétate la Vistierulu Gregorie, amú cercetatú de este vre-o hotarnică veche în urma vânduărei lorú despărțitóre, adică între acestea două părți vëndute, una la stolniculu Barbulu Grecenu și alta la Vistierulu Gregorie, ca să luănu dintr'ênsa lumina ce trebue asupra pricinei ce este acum între D-loru numiți boeri i podesieri, și veđumiu că numai pentru pricinile ce s'au întâmplatu dincolo de apă cu vecini, adică între Socolo și între partea de dincolo a nepoților Banulu Mareșu, care o numescú hotarniciu Cârstienésa de susú, sunt făcute acelea doué hotarniciu, una de 6 boeri ot. lét 7204 și alta a Pârvulu Cantacuzino ot. lét 1759. Iar hotarnică a tótei părți aceștia, ce au avutu nepoți lu Mareșu dincolo de apă, și dincóce de apă, care s'au vëndutu la numiți doui cumpărători, nu se vede făcută; așa déră făcându-se pricina cunoscută, și nefindú D-lu Spătariulu opritú de la dreptú, a-și deosebi și a-și despărți acum moșia sa de către vecinulu și părtașulu sêu, amú chibzuitu apoi urmarea ce au făcutu Dumnóloru orânduiri boeri de acum la fața loculu, și veđendú sineturile Dumnulu Spătariulu Văcăresculu, mă scriu chiar «din tótă

i) Despăgubirea Ceaușului de Divană Gheorghe pentru zapcilăculă

partea noastră ce avem la Bănăsa pe apa Colentinei amă vëndută jumătate, stânjenă cinci sute cu casele de acolo, » cară case fiindă dincôce de apă unde de începută au avută starea loră acei vechi stăpână în partea ce are Dumnelui Spătarulă cumpărată, și lângă acesta plioforisindu-ne că și stăpânirea au avut-o Procatohulă Dumneloră împreună dincôce de apă, precum însuși din tacirulă ce ne dete Dumnelui Vistierulă Ioniță, ne adevărimă, că de la o za'liana ce era dincôce de apă pe malulă heleșteului, împărțea venitulă acestea două case, luândă o parte jumătate, și alta parte jumătate; amă găsită dără bană și cu cale urmarea D-loră orânduitoră boeri, ce au făcută la fața locului, avëndă D-lui Spăt. dreptate în puterea sineturiloră a-și cere suma zapiseloră deplină ai aceluă Barbulă Stolniculă Grecenulă din totă partea nepoțiloră a lui Mareșă Banulă, atât dincolo de apă, cât și dincôce de apă, ca ună cumpărată d'ântăi, cu sumă numită de stânjenă 500, în care sumă fiind-că intră și aceluă hersonisos de dincolo de apă, precum și trăsurile hotarniciloră s'au vëndută la fața locului, amă întreată pre Dumnelui Vistierulă ce răspunsă are pentru aceluă hersonisos? și ne-au provalisită cuvântulă stăpânirei, dicëndă că din vechime l'au stăpânită atât Dumnelui, cât și părinții Dumnelui, avëndă și cătună de sată cu locuință de ômenă ai Dumnelui pre dânsulă, și că pôte părinții Dumneloră să fi avută vre-ună aședământă cu vre-o dare de schimbă pentru aceluă hersonisos, însă dovédă la acesta pentru vre-ună schimbă nu avu să ne arête; la care acestă cuvântă ală Dumnelui de stăpânire, măcar că Dumnelui Spătarulă se împotrivi dicëndă, că de și s'au fostă întinsă părintele Dumnelui Vistierulă în vremea când . . . . . ce este lipită alătarea era în stăpânirea Dumnelui și petrele despărțitoare lipsă, dără după ce au înțeles-o, maica Dumnelui n'au tăcută, ci apurarea au avută prigonire cu frații Dumnelui Vistierulă, cum și însuși Dumnelui Spătarulă au dată jalbă la Domnă, și s'au rânduită boeri hotarnici la fața locului care din neprilegirea vremuriloră n'au apucată a se pune în faptă; cu tôte acestea Domnia mea răvnindă mai într'adâncă dreptatea, amă căutată pravilele, ca să vedemă ce povețire dauă la acestă felă de pricină, și amă găsită la celea împărătescă dicëndă chiar așa: *(urmăză textă grecescu vre-o optă rânduri)*; decă când Dumnelui Vistierulă va putea dovédă cu vrednici marturi primiți de pravilă și adiafori, care să aibă sciință de la dânsă, și prin carte de blăstemă, că au avută stăpânire pe acestă Hersonisos, în vreme de 30 de ană, cum ôste la pravile de rândă, necontenită, fără de prigonire și cu tăcere despre ceea-l-altă parte, însă nu cu șederea satulă ce provaliscesce, căci nu are soroculă pravileloră împlinită de 30 de ană, fiindă numai de 22 de ană, făcută din vremea răsmirăței Rușiloră, nici cu sădirea de vie, căci obicînuită este și la alți vecini de moșie nealeși și nedespărțiți cu hotari de pără în mijlocă a sădi via și a se folosi de ródă sădiriloră seale cel ce au făcut-o fără de plată de otașină, până se desparte veciniă cu pără în mijlocă, și atunci pentru sădirea ce se găsește pe pământulă părtaşulă și a vecinulă seă, se învoesce oră cu schimbulă, seă cu dare de otașină, cum ne adevărimă că se urmăză și la Bucovă între boeriă părtași ce sunt nedespărțiți, și la alte moșiă a avea vii ună pe moșia altora fără de dare de otașină, ci oră cârciumă cu vëndare de vină ală D-lui, seă altă felă de acaretă și cu vre-ună venită de au avută și au stăpânită de rândă necontenită în curgerea de 30 ană ai pravilei fără de prigonire, și cu

săvêrșitŭ ; are să se vîndă o butcă a fostului Egumenŭ din Câmpu-Lungŭ ca să i se plătescă cheltuelile de zapcialicŭ ;

putere despre ceia-l-altă parte ; atunci va putea cere Dumnélui Vistierulŭ acestŭ hersonisos după noima pravilelorŭ stăpînirei fără de a ținea însă satulŭ de ômenî și de țiganî pe dînsulŭ, căci nu numai nu are 30 de ani ai pravilelorŭ, cum amŭ dîsŭ, ci căci este și vîdută de față călcarea și stricăciunea ce face moșiei Dumnélui Spătaruluiŭ, cu vitele și cu tôte ale lorŭ, dără pôte însă atunci a cere și Dumnélui Spătarulŭ lipsa stânjenilorŭ deplinŭ ai acelorŭ 500 stânjeni, cumpărătorea Barbului Stolniculŭ dincôce de apă a i se împlini din moșia Dumnélui Vistieruluiŭ, ca unui cumpărătorŭ d'ânteiŭ, la carŭ aŭ iscălitŭ și însuși vîndătorii Dumnélui Vistieruluiŭ martori, precum aŭ și cerut-o Dumnélui Spătarulŭ acêsta, pentru care orînduimŭ Domnia mea, iarăși pe D-vôstre cinstițilorŭ și credincioși Boerilorŭ Domniei mele ce ați fostŭ ânteiŭ, să mergeți de isnovă la fața loculuiŭ, ca să puneți în faptă acêstă Dumnésca noastră hotărîre, și când nu se vorŭ îndupleca a rămînea după întocmirea ce ați făcutŭ Dumnévôstră, care este cuviinciosă și cu sincatavasis despre amîndouê părțile, și va voi și va cere Dumnélui Vistierulŭ acelŭ hersonisos, veți intra în cercetarea stăpînirei, unde înfățișîndŭ marturii ce va avea lângă unulŭ ce aŭ adusŭ înaintea noastră anume Popa Barbulŭ, să-i cercetați cu amôruntulŭ, și când va putea dovedi, cumŭ dîcemŭ mai susŭ, stăpînirea după pravilă, atunci rămîindŭ hersonisos la D-lui Vistierulŭ, veți avea apoi a împlini lipsa stânjenilorŭ Dumnélui Spătaruluiŭ de dincôce de apă din moșia Dumnélui Vistieruluiŭ, lipiți lângă moșia Dumnéluiŭ, afară numai din starea caselorŭ D-lui Vistierulŭ ; dreptŭ aceea să dați D-vôstră ânteiŭ a înțelege mijloculŭ acesta, care este mai spre paguba Dumnélui Vistieruluiŭ, ca înduplecîndu-se la întocmirea ce ați făcutŭ D-vôstră, care este cu sincatavasis despre amîndouê părțile, să urmați a pune petre prin trăsurile ce ați făcutŭ, sêu neînduplecîndu-se la a Dumnévôstră întocnire, ce ați făcutŭ, să urmați cel-l-altŭ mijlocŭ, și să dați sfîrșitulŭ trebei cu izbrînire în faptă, nerămîindŭ mai multŭ altă teorie și pricină de crisologhie, iară satulŭ și țigania din hersonisos, care are a se ridica ori-cum, să aveți acum îndată după primirea poruncei aceștia, a da mai ânteiŭ scire D-lui Vistieruluiŭ de a și-lŭ ridica, sêu nefăcînd-o D-luiŭ, să luați împreună cu D-vôstră pe ispravniculŭ Ilfovuluiŭ, și să-lŭ puneți ca să ridice acelŭ satŭ cu tôte ale lorŭ, să-i mute pe moșia D-lui Vistieruluiŭ, nnde va arêta loculŭ ; iară pentru acelŭ sinetŭ de douê liveți care lŭ cere D-lui Spătarulŭ Văcăresculŭ, să i se întorcă de la D-lui Vistierulŭ înapoi, cu tôte că pricina aŭ fostŭ alta pentru care s'aŭ datŭ acelŭ sinetŭ, fiindŭ deosobită madea, dără pentru că voimŭ izbrînirea și pacea pentru tôte între Dumnélorŭ mai susŭ numiți boerii Domniei mele i . . . . , să rămîneași avea urmarea lui, însă pentru ca nu cum-va după vremi răpuindu-se acelŭ sinetŭ, se va pretenderisi din partea Dumnélui acelea locuri cu cuvîntulŭ stăpînirei, și va rămînea D-lui Spătarulŭ isterisitŭ de drêptă moșia sa ; îndatorimŭ pre Dumnélui Vistierulŭ, să dêe acum asemenea sinetŭ la mînile D-lui Spătaruluiŭ, și amîndouê acelea sineturi să se aducă la Domnia mea ca să se întărescă, cu Dumnésca noastră pecete, și să se dêe la mînile fieș-căruia.

1794, Noem. 28.

Cod. XXVIII, pag. 48.

Istoria Românilorŭ de V. A. Urechiă.

Tom. V. — 16

j) Judecata Spătarului Ienache Văcărescu pentru împărțirea moșiei Bănésa;

Două asemenea zapise ce au dată D-lui Spătariu Văcărescu la mâna D-lui Vistierului Damaris, și care au dată Dumnelui Vistieru Damaris la mâna D-lui Spătarului Văcărescu pentru o livede de pe moșia Socola.

Io Alexandru Costan. Moruzi Vvd. Boj. Milos. i gpod. Zem. Vlahscoie.

La această întocmire ce au făcută D-lui Spătarul Văcăresculă prosopicosă către Dumnelui Vistierul Damaris, fiindă arătată acum și Domniei mele, și pentru ca să n'aibă după vremi pricină împotrivitoare, cerându amândouă părțile, ca să li să întărescă zapisele și cu Domnesca noastră pecete, le-amă întărită Domnia mea pentru a se urma întocmai. — 1794, Decemb. 1.

pecete
gospod.

Iară pentru livedea de fână ce se află curățită pe moșia Socola, care au curățit-o Dumnelui Clucerul Zamfirache pe această moșie, care moșie o amă cumpărată eu de la Sultană-mezată acumă, fiindcă Dumnelui Ioniță biv. vel Vistieră, neavându livede de fână înprejurul Bucurescilor are trebuință, amă dată D-lui volnicie cu această scrisore, ca să ție această livede de pe moșia mea Socola, cât se află astăzi curată pentru trebuința casei D-lui, și să o cosască D-lui, încât va avea viață, încă pentru preșugul dintre noi amă dăruită D-lui și dijma câtă se va face dintr'acest fână pe moșia Socola, cum și pentru pădurea ce va fi trebuință să taie D-lui pentru mōra noastră de la Bănésa, amă dată voie D-lui să taie de pe această moșie, însă din pădurea sloboda, nepoprită, pentru care poruncimă Ispravnicilor și părcălabilor de la moșiile noastre Bănésa și Socola, la aceste două madele, întocmai după cuprinderea acestei scrisori să fiți următori și nici ună felă de supărare să nu faceți, căci de aceea s'au dată și această scrisore a noastră la mâna D-lui Vistierului spre încredințare. — 1793, Sept. 35.

Ianache Văcărescu vel Spătară.

Cod. XXVIII, pag. 49.

Două asemenea zapise, unulă de la Dumnelui Spătarul Văcărescu, la mâna D-lui Vistierul Ionu Damaris, și altulă de la Dumnelui Vistierul Damaris, la mâna D-lui Spătarul Văcărescu, pentru aședământul și întocmirea ce le-au făcută boerii hotarnici la fața locului.

Io Alesandru Cost. Moruzi Vvod. Boj. Milos. i gpsd.

După hotărîrea ce s'au făcută la anafora D-lor boerilor judecători și hotarnici, care în Buiurdizma Domniei mele este pre largă coprințitoare, fiindcă și D-lui Vistierul Ioniță Damaris au alesă, s'au mulțămîtă și au primită mijloculă întocmirii ce le-au fostă făcută atâtă D-lor boerii ceruți de amândouă părțile, precum se coprinde în anafora Dumnelor, și printr'aceste ale D-lor zapise în scrisă ce au dată unulă la mâna altuia adevărite cu iscăliturile Dumnelor orânduitoră boerii, și cu alte mărturi, arătându mulțămirea și

k) Acte relative la stabilire de conace pentru aşcherlii;

învoirea ce aŭ făcutu de bună voie, atât la stăpânirea moşiei, cât şi la alte madele ce se arătă mai josu, aŭ cerutŭ şi însuşi Dumnélorŭ întărirea Domniei mele de a fi bine odihniŭ, la acéstă întocmire, ce s'aŭ făcut între Dumnélorŭ, amŭ întăritŭ dar şi Domnia mea zapisele Dumnélorŭ, ca întocmai şi întru tóte să-şi aibă urmarea şi nestrămutarea lorŭ purnea şi în tótă vremea. — 1794, Dec. 10.

Pecete gospod.

Viindŭ Dumnélorŭ boerii hotarnici aici la moşia Bănésa, unde amŭ prigonire cu Dumnéluŭ biv. vel Vist. Ioniŭ Damaris, s'aŭ cetitŭ luminată porunca Măriei sale În Vodă de faŭ întrn auŭlŭ nostru amëndoura părŭilorŭ, care luminată hotărîre fiind-că coprinde, că de va rămănea D-luŭ Vistierluŭ mulŭămitŭ şi odihnitŭ pe alegerea ce în anaforaoa Dumnélorŭ boerilorŭ hotarnici se coprinde, să urmeze după anafora, iară de nu va fi D-luŭ mulŭămitŭ pe alegerea Dumnélorŭ, atunci să aibă a se urma luminata hotărîre, care este dată cu întărirea la anaforaoa Dumnélorŭ boerilorŭ hotarnici, s'aŭ întreatŭ Dumnéluŭ Vistierluŭ de către D-lorŭ boerii ca să răspundă, care din două voesce şi primesce a se urma: alegerea Dumnélorŭ boerilorŭ, s'eu luminata hotărîre? şi însuşi de a Dumisale bună-voinŭ, aŭ primitŭ şi aŭ odihnitŭ a se urma şi a ne fi stăpînirea la moşia Dumisale Bănésa, de către moşia mea ce se numeşte iar Bănésa întocmai şi asemenea precum în anaforaoa D-lorŭ boerilorŭ hotarnici se coprinde; dreptŭ aceea, pentru buna dovadă din tótă vremea şi pentru încredinŭarea că amŭ remasŭ odihniŭ, şi cu bună-voinŭa n'óstră amëndorura, amŭ primitŭ a se urma alegerea ce în anaforaoa Dumnélorŭ boerilorŭ se coprinde. Încredinŭezŭ printr'acéstă la mâna Dumnéluŭ Vistieruluŭ Damaris, şi a moştenitorilorŭ Dumnéluŭ în veci, ca stăpînirea să ni se urmeze între moşia Bănésa a mea de către moşia Bănésa a D-sale întocmai şi chiar după găsirea cu cale ce în anaforaoa D-lorŭ boerilorŭ se coprinde, dupe care cu bunŭ cugetŭ şi cu tótă voinŭa, amëndoné părŭile amŭ primitŭ de a se pune şi petre hotare prin locurile unde se arătă în anafora că s'aŭ făcutŭ trăsurile, ca de acun înainte să se urmeze deosebirea moşiiilorŭ printr'acelea semne şi petre i să lipséscă tótă prigonirea dintre noi; dar fiind-că la móră care este din două frăŭesce cum şi heleşteuluŭ, moşia este a mea şi pe de o parte şi pe de alta; aŭ cerutŭ Dumnéluŭ Vistierluŭ ca să póťă a vinde şi Dumnéluŭ vinŭ, fiindŭ móră frăŭescă; după cererea D-sale prin mijlocirea Dumnélorŭ ne-amŭ învoitŭ, ca eu să facŭ cârciumă de isnóvă cum la móră, şi în cârciuma mea, să aibă să vinđă Dumnéluŭ o bute de vinŭ şi eu o bute în tótă vremea, care buŭ să fie totŭ de o sumă de vedre, şi eu să amŭ grija binalei cârciumei, căci este moşia mea, iar D-luŭ să pue butea la cârciuma morei numai, căci este părŭaşŭ pe móră pe din două, iar cârciumaruŭ să nu aibă a face nici un meşesugŭ deosebitŭ afară din vândarea vinuluŭ pentru interesluŭ nici a uneia părŭi, căci așa amŭ remasŭ mulŭămitŭ şi odihniŭ, şi amŭ datŭ acestŭ zapisŭ la mâna Dumnéluŭ Vistierluŭ Ioniŭ Damaris şi a D-lorŭ boerilorŭ judecătóri ai acesteŭ priciuŭ, şi asemenea zapisŭ aŭ datŭ şi Dumnéluŭ Vistierluŭ Ioniŭ la mâna mea; acéstă deosebire numai să se facă, din ceea ce coprinde anaforaoa D-lorŭ boerilorŭ hotarnici, că la trăsura căpătăuluŭ moşiei Băneseŭ de dincóce de Colentina, despre Bucureşci, întră

1) Anafora și rezoluțiune în pricina lui Dumitru Ceașulă de slujitoi ai căpeteniei Oltețului;

casele noastre din stâneni două sute cincî-deci și patru, ce scrie anafora ca să fie acelui căpătău al moșiei mele și al D-lui Vistierului să scadă stâneni două-deci și nouă dintr'ai mei, care însumi eu i-am hărăzit, și să rămăie căpătăul moșiei mele numai de stâneni 225, unde s'au pus și petre. — 1794, Dechem. 2.

Ianache Văcărescu. Manolache Brâncovănu vel Vornic, mărturie. Ionu Caragea vel Hatman, mărturie. Grigorie Hrisoscoleo biv. vel Paharn. mărturie. Alecsandru Cocorăscu biv. vel Paharn. mărturie.

Intărirea ce s'au dat D-lui Spătarului Văcărescu la hotărnicia moșiei Băneșei, de către Dumnelui Vistierul Ioniță Damaris.

Io Alexandru Const. Moruzi Vvod. boj. Mil. i gspd. Zemb. Vlahscoie.

Dumnelui cinstit și credincios boerul Domniei mele Ianache Văcărescul biv. vel Spăt. aducend înaintea Domniei mele această alăturată hotărnică a Dumnelor boerilor judecătore, i hotărnicii ce au fost orânduți cu porunca Domniei mele, după cererea Dumnelui și a Dumnelui Vistierului Ioniță Damaris, de au hotărît moșiile D-lor de la Băneșă, și au deosebit partea unuia de către partea celuia-l-alt, și au pus petre și hotăr prin mulțămirea amândurora părților, au cerut Domnesca noastră iutărire asupra acestei desăvârșite izbrănire și săvârșire a pricinei; decî vădend Domnia mea cum-că D-lor boerii judecătore au fost următori întocmai poruncei Domniei mele ce s'au dat în anafora Dumnelor, și cum-că Dumnelui Vistierul Ioniță Damaris au rămas mulțămit desăvârșit, după întocmirea ce se arată în anafora Dumnelor că le făcuse întăi, care această mulțămire de a se pune petrele hotarelor moșiei Dumnelui Spătarului Văcărescul după cum i-au întocmit Dumnelor boerii cei orânduți prin anafora Dumnelor, cuosebire de stâneni 29 dându-o în scris și însuși Dumnelor amândouă părțile prin zapisele Dumnelor, unul la mîna altuia, adevărit și cu iscăliturile Dumnelor orânduților boeri, care iarăși după a Dumnelor cerere amendoră părților, le-am întărit și cu Domnesca noastră pecete, cum se vedă deosebit, am găsit en cale cererea Dumnelui Spătarului, și am întărit după cuviință și această hotărnică, pentru ca să aibă Dumnelui și moștenitorii Dumnelui a-și stăpâni după dreptate moșia Dumisale Băneșă pe hotarele și petrele cari s'au pus, adică: din Valea Băei și din capul moșiei ce s'au împietrit acum dincă de Colentina despre București, și dincă de Colentina în lung pînă unde merge, și în lat dincă de Colentina din moșia Herăstrăului pînă în heleșteu, și cu heleșteul jumătate, și cu mîra cea de lângă case jumătate, și pe dincă de Colentina, din peatra moșiei Herăstrăului pînă în moșia Socolei cu hersonisul Dumnelui și cu totă moșia Socolei ce o au cumpărat de la mează, după hrisovul Domniei mele, pînă în moșia Sfintei Ecaterinei, unde s'au pus și petre acum, cu vadul de mîra în Colentina și cu heleșteul tot, după cartea de hotărnicie de la lăt 7204, ce are la mîna Dumnelui pentru această moșie, și așa să-i fie Dumnelui stăpînirea

m) Anastasia Fălcoianu urmărindŭ plată de datorii.

acestorŭ două moşii ohabnică în veci, după dreptatea ce şi de înşi-ne Domnia mea s'au cercetatŭ în Divanŭ şi s'au vĕdŭtŭ că are. — Tolco pisah gspd. — 1794, Decembre 12.

Iscălitura
gospod.

pecetea
gospod.

Cond. XXVIII, pag. 51.

Dumitru Căpitanulŭ şi Tudorache pentru conacele ce dăve Dumnéluŭ ca le-au facutu la Floresci elŭ.

Io Alexandru Const. Moruzi Vvod. Boj. Mil. i gspd. Zemb. Vlahscoie.

De isnovă înfăţişându-se la Divanŭ înaintea Domniei mele amĕndouĕ părţile, unde vĕdĕndŭ Domnia mea din cercetările ce s'au făcutŭ cu îndestulare la faţa loculuŭ, nnde au fostŭ faţă şi toţi locuitorii satelorŭ, cari au mărturisitŭ fieş-carele adevĕrul lucrurilor, cum-că mutându-şi Ascherlii drumulŭ mergerei la Boazuri după unde erau orĕnduitele conace, la podulŭ Vălenilorŭ şi la Floresci, asupra lui Dumitru, au fostŭ trebuinţă negreşitŭ de a li se face conacŭ la satulŭ Boteni, pe nnde le era trecerea, care conacŭ alŭ Botenilorŭ, cum-că l'au făcutŭ Tudorache Conţesculŭ, ori pusŭ de ispravnicŭ, seŭ de nevoie silitŭ de Ascherlii Turci, ca unulŭ ce s'au aflatŭ căpitanŭ, fără de a se da de la ispravnicŭ judeţuluŭ celea trebuinciŭse a le împlini Ascherliilorŭ, şi cum-că Dumitru Căpitanulŭ au rămasŭ folositorŭ cu conacŭ, de la podulŭ Vălenilorŭ şi de la Floresci, mutândŭ şi Ascherlii trecerea pe drumulŭ Botescilorŭ şi pe alte sate, acestea dĕră tŭte fiind-că s'au făcutŭ cunoscutŭ, este datorŭ Dumitru Căpitanulŭ a împlini lui Tudorache baniŭ conaculuŭ ce au făcutŭ Ascherliilorŭ, care era datoria lui Dumitru, ca unulŭ ce iarăşi din cercetare s'au doveditŭ, cum-că orĕnduiala conacelorŭ au luat-o elŭ deplinŭ; însă nici Tudorache Conţesculŭ nu are mai multă dreptate a cere de la Dumitru împlinire, decât pe celea ce au datŭ dintru ale sale; iară celea ce au datŭ locuitorii de la dinşii şi nu li s'au plătitŭ are a lua locuitorii; pentru ceea dĕră hotărĕmĭn Domnia mea, ca înaintea Dumnéluŭ vel Log. de ţĕra de josŭ înfăţişândŭ zapciulŭ celŭ orĕnduitŭ pe amĕndouĕ părţile, unde puindŭ înainte catastilulŭ cercetarei ce au trimisŭ acum ispravnicŭ cu mărturia tuturorŭ sătenilorŭ, în care au conăcitŭ Ascherlii, să se stringă după acelŭ catastilŭ condeiele lucrurilor câte mărturisescŭ locuitorii că au datŭ Tudorache dintru ale sale, şi la acelea tŭte puindu-se preţŭ, după cum era preţulŭ lucrurilor atunci, câţi bani se va face a lua, să-lŭ apuce orĕndnitulŭ zapciŭ pe Dumitru să le împlinĕscă lui Tudorache aici; iară pentru câte lucruri rămĕnŭ date de locuitorii de la dĕnşii şi nu li s'au plătitŭ, să-lŭ iĕe apoi orĕnduitulŭ mumbaşirŭ pe Dumitru să-lŭ ducă la ispravnicŭ, unde poruncimŭ ispravnicilorŭ, ca acelorŭ locuitorii ce au datŭ lucruri la acelea conace, ce nu erau datorii şi nu li s'au plătitŭ, să puneŭ pe Dumitru să le împlinĕscă dreptulŭ lorŭ; era pentru două vite care se jălui Dumitru că i le-au luatŭ atunci Tudorache, ce nu le tăgăduiŭ nici Tudorache, poruncimŭ ca cu preţulŭ acelorŭ vite precum era atunci, fără de altă prăsilă, să se scadă Dumitru din baniŭ cei ce este să se dĕe lui Tudorache. — 1794, Decem. 15.

În note dămă încă o serie de acte din sfera justiției. Sunt unele cu referință la clironomi, la tutelă, la rânduiri de epitropi peste

Pré Inălțate Dömne,

Din luminată porunca Măriei tale orânduitul mumbașirău au înfățișat pre amëndouă părțile înaintea noastră, și cetindă atât luninată hotărîrea Măriei tale, prin care s'au orânduit a se face cercetare la fața locului, cum și acêsta alăturată însciințare a Dumnélui Paharniculă Alexandru ot sud. Dâmbovița, după cercetarea ce deosebită mai făcumă și noi în parte, măcar că Dumitru Căpitanulă totă se ținea cu tăgăduire, că n'ar fi făcută Tudorache atunci nici ună conacă la Podulă Bărbierulă, și că tôte conacele le-au făcută elă deplină la Floresci, dără acêstă pricinuire a lui este neadeverată, pentru că mărturia ce prin deosebită taciră adevirită de Dumnélui Paharniculă Alexandru, se vede că i-au dată prin carte de blastemă, sătenă de la Cornățelă, i sătenă de la Conțesci și sătenă din satulă Boteni, cum-că dupe ce s'au închisă drumulă Floresciloră și s'au făcută drumulă pe la Podulă Bărbierulă, căte baierace trecea de la Bucuresci la Câmpu-Lungă tôte totă la Tudorache le-au dusă, și ei au răspunsă conaci, iar la Dumitru nici ună baieraci n'au dusă, fiindă Ascherliiă au spânzurată pe Tudorache, și bătendu-lă ca să le dăe conaci, după cum și din condicile județului s'au găsită orânduială de conaci în luna lui Martie lét 1789 nunită chiar pe satulă Boteni, afară din două conace ce erau cunoscute la podulă Văleniloră și la Floresci, și deosebită de acestea dovedă, și acum de față înaintea noastră arătă Dumnélui biv. vel Cluceră Scarlată Câmpinenu, că în vremea când au făcută și Dumnélui cercetare pricinei acesteia din luminată porunca Măriei sale, aflându-se ispravnică județului, s'au adevirită, că zătignindu-se drumulă trecerei Ascherliiloră pe la Floresci și pornindu-se trecerea loră pe la podulă Bărbierulă, înșiși cei de atunci ispravnică ai județului au rânduită pe Tudorache conacci, aflându-se și căpitană acolo la podulă Bărbierulă; din care tôte acestea se face îndestulă dovedă, că Tudorache au făcută cu adevărată conaci Ascherliiloră, fiindă atunci căpitană la podulă Bărbierulă, conăcindu-i când la satulă Ghergană, ce este aprôpe de podulă Bărbierulă, când în satulă Condesci la casa sa, i pe la sătenă, și când la satulă Boteni, care este alătura cu Condesci, și deosebită se mai dovedesce dintr'acêstă cercetare a Dumnélui Paharniculă Alecsandru, totă după mărturia săteniloră, că ei într'acea lună a lui Martie n'au dată două orândueli de conace, ca să fie bănuială că s'au dată și acelu conaci numită pe satulă Boteni, ci numai ună conaci au dată pe fieș-care lună la Dumitru căpitanulă, atât când era conaculă la Floresci, cât și în vremea când s'au mutată conaculă la satulă Boșari, pe când era trecerea Ascherliiloră pe la podulă Bărbierulă, cu tôte că de la dreptate nici mai rămăne cuvântă, a se cere lui Tudorache dovedă de au fostă elă rânduită de ispravnică conacci, fiind-că închișându-se drumulă trecerei Ascherliiloră pe la Floresci și pornindu-se trecerea Ascherliiloră pe la podulă Bărbierulă, unde acolo se afla Tudorache căpitană, se vede că după înțela vremei ce era atunci 'lă bătea spânzurată și cerea să le dăe conaci, și elă au fostă silită de nevoie de le-au și dată cum se dovedesce din mărturia de atâtea sate, ci fiind-că Dumitru căpitanulă se dovedesce că au luată deplină de pe la sate tôte orânduile conaceloră, și chiar pe vremea ce contenise trecerea Ascherliiloră pe la Floresci și se pornise pe la podulă Bărbierulă, cu

orfanî de către obşteasca epitropie, la clironomii *ab-intestato*; sunt altele relative la mezaturî de moşii, cu publicaţiune de două luni, în favoarea

dreptate este să plătescă Dumitru la Tudorache acei tal. trei sute trei-zeci şi doi, ce după această alegere a D-lui Paharnicului se alege preţul oilor, pânilor, orzului şi fânului ce au dat Tudorache la Ascherlii; hotărîrea cea de săvârşit rămâne a se face de către Înălţimea ta. — 1794, Noembre 30.

Vel Vornicū Brâncovenu.

Cod. XXVIII, pag. 54.

Anaforaoa Spătarului Hagi Moscu pentru stăpânirea unei case.

Io Alecsandru Const. Moruzi Voiv. i gsp.

Întărimă Domnia mea ca să stăpânească Paharnicului Hagi Moscu cu bună pace. ca un cumpărător de la mezaţi. — 1794, August 16.

Prea Înălţate Dōmne,

Dumnolui biv. vel Comisū Mihalache împreună cu sócră-sa şi Ecaterina sofia Dumisale, fiind dator talerî 1000 la un Ionu Dimitriu Suditu, şi făcându-le mare silă de bani şi neavându alt mijloc de plată, prin jalbă către Înălţimea ta, au cerut câte trei de aşi vinde cu mezaţ o casă ce o au aici în Bucureşti, în mahalana Balăcencăi, cu care bani ce va lua să plătescă datoria, şi celea ce va mai prisosi săşi iee deosebit altă casă pentru locuinţă, după a căror jalbă mi se porunceşte de către Înălţimea ta, ca să fac mezaţ acei case după obicei, următor fiind luminat porunci, am pus telai de a strigat la mezaţ casa cu prăvălia ce este în faţă şi cu pivniţa de sub casă, ce sunt toate într'un învelişi, însă numai binău fiind locul al jupănesei Mariei Bălăcencăi cu chirie pe an câte tal. doi pentru pământ, şi în diastima de luni două ce s'au strigat la mezaţ, prin tot locul, dăd unii şi alţii după obicei, la cel din urmă preţ au rămas asupra D-lui biv. vel Paharnicū Hagi Moscu, cu tal. una mie nouă sute nouă-zeci şi nouă, şi ne mai eşind alt muşteriu ca să înalţe mai mult peste acesta, le-am dat D-lui dreptă această sumă, cari bani prin mâna mea i-au numărat toţi banii deplin şi fiindcă cumpărătorul cere întărire de către Înălţimea ta, să fie luminată porunca Înălţimei tale a se da întărire la mână de bună stăpânire. — 1794, Aug. 15.

Ion Starostea.

Cod. XXIII, pag. 75.

Slugerul Iordache Neculescu cu Alexandru Dedulescu pentru stricăciunea ce face apa Râmnicului Bisericei i caselor Dedulescului, din abătătura Neculescului.

Io Alecsandru Cost. Moruzi Vvd. Boj. Milos. Zem. Vlahscoe.

Neodihnindu-se slugeru Iordache Niculescu au eşit la Divanul Domniei mele faţă cu Alecsandru Dedulescu, dicându Niculescu că apa Râmnicului fiind din firea ei nestatornică la curgere când vine mare în vremi slotose de plo

celorū cu dreptū de *protimisis*. Altele (bună-óră actulū din 18 Aprilie 1793) arétă că se ținé o «*condică a moștenirilorū*» in tótă regula.

rumpe malurī întregī și eșindū din matca eī se împarte și face deobște stricăciunī și acésta este réulū stricăciuneī care-lū pătimescū cu toțiī, iară nu este stricăciunea din pricina abătăturēī ce aū făcutū la móra sa, pentru care măcarū că cu cercetarea ce s'aū făcutū acum la fața loculū de către orânduițiī boerī, s'aū doveditū înpotrivă, că stricăciunea moșiei Dedulesculū este chiar din abătătura Neculesculū, că de la loculū de unde a luatū Neculescu apa și aū abătutū totulū la móra sa făcēndū perierghie în josū, și viindū orânduițiī boerī pe malulū aceī abătăturī la vale, s'aū vēdūtū de fața stricăciunna și mănăcătura ce aū făcutū moșiei jăluitarulū, adică în urma abătăturēī, care acésta se dovedesce adeveratā și din altă cercetare ce s'aū mai făcutū asemenea la lét 1784 când s'aū și măsuratū loculū ce era mai naintea abătăturēī sdравнū cu liveđe de pomēturi pe dēnsulū și cu case, care după abătătura Neculesculū în urmă cu totulū s'aū surpatū și s'aū găsitū stānjenī șeseșecē, cum și de 18 anī trecuți în care aū fostū opritū Neculesculū ași lāsa móra de sta părăsitā și neāmblatā într'atāta vreme până acum, iară mai vērtosū se dovedesce acésta din însuși tacirulū Neculesculū, care singurū aū đisū că firea acesteī ape fiindū rea și nestatornică surpă malurī întregī și face stricăciunī de obște, cu atât mai vērtosū când va fi și silitā o apă nestatornică ca acésta a se face curgerea eī pe unde n'aū mai fostū, dar cu tóte acestea Dedulesculū se mulțāmi și își ceru de la Divanū numai siguranța moșiei și caseī lui a nu i se face stricăciune din abătătura apeī Niculesculū, și când stricăciune nu-ī va face, nu este davagiū pentru móra Neculesculū; a căruia cerere fiindū cu cale și primitā la dreptate, amū îndatoratū Domnia mea pe Niculesculū: orī să dēe unū zapisū cu bună legătură în Divanū, care să se adevereze și de Dumnélorū velițiī boerī, că orī-ce pagubă și stricăciune se va întâmpla la moșia și nameștile Dedulesculū din apa abătăturēī lui, fără de nici unū felū de profasis, să fie datorū Neculesculū a le împlini Dedulesculū, și să-ī plătescă și paguba liveđeī de pomēturi ce i s'aū întâmplatū până acumū în urma abătăturēī și așa să rămāe slobodā apa pe abătătura ce aū făcutū, și să-și ție și Neculesculū móra sa la același locū ce și-o avea făcutā, ne opritū, saū neprimindū a da acestū felū de siguranță Dedulesculū, atunci să fie datorū Neculesculū cu a sa cheltuială a astupa abătătura ce aū făcutū, ca să întórcă apa la matca eī, și móra să-ī fie opritā și pentru acésta amū datū vreme de socotință a-și lua séma la una din douē, ca să hotărīmū, unde după trei đile s'aū adusū răspunsū că a da acestū felū de siguranță Neculesculū n'aū primitū. Decī amū hotărītū Domnia mea, ca Neculesculū să fie datorū cu cheltuiala lui a închide și a astupa cu țāruși și cu lucru de temeiū loculū ce l'aū deschisū pentru abătătură, cu meșteri morarī, prin marafetulū Paharniculū Petrache Ispravniculū județulū, căruia și poruncimū să epistasēsca a sōvērși Neculesculū lucrulū acesta și móra să-ī fie opritā; pentru aceea ce đicea Neculesculū cumcă și móra Dedulesculū pricinuesce stricăciune la moșia sa și la alți, pentru acésta este slobodū a-și căuta, și să dēe jalbă ca iarāși prin cercetare de judecată să se facă cuviinciōsa îndreptare. — 1794, Ghen. 14.

Prea Înălțate Dómne,

Pe aceste cercetări și alegeri ce s'aū făcutū, atât la fața loculū de D-lui Paharniculū Petrache Ispravnicū și de D-lui Serdarulū Andonie Fotino, cum și

Câte-va acte ne arătă diverse procese pentru moșii, ori cumpărări de

aici de judecata departamentului, ne rămîindă odihnită D-lui Slugerulă Iordache Neculesculă, vătavă de aproș, din luminată porunca Măriei tale l'aă adusă și înaintea noastră față cu D-lui Alexandru Dedulesculă și dupe cercetarea ce deosebită făcumă și noi asupra acestei pricină, cetindă atât celea de mai nainte cercetări ce s'aă făcută la fața locului, cum și tôte prigonirile amëndouă părților ascultându-le și vędënd și hartecele ce ni se arătară de amëndouă părțile pentru curgerea apeă Rămniculă și pentru starea locului gărlei ce aă săpată Slugerulă și aă luată apa la acea móră a sa, care acum nu lucrăză, fiindă de însuși Slugerulă lăsată și părăsită, cum și de starea locului caseloră și a biserecei Dedulesculă, vedemă că nici ună cuvëntă vrednică nu îi rămâne Slugerulă de a nu astupa însuși cu a sa cheltuială gura acei gărle care aă săpată în matca Rămniculă cea veche, și aă deschisă ca să vie la móră sa apă, și apoi pe acea deschidere de gărle apa Rămniculă a găsită aralică și lăsându-și matca lui cea veche, s'aă abătută cu totulă pe cursulă acei gărle deschisă de Slugerulă și face atăta stricăciune cu mănăcătura din moșia Dedulesculă, încât cu puțină vreme îi potă fi namestiile căminulă seă, adică casele și namestiile de peatră în primejdie de a le surpa de mală, căci acestă stricăciune și pagubă a Dedulesculă este vedită nu numai prin însuși vederea boeriloră cară aă fostă la fața locului, adică D-lui Paharniculă Petrache și D-lui Serdarulă Fotino, ci și prin cunoscînța aplos a fiesce-căruia, că de nu se apropia Rămniculă pe acea abătătură deschisă de Slugerulă ci s'ară fi avutu curgerea lui pe matca cea veche, nu putea să aibă Dedulesculă acestă vędută paguhă și stricăciune la moșia îi namestiile sale; dar la cuvëntulă Slugerulă, că stricăciunea cea mai mare s'ară fi pricinuită din móră ce o are Dedulesculă iarăși cu abătătură din apa Rămniculă, nici acestă pricinuire a Slugerulă nu are nici ună temeiă, fiindă deșortă și neadevărată, pentru-că de la însuși ne adevărimă că acea gărle pe care este făcută móră Dedulesculă este pre dincolo de apa Rămniculă iară nu este pre dincóce, și loculă unde este deschisă și luată gărle acei moră este cu diastima de 600-700 de stăneni, mai în susă de loculă unde aă deschisă Slugerulă acea gărle a morei sale, pe care s'aă abătută Rămniculă cu totulă, și așa fiindă deschiderea gărlei ce merge la móră Dedulesculă cu atăta diastimă depărtată, mai în susă de gura unde aă deschis-o Slugerulă, pe care s'aă abătută Rămniculă cu totulă și mai vartosă fiindă acea gărle a morei Dedulesculă, nu numai pe dincolo de apa Rămniculă pe unde curge acum, ci și pe dincolo de matca cea veche a Rămniculă, care este părăsită de când s'aă mutată curgerea pe deschiderea gărlei Slugerulă, nimica nu pôte prinde locă pricinuirile Slugerulă, că dóră ară fi pricinuită acea móră a Dedulesculă yre-o stricăciune moșiei și namestiiloră Dedulesculă; ci dreptă acestea mai susă aretate, stricăciunea și paguba Dedulesculă fiindă vędută și cunoscută, că curge numai din pricina acei deschideri de gărle, care aă făcut-o Slugerulă pentru móră sa, și pe care acumă s'aă abătută Rămniculă cu totulă, cu dreptate găsimă acestă alăturată alegere dela fața locului și a departamentului, după care și noi asemenea și întocmai găsimă cu cale să se urmeze; iar hotărîrea cea desăvășită rămâne a se face de către Înălțimea ta. — 1794, Dechem. 9.

Vel Vor. Brâncovenu. Costandină Caragea vel Hatm. vel Logf. Filipescu, Costandină Știrbeiă vel Logf.

Cond. XXVII, pag. 79.

moșii, precum hrisovulă prin care Spătarulă Enache Văcărescu a cumpăratu la mezată moșii de la Cantacuzinesci, etc. și a cerută nouă

Anafora ce s'au făcută în dosulu jălbei lui Dumitru căușulu de slujitorii capităniei Oltefului din sud. Vâlcea pentru jafulu ce i s'au făcutu după pîra Clucerului Bălănu ispravnicu, și închisorea ce au pătimitu cu prepunere de gazdă de hoji.

Io Alexandru Cost. Moruzi Vădă Boj. Mil. i gspd. Zemb. Vlah.

Cinstitū și credinciosū boerulă Domniei mele Alexandru Calfoglu biv. vel Clucerū caimacamulă Craiovei, fiind-că după cercetare s'au doveditū jăluitarulă nevinovatū, 'ți poruncimū dăra ca să-lū judeci pe Clucerulă Bălănu cu jăluitarulă pentru celea ce au patimitū de la dănsulă, și s'au păgubitū fără de vină și fără de nici o dovădă vrednică, și să-lū îndestulezi la dreptatea lui. — 1795 Ianuarie 25.

Prea Înălțate Dămne,

Ascultăndū luminată porunca Măriei tale de la acăstă jalbă, însciintezi Înălțimei tale, că Dumneului Clucerulă Radulă Bălănu ce s'au aflatū ispravnicū la sud. Vâlcea, din luminată porunca Măriei tale eșindū însuși în județū cu o sută și mai bine de poterași pentru prinderea celor vestiți tâlhari, le-au datū în urmă, că subț via acestui jăluitarū au ședutū tâlharii ca o septemână de zile, și dintr'aceea au bănuitū că va fi fostū și prin scirea numitului jăluitarū, și fiind-că jăluitarulă dimpreună cu căpitannulă sēu Gregorie Părăianulă și alți slujitorii plecase la Bucuresci, i au datū mai mare bănuială; dăra vei sci Înălțimea ta, că după ce s'au pusū în mână optū tâlhari și 13 gazde ale lorū, de față cu Dumnelorū ispravnicii din sud. Vâlcea, Dumneului Căminarū Petrache și Clucerū Bălănu, li s'au făcutū cercetare căte unulū-unulă fieș-căruia deosebi, și iarăși tuturora dimpreună, atât tâlhariloră cât și gazdelorū, și nici de cum numitulă jăluitarū nu s'au pututū dovedi de împărtășitū la vre-o faptă, ci nici măcar cu sciință de popasurile lorū, sēu de măsăria gazdelorū; pentru aceea toți ce au fostū cu bănueli de gasde închiși la Vâlcea de D-lui Clucerulă Bălănu, îndreptându-se s'au slobođitū cu tōte ale lorū, între cari prepuși erau și doui feciori chiar acestui jăluitarū, pe cari deosebi ei însumi cercetându-i, de i-au căsnitū pe ei, sēu pe niscai rudeni sēu sateni ai lorū, și de și au primejduitū vre-unii dintr'înși viēta, sēu de s'au prădatū cu ceva să-mi arēte? și chiar cu graiulă acesti doui feciori ai jăluitarulă mī-au arētatū, că nici ei, nici alții din rudeniile lorū sēu din săteni n'au pătimitū casne, fără numai înfricoșări și închisorii, și nici că este vre-unulū din ei prădatū; apoi de s'au sfitū a mărturisii adevērulă fiind-că se afla Clucerulă Bălănu ispravnicū, acăsta eū sluga Înălțimei tale nu o pociū sci, atăta numai că nici jăluitarulă, nici copiii lui nu s'au pututū dovedi nici într'o vină, nici acolo în fața locului, nici aici în departamentū de cremenalionū, la cercetarea ce li s'au mai făcutū, atât tâlhariloră, cât și gazdelorū; și de acăsta nu lipsimū a însciința Înălțimei tale. — 1795, Ianuar. 23.

Șerbanu Andrei Medelnicerū.

otărnicie și ocolnică în 1794. Alte acte din cele ce dămă în note ne arată, că în Martie 1793 au arsă o parte din tîrgul Slatina și că

Anaforaoa ce s'au făcută în dosul jălbei lui Nicolae Caporaru, i Iónu, Radulă, Amza, Alecsandru Gheorghe și Iónu slujitorii Căpitanei Oltefului sud. Vâlcea, pentru jafurile ce s'au făcutu de către Clucerulu Radulu Bălénulu ce au fostu Ispravnicu și închisorile ce au pătimitu cu prepunerea de gazde de hoști.

Io Alecsandru Cost. Moruzi Voiv. Boj. Milos. Zem. Vlahscoe.

Cinstiț și credincios boerul Domniei mele Alecsandru Calfoglu biv. vel Cluceru Caimacanul al Craiovei, fiind-că dupe cercetare s'au dovedit jăluitorii nevinovați, 'și poruncim dară, ca să-l judeci pre Clucerul Bălénul cu jăluitorii pentru celea ce au pătinit de la dînsul, și s'au păgubit fără de vină și fără de nici o dovadă vrednică, și să-i îndestulezi la dreptatea lor. — 1795, Ghenar 25.

Prea Înălțate Dómne,

Ascultînd luminată porunca Măriei tale de la acéstă jalbă, însciințez Înălțimei tale ca după ce s'au pus în mână opt tîlhar și 13 gazde, am mers cu ei la Rómnic în sud. Vâlcea și de față cu Dumnéloru Ispravnicu județulu, D-lu Căminaru Petrache și Clucerul Radul Bălénul de iznóvă cercetare s'au făcut fieș-căruia deoseb, atît tîlharilor cît și gazdelor, și pe nici unul dintre acești jăluitori n'au dat de vinovați, pentru că toți cei ce s'au dovedit în vină de tîlhărie și găzdie prindendu-i i-am adus aici, iară cei-l-alți toți câți au fost la închisore cu bănueli, îndreptându-se s'au sloboțit cu tóte ale lor; apoi acești jăluitori ce au fost prădați și închiși în trei luni ce am ședut eu la Craiova și în Vâlcea, de ar fi fost precum jăluesc, cum de n'au venit să-mi aróte, că era de față cel de care jăluesc acum, pentru că eu sluga Înălțimei tale în tóte părțile trimitem însciințări, ca orî-cine va fi prădat sau căznit fără de vină de către poterași, să scie că pentru aceea sunt trimis a le descoperi dreptatea și a le împlini prădile? și câți au venit am urmat luminată poruncă cu împlinire, iară acești jăluitori, nici de cum n'au venit, nici de vinovați nimeni nu i-au dat, și pentru acésta nu lipsesc a însciința Înălțimei tale. — 1795, Ghenaru 23.

Șerbanu Andrei Medelniceru.

Cod. XXVIII, pag. 93.

Slugerulu Miho Stiucă cu Chiriacu Buluc-Bază pentru un Capodu.

Io Alecsandru Cost. Moruzi Voiv. Boj. Milos.

Romîind fără de cuvînt de apelație Slugerul Miho Stiucă, după cum și adevînta sa în scrisu sub iscalitură-i au dat la logofetia Divanulu Domniei mele, întărim anaforaoa Dumnéloru veliților boeri ca să aibă Chiriacu bună pace. — 1795. Febr. 1.

têrgoveții au urmărită despăgubirea loră de la ună slujbașă pe care-lă bănuiaă că ar fi dată focă. Nu mai puțină insemnate sunt actele din

Pré Înălțate Dómne,

Pe acósta alegere a judecătēi departamentului nerēmăindă odilnitiă Slu-gerulă Miho Știucă, vătavă de Divană, din luminată porunca Măriei tale, l'amă adusă și înaintea noastră față cu Chiriaciă Buluciă-Baș, unde după cercetarea ce făcum și noi asupra acestei pricină, în cea de pe urmă, însuși Slugerulă cu-noscēndă că nu are nică o dreptate la cererea ce face de la Chiriaciă de aceliă capodu, se va *aiestisi* a nu-lă mai cere, după care și rēmăne Chiriaciă a fi în pace și nesuperată; iară hotărîrea cea de săvērșită rēmăne a se face de către Înălțimea ta. — 1795, Ian. 29.

Vel Bană Brâncovēnu. Vel Log. Filipescu. Vel Vorn. Slătînēnu. Vel Log. Stirbeiu.

Cod. XXVIII, pag. 93.

Anaforaoa ce s'aă făcutu în dosulă jălbei Anastasiei Fălcoiencei pentru ca sa apuce pe cei datori rēposatului Vornicu Prășcovēnu sa se împlinēscă bană jăluitōrei (urmēcă întrōgă anaforaoa în grecesce).

Io Alexandru Constantină Moruzi Vvd.

Cinstită și credinciosă boerule Alexandre Calfoglu, caimacamulă Craio-vei, fiind-că tōte surorile celea-l-alte făcură arētare, dupe cum voi vedea mă josă, cum-că și zapisele datoriiloră dimpreună cu nahtulă de *bană* se află la Clucerōsa, poruncină Dumitale ca luându-se de la Clucerōsa zapisele datoriei, să apucă D-ta prin cercetare de judecată să împlinēscă de la acei ce sunt da-tori după zapisele loră, din cară să faci tacsilă dreptulă Medelniceresei jălui-tōrei, dupe hotărîre, prin zapiliculă slugei Domniei mele, aprodă Vatășescu — 1795, Febr. 8.

Vel Logof.

Ascultândă luminată porunca Măriei tale de la acóstă jalbă, insciințămă Înălțimei tale, că dintr'o catagrafie ce de mă d'înainte ne-au intratu în mână, se vede că rēposatulă Vornicu Stefană Prășcovēnulă. . . . . și câte fiice de ale reposatului tōte dīcu că sunt în zapisele altei suroră a Dumnōloră Clucerōsa Dumitrache Iarfara, ce se află la Craiova; iară suma ce s'aă hotărîtă de Măria ta ca să ice jăluitōrea sunt taleră 7000; de acósta insciințămă Înălțimei tale. — 1795, Februar. 2.

Biv. vel Bană. R. G. biv. vel Log. A. I. Cluceru.

Tal. 9875 cu zapise pe la ună alțiă	} In nahtă.
225 galbenă împērătescă	
22 galbenă venetică	
260 bană nemțescă	

Cod. XXVIII, pag. 97.

1793, Maiŭ, din carŭ se vede că deşi cununiile şi divorŭturile erau de dreptŭ bisericescŭ, totuşi Domnitorulŭ ŭşi reserva dreptulŭ de apelŭ şi de intervenire. Din actulŭ de la Iulie 1793 se va confirma informaŭiunea, că, *pereusiile*, adecă clironomiile ce nu reveniaŭ directŭ părinŭilorŭ, ori fiilorŭ mortuluŭ, se făceŭ in 3 părŭi, din carŭ una se vĕrsa in cutia milelorŭ. Pereusiile se recunoscĕŭ şi la copiii adoptivi, chiar dĕcă aceia erau dintre ŭigani. Proprietăŭile dotale erau nealie-nabile, dar din acte ce se potŭ ceti in anexele generale la capitolulu justiiĕi, se va afla, că cu invoieea Domnitoruluŭ (in 9 Augustŭ 1793) s'a pututŭ inlocui o proprietate dotală cu o nouă cumpĕrătură, făcută in anume condiŭiunŭ. Cum o femeie divorŭtată de soŭulu ei, — cānd mai alesŭ acela era din vestitulŭ nĕmŭ Filipescu, — pĕte reintra in *venitulŭ* dotalŭ şi in ce condiŭiunŭ pĕte ea fi şi epitĕpa minorilorŭ copii, se va vedĕ din alte acte, din Iulie 1793, ce reproducemŭ in anexele generale ale capitoluluŭ nostru acesta. Din alte acte, totŭ din 1793, se pĕte vedĕ aplicaŭiunea de *paragrafiŭ*.

Insemnăteea justiiĕi se vede mare chiar faŭă cu Biserica. Amŭ veŭutŭ intervenindŭ Domnitorulŭ in procese de divorŭŭ. In acte din anexe se va vedĕ cum *unŭ protopopŭ* este adusŭ cu mumbaşiru, la infăŭişări de procese. Procesele dintre monastiri şi particulari nu sunt influenŭate de faptulŭ că una din părŭi e o monastire. Vĕdă-se, bună-ŕă, actele relative la procesulŭ dintre Monastirea St. Iŕnŭ de la Focşani cu chiriaşii unorŭ prăvălii ale ei; vĕdă-se actulu din 1794, Aprilie 17, prin care Monastirea Glavaciocŭ este condamnată a perde 60 taleri din 65 cu carŭ vĕnduse luŭ Anastasie Ionitis dreptulŭ de a ŭine băcănie şi cărciumă pe moşia sa Cernătescŭ şi apoi mai cedase acestu dreptŭ şi la altulu; şi procesulŭ luŭ Socol cu Monastirea Radu-Vodă, din N-bre 1793. S'a invelitŭ din nou M-rea Mihaŭ-Vodă; meşterulŭ a fostŭ denunŭtatŭ că a găsitŭ nisce averi in coperiş. De aci procesu, care se pĕte vedĕ totu in anexele capitoluluŭ Bisericeii.

Fŕte curiose sunt nisce catagrafiŭ de lucruri din o clironomie... dar lectorulŭ, doritorŭ de a cunĕsce mersulŭ justiiĕi sub Alexandru Moruŭzi, va putea insuşi să-şŭ dea sĕmă de acĕsta din documentele ce le publicămŭ in anexe.

XIV.

Comerŭă, industrie, bresle, poşte, etc.

Numerĕse acte ce posedemŭ de la Alecsandru Moruŭzi cu referinŭă la acestŭ capitolŭ alŭ lucrărei nĕstre, ni-lŭ arĕtă să fie fostŭ unŭ

Domnă care a înțelesă importanța comerțului și a industriei naționale. A. Moruzi a purtat atențiunea sa asupra Nizamului, de care aiurea amă vorbită și prin care în urma păcei de la Kuciuc-Kainargi, Turcii au fostă opriți de a mai intra în țără, decât numai cu speciale permisiuni. Moruzi a urmărită egalmente netreccrea fără de învoire a cerealelor și vitelor peste Dunăre. Din acestă punctă de vedere este cu deosebită atențiune asupra *djelepiloră*, cari adună oă pentru Țarigradă. Pre acești negreșită îi ajuta în împlinirea misiunei loră, cu atât mai bucurosă că djelepi erau creștini, organizați sub ună șefă seă *bașă*.¹

Dămă în note aci unele acte cari ne arătă, că dacă pe djelepi Moruzi îi ajuta întru îndeplinirea chemărei loră, pedepsia însă răă pe toți acei cari, fie țărani, boeri seă impiegați ajutaă, ori călcău, înșiși Nizamulă contra Turciloră.²

1. Iată o carte de scutire a lui Nicola Djelep-bașa peste 11 județe:

Zemb. Vlahscoie. Fiindă-că Bașă Gelepiloră pentru slujba cu care se orânduiesce la tréba oiloră de trebuința Țarigradului, atât aici până a se strânge, i la pornitulă și la chivernisitulă mergerei cu înlesnire la drumă, cât și în Țarigradă, până a se face teslimă la vremea acea orânduită suma deplină, au avută mila Domnăscă prin cărțile fraților Domni de mai naintea noastră precumă ne-amă piroforisită din condica Divanului, cât și prin cartea Domniei mele de la létă 1793 Aprilă 19, a scuti la vremea erbăritului oă noue-spre-đece miă, la care acéstă epistăse aflându-se acumă Nicola Gelepulă rânduită la unspre-đece județe pentru strângerea oiloră de tréba Țarigradului, făcută rugăciune Domniei mele prin jalbă, ca să-lă miluimă cu acéstă scutélă de oă; decă ca să-și pue tótă silința de a nu se face vre-ună cusură la acéstă tréba delicată cu care este însărcinată de către Domnia mea, spre a respunde la vreme suma oiloră cea orânduită care se cere de a se face teslimă la Țarigradă, amă bine-voită și amă dată acéstă Domnăscă noastră carte Nicolă Bașulă Gelepiloră, ca să aibă a scuti de erbărită oă nouă-spre-zece miă, la vremea erbăritului, precumă au avută și cei mai naintea lui, pentru care poruncimă Domnia mea și vouă erbariloră, ca să nu faceți superare de erbărită pe acéstă sumă de oă, ci să le dați bună pace. — 1795, Aprilă 17.

2. *Anaforaoa pentru nisce locuitori dela Gaujani ce au trecutu zacherea în țera turcăscă.*

Io Alecsandru Costandinu Moruzi Vvd.

După rugăciunea ce deosebită și prin cuvântă făcută aci Domniei mele, dumnolui vel Spătară, pentru ertăciunea loră, ca pentru ună lucru făcută, iată ne-amă milostivită Domnia mea acéstă dată și-î ertămă de altă pedopsă, fără numai pentru zapciă, poruncimă să plătăscă amândouă trepedele la doi mum-bășiri ce au fostă, câte taleri đece, și să lipsăscă și din tréba zapciretului de

Dacă cu aceste măsuri Alexandru Moruzi protegia pe locuitori în

acum înainte cu totu; pentru care D-ta vel Vist. să faci porunca Domniei mele către Ispravnicul judefului de a lipsi, precum și pentru băcani iarăși să faci porunca Domniei mele de a-î muta din acei sat, iar pentru acela odobașa cu neferi lū poruncimū dumatle vel Hatmane, să-lū lipsiți dintr'acéstă plată. — 1793, Maiū 9.

Vel Logof.

Prea Înălțate Dōmne,

Din luminată porunca Înălțimei tale amū făcutū cercetare de grăulū ce aū vëndutū locuitoriī din satulū Găujenī la caice turcesci de decindō, și m'amū domeritū că cu adevēratū aū vëndutū, căci ântēiū satulū Găujenī aū mărturisitū singuri, că aū vëndutū unulū o chilă, altulū douē, pentru care-mī arōtī că socotēla acesteī sume de grău ce s'aū vëndutū mai pe largū o scie Hatmetu odobașa cu unū neferū alū lū, că prin marafetulū lū s'aū vëndutū și elū în loci sū păzēscā de a lāsa sū se apropie caiculū de țēra turc'scā acolo la margine, elu care spondarisindū cu Turciī aū dusū caicele acoela și altū mijlocitorū, fiind luatū grău de la dēnsiī și de la caicele acelea, cu tōte acestea, grău cum că s'aū vëndutū de către acești sātenī nu este tăgăduire, pe zapciu plășei cu tōte că slujitoriī de la Cacaleți aū mărturisitū înaintea mea, că aū vëndutū grău și elū și iucā ei vedēndu-lū pe elū că aū vëndutū, de aceea s'aū îndemnatū a vinde; căpitanī ce aū fostū mumbașiriī în douē rânduri pentru aceste pricinī, iarăși așia arētarā, că s'aū încredințatū, că aū vëndutū și zapciu; elū însă cu totulū se apera și tăgăduesce dīcēndū cunicā puținū grău stricatū ce aū avutū l'aū vëndutū la unū pamēntēniī dincolo din Găujanī, ca să-lū facā rachiū și sātenīi din Găujanī iarași aș . . . . darā nu potū să dīci de facū acéstă aretare, căci se aflā altū zapciu acolo, darā cum-cā grău s'au vëndutū până acum nu este o îndoialā și cumcā toți sunt învinovățiți la aceste pricinī, este lucru de fațā; darā ca unū lucru ce nu-și avea până acumū nizamulū pusū în lucrare, rămāne la milostivirea Māriei tale de a fi trecute cu vederea astā-datā sōū nu. Nizamulū ce acum s'aū datū la acéstă pricinā din partea mea, este acesta: căpitanulū dela Cacaleți și slujitoriī lū s'au pedepsitū cu bătaie, satulū Găujanī ce era poporū alū căpitāniei Cacalețitorū, l'amū datū poporulū căpitāniei Odivoiu, și aflāndu-se căpitanulū Odivoiu aicea, i-amū datū tōte povățuirile, cum se urmeze de acum înainte. Nizamulū ce se cuvine a se mai face este acesta: Ahmedu odobașa și cu neferulū acela de tot să lipsēscā dintr'acea plasā și celū ce se va orāndiū să nu se mai amestece în trebile țēranilorū; pentru bacaniī ce sunt acoela, care aū fostū odatā streiniī, și acum sunt pamēntenī, de este unū anū încōce, fiindū împotriva nizamulū Spātariei, căci cu numire de băcānie strīngū untū și-lū vëndū în țēra turc'scā, sa se scađā satulū Gaujanī cu dajdia lorū; tōte acestea într'acelașū chip se parurā cuviinciōse, la puținā socotēla mea; iarā hotārirēa cea de sāvērșitū rămāne a se face de către Māria ta. — 1793, Maiū 9.

Alū Mariei tale prea plecatū slugă, *Ienache Vacărescu*, vel Spat.

genere, orî comercianții români în contra abuzurilor turcesci, pe de

Davaua ce aŭ făcutu Havăzŭ aga zabitu Olteniței asupra cămărașului Anghelŭ pentru pricina ce s'au întemplatŭ.

Io Alecsandru Cost. Moruzi Vvd.

Măcarŭ că fapta numituluŭ Anghelŭ este vrednică de mare pedôpsă, do acôstă dată 'lŭ osândimŭ să se pedepsescă cu o sută toiage pe tălpi la pórta curtei Domniei mele, și lipsitŭ fiindŭ de slujba cămărașiei, să se trimiță surghiunŭ la mōnastirea Snagovŭ; pentru care-ți poruncimŭ vâtafe de aprođi să le sêvêrșesci acestea. — 1793, Augustŭ 22.

Vel Logof.

Pré Înălțate Dōmne,

Pentru davaua D-sale Havăzŭ agă zabitu Olteniței, ce aŭ făcutu asupra cămărașuluŭ și asupra luŭ Vladŭ căpitanŭ, Spătariŭ de la Olteniță, cumcă ei aŭ datŭ cărți odobașei alŭ sêŭ, ca viindŭ la Bucuresci să cōră zabiticuluŭ Olteniței și cum că până își întōrce pe odobașa din cale cu acele cărți, iară numiții aŭ trimesŭ omienŭ în acea parte la Turtucaia de aŭ adusŭ Turci diucōce la Oltenița, unde mai ântêiŭ cuprindendŭ pe neferiŭ ce-ŭ avea acolo, apoi sosindŭ și însuși fără de veste l'aŭ cuprinsŭ Turciŭ și l-aŭ legatŭ și l-aŭ bătutŭ, cu luminată porunca Măriei tale aŭ fostŭ orânduitŭ D-luŭ alŭ 2-lea portariŭ ca să facă cercetare la fața loculuŭ, și pe celŭ vinovatŭ să-lŭ aducă la Măria ta; decŭ aducendŭ mumbașiruluŭ pe numiții Anghelŭ Cămărașuluŭ și Vladŭ căpitanŭ, și cărțile ce le-aŭ gătitŭ numitulŭ zabitu dupe luminată porunca Măriei tale, aŭ înfăoșatŭ orânduituluŭ mumbașirŭ pe câte-și trei înaintea noastră spre cercetare și mai ântêiŭ pe Vladŭ căpitanŭ l'amŭ întreatŭ ce are a đice la aceea și cât pentru cărți că aŭ scrisŭ n'aŭ tăgădnitŭ, iar pentru chiāmarea Turcilorŭ de la Turtucaia de tot se apără că n'are de scire nimiciŭ, fără numai dete acestŭ taceriŭ în scrisŭ adică, că la 17 ale lunei acesteia aŭ vêdutiŭ 17 Turci turtucăienŭ viindŭ dreptŭ la cămărașie, unde mergendŭ și elŭ ca să cerceteze prin cămărași cine sunt acei Turci, și ce caută? și întrebândŭ pe Anghelŭ cămărașuluŭ ŭ-aŭ rēspunsŭ cumcă ŭ-aŭ trimesŭ Hagi Mehmetŭ Aga Ciumbrnciuluŭ, ca să fie de pază cămărașiei, iară pe la vreme de chindie viindŭ și Havăzŭ zabitulŭ cu unŭ meșterŭ de unde aŭ fostŭ dusŭ, aŭ vêdutŭ pe acei 10 Turci turtucăeni sculându-se deodată asupra numituluŭ zabitu, și bătându-lŭ întrea unde este odobașa? orŭ l-aŭ omorîtŭ? și peste douē cēsuri viindŭ și odobașa s'aŭ potolitŭ pricina. Alŭ doilea amŭ întreatŭ și pe Anghelŭ cămărașuluŭ ce are a rēspunde? și de tot s'aŭ aperițŭ, că nici carte n'aŭ datŭ odobașa, nici l-aŭ trinisŭ elŭ ca să chiāme pe Turci de la Turtucaia, ci unŭ frate a celuiŭ odobașa aŭ mersŭ de ŭ-aŭ chiāmatŭ, fiindŭ-ŭ tēmă să nu pătimescă frate-seŭ de către zabitulŭ seŭ; anŭ cerutŭ cărțile ce s'aŭ cerutŭ la acelŭ odobașa, care arētându-ni-se, amŭ găsitŭ numai douē, cele scrise de căpitanŭ, fiind-că pre noi amēndonē slugile Măriei tōle întru care arētă cum-că ŭ-aŭ spusŭ numitulŭ zabitu că nu va să se schimbe, ŭ đice că schimbându-se bine ar fi să rēmăe în locŭ Ibrahimŭ odobașa alŭ numituluŭ zabitu, fiindŭ omŭ blândŭ și petrece bine cu toțiŭ, și măcarŭ că alte cărți nu s'aŭ mai găsitŭ asupra acesteŭ pricinŭ, cum și

altă parte Moruzi reîntăria familiei sale hrisovulu datū de Ipsilante lui Enache Moruzi, vel Vornicū de țera de susū, pentru stăpânirea Ploeshilorū, hrisovū desființatū de N. Mavrogheni. Prin hrisovulu

Anghelū cāmărașulū cu tôte că se apără că n'a trimesū elū ca să vie Turcī de la Turtucaia, dară atāt Vladū căpitanū ȑice că și cu povața lui Anghelū cāmărașulū aū trimisū de i-aū chiămatū pe Turtucăenī, dară și însuși numitulū cāmărașū Anghelū i-aū spusū că elū i-aū chiămatū fiindu-i frica, decī numitulū Anghelū cumcă se învinovățcă și se osândesce spre pedōpsă este lucru vedutū, de vreme ce aū îndrăznitū să aducă Turcī asupra zabitulū Măriei tale; ci pedōpsa lui rămāne la drēpta hotărīre a Măriei tale; nu se învinovățcă însă mai puțin și acei Turcī Turtucăenī, ce aū îndrăznitū să calce în țora Măriei tale, și să ridice arma asupra zabitulū Măriei tale, pe vorba unuī cāmărașū, în vreme ce acelu zabitū este orānduitū să păzescă acea margine de beșli și de fapte le lorū cele netrebnice ca acestea; ci și pentru acēsta nădăjduimū, că cu ajutorulū și luźmetulū Mărei tale li se va face și acestora căzuta pedōpsa, pentru a se păzi dreptulū patrioi nōstre, și canōnele nizamulū, după cuprinderea împēratescilorū poruncī; ci de cercetarea ce amū făcutū de tōtă curgerea acesteī pricinī, priur'acēstā a nōstrā prea plecatā anafora, arētāmū Măriei tōle; iar hotărīrea rămāne a se face de către Înălțimea ta. — 1793, Augustū 22.

Ai Măriei tōle prea plecate slugī: *Ienache* vel Spāt. *Nicolache* Hatmanū.

Cod. XXIV, Fila 368, 369. 370.

Anafora pentru ca să se ridice pe unū Tudose cu familia lui su-lu ducă la Tērgoviște . . . . (ruptă fōia).

Io Alecsandru Costandinū Moruzi Vod.

Dumnōta vel Spāt. să trimeți zapiū spătărescū, să ridice pe acostū Tudose cu familia și cu tôte ale lui să-lū ducă la Tērgoviște, unde poruncinū D-vōstrā Ispravnicilorū Dâmboviței să-lū aședăți cu numele lui la dajdie într'acelu județū, și să-lū aședăți la Visteria Douniei mele, și în loculū lui la slujbā poruncinū Dumnōvōstrā Ispravnicilorū de Vlașca să dați pe acelu *Murza* cu carele să fiți scăduți la dajdie, însciințādu și aretāndu porunca acēsta la visteria Douniei mele spre a se scādea cu numele lui. — 1793, Octombrie 5.

Prea Înălțate Dōmne,

Unū Teodosie sin Ivano ce aū fostū ceașū de slujitorī la căpitānia Daia sud. Vlașca, fiindū omū cu urmări netrebnice la ale nizamulū orāndueli, și fiind-cā acea căpitānie este de margine, împotriva serhatulū Giurginlui, acestu ceașū de slujitorī datoria aū fostū ca mai vērtosū să se afle silitorū cu pazī la ale nizamulū trebei și priciniei, ca să iōe pildā și cei-l-alti slujitorī și locuitorī în potrivā, să nu facā și alți mai multe pricinuri împotriva nizamulū; de aceea găsescū cu cale să fie luminată porunca Măriei tale, ca numitulū Teodosie să se ridice de acolo cu familia, și tôte ce este ale lui, și să se mite la Tērgoviște în județulū Dâmbovița, unde să se incarce județulū cu numele lui la dajdie, și în loculū lui să se dōe un *Mărza*, carele iarāși ceașū de slujitorī fiindū la numita căpitānie, de astā primăverī s'aū datū la dajdie, prin aretarea

acesta, din 24 Maiu 1793, contra-semnată de boerii din Divană, oraşul înfiinţat de Mihai-Vitezul devine iar proprietate privată, cu toată lupta susţinută de Ploesteni în trecut şi care se va repeta şi în viitor. ¹

nea ce amă făcută către Măria ta numai pentru că ai fostă amestecată la trôbă şi pentru atâtă s'au fostă dată la dajdie, şi pentru numele lui încărcându-se judeţul Dâmboviţa, pentru Tudosie ce ai fostă ceauş şi să dăe la dajdie la acelă judeţ, să se descarce judeţul Vlăscei, şi acestă Mărzea să rămăe în locul lui Tudosie să slujescă la căpitănie; iar hotărîrea cea de săvêşit rămăne la Măria ta.

Ienache, vel Spătară.

Cod. XXIV, fila 456,

1. *Hrisovul Dumnelui Vorniculă Moruzi pentru moşia Ploestă.*

De vreme ce după asemănarea nevêdutei întocmiri a celor ceresci şi celor pămîntesci, ai luată buna orânduială şi bunul aşedămintă, că dăce Dumneşei în sfânta şi Dumneşiasca scriptură: prin mine Împăraţi împăraşesc şi Domni stăpânesc, căroră li s'au hărăzit de la Dumneşei a griji pentru buna stare a celor lumesci într'amendouă chipurile, adevă bisericesce şi politicesce, iar mai ales şi ântăi a fi supuş la Dumneşiescile pravile, ca printr'însele să lucreze celea folositoare de obşte nămului omenesc, dândă tuturor celea după vrednicie, căci după cuvântul înţeleptului Platon mare nedreptate este să se arăte cinevaş dreptă, fără de a fi; decă după Dumneşiesca pildă a sfinteî Evaugheli, întru care Domnul ai încredinţat *talantulu* slugilor sale celor bune, judecămă cu dreptulă, a împărtăşi cu celea ce avemă acum în mână pe fieş-care după slujba sa, poruncindu-le a rămăne neclătită şi nevătămată întru stăpânirea nămului loră, ca unora ce bine metahirisescă facerile de bine, căci de este cu dreptulă să se ajute toţi scăpătaşi, cu cât mai vârtosă ar fi mai cu dreptate, urmândă Dumneşiescilor şi apostolicescilor pravili, să păzimă bunătatea luminosă, cu atât mai multă cât împotrivirile s'ar înmulţi din réua nărvire ce sălăsluesce întru cei răi; pentru aceea şi ôreş-carele ântăi bărbat de cinste, de nămă împăraşesc, mică lucruri cersindă, s'au câştigat de la Alecsandru Machedonénulă, dregătoria strămoşilor lui, căci ciue caută pe cei vrednici laudă lui 'şi dobândesce, cum şi Darie stăpânitorul Persiloră cu mare cuviinţă fiindă asupra facerilor de bine, ai dăsi că mai împăraşescă lucru este a adăuga, decă a scădea; pentru acesta dar câte ai hărăzită cei mai d'înaintea noastră fraţi Domni, celor ce ai împărtăşire la celea politicesci, întru celea de frunte obraze, cu atâtă pentru strălucirea nămului, cât pentru resplătirea slujbeloră, ca vâdândă cei-l-ai de obşte să urmeze faptelor loră, şi noi întărîmă acelea daruri şi haruri, ca să rămăne nemişcate şi nestrămutate, resplătindă ostenele celea către patria loră, şi cei de acum către noi cu credinţă, şi cu tôte că se cuvine să aibă ôreş-ce mai multă decă acestea haruri, acela ce cu nestrămutare este cu totulă şi cu totulă dată la bunătatea şi politicoasă dreptatea ômeniloră, ca întru aceştă chipă voinţa obrazului ace-luia, avândă ajutorulă pricinile celor din afară bunătaşi nezătăgnită îşi arăta prin agonisele sufletesci, poruirile către celea bune; învrednicindu-ne dară milostivulă Dumneşei şi cu Domnia acesteî ţeri pravoslavnice, amă socotită

Naturile de asemenea nu puțin, alătura cu monopolurile, continuă sub Alexandru Moruzi, să paralizeze în cât-va comerțul

acostea ca o datorie netăgăduită a oblăduirei, și găsiindă totă moșia Ploești, i cu satele ce se află pe deusa hărăzită de Domnia sa fratele Alexandru Vodă Ipsilante, după volnicia ce au Domni pe lucrurile Domnesci slobode, la Dum-nolui ciustitul și credinciosul boerul Domniei mele Ienache Moruzi vel Vornic de țera de sus întru desăvârșita-i stăpânirea Dumisale, precum din hrisovul Domniei sale de la lét 1775 ne adevărim, cum și Domnia sa reposatul Nicolae Vodă Caragea cu aceeași volnicie Domnescă au întărit și au hărăzită această moșie Ploești și cu totu orașul iarăși întru desăvârșita stăpânirea D-lui Vornicului, după celea cu amăruntul cercetări ce au făcut Domnia sa atât în fața locului cât și la divanu orașenilor de acolo, precum iar din hrisovul Domniei sale, cu lét 1782, ne pliroforisim, care acosta danie au mai întărit-o și Domnia sa fratele Mihail Vodă Suțulu în Domnia d'ântei, prin hrisovul care-lu vedum cu létul 1783, lăsându și moșia și orașul cu toate veniturile, după privilegiuri ce au alți stăpâni întru desăvârșita stăpânirea Dumnelui, când viind orașenii din Ploești cu jalbă și cerându slobodea ceea-ce au avut mai înainte, Domnia sa i-au rânduit în cercetarea spre a se dovedi, câți și cari se trag din nămurile celea adevărate vechi, Călărași-Roși și Cămarășei, și pe liude nouă-spre-dece, ce s'au dovedit și s'au însemnat numele lor în scris prin catastihlă iscălită la Divan, au făcut Domnia sa privilegheați ca să nu deă dijmă seă clacă, și așa s'au urmat până când au venit Mavrogheni cu Domnia aicea în țera, când măcar că fără de cuvânt au anerisită acel har cu s'au găsit de trei Domni și isterisind pe D-lui mai sus numitul boer de orașul Ploestilor, au dat hrisovul tuturor orașenilor din numitul oraș împotriva de obște a fi privilegheați, și celor ce s'au cădută, și celor ce nu s'au cădută, cu care au dată pricină orașenilor de a porni jalbă și în dălele Măriei sale Mihail Vodă Suțulu întru ală douilea Domnie; dară fiind-că cu prea înaltă poruncă împărătescă pecetea lui Mavrogheni s'au anerisită, nu s'au finnt în sôma, dându hrisovul Domniei sale de ală douilea ot lét 1792, cu care anerisese acel hrisov și întăresce iarăși darul Dumnelui, după cum și mai înainte la cei-l-alți frați Domni s'au urmat; acum dară orașenii ce sunt ședători acolo pe acea moșie, venit-au cu jalbă și la Domnia mea cerându orașul cu totul în stăpânirea lor, și măcar că acest dar ce s'au hărăzită Dumnelui Vornicului este forte cu dreptate, și după vrednicie aflându-se Dumnelui de nômă prea slăvit și căsătorit într'acostă țera și fără avut de moși cu care să potă ținea casele boeresci într'acostă pământ; noi dară nu ne-am grăbit cu a întări acest dar după dreptate dară fără a nu cerceta mai ântei, ci am înfățișat la Divan înaintea Domniei mele cu Dumnelui Vornicului Moruzi, nude după ce am citit hrisovul ce are D-lui Vornicului, carele arătăm mai sus, ană cerut la orașeni să ne arăte și ei hrisovele de la Domni vechi, ca să vedem de au fost hărăzită lor moșia acosta mai de nainte, ca cu acosta să cunoșcem de au putut Domnia sa Alexandru Vodă Ipsilante a face cu cale harul acesta la D-lui Vornicului seă nu? și năcar că numai nise copii de poruncă Domnesci vechi ale Domniei sale Matei Vodă Basarab, și a Domniei sale Grigore Vodă Ghica, ncăredințate și neadeverite de nimeni, ne arătară, dar cetindu-le Domnia mea cu amăruntul am vedut că nici într'una nu cuprinde c'a fost și moșia cu pământul diuprenuă dată

orașelor. La anexele acestui capitol, cetitorul va afla o serie de acțe relative la narturi și monopoluri. Aci în note aducem numai câte-va

loru ca să o stăpânescă, ci împotrivă o numesc prin toate cărțile totu slobodă, Domnăscă, și numai hrana să și-o facă Călărași, Roși și Cămărășei pe dânsa, fără dijnă și fără de clacă, nici că scrie într'acelea copii de a fi privilegheați pe lângă Călărași, Roși și Cămărășei și alți orașeni toți veri-căți voru fi, și se voru aduna străini după vremi în Ploestî cu locuința, și pe acelea liude nouă-spre-dece ce s'au doveditu că se tragă cu adevăratu dintr'acelea nămurî, atât la cercetările fraților Domni, după cum mai arătăm, cum și la cercetarea ce și Domnia mea cu amăruntul amă făcutu în Divan, i-amă lăsatu privilegiat, ca să nu dea nici clacă, nici dijmă, după cuprinderea cărților Domniei mele ce s'au datu la înăile lor. Așa dar, plioforisindu-ne Domnia mea că, ca unu lucru slobodă Domnăscă, au pututu și au avutu volnicie numitul fratele Domn Alexandru Vodă Ipsilante a hărăzi unde au fostu buna-voința Domniei sale, care haru ce s'au făcutu odată cu dreptu cuvântu alu volniciei ce au avutu, neputându cei din urmă a-lu anerisi fără pricină vrednică, și încă întărindu-lu în urmă reposatul Nicolae Vodă Caragea, cum și Domnia sa Mihai Vodă Suțulu, întru amândouă Domniile, n'amă pututu Domnia mea acun cu cuvântu dreptu a strica patru hrisove a trei frați Domni, ci amă întăritu și Domnia mea acelu după cuviința haru și stăpânirea Dumnelui Vornicului, atât pe orașu, cât și pe moșie, i pe satele celea ce se află pe dânsa, spre a fi desăvârșitu stăpân, luându de la toți cei-l-alți dijma, claca, adetulu privilegiilor, după aședământulu ce va face Dumnelui, vândându numai vinurile și rachiurile Dumnelui după privilegiurile ce au toți stăpânii moșilor, și amă datu la mâile Dumnelui hrisovulu Domniei mele pentru stăpânirea și volnicia Dumnelui cinstitului și credinciosu boerulu Domniei mele Ienache Moruzi vel Vornicu de țera de susu, nu numai pe moșie, ci și pe orașulu Ploestî, ca întru toate și întocmai să urmeze cu stăpânirea după acelea hrisove ale fraților Domni de mai înainte, și să aibă toate veniturile și folosurile pe deplin, precum s'au întocmitu și s'au hotărîtu de Domnia lor și de noi; căreia hotărîri poruncim Domnia mea și ispravnicilor ot. Prahova, să supue pe Ploesteni, și fără de voia lor a fi următori, citind hrisovulu Domniei mele în auzulu tuturoru de obște la orașu, spre a înțelege, ca să scie hotărîrea, și spre a se astâmpăra pricinuitoři de jălbi și amestecături; asemenea să aibă Dumnelui întru acestu mai susu numitu orașu Ploestî patru scaune de carne scutite și apărute de erbăritu, de fumăritu, de vamă și de toate angariile ce dau alte scaune, pentru că acestu privilegiu lu are Dumnelui, atât de la Domnia sa fratele reposatu Nicolae Vodă Caragea, i prin cartea Domniei sale Mihai Vodă Suțulu de la întăia Domnie cu lôt 1783, Mart. 2. Așisderea să aibă volnicie a face pe acosta mai susu moșie a Dumisale tîrgu în fieș-care anu odată, la 23 zile ale lunei lui Aprilu, în dioa sfântulu Gheorghe, care tîrgu se fie o săptămână de rîndu, și la acestu tîrgu să nu se amestice nici ispravnicu, nici vameșu, nici alți omeni Domnăscu întru nimicu, ci să aibă D-lui a lua vama cea obicnuită și celea-l-alte obiceiuri la tîrgulu acesta, după cum să iaș și la alte asemenea tîrguri, cum și vinu i rachiu să nu fie volnicu a vinde la acestu tîrgu întru acosta săptămână fără scirea omulu Dumisale, pentru că și acosta voie o are Dumnelui dată și întărită, atât iarăși prin cartea Dumisale reposatul Nicolae Caragea, i priu cartea Domniei sale Mihai Vodă Suțulu de la întăia Domnie,

și anume: Anaforaoa lui Enache Văcărescu și a altorū divaniți, provocată de jalba neguțitorilor pământeni, pentru pricina luminărilor. Se fixeză nartulū de 23 de parale oca de luminări și diverse regule în privința adunărei seului din județe și de pe la măcelarii din orașū. ¹

cât și prin hrisovulū totū alū Domniei sale de la a doua Domnie; deosebitu de acestea, mai întărimū Domnia mea printr'acestū Domnesculū nostru hrisovū, darulū ce aū mai avutū Dumnolūi, prin două cărți ale Dumisale fratele Mihaiu Vodă Suțulū, de la ântēia Domnie, i prin hrisovulū totū alū Dumisale de alū douilea Domnie, pentru totă vătășia țiganilor Domnesci ce se afla la Ploești în sud. Prahova, ca să-i fie Dumnolūi clăcuiți ca unū darū după dreptate și după cuviință, ca să-i aibă a-i ținea și a-i stăpâni pre ei, nevestele lorū, copiii lorū, atât Dumnolūi, coconii Dumnolūi și totū nōmulū Dumnolūi, cu bună pace și nōstrēnutați, și când dintr'acostă vătășie de țiganī ce se arōtā mai susū se va întēpla a lua cu cununie țiganū pre țigancă, sōū țigancă pre țiganū din alți țiganī Domnesci, să remāe și aceia iarāși Dumnolūi, fără a i se cere schimbū de către nimenea, pentru că așa se cuprinde și în cărțile fratelulū Mihaiū Vodă de mai nainte ce le are Dumnolūi, adevēindū hrisovulū acōsta cu însăși credința Domniei mele Io Alexandru Costandinū Moruzi Voivodū, și cu credința prea iubiților Domniei mele fiī: Costandinū Vvd. Nicolae Vvd. Dumitrașco Vvd. și cu totū sfatulū cinstiților și credincioși boerilorū celorū marī aī Divanulū Domniei mele: Nicolae Brâncovōnu, vel Vist. Dumitrașco Racoviță, vel Banū. Ianache Văcărescu, vel Spăt. Manolache Brâncovōnu, vel Vorn. de țōra de josū. Manolache Crețulescu vel Vorn. Nicolae Filipescu, vel Vorn. Costache Ghica, vel Log. de țōra de susū. Scarlatū Ghica, vel Log. de țōra de josū. Nicolae Hangerlāu, vel Hetm. Dumitrache Manu, vel Post. Isac Ralot, vel Clucerū. Dumitrache Schina, vel Comis. Nicolae Racoviță, vel Pahar. Iordache Palada, vel Stol. Iordache vel Snj. Dumitrache Costandache, vel P'it. și ispravniculū Scarlatū Ghica, vel Log. de țōra de josū; și s'aū scrisū hrisovulū acesta aici în orașulū scaunulū Domniei mele, Bucuresci, la anulū de la nascērea Domnului Dunneđeū și mântuitorulū nostru Is. Hr. 1793, Maiū 24, de Partenie Monalū Zugrāvulū.

Ord. XXVI, pag. 89.

1. *Anaforaoa Dumnēlorū veliților boeri ce au făcutū la jalba negustorilorū pământeni pentru pricina luminărilor și întărirea Măriei sale lui Voda.*

Io Alex. Cons. Moruzi Voivodū.

Cu șartulū acesta, spre a lipsi adică orânduelile de sēi, (fiindū cunoscută greutatea ce se pricinuesce dintr'acōsta) și cu aceste ponturī care legămū Domnia mea pentru buna orânduială, curățenie și dreptate a politiei, primimu Domnia mea cererea negustorilorū, și dāmū asupră-le luminările de sēu, intr'această chipū adecă: ântēiū lucrarea seului și a luminărilorū să le facă afarā la marginea politiei, iar nu înăuntru, de unde să aducă luminările gata în orașū, unde să fie prāvālīi câte vorū trebni, îndestulū pentru ajungērea și nediscolia depărtărei norodulū; alū doilea, negustoriī aceștia carī iaū asupra lorū

Anaforaoa în dosul jălbei lui Gheorghe și Dimitrie, luminărari,

luminările, să li se scrie numele în condica Visteriei Domniei mele, chezașii unului pe altul, ca să scie fieș-care în parteși că au a răspundo, nu numai pentru sineși, ci și pentru toți; alii treilea, nartul de două-deci și trei de parale ocoa, să urmoze în totă curgerea anului, de plin, cu luminări din destul spre îmbelșugarea obștei, lucrate bine, curate, fără de alte amestecături, și fără de nici o lipsă la dramuri; și alii patrualea, cea mai de pe urmă: orî-ce întâmplare de cusur va fi a lipsei luminărilor, verî a nu fi curate, lucrate biue, întocmai la dramuri, se u a nu păzi vre-una din toate aceste șarturi, ca unii ce după a lor cerere și siguranță ce dau la Domnie, să ió de asupra luminărilor acesti alișverișii vechi alii lor, și se dá asupră-le pentru folosul de obște, să scie că nici o ertare nu vorî avea, când nu le vorî păzi acestea toate, ci vorî fi osândiți și cu pedepsă și cu paguba averei lor; într'acestași chip întărim anaforaoa D-lor veliților boeri și primim provlimata ale negustorilor, și cât se u venit delă județe din orânduia cislă să-lu ió negustorii, afară însă din cât se u dintr'acesta va fi cheltuit cu adevărat luminărari pentru politie, iară pentru seulu ce se va găsi la luminărari, care au a lua tot negustorii, de va fi plătit luminărari nescareva bani po acelu se u înainte, la acei bani să li se deé și dobândă, ca pre lângă meșesugulu și alișverișulu ce-lu isterisesc din beșisnicia lor, să nu fie și păgubiți acum la acéstă schimbare; așisderea și pentru seulu do la măcelari, de au fost obi-ceiulu acesta de a lua numai luminărari, asemenea să urmeze; deci poruncim Domnia mea, D-tale Epistatule alii Agiei, toate acestea să le pu în faptă fără de zăbavă, ca nu cumva în zilele întocmirei acestui nizam să se întâmple vre-o lipsă. — 1793, Decemb. 31.

Vel Logf.

Pré Înălțate Dómne,

Următorii fiind luminății porunci a Măriei tale, ne-am adunat cu toții la un loc și înfățișându înaintea noastră pe toți aceștia jăluitorii negustorii pămăntenii, am intrat în cercetare, ca să ne pliroforosim: întoii de este adevărată provlima ce aréti ei, într'acéstă jalbă, că n'au fost obiceiii mai nainte spre a da ei luminărilor din Bucuresci orânduială de se u pe totu anul, și aducându delă Vist. pe Medelnicerulu Mănăilă Logf. calemulu de capan, ne aréti, că în Domnia Măriei sale Alecsandru Vvd. Ipsilant, au avut luminărari din Bucuresci acestu obicei, de li s'au făcutu orânduială de a lua câte o sumă oca de se u delă negustorii pămăntenii, pentru trebuința politiei, precum din condicile Visteriei în poruncile ce s'au dat după vremi, de la Domnie, se aréti, însă dice că nu în toți anii de rând s'au urmatu acésta, ci numai și numai în anii când au fostu trebuință. După care le-am arétat jăluitorilor negustorii, că a se rădica o peste puțină, fiindu lucru de trebuința politiei, de obște, iară pentru că se făgăduesc ei ca să tie și să primescă asupra lor a implini totă trebuința câtă are politia de luminări de se u, făcându-le cu multu mai curate și mai drepte la cântaru de cât dênși, și să le vênđă după nartu Domnescu și să fie tot-déuna bulucu de luminări, fără de a se face cea mai mică lipsă în politie, la acésta le-am arétat, că cererea lor este primită, fiindu la toate mai cu folosirea obștei; și cu acestu mijloc se ridică și obiceiulu

prin care li se dă voie a cumpăra din țeră, ca monopolu, 500 oca de

do orânduiala ce aū, a da ei seū la lumînărari, însă le-amū arătātū, că seulū aū să-lū cumpere ei de afară cu Rizóbazarū, fără de orânduială dela Domnie, precum i-aū și Capanlăiū și așa aducēndū deosebitū înaintea nōstră pe toți lumînărariū din Bucuresci, i-amū întreatū în douē-trei rēnduri de voiescū a ținea ei lumînările, precum le-aū avutū până acum și a vīdo la obște ocoa de lumiūrari do seū po parale 23, dupē nartulū celū hotăritū de Măria ta? toți cu unū graiū ne-aū datū rēspunsū hotăritū, că nici într'unū chipū nu le dă mânia a vinde lumînările cu acestū prețū; și așa rămāne să fie primită cere-rea jăluitoilorū, lângă care cerere a lorū mai arētāmū Măriei tōle și alte câte-va provlimata ce mai facū, care iarāși le gāsīmū cu cale, și se cuvine a fi primite.

1. Cerū să li se dōe cāt seū aū venitū din județe din orânduita cislă.

2. Cerū să li se dōe tot orī-cāt seū se va gāsi la lumînărari și să-lū plătōscā dupē prețulū ce vorū încredința ei că l'aū cumpēratū.

3. Cerū sorocū de patru-đeci đile în care vreme să se pōtă căpātui de prāvāliū, de cazane și de alte trebuinciose ergaliū și gătire ale lucrārei lumînărilorū și într'acēstā vreme de 40 de đile să li se dōe lorū chiar prāvāliile lumînărarilorū, carī lucrēzā astă-đi, să lucreze ei lumînările într'ēnsele, și să le plătōscā chiria prāvāliei i a cazanelorū, cum și simbria călfilorū, pe cāt se va socoti cu cale, ca să nu se facă cheder la acea din tōte đilele trebuința obștei, și dupē 40 de đile să rămāe prāvāliile și ergaliile iarāși pe sēma lorū adecā a stăpānilorū celorū ce le aū, de nu vorū vrea să le vēndā ergaliile și în prāvālii să facā alto alișverisuri, iar să nu vēndā lumînări, nici să fie altulū nimenea slobodū a vinde lumînări, decât numai tovarāșulū acesta.

4. Acēstā orânduială de nartū, ocoa po parale 23, să li se urmeze numai pe acestū următorū anū ce se începe de la Ghēnarū viitorū lētū 1794, iar pe celā-l-altū anū să li se facā deosebitū nartū, dupē dreptate.

5. Totū seulū de la măcelari să nu aibā voie altū nimeni decât numai jăluitoiri aceștia precum ilū luaū și lumînărariū până acum și din mardana seulū ce va prisosi, să aibā voie a lucra sāpunū precum lucraū și lumînărariū, care aceste tōte cereri ale lorū fiindū cu cale și primite, să fie luminată porunca Măriei tale către Dumnōlūi biv. vel Epistatulū Agiei, ca prin marafetulū D-sale să se pue tōte în lucrare, și să se urmeze în faptā și do Lunī să se începā vēndarea lumînărilorū de către jăluitoiri; iar hotārirea cea desē-vērsitū rămāne a se face de către Înālțimea ta. — 1793, Decem. 30.

Ienache Văcărescu vel Spăt. . . . vel Vorn. . . . vel Logof.

Cod. XXV, fila 211.

Anaforaoa Agiei pentru nartulū lumînărilorū de seū.

Io Alecsandru Constantinū Moruzi Vvd. i gpd. Zem Vlahseoie.

Dupē anaforaoa Dumnōlorū nazirilorū Epitropiei și a Dumnōlūi Epistatulū Agiei, să urmeze acestū nartū de douē-đeci și trei parale ocoa lumînărilorū do seū curatū fără de alte amestecături, însă până la anulū noi, când atunci de se va mai efteni prețulū seulū, să aibā a se face *cisniū*, ci dar Dumnōlūi Epistatulū Agiei, de vreme ce pentru ca să nu pricinuiască nequătōri

cără și apoi a vinde luminările de cără iarăși ca monopol, pe prețu

că au pagubă li s'au făcutu acéstă musaadea, să le dăci și să grijesci ca să lucreze luminări din seii curatū și de plinū, că înpotrivă apoi tôte musaadelele rămân josū. — 1795, Ghen. 26.

Vel Logof.

Pré Înălțate Dômne!

Ascultândū luminatā porunca Măriei tale, ce este datā la anafora D-lorū veliilorū boerī, care prin cercetarea judecāței au așternut-o în dosulū jălbeii luminărilorū celorū vechi, ni se poruncesco și nouă, ca adunându-ne la unū locū, de împreună și cu Dumnolui Epistatulū Agiei, să facemū *cisniū* pentru nartulū luminărilorū cu care se cuvine a se vinde estimpū, la care *cisniū* să avemū tōtā cercetarea într'adinsū cu scumpătate desēvēșitū, ca nici negustorī, nici norodulū politiei să nu se năpăstuiască, ci dreptū să chibzuimū și să arētāmū Măriei tale în scrisū. Decī următorī fiindū luminatēi Măriei tale porunci, mai ântētū amū făcutū cercetare printr'ascunsū de prețulū seului, cum i s'au ruptū estimpū, și de vëndarea bumbaculū de a treia mână, care este pentru trēba fitilurilorū, și după ce ne-amū îndestulatū curatū de prețulū fieș-căruia *idosū*, apoi ne-amū împreunatū la unū locū și cu Dumnolui Epistatulū Agiei, unde adunându-se de față și neguțatorī Epistați de acum ale cherschănelei luminărilorū politiei, amū așternutū socotēla, după cum mai josū se va vedea de Înălțimea ta; cu tōte că după dreptate era să le punemū la dece unulū câștigū, dērā noi numai o para le-amū datū la oca, cum și dobînda banilorū nu le-amū pusū nicidecum; așisderea și la cheltuelile lorū, adică la lemne, i la simbria călfilorū, i slugi, după starea vremilorū nu le-amū pusū întocmai, cum și la scădāmētulū seului ce se irosesce la topitū, și la făcutulū luminărilorū, ci cu sincatavasis, ca să nu trēcā peste suma vëndărei luminărilorū din anulū trecutū, și după tōtā sciința, amū mijlocitū de au rēmasū să se vëndā ocoa de luminări tot po parale 23, însē luminări de seū de caprā curatū de zallhana, iar nu cu vre-o amestecăturā de seū de vacā de la măcelari, sōū să pue slāninā, căci orī-când se va descoperi în faptā o urmare ca acēsta, să li se facā certare, dândū și glōbā la cutia milosteniei spre înfrânare-le, și măcarū că ne arētarā numiții neguțatorī că sunt năpăstuiți după scumpătatea vremilorū, la cheltuele lemnelorū, i la simbriile argațilorū și la dobînda banilorū, darā i-amū îndemnatū că pentru cele-l-alte distibiī ce sunt, să nu fie și luminările prea scumpe și să slujescā și numiții fără de câștigulū celū cuviinciosū și milostivulū Dumneșorū i va milui de altā parte, și după îndemnările, ce le-am făcutū ei au primitū, de care și nu lipsimū a însciința după poruncā, și cum va fi luminatā porunca Măriei tale. — 1795, Ghenarū 22.

Dumitrache Banū. Isacū Raletū, Alexandru Gherache.

Cisniū pentru luminările de seū

Banī

- 56 oca de seū analogonū din tal. 400 banī 8 ce s'au ruptū mia de oca.
- 3 bumbacu ce intrā la una oca, dramurī 44.
- 7 cheltuiala la lemne, la făcutu unei oca cu simbria slujitorilorū.
- 3 câștigulū neguțatorilorū.

69 se cuvine a se vinde ocoa de luminări de seū curatū.

Cond. XXVIII. pag. 67, partea II.

de taleri 3, bani 60. Neindoiosū că asemenea monopoluri, mai alesu nepomenitulū actū de mai susū, alū măcelarilorū, cari sunt substituiți

Io Alecsandru Costandinū Moruzi Vvd.

D-luī vel Vistierū poruncimū Domnia mea, ca să li se mai adaoge lumînărilorū la ocoa de lumînări spre a vinde până la numita vreme, câte taleri trei și trei-zeci și cincī de parale ocoa, pentru care să grijescī Dumnéta Epistatule alū Agieī a lucra lumînările cu cōră curată fără de alte amestecături. — 1795, Ghenarie 5.

Vel Logf.

Prē Inălțate Dōmne,

Prin luminatū pitaculū Mărieī tale dela 29 ale trecutului Decembrie ni se poruncesce, cumcă de vreme ce din pricina seceteī ce s'au întinplatū estimpū, pătindū și stupiī și nedându-și rodulū lorū, este cunoscută lipsa ce au fostū de cōră, din care lipsă urineză a fi sciută tuturorū și scumpetea ce trebue să aibă prețulū cereī, pentru aceea dōră să ne adunămū la unū locū, unde aducēndū și din negustori cerari față, și pliroforisindu-ne de prețulū cereī cu care au a o cumpēra lumînării de la lumînăria Domnōscă, să chibzuimū apoi prețulū cu care trebue să se dōe nizamulū lumînărilorū, de a vinde lumînările de obște, și să arētămū Mărieī tale în scrisū prin anafora; dupe luminatū porunca Mărieī tale întocmai fiindū următori, amū adusū față și pe stărostea de negustori cu câți-va din negustori cerari, și după ce ne-amū pliroforisitū de prețulū cum umblă cumpērătōrea cereī acumū, amū făcutū și cercare, ca să vedemū câtă ne arētă numiții negustori că arū merge choltuiala la una oca făcliī de cōră? și asupra acestora făcēndū chibzuirea cea cuviinciosă, amū găsitū cu cale, ca pe acestū următorū anū să se mai adaoge parale douăzeci la ocoa de făcliī de cōră peste. . . . (*câte-va rēnduri nu se potū citi*) — 1795, Ianuarie 3.

Vel Vistierū, Costandinū Caragea vel Hetmanū. . . . Vel Logof. . . . Vel Vornicū . . . . Vel Logof.

Cond. XXVIII, pag. 49-50 II-a.

Pentru unū Ivanū ot. Batiște ce-au lucratū lumînări împotriba poruncilorū Domnescī.

Io Alecsandru Cost. Moruzi Vvd. Boj. Milos. Zem. Vlahscoie.

Fiind-că acesti Ivanū împotriva Domnescului nostru hrisovū a cugetatū a face lucrare și vēndare de lumînări, poruncimū Dumitale Epistatule alū Agieī ca înaintea caseī sēu magaziēi luī, să-lū pedepsescī cu două sute bețe la tălpī, și tōte lumînările câte s'au găsitū, luādu-i-so să le împarți pe la închisori. — 1795, Ghenarie 10.

Prē Inălțate Dōmne,

Însciințămū Mărieī tale, că negustoriī ce au epistasia lumînărilorū de seū, iarășī au venitū înaintea prea plecateī Mărieī tale slugī, aretāndū pe unū

fabricanților de luminări de seǔ, aǔ trebuitǔ sǎ fie plătite cu bune sumi, orî Domnitorului, orî cutărorǔ boieri divaniți. Védă-se în note

Ivanii ot. Batiște ce aǔ fostǔ mai dinainte luminărarii, cǎ împotriva luminatei Măriei tale porunci s'aǔ pusii de aǔ lucratii luminări de seǔ și printr'ascunsii aǔ vîndutǔ și vinde, încă și câte 25 și câte 26 în oca, și cerii a-și afla dreptatea, cǎ din pricina unora ca acestora li se pricinuesce pagubă. Decii trimetîndii zapciulii Agiescii la casa numitulii ca sǎ facă cercetare aǔ găsitii acum în gata luminări ca la oca 25 și seǔ ca la 30-40 oca, care pecetluindu-le în magazie unde lucra, pe dînsulii l'aǔ ridicatii și l'aǔ adusii la Agie, căruia făcîndu-i-se cercetare, și însușii prin graiulii lui mărturisi cǎ aǔ lucratii, și cu tôte cǎ elii arétă cǎ n'aǔ lucratii mai multii ca la 200-300 oca, dară după cercetarea ce cu amăruntulii amii făcutii, m'amii adevăritii chiar de la o slugă a lui, ce aǔ mărturisitii de față cu dînsulii, cǎ în 7 rîndurii aǔ scosii luminări, în fleș-care rîndu.... (vre-o patru rîndurii nu se potii citi).

Cond. XXVIII, pag. 51 II-a.

Anaforoa ce s'au făcutii în dosulii jălbei luminărarilorii vechi.

Io Alexandru Constantinii Moruzi Voev. i Gpd.

După anaforoa Dumnélorii veliilorii boeri, poruncii Dumnia mea, Dumnévóstră cinstiilorii și credincioșilorii boerilorii Domniei mele, nazirilorii Epitropii, împreună și cu Dumnéluu Epistatulii Agioi, sǎ faceii cisiuu pentru nartulii luminărilorii cu care se cuvine a se vinde estimpii, la care cisiu sǎ aveii D-vóstră tótă cercetarea într'adâncii cu scumpătate desevârșitii, cǎ nicii neguțătorii, nicii norodulii politieii sǎ nu se năpăstuiască, ci dreptulii sǎ-lu chibzuții și sǎ ne arétați în scrisii. — 1795, Ianuarie 14.

Vel. Logf.

Pré Inălțate Dómne,

După luminată porunca Măriei tale înfățișându-se înaintea noastră jăluitarii luminării vechi cu neguțătorii epistații de acum a cherhanelei luminărarilorii politieii, amii cetitii jalba acésta a luminărarilorii vechi, amii vedutii și acestii din potrivă ponturile luminatului hrisovii, cu care s'aǔ datii asupra numiilorii neguțătorii Epistasia luminărilorii și chibzuindii dreptatea, arétamii Măriei tale, cǎ însușii jăluitarii luminării vechi nu tăgăduescii cǎ chiar de la ei aǔ cumpăratii negustorii cherhanagii seulu ocoa po parale două-deci și două și unii banii, cum și alte șéi-deci de mi de oca de seǔ arétară numiții neguțătorii cherhanagii, cǎ aǔ cumpăratii de la Sășovii și de la Turcu căp. ocoa po parale 23 și o lățcae, și parale 23 și doi banii, și lucrîndii acelii seǔ luminării cu cheltuială, aǔ vîndutii ocoa de luminări la obște po parale 23 după nartulii celii hotăritii după care este învederată paguba care aǔ suferitii numiții cherhanagii, fiindii cunoscută și mărturisită acéstă pagubă și chiar de jăluitarii luminării, prin însușii acéstă a lorii jalbă dată către Măria ta; decii în vreme ce fără tăgăduială a însușii jăluitarilorii este vedută paguba cherhanagiilorii, cu nicii un cuvîntii de dreptate, nu găsimii cu cale a se strămuta acéstă bună întocmită orănduială a cherhanagiilorii, care prin anaforoa noastră de obște, și prin chiarii luminatii hrisovulii Măriei tale, s'aǔ legatii și s'aǔ întăritii, fiind-că noi nu avemii în

refuzulŭ Domnului de a asculta reclamațiile nedreptățiilorŭ lumînărari!

pământulŭ nostru altŭ mai mare temeii de întărirea legăturilorŭ și aședăminturilorŭ ce se facŭ, decăt Domnescile hrisóve, mai vórtosŭ că este sciutŭ de obște, că din pricina lumînărarilorŭ vechi, în toți anii era îndatorată Visteria să facă orândueli de sei pe afară, și apururea se pecetluia seurile neguțătoresci, de li se pricinuia atâtea pagube, iar mai alesŭ că la cuvântulŭ ce pricinuesci lumînării vechi cumcă au rămasŭ fără chivernisélă, noi întrebărămŭ pe negustorii cherhanagiŭ, de primesci la tovărășia cherhaneli și pe numițiŭ lumînărari vechi? și toți răspunseră că cu bună-voie îi primesci să între fieș-care tovarăși cu sârmaia sa, iară numițiŭ lumînărari nici cum nu primiră de a intra la tovărășia cherhanalei, cerëndŭ să fie slobođi a face și a vinde lumînări pe la casele lorŭ; a căroră cerere fiindŭ împotriva ponturilorŭ luminatuluiŭ hrisovŭ alŭ Măriei tale la dreptate nu póte fi primitŭ, fără numaŭ de vorŭ voi, după însuși primirea cherhanagiilorŭ au să-î . . . . între tovarăși, la cherhanele, punëndŭ fie-care capitalulŭ ce-î va da mâna, iară într'altŭ chipŭ nici cum nu găsimŭ cu cale a se strămuta orânduiala luminatelorŭ ponturi a hrisovuluiŭ Măriei tale, ci mai vórtosŭ dicemŭ, ca întru tóte să se păzescă și să se urmeze întocmai, și fiindcă pe acestŭ următorŭ anŭ ce acum se începe este trebuință a se face *cisniŭ* spre a se da numițilorŭ neguțitorŭ nartulŭ celui cuviinciosŭ pentru vênđareea lumînărilorŭ pe acestŭ anŭ, pentru acésta după cuprinderea ponturilorŭ luminatuluiŭ hrisovŭ alŭ Măriei tale, să fie luminată poruncă către Dunnélorŭ boeriŭ naziriŭ ai cutiei, ca să se facă orânduială pentru nartulŭ cu care se cuvine a vinde estimpŭ cherhanagiŭ lumînările la obște; iar hotărîrea cea desévêșită rămâne a se face de către Înălțimea ta. — 1795, Ianuarie 13.

Dim. Banŭ. Ianache vel Vist. . . . Vel Vorn. Costan. Caragea vel Het-manu, Vel Logof. . . . Vel Vorn. . . . Vel Vorn. . . . Vel Logof.

Cod. XXVIII, pag. 58 II-a.

Anaforaoa ce s'au făcutŭ în dosulŭ jălbei lui Dimitrie și Gheorghe, lumînărari.

Io Alexandru Cost. Moruzi Vvd. Boj. mil. i gspd. Zembl. Vlah.

Pe cincŭ sute oca córá să le faci Dumnóta vel Vist. porunca Domniei mele de slobođenie, a avea voie să cumpere din țóră. — 1794, Noem. 10.

Pré Înălțate Dómnne,

După luminată porunca Măriei tale ce ni se dă la acéstă jalbă, următorŭ fiindŭ, arétămŭ Măriei tale, că făcëndŭ cercetare cererilorŭ jăluitoilorŭ, cât pentru ca să aibă voie a cumpêra cêrá din țóră la acésta nu au slobođenie, fiindcă estimpŭ au eșitŭ prea puțină cêrá, și cu poruncile Măriei tale sunt opriți de a nu cumpêra nimenea, ci noi le-amŭ đisŭ ca să trimită în țera turcêscă ca să cumpere, și điseră că vorŭ trimite, dêrá mijloculŭ de a-și împlini trebuința în grabă, nu au, ci acum de o cam dată de ar avea cam vre-o mie oca cêrá, și ar găsi pârlegiŭ, până să poftêscă din alte părți, la care cu tóte că nimenea nu este datorŭ a-î purta grija, ci însuși a lui datorie este, dôră ca să nu ajungă politia la lipsă de totŭ, rămâne cum se va socoti de

Maî iată unû actû din care se vede monopolisarea luminărilor de seû şi confiscarea in folosulû apaltierulû a luminărilor fabricate de unû neguţitorû, care nu avé dreptulû de a fabrica acestû articolû:

Anafora pentru ca câte luminări lucrate se va găsi să arête, ca să se dëe pe la închisorî, iar seulû nelucratû să se dëe Epistaţilor luminărarî ca să-lû plătescă cu banî, şi Hristei să-î facă certare cu bătaie.

Io Alexandru Const. Moruzi Vvod. i gpod. Zembli Vlahscoie.

Câte luminări i s'aû găsitû lucrate împotriva porunceî, poruncimû Dumitale Epistatule alû Agicî să le facî zaptû, şi arêtându-ne câte sunt, veî avea poruncă a da dintr'ênsele pe la închisorî, iară seulû cât va fi avëndû nelucratû să se dëe Epistaţilor luminărarilorû cântăritû, care să-lû plătescă negustorî cu banî, iară luî pentru vinovăţie să-î facî certare cu bătaie. — 1794, Decem. 23. (Pecete Gospod.) Vel. Logf.

Pré Înălţate Dómne,

Insciinţezû Mărieî tale, că ierî la 22 ale acesteî lunî aû venitû inaiutea prea plecateî Mărieî tale slugî neguţătorî ce aû asupră-le epistăsia luminărilor de seû de aici din oraşulû Bucurescilorû, jăluindu-se pentru unû Hristea ot. Mahalana Scaunilorû, ce aû fostû naî nainte luminărarî, că peste porunca şi hotărîrea Înălţimeî tale, ce este prin luminatû lrisovû alû Mărieî tale ce li s'aû datû, când aû luatû acéstă epistăsie asupră-le, întru carcle cuprindo, că de vorû cuteza alţiî a lucra luminări, să fie subt pedépsa Înălţimeî tale, numitulû Hristea, nu numaî împotrivă aû începutû a lucra, făcëndû sumă de oca de luminări, şi câte 25 în oca, şi maî are sumă de oca seû, ca să maî lucreze, ci maî vêrtosû aû şi vindutû, aducëndu-se faţă şi unû băcanû ce aû cumpêratû luminări de la dênsulû, d'impreună cu luminările 25 la oca, carcle aû mărturisitû că aû cumpêratû de la acestû Hristea ciucî oca, şi fiindû cu urmarca acestuia, începëndû şi alţiî a lucra luminări, vorû avea mare pagubă, numiţiî Epistaţi, cerû a-şî afla dreptate, că îndestulă pagubă aû astă una dată şi din cheltuicele ce aû; decî pentru a lua maî bună pliroforie, orînduindû pe stegarulû agescû, ca să mêrgă la prăvălia pîritulû Hristei, şi de va vedea că

către Înaltă înţelepciunea Mărieî tale; iară pentru preţulû ce cerû a-lû înălţa. la acéstă nu aû cuvêntû, fiind-că de la cochî vechî când aû cumpêratû apalto alû luminărilorû, acestû hotărîtû preţû, i s'aû datû ca să vëndă oca de luminări făcute po talerî 3.60; dëtorû este dcră, ca totû cu acelû preţû să fie şi vëndarea până la sfîrşitulû anululû, maî vêrtosû că aû rēmasû puţină vreme până la începerea de anulû noî; iară hotărîrea rēmane a se face de către Măria ta. — 1794, Noem. 9.

Vel Vist. Moruzi. Vel Log. Filipescu.

Cod. XXVIII, pag. 7.

are luminări făcute și seü pentru făcutul luminărilor, să-î pecetluască prăvălia, și pre dânsul să-lü aducă înaintea mea ca să-î faciü cercetare. După ce aü mersü stegarul la prăvălia lui, aü găsitü o sumă de luminări făcute gata câte 25 în oca, și deosebitü și altă sumă de oca seü, și pecetluindu-î prăvălia, pe dânsulü l'aü adusü înaintea mea, care făcându-î corcotarea, și însuși aü mărturisitü că sunt făcute și lucrate de dânsulü, de carele întrebându-lü cu a cui poruncă aü începutü a lucra luminări? aü răspunsü că de sine-și, neavëndü altă meserie; negustoriü Epistați se vede că aü dreptü la plângerea ce faciü; și de vreme că acestü Hristea, împotriva și voința Măriei tale s'aü aretatü de-aü începutü a lucra luminări, făcându-le și câte 25 în oca, care vinđându-se câte o para se faciü 25 parale oca, cu douë parale mai multü și de câtü orînduitulü nartü, cu cale este a se face căđuta pedépsă spre pilda și altuia ca dânsulü, care vorü cuteza a urma împotriva poruncei Înălțimei tale, și fiind-că acesta de o cam-dată se află pusü la închisórea agiei, să am luminată poruncă: în ce chipü să urmezü? și cum va fi hotărîrea Înălțimei tale. — 1794, Decem 23.

Costachi Gherasi Post. Epistatulü Agiei.

Cod. XXVIII. pag 67.

Vama de orașe, instituțiune care și ađi democrația o preferă la instituțiunea acciselorü, se preleva sub Moruzi la carvasara, împreună cu vama de importü a mărfurilor. Peste vama orașului mai crau câte-va dări alü cărora venitü, perceputü la cutia Vorniciei obștirilorü, servea pentru cheltuelile edilităței.

Orî-cât, cum điserămü, democrația modernă ar fi mulțămită să se substitue darea vamală de orașe în loculü acciselorü, nu mai puținü aflămü reclamațiunü în contra acestui sistemü de dare, sub Alexandru Moruzi. Locuitorü din Gherghița nu se supunü a plăti vamă când vindü vite. Intervine în 1794 reclamațiunea vameșului întreprinđetorü și Domnitorulü dă deslegare, în 26 Noembrie 1794, că vama de orașü o plătesce cumperătorulu, iar nu vinđetorulü, afară însă de cele ce vindü și cumpërü pământeniü unü de la alții, carü n'aü a plăti de locü vamă, dacă este cumpărătura pentru hrana lorü și nu pentru negoțu. Vrea să đică Alexandru Moruzi a îndulcitü multü vama de orașü. ¹

1. *Vameșiü Gherghiței, că nu se supunü locuitorü când vindu vite seu altele a le plăti vamă.*

Io Alexandru Costandin Moruzi Vvod. i gpod. Zemblü Vlascoe.

Fiind-că Catalogulü scrie, că vama la celea de negustorie, bucate seü vite să o plătescă cumperătorulü, iar nu vinđetorulü, afară însă de celea ce vinde și cumpërü pământeniü unulü de la altulü pentru hrana lorü, la care vamă nu este, poruncimü Dumnévóstră ispravnicilorü ai județulu, ca, fără de a face

Să anunțăm căte-va dispozițiuni, cari cel puțin în aparență s'arū arēta de natură dăunătoare comerțului, dar care se justifică foarte lesne din punctul de vedere de o ordine superiōră.

Aceste sunt următoarele: Alexandru Moruzi decă nu face obligatoriu repaosul de Dumineca pentru toți prăvăliașii, după pilda altorū Domni, obligă însă pe orașeni să nu cumpere nimic Duminecă dimineața

strămutare coprinderii catalogului, să îndatorați pre vinđetori de a arēta anume pre cumpărătorii aceia ce pentru matrapazlăc și pentru neguțătorie au cumpărat, de la cari aceia să aveți Dumnóvóstră a împlini dreptul vameșului, avēndu ajutorul Dumnóvóstră la acesta spre a nu se pğubi, iar pentru vameșul de la Ciocănesci, să urinați Dumnóvóstră a face cercetarea ce se coprinde mai jos, și iarăși la dreptatea lui să-i faceți îndestularea. — 1794, Noembrie 28.

Vel Logof.

Pré Înălțate Dōmne,

După luminata porunca Măriei tale, ce ni se dă la acōstă jalbă a vameșilorū Gherghiței din sud. Ilfovū următorī fiindū, amū vđutū din condica Divanului catalogulū vămilorū, și se coprinde, ca bucatele i alte ce vindū locuitorii la neguțatori, să plătōscă cumpărătorulū deciuală, iară cea ce cumpără și vindū pămēnteniū unulū la altulū pentru hrana lorū, să nu se supere de vamă; decī făcēndu-le întrebare de cerū vamă și de la locuitorii ce cumpără pentru trebuința caselor lorū de hrană, și dīseră că la acestū felū de obiceiū nu cerū fără de numai la ceea ce cumpără pentru *chearulū* și negustoria lorū și facū matrapazlicū; decī la acōstă cu cale este cererea vameșilorū, și să fie luminată porunca Măriei tale către Dumnólorū Ispravnicii județului, ca pe vitele și bucatele ce va dovedi jăluitoarii vameși, cum că arendarii și alții au vindutū la matrapazi pentru chearulū lorū, și orī că nu l'au lāsātū să iōe vama, sēu că au vindutū pre ascunsū de scāunașulū ce au în satū, să-i apuce să dōe pre cumpărătorii ca să-și iōe vama, sēu nedāndū arendașii pre cumpărătorii, și va dovedi vameșulū că vindarea au vindutū prin taină, iar nu de față, ca să păgubēscă pe vameșū, atunci să-i apuce să-și împlinōscă de la ei, pre ceea ce cu bună dovadă va putea dovedi vameșulū la D-lorū boerii ispravnicii; pentru căci de a chiāma pe vameși vinđetorulū când vinde nu este datorū, dară când va tăinui vindarea, se învinovățesce a da orī pe cumpărătorū, sēu vama ce cu viclēșugū au tăinuit-o spre paguba vamei; asemenea și pentru vameșulū de la Ciocănesci, ce arōtă că au vāmuitū căte-va sate din cuprinsulū vamei lui, Veī sci Măria ta că târgulū Gherghiței se vinde la Cochiū-vechi cu douē-spre-dece sate sciute, și pentru aceste sate au fostū și judecāți, și sunt și hrisōve întărite cu pecetea gospod. din trecutele vremi; decī urmōză să o cerceteze Dumnólorū ispravnicii și acōstă, că dovedindū că vameșii ot. Ciocănesci cu adevēratū s'au întinsū de au vāmuitū și din satele lorū, să-i apuce, să-i facū împlinire, și de la acelea cu dreptulū lorū, ce iarăși prin buna dovadă se va încredința; iară cea desēvīrșită hotărīre rēmāne a se face de către înălținea ta. — 1794, Noembrie 25.

Vel. Logof.

până nu vorū merge mai ântâiū la biserică. Măsura privesce oraşulū Curtea de Argeşū, dōr a fostū intinsă peste tōtă țera.

Anafora pentru locuitorii orăşenī, ca să nu fie slobodī a-și face alișverișū până când nu vorū merge la biserică, însă dumineca.

Io Alexandru Const. Moruzi Vvd. i gospd. Zemb. Vlahscoie.

Dumnévóstră..... ot. sud. Argeşū, fiind-că iubitorulū de Dunneđeū părintele Episcopulū Argeşulū, după datoria ce are, grijindū pentru celea sufletescī ale norodulū părței locului, ne face acéstă arétare, cumcă locuitorii împrejureni de urmarea adunărei târgului ce se face, des-de-nópte mâneacăndu-se la aliș-verișū, rămânū tot-déuna toți fără de biserică, care este unū păcatū la creștinī; poruncimū Dumnévóstră, ca să dați la acésta unū nizamū târgului, spre a nu fi adică deschisū și slobodū mai nainte până a nu se sêvêrși sfinta leturghie în biserică, ca cu acésta să fie îndatorați a merge fieș-carele să asculte ântâiū sfinta leturghie și apoi să iasă în tērgū a-și face alișverișurile fieș-care, Dum-nica. — 1794, Dechem. 23.

Pré Înălțate Dōmne,

Cu smerită anafora însciințezū Măriei tale, că aici la chipulū de orașū alū Argeşulū, vêđ că se urmăză lucru fără cale de se face tērgū Duniueca, și locuitorii împrejureni cei mai de departe plócū de Sâmbăta ca să fie Duminică, la vremea târgului, iar cei mai de aprópe se mâneacă până în ȋiuă, și așa Dum-nica avēnd-o pentru tērgū și cele-l-alte ȋile pentru lucrurile caselorū lorū, potū ȋice că nici-odată nu merg la biserică. Pentru care mă rogū Măriei tale, ca să fie luminată hotărîre de a se muta tērgulū în ȋi de Marți, și Dumineca să rămăe pentru paza bisericei și pentru odihnă, după porunca legoi, și strașnicū să se poruncescă prin D-lorū boerii Ispravaici a nu se îndrăzni nimenea să facă alișveriș în ȋiua Duminecei, ca dōră s'arū desvêța de acestū rēū obiceiū, și să se obicînuiască a merge la biserică, și mare pomenire va fi Măriei tale pentru îndreptarea acésta ce se va face; de acésta nu lipsimū a însciința, iară aniī Măriei să fie de la Dumneđeū îmulȋiți cu fericire. — 1794, Decem. 18.

Alū Mariei tale smeritū rugătorū către Dumneđeū și plecată slugă,

Iosifū Episcopulū Argeşulū.

În interesulū moralității, dupe mijlocirea Mitropolitulū Dositeiū și a unor boeri din Epitropia obștinei, Alexandru Moruzi opresce femeele de a servi prin cărciume, orī de a locui acolo, chiar de ar fi și rude ale cărciumarilorū.

Pré Înălțate Dōmne,

Datoria păstoriei nu mă slăbesce a nu ocârmui și celea trebuinciose ale turmei, după poruncile bisericescī, care sunt pentru folosulū celū sufletescū alū

turmei, căci în toate părțile se fac cercetări cu nevointă, și totu felul de mijlociri, spre celea bune orîndueli și întocmiri la celea bisericesci, ca să le aducă la bună stare, și precum oblăduitorii urmăză cu silință spre folosul celui trupesc, care și însuși Înălțimea ta faci totu felul de silință, pentru odihna repausului și binele supușilor Măriei tale, după cum este vădit și cunoscut la toți de obște, pedepsindu pre cei răi, adică pre hoți, ucigași, pre cei ce mărturisesc strimbul și nedreptți, și mângăindu pre cei buni și drepti, iară aici în pămîntul acesta cu o mare slobodenie se obicînuiesc păcatul curviei, cel care este mai mare decît celelalte păcate și fără de voia lor, care păcat se întetesc și se înmulțesc din vin, pentru că vinul ia mintea omului și nu știe ce face, și întetesc năravul lor, ca să facă cu mai multă pornire, dintr'o urnare a slobodeniei ce au muierile de vîndu vin pe la cărciume și cu felurimi îndemnă omenii la curvii și la bînturii, care amîndouă umindu-se, adică curvia cu beția, turbază mințile oamenilor, și aprindîndu simțirile lor cu vîpaia vinului, nu știu ce mai fac, și ori-ce părere îi vine în cuget și în vederea cea întunecată, se pornesc la totu felul de fapte rele: curvii peste mîsură, ucideri și alte multe asemenea; ei sînt ca unii păstori, și noi ca niște nazîri ai Epitropiei de obște, nu lipsim a înștiința Măriei tale, pentru o împotrivitoare rea urmare ca acesta ce vădun că se metamorfozează în pămîntul acesta pravoslavnic, care este vătămător și trupesc și sufletesc, aceeași parte, adică atît din neveste cît și din fete sănătoase, zdravene, care sînt vrednice de slujbă și de muncă, și în loc să se pue pe la stăpîni cu simbrie, sînt îmbrăcăminte, ori-cum vor putea, să se ajungă după starea fieș-căruia, ca cu osteneala mînilor să-și ție viața și îmbrăcămîntea trupului, de unde și cu vremea purtându-se cu înțelepciunea lor, măcar și sîrace să fie, dară decă au minte vădîndu-le unii și alții pot să se și căsătorească, ei ele lăsîndu toate acelea ce ar fi spre folosul lor, dau năvală pe la cărciume, obicînuindu desfătări în beții și curvii și de a lor bună-voință își pînosc numele, își vătămă sufletul, își bolnăvesc trupurile, de rămîni slute și pocite, după cum ne-amîndu îndestulat și de la dohtorul politiei, că cea mai multă adunare de patimi la spital numai de fete și muieri betejite din curvii este, și deosebit că nu-și aduc rîntate numai lor, ci prelesnindu și în bărbați, căror la unii se pricinuesc și spargerii de case, pe aceștia-i betegesc, i sărăcesc, rămîindu și secați și desnădăjduindu-se cei mai mulți cu totul, și ajungîndu la prîstă, stare și sărăcie, n'au cu ce să se cante și așa li se scrie și viața într'acel fel de patimi, aducîndu și politiei osîndă Dumnezeuască în multe chipuri, că de acesta ne vine bătaia cerescă, cînd cu fîmetă, cînd cu rîsnirăță, cutremure și bîle de tot felul, cîmă; pentru care una ca acesta amîndu socotit că de va fi prînită și la anul Înălținei tale, să se poprască slobodnia muierilor, să fie luminată poruncă către D-lui vel Spătaru, i către Dumneolui nazarul Agiei ca să orînduiască pristav să strige priu tîrgu și mahalale, că de acum înainte

să lipsescă cu totul partea femească de pe la cârciumă, cercetându și priveghindă ca ori-unde se voră afla din neveste și fete, să se ridice făcându-li-se cercetare, atât loră cât și coloră ce le primescă prin cârciume, și vinulă să-lă vină tot-déuna bărbați, care bărbați de voră fi căsătoriți să nu-și fie soția la cârciumă seă fata, nici pe alte streine să nu le primescă în cârciumă, cu nici ună felă de pricinuire, căci care va călca porunca și se va dovedi, să se pedepsescă atât cârciumarulă cât și celetnica cu bătaie prin târgă seă mahala în vederea ómeniloră și să se facă surghiumă, spre a se părăsi de acestă felă de urmări netrebnice și vătămătoare, mai vertosă la o vreme când se întâmplă și năpraznica bólă a ciumei cu aducerile ce facă pricinuescă și molipsólă multă; așisderea și mahalagiă să fie datoră când voră vedea fapte ca acestea urmându-se în mahalaua loră pe la cârciumă seă între vecini loră, numai decât să deă scire zabiiloră, ca să-i ridice pe uni ca aceia, și să le facă certare cu pedepsă, iară când vor vedea mahalagiă că se facă adunări la cârciume de muieră și fete și voră tăcea, nedându de scire, cum s'au dăsu mai susă, să se pedepsescă și acei mahalagi, ca să se desobiciuiască o pricină rea și catigorisită ca acésta în prea fericite dăilele Măriei tale, care după cum s'au făcută și alte multe bunătăți și îndreptări cuviincioase la multe fapte cu bună oblăduirea Înălțimei tale, și acestă păcată a curviei să se pue la nizamă, ca să i se rumpă rădăcinele și mrejele voinței Diavolului ce s'au întinsă în tóte părțile, ca să se mai opróscă slobođenă în care s'au vędută uni ca aceștia și a se face părăsire cu tot, ca dóră își va mai întórce milostivulă Dumneđeă fața și mila spre noi, și ascultându rugăciunile nóstre, ne va trimite ertăciune; și deosebită de ună bună nizamă ca acesta, va fi și Măriei tale vecinică pomenire într'acestă Memlechetă, că s'au pusă în orânduială și faptă bună ună păcată desfrénată ca acesta, în prea fericitele dăile ale Măriei tale; de acésta însciințămă și cum va fi luminata poruncă. — 1794, Noemb. 25.

Dositeu ală Ungro-Vlahiei. Dumitrache Bană. Isacă Raletă.

Cond. XXVIII. pag. 33.

Otărirea pentru ca să lipsescă de prin cârciumă fete seă mueră străine de a nu mai fi, ci numai cârciumăreă seă cârciumarulă acei cârciumă.

Io Alexandru Costandin Moruzi Vvod. i gpod.

Cu cale este anaforaua prea sfinției seă părintelui Metropolită și a Dumnóloră năziriloră Epitropiei, spre a lipsi acestea netrebnică, pentru care poruncimă Dumitale vel. Spăt. i Dumitale vel. Agă, ca fără de a da voie și slobođenje zapciiloră Dumnévóstră spre a face cu pricina acésta vre-ună catahrisis, și fără de a face câtă de puțină urmare de la dênșii, să orinduiți acum mai întâi pristavulă ca să deă în scire la tóte cârciumile Bucuresciloră, și în tóte mahalalele, puindă și sorocă de treă dăile, ca într'acestă sorocă să lipsescă și să se

ridice cu totul fetele nemăritate de prin cârciumi, spre a nu se afla mai multă, nici cu pricină de slujbă, sôu posluşanie, nici cu pricină de rubedenie cârciumarului sôu cârciumăresei, nici cu pricină că este străină şi nu are unde şede, precum şi alte feluri de femei văduve şi fără de bărbat, să nu se afle mai multă şedând în cârciumă, fără numai cârciumarul, fie şi soţia lui numai, dară şi cârciumarul sôu cârciumăresa de va avea fată a loră să nu se afle într'acea cârciumă, unde se face vinđare de bēntură de vin, nici muiero vėdುವă cârciumăresa să nu se afle; şi după ce veţi face întēi hotărēirea acēsta sciută şi cnoscută la toţi, apoi când după înţelegerea poruncei, şi în urma acestui soroc, se va afla la vre-una cârciumă fată orī muere şedând sôu primindu-se în cârciumă la adunare de bēntură, atunci Dumnévóstră înşi-vē să faceţi aceeaşi cercetare, fāă de a da pricina acēsta în mănile zapciilor, precum ōiceinū mai sus, şi pliroforindu-vē să aveţi pre aceeaşi fată sôu muere vėdುವă să o cercetaţi de rudenie, şi pre aceeaşi rudenie să o îndatoraţi a o lua la dēnsul, sôu fiindū streinā, fără de nici un căpătāiū, orī să o îndatoraţi a intra la stāpānū ca cu slujbă curată să-şi aibă chivernisēla lorū, sôu să le trimeteţi la fabrica de postavū, ca să lucreze cu plata ce li se va cădea. — 1784, Noem. 28.

Oprirea sudiţilor de a cumpēra case, se pare, la prima vedere, daunătoare estinderi oraşelor, dēr cugetāndū asupra greutăţii ce avē statul de a administra pre supuşii străini, înţelegi pe dată că mai mare era cāştigul, decât paguba, din aplicarea acestei proibiţiuni, care pe de altă parte era şi protectōre comercianţilor romāni.

Cu multă stāruinţă s'a aplicatū, sub Alexandru Moruzi, acēstă mēsură de proibiţiune. ¹

1. *Io Alexandru Cost. Moruzi Vod. i gspd. Zem. Vlah.*

Poruncimū Domnia mea D-tale cinstitū şi credinciosū boerū Domniei mole vel Spătarū prin scirea Agenţiei aducēndū înaintea D-tale aceli Laţco, ungorēnū suditū, unde fiindū şi orānduitū din partea Epitropiei să i se dea acea talerī una sută pentru casă şi să rēmāo casa pe sōma Epitropiei până se va găsi vre-unū pāmēntēnū să o iea şi să-lū faci D-ta, să înţelōgă, că după orānduiala canónelorū nizamului nu se cuvine a avea elū casă şi pāmēntū subţ stāpānirea lui. nici să se îndrāzn'scū a se întinde împotriva Domnescilorū nōstre porunci. — 1794, Februarie 11.

Vel Logofētu.

Prea Înălţate Dōmne,

Cu prea plecata nōstră anafora arētīmū Măriei tale, pentru că vedemū împotriva poruncei şi nizamului pe mulţi din sudiţii străini cumpērāndū case cu locurile lorū, cum şi pe podulū Mogoşōei, împotriva străjei spătăresci este unū Laţco ungorēnū, suditū austriecescū, şi aū cumpēratū o casă cu loculū ei

Privilegiile ciobanilor Ardeleni sunt respectate, măcar că și aceștia erau supuși austriacesci. Totuși ei continuă a fi opriți de a exporta cașul de la cășăriile din munți. Numai după finea lui August, ciobanii Ardeleni au voie să facă brânză de trebuința caselor lor. ¹

de la o Maria, soția Dinului Siimónu, în tal. 100 și nemulțămindu-se pe cât loci au cumpărați, s'au întinsu cu îngrădirea până în marginea podului unde altă-dată gardu n'au mai fost; pe care cercetându-l și dovedindu-l de suditu, l'amu zăticnită a nu-și face gardu, și după luminatele porunci și nizamuri ce sunt, să fie luminată porunca Măriei tale de a se aduce acestu Lațco ungurénu înaintea D-lui vel Spătaru și față fiindu și unu boeră alu Epitropiei, să i se dea de la Epitropie acei taleri 100 pe casă și pe locu și în urmă găsindu-se omu pământenu i se va da casa sub stăpânirea aceluia, ca să lipsescă a avea suditu casă și pământu sub stăpânirea lui, care mulți și din cei mai mari sudiți și din cei mai mici, ce nu vede Visteria nici țera folosu său ajutoru din unu ca aceștia, au asemenea case cu locul loru câmpurate și de nimeni nu sunt cercetați nici zăticniți. De acesta înștiințăm Măriei tale, și rămâne ca cea desăvârșită hotărîre să se facă de Înălțimea ta. — 1794, Febr. 11.

Dumitrache vel Banu, Scarlatu Dvorniculu.

Cod. XXVII, fila 44. Vezi și alte acte în anexe.

1. Io Alexandru Cost. Moruzi Vvd. i gospd. Zemb. Vlahscoie

D-ta vel Vistieru amu vedutu Domnia mea anafora D-tale pentru care să faci după caidu Visteriei porunca Domniei mele, ca atât Ispravnicu județului, cum și vătășii de plaiu să nu slobodă pe piriți a trece brânza loră mai înainte de vremea ce le este orânduită precum nici prisosulu peste trebuința caselor lor, ci să fie îndatorați și următori obiceiulu și ponturilor Domnesci, spre a-și duce cașulu la cășăriile din munți, unde își pascu oile și unde se lucrează cașcavalulu pentru trebuința capanulu Impărătescu, iar mai vartosu pentru untu să nu fie îngăduiți a face urmare împotriva obiceiulu și a ponturilor lor. — 1794, Februarie 34.

Cond. XXVII, fila 4, II-a.

Dinu și Paraschiva neguțători cu locuitorii ce au oi și le pascu pe munți că nu ducă telemnăua la cășăriile după aproape, după vechiulu obicei.

Prea Înălțate Dōmne,

Costandinu și Paraschiva neguțători pământeni ce țină cășării în plainu Loveschi, sud. Argeșu au jăluit Măriei tale pentru unu din locuitorii ce au oi și le pascu pe munți, avându stâne, că nu urmăză după vechinlu obicei a aduce telemnăua, și făcând-o brânză o trecu peste hotaru, asemenea și untulu și ceru ca după vechinlu obicei ce este și s'au urmatu, totă acea tolemnă și untu ce au, să le aducă la cășăriile după munți; care jalbă a loră fiindu orânduită la mine ca să cercetez și să arētu Măriei tale obiceiulu cum se urmăză la

În interesul comerțului, Alexandru Moruzi s'a preocupat de *Menzil-Hanele*.¹

Un factor important al comerțului sunt căile și mijlocele de comunicație. La capitolul edilității se va vedea multul puțin ce A. Moruzi a făcut în interesul înlesnirii comunicației. Aci dăm numai, în notă, unele acte și așezământul menzilhanelor (poștelor) din 6 Martie 1795, după cod. XXVI, fila 247. De puțin ajutor în definitiv era serviciul poștei, de care nu te puteai folosi decât în virtutea unui pitac sub semnătura Domnitorului, precum este cel fac-similat mai la vale. Deocamdată Domnitorul Moruzi, în 14 Martie 1794, dă, cu referință la menzilhanele, următoarea anaforă a Hatmanului, de care țin eu poștele :

acastă mada ; după luminată porunca Măriei tale, intrând în cercetare mă adevăr din condicele Visteriei, de la lét 1778, în Domnia Măriei sale Alexandru Vodă Ipsilant și la lét 1782, în Domnia Măriei sale răposatului Nicolae Vodă Caragea, cum și la lét 86 s'au dat porunci Domnesci de obște, ca toți locuitorii ce au oi și se pascu pe munții țerei și au stâni prin munți, datori să fie, ca totu cașul lor să-lu ducă pe la cășăriile ce sunt pîntr'acei munți, unde se adună și se face suma cea trebuincioasă a cașcavalului, fiind și vremea orânduiri până când sunt datori a aduce cașu la cășării, adică până despre sfârșitul lui August, de atunci după stricarea cășăriilor să aibă voie și bărsanii a face brânză numai, până le va fi de trebuință caselor lor și să o trecă înăuntru, iar prisos de voru avea să nu fie volnici a o trece, ci iarăși aici în țără să o vîndă la neguțatori. Eu de cercetarea ce făcu arăt Măriei tale caidul Visteriei în ce chip este, iar hotărîrea cea deservită rămâne a se face de către Măria ta. — 1794, Februarie 15.

Vel Vistier.

Cond. XXVII, fila 5 (II-a).

1. Ecă acte relative la poște :

Dumnéta vel Vist. i Dumnéta vel Hatmane și D-ta vel Spătaru, cu tôte că amă vedutu Domnia mea ponturile, cu cari cere Paharnicul Gregorie cu tovarășii săi Minzilhanelele asupră-le, și amă și făcutu Domnia mea la unele îndreptarea ce s'au socotitu spre folosul țerei și alu bune orânduiri acestei trebî, dără cu tôte acestea poruncim Dumnévostă, să vă adunați câte-și trei la un loc, ca înseși aceste ponturi să le vedeți, să le cercetați și să le chibzuiți bine, cu tótă luarea aminte, și prin anafora D-vostă în scris să ne arătați celea de bun folosul de obște alu țerei, se de sunt unele împotriva. — 1795, Febr. 20.

Io Alecsandru Costantină Moruzi Voiv. i gpd. Zem. Vlahs.

Cinstiților și credincioși boerilor Domniei mele D-ta vel Vist. D-ta vel Hatmane și D-ta vel Spătaru, citindu-se înaintea Domniei mele această anafora a D-vostă, amă vedutu Domnia mea buna întocmire ce ați făcutu la

99 Paria-
99 thea-
99 nōp-
99

~~no. 8~~
 more as before
 193 3-9
 1/2 1/2 1/2 1/2
 1/2 1/2 1/2 1/2

2/2/2003

$$\mathcal{L}_\alpha^1$$

Anafora D-lui vel Hatmanu pentru 300 cai să se cumpere, ca să se pue la menzilhanele, unde este trebuință.

Prea Înălțate Dômne,

Cu prea plecata mea anafora însciințez Măriei tale, măcar că această rea stare la care se află menzilurile este scintă Înălțimei tale, și de aceea nu prelunginii, a pliroforisi pe largu pe Înălțimea ta, că este trăbuință cel puținii de

numitele mai jos două-trei madele ce era de prigonire, carele le și primim, ci dăr chiâmându Paliar. Grigorie cu tovarășii săi, să le luați la Visteria Domnoscă zapisu iscălitu de toți pe toate acestea ponturi cu cari se lögă, care zapisu și cu ponturile împreună fiind-că este a se întări apoi și cu Domnesculii nostru hrisovu pentru statornica urmare și nestrămutare acestei trebi care este de folosul și odihna țerei do obște, să se arôte și la Dumnéloru cinstiți și credincioși boeri veliți ai Divanului Domniei mele, față fiindu și Dumnéta spre a vedea și socotindu-se și do D-lor de folosii și binele acestei trebi, să se adevereze și cu mărturia Dumnélor, arătându și Domniei mele cu anafora, ca să se dăe și hrisovul Domniei mele de întărire.

Prea Înălțate Dômne,

După luminată porunca Înălțimei tale ce ni s'a datu în anafora Dumisale Grigorie Hrisoscoleo biv. vel Paharnicu cu tovarășii Dumnélu, prin care cu rugăciune ai cerutu de la Înălțimea ta, ca să se încarce cu toate menzilurile țerei, adunându-ne aici în Visteria Măriei tale, după luminata porunca Măriei tale ce ni s'a datu, amii cercetați cu totă scumpătatea cea cuviincioasă ponturile, prin care ceru a se da acestu nizam nou, cum și îndreptarea ce s'a socotitu de către înțelepciunea Măriei tale, a se adange la unele ponturi pentru folosul țerei, și în adevăr le-amii cunoscutu că întocmai sunt alcătuite și pentru folosul țerei, căci după acestu nizam, are să rămăie nebântuită de cererile și trebuințele menzilului și de argilăclulii altor mosafiri mai mari, și pentru înlesnirea a ămbleloru obștei, prin care are să se înmulțoscă și comerțulu în țoră, din care iarăși se folosesc țora; la a doua, a treia madele însă ce ni s'a părutu a le desluși mai bine pentru dreptul interesu alii Visteriei, făcându împreună cu Dumnéloru cerere și prigonire, în cea de pe urmă cunoscându și Dumnéloru că este întocmai cu cuviință a le primi, cu buna voia Dumnéloru le-au primitu, și s'a întocmitu și acestea, așternându-se în deosebite ponturi, care cu totă plecăciunea le arătăm Înălțimei tale. Madelele celea ce au fostu de prigonire sunt acestea: cerea D-lor în ponturi, ca surugi să li se dăe o mie, și să fie cu chezășia satelor, și dajdia lor să o răspundă Dumnéloru pentru inamurile Domnesci. Li s'a răspuns Dumnéloru, din partea noastră, că acești surugi a fi numai scutiți, și a nu avea și hrana lor cel puțin, nu are dreptate Visteria ca să siloscă satele să iăe în sémă pre numiți surugi; a-i da Visteria și fără de chezășia satelor, nu pôte fi încredințată că nu voru dosi de nevoie; s'a disu Dumnéloru ca dosindu aceștia, și făcându cerere de alții la Visterie, nu pôte suferi Visteria, ca să dăe de apurarea surugi în locul celor fugiți, și pentru ca să fie întâiu Visteria siguripsită, că ômeni ce se va da surugi voru avea înlesnire și de hrana lor, și de ôreși-care dobândiri și nu voru dosi,

na mie caî, ca să se pue la bună orândnială, dară socotimî cele-l-alte multe trăbninî și havalele cu care este însărcinată Domnăscă Măriei tale țără, care nn dă răgazî și de aceî prostichiu a greutăței; asemenea nicî Visteria Măriei tale nn este la stare ca să pôtă iconomisi acéstă trăbuință; nn lipsimî a arôta Înălțimeî tale, mijlocnî ce mai josî se vede: mai ântêiî vedêndî că estimpî nu vorî fi cele de annî trecntî grele trecerî prin țera Măriei tale și nădăj-duindî că dóră se va iconomisi într'acéstă vară, cu acestî mijlocî, adecă să se

vorî rămănea și Dumnelorî siguri și în odihnă despre partea surugilorî, am făcutî acéstă întocmire cu D-sa, adecă: toî caî cărîțelorî și aceî ce încalecă surngiî pe dênșî, să se plătescă de către Domnie, ântêiî cu ngeretî, cu mî și de către toî ceî ce vorî avea trebnință, și caî ce vorî fi pentru trebnința Domniei daî ngeretele, să rămăie în socotela Dumnelorî, iară caî ce se vorî da și la boerî și la obște, pentru toî să îce ngeretî după cererea Dumnelorî și hotărîrea Măriei tale; iară pentru unî calî, sêu doî, ce vorî fi călărî surngiî, la cărîță însă, aceî ce vorî plăti ngeretulî, să nu plătescă aceî caî cu banî donê-decî și cincî-spre-dece precum plătesce și pe ceî-l-altî, ci să-î plătescă câte banî cincî-spre-dece și dece pe ciasî, la casa menzilulî, iar cincî banî ce prisosescî să-î dce surugilorî cu ciasulî, peșinî, fiescê-care, socotindu depărtarea locnî de la fieșî-care minzilhanea, și pentru acéstă dobândire ce vorî primi Dumnelorî, să o dobândescă surngiî din paguba Dumnelorî, să fie datorî și ei a face fieșî-care surngiî câte unî carî de fênî la menzilhanea fără de plată; acéstă socotind-o și Dumnelorî, că le este de folosî, aî primitî a se urma, cândî va fi și bună hotărîrea Măriei tale; aî mai cerutî însă să li se mai facă adausî câte o jumătate chulă de orzî de calî, totî cu mizlocnî ce ceruse ântâiî celea douê, care și noi vedênd-o că este de trebuință, amî primitî, și după acéstă simfonie scriindî de isnovă pontnrile, cu plecata nôstră anafora le aretămî Măriei tale; iarî hotărîrea se va face după cum se va găsi înțelepciunea Măriei tale cu cale. — 1795, Februarie 22.

Aî Măriei tale prea plecate slugî, *Ienache Văcărescu vel Vist. Costandinu Caragea vel Hatmanî, Dumitru Manu vel Spătarî.*

Cod. XXVIII, pag. 6, III-a.

Hrisovu de aședămîntulî minzilhanelorî.

Io Alecsandru Cost. Moruzî Vvd. cu mila lui Dumneșeu Domnu și stăpânitoru a totă țera Romănescă

Fără de nicî nnî felî de îndoială, în cea de pe urmă stăpânitorî de țerî și de norôda snnt aceia ce după tot cîvîntulî adevêratî, de cît toî alî mai multî se îndatoréză să îmbrățișeze paza dreptăței, și nn numai pentru datoria la care îî snpune și firea și legea, precum snpune și pe toî ômenî și pe toî creștinî, ci mai vârtosî pentru căci se cîvine, și să gîndescă și să cređă că atît snnt mai multî de supnșî la acéstă decăt alî, cît sciî și cunosci că nicî aî pe nimenea alî ca să-î pôtă sili și îndemna la acéstă, și mai vêrtosî fiindî încredințatî de-apnrurea, că precum oglinșile celea mai cu iscensire și cu scîmpătate făcute descopere aretările obrazelorî, întormăi ca arhetipa ce se înfățișéză la dênsele, așa dreptă îndecata înî Dumneșeu asemănându-se cu dênsele

cumpere acum deocamdată 300 cai, din care 168 să se împartă la nisce none menzilhanele, care să se facă pe la unile locuri, unde să depărtăză o menzilhanca veche din cea-l-altă mai multu de optu și dece ciasuri, și dintr'acéstă pricină un potu ținea caii de Meuzili, iară 132 cu 941 cai ce se află acum bunî în-preenă și cu vre 150 cai ce se voru îndrepta din cei proști, odihuindu-se acum primăvara, nădăjduescū că se voru iconomisi acéstă vară cum mai sus se arétă; iar anii Măriei tale să fie de la Dumneđeū mulți și tericiți.— 1794, Martie 14.

are a răsplăti faptele năstre întocmai precum s'aū lucratū și s'aū înfățișatū către dūsa; dreptū aceea și noi în sfera năstră, în fôtă vremea cugetândū, că la dă-rile cele bune ce ni s'aū hărăzitū de la părintele luminelorū, de unde se pogoră și tot darulū celū desevēșitū; mai nainte de cât tôte, cu întocmirea și paza dréptă și către norodulū ce aū încredințatū sub oblăduirea năstră, se cuvine să adu-cemū adevērata mulțamită, încă în Domnēscă oblăduire a țerei Moldovenescī aflāndu-ne otcārmuitorū și vēdēndū multa nedreptate ce cōrcă și suferē acelu norodū, ce era încredințatū atunci sub stăpānirea năstră, din pricina orāndnelei menzilurilorū, ce era întocmită până în acea vreme, amū gāsītū că și la acéstă pricină, precum și la altele să-ī izbāvimū de nedreptățile ce suferē și să-ī în-tocminū orānduiala și curgerea cu dreptatea cea cuviincioasă, care întocmire și *sucesorulū* nostru Domnulū Moldaviei, fratele Mihaiū-Vodă, în urma năstră o aū păzitū și o păzesce nestrāmutatū până astădī, cu mulțamita a tôtei obștei dintr'acelu principatū. Dupē ce Dumneđeēscă providență aū bine-voitū a ne în-credința Domnia țerei Romānescī, din cēsulū ce amū sositū la Domnēsculū nos-tru scanū alū acesteī bine-credinciose stăpāniri, vēdēndū că acéstă trebuincioasă pricină a menzilurilorū țerei, curge și aici cu asemenea nedreptate la țēră, cu multă pagubă la Visterie și cu nesuferită greutate la toți cei siliți de trebuință a călători și un aū mijlocū a-și afla înlesnirea, ca și în Moldavia āntēiū, n'amū lāsātū dī ca să un cercāmū a face asemenea îndreptare și să tāmāduimū și aici acéstă nedreptate; dupē tōtă dar îndemnătōrea siliūță, ce amū făcutū în tōtă vremea pentru acēsta, aflāndu-se acum dintre Dumnēlorū ciustiți și credin-cioși boeriī Domniei mele, D-lui Alecsandru Văcărescu biv. vel Clucerū, D-lui Grigorie Hrisoscoleo biv. vel Paharu. D-lui Ianache Moscu biv. vel Pahar. D-lui Iordache Nicolache biv. vel Slugerū. D-lui Ioanū biv. vel Șătrarū. D-lui Cos-tache biv. 3-lea Logof. i Gheorghe vel căp. za Menzilū, carī cunoscēndū folosulū ce rāvnimū să facemū patriei acesteia, cu a-și afla repaosulū și dreptatea, și nădăjduindū cumcă pe lāngă acēsta se potū folosi și însuși Dumnēlorū, cu o dréptă oblăduire, aū cerntū cu rugāciune, prin anaforaoa D-lorū, cu ponturi orān-duite, ca să bine-voimū să facemū o bună întocmire menzilurilorū și aici în tōtă țēra Domniei mele, care anafora fiindū bine primită la voința Domniei mele, s'aū cercetatū ponturile acelea ale Dumnēlorū āntāiū, la aūdlū Domniei mele și dupē ce s'aū îndreptatū unele din madele, ce s'aū cuvenitū a se îndrepta, pentru mai multă dreptatea locnitorilorū țerei Domniei mele și pentru mai cu mulțamită folosū alū Dumnēlorū; dupē acēsta atāt anaforaoa cât și ponturile Dumnēlorū s'aū hotărātū de isuovă la Dumnēlorū ciustiți și credincioși boeriī Domniei mele, D-lui Ianache Văcărescu, vel Vist. D-lui Costache Caragea vel Hatm. D-lui Dumitrache Maun vel Spāt. ca să se mai cerceteze și de D-lorū madelele cele ce sunt legate la dregătoria Dumnēlorū, și să se facă îndreptarea cea cuviincioasă și adunāndu-se dupē poruncă în Visteria Domniei mele, față fiindū

La ce locuri face trăbuintă să se așede nouă menzilhanele și să se orânduiască și surugi după obiceiul Visteriei gospod :

Caî	Surugi	
60	24	Să se facă menzili la sud. Slam-Râmnicu, între Focșani și Râmnicu, fiind cale de opt césuri.
40	16	La Martinesci, între Focșani și Grădiște, fiind diastimă de 9 césuri.

și boerii ce au cerut menzile, după ce la două adunări s'au dat nizamul cel cuviincios cu mulțanita tuturor părților, care nizam aretând D-lor Domniei mele cu deosebită anafora și cu ponturi de isnovă așternute, o au întărit Domnia mea cum să urmeze întocmai și poruncim Dumnolui vel Vist. atât să iee zapis de la Dumnolui mai sus numiți boeri, primitorii menzilor, iscălit prin ponturi, la Visteria Domniei mele; anu dat porunca Domniei mele la câte trei Dumnolui cercetători dintâi, ca atât zapisul cât și anafora Dumnolui, cu nărturiile Dumnolui, să mi se arête cu deosebită anafora; decă după porunca Domniei mele făcându-se totă acastă săvârșire și la cercetarea Divanului, ni s'au adus anafora la Februarie 25, adevărită de Prea sfinția sa Părintele Metropolitul țerei, chir Dositei și de Dumnolui cinstiți și credincioși veliți boeri ai Divanului Domniei mele: Dumitrache Ghica biv. vel Banu. Nicolae Brâncovenu vel Banu, Ienache Moruzi biv. vel Vist. Nicolae Filipescu vel Logof. de țera de sus, Costache Ghica vel Vorn. de țera de jos. Radu Slătineanu vel Vorn. Manolache Grădiștenu vel Vorn. Costandinu Știrbei vel Logof. de țera de jos, și cu rugăciune ca să bine-voim a întări acestu folositoru lucru și cu Domnescul nostru hrisov, după care anafora prin întărire s'au dat porunca Domniei mele Domniei sale cinstiți și credincios boerului Domniei mele Ienache Vorn. vel Vist. ca de la Visteria Domniei mele să se de hrisov prin ponturi, întărit, Dumnolui boerilor prinitorilor menzilor, prin care hrisov să se împlinască și să se urmeze toate aceste ponturi ce se arête mai jos întocmai precum s'au scris, și s'au hotărât aici în totă curgerea vremei ce orânduie și ponturile cele întărite de Domnia mea, cu hotărâre de a se împlii și a se păzi neștrămutat, sunt acestea adică :

1. Să li se de șapte sute cai de țară cu orânduială de la Visteria Domniei mele, fără de plată, la a căruia alegere să fie față și Dumnolui Ispravnicii județelor, pentru ca să fie numai cai buni, sănătoși, vrednici pentru trebuința menzilor, de aceea cari se află pe la locuitori și tesliniul acestor cai să începă a se face la Dumnolui, de la di întâi a lui Aprilie, ca să aibă vreme până la începutul lunii lui Maiu, a griji pentru toate celea trebuincioase ale menzilor și pentru înlesnirea cumperatului sumei cailor ce mai jos se arête, ca la vadea să intre în slujba menzilor, fără a se face cât de puțin cusur.

2. Să li se mai de numai cai cei vechi ai menzilor cei ce au rămas pe la toate menzilhanalele țerei câte se vor găsi față.

3. Să se facă întocmire tuturor menzilhanalelor ce se află gata cu orânduială din țară, adică: coșare de cai, orzări, fânări, spre încăperea cailor ce au a pune la fieș-care menzilhane, și odae mică pentru mosafiri, iar unde va fi trebuință să adauge menzilhanale noue, să se facă și la acelea locuri coșare, grajduri și altele obicnuite, însă fără de a nu se însărcina țera cu cherelele

Caî	Surugii	
20	12	La Sloboția gpod. între <i>Unturôsa</i> și Brăila.
10	4	} Fiind-că se supără satele de ceî ce vinu de la Diu și Nicopoe.
10	4	
6	3	} Pentru Lipcanii ce se trimitu cu cărți de la Visteria Gospod. la 3, 4, județe, adecă lipcanii ce se trimitu cu cărți la sud. Dâmbovița, Mușcelu și Argeșu; ajungându la Floresci cu caii ce i-au de acolo merge la Târgovisce, Pitești și Câmpu-lungu; așisderea și lipcanulu ce se trimete la sud. Prahova, Saac și Buzeu, carele cu caii ce ió de la punctulu Văleniloru merge la Ploesci, la Saac și la Buzău.
6	3	
6	3	

Alu Măriei tale prea plecată slugă, *Vel Hatmanu.*

grele, pentru care dându Dumnéloru atâtău măsurile aicea după trebuințele ce se voru socoti de a fi cu cale.

4. Fênulu și orzulu trebuinciosu pentru trei miî trei sute șóideci caî, care după catastihulu Dumnéloru sunt să se puș pe la tôte mienzilhanelele țerei, să li se dce din județe, adică câte două și jumătate care fênul de mesură și câte două chile și jumătate orzui, și acestu fênul și orzu să-lu plătescă casa mienzilulu adică câte trei lei carulu de fênul, socotindu-se unu leu căratufu și doi făcutulu, și câte doi lei și jumătate chila Brăilei de orzu, și banii aceștia de plinu să fie datorî a-î răspunde, unde voru fi orânduîți spre plata locuitoriloru, iar când nu voru cere Dumnéloru a li se da de plinu, orânduiala fênulu și a orzulu și plata să o facă numai pe câtă sumă voru cere și voru avea trebuință, iară nu mai multu; rânduiala fênulu și a orzulu, înlesnirea căratulu la locurile trebuincioșe, să se socotască și să se facă de la Visterie, cu vreme, ca să nu li se pricinuiască zătignire la trebuința mienzilulu, cu întârzierea și Dumnéloru să nu pôta fără de șcirea Domniei a face tocmeli cu județele cele depărtate luându bani de la acelea ca să nu facă fênulu și orzulu datoriei loru; cu acestu felu de bitirmele, și de se va dovedi că s'au abătutu la nisce urmări ca acestea, fără poruncă, să fie datorî a plăti îndoitu ceea ce voru lua prin chipurile acestea; pentru măsurătoare fênulu și a orzulu de a se lua întocmai, atât fênulu cu caru de mesură, cât și orzulu cu banița înlierată, la vreme ce voru primi de la țeranî, să grijescă Dumnélu vel Vist. de a se face măsurătoare și primirea dréptă, de a nu se face cătuși de puțină asuprire de către D-lorî, țeraniloru locuitorî.

5. Cinci sute căruțe să se facă din județe, și să li se dce rëndurî, rëndurî ca până la sfîrșitul luî Augustu viitorî, să se împlinescă suna acésta și să le plătescă peșinu po tal. cinci căruța; acésta să se urmeze și pentru aniî viitorî, iară acum să li se mai dce și tôte căruțele vechi de pe la mienzilhanele.

6. Una mie ómenî să li se dce cu pecetluitu Gospod. pentru surugii și rotari, cari să fie prin chezășia satelorî, și pentru dênșii de-a pururea să fie răspundători săteniî loru ómenii de slujbă; de va muri vre unul, să li se dce altulu în locu; cei dovediți betegi și neputincioși, cu adeveratu netrebnicî, să se schimbe, și Dumnéloru să plătescă birulu loru la Visteria po. tal. două-deci și patru pe anu pentru fieși-care; plata să o răspundă pe tótă luna, după cum și Dumnéloru pe tótă luna au să-și primescă plata ugeretulu, și afară de acești

Domnitorulŭ holăresce :

Io Alexandru Const. Moruzi Vvd. i gospd. Zemb. Vlahscoie.

Cât pentru trei menzilhanelo ce ni se arôtă a se pune în județul Slam-Râmnicŭ și Slobozia, Dumnôcta vol Vist. să faci ântêiŭ porunca Domniei mele la Paharniculŭ Petrache Ispravniculŭ, arêtându-î trebuința acestorŭ trei locuri, ca s'î socotôsca de nu este mijlocu cu din surugii ce sunt la Menzilhanelele vechi, a se iconomisi de a se chivernisi acestoa trei drumuri, și când acêsta nu va fi cu puțință, să chibzuiască apoi, în ce chipŭ pôte să găsôsca acești

una mie ômenî, nici cu cuvîntŭ de surugiu, nici de rotariŭ, să nu aibă a cere altŭ oinŭ; să nu fie nici slobodŭ a face tocmeli cu satele prin luări de banŭ, ca să fie ômenii Dumnôlorŭ surugii, sôî să côră de la surugii cheltueli pentru menzili sôî poclône, și dovedindu-se cu urînări de acestea să fie datori a plăti întreitŭ orŭ ce vorŭ lna cu acestŭ felŭ de asuprirŭ, la cutia de milostonie, și deosebitŭ de acêsta să aibă, după cum s'aŭ legatŭ prin zapisŭ, că afară din birulu surugilorŭ ce aŭ să-lŭ plătôsca la Visterie, să dœ și surugilorŭ ugeretulu cailorŭ ce încalecă surugii la căruțe, numai de la boeri și negustori, iară nu de la alții ce mergŭ cu inamurile Domniei mele, câte cinci banŭ de calŭ, ca să fie acêsta spre hrana surugilorŭ, și să nu-î iœ casa menzilulŭ nici de la boeri, nici de la neguțătorŭ, acești câte banŭ cinci de la calulŭ surugiului, ci să-î lase la celŭ ce merge în menzilŭ, ca să plătôsca surugiului peșinŭ de la menzilŭ în menzilu, iară surugii luândŭ acestŭ ugeretŭ nestrămutatŭ, să fie datori a face câte unu cari de fênŭ de măsurŭ pre totŭ anulŭ fără plată, la menzilhanaoa lorŭ, și acestu fênŭ să nu se scađă din suma orênduelei; orzulŭ să se măsore cu banița înferată de la Visterie.

7. Ugeretulŭ să li se plătôsca de către Domnie pentru tôte menzilirile ce se vorŭ da cu inamuri, atâtŭ din Bucuresci, de la mărgini și de la județe, cu menzilirile Domniei mele, iscălite și de Dumnôluŭ Hetmanu, buiurdisitŭ și de către Domnia mea, câte dece banŭ de ciasŭ pentru fieși-care calŭ, cuprindêndu-se și calulŭ surugiului fără csebire; și de la acestŭ ugeretŭ alŭ Domniei nu are surugii nimicŭ să iœ, ci să rămœ deplinŭ dobândirea la casa menzilului; pe tôte luna să li se caute socotêla prin D-luŭ Hêtmanŭ, și să-și iœ plata deplinŭ fără vre-o prelungire, de la Visteria Domniei mele.

8. Curieriŭ să plătôsca ugeretulŭ câte dece banŭ de ciasŭ, boerii cei ce au îmbrăcatŭ caftane po. banŭ cinci-spre-dece de ciasŭ, iară neguțătorii și alții câte doue-deci banŭ de ciasŭ de fieși-care calŭ, fiindŭ îndatoriți a plăti și calulŭ surugiului, din care ugeretŭ precum s'aŭ disŭ mai susŭ, de la boeri și neguțătorŭ po banŭ cinci are să-î iœ fieși-care surugiŭ, și sciindŭ cu toți vorŭ popri acei câte cinci banŭ asuprăle ca să-î dœ în mânilorŭ surugilorŭ, iară casa menzilului pentru calulŭ surugilorŭ de la boeri are să iœ numai câte dece banŭ din 15, și de la neguțătorŭ numai câte cinci pe ciasŭ din 20; însă toți să fie datori cei ce vorŭ vrea să âmble în menzilŭ, să iœ cărți de menzilŭ Domnescŭ iscălite de celŭ după vremŭ Hatmanŭ, și cei din Bucuresci să le iœ de la Hêtmanie, iară cei de la Craiova de la Caimacanŭ, cei de la Focșani i Cernetŭ de la Ispravnicŭ, cei de pe la Serhaturŭ de la Capichehaele, afară numai de cei ce vorŭ veni de la țeră în Bucuresci și cei ce vorŭ merge de la unŭ județŭ la altulŭ luândŭ tescherele de la Ispravnicŭ, că suntŭ ômenî ce nu-î opresce nici o pricină

menzilgiî, câți trebuiesc de as e tocmi la noile menzilhanele, și de se făgăduiesc la acésta să însciințeze Domniei mele ântâi, apoi se va da chizeși lor; iar la cele-l-alte cinci numite locuri, poruncim ca acum negreșit să se întocmescă aceste menziluri, și să se orânduiască de la Visteria Domniei mele, acum acești șapte-spre-zece lude surugiî, și Dumnolui vel Hatmanu să cumpere acești 300 de cai, și să-i așeze la numitele locuri, și baniî să-i dăe de la Visteria Domniei mele rënduri. — 1794, Martie.

Cod. XXVII, pag 8, IV.

din călătoriî, să pôtă lua cai și fără menziluri Domnesci, neavândi de la cine să iée, iară din Bucuresci și Dumnolorî însuși vrëndi a oși cu menzili, se îndatoréză a lua menzili de la Hëtmanie.

9. La tôte menzilurile stăpâniî moșiloru să se îndemne a ținea și a avea de vîndare de ale mîncărei trebuinciöse, ca să găsescă și să cumpere drumețiî, și atât stăpâniî acei moși, cât și Dumnolorî boeriî primitoriî menzilurilor, acolo în préjma menzilhanelei să nu aibă voie a face vîndare de vin și de rachiû, și vîndarea vinului și rachiului cu totul să fie oprită, pentru ca să nu se urmeze dintr'acésta feluri de pricinî pe la menzilhanale, și stăpâniî moșiloru să fie îndemnați a ținea pe la menzilhanea câte o prăvălie de băcănie, iară când stăpânul moșiei după îndemnările ce i se va face, nu va vrea să facă acolo la menzilhanea prăvălie de băcănie, atunci prin scirea Dumnolorî boeriloru ce au primit menzilurile să aibă voie menzilgiî a ținea prăvălie.

10. La fie-care menzilhanea să fie orînduită de la Domnie câte un Beșliu ca să nu pôtă lua cai drumețiî, ca să plătescă deplin ugeretuli, ca să nu se abată la urmări fără cale; iară lăfa beșlinului să se dăe de la Visteria Domniei mele.

11. Pe câți din boernași, sêu și din cei la orînduiala nêmuriloru și a mazeliloru voru avea în slujba menzilhanelorî, dând catastiv de numele lor la Visterie, și plătind aceia deplin dăjdiile lor câte se vor cădea, și de nu vor fi fosti în slujba menzilhanelorî, să nu să supere la nici o havalea.

12. Cai menzilhanelorî, dupe vechiul obicei, asemenea și acum să aibă slobodă pășiune pre moșia din préjma menzilhanelorî, precum s'au urmat și mai nainte, fără a se supera cu cereri împotriva obiceiului de către stăpâniî moșiloru, însă și menzilgiî forte să se ferescă, de a nu mânca și a nu pasce cu cai menzilhanelei liveșile stăpânilor moșiei, cum și curăturile locuitoriloru ce vor fi împrejuruli acei menzilhanele, ci să-i pască în locul slobodă fără de a face cătuși de puțină stricăciune la liveșile de fênă, în cele care vor fi vechi sciute și cunoscute liveși, iară să nu pricinuiască a face acum liveși și curături nouă.

13. Când se vor întempla cai mai mulți la fieși-care menzilhanea pentru alișverișul Dumnolorî, să fie slobod și neopriți, dără să nu pôtă cere cu acestu, sêu surugiî mai multu, sêu orînduiala de fênă, i orz.

14. Când se vor întempla agarlăcuri mari și va cere Domnia cai să fie datorî a da câte o sută cinci-șeci cai din menzilhanea în menzilhanea, cu prețuli arêtat mai susu po bani de ceas, iară fiindu trebuință de mai mulți să se facă osebită simfonie, și la asemenea agărlac sêu și până la o sută cai, când vor trebui, să li se dăe însciintare cu cinci zile mai nainte ca să grijască.

15. Să nu fie siliți nici de către Domnie, nici de către altu cinevași a

Fiind-că vorbirămŭ de poște și de mijlóce de comunicațiune, să înregistrămŭ următorulŭ actŭ prin care se acordă plata a trei cai de cărăuși inecați în apa Mostistei :

primi vre-unŭ tovarășŭ la slujba menziluluŭ, afară din câți cu buna-voința Dumnélorŭ se vorŭ aședa cu Dumnélorŭ și se vorŭ primi.

16. Talerŭ patru mii să deé pe totŭ anulŭ în doué rënduri Dumnélui Hětmanuluŭ după vremŭ, însă să aibă totŭ ajutorulŭ de la Dumnélui, să caute socotéla Dumnélorŭ cu Vistierulŭ, să nu se supere nici într'unŭ chipŭ de Dumnélorŭ Hětmanuluŭ după vreme, cu vre-o cerere de deciuială sŭu cu altă priciuă și numire, și îndată ce vorŭ aréta Dumnélui vre-o supărare a Dumnélorŭ împotriva ponturilorŭ, să fie îndatoratŭ, sŭu prin graiŭ, sŭu prin anafora Dumnélui a aréta pricinele Dumnélorŭ la Domnia mea, a le scóte răspunsurile îndată, ca să nu li se facă cătuși de puținŭ silă de către trecetori sŭu alții, și să fie siliți Dumnélorŭ prin jálbi a supéra pre Domnia mea; cei ce vorŭ cere cărți de menzilŭ, sŭu din partea neguțătorilorŭ, sŭu și alții ce vorŭ avea revașele Spătăriei de slobođenie, să nu se zăbovescă câtŭ de puținŭ, din care să le pricinuiască zăticnire la trébă, ci luândŭ Hětmania de la fieși-care din cei ce vorŭ cere minzile și vorŭ lua câte doué parale de calŭ, să deé îndată și în tótă vremea fără de nici o greutate, sŭu pricinuire.

17. Cu acestea ponturi s'aŭ legatŭ a ținea tóte minzilirile din tótă țera în curgere de cincŭ anŭ, cu suma cailorŭ ce s'aŭ ȑisŭ mai susŭ, și nici în anulŭ alŭ doilea nici în cei mai de pre urmă, până la împlinirea vadelei să nu aibă a cere cai sŭu altele, fără numai fênu, orzŭ, căruțele și surugiŭ; iară dupe împlinirea vadelei să rămăe tóte acelea ale Dumnélorŭ, atâtŭ caiŭ, fênulŭ, orzulŭ, cum și cele-l-alte, afară numai din binalele menzilhanelorŭ, și după cum Dumnélorŭ s'aŭ supusŭ în strajnică pedépsă prin zapisŭ de nu vorŭ avea cai deplinŭ, și nu vorŭ păzi aședămintulŭ nestrămutatŭ de-a pururea, și Domnia mea amŭ bine-voitŭ după tótă cuviința și dreptatea a-lŭ întâri cu Domnesculŭ nostru hrisovŭ; dreptŭ aceea tóte acestea mai susŭ arétate și bine aședate orândueli, ce prin 17 ponturi s'aŭ întocmitŭ, după bune cercetări ce s'aŭ făcutŭ și la Visterie și la Divanŭ și înaintea Domniei mele, atâtŭ pentru că se pricinuesce la tótă țera dreptate, apoi pentru căci se aduce la tótă obște folosulŭ, și în cea de pe urmă și după tótă cuviința, și dupe cum și toți Dumnélorŭ veliți boeri ne-aŭ făcutŭ rugăciune prin anaforale, le întârimŭ și hotărîmŭ printr'acestŭ Domnescŭ alŭ nostru hrisovŭ, prin care și poruncimŭ a se urma și a se păzi totŭ acestŭ aședămintŭ, de către cei ce se cuvine a le împlini, și a le sêvři, și a le urma fără schimbare și nestrămutatŭ; rugămŭ și pre toți luminați frați Domni ce în urma Domniei mele vorŭ fi *sucesori* ai Domniei acestei stăpâniri, să bine-voiască a întâri și a păzi acéstă dréptă și folositóre la obște bună întocmire, ca și hotărîrile Domniilorŭ sale să se păzescă după vremŭ de către alții în urmă; și s'aŭ datŭ acestŭ bine închipuitŭ Domnescŭ alŭ nostru hrisovŭ, întâritŭ cu pecetea și iscălitura noastră de la Visteria Domniei mele; marturi puindŭ pe prea iubiți noștri fiŭ: Costandinŭ Vvd., Dumitrașco Vvd., Nicolae Vvd., Gheorghe Vvd. și pe totŭ sfatulŭ cinstiților și credincioșilorŭ boerilorŭ celorŭ mari ai Divanuluŭ Domniei mele: Pan. Nicolae Brancovanŭ vel Banŭ, Ienache Văcărescu vel Vist., Maoulache Brâncovanŭ vel Vorn. de țara de susŭ, Costache Caragea vel Hětman., Dumitrache Manu vel Spăt., Nicolae Filipescu vel Log., de țora de susŭ, Costache Ghica vel Vorn. de țora de josŭ, Radulŭ Slătincanu vel Vorn.,

Anafora ce s'au făcutu în dosul jălbei lui Stanu și Oprea, cărăuși din satulu Beldadu din jud. Dâmbovița, pentru 3 cai ce s'au înecat.

Io Alexandru Costan. Moruzi Vvd.

Poruncimă Dumitale vel Spătaru, din bani socotolilor, ce sunt asupra D-le, a surăgiilor, să le dai tal. 30. — 1793, Ang. 5.

Prea Înălțate Dómne,

Asupra acestor jăluitoři, cu adevăratu li s'au înecat 3 cai în apa Mostistei de la Agesci, unde dupa ce ai sositu cu calabalaculu au năvălitu caii la apă, și intrându în holeșteu s'au înecat; se cuvine ca să grijescă jăluitoři să nu le dea drumulu de o-dată, dară i-ai scăpatu și cu adevăratu sun păgubași, și rămâne la milostivirea Măriei tale. — 1793, Aug. 3.

Vel Spătaru.

Cond. XXIV, Fila 310.

Breslele și fabricele continuă relativ destul de prospere sub Alexandru Moruzi. Așa elu înoesce hrisóvele următoare :

a) *Irisovulu işlicariloru i bașcali cojocari din Bucuresci, din Martie 1794.*¹

Manolache Grădiștenu vel Vorn., Costandinu Știrbeiū vel Log. de țora de josū, Mateiū Fălcoianu vel Vorn. al politiei, Lucache Argliropolu vel Post., Dimitrache Hangerlău vel Comis., Dumitrache Racoviță vel Clucer, Ion Caramanlău vel Pahar., Grigorie Balănu vel Stol., Atanasie vel Sărd., Ionu vel Medilniceru, Costandinu Câmpinenu vel Slinger, Grigorie vel Pit. Ispravnicu fiindu Dumnelui Ienache Văcărescu vel Vist., la lăt 1795, în luna lui Maiu, scriindu-se de credinciosu boerulu Domniei mele Costandinu Chițoranu biv. vel Șătraru și Log. calemulu remășiilor.

Cond. XXVI, Pag. 251.

1. *Irisovulu işlicariloru i bașcali, cojocari din Bucuresci.*

Io Alecsandru Const. Moruzi Vvd. i gpod. Zemb. Vlahscoie.

Intre alte rufeturi trebuinciose obștiei fiindu și işlicari i cojocari bașcali din Bucuresci, și avându hrisóve și cărți Domnesci de la frații noștri Domni de mai nainte, de orânduiala și obiceiurile lor, ce au avut, cari prin jalbă corându a li se înoi și de către Domnia mea, mai întâi i-amu orânduitu la D-lui vel Logf. de țora de susu, de le-au teorisitu hrisóvele i cărțile, și ne-au arătat în scrisu prin anafora orânduiala și obiceiurile, cari vedându-le și noi întocmite cu bună orânduială și cu cale, le întărimu și Domnia mea, sa să li se păzescă întocmai precum mai josu poruncim :

1. Adecă işlicari și cojocari bașcali să fie rufetă osebiți de brésla blănarilor, întru tôte, să nu aibă a face întru nimic chiurciubașa alu cojocariilor cu dênși.

Intervenirea în judecățile breslei a Cămărașului este o imputinare

2. Să aibă unŭ staroste dintre ișlicari, carele să fie a'esŭ și de către cojocari, bașcali, căruia i se va da la mână și carte Domnăscă de stărostie spre a fi sciutŭ și cunoscutŭ de staroste.

3. Ei între dênșii să-și alogă cu toții patru meșteri, cari-î vorŭ avea mai de ispravă, cu meșesugŭ mai bunŭ și mai vrednicŭ, însă doui dintre ișlicari, și doui dintre cojocari bașcali, și aceia să fie epitropi și purtători de grijă rufetului lorŭ d'impreună cu starostea.

4. Câți vorŭ fi meșteri vrednici primiți de proesti și brésă, să aibă după orânduiala rufetului lorŭ a-și trece numele în catastihulŭ breslei lorŭ, la cămara Domnăscă, ca să fie sciuți și cunoscuți, spre a nu fi volnici alții afară dintr'aceia a lucra meșesugulŭ ișlicăriei i alŭ cojocăriei; și subț dênșii să aibă unŭ ciaușŭ pentru stringerea banilorŭ la cutia lorŭ, și pentru cei cari vorŭ fi chiămați la judecată când se va întâmpla pricină între dênșii, adică: ișlicarŭ cu ișlicarŭ, sôŭ cojocarŭ cu cojocarŭ, ori când va strica lucrulŭ cuivași.

5. Când se va întâmpla între dênșii pricină și judecăți pentru ale meșesugului lorŭ, i pentru ucenici, i călfi, i pentru cei cari vorŭ face stricăciune lucrului cuivași, i pentru cei ce nu vorŭ fi următori la vre-una din câte sunt legați și hotărâți a le păzi printr'acestŭ hrisovŭ, să se strângă la unŭ locŭ starostea cu cei patru epitropi, pentru a face *lonja* după obiceiulŭ rufetului lorŭ, unde să chame pe ceia cu pricina, și când acei-l-alți de sineși nu vorŭ urma a veni după sciința ce-î va face starostea cu epitropi, atunci să aibă volnicie a trimite pe ciaușulu lorŭ să-lŭ aducă fără de voie, și să-î iee trôpădu bani patru-deci și să hotărască pricina aceea în scrisŭ subț iscăliturile lorŭ, după dreptate și după obiceiulŭ meșesugului lorŭ; și pe cei ce vorŭ fi cu pricină de îndreptare, să-î îndrepteze, iar pe cei ce vorŭ fi cu vină, și de le va fi vina lorŭ mai mică, să le facă și cercetare și dojană, după obiceiulŭ rufetului, fără de a se amesteca zapciiŭ politiei întru nimicŭ la pricină de judecăți de ale meșesugului lorŭ; iar pe cei ce vorŭ fi cu vină de pedôpsă, să aibă a-î areta la D-lui vel Cămărașŭ, d'impreună cu alegerea lorŭ în scrisŭ, ca cercetându-li-se pricina vinei să-î pedepsască, însă pe unii ca aceia vinovați să-î hotărască a da și ôreș-care geremé la cutia de milostenie a breslei lorŭ, după măsura vinei, în locu de pedôpsă.

6. Să aibă a ținea cutie cum au și alte rufeturi, în care să strângă în tôte Sâmbetele săptămânilorŭ, de la fieș-care meșterŭ cu prăvălie, ori ișlicarŭ, ori cojocarŭ, câte bani șese, cum și de la călăile celea cu simbrie mai bună câte bani trei; așisderea și celŭ ce va deschide prăvălie, ori ișlicarŭ, ori cojocarŭ, să aibă a da la acéstă cutie a lorŭ po. tal. dece, care cutie să se pecetluiască de staroste și de acei patru epitropi, și să se păstreze în sêma lorŭ pecetluită purtândŭ de grijă ca să se strângă venitulŭ ce este orânduitŭ, și când din brésă lorŭ se va întâmpla a muri vre-unulŭ în scăpătăciune, sôŭ vre-unulŭ din vre-o bôlă îndelungată, ori din slăbiciunea bătrânețelorŭ trecute nu va fi vrednicŭ de a se chivernisi, sôŭ de alte întâmplări va cădea în lipsă de săvêrsitŭ, atunci din cutia acêsta să i se deé ceea-ce i se cade să-lŭ îngrope cu celea trebuincioșe și săraculŭ să se ajute; însă acea cutie să nu se deschidă de al'ulŭ, ci fațŭ înaintea starostei și a celorŭ patru ce au avutŭ pecetele să se deschidă, și luândŭ banii ce va fi trebuință, iarăși să se pecetluiască.

7. Cojocari bașcali să lucreze numai marfă grósă, care este trebuincioasă

a autonomiei vechi a bresleii. Amu arătată cum prin asemenea ştirbiri

la meşteşugul lor, iar marfa subţire care este de trebuinţa meşteşugului işlicarilor, să nu aibă voie a lucra spre a face adică orî căciulî cazacîescî sêu boznicescî, iar dovedindu-î işlicariî că au lucrată, să aibă a-î arăta pe aceia la D-lui vel Cămăraşu, ca să iee acea marfă lucrată pe séma cămăriî, dără nicî işlicariî să nu fie volnicî a lucra marfă grósă, de care lucrăză cojocariî başcaliî, căci dovedindu-se se va lua şi aceea pe séma cămăriî.

8. Ceî cari vor fi să iasă de la stăpâni ca să deschidă prăvăliî, orî işlicariî, orî cojocariî, să nu aibă voie de sineşi fără de voia stăpânului, i a stărostiei, i a epitropilor şi a rufetului, ca să cerce ântêi de este vrednicî a avea prăvălie şi a se numi meşteru, şi de scie meşteşugul de săvêşitû, iar după ce se va vedea că este destoinicî şi i se va da voie, să dea ântêi tal. 10 la cutia lor, şi aşia să aibă voie a deschide prăvălie.

9. Meşterii prăvăliaşî, orî işlicariî, orî cojocariî, să nu fie volnicî a lua calfa altuia până nu-şi va împlini sorocul tocmelei, şi când va fi slujitû acea calfă până la sorocû aşia va eşi din simbrie, după tocmela aceea ce va fi avutû cu zăpisu, prin şîirea meşterilor breslei.

10. Uceniculă să nu fie volnică să iasă de la stăpână până la sorocû, câtă îşi va fi tocmela, nicî să-lă primescă altă nimenia; aşisderea şi după ce îşi va fi împlinitû ucenicia, iarăşi să nu fie volnică să iasă, nicî să-lă primescă nimeni până nu va sluji stăpânului sêu cu simbrie unû anû, care simbrie să i se hotărască de breslă câtă să iee? precum au fostû obiceiul lor.

11. Când se va întempla a veni nescare-va işlicari sêu cojocari dintr'alte ţeri, să nu fie volnicî a deschide prăvălie aici, până nu-şi va lua ântâiû birulû între ceî-lalţi ai rufetului lor şi atunci apoi fiindû şi vrednicî cu sciinţa meşteşugului pe deplină, cu scirea rufetului să aibă voie a deschide prăvălie, dândû şi banî la cutia lor.

12. Fiind-că işlicariî prin jalbă au fostû arătatû la Domnie, cum că cojocariî başcaliî nu-şi lucră numai meşteşugul lor, ci se amestecă de cumperă de pe unde gasescû hârşii albastre, de facû căciulî şi le vindû pe la muşterii pricinuindu-le lor pagubă, cari pielcele albastre, adevărindu-se Domnia cum că dintru începutû s'au lucratû şi se lucrăză de işlicariî; ca unû lucru ce este dar din tréba işlicarilor, poruncimû să nu fie volnicî cojocariî başcaliî a cumpêra acestû fel de pielcele, a le lucra sêu a le ţinea prin prăvăliî, ci cu totulă să fie popriî, ca de unû lucru ce nu este de tréba meşteşugului lor, şi numai işlicariî să aibă voie a ţine pielcele albastre şi a le lucra.

12. Lângă acestea, fiind-că işlicariî şi cojocariî başcaliî au datû jalbă Domniei mele, cumcă unî dintr'ânsii cumpêră marfă şi o lucrăză într'ascunsû prin mahalale, de le aduce atât lor pagubă, cât şi cămara Domnescă o păgubesc de fumăritû şi de altele, hotărîmû dară, ca işlicariî şi cojocariî başcaliî, ce nu vorû avea prăvăliî la uliţă, să nu fie volnicî a cumpêră marfă de afară.

14. Fiind-că cojocariî başcaliî mai nainte au fostû unû rufetû cu cojocariî subţiri şi le era lor peste putinţă a fi osêbiţi de către işlicariî, pentru că işlicariî avêndû privilegiu prin hrisôve Domnescî, ca numai ei să strîngă sterpituri de pe unde va găsi, şi fiind-că marfa de cojocărie este amestecată cu pielcele sterpituri, care mocaniî nu le dă mâna să o despartă a o vinde deosebită, de nevoie erau siliţi a o lua împreună şi işlicariî neîngăduindu-î, multe gâlcevuri şi pagube li se întempla la alişverişurile lor, şi pentru ca să lipsescă tôte pri-

a autonomiei *lojelor* corporațiunelor, s'aŭ slăbitŭ din ce în ce acestă cetate a comerciului și industriei române.

cinile dintre dênșii, cu mijlocŭ de a se păzi și dreptulŭ ișlicarilorŭ și alŭ lorŭ, în Domnia dintăiŭ a fratelui Domnŭ Mihaiŭ Vodă Suțulu, s'aŭ aședatŭ și s'aŭ învoitŭ cu brésla ișlicarilorŭ, prin zapisŭ de aședământŭ, spre a fi amêndouê breslele acestea unŭ rufetŭ, adică urmândŭ cojocariŭ dupê hrisóvele i orânduiala și obiceiulŭ ce aŭ ișlicariŭ, să aibă și ei voie a cumpêra de pe la mocanŭ marfă subțire sterpiturŭ, pe care marfă ca una ce este de trêba ișlicarilorŭ, s'aŭ aședatŭ ca să se vênđă la ișlicariŭ cu prețulŭ celŭ cuviinciosŭ, sóu neputêndu-se învoi cu brésla ișlicarilorŭ, să fie volnicŭ a vinde cu rădicata, iar a o vinde cu perechea la mușteriŭ să nu pótă, fără de numai marfa ce le va rămânea nevêndută, aceea numai să o lucreze pe la prăvăliŭ, iar carŭ dintr'ênșii se vorŭ dovedi că înputriua adestŭ aședământŭ aŭ vêndutŭ pielcele cu perechea pe la mușteriŭ, să dêe glóbă la cutia lorŭ tal. cincŭ-deci; asemenea și când va fi vremea a eși afară la marfă ca să stringă, să dêe scire starosteŭ și epitropilorŭ spre a lua adeverință ca să fie sciutŭ celŭ ce aŭ eșitŭ, precumŭ amŭ veđutŭ Domnia mea și acelŭ zapisŭ de aședământŭ ot. lôt 1786 Februarie 1, cuprinđetorŭ întocmai; care acestŭ aședământŭ cerêndŭ amêndouê părțile ca să se întărescă și de noi, Domnia mea i-amŭ orânduitŭ la Dumnêlnŭ vel Cămărașŭ de le-aŭ făcutŭ cercetare și întrebare, de s'aŭ făcutŭ adică acestŭ aședământŭ cu voia și primirea amêndonra părților, cun și de se urmóză între dênșii? și aŭ aretatŭ Domnieŭ mele, cumcă cu voia și primirea amêndorora părțile s'aŭ făcutŭ și că se urmêză între dênșii; dreptŭ aceea dară întărimŭ Domnia mea aședământulŭ acesta, ca întocmai să se urmeze între dênșii; și de vreme ce cojocariŭ bașcaliŭ s'aŭ făcutŭ unŭ rufetŭ cu ișlicariŭ, la cutia cojocarilorŭ subțiri să nu se supere a da nimicŭ, nefindŭ cu cale a da în douê locuri.

15. Precum Domnia mea amŭ pusŭ rufetulŭ lorŭ într'acestă bună orênduială, așa și ei să fie datorŭ în tótă vremea a vinde marfa lorŭ cu prețŭ dreptŭ și a lucra meșteșugulŭ lorŭ, curatŭ, fără de a strica lucrulŭ cui vașŭ, sóu a-lŭ schimba, și prețulŭ să-lŭ cêră numai pe cât se cade, fără de a se lăcomi la câștigŭ spre înșelăciunea cumpêrătoruluŭ, căci dupê cercetarea ce se va face în tótă vremea, care se va dovedi că aŭ luatŭ prețŭ mai multŭ, nu numai că flŭ va perde, ci încă se va și pedepsi, și ca să li se urmeze și să li se păzescă neștrămutatŭ orênduiala și obiceiurile lorŭ, ce printr'acestea ponturi de mai susŭ sunt arêtate, amŭ întăritŭ hrisovulŭ acesta cu însăși credința Domnieŭ mele—Io Alexandru Costandinŭ Moruzi Voivodŭ, i cu a prea iubiților Domnieŭ mele fii: Costandinŭ Vvd., Dumitrașco Vvd., Nicolae Vvd., Gheorghe Vvd. și cu mărturia Dumnólorŭ cinstiților și credincioși boerilorŭ veliți ai Divanuluŭ Domnieŭ mele, Pan Dumitrașco Racoviță vel Ban, Ienache Moruzi vel Vist., Manolache Brancovênŭ vel Vorn. de țera de susŭ, Costache Caragea vel Hatm., Dumitrache Manu vel Spăt., Nicolae Filipescu vel Log. de țera de susŭ, Costache Ghica vel Vorn. de țera de josŭ, Radu Slătînenu vel Vorn., Manolache Grădiștênu vel Vorn., Costandin știrbeŭ vel Log. de țera de josŭ, Lucache vel Post., Dumitrache Hangerliŭ vel Conis., Alexandru Văcărescu vel Clucer, Iónŭ Comănênu vel Paharn., Grigorie Bălênu vel Stol., Iordache vel Sluger, Dumitrache Costandache vel Pit. și Ispravnicŭ, Nicolae Filipescu vel Log. de țera

b) Hrisovul blănarilor cojocari subțiri, din 2 Martie 1794. ¹ Prin

de sus; și s'au scris hrisovul acesta la alu doilea anu dintru antia Domnie a Domniei mele aici în orașul scaunului Domniei mele Bucuresci, la anii de la zidirea lumei 7303, iar de la Domnul Dumneșu și Mântuitorul nostru Is. Hris. 1794, Aprilie 12. De Răducanu Poenaru biv. 3-lea Logf. Condicariu

1. Io Alecsandru Const. Moruzi Voev. boj. Milos. i gpod. Zemb. Vlahscoe

Intre alte rufeturi trebuincioase politiei Bucurescilor, fiind și rufetul blănarilor adică cojocarii subțiri, și avându hrisove și cărți Domnesci de orânduiala și obiceiurile rufetului lor, au cerut ca să li se întărească și prin hrisovul Domniei mele, care acestu rufet, fiind-că dintru începutu au ținut de Cămară, și mai nainte au fost în rufet cu cojocarii bașcalii i cu islicarii, iar de la o vreme încoco s'au deosebit cojocarii bașcalii și islicarii făcându-se amândouă acestea bresle unu rufet, și au rămas cojocarii subțiri deosebiți, mai anteu i-amu orânduittu Domnia mea, pe Dumnéloru cinstiți și credincioși boerii Domniei mele vel Log. de țera de sus, și vel Cămarășu, de au făcutu întrebare acestor trei bresle, de voiescu adică a fi osebiți, și de aduce osebirea lor vre-o stricăciune? După aceta teorisind hrisovele ce le-au avut breslele acestea, și văgându obiceiurile și orânduiala lor întocmită cu bună orânduială, amu datu hrisovul Domniei mele deosebitu islicarilor și cojocarilor bașcalii pre obiceiurile lor, cum și la rufetul cojocarilor subțiri amu datu acestu Domnescul nostru hrisov deosebitu și singuru pe rufetul lor, prin care întărimu tote obiceiurile și orânduiala lor, ce so cuprinde mai josu, prin arătele ponturi, ca să li se urmeze întocmai, adică:

1. Să se facă fôie de chiurciubași pentru câți se află într'acéstă vreme la meșesugulu și negustoria acosta a blănarilor, adecă a cojocarilor subțiri, și matrapazii primiți și aleși de rufet, cari ca să fie cunoscuți și sciuti de acum înainte spre a putea numai ei a metahirisi meșesugulu și negustoria acosta, iară alții de sine-și să nu se amestece a se face înșiși blănari, și cojocarii subțiri să arête acea fôie la Dumnélu vel cămarășu, ca să li se deo sinetu și să trecă la condica Cămarii spre a fi sciuti.

2. Dintr'aceștia cari voru fi mai de ispravă, bătrani și cu pracsis să fie cincî proesti a rufetului lor, ca cu dênșii împreună să aibă chiurciubașa a-și poveșui brésla lor și a purta de grijă peste totă vremea a se urma și a se păzi celea ce orânduim mai josu anune.

3. Să aibă chiurciubașa cu acești proesti de împreună a căuta pricinile și judecățile breslei lor, pentru ale meșesugulu lor, i pentru ucenici și călfi, și pentru cei ce voru face stricăciune la lucrul cuivași, i pentru cei ce voru fi neurmători la vre-una din câte sunt legați și hotărâți a le păzi printr'acestu Domnescul nostru hrisov, de care când va fi trebuință, strîngându-se la unu locu chiurciubașii cu acei proesti, adecă cându va fi în pricină blănaru cu blănar, să trimoță să chiane pe acelu cu pricină, și când același din sine-și nu va urma a veni după însciintarea ce-î va face chiurciubașa și cu cei-l-alți proesti prin trimis, atunci să aibă volnicie a-lu aduce și fără de voie cu cășul rufetului lor și să-î lăse trôpădu banî patru-deci, și hotărîndu pricina acea înscrisu sub iscăliturile lor, după dreptate și după obiceiul meșesugulu lor, pe cei ce va fi cu pricină de îndreptat să-î îndrepteze,

acest hrisov nu numai se confirmă separațiunea nu de mult făcută a

iară pe cei ce va fi cu vină, de va fi vina mai mică să-î facă și cercetare și dojană după obiceiul rufetului lor, iară pe cei ce va fi cu vină de pedepsă să aibă a-î arăta la Dumnélui vel Cămărașu de împreună cu alegerea lor în scris, ca cercetându-li-se vina să-î pedepsescă, însă pe unii ca aceia vinovați să-î hotărăscă a da și câte oșe-care geremó la cutia de milostenie a rufetului lor după măsura vinei în locu de pedepsă.

4. Ca să aibă a ținea chiurciubașa după obiceiul ce au avut, cum au și alte rufeturi, cutie, în care să se stringă de către orânduitoru céușu alu chiurciubașei în toate Sămbetele săptămânelor câte trei bani de fieș-care prăvălie.

5. Așisderea și celu care dintr'ênșii va cumpăra marfă de blănărie, ori pământénu ori străinú, séu sanuri de la vre-unú negustorú pământénu, ori străinú, să aibă a da la cutie o jumătate de leu la suta de lei, atât cumpărătorul, cât și vîndătorul iarăși o jumătate de leu, iar cându vîndătorul neguțătoru nu va vrea să deé acești bani la cutie, nimeni dintr'ênșii blănari să nu se cuteze a cumpăra marfă de la acela, până nu va da acei bani la cutie, iar cumpărându împotrivă să deé séma acelú cumpărătoru.

6. Așisderea să stringă la cutie și oșe-care geremele de la unii ce voru fi hotărîți după cum amú dîsu pentru vinele lor, cum și de la alții cari deosebitu le voru da mâna a face de sine-și vre-o milostenie și voru vrea înșiși a arunca la cutie.

7. Așisderea să stringă la cutie și cei câte taleri de ce de la cei ce va eși meșteri a deschide prăvălie, precum mai josu se cuprinde, care acéstă cutie în care este să se stringă acestu venitú de bani, să se pecetluiască cu pecețile acelorú proestí, și așa pecetluită să se păstreze în séma chiurciubașei purtându elu de grijă ca să se stringă venitulú ce este orânduitoru, și când în bresla lor se va întempla a muri vre-unulú întru scăpătăciune, séu vre-unulu din vre-o bôla îndelungată, ori din slăbiciunea bătrânețelorú trecute nu va fi vrednicu a se chivernisi, séu din altă întimplare de la Dumeđeú va cădea în lipsă desevîrșită, atunci din cutia acésta să se deé ceea ce se cade ca mortulú să se îngrope cu celea trebuincioșe, după orânduiala creștinescă, și săraculú să se ajute după datorie; însă acea cutie să nu se deschidă de altulú, ci iar de față fiindu înaintea celorú cinci ce au pusú pecețile să se deschidă, și luându banii ce va fi trebuință, iarăși să se pecetluiască la locu, și de nu voru fi cei d'ântéiu cari au pusú pecețile, să fie alții în loculú lor a o pecetlui iarăși cinci de ispravă din rufetul lor.

8. Cazaclii când aducú marfă din țóra căzăcôscă să nu fie volnici ei a o deslega, ci întăiu să deé de scire chiurciubașii, carele împreună cu acei proestí să mîrgă ca să fie față la deschiderea mărféi, și tăindu proțulú ce se cade prin tocméla ce voru face între dênșii, fiteș-care după acelú prețu să cumpere și să ioe cât le va fi trebuință.

9. Marfă de Ramele să nu fie volnici negustorii cei ce o aducú, nici să o deslege și fără de scirea chiurciubașii și a celor-lalți proestí, nici să o lucreze ei aici, séu să o vîndă cu blana și cu pelea, ci întăiu să deé de scire chiurciubașii, să mîrgă împreună cu cei-lalți proestí să o tocmescă, și tăindú prețulú, să o ioe totă cu rădicata; așisderea și Cazaclii cum și Lipscanii tot cu rădicata să o vîndă la bresla blănarilorú, iară să nu fie volnici a lucra ei marfă aici.

blănarilor subțiri de cojocarî și de ișlicarî, ci se impune și un nart

10. Vulpele, jderiî, pisici și alte mărunțai de cojocărie să nu fie volnici nimenia din alte bresle a cumpăra și a lucra și pentru a le vinde și a le face neguțătorie, adică nici abagiu, nici brașovonî, nici mîtăsarî, nici croitorî, nici armênî, nici ovreiî, nici breslașu slujitorî, nici slugî, nici altî nimenî, fără de numai a se strînge, și de va cumpăra pentru trebuința sa a-și face lui-și haine de purtatî, iar într'altî chipî de se va amesteca în brésla ce este a blănarilorî și-lî va dovedi chiurciubașa cu isnafulî sîu, să o ioe pe sóma Cămîrei Domnescî acea martă.

11. Ceî cari vorî fi să iasă de pe la stăpânî ca să-și deschidă prăvăliî să n'aibă voie de sine-și fără de voia stăpânului, și fără de voie de la chiurciubașa și de la rufetî, ca să-lî cerce ântâiî de este vrednicî a avea prăvălie și a se numi meșterî și de scie meștesugî deservîșitî, iar după ce va lua voie și se va vedea că este destoinicî la acêsta, să dîe ântâiî talerî de ce la cutie, după cum aî fostî obiceiulî, și așa va deschide prăvălie.

12. Uceniculî să nu fie volnicî să iasă de la stăpânî până la sorocî, cât i va fi tocmela, nici să-lî primescă alt nimenia diu rufetulî lorî, așîderea și după ce-și va împlini ucenicia încă să nu fie volnicî să iasă, nici să-lî primescă nimenî, până nu va sluji și stăpânului sîu cu simbrîie unî anî, cum le-aî fostî obiceiulî.

13. Când se va întembla a veni cari-va cojocarî subțiriî streinî de prin alte părți, să nu fie volnicî a deschide prăvăliî aici, până nu-și vorî lua ântâiî birî aici între ceî-l-altî cojocarî și sinetî la mână ca și ceî-l-altî, iară după ce-și vorî lua birulî și sinetulî la mână, de va fi și vrednicî pe deplinî, atît cu scirea chiurciubașî și a rufetului, să aibă voie a deschide prăvălie, dîndî și baniî la cutia lorî

14. Să aibă chiurciubașa deîmpreună cu rufetulî lui purtare de grijă în totă vremea a cerceta și a găsi pe toți ceî ce vorî vrea să mituiască vama Domnescă dintr'acêstî rufetî altî lorî, și pe care va dovedi într'acêstă faptă să aibă a-lî da la vel Vameșu ca să-și plătescă vama obîcînuită pe deplinî, și încă să i se facă și certare, ca să fie spre pilda altora.

15. De se va întembla vre-unulu din rufetulî acesta a muri, atunci sinetulî acestuia să aibă chiurciubașa a-lî aduce la Cămară, unde s'aî datî ca să se ție, atît condica din hrîsovolî și orînduiala rufetului acestuia catastihî de sineturile lorî, ca să se scîță din catastihî numele acelui mortî, sîu vre-unuia ce aî lipsîtî, și intrîndî altulî în locî din ceî ce vorî eși meșteri, se va preface sinetulî pe numele sîu și celî vechiî se va sparge, îndreptîndu-se și la catastihî asemenea, cum și alțiî ce se vorî adăoga după vremî la rufetî vrednicî și primiți de rufetî, arătîndu-se la vel Cămarășu s va trece în catastihî și se va da sinetî de la Cămară ca unî rufetî.

16. Să urmeze î să păzescă lucrulî, și măsura blanelorî la orî-ce felî de felurimî, după orînduiala ce aî fostî prin hrîsovele lorî, însă blana întregă de cacomî o sută patru-deci de tanele, blana întregă de nurcî 70 tanele cu cafalile lorî, blana întregă de singepî negri 225 tanele, blana întregă singepî de Misirî 240 tanele, blana întregă de singepî proști 250 tanele, blana întregă de pânțece de vulpe 16 tanele, blana întregă spinări de vulpe 18 tanele, blana întregă de carsaci 30 tanele, blana întregă de carsaci cu bogazurile lorî 90, blana întregă de dihorî pestriți 60, blana întregă de jderî 80 tanele,

pentru vîndarea diferitelor specii de blănî. Boierimea, care purta blănile scumpe, era interesată să fixeze asemenea nart.

blană întrégă de zardavo pacea 90, misada întrégă pacle de samurŭ o sută-opt-deci și două cu șapte fășii, blana întrégă de zardavoleși o sută-două-deci, blana întrégă de veveriți 200 tanele, blana de ialangicuri 430, blana întrégă de șantrace două-sute cincî-deci, blana întrégă pantece de singepŭ negru 120, blana de răși 60, blana de crocu lungulŭ de palmie cincî și jumătate, iar în pôle de șese palme, asemenea și blana de hârșii tot acestă măsură să aibă, tôte acestea felurimî de blane, nu n'îmai să le aibă a le face pe măsura ce poruncimŭ, și nicî putrede să nu fie. sêu nepotrivite, sêu necusute bine, și cumpărătorulŭ cînd va cunpôra să aibă a le numôra că de va găsi lipsă din măsura acestia și cît de puținŭ mai mică, să aibă a arêta la Dumnôluiŭ vel Cămărașulŭ, și acelu blănarŭ care a făcutŭ acea blană, întorcîndŭ baniŭ cumpărătoruluiŭ, să se și pedepsôsască, iar blănile ce le facŭ micî pentru panighiruri, de acelea să nu se cuteze nicî a vinde aici în țeră, orî de față sêu printr'ascunsŭ, nicî în prăvăliŭ să nu se scôță la vedere acelu felŭ de blane micî, ci îuăuntru în casa luiŭ să și le aibă închise, de unde rădicîndu-le la vremea ce va fi a merge pe la panighiruri, și încărcîndu-le, acolo numai le vorŭ deschide, iară aici orî de se va găsi în prăvălia unuia acelu felŭ pe blane micî, orî de se va cuteza să vîndă la cinevași, nu numai se va lua acea blană pe sôma Cămării Domnescî, ci încă acelu blănarŭ să se scôță din rufetŭ, să se pecetluiască prăvălia și să se și pedepsôsască.

17. Orînduimŭ și plata lucrătorilorŭ iarăși după rînduiala hrisovuluiŭ ce aŭ avutŭ; însă contășulŭ de samurŭ și cuburulŭ cum și giubelele feneescî cum și cuburulŭ de cacomŭ tal. 3; blana de nureă și nafé, tal. 2 cuburulŭ; tătarca de ântăia mână, tal. 2, binișulŭ și giubea de singepî tal. 1 banî 30. Prefacerea mutîndŭ blana pe altă față, unŭ zlotŭ; tivilichia de cacomŭ unŭ zlotŭ; tivilichia de singepŭ sêu prôstă, unŭ talerŭ; tătarca a doua mână, unŭ leŭ și jumătate; deosebitŭ dicemŭ mai cu strașnică poruncă pentru prețulŭ a tôte felurimilorŭ de blane cîte s'aŭ numitŭ mai susŭ, să se ferescă orî-care blănarŭ a nu cere prețŭ mai multŭ peste ceea ce se cade, după năravulŭ ce aŭ luatŭ, ci numai cu prețulŭ celŭ dreptŭ să-și vîndă marfa, pentru căci se va face cercetare, și pe care dintr'ênșii i vomŭ dovedi că aŭ cerutŭ și aŭ luatŭ prețŭ mai multŭ peste ceea ce s'aŭ cădutŭ, nu numai că-lŭ va perde ci se va și pedepsi forțe.

18. Acestea tôte cîte orînduimŭ mai susŭ pentru numitulŭ rufetŭ strașnicŭ poruncimŭ ca să aibă chiurciubașa de împreună cu proestiŭ aŭ rufetuluiŭ, a le păzi, nu numai ei, ci și pentru toți căți se află în numărulŭ rufetuluiŭ cu meșteșugŭ, să aibă purtare de grijă în tôte vremea spre a-i cerca ca să le urmeze, ca unii ce aŭ ei a răspunde și a da sêmă pentru toți cei-l-altî; iară cînd vre-unulŭ în potriua poruncei va urma cevași, acei proesti și cu chiurciubașa, ca nisce însuși vinovați vorŭ avea a se pedepsi și ei fără de a nu avea cuvîntŭ de îndreptare, sêu să arête pe acelu vinovatŭ spre a rămănea ei îndreptați, căci pentru aceea sunt orînduiți proesti, să-și cerce și să-și povățuiască rufetulŭ în tôte vremea, și ômenii rufetuluiŭ să fie aleși și sciuti, că pentru aceea li s'aŭ făcutŭ de către Domnia mea privilegiŭ cu musadea la cîte scriemŭ mai susŭ.

19. Căți dară lucrôză acestŭ meșteșugŭ și aŭ sineturî la mîni, de meșteri,

c) Hrisovul luminărilor din 27 Aprilie 1794.¹ Acest act a

aceștia au a se cunoște de meșteri blănari la rufetii și ei au a cunoște de mai marele lorii și povățuitorii pe chiurciubașa a se ști pe sine-și fieș-carele că sunt legați la rufetii și supuși chiurciubașii a da ascultare în totă vremea, iar pe celii nesupuși să aibă chiurciubașa a-lu arăta ca să se pedepsescă de către Domnia mea, și amii întăritii hrisovulii acesta cu însăși iscălitura și pecetea Domniei mele, și cu credința prea iubiților Domniei mele fii, martorii fiind și Dumnélor cinstiții și credincioșii boerii veliți ai Divannului Domniei mele, și Ispravnicii fiind facerei acestui hrisovii Panii Nicolae Filip. vel Logof. de țera de sus, scriindu-se hrisovulii acesta la alii doilea anii întru antea Domnie a Domniei mele aici în orașul scaunului Domniei mele Bucureșci lét. 7303, iar de la Domnului și Mântuitorului nostru Isus Hristos lét. 1794, Martie în doné. — De Chiriță Logof. de Divan.

Cond. XXVI, pag. 211.

1.

Hrisovul luminărilor.

O râvnă de săvârșiti avându Domnia mea de a afla și a săvârși toate mijlocele câte sunt aducătoare folosului și îndestulării a tuturor locuitorilor țerei Domniei mele, nu amii trecutii cu vederea de a face îndreptarea ce s'au cuvenitii, și la câte amii văduti curgându cu neîntocmire și cu rea orânduială, amii înlesniti și amii descoperiti toate aflările câte sunt pricinuitoare de îmbilșugare, și mai multă fericire obștei cu engetările ce amii făcutii în di și în nopțe, numai și numai ca să vedemii pe supușii noștri folosindu-se întru toate, fieș-care din rodulii ostanelilorii cu care se silescii de a se îndestula; dreptii aceea dară între bune orândueli și întocmirii ce amii făcutii Domnia mea alișverisurilorii obștei, vădându și negustoria luminărilor de seii ce se vinde aici în orașulii Domniei mele Bucureșci pentru trebuința noroduluiii curgându cu unii mijlocii foarte neîntocmitii, în cătii mai tot-déuna pricinuia lipsă și neajungere orășenilorii, alte orii și stenohoria de scumpătatea cu care se vindea pentru multele felurimii de pricinii ce găsea luminărilorii, de multe orii și mahnire la cei mai mulții, fiindii luminările prôte și cu alte amestecăturii într'ensele, cum și Visterieiii supărare de celea fără de cuvintii cererii ce făcea luminărilorii, cu a li se face orândueli ca să iee cu cisle de pe la negustoriiii cei ce strîngii de trebuința Țarigraduluiii, și acelorii neguțatoriiii chederii luându-li-se în vreme de trebuința marfa ce avea strînsă pentru capanulii, încât era siliții aceștia de cumpăra altă marfă, (putemii dice și cu mai mare preții) să o dée la capanulii pentru ca să-și îndeplinescă datoria lorii, nefindii îngrijații din vreme a strînge seii și pentru trebuința orașuluiii, ca lucru ce nefindii a lorii trebă, nu-ii silea datoria la acesta, și așa cu acestii neîntocmitii mijlocii curgându această negustorie, de aceea nici odată nu se putea păzi nici hotărîrea prețuluiii ce se făcea, nici îndestularea orășenilorii, și tot-déuna necontenite jălbi ne vinea pentru acestea pricinii; toate acestea cercetându-le Domnia mea, ca să ne pliorisimii din ce pricină curgii și se urmăze, ne-amii adevéritii că sunt numai și numai din becisnicia luminărilorlorii, nefindii ómenii de credință și cu grijă de însușii folosulii lorii, să-și căpuiască cu sirguală din vreme de sermaiaua seuluiii ce arii socoti că au trebuința, ca să le ajungă peste totii anulii, ci nădăduescii mai multii ajutorulii ce le face Visteria pentru ca să nu se obidescă norodulii; acum dară

trebuită să fie fostă plătită cu sume mari de către cei cărora li s'a acordat, căci prin el se substituia o ceta de speculanți la adevă-

viind la Domnia mea cu jalbă unii dintr'acei negustori, ce mai susu s'au ȑisu, și arătându pagube și supărarea ce curge pe totu anulă tuturoră negustoriloră pământeni, ce se negustorescu în totă țera Domniei mele, cu cererea aceta ce facu pe totu anulă luminării, au cerutu de la Domnia mea a se încerca însuși ei ca să îndeustuleze orașulă Bucuresciloră cu luminări de seă, fără de a mai supăra cătuși de cătu pe neguțatorii pământeni cu vre-o cerere de orânduială, de seă, ci cu a loră sciință să orânduiască omeni de a face luminări câte voru fi de trebuință orașului, peste totu anulă; a cărora jalbă orânduind-o Domnia mea la Dumneloră veliții boeri ai Divanului Domniei mele spre cercetare și chibzuirea de obște, unde adunându-se și toți luminării s'au întebatu în două și trei rënduri de voescu a ținea totu ei luminările precum le-au avutu până acum, și să păzescă nartulă celă hotărită de la Domnie, lipsindă orânduile de seă, și toți cu ună graiă au dată înaintea Dumneloră hotărită răspunsă, că nu le dă mână; așa dară primindu-se și găsindu-se cu cale cererea negustoriloră, au făcută anaforaua către Domnia mea, arătându-ne că este de folosulă obștei cererea ce facu numiții neguțatori, care anafora amă întărit-o și Domnia mea cu acestă șartă, spre a lipsi adevă orânduile de seă, fiindă cunoscută greutatea ce se pricinuia dintr'aceta, și a se păzi buna orânduială, curățenia și dreptatea politiei, de obște, amă dată asupra neguțatoriloră luminările de seă cu acestea mai josu numite ponturi.

1. Neguțatorii aceștia căți iaă asupra loră luminările de seă, să li se scrie numele în condica Visteriei, spre a fi sciufi și chezași unulă pe altulă, ca să șcie fieș-carele în parte-și, că la vre-o întâmplare împotrivă auă a răspunde nu numaiă pentru sineși, ci și pentru toți.

2. Nimenea altulă afară dintr'acești neguțatori să nu fie volnică, nici să lucreze, nici să vină luminări de seă, fără numaiă omeni ce voru fi orânduii de ei, cu prețulă ce s'au hotărită de către Domnia mea, po parale 23 ocăua, până la sfârșitulă anulă următoră, și atât la începutulă anulă viitoră 1795 cât și la alți ani înainte, să urmeze prețulă luminăriloră după *ceșniu* ce se va face atunci, pe totu anulă, și după nartulă ce se va da de la Domnia mea; și apururea sa grijască a fi îndeustulare de luminări, lucrate bine, curată fără de alte amestecături, și fără de nici o lipsă la dramuri, iară care altul se va vedi lucrându luminări de față seă prin taină, va fi sub pedepsa Domniei mele, ca ună nesupusă poruncei și hotăriri Domniei mele.

3. Pentru ca să lipsescă primejdia și putorea din oraș, să aibă a-și face o cherhanea la ună locă depărtată de târg, cu a loră cheltuială, unde acolo să aibă a se lucra luminaările și să se aducă făcute gata în târg, unde să fie prăvălii câte voru trebui din destulă, spre ajungerea și nediscolia depărtărei norodului; iar înlăuntrul politiei să nu lucreze luminări.

4. Seulă de la măcelarii pământeni ce taie vite aici în orașulă Bucuresciloră, să aibă a lua ei tot-deuna cu riza-pazară, și din mardăua acestă seă ce rămâne, să aibă voie a lucra și săpună de țără după cum lucrau și cei-l-alți luminării până acum, ca să nu se păgubescă.

5. Fiind-că numiții neguțatori au cheltuială la făcutulă cherhanalei și la alte trebuincioșe, acum, cari și prin ală doilea jalbă ce au dată, arătară că după nartulă ce li s'au dată într'acești următoră ană nu potă avea nici ună

ratulū rufetū alū lūmīnărarilorū; sub cuvinte închiphuite se face o adevărată espropriere a adevăraților meșteri, până și de prăvăliile lor!

căștigū, osărduindu-se numai pentru folosulū de obște, pentru acea dară ca să li se păzescă acestă hotărîre, și să fie și ei odihniți și bine nădăjduiți la acestă, și spre a griji pururea, din vreme, de îndestularea politiei, amū bine-voitū Domnia mea de le-amū datū și acestū Domnesculū nostru hrisovū de întărirea acestei Epistăsiī, ce amū datū asupra lorū, spre a li se urma și spre a li se păzi.

6. Iară cānd vorū *pretenderisi* alți de a primi Epistasia acestă, să fie datorī de a le plăti acestora tōtă cheltuiala ce vorū face pentru acestă cherhanea. până la isprăvirea ei, dnpē catastihulū ce vorū arēta, și după prețuirea ce se va face de Maīmar-bașa și de alți meșteri cu praxis, cum și a se da lucrurile ce se va găsi într'ēnsa, luādu-le să aibă a le plăti.

7. Cānd până la două anī de cānd aū luatū aceștia Epistasia acestă, vorū cānta alți a *pretenderisi* Epistasia acestă, pentru cātă pagubă li se va întēmpla acestora, căci fără de veste aū luatū acestă Epistasiē și aū luatū mai fā cum aū pututū găsi, atunci să fie datorī aceia a le împlini tōtă paguba, care pagubă, ce vorū arēta, să fie teorisită de negustorī ômenī cinstiți și cu praxis de acestă Epistasiē; iar cānd după două anī li se va lua de la mână acestora, n'aū a *pretenderisi* pagubă.

8. Asemenea și cātă marfă de seū se va găsi strînsă atunci de acești epistați pentru făcutulū lūmīnărarilorū, să fie datorī aceia a primi cu banī gata, cum și dobānda banilorū de cānd arū fi cumpăratū acești epistați seulū ce se va găsi atunci, asemenea să fie datorī aceia ce vorū *pretenderisi* a lua Epistasia acestă, să le răspundă până la unū banū, fiind-că și lūmīnărarilorū celorū vechi cānd li s'aū luatū acestă epistasiē de asupra lorū, atāt marfa de seū ce s'aū găsitū la dēnșii, le-aū răspuns-o în bauī gata acești epistați, cāt și dobānda banilorū de cānd aū fostū cumpăratū marfa ce s'aū găsitū la dēnșii.

9. Să aibă acești epistați a-și găsi linde două-deci pentru trebuința lucrului la cherhana, ômenī streinī și fără de pricină de dajdie, a căroră cercețare să se facă înaintea Dumnēlū Vistierulū și înaintea Dumnēlū vel Vornicū alū politiei Bncurescilorū și fiindū străinī, fără de pricină de dajdie, să se așede în catastihu Vistieriei cu dajdia lorū de linde po talerī 10 pe anū, carī banī să-ī răspundă acești epistați la Visterie; deci să fie datorī numiți epistați a urma ponturilorū cu carī sunt legați, pentru că ori-ce întēmplare de cusurū va fi, verī lipsă de lūmīnări, verī a nu fi lucrate curatū și întocmai la dramurī, atunci ca unū ce însuși dnpē a lorū cerere și *sigurație* ce aū datū Domniei mele, și aū luatū de asupra lūmīnărarilorū acestū alișverișū vechiū și s'aū datū asupra lorū pentru folosulū de obște, se vorū osāndi și se vorū podepsi. Poruncimū Domnia mea și Dumitale vel Agă, să grijesci, ca să se urmeze și să se păzescă acestea precum poruncimū mai sus; și amū întăritū hrisovulū acesta cu însuși Domnēasca nōstră iscălitură și pecete, martorī fiindū și prea iubiți Domniei mele fiī: Costandinū Vvd. Dumitrașco Vvd. Nicolae Vvd. Gheorghie Vvd. i pe Dumnēlorū cinstiți și credincioși boerī veliți ai Divanulū Domniei mele: Pan-Dumitrașco Racoviță vel Banū. Ienache Moruzi vel Vist. Manolache Brāncovēnu vel Vorn. de țera de susū. Costache Ghica vel Vornicū de țera de josū. Lucache vel Post. Hangerliū vel Comisū, Alexandru Văcărescu vel Clucerū. Iónū Comănēnu vel Păhar. Grigorie Bălēnu vel Stoln. Iordache vel Slugerū. Dumitrache Costandache vel Pit. și Ispravnicū Nicolae Filipescu vel Logof. de

d) Hrisovulŭ bărbierilorŭ din Bucuresci, de la 22 Martie 1793. ¹

țora de susŭ; și s'aŭ scrisŭ hrisovulŭ acesta la alŭ doilea anŭ dintru ântêea Domnie a Domniei nôstre, aici în scannulŭ Domniei mele Bucuresci, la anii de la facerea lumei 7302, iară de la nascerea Domnului Dumneșeului și mântuitorului nostru Isusŭ Hristosŭ, lôt 1794 Aprilŭ 27, de Iônŭ biv. 3-lea Logof.

Cod. XXVI, pag. 214,

1. *Hrisovulŭ bărbierilorŭ din Bucuresci.*

Fîind-că rufetulŭ bărbierilorŭ meșteri, cari locuescŭ aici în orașulŭ Domniei mele Bucuresci, aŭ avutŭ obiceiurile și aședămênturile ce se cuprindŭ mai jos, încă de mai nainte din vechime, așîderea aŭ avutŭ și proto-meșterŭ mai mare peste dênșii, adică staroste pentru purtare de grijă și chivernisirea rufetului lorŭ, cari obiceiuri cerêndŭ a li se întări și acum de către Domnia moa, după ce ne-amŭ plioforisitŭ ântâiŭ, că le-aŭ avutŭ acestea, și amu veșutŭ înșine la mâna lorŭ hrisovulŭ Domniei sale fratelui Mihaiŭ Vodă Suțulŭ dintr'a doua Domnie cŭ lôt . . . . căruia i-amŭ datŭ Domnia mea acestŭ hrisovŭ alŭ Domniei mele ca să aibă a fi staroste și purtătorŭ de grijă peste toți bărbierii de aici și elŭ împreună cu șese epitropi meșteri ai breslei aceștia mai bătrâni și mai de cinste ai lorŭ ce vorŭ fi, să păzescă orânduiala ce aŭ între ei, adică:

1. Toți câți lucrêză meștesugulŭ acesta aici în Bucuresci, ori pământenii sôii străini, din ori-ce parte arŭ fi venitŭ, sêu călărașŭ, dorobanțŭ, sêrbŭ sêu ori-ce felŭ de slujitorŭ arŭ fi, să aibă a asculta de starostea și de acei 6 epitropi la celea ce va povêțui pentru ale meștesugului lorŭ.
2. Pentru ucenici cînd vorŭ vrea să iasă de pe la meșteri, să fie datorŭ a da de șcire starostei și epitropilorŭ, ca prin scirea și voia lorŭ să iasă, iar de sineși să nu fie volnici, nici vre-unulŭ din meșteri să nu îndrăznescă a lua uceniculŭ altuia.
3. Cînd se va întêmpla vre-o greșelă să facă vre-unŭ bărbierŭ de a nu lucra bine, ori de a nu păzi Dumineca, sêu alte sêrbători, sôu judecată să aibă unulŭ cu altulŭ pentru ale meștesugului lorŭ, să nu fie volnicŭ boerulŭ mare Aga sêu alți zabiți a-i judeca, fără numai starostea împreună cu epitropii să-i judece și să îndrepteze după obiceiulŭ lorŭ, cercetândŭ și dojănindu-i după vina lorŭ ce vorŭ face.
4. Pînă nu-și vorŭ deschide meșteriŭ cei mai de cinste prăvăliile lorŭ, să nu aibă voie cei-l-alți bărbieri a deschide.
5. Pentru cutia de milostenii ce aŭ avutŭ obiceiŭ a ținea brêsla acêsta, să se iee de la tot meșterulŭ din Duminică în Duminică bani trei, i de calfă bani cîte doi, dândŭ acești bani ori-cine arŭ lucra meștesugulŭ acesta, și să se strîngă în cutie la starostea, care cutie să se ție pecetluită, atît de starostea cît și de epitropi, cu pecetiile lorŭ și să se păzescă peste tot anulŭ, ca dintr'acei bani să se cheltuiască la prazniculŭ prapadômnei Paraschivii ce prăznuescŭ ei, i la mórtea vre-unui meșterŭ din brêsla lorŭ, ce nu va avea cu ce să-i facă trebuincioșele îngropărei și ale pomenirei, dintr'acei bani să slujescă și să-i facă pomenirile lorŭ, cum și de va remânea vre-unŭ meșterŭ de ai lorŭ la slăbiciune și la sărăcie din bôlă, sêu din altă întêmplare, iarăși dintr'acei bani să se ajutoreze cu ceea-ce va fi cu cale, dupe starea lui; pentru care aceste cheltueli cînd se va întêmpla trebuință a se face, cu toții de împreună să deschidă cutia, și cu sfatŭ de obște alŭ epitropilorŭ să se cheltuiască, și atît din banii ce vorŭ strînge la cutie, cît și cheltuiala ce se va face la acele mai sus arêtate, în toți anii să aibă starostea a-și da

e) Hrisovulă croitorilor, tot din 22 Martie 1793. ¹

socotela înaintea aceloră 6 epitropi, ca să i se cunoscă de-î este slujba cu credință sou nu ? Decî amî întărită Domnia mea hrisovulă acesta cu însăși iscălitura și pecetea Domniei mele, ca să se urmeze precum poruncimă mai susă, și s'aî scrisă hrisovulă acesta la anulă 1793 Mart. 22. aici în orașulă Domniei mele Bucuresci.

Cod. XXVI, pag. 6.

1.

Hrisovulă croitorilor.

Intr'acelea-l-alte rufeturi trebuincioase obștei, fiindă și brésla croitoriloră cu cale de a se pune la orânduiala loră, spre a-și avea privileghiurile celea cuviincioase, orânduitu-s'aî de către Domnia sa fratele nostru Domnă Ipsilante Vodă, cu jalba ce aî fostă dată Domniei sale, la D-loră boeriă epitropi ai obștei de le-aî cercetată orânduiala și obiceiurile loră, spre a li se întări celea cu cale; unde mai ântăiă făcându-li-se căutare de căți sunt bunî meșteri, s'aî alesă într'acea vreme 30 și trecându-li-se numole loră în condica rufeturiloră li s'aî dată pecetluiturile gospod *tipărite* pe chipulă loră; după acésta apoi s'aî cercetată ce obiceiă anume aî avută rufetulă acesta ? și măcar că hrisó-vele Domnesci ce aî avută rufetulă acesta mai nainte, aî arătătă că s'aî răpusă în vremea răzmirăței, dară arătându-se numele cereriloră loră, cari dîcî că aî avută obiceiă, și cercetându-se câte s'aî găsită cu cale și li s'aî urmatu și li s'aî păzită și mai nainte, arătându-le D-loră boeriă epitropi prin anaforaoa D-loră Domniei sale, le-aî întărită Domnia sa prin hrisovulă Domniei sale celă vădumă, cu lét 1781, Decem. 10, ca să li se urmeze; care orânduială și obiceiuri ce aî avută acéstă brésă le-aî întărită în urmă și răposatulă Domnulă Nicolae Costandină Caragea Voivodă, prin cărțile Domniei séle, ce le-amă vădută Domnia mea la mănile loră. Decî învrednicindu-ne Domnulă Dumneșeu și pe noi cu Domnia acestăi pravoslavnice țări Romănesci, și cerendă brésla acésta întărire și de la Domnia mea, iată și Domnia mea întărimă și înnoimă orânduiala și obiceiurile ce aî avută, ca să li se păzescă neștrămută întocmai, după cum se cuprinde mai josă într'acestă Domnesculă nostru hrisovă, precum li s'aî întărită și li s'aî păzită și mai nainte, adecă : 1. Nimenea din alte rufeturi să nu fie volnică a lucra meștesugulă croitoriei, adică să croiască, séu să cósă materă cu firă, i alte cumășuri, oră câte sunt de mătasă, i de bogasie, i alagele, i de postavă bună, afară numai din postavă de țără, ce lucróză rufetulă șalvaragiiloră făcându-le haine și le vëndă, și afară de rufetulă abagiiloră, cari aî a lucra numai marfă de aba, cum și zăbunariă cari aî a face numai haine de bumbacă, iară tóte celea-l-alte felurimă de haine numai de rufetulă croitoriloră să se lucreze. — 2. Lângă Târzi-Bașă să fie patru meșteri din cei mai aleși ai rufetulă, numindu-se epitropi ai breslei croitoriloră, ca să caute socotelile și judecățile ce se va întempla a avea între dênșii pentru ale meștesugulă loră, și Târzi-bașă fără de scirea opitropiloră să nu fie volnică a isbrăni séu a cerceta pe cine-vașă cu bătaie, cum și pe cei ce voră cădea în vre-o greșălă pentru ale meștesugulă loră, iarăși să nu aibă voie a-lă slobođi fără de scirea opitropiloră. — 3. Iar Târzi-bașă cu acei dîși epitropi să ție cutie de milostenie, precum și din vechime aî avută, puindă fiesce-care meșteră pe săptămână o para, și să ție catastihă curată, atât de

f) Hrisovulŭ rufetului cojocarilorŭ subțirŭ, din 29 Ianuarie 1795,

venitŭ cătŭ și de cheltuiala pe anume, și acea milostenie ce o vorŭ face din cutie sã se urmeze darea cu obștesculŭ sfatŭ, unde vorŭ gãsi cu cale acolo sã dœe.—4. Sã ție rufetulŭ unŭ cœușŭ, carele sã aibã putere prin volnicia Târzi-bașei și a celorŭ patru epitropi ai breslei lorŭ spre a duce la judecatã pe cei ce vorŭ avea pricinŭ de ale meșteșugului lorŭ, cunŭ și socotelŭ. — 5. Nicŭ unŭ croitorŭ sã nu deschidã prãvălie fãrã de scirea și *longe* rufetului lorŭ, insã și pe celŭ ce-lŭ vorŭ alege de meșterŭ ântœiŭ sã i se trœcã numele în condicã și luându-șŭ pece-tluitulŭ Domnescŭ, lasã sã fie volnicŭ sã deschidã prãvălie, și unulŭ ca acela sã pue la cutia rufetului talerŭ cincŭ și jumœtate, dândŭ și Târzi-bașei pentru havae-tulŭ luŭ talerŭ 2 1/2 bani 30, afarã numai de feciorulŭ de meșterŭ ce va rœmãnea în loculŭ tãtãne-seu meșterŭ, acela sã nu se pue a da nicŭ la o parte nicŭ la alta, ci sã urmeze a pune și elŭ paraua pe sœptœmãnã la cutie cum ai pusŭ tatã-sœi. 6. Uceniciŭ sã aibã a sluji spre buna învœțaturã a meșteșugului, dupœ zapisulŭ și tocmœla ce vorŭ face cu meșteriŭ, stândŭ pãnã la sorocŭ totŭ la mânã ace-luiãșŭ stãpãnŭ, iar sã nu se prefacã din meșterŭ în meșterŭ, cunŭ și toțŭ meș-teriŭ sã se ferœscã de a lua orŭ primi uceniculŭ altuia, purtândŭ griã stãpãnului ucenicilorŭ cu silințã spre a învœța meșteșugulŭ desãvœșitŭ, dupœ soroculŭ ce-șŭ vorŭ pune cu pãrințŭ copiilorŭ, iar neînœvœțându-ŭ desœvœșitŭ sã dœe globã la cutie talerŭ œce. — 7. Uceniculŭ dupœ ce va eși din ucenicie sã șadã unŭ anŭ totŭ la mânã aceluiașŭ meșterŭ care l'au învœțatŭ meșteșugulŭ, plãtindŭ stãpãnului sœi simbrie precumŭ se va gãsi cu cale de cãtre Târzi-bașa și acei epitropi ai rufetului. — 8. Cãlfŭle, bașcaliŭ ce vorŭ lucra haine cu platã în prãvăliŭ, și întru a cãrora nãdejde stãpãnŭ dughenilorŭ croescŭ mușteriilorŭ haine din destulŭ, iar la vreme dupœ ce se prefacŭ la alțŭ ŭ lasã în necazŭ, de aceea sã nu fie slobođŭ a eși de la acelŭ meșterŭ pãnã se va cerceta de Terzi-bașa și de epitropiŭ rufetului, pricina și sfârșitulŭ œsireŭ, iarã într'altŭ chipŭ sã nu-lŭ primœscã, cum și celŭ-l-altŭ meșterŭ sã nu-ŭ primœscã fãrã de dovadã, cã orŭ prin voia, sœi prin scirea rufetului au œșitŭ. Lângã acestea au mai fostŭ cerutŭ croitoriŭ, ca prãvăliașŭ cãrora le este alișverișulŭ cu alte felurŭ de mãrfurŭ sã fie numai de acelŭ alŭ lorŭ alișverŭșŭ, cãci lãcomindŭ, croescŭ și facŭ haine gata de le vindŭ prin prãvăliile lorŭ; asemenea și telaliŭ cãrora acœs'a le este hrana cu haine gata date de obște, sã se ție numai de acelŭ alișverŭșŭ alŭ mezatuluiŭ, iar sã nu croiascã nicŭ sã cœsã din bucatã, mãcar ce felŭ de materie va fi; insã fiind-cã norodulŭ de pe afarã viindŭ la orașŭ spre îmbrãcãminte nu se potŭ zœbovi cu așteptare pe la croitoriŭ, trebue dar ca pe lângã celea gata haine vechŭ ce ținŭ telaliŭ, sã facã și rufetulŭ croitorilorŭ pururea de totŭ felulŭ de haine trebuincioșe țœranilorŭ i cãletorilorŭ, cum așã s'au prinsŭ croitoriŭ înaintea boerilorŭ epitropi, cãnd prin cercetare li s'au fãcutŭ hrisovŭ pe obiceiurile lorŭ, cum cã vorŭ urma și pãzi œi acœstã legãturã, cu dreptate ca sã se zãtignœscã prãvălieșŭi celŭ ce ținŭ marfã, spre osebitŭ chiarul lor, ca într'acestŭ chipŭ sã se pœtã hrãni și acestŭ rufetŭ prin ostenœla aculuŭ, pãzindŭ și nartulŭ cusutuluiŭ dupœ felurileme hainelorŭ ce vorŭ croi; dreptŭ aceea ca sã li se pãzœscã tœte mai susŭ numitele privilegiurŭ neștrãmutate, le-amŭ datŭ acestŭ Domnesculŭ nostru hrisovŭ, întãritŭ cu însãși credințã Domnieŭ mele Io Alexandru Costandinŭ Moruzi Voivodŭ, și cu a prea iubi-țilorŭ Domnieŭ mele fi: Costandinŭ Vodã, Nicolae Vodã, martori puindŭ și pe Dumnœlorŭ cinstițŭ și credincioșŭ boeriŭ Domnieŭ mele celŭ marŭ ai Divanuluiŭ

care în foarte puținu diferă de hrisovulă ce li s'a dată deja în Martă 1794. Dămă în notă numai articolele diferitoare.¹

Domniei mele: Pan Nicolae Brăncovănuș vel Vist., Pau Dumitrascu Racoviță vel Bană, Pan Ienache Văcăresculă vel Vorn. de țera de josă, Pan Manolache Crețulescu vel Vorn. ală treilea, Pan Nicolae Filipescu vel Vorn. al patrulea, Pan Costache Ghica vel Log. de țera de susă, Pan Scarlată Ghica vel Log. de țera de josă, Pan Nicolae Hangeriă vel Hatm., Pan Dumitrache Manu vel Postelnică, Pan Isacă Raletă vel Cluceră, Pan Dumitrache Sch na vel Comis., Pan . . . vel Pah., Pan . . . vel Stolnică, Pan Dumitrache Costandache vel Pit. și Ispravnică, Pau Costache Ghica vel Log. de țera de susă; scriindu-se hrisovulă acesta aici în orașulă scaunulă Domniei mele Bucureșci, la anulă de la facerea lumei lăt 7301, iară de la Domnulă și Măntuitorulă nostru Isusă Hristosu lăt 1793 Martie 22. — De Oniță Rafailă biv. 3-lea Logf.

Cod. XXVI, pag. 7.

15. De se va întâmpla vre-unulă din rufetulă acesta a muri, atunci să aibă cliurciubașă a da în șcire la Dumnolă vel Cămărașă, unde s'a dată ca să se fie atât condica de hrisovulă și orânduială rufetului acestuia, cât și catastihulă de numele loră, ca să se scotă din catastihă numele acelu morț; sôu a vre-unuia ce a lipșit, și intrândă altulă în locă de cei ce voră eși meșteri, iară să arête la D-lă vel Cămărașă, ca să se îndrepteze la catastihă; asemenea și alți ce se voră adăoga după vremuri la rufetă vrednică, și primiți de rufetă, aretându-se la vel Cămărașă se va trece în catastihă.

16. Să urmeze și să păzescă lucrulă și măsura blaneloră la oră ce felă de felurini dupe orânduială ce a fostă priu hrisovele loră; însă blană întrăgă de *cacomă*, o sută patru-șeci de tanele; blană întrăgă de șingepă negri, două sute două-șeci și cincă tanele; blană întrăgă de nură, șapte-șeci tanele cu cafalele loră; blană întrăgă de șingepă de Sibiră, două sute patru-șeci tanele; blană întrăgă de șingepă proști, două sute cincă-șeci tanele; blană întrăgă de pânțee de vulpe șai-spre-șeci tanele; blană întrăgă spinări de vulpe, optă-spre-șeci tanele; blană întrăgă de carsaci, trei-șeci tanele; blană întrăgă de carsaci cu bogazurile loră, nouă-șeci; blană întrăgă de dihoră pestriți, șai-șeci; blană întrăgă jderă, optă-șeci tanele; blană întrăgă de zardavo pacă nouă-șeci; misada întrăgă pacele de samură, o sută optă-șeci și două, cu șapte faschi; blană întrăgă de zardavolenă, o sută două-șeci; blană de răși, șei-șeci; blană de crocă lungă de palme cincă și jumătate, iară pôla de șese palme; blană întrăgă de verită, două sute tanele; blană de jalanficură . . . trei-șeci, blană întrăgă de satragea, două sute cincă-șeci; blană întrăgă pânțee de șingepă negri, o sută două-șeci; asemenea și blana de hârșie totă acestă măsură să aibă, tôte acestea felurini de blane, nu numai să aibă a le face pe numerulă ce poruncimă, ci și mară să fie după măsura cea cuviincioasă, cum nică putrede să nu fie, sêu nepotrivite, sêu necusute bine, căci dovedindu-se cojocară în vre-ună felă de viclesugă se voră pedepsi, și celă ce va cumpăra, să aibă a le numera, ca de va găsi lipșă din măsura acestă, și câtă de puțină măi mică, să aibă a arêta la Dumnolă Cămărașă, și acelu blănară care a făcută acea blană, întorcându bani cumpărătorulă, să se și pedepsescă, cum și blanele ce le facă mici pentru panighiruri, să fie volnică a le vinde și aici, însă după prețulă loră.

g) Hrisovulŭ rufetuluiŭ zăbunarilorŭ, din 6 Iunie 1793. ¹

Art. 18. Și anii întăritŭ hrisovulŭ acesta cu însuși iscălitura și pecetea Domniei mele, și cu credința prea iubiților Domniei mele hî: Costandinŭ Vvd., Dunitrașco Vvd., Nicolae Vvd., Gheorghe Vvd., martori fiindŭ și D-lorŭ ciuștiți și credincioși boeriŭ veliți ai Divanuluiŭ Domniei mele: Pan Nicolae Brâncovenu vel Ban, Ianache Văcărescu vel Vist., Manolache Brâncovenu vel Vorn. de țora de susŭ, Costandinŭ Caragea vel Hatm., Dumitrache Manu vel Spăt., Nicolae Filipescu vel Log. de țora de susŭ, Costache Ghica vel Vorn. de țora de josŭ, Radn Slătinenŭ Vorn., Mauolache Grădiștenŭ vel Vorn., Costache Știrbeiŭ vel Log. de țora de josŭ, Lucache vel Post., Dumitrache Hangerliu vel Comis. Dumitrașco Racoviță vel Clucerŭ, Iordache vel Pahar., Grigorie Bălenu vel Stol., Iordache vel Slujer, Grigorie vel Pit. și Ispravnicŭ, Nicolae Filipescu vel Log., și s'au scrisŭ hrisovulŭ acesta la alii treilea anu ântea Domnie a Domniei mele, aici în orașulŭ scaunuluiŭ Domniei mele București, la anii de la zidirea lumei 7303, iară de la Doumulŭ nostru Isusŭ Hristosŭ 1793, Ianuarie 30, de Răducanu Poienaru biv. 3-lea Logof. Condicarŭ.

Cod. XXVI, pag. 244.

1.

Cartea rufetuluiŭ zăbunarilorŭ

Zem. Vlahscoie. Fiind-că rufetulŭ zăbunarilorŭ pămîntenii de aici din orașulŭ Domniei mele București, au avutŭ privilegiulŭ ce se cuprinde mai josŭ, atît de la alii frați Domni, i de la Domnia sa fratele Domnŭ Mihailŭ Vodă Suțulu, prin cartea Domniei sale ce o vedemŭ, cu lătŭ 1785 Maii 2, ca la meșteșugulŭ zăbunării, care este orî-ce să împlă cu bumbaci și cu lână, atît altŭ rufetŭ să nu se amestece a lucra, cît nici armeniŭ, nici giurgiuaniŭ, nici croitorŭ, nimenea să nu cuteze a se amesteca și a lucra meșteșugulŭ zăbunarilorŭ, fără de numai ei să-lŭ lucreze și să vîndă marfă de zăbunării și aici în București și pe la țergurite de pe afară, adică antiree voinicesci și zăbune femeesci și copilăresci și alt-felŭ de zăbune marfă, și orî-ce lucru se împlă cu bumbaci sŭu cu lână; numai și ei să fie datorŭ ca apururea să aibă haine făcute gata spre vîndare și îndestularea țeraurilor ce vinŭ de pe afară, cari nu se potŭ zăbovi cu așteptarea până se va face haina; și așa tot lucrulŭ zăbunării, numai ei să-lŭ lucreze, iar la meșteșugulŭ altorŭ rufeturŭ să nu se amestece și pentru căci pentru altŭ rufetŭ va avea acestŭ felŭ de marfă, să aibă numițiŭ zăbunarŭ volnicie, ca orî să le pue sorocŭ ca să și le vîndă, sŭu ei să le cumpere cu banŭ, au cerutŭ de la Domnia mea întărirea privilegiuluiŭ ce au, care privilegiu nu numai ilŭ vromŭ Domnia mea ca să li se urmeze întocmai, după cum se cuprinde mai susŭ, ci încă după cererea lorŭ, ce prin jalbă au făcutŭ Domniei mele, le orînduimŭ ca să aibă staroste pe . . . . ce însuși după alegerea a tot rufetuluiŭ lorŭ, s'au orînduitŭ a-le fi staroste, carele împreună cu cei mai fruntași să aibă a căuta pricinele ce se vorŭ întembla între dînșii de ale meșteșuguluiŭ lorŭ, cu drăptă și cu bună orînduială, după obiceiulŭ meșteșuguluiŭ lorŭ; să ție și cutie, în care să se pue de meșterŭ și calfă pe fie-care săptămînă câte o para, cum și cel care se va dovedi în vină cu stricarea vre-unuiŭ lucru, sŭu va călca legătura breslei a lucra la prăvălieși, să dea la cutie câte tal. trei, iar alii doilea cînd se va prinde în vină să i se îndoiască darea; celŭ ce va deschide prăvălie să dea tal. cincŭ; care acestŭ venitŭ de cutie să fie pentru

h) Până și bucătarii continuă a fi în rufetă și reclamă dreptul de a-și alege starostele, ceea ce li se învoiesce cu rezoluțiunea din 10 Iulie 1793. ¹

ajutorul celor scăpătați, și când va muri vre-unu săracu din brésla loră, din cutie să se îngrope; i nici unu meșteru s'eu calfă să nu fie volnicu a lucra la altu din alte bresle lucruri de vîndare; la trebnițele curței când va fi să se c'era de pe la starostea ce l'amă orânduitu Domnia mea și elă cu dreptate și cu rîndu să dea fieș-cărnia, care aceste rufeturi să fie și cu scirea fructașilor spre a nu se năpăstui vre-unu, iar care nu se va supune orî rînduiala breslei s'eu la rîndurile ce va fi (*nedescif.*) în potriua poruncilor Domniei m'elo, să fie popoțu de acesti meșesugă a nu măi lucra; și așa să-și aibă și ei acostă orânduială, după cum au și alte rufeturi; pentru care poruncim Domnia mea D-tale vel Agă, i vel căpitanu za dorobanți, ca pe cei ce se va ar'eta rufetulă zăbunariloră că urmăzeă împotriua meșesugulu loră, nici într'unu chipu să nu-i îngăduiți, și ca să li se p'otă îngădui privilegiulu acesta întocmai după cum se cuprinde măi susu; așisderea poruncim și Dumnóvóstră Ispravniciloră de prin județe, pe unde voru fi bălciuri, să căutați măi multu decât rufetulă zăbunariloră de țoră, pămăntenți, să nu îngăduiți pe nimcnea altu a vînde lucru de zăbunărie, ca să se p'otă chivernisi fiesce-caro cu meșesugulu lu. ii saam receh. gmvd. — 1793, Iunie 6.

Cod. XXVI, pag. 52.

1. *Anaforoa bucătariloră din Bucuresci pentru vătășia lui Panaitu.*

Pré Înălțate Dómne,

Jăluimă Măriei tale, că noi vrîndu a ne pune brésla în orînduială, amă cerutu prin jalbă la Măria sa Alexandru Vvd. Ipsilantă, și fiindu orînduitu la Dumnéloră boeră Epitropă, prin anafora întărită, s'au pusu în orînduială, a avea și noi vătavă, și ne-amă alesu de vătavă pe un Panaitu, pămăntónu, însă nu pentru alta, ci a nu se face înșelăciune norodulu, și a nu se strica bucatele cuivași; de la cutie să i'oe óreș-ce de către vătavă avîndu legătură, și ceea ce se va strînge să se ajute vre-unu bolnavu și scăpatău, i vre-unu mortu săracu din bresla nóstră să-și aibă din ce se îngropa, cum și la paraclisulă de la Curtea Veche să p'orte grija, de untu de lemnă, cu tîmăe, luminări și altele, avîndu și pomelnici brésla nóstră la acelu paraclisă, care la acostă orînduială de vătășie de la toți luminați Domni s'au întăritu pe numele lui Panaitu, și unu Petre ce se află în slujba Curței puindă mîna pe sinetă, umblă cu viclesugă, fără de scirea breslei nóstre, să-lă înoiască pe numele lui, au pusă mîna și pe acestu puținu venit de l'au adunatu, fără de a da la locurile ce arătămă, ci ne rugămă Măriei tale, ca să cerceteze urmărire acestu Petre și să se înoiască sinetulu pe numele lui Panaitu, că pe Petre nu-lă poftimă de vătavă, și ce va fi mila Măriei tale.

Robi Măriei tale: *Vintilă, Nica, Marinu, Stanciu, Barbu, Vladu, de împreună cu totă brésla bucătariloră din Bucuresci.*

Dacă brésla era o insituțiune minunată de apărare a comerciului

Domnitorul dă pe petițiune acéstă poruncă :

«Dumnévóstră boerilorū nazîrî aî Epitropiei de obște, să teorisiî jalba acésta și să daî *pliroforie* Domniei mele, ântâiū de este trebuință a avea brésla buccătarilorū, și pentru care pricina sêi cuvîntū vrednicîi s'arū cuveni una ca acésta? și pe care dintr'acești doi îlū pohtescū de a le fi vătavū?— 1793, Maiū 19, 3-lea Logof. de josū.»

Pré Înălțate Dómne,

Ascultândū luminata porunca Măriei tale de la acéstă jalbă, amū făcutū cercetare și amū vedutū că cerea lorū este cu orênduiala a avea bréslă între dênșii, una că orî cine aū trebuință de bucătarū la praznicū și la nunți cu efolie își înlesnesce trebuința, căci merge la vătavu lorū de cere, iară nu uniblă încóce și încolea, nesciindū la cine să mERGă, și cu cine să vorbESCă; a dona că de se va întempla să strice vre-unū bucătarū bucatele cuivași, vătavulū le plătesce și a treia, că aū și ei cutie a lorū de strinsū banî ntr'êusa, și orî când se bolnăvesce vre-unulū dintr'ênșii, sôu móre, sôu este strêinū din altă țERă, și va ca să căletorESCă la altă parte, și este scăpătatū, sôu betrânū de nu nui pÓte munci, tÓte aceste le sevîrșescū cu din cutia lorū, de i nuiuescū, de i îngRÓpă, și cantū la bÓlă; deosebitū de acestea aū arêtatū și altă evlavie la sfiuta biserică ot. curtea gospodū cea veche, că cu a lorū cheltuială aū împodobitū unū paraclisū cu candelē de argintū și alte trebuințe, avêndū și unū omū tocmitū și orênduitū do portă grijă a le aprinde totū-dêuna, cu untū de lemnū și lumînări de la dênșii, avêndū și tesghea cu lumînările de cÓră care totū norodulū câți mergū la biserică cu înlesnire găsescū de cumperă și aprindū în sfiuta biserică; pentru care una ca acésta bună orênduială, și noi găsimm cu cale, ca să se urneze dupe cum și până acumi; dară fiind-că împotrivă-le vedumm și altă jaloă buiurdisitū totū către noi ce o dă Petre Acci-bașa, cerêndū ca să fie elū vătavū, arêtându-și elū sinetarı Domnesci alū Măriei sale Mihaiū Vodă, făcutū cu numele lui Panaitū, iarū nu pe a lui, și fiind-că Înălțimea ta ne poruncesci ca să vedemū pe care-lu pohtesce brésla de vătavū, de care vei sci Măria ta, că toți facura cerere asupra lui Panaitū greculū bucătarū, carele s'au însuratū aici și se află pământênu, și acesta a fostū îndemnatorū și silitorū dintru ântâiu a se face acésta orênduială între dênșii și pe acesta-lu cere și tÓta brésla fiind-că se sîrguesce cu durere de inimă, și fară de virlesugū, iară pe Acci-bașa nu-lu pohtescū, căci pe ce banî pune mâua îi nănăncă elū fără de a nu urnia nicī nuele din celea ce se arÓtă mai susū; pentru care vrêndū noi să ne pliroforisimū mai curatū de adeverū, am căutatū în condicile Epitropiei și amū aflatū o anaforea cu lÓt 1782 Iunie, a boerilorū Epitropi, prin care și Dumnélorū aū găsittū cu cale a se păzi acéstă orênduială și cu primirea a tuturorū, sôu a le fi vătavū totū Panaitū, ci fiind-că și acumi brésla totū pe dênsulū îlū cere, să fie luminatū porunca Măriei tale a se înuoi sinetulū lorū pe numele lui, dupē cererea breslei, căci unū Acci-bașa îi este și cu necinste a se numi din Acci-bașa vătavū pe bucătarī, fiindū cel mai mulți robī; iară hotărîrea cea desêvêrșitā remăine a se face de către Înălțimea ta. — 1793, Iulie 10.

Fîlaretū, al Ungro-Vlahiei. Dumitrache Ban. Scarlatū Grecenu, biv. vel Vornicū.

și a industriei pământene, nu în tot-deuna și nu toate breslele se foloseau de egala protecțiune a Domnitorilor. Brésla măcelarilor mai ales era strinsu ținută, în interesul indostulărei publice cu carne. Eă nisce acte din care se va vedea, cum se pedepsea cu *grôpa ocnei* pe unii măcelari vinovați de neîmplinirea datoriei lor:

Anaforaoa pentru măcelarii ce nu-și țin scaunele cu carne, ce le-au năpustit, a-i trimete la ocna.

Pré Inălțate Dómne!

Insciințăm Inălțimci tale, pentru lude șapte măcelari ale căror nume se arôtă mai jos, că dela Pașci și până acum, nici cum n'au venit ca să aducă vită ca să taie pe la scaune, ce se află singure, precum au tăiat și mai dinainte care fiind împotriva poruncilor Măriei tale, aduce zătignire și celor-l-alți ce halea acum taie, ci fiind-că acei ce au rămas de taie, prin jalba ce mi-au dat fac cerere și rugăcinne, ca să se aducă cei nespuși să se pedepsescă, și să fie siliți de a tăia împreună cu dênșii, precum te vei pliroforisi Măria ta din însăși această jalbă a lor, de aceea nu lipsim a insciința Măriei tale. — 1794, April 17.

Vel Agă.

Io Alexandru Costandin Moruzi Vvod. i gpod. Zembli Vlasroe.

Dumnéta vel Agă, fiind-că într'atâtea rënduri s'au dat poruncile Domniciei mele strașnice măcelarilor, și li s'au dat hotărîrea Dommiei mele la toți, și de față prin cuvânt, că au să se pedepsescă până la mörte, și după toate acestea iarăși sunt neurmători, 'ți poruncim dară, ca să orânduiesc zapci să prindă pe acești lude șapte, și aducându-i în pază, să-i fac teslim la pușcărie, de unde poruncim ca să facă carte Dommiei mele de a se trimete la ocna, de această dată, spre pilda și învățătura celor-l-alți. — 1794, April 17.

Vel Logf.

Numele măcelarilor pedepsiți

Gheorghe sin Patrasco ot. Batiște, Petrasco sin Petrasco, ot. tam., Șerban Șurche ot. tam., Anastase Cureman ot. Dichin, Petre Epure ot. Oțetarin, Dumitru Grățoiu, ot. tam., Stefan sin Zamfir ot. Batiște.

Cond. XXVII, pag. 97 V-a.

Io Alexandru Constantin Moruzi Vvd.

Intărim și Dommia mea după anaforaoa Dumnélor nazârilor Epitropi și după cererea breslei, ca să fie numitul Pânait și de acum înainte vătav peste bucătarii din Bucuresci după cuprinderea cărților Dommesci ce are, și să li se nrmze nizamul și orânduiala ce au avut. — 1793, Aug. 31, vel Log.

De o deosebită însemnătate este modificarea introdusă de Moruzi în *ponturile* Isnafului lemnarilorū, alu zidarilorū, cărămidarilorū și nisiparilorū. Să se observe în aceste modificări cele cari privescū trebuința de înfrumusețare a Bucurescilorū. Să se observe și mai marea ușurință ce se face de intrare de meșteri streini în acēstă brēslă. Se simția în Bucuresci nevoie de mai mulți zidari și lemnari de cāti eraū.

Se deschide pe tōtă ziua mai mare pōrta prin care meseriașii străini dau năvală în brēslă până ce vorū ajunge a scōte din ea pre meseriașii romāni!

Ecā actele cari ne-aū datū ocașiunea la aceste reflectiuni:

Io Alecsandru Constantinii Moruzi Vod. i gpd. Zem Vlahscoie.

Primimū Domnia mea anaforaoa D-lorū orānduiților treī boerī asupra rugăciunei și cererei ce facū isnafurile acestea pentru întocmirea acestorū șose ponturi, precum se cuprinde mai josū, ca să-și facū și eī alișverișulū meșteșugulū lorū cu lesnire și obștea să-și aibă îndemnarea la trebuințele lorū, cum și cutia să-și aibă folosul siguranței și din ajutorulū acestorū banī, care banī poruncimū, ca prin Dumnōlū Epistatulū Agiei, să se implinēscă de la isnafurī în vremea care poruncimū Dumitale Vel Logofete de țōra de susū, ca prefăcēndū cartea de nizamulū acestorū isnafurī, să o întocmescī la aceste ponturi cu mijloculū ce se cuprinde mai în josū, și una pecetluindu-se de Domnia, mea să o dea la mânăle starosteī, iar alta făcēndu-se copie asemenea adevērită de la Logofetia Divanulū Domnieī mele, să se dea la mânăle isnafurilorū acestora. — 1795, Decembre 2.

Vel Logf.

Prē Inălțate Dōmne,

Isnafulū lemnarilorū i alū zidarilorū i cărămidariī și nisipariī, de aici din Bucuresci, aū jăluitū Mărieī tale, dicēndū, că eī ca nisce robī sunt supuși la nizamulū ce s'aū datū de Inălțimea ta asupra rufetulū lorū, de a avea staroste, dar fiind-cū zicū cumcă li se pricinuescū chederī și zăticnire cu luatulū tescherelilorū de la starostea, căcī cānd potū de găsescū cāte nnū meremetū, sōū altū lucru și fiindū șederea lorū pe la locuri depārtate, până a merge să gūsōscă pe starostea și să-și iōe tescherca de slobođenia lucrulū, li se stricā ghindeliculū și se păgubescū, și pentru ca să nu se zăticnescă nicī eī, nicī Epitropia de drep-tulū eī, cum și Starostia să fie dupē cum s'aū orānduitū, se rōgă Mărieī tale ca să dea pe tot anulū cāte talere 1500 havaetulū entiei și a Stārostiei și eī să fie slobođī a lucra unde vorū găsi lucru, fār'de tescherēoa starosteī; întru a cărorā jalbă ni se dā luminatū rēspunsulū Mărieī tale, că cererea care o face acēsta brēslă, pentru a fi adică și Epitropia folosită, cum și Stārostia și pentru

a nu se stenahorisi nici ei cu unele ponturi, care le dă supărare și pagubă la alișverișul meșteșugului lor, este primită Măriei tale, și ne poruncesc ca adunându-ne la un loc, unde vedându cuprinderea cărței Domnesci, cu ponturile ce sunt date pentru aceste isuafuri, să chibzuim câte din cele cuprinse sunt care aduc zăticnelă de pagubă alișverișului lor spre a se face un schepsis de îndreptare, de ași avea și ei lesnirea alișverișului lor și a se face și trebuința obștei fără de zăticnire, și să facem Măriei tale arătare în scris, pe larg. Deci următorii fiind lumați Măriei tale porunci, ne-am adunat la un loc, unde adunându și călăva din bresle, le-am citit mai întâi 14 ponturi, care se cuprind în luminată cartea Măriei tale, câte unul pe rând, și la toate celelalte sunt mulțămii, fără de cât la sese ponturi ceru milostivire a se face îndreptare, adică :

La pontul al treilea, să fie slobozi a tocmi lucru cu cei ce au trebuință și fără de scirea staroste, și să lucreze, nefiind îndatorați a lua tescherea; iar când cel cu trebuință care va vrea să-și facă casă din nou, sau alte acareturi și meremeturi, cu ghiotura. sau ori cum va voi, și pentru siguranța lui va vrea să fie și starostea de față la tocmelă, se mulțămesc și vrea ca să urmeze.

La punctul al cincilea, în loc de trei parale la leu să dea talere : 1500 pe an în două câșturi, prin marifetul stărostiei, după zapisul ce l-au dat la Epitropie, însă la Ianuarie întâi talere 750 și la 6 luni, adică la Iulie întâi, alți talere 750, din care bani găsim cu cale a talere 900 să-i dea starostea la cutie și talere 600 să-i prăsească pentru ostenela sa:

La pontul al șeptelea, unde se vorbește pentru meșteri străini, ce vin din alte părți, după ce se va arăta mai întâi la starostea și se va așeza la condică și la dajdic, rămânând în brâslă, are apoi să urmeze și pentru aceia ca și cei-l-alți meșteri.

La pontul al decelea, fiind că de la brâsla pământenilor s-au rădăcit datul țescherelor, așa și p'a lor cu cei-l-alți nemți să rămâie nesuperați.

La punctul al unspre-decelea, de vreme ce au rămas meșteri slobozi pentru luatul țescherelor, a lucra unde vor găsi de lucru, să se îndatoreze călăile zidarilor și lemnari, cum și meșteri, a nu se întinde pe pod cu binău ce vor lucra pe la unii alții, sau a face case din căpătăiul podului înainte, pe linia drumului, ca să se lungescă podurile, nici afară din hotarele ce sunt puse pe marginea Bucureștilor, ci de ilu va sili stăpânul casei, sau alții, să fie dator, ca numai decât să dea de scire la starostea, ca să urmeze după cum este porunca la acest pont; dar fiind că din prostime și din cei fugari după afară, care se ascund aici, casele ei și le fac de gard, fără de meșteri și lipsesc cu pământ și cu șovar învelesc, pentru unii ca aceia fiind că nu-și fac nameștiile cu meșteri, să privegheze starostea, și preoții mahalalei cu vătășelul, ca îndată cum îi vor vedea pe ori-care că își clădesc casa, ori în căpătăiul podurilor, sau afară din hotar, numai decât să fie dator a da de

scire la starostea, spre a-î popri de lucrul acela ce este împotriva poruncei.

La pontul alii trei-spre-decelea, unde ȑice ca starostea să nu tăinuiască venitul cutiei și a face adichii celorî cu binalele, sôî însuși brôslei, cu luare de mită, orî a face viclenii și hatârū în parte, a orëndui numai pe uniî meșteri la lucru, și pe alții a-î zăbovi și a-î discolepsi, ajungëndu-se cu uniî din meșteri să facă celor-l-alți nedreptate, fiind-că acum se slobode brësla a lucra care unde va găsi, nu pôte starostea a face nici unele de acestea și rămâne a se îndrepta acestū pontū. De care nu lipsimū a însciința Măriei tale cererea jăluitarilorū, cu care nu aducū nici o împotrivire la luminată cartea Măriei tale pentru orënduiala starostiî de binale ce aū făcutū, căci tôte cele-l-alte le voiescū și se mulțamescū, numai la luatulū teșcherelelorū, fiind-că se zăbovea și se întârȑia de lucru lorū, de aceea primescū a da talere 1500 pe anū, în douē câștiurî, cum s'aū ȑisū maî susū; care de va fi primită la auȑulū Înălțimeî tale cererea lorū, se va face cea desevîrșită hotărire de către înaltă înțelepciunea Măriei tale. — 1795, Noemvrie 20.

Ianache Moruzi, biv. vel Vistier. Scarlatū Cămpinēnu. Alexandru Gherache
Cod. XXVIII, fila 39.

Fabricile care în deosebî preocupă pe Domnitorū, fură acele de postavū și de hârtie.

«Facëndū cunoscutū boerilorū, ȑice Aaronū Florianū¹, aceștia s'aū temutū a întreprinde de ast-felū de lucruri » Ca să liniștēscă temerea boerilorū, că prin creațiunea de fabrici — displăcute Austriei — se va putea supēra Turcia, Alex. Moruzi stăruî, prin ómenii sēi, la Constantinopole și isbuti a obȑine firmanū încuviințatorū stabilirei din nou a fabricei de postavū. Spre a face acēsta, trāmise la Viena pe boerulū Dumitrache Hatmanulū, ca să studieze organizațiunea unei fabrici și să aducă unelte și meșteri. Cu același scopū trāmise și la Brașovū — unde prospera industria acēsta — pe Mihalache fost căpitanū de arnăuȑi La 18 Augustū 1794, Al. Moruzi dete hrisovulū sēu pentru înființarea fabricei de postavū. Numai în Aprilū 1796 firmanulū Porȑei fu acor-datū pentru fabrica de postavū. Acestū firmanū, dupē ordinulū luî Moruzi către vel Postelnicū, se citește în ședințā solemnă în 19 Maiū, în coprinderea următoare :

Tălmăcirea a Impērătescului fermanū pentru celū vrednicū de înșelăciune Hat. Impērătesc ce s'au datū pentru fabrica postavurilorū.

Lauda ighemonilorū ai nēmuli creștinescū Domnule al țerei romānesci Costandinū zade Alexandre Vvd. sēvērșirile tale să se încheie cu bine; ajungënd

1. Manualū de Istoria Princ. Romāniei. — Bucuresci 1893, pag. 168. Veȑi hrisovulū în nota nōstră.

acestă înaltă sfântă Impărătescă ală mea semnă, sciută să fie ție, că în ponturile canonamelei ce mai înainte prin obștescul sfat și hotărîre, s'au făcut și s'au înfrumusețat cu sfântă plină de milostivire Impărătesculă ală mea Hat. pentru rînduiala și nizamul țărilor Romănesc și a Moldovei, este scris și se cuprinde, ca să se pue totă silința și purtarea de grijă pentru buna stare și fericirea a numitelor țări, și mai întîi pentru întemeierea fabricelor de postavă, cumasuri și altor lucrări, care după vremi voru pricinui mare folos la pîzita de Dumnezeu stăpînirea mea; spre acesta s'au fost dat mai nainte, și s'au trimis ție poruncă cuprîndătoare celor trebuiătoare rînduiei pentru sîvîșirea mai susă numitului nizam; acum dară, tu numitulă Domnă, cu celea în scris arătări ce ai trimis către prea înaltul și prea puternicul meu Devlet, faci înștiințare pe larg, că după ponturile nizamului celui nou, afară din fabricile ce s'au făcut în prîjma Bucureștilor pentru țesutul postavurilor, nu numai te-ai silit a face și două-șeci odăi, două menganele, magazii pentru lînă și măestrii ale meșteșugului acestuia, și ai purtat de grijă a trage și a aduce meșteri din partea Europei, dară după toate aceste cheltuielile ce s'au făcut pînă acum pentru zidirea cherhanelor, le-ai dăruit neguțătorilor ce au primită asupra lor acostă cherhane, și ai arătat totă mîsădău dînd-le lor și hrisov cu câte-va prononț, trimițînd și tălmăcirea numitului hrisov împreună cu câte-va probe de postav la prea puternica și prea înalta mea împărăție, faci cerere a se da înalta mea poruncă împodobită cu sfîntul meu Impărătesc Hat, fiindu trebăuincios spre întemeierea pîzirei ceî neclintită întru totă a acestă nizam, ce s'au dat pentru cherhane și de către urmașii mei; întru acestă în scris arătări se cuprinde că ai zidit cherhane și pentru hîrtie, și ai trimis omă ca să tragă din partea Europei doi meșteri, silindu-te și pentru buna aședare a acestor cherhane; acestea dară ale tele înscrise arătări aducîndu-se la prea înaltul Impărătescul meu prag prin înțeleptul Epitrop și de mare cuvință, plin de putere și alesul sfetnic cel ce caută pricinile lumei și îndreptăză nevoile norodului *El hagi Izet Mehmet Paşa* (nemărginită să fie dela Dumnezeu slava sa, și să i se adauge puterea și fericirea sa), și așa ajungîndu noimile la Impărătesca mea înțelegere, s'au dat altă înaltă Impărătescă poruncă împodobită cu sfîntul Impărătesc ală mea Hat. cuprîndătoare ca să te silești, atât pentru a se aduce în mai bună lucrarea postavurilor, cât și pentru buna sîvîșire a hîrtiei; fiind dară, că atât acestă bună aședare a facerii postavurilor, cât și începutul buneî lucrări a hîrtiei sunt arătări ce întăresc și încredințoză înțelepciunea și istețimea, ce se așteptă de la tine, s'au făcut după cererea ta hrisovul caidă la calemul Impărătescului meu Divan, și s'au dat și s'au trimis ție altă înaltă Impărătescă poruncă împodobită cu sfîntul și plinul de milostivire Impărătescul ală mea Hat, cuprîndătoare ca să se cheltuiască totă silința și protimia la cea întru totă lucrare și pîzire neștrămutată a nizamului ce s'au dat pentru

cherhanea ; decî tu numitul Ighemonŭ, după firésca ta adîncă istețime și înțelepciune, te veî sili și de acum la tôte celea folositoare și trebuincioșe la Impărația mea, și spre sêvêrșirea tuturor celorŭ ce ți s'au orînduitŭ trebî a prea înaltei și prea puternicei mele Impărații, după împăratésca mea voință și plăcere, și veî arêta protimie, ca să intemeiezî și să întărescî acea către mine bunŭ ipolipsisŭ, ce păzesce Impărația mea, silindu-te după sfîntulŭ Impăratésculŭ alŭ meŭ Hat. și după celea în scrisŭ ale tale aretări la iscusirea cea mai bună a postavuluî, ce se va lucra și de acum înainte, și la buna lucrare a hîrtiei; spre acêsta s'au făcîntŭ și s'au dat acestŭ pentru plăcerea slujbei tale înaltŭ Impăratésculŭ alŭ meŭ firmanŭ și s'au trimisŭ ție ; decî după ce veî înțelege povățuirile și poruncile ce se cuprîndŭ întru prea înaltulŭ firmanŭ infrumusețatŭ cu sfîntulŭ Impăratésculŭ meŭ Hat. arêtîndŭ protimie, la sêvêrșirea tuturorŭ trebuincioșelorŭ folositoare chipnri, veî prieghea pentru buna aședare și îmbunătățirea a lucrărei postavurilorŭ de acum înainte, pentru buna orînduială și punerea la cale a hîrtiei, pentru buna stare a țerei, pentru celea de folosŭ sîracilorŭ Raiale, și în scurtŭ arêtîndŭ acea nădăjduitŭ de la mine adîncă înțelepciune, să te silescî spre sêvêrșire, după plăcerea Impărației mele a tuturorŭ pricinilorŭ trebuincioșe, a prea înaltei și prea puternicei mele Impărații, fiindŭ cu cea mai scumpă luare aminte a nu se trece cu vederea cît de puținŭ lucrarea acolorŭ poruncite ție, după noima sfinței Imperătesci porunci ce s'au datŭ, care cere netrêcută supunere și ascultare, depărtîndu-te fôrte de tótă nrmarea cea împotrivă către sfîntulŭ Impăratésculŭ firmanŭ ; așa să șciî ! crede Impăratésculŭ meŭ semnŭ. — S'au scrisŭ la 1209 veleatŭ la începutulŭ luminei Ramazanŭ.

Io Alexandru Const. Moruzi Vvd. i gospd. Zemb. Vlahscoie.

Poruncimŭ Domnia mea Dumitale cînstitŭ și credinciosŭ boerule alŭ Domniei mele vel Post. acêstă tîlmăcire a firmanuluî Impăratésculŭ Hat, pentru fabrica de postavuri, la adunarea de plînŭ a prea sfinției sale părinteluî Mitropolitulŭ țerei, și a Dumnélorŭ cînstiților și credincioșî boerilorŭ veliți ai Divanuluî Domniei mele, să se citescă întru anđulu tuturorŭ, arêtîndŭ și însuși vredniculŭ de închinăciuni Hat. Impăratéscul, ca să se înțelégă de toți, și ca să se facă urmarea și silința de către verî care dregătoriŭ arŭ fi la trêbă, fiind-că este poruncă și voință Impăratéscă, și după ce se va face acêsta sciută la toți, apoi Dumnéluŭ vel Vist. și Dumnéta vel Log. de țera de snsŭ, să puneți să trêcă acêsta atît în condica Divanulni, cît și în condica Visteriei, și dupe acêsta să le aducî Dumnéta vel Postelnice iarăși la Domnia mea. 1795, Maiŭ 19.

Cond. XXVI, pag. 260.

Vel Logof.

Pecete
gospod.

Maî este unû firmanû relativû la fabrica de postavû, în coprin-
dere aprôpe identică cu celû maî susû adusû. Se adaogă numai, că
neguțitorii căroră Domnitorul le-a datû fabrica vorû plăti 35 pungi
de banî pentru prețulû lânei și altorû trăbuinciôse, ce se afiă în fabrică
în trei termenî. Neguțitorul întreprindătorû este numitû Arbulû, din
Hio. Se scutesce postavulû fabricatû de vamă, pe 5 ani.¹

Hrisovulû fabricעי de postav.

Find-că cea d'ânteiî îndestulare a uncî țeri este îmulțirea negustoriei,
și maî vîrtosû a felurilorî de meșesuguri și lucruri de mânî, încâtû nu numaă
că nu are trebuință țera aceea de lucruri, ce vin din părți străine, să piardî
atâția banî, ci încă să câștige trimițendû la alte părți acelea ce arû putea pune
la stare în faptă ca să se lucreze și să se facă într'ensa, și cu acestû mijlocî
atât îndestularea ei și mijlocirea chiverniselei se îmulțesce, cât și slava numelû
sêi și laudă câștigă; dreptû aceea între alte folositoare care ne sîrguimû spre a
izvodi și a pune în faptă, într'acestă țeră a Valahiei, unde din pronia Dumne-
deiască stăpânimî și oblânduimî, rivnit-amû și pentru meșesugulû lucrarei a
felurimilorî de postavuri, care este maî trebuinciosî tuturorî de obște într'acestă
țeră, pentru care într'adinsû amû avutû și înaltă poruncă de la prea puterniculû
și milostivulû nostru Împăratû, carele voeisce a vedea chelerulu Imperăției sale
înpodobitû de tôte; unde năcarî că fusese maî înainte fabrică de postavuri la
Pociovalișce, dară la acestû vreme anî găsit-o Domnia mea cu totulû pustie,
părăsită de mulți anî și fără nici unû felû de ființă, și așa că din începutû amû
pusû Domnia mea sîrguință cu a noastră cheltuială de a o izvodi și a o pune
în faptă, și după ce amû poruncitû de s'aû lucratû și s'aû preînuitû ântein tôte
zidirile, acareturile cele lipsă și stricate, aducendû și meșteri streinî cu sciința
meșesugulû a felurimilorî de postavuri, și strîngendû din pămîntenî suma
cea trebuinciosă de lucrători cu sciința acestorî meșesuguri, torcători, țesatori
și veri câți aû fostû trebuincioși, atât din bréslă, cât și din dajnicî, cu paguba
și scăderea Visteriei Domniei mele, pentru folosulû țerei de obște, sêvirșind-o
la întrégă starea și rânduiala ei cu lucrulû în faptă, cum se vede, amû chibzuitû
apoi atât pentru buna chivernisela ei cea de peste tótă vremea, de a se epistăsi
de bărbați practicoși, cu bunî ipolipsisû, cari să aibă și sciința de a le negus-
torieî, cât și pentru privileginrile și ajutorurile Domnescî ce i se cade a avea,
fără de care nu pôte fi vrednică de ași avea starea și urmarea ei, și iată
orênduimû maî ânteiî Epistatû pe . . . . . și hotărîmû Domnia mea acestea
ponturi, care pentru ca să se păzescă și să se urmeze în tótă vremea, ca la unû
lucru de binele și folosulû patriei, întocmitû și făcutû din poruncă împerătôscă,
le întărîmû Domnia mea prin Domnesculû nostru hrisovû :

1. Postăvarii cei orênduiți pentru trebuința fabricei, cu pecetluituri Domnescî,
cari sunt la numărû douë sute patru-șeci și trei și 6 vâtași și unû spătarû,
după Domnescile pecetluituri ce aû la mânilorî, să fie nelipsiți și nestrăinutați
totû-déuna de la lucrulû fabricei, după cum aû fostă și până acum.

2. Maî susû numiți donă sute patru-șeci și trei să fie nedajnici de către
Visteria Domnăscă, slobodî și nesuperați în tótă vremea de orî ce angariî ale

1. Cod. XXVI, pag. 259 verso. Cu data turcască 1209.

Mersul fabricei de postavă, care pe la 1793 este sub conducerea lui biv vel log. Slătineanu, preocupă mult și adese pre Alex. Moruzi. Încă de la primul an al domniei lui, până ce nici nu dedese hrisovul relativ, Moruzi își manifestă interesul ce pune pentru asemenea fabrică, prin diverse acte. Așa în 10 Aprilie 1793 adresează un

țerei, fiind dator Epistatul fabricii ca să dea pe tot anul pentru dăruirea numai câte tal. de ce de fieș-care om la luminata Domnia Domniei mele, pe care banii să-i aibă să răspundă în orânduie vreme, dupe cum esă și samile la Visteria Domnăscă, fără un spăt. și 6 vătăși ai lor, să fie nesuperați, atât de plată la acei bau, cât și or ce angarie a țerei, iar când vre-unul dintre acești postavari nu va urma poslușania lui, se va lipsi, se va muri, să aibă a se da la fabrică în locul celui alt.

3. Scutelnicii ce sunt rânduiți pentru trebuința fabricii cu pecetluituri Domnăscă, darvarii la numărul patru-deci, și să fie și aceștia nelipsiți și neștrămutați de la fabrică, ocrotindu-se pururea, și să fie nedajnici de or ce plată, slobozi și nesuperați în totă vremea de or ce angarie a țerei, iară când vre-unul dintr'ei nu va urma slujba lui, se va lipsi, se va muri, să se dea în locul celui alt cu pecetluituri Domnăscă.

4. Osebitu din cei rânduiți și sciuți la numărul postavarii și darvarii ai fabricii, să dea voie orânduitalui Epistat să aducă din străinătate de va putea până la 50 de omeni pentru lucrul fabricii, ale cărora nume să nu fie scrise în Visteria Domnăscă, care după ce se voru așeza la fabrică, să se scrie numele lor în Visterie și să li se dea pecetluituri Domnăscă, îndatorindu-se Epistatul fabricii, să plătească pe tot anul și pentru aceia câte tale. 6 de fieș-care om, dupe mai susu arătatului mijlocu, și așa să rămăie și aceștia nedajnici de către Visteria Domnăscă și nesuperați întru toată, și de or ce angariu, precum sunt și cei-l-alti scutelnici, atăta numai când i va aduce Epistatul să-i cerceteze însuși Dumnelui vel Vist. de sunt străini aduși de curându, și după cercetare să facă anafora către Domnia mea, cum-că i-au cercetat însuși Dumnelui și așa să se întărească, să se ferască Epistatul a nu primi alți omeni afară din cei mai susu numiți fără de șcirea Domniei.

5. Acei rânduiți cu pecetluituri Domnăscă postavarii, Spătarul și vătășii lor, i darvarii, împrenă cu acei 50 străini toți să se aile la lucrul fabricii, îndatorindu-se însă postavarii să lucreze orânduindu lor tortu pentru fabrică și să-l dea la vreme la Epistatul fabricii, urmându după orânduiala din anul trecut, iară pentru cât tortu va trebui mai mult la fabrică, să ceară de la Domnie ajutoru Epistatului, ca să i se lucreze de către cei diu Bucuresci postavari cu plată, prin tocmeia învoită, după cum și cei-l-alti plătescu la ocua de tortu, să i se dea la acesta ajutoru, iară spătarul, 6 vătăși, patru-deci darvarii și 50 străini, să fie îndatorați și ei să urmeze slujba lor, după cum au fost până acum, supuindu-se toți la Epistatul fabricii, carele să le caute și să le aleagă pricinile ce voru avea între dăruirea când se voru mulțami, iar nenulțamindu-se să dea jalbă Domniei și la or ce judecată se va orându, să se caute pricinile lor.

6. Innăuntru la fabrică altu zapciu să nu intre, fără numai de va fi trebuință să se orânduiască omu Domnăscu al Curței, chiar din poruncă Domnăscă și acela să meargă acolo spre a face cercetare împreună cu Epistatul fabricii.

pitacū către vel Spătarū și către Epistatulū Agieī, prin care le ordonă ca pre cei închiși pentru datorii mărunte de 10, 20—30 lei « ce sunt săraci, ca să nu péră pe la inchisori, căci n'au să plătescă, să-1 trā-mișă la Pociovalisce (la fabrica de postavū), unde să-1 fară teslim la

7. Epistatul fabricei să aibă voīe spre a arēta însuși către Domnie pricinile ce sunt ale fabricei.

8. Pentru lāna subțirc, ce ese de la oile din 5 județe: Ialomița, Ilfovū, Teleorman, Vlașca și Oltū să se protimisescă Epistatulū fabricei până la orēnduita vreme, adică de la sfirșitulū Inī Maii până la Iulie întēiū și cu orēnduita sumă, iar nu mai multū, cumpărāndū āntāiū elū lāna cea trebuincioasă pentru fabrică sūniā numitā de lānā oca patru-șeci de miū cu prețulū ce cunipērā și alți negustori asenienea sumā, iar după ce va trece orēnduita vreme, atunci să fie slobodī la fiteși-care cuniperātore și vāndarea lānei, dar pentru ca să lipsescă orī ce pricinuire la acēsta, poruncimū ca să nu se dōe la nimenca cārți de a cūpera lāna până la orēnduitulū sorocū de cumpēratulū fabricei.

9. Șeci miū oca vāpsea pașachinā să aibă ai da Domnia în vreme cūvincioasă cu purtarea de grijă a Duunclorū boerilorū Isprāvnicī, pentru trebuința fabricei, cu prețulū ce arī cūpēra și alți negustori de la locuitorī.

10. Câte cārți Domnesci arī fi trebuincioase la fabrică, atât pentru strīngerea lānei, cât și pentru alte trebuințe, să aibă a plăti Epistatulū pentru fie-care carte câte parale patru-șeci, fără de a nu i se face alța mai multā cerere.

11. Orī ce felū de postavū atât bunū, cât și de țorā lucrāndu-se la fabrică, și orī ce altū felū de lucru de lānā, ce arī putca Epistatulū să lucreze la fabrică, să fie slobodū a vinde, atât înāuntru în țōra acōsta, cât și afarā, la orī ce parte a împērātescī stāpānirī arū vrea Epistatulū fabricei să scōță și să vīndā, și totū acelū lucru de lānā, atât în țorā vīndēndu-se, cât și la alte părți ale Imperātescī stāpānirī, ducēndu-le, să nu fie supērați, nici de vamā, nici de altā dare orī cu ce nume, fiindū datorū însă Epistatulū ca să iee cārțilie de la Carvasaraua Impērātōscă pentru marfa ce va merge la părțile Impērātescī stāpānirī, și cât pentru marfa de lānā a fabricei, ce se va vinde în țorā, totū-dēuna să fie nedajnicā de vamā și de orī ce altā dare, cum se cūprindu mai susū, pāzindu-se acestū obiceiū în tōtā vremea, iar pentru marfa ce va eși din țorā, să aibă privilegiulū de scuteli numai până la cincī anī, iarā după cincī anī să plătescă Epistatulū fabricei numai vamā, după catalogulū Domnescū, iarā de se va vedea cu bune dovești, cum că Epistatulū trece și marfā streinā cu nume de lucratū la fabrică, atunci să pērdā acelū privilegiū și să plătescă pentru tōtā marfa după catalogū.

12. Pentru lesnirea vīndērei a mărfēi de lānā ce se lucrēzā la fabrică, să aibă Epistatulū fabricei donē prāvālī în lāuntru în orașulū Bucurescī, cure să fie în pace și nesupārate de orī ce dare și angarie.

13. Pentru chiria fabricei fiind-că s'au făcūtū tocmēlā între Epistatū și stāpānulū moșiei Dumnolū vel Vorn. Radu Slātinēnu, și făcēndu-se între siue douē inscrie aședēmīnturī prin cārți iscālite și pecetluite ce ai datū unulū la māna altuia, spre a se urma întocmai după acea tocmōlā, ce se cūprinde în cārțile de aședēmīntū.

14. Ergaliile, unelelele și alte avandalācurī ale acesteī fabricī și cât încă s'au datū după osebitulū catastih pentru dregerea celor vechī zidirī și pentru

orinduitulū D-lui biv vel logf. Radu Slătineanu ca să-î pună să lucreze pe bani cu plată până vorū plăti datoria lorū și apoi de vorū mai vrē pentru câștigū și folosulū lorū, vorū rămānē a lucra iarășī cu plată, iar nevrāndū, vorū fi slobodī. Așīderea și pentru unile muīeri, carī pentru netrebnicele și urite faptele lorū sunt rēnduite de a se trāmite pe la monastirī și pe la locuri ca de osindā, pe tōte acele muīeri iarășī acolo la Pociovalisce să aveī a la trāmite, ca să le pue să lucreze cu plată, la lucru fabricעי, fiindū păzite să nu dosēscā! »¹

În aceașī ȓi de 10 Aprilie 1793 Al. Moruzi scrie pitacū boierilorū Spătarū și Aga, ca să gāsēscā în Bucuresci vr'o 20 de copii de cāte 15—16 ani și să-î trāmițā la fabrica de « *postavuri bune* și de alte meș-teșuguri streine ot Pociovalisce, a D-lui boierului biv vel logof. Slătineanu, » cācī « este de folosū a se inveța din copiii pāmīntenī, fiindū

noua zidiro ce s'aū făcutū la fabricā, fiind-cā s'aū plătitū de către Epistatū cu tal. 7189 și aū tăiatū atāta sumā, de va cāuta cinc-va, dupe vremī, să-î iēe fabrica de la mână, să fie datorū unulū ca acela să-î întōrcā banīi se aū datū datū numitul Epistatū pentru acestea, dupē catastihū, cum și a cheltnelī ce arū face la fabricā, și paguba ce i s'ar întāmpla.

15. Cel ce primesco acum fabrica adicā Epistatulū ei, de va voi pentru mai mult folos și adaosul ei a o lua la orī-se locū alū țerei, ce va gāsi mai bunū, să fie slobodī sa se mute luānd tōte ergaliilo și uneltelo ei și a se da locurile ei, iar pentru zidiri va urma dupā așēdāmōnturile ce s'aū făcutū prin cārți.

16. Cānd va avea trābuință fabrica ca să strīngā niscare-va oi de la caro să pōtā nimeri bunătatea lāniī, să se dēe Domnōsca nōstre carte de voīe ca să strīngā Epistatū ei cu Riza-pazar, până la oi una mie, caro să fie scutite de oieritū po fie-care anū.

17. Numitulū Epistatū să fie datorū dupē făgāduiala ce aū datū, a se sili în tot chipul și a pune tōtā purtare de grijā și nevoīnța, ca să mērgā trōba fabricעי spre înmulțire și adaus, încă din ȓi în ȓi să se înlesnōscā și să îmbunatațeze lucrul spre a eși postavilū cāt se va putea de bunū, lucrānd fabrica nelipsitū, ca unulū ce numai pentru acest sfārșitū i s'aū datū fabrica asuprā-ī, să se silēscā, să se nevoiascā de a scōte plăcut postavū, în vreme ce pentru întocmirea ei în oblastia Impērātescei stāpāniri dā Domnia atāte pronōmī și perde atāția ōmenī, cerēndū acēsta însuși de la prea puterniculū nostru Imperatū, și din porunca Impērātēscā făcēndū Domnia acestū lucru de folosū, la a căruia bunā stare, cānd numitulū Epistatū nu va pune cuviinciōsa silință, rămāne la grea învinovățire, cum și cei ce s'ar împotrivi la acestū Domnescū hrisovū pentru aceste sfārșituri, și s'ar face pricinā de discolio și de lipsa acesteī hotăriri, neîndeletnicindu-se toți spre lucrarea ponturilor, ce se coprinde într'acestū hrisovū, care pentru ca să se urmeze întocmai precum mai susū se coprinde, amū adevēritū hrisovulū acesta cu însăși iscālitura și pecetea Domniei mele, i cu credința prea iubiților Domniei mele hī: Costandinū Vodā. Dumitrașco Vodā. Nicolae Vvd. Gheorghe Vvd. marturi puiudū și pe D-lorū cinstiți

1. Cod. XXIII, fila 38 și verso.

nu numai binele lor, ce și de podoba patriei. » Acești copii să-i aflu ori la părinți cari au câte 2—3 « arătându părinților lor, că până se vor afla învățându, vor să aibă hrana mănărei, îmbrăcăminte pe deplin de la fabrică, rămânând și cu meșteșug; iar după ce vor învăța bine meșteșugul desăvârșit și vor eși destoinici, au a se folosi și a lua ei plata ce o ieu meșterii străini și pliroforisindu'i, să-i îndemnați, ca din bună-voia lor, fără de a li se face vre-o silă se hrăpire, cu tragere de inimă și cu bucurie să-i dea la învățătura acesta, și așa, din cei cu părinți și din cei fără părinți, cari se vedă atăția amblându în Bucuresci, fără de a nu fi supuși la neci un meșteșug, să alegeți dintr'inșii, cai vor fi cunoscuți și cu chezașii, până se va implini suma acesta, să-i trămiteți la fabrică. »

Domnitorul adaoge terminându : « însă acestă trebă înșii D-tre

și credincioșii veliți boeri ai Divanului Domniei mele : Dumitrașco Racoviță, vel Banu. Ienache Moruzi vel Vist. Manolache Brâncovenu vel Vorn. de țera de susii. Costache Caragea vel Hatm. Dumitrașco Manu vel Spătaru. Nicolae Filipescu vel Logof. de țera de susii. Costache Ghica vel Vorn. de țera de josu. Radu Slătinenu vel Vorn. Manolache Grădiștenu vel Vorn. Costandinu Știrbei vel Logof. de țera de josu. Lucache vel Post. Dumitrache Hangerliu vel Comisi. Alecsandru Văcărescu vel Cluceru. Ionu Comănenu vel Păharnicu. Grigorie Bălenu vel Stol. Iordache vel Sluger. Grigorie vel Pitari și Ispravnicu. Nicolae Filipescu vel Log. scriindu-se hrisovul acesta în anul de alu doilea dintru ântea Domnie a Domniei mele, aici în scaunul orașului Domniei mele Bucuresci, la létu 1794, Augustu 18. de Ioniță Rafail biv. 3-lea Logof. ¹

Cond. XXVI, Pag. 236.

1. *Anaforaia pentru doi Covaci, ce s'au datu a fi în treba fabricei de postav, scutiți.*

Io Alexandru Cost. Moruzi Vvd. i gospd. Zemb. Vlahscoie

Pentru ca să nu aibă pricină Epistatul fabricei de nelesnire de lucru, poruncim să fie acești doi covaci sentiti și ertați de biru.—1894, Decem. 6.

Vel Logof.

Prca Înălțate Dômne,

După luminată porunca Înălțimei tale, am cercetat pentru acești covaci de trebuință fabricei de postav; aceștia de la aședământu sunt aședat ruptași, după cum mai josu arătă, ce sunt sêrbî, ômeni străini, lucrôză meșteșugul covaciei, țin prăvălie cu chirie. — 1894, Decem. 4.

Vel Logof.

taleri

2 Stoianu Covaciu sin Zlatu {
Ivanu sin. . . . . } ot. sfânta Ecaterina.

Cod. XXVIII, pag 20 II.

s'o puneți în faptă, să o energhisiți, să o sêvêrșiți, iar să nu o dați pe mână de zapcii, ca să nu se facă vre-o siluire cuivași, sêu să aducă trêba la catahrisis. » ¹

În 31 Augustū 1793 Domnitorulū repetă ordinea către Aga și vel Spătarū, de a găsi vr'o 10 copii cu vêrstă de la 12 ani, din copiii sêrmani, sêu și din cei ce au părinți, și să-i trâmîtă la fabrică, cu voința părinților, « *una pentru bunulū fabricei și alta pentru însăși învățalura lorū.* » ²

În 20 Septembrie 1793 Alex. Moruzi impută lui vel Aga, biv. vel. vist. Epistatū alū Agiei, că sunt 20 de ȝile au poruncitū să afle 10 copii pentru fabrică, dar « s'au făcutū ameliu la urmarea și sêvêrșirea » poruncei. « Iată de isnôvă poruncimū strașnicū și cu acestū de alū douilea pitacū alū D-niei mele, ca negreșitū, fără de a mai aștepta altă poruncă și fără de a zăbovi, să găsești acei 10 copii. » ³

Din unū altū pitacū alū Domnitorulū, de la 26 Aprilie 1793, către vel Spăt. și vel Aga și la toți ispravnicii, se vede că biv vel logofetū Radu Slătineanu i-au datū încredințarea, « că până la 15 Maiū va sêvêrși tótă trêba fabricei de postavū, a se pune în faptă. » Poruncesce deci tuturor « ca ori-ce va arêta că are trebuință, să-i dē totū felulū mână de ajutorū la cele ce va fi cu cuviință asupra acestei trebī. » ⁴

În fine, cu referință la fabrica de postavū, mai aflămū unū pitacū, din 2 Septembrie anulū 1793 ⁵ din care constatămū, că biv vel logofetulū Slătineanu și vel comisulū Dumitrașcu sunt rēnduiți Epistatū al fabricei domnesci de postavuri și că aceștia au făcutū întocmire « celorū 122 postavari ce s'au făcutū până acum în Bucuresci » împărțindu-i în 4 cete, după starea lorū. Cei din ceata d'întăiū, *torcētoriū*, au a da câte 39 de oca tortū lucratū pe anū, luândū lâna de la fabrică ; iar țesētorii, dintru acēstă d'întăiū ceată, câte 36 oca tortū lucratū. Cei din a 2-a cētă torcētori, câte 32 oca tortū lucratū, iar cei din a 3-a tcēă torcētori, câte 29 oca..... și țesētorii dinaceeași a 3-a cētă câte 26 oca..... și iarăși cei din a 4-a cētă torcētori, câte 22 oca tortū lucratū și țesētorii de la aceeași cētă a 4-a, câte 19 oca tortū lucratū.... Domnitorulū ordonă, ca să se execute întocmai acēstă organizare și la vreme, « ca să nu se primescă cheder la domnescă nōstră fabrică » pentru că de vor urma într'altū chipū se vorū pedepsi. Iar țesētorii împărțindu-se în 2 cete, să vie pe rēndū la fabrică și să țese, plă-

1. Cod XXIII, fila 39.

2. Cod. XXIII, fila 130.

3. Cod. XXIII, fila 145.

4. Cod. XXIII, fila 46.

5. Cod. XXIII, fila 133 verso și 134.

tindu-li-se cotulă de postavă câte parale 3. Și fiind-că la fie-care res-boiă lucrăză două țesători, să aibă a lua amândouă 6 parale pe un cotă de postavă. ¹

Fabrică de hârtie, veđurămă că au existată in trecută, dar par-că nu s'au putută mentine.

Fabricile de hârtie înființate sub Ipsilante nu mai existau, in urma războiului. Nu Austriacii au protejată asemenea fabrică, ci de sigură le-au făcută să înceteze de a mai funcționa in timpulă cât au ocupată țera cu oștirile lor. In decursulă anului 1795 se ocupă Alex. Moruzi cu reînființarea fabrică pe care o promisesc Porței deja in 1794, cum s'a putut vedă din firmele ei, mai sus aduse ori citate.

La 1796 Ianuarie 16, Domnitorulă arătă, că *fabrica de hârtie s'a sirguită a o isvodi din neființă și din începută, cu propria sa cheltuiala ridicândă zidurile și toate cele trebuincioșe, pe apa Sabarului*. Urmăză privilegii și scutiri. Scutire de vamă pe 5 ani. ² Prin acestă hrisovă Moruzi dă fabrica pe sâma Mitropoliei.

Deja in 18 August 1793 se lucra la aședarea acestei fabrică sâu mori de hârtie, cum rezultă din cartea legată la vâtafulă de Divanu, ce este orinduită epistată la facerea morei de hârtie pe apa Sabarului (Ilfovă), prin care carte Moruzi îl însărcinăză să cerceteze de pôte apa canalizată pentru mără, să innee in josulă fabrică moșii ori mori boieresci, cum au reclamată unii ³

1. Cod. XXIII, fila 133 verso și 134. Veđi și volumul de anexe

2. Cod. XXIII, fila 124 verso. Veđi actulă mai jos.

3. Iată hrisovul important din Ianuarie 1796, pentru înființarea fabrică de hârtie pe apa Sabarului. Lectorulă va așă cum vederile economice ale lui Ipsilante, continuă a se manifesta in redacțiunea acestui actă :

Hrisovulă fabrică de hârtie.

Io Alexandru Constantină Moruzi Voev. i Gpd.

Fiind-că este cunoscută folosulă, îndestularea, podoba și cinstea unei țări ce ară putea isvodi într'ensa felurini de meșesuguri câte i-ar fi in putință, ca nu numai să n'aibă trebuință țera aceea de lucruri ce vină din părți străine, ci încă să câștige cu vreme, trimițendă și la alte părți acelea ce-ară putea pune la stare, și să pricinuiască și in lăuntru ei eftinătate norodului, de obște; asemenea înpotrivă fiindă cunoscută și defăimarea, ce pricinuește țării aceea pentru ună lucru folositoră obștei ei, ce i-ară fi inputință, când va fi silința deseversiti a se lucra într'ensa, să nu-lă aibă; pentru aceea dară, de cum pronia Dumeșeiască ne-au făcut oblăduitori țerei acesteia a Valahiei, nu amă lipsiti cu osidie a chibzuă unele ca acestea trebuincioșe și folositoare obștei, a isvodi într'acéstă țără și a le pune in faptă, ca să se lucreze într'ensa și să o facemă îndestulată și împodobită, pentru care și înaltă poruncă amă avută de la prea

Hrisove de fabrică particulare mai aflăm de la Alex. Moruzi :

Din 4. Iulie 1793. Iirisovul fabricii de arpăcaşu a boierului Vornic Greceanul, pe moşia Cornesci.¹

puternicul şi prea milostivul nostru Impărat, care voiesce a vedea chelerul Impărăţiei sale împodobit şi îndestulat de toate; şi pe lângă fabrica de postavii care amî isvodit-o *ca din nou* şi amî pus-o în faptă aducînd-o la starea de lucru a felurilor de postavuri, cum se vede, sîrguitu-ne-amî de altă parte a isvodi din *neîntîlă* şi din începutii, şi fabrica de hîrtie, care de asemenea este mult trăbuinciosă şi de folosul la totă obşte, şi înşine făcîndu începerea ei şi cu a noastră cheltuială rădicîndu zidirile ei cu toate celea trebuincioase acareturii i ergaliile ei, cum se vede, pe apa Sabarului în sud. Ilfov, aducîndu şi meşteri streini cu ştiinţa meşteşugului de hîrtie, şi sîvîrşind-o la întregă stare de lucru, amî cumpărafu apoi pentru folosul obşte, cu bani de la Domnia mea, şi moşie alătura, care priu bună învoire şi cu aşedămîntu de mulţămire s'a dat schimbiu pentru moşia pe care stă fabrica Domnăscă, cu toate împrejuririle ei, şi a rămas şi moşia slobodă a fabricii, care moşie cu boerii de la Divanul Domniei mele, veliţii Vornici şi Logofeti şi cu portarul, dupe obiceiul ţerei s'a şi hotărnicit; amî chibzuitu apoi dupe sîvîrşirea tuturor acestora celea trebuincioase, atît pentru buna chivernisela ei cea de peste totă vremea, spre a fi în stare şi a merge lucru înainte, cît şi pentru privilegiului şi ajutorul Domnescu, ce se cade a avea acestu lucru folositoru obşte, fără de care nu pôte fi vrednică de a avea starea şi urmarea ei, şi iată hotărîmî aceste ponturi mai josî unumite, care pentru ca să se păzescă şi să se urmeze în totă vremea ca la unu lucru de folosul şi de ciustea patriei, lo iutărîmî Domnia mea prin Domnescul nostru Hrisov, adecă :

1. Patruzeci de liude scutelnici i dăm de la Visteria Domniei mele cu pecetluitu Domnescu, care să fie de apururea nelipsiţi şi nestrămutaţi de la lucrul fabricii şi pentru slujba loră să fie nedajnici de biru şi pururea ocrotiţi şi slobodi nesupeaţi în totă vremea de orî-ce angarii ale ţerei; iară cînd vre-unul dintr'euşii nu va urma slujba lui, sôu va lipsi, scû va muri, să se dăe în loculî acelaia altul cu pecetluitu Domnescu, care aceştii scutelnici să se dăe de prin satele cele de prinprejurii, mai aprôpe de fabrică, ca să pôtă cu înlesnire a urma slujba şi datoria loră.

2. Patru sâlăşe de ţiganî meşteri de hieru îi aşerosimî Domnia mea fabricii, a căroru numo osebitu se va arăta, cu care să n'aibă arinăşia a face întru nimicî, ci să fie de apururea la lucrul fabricii, fără plata şi nedajnici de biru, dănu-li-se numai hiernlu celu trăbuinciosu de lucru, precum şi câte o chilă de bucate la tot salaşul pe anu pentru hrana loră, cînd voru lucra, iară cînd nu va fi trebuinţă de lucru la fabrica, işi voru face singuri ei muuca şi hrana loră.

3. Câtă hîrtio va fi trebuinciosă a se cheltui la Logofetia Divanului şi la Visteria Domniei mele, i la departamenturile judecătorilor, i la Divanul Craiovei şi la toate Ispravnicaturile ţerei Domniei mele, să aibă Epistatul fabricii a da dintr'acastă fabrică, ca din hîrtia fabricii să se cheltuiască la toate acestea calemurî, care să o vîndă iusă Epistatul cu mai josî preţu decăt hîrtia ce viuo din alte părţi străine

1. Cod XXVII, fila 102.

Hrisovul: fabricii de sticlă a banului Ghica. ¹

Sub Alex. Moruzi continuă a esista fabrică de sticlărie la Șotanga în județul Dâmbovița, cum se dovedește și din pitacul domnesc din 26 Aprilie 1793, prin care Moruzi cere ispravnicilor să-1 trâmă, prin protomeșterul fabricii, probe de *tôte felurile de sticle ce lucră*.

4. Oamenii fabricii cără voru fi orânduiți pentru strinsul pânzăturilor de trebuința lucrului fabricii, să se ajute în treba acesta de către dregătorii și zapcii țerei Domniei mele la cuviincioasele trebuințe ce voru avea.

5. Pentru câtă hârtie a fabricii va scôte din țară pentru a se vinde aiurea, să aibă privilegii a nu plăti nici o vamă, în soroc de cinci ani, iară după cinci ani să plătescă vama după catalog.

6. Nu numai vre-o stricăciune s'au pagubă și scădere țerei nepricinuind fabrica aceasta, ci încă de mult folos și binele patriei fiind, datoră sunt dar și Dumneilor dregătorii, Ispravnicii și zapcii Domniei mele, cără iubesc patria loră, ca unu lucru de folosul obștei, nu numai a se împotrivi la câte prin Domnescul nostru hrisovă întocmimă și orânduimă, ci încă să îndeletniceze și să înlesnescă fie-carele în parte lucrarea și urmarea ponturilor, pentru bună întemeierea și nescăderea ei, fără de a da pricină de discolie și de lipsă la vremele din pronomiile ei.

7. Fiind-că după cum amă disu mai nsu, izvodirea în țera asta a nuntii fabricii de hârtie este însuși pentru folosul și binele patriei de obște, și fiind-că sfinta și Dumneșca Mitropolie a Ungro-Vlahiei, ca o maică ce este, cum și alesul de Dumneșcă sfînția sa Mitropolitul țerei, ca unu bisericescu păstoră, atât norodului țerei acesteia este îndatorat spre celea ce sunt de folosul și de binele patriei de obște a se sili a îngriji împreună și a se osârdui; pentru aceea dară. amă găsită Domnia mea cu cale a da nuntia fabrică de hârtie asupra prea sfînției sale părintelui Mitropolitului Ungro-Vlahiei chir Dositei, fiind-că are sfinta Mitropolie și tipografia sa, care lucră și tipăresce cărțile trebuincioase obștei, ca deîmpreună să aibă Mitropolia și fabrica facerii de hârtie asupra, și să deă prea sfînția sa la cămara Domniei mele bani cu care s'au cumpărată moșia, ce s'au dată schimbă pentru moșia pe care stă fabrica, cum și din cheltuelile ce s'au făcută la isvodirea și întreținerea fabricii, să deă prea sfînția sa jumătate bani la cămara Domniei mele, și așa m'amă hotărâtă și amă dată Domnia mea nuntia fabrică cu tôte ale ei, asupra prea sfînției sale Mitropolitului țerei cu acestea șarturi, adevă: ca să fie prea sfînția sa datoră a orândui poichimenă alesă, omă de nădejde, practicosă, carele să epistăsescă nuntia fabrică cu tôte silința de a lucra apururea, în tôte vremea, fără de amelie, osârduindu-se prea sfînția sa în tot chipul de a merge înainte și de a scôte hârtie cât de bună, spre îdestularea obștei, sciindă mai vartosă, că acestă este isvorită și cerută din înaltă poruncă Împărătescă aici în oblastia Împărăției sale, adică cu atât mai multă trebeie prea sfînția sa a pune silință și osirdie de a se întemeia și de a merge înainte, după cum cu această nădejde, adevă de mai multă silință, și de mai bună chivernisală, și pentru acestă sfârșită numai s'au dată asupra prea sfînției sale, dând voie prea sfînției sale, ca să arôte la Domnia mea, prin anaforele prea sfînției sale, pricinile cele cuviincioase pentru

1. Manuală de istoria Princ. Romaniei. București 1839, pag. 168. — Vezi anecsele

2. Codex XXIII, fila 45 verso.

Prin pitacul din 6 Maiu 1794 către Ispravnicii din Dâmbovița, A. Moruzi le scrie, că Moise ovreiuu a întocmitu cu cheltuiala sa sticlărie în acestu județu, făgăduindu-se că va lucra felurini de bune sticle, atât pentru trebuința Curței Domnesci, cât și pentru trebuința și îndestularea obștei, și au cerutū de la Domnia mea să-lu niiluinu și să-lu ajutămū cu privilegiulu acela ce au avutū mai dinainte acestă sticlărie de la frații noștri Domni, pentru 6 omeni scutiți, pentru lucrul sticlăriei; căruia cerēndu-i Domnia mea acelū privileghin, ne arētā de vĕdumū, că anaforaoa epitropilorū cu întărirea Domniei sale Mihaī Vodă Suțulu diutr'amēndonē Domniile, pe numele a 6 locuitori pāmēnteni, cari se numescū sticlari domnesci vechi, ce dau sticle de trebuința Curței, scutiți cu pecetniture Domnesci, căroro li se dă voie a fi slobodi de a-și deschide sticlărie, ca unii ce au știința acestui meșteșugū de la părinții lorū spre a se chivernisi cu acēsta și a-și da la Curte trebuincioșele sticle, în vreme ce nici în hrisovulū ce s'a fostū datū lui Mina Cuiungiulū pentru deosebită sticlărie a lui, nu se zătinescu pāmēnteni de acestū felū de hrană; pentru care făcēndu-so din porunca Domniei mele întrebare numitului ovreiu cum și în ce chipū s'a apucatū de sticlăria acēsta, în vreme ce în privilegiulū Domnescū nu este numitū, ne făcu arētare, că acei 6 sticlari, măcarū că au știința meșteșugulu acestu, dar nefiindū putincioși a face fabrică, s'au ajunsū cu dēnsulū avēndū el știința mai desĕvĕrșitā a meșteșugulu acestu și avēndū și

trebuințele fabricei, spre a avea ajutorulū acela ce va fi cu cale, ca să sporēscă și să crēscă rodulū fabricei, prin osĕrdia și silința prea sfinției sale; iară când împotrivă se va face vro-o amelie și urmare de nesilință spre scaderea acestui lucru folositorū obștei, ce s'au făcutū din poruncă împĕrătēscă, pentru folosulū patriei, la care Domnia au truditū cu multe cheltuieli de le-au întregitū și au primitū a păgubi și atātia omeni pentru folosulū țerei, se va da multă scārbă Domniei mele, care acēsta nici-o-datā nu o nădăjdumū de la prea sfinția sa părintele Mitropolitū, știindū buna rīvā și ferbințola ce are prea sfinția sa spre celea de folosulū patriei; decī măcar că și Domnia lorū frații noștri cari în urmă vorū donui și vorū oblădui țera acēsta, socotindū cu înțelepciunea Domniilor sale, bunătatea, folosulū și podoba ce pricinuesce și va pricinui țerei, ținerea și întemeierea acesteī fabrici, care din poruncă Împĕrătēscă, în oblastia Împĕrăției sale, o amū isvoditū Domnia mea cu tradă și cu ostentlă, nu nădăjdumū nici o datā a o scādea și a o strica din starea și orānduiala ei, ca nișce inbitori și rāvnitori de coala de folosulū țerei, dar cu tōte acestea rugāmū pe frăția lorū, cu dragoste, să bine-voiascū a întări pe sântia lorū părinți Mitropoliți ce vorū fi după vremi, purnea la îngrijirea și nepregetata silință a acestui lucru, și a întări acestū privilegiu al fabricei de a se păzi pronumiile ei, ca să se pōtă spori lucrulū ei înainte, și ca și ale Domniilor sale isprăvi și ostenei să fie în urmă, de alți frați păzite și ținute; și amū adeveritū hrisovulū acestu cu însăși iscāliture și pecetea Domniei mele, i cu credința prea iubitorū Domniei mele fi și Ispravniculū hrisovulū acestuia Stefanū Văcărescu vel Log. de țora de josū. — 1796 Ianuarie 16.

Cod. XXVI, pag. 271.

gătirea de cele trebuincioase ale sticlăriei și au cheltuit de la dînsul de au făcut, la care fabrică lucra până la o vreme și acei 6 sticlari pămîntenî și își aveau și scutela lorî, pentru care îi respundea clî în banî sticlele ce erau datorî să dea pentru curte aici la starostea de ovrei și starostea răspundea pentru dînsii la curte datoria lorî în sticle, de aici de la prăvălia lui; iar de la o vreme încoco luându-se acei 6 sticlari de ispravnicii ce au fost și de zapciî la alte orîndueli și lipsindu-se de acelî privileghiu alî scutolei, s'au trasî și ei de la lucrulî fabricei și fiind-că au ramas ovreiuî singurî făr'de ajutorî, nu pôte ține singurî sticlărie, și cu acêsta zătîcîndu-se lucrulî meș-teșugurî care au început și rîmîndu de a se strica, pîg. abesce și elî munca și cheltucî ce i s'a pricinuit, cerîndu cum amî disu mai sus, arêstă milă și ajutorî de la Domnia mea și fîgăduind a scôte felurimî de sticle mai bune și decăt probele ce ne au adus de amî vîdîtî, precum și table curate va sili de a scôte, spre eftînătatea și trebuința de obșto. Dacă fiind-că privileghiuî domnescî, dupe cum amî disu mai sus, ilî vedîmî Domnia mea, numai pe numele acelorî 6 sticlari pămîntenî carî acum dice, că lipsescu într'alte orîndueli, în care privileghiu ovreiuî nu este pomenitî, poruncimî Daminovostră să cercetați mai întîi ce urmare au făcutî acei 6 sticlari domnosî după privileghiu ce li se dedese? De au pusî ei în faptă lucrul sticlăriei, sîu de este precum arêtă ovreiuî, că singur au făcut'o? Și de esto acum într'acêstă vreme acêstă fabrică lucrătore în faptă cu adeveratî, sîu de aici înainte are a se apuca de dînsa? Să cercetați și acêsta: la ce orînduială se află acum acei 6 sticlari? De sunt adică dajnici ai Visteriei, orî scutelnici, si puși sîu poslujnici ai cuivași? Și de esto cu scirea lorî acôstî cerere, ce face Domniei mele ovreiuî? Și ce eia datorî acei sticlari scutiți se dea la curte pentru privileghiuî lorî? cum și de aședămîntulî ce va fi avîndu acestî ovreiu cu acei 6 sticlari pămîntenî privileghiați? Pliroforisindu-ve pe largî de tîte, să însciunțați Domniei mele și fiți senătoși. — 1794, Mai 6.

Prin pitac domnesc din 27 Noembre 1793, Alex. Moruzi a ordonatî înființarea, în 25 de zile, de 14 morî cîu cai, de către monastirile principale din Bucuresci din apropierea orașului.¹

1. Iată acestî pitacî și actele decurgîndu din elî:

Io Alec andru Costandinu Moruzi Vcd.

Prea sfinția ta pîrinte Mitropolit e D-vostră veliilorî Logofeți, fiind-că în tîtî timpî pôte să se întîmple, orî a îngheța morile, din iuțimea ornei, precum astă nuă dată se află, orî ferescă D-deu din secetă, și pătîmesce norodulî poliției pentru lipsa de hrana cea trebuincioasă obștei; amî socotitî Domnia mea, că mînăstirile celea mari, atît ale țerei, cît și celea închinato, cîte sunt numite mai josî, carî au venituri de acareturi, și osebitî venituri

Epitropia obștească a fostă și ea ordonată de Alex. Moruzi să construiască două mori de cai la capul podului Mogoșoei. Acesta se vede din actul de mai sus, de la 27 Noembrie 1793 și mai ales din acestă următoră :

Io Alecsandru Costandinu Moruzi Vvd.

Dumnévóstră boerilor naziră a Epitropiei obștei, primindă Domnescul nostru pitac, să teorisiți socotola cheltuelei, care din porunca Domniei mele s'au făcută la două mori din capul podului Mogoșoei, care socotolă așternându-se în socotelile cheltuelei Epitropiei și dândă bani, va fi ținută în sémă la închierea socotelilor Epitropiei, iară morile să le dați în chirie, a căroră chirie să o treceți pe totă anulă în catastilă și condica veniturilor Epitropiei. — 1794, Glenar 22. ¹

Cod. XXIII, fila 196, verso.

de milă și privilegiu Domnesc, sunt datăre la o trebuință de obște ca acosta, a face ajutorul celă cuviincios, și iată cu hotărre poruncimă Domnia mea ca pre sfinția ta părinte Mitropolite, i D-vóstră veliți logofeți, aducându înaintea prea sfinției tale pe toți Egumeni și Epistați mănăstirilor acestora, să le dați strașnică poruncă, ca acum pe șină să se apuce fieș-carele a face câte o móră cu cai, oră înăuntru mănăstiroi sale, sêu unde va fi curtea strîmtă, afară, în deosebită locă, care pâuă în 20 de zile, sêu multă în 25 să fie gata deservșită cu tóte celea trebuincioase de măcinat, care să rămăe și să se afle acum și totu-dóta acestu acaretă mănăstirilor, de a se afla în vrenie de trebuință și pentru folosul și ajutorul obștei, asupra căroră să orânduiesc D-ta vel Log. și câte ună logofetă de divan, mumbașir, de a sta napristană asupra-le, făcându-le strînsóre de a le isprăvi într'acești soroc; pentru care poruncimă și Dumitale Epistatule ală Agiei, să dați și D-ta ajutorul celă cuviincios, iară carele nu va fi următoră să-lu arăți Domniei mele cu anafora, ca să se rălice și să se isgonóscă din mănăstire, oră pământónă sêu străină de va fi. — 1793, Noembrie 27.

Sânta Mitropolie,
Radu Vodă,
Sântu Gheorghe noă
Mihail Vodă,
Sântu Iónu,
Sărindaru,
Sfânta Ecaterina,

Arhimandritulă,
Sântu Spiridonă noă,
Greci,
Zlătară i Stavropoleos
Vacăresci,
Cotroceni
Mărcuța. ¹

Cod. XXIII, Fila 183.

1. 1793, N-bre 27. S'au făcută voluicie cu ună boeră dintre Epitropi ală doilea să móră la Dâmbovița, și câte petre de mori va găsi gata să le încarce în care de ale județului, cu chirie, și să le trimită cu grabă aicea, cum și pe petrări să-i pue a mai face până la 12 părechă, și ispravnică să dóe totu ajutorul a nu se face zăbavă.

Amintindă despre aceste multe mori construite din ordinea lui Alex. Moruzi, pricepemă bănuiala, că construcțiunea loră s'au făcută mai multă în vedere cu pofta de câștigă a Domnitorului, căci Dionisie Eclesiarchulă au pretinsă, că în timpulă fometei întâmplată în Domnia lui, Moruzi monopoliză pe sēma sa vîndărea grăului și a porumbului.¹ Acēsta nu se dovedesce din documente.

Dēca Alex. Moruzi înțelegea, că protejerea industriei naționale era în interesulă sporirei avuției țerei, elă era totuși neîmpăcat inamică ală lucsulă neînfrēnatu. Este unulă din rari Domni, care dă o lege somptuarie. Amă vedută pe Gr. Ghica din Moldova făcēndu-și haine din postavă ordinară, ca să îndemne pe boerii Divanului spre a'l imita. Alex. Moruzi merge mai departe: elu opresce pe neguțătorii lipscani de a aduce pentru vîndare în țēră unele materii și obiecte «ce sunt lucruri ce pricinuiesc o cheltuială zadarnică și o stingere de obște.»

Iată intrégă cartea Domnēscă din 11 Martie 1794, relativă la acēstă cestiune:

*Io Alecsandru Costan. Moruzi Voivodă.*²

D-ta vel Cămărășă primindă Domnesculă nostru pitēcă, să chiāmă pe toți lipscanii la Cămară, ca să dăi poranca Domniei mele pentru flude și linaz sadedica, i în cusătură și basmale, ce sunt lucruri care pricinuesc o cheltuială zadarnică și o stingere de obște, ca cāte dintr'acestea se află acum la prăvăliile loră, acelea numai să și le vîndă ne popriți, iară de aici înainte să scie că nu sunt slobodă a mai aduce spre vîndare aici altele de acēstă felă de lucruri zadarnice; iară carele nu va fi nrmătoră, să scie că fără de a avea voie să le deschidă și să le vîndă, se va pecetlui, și făcēndu-se zaptă la Camara Domnēscă, se va scōte din țēra Domniei mele afară, și mai multă nu voră fi

Io Alecsandru Costandinu Moruzi Vvd.

Cinstită și credinciosă boerulă Domniei mele D-ta vel Spăt. fiind-că ne-amă înscuințată că afară la cisma au fostă trei mori de cai, și două de vântă și din nepurtarea de grijă a Egumenului, ce este acolo, s'au prăpădită, pentru care poruicimă Domnia mea, să aducă pe Egumenulă de la Cisma și să corecteză pentru cinci părechă de petre ale moriloră ce au fostă, ce le-a făcută? cui le-a dată? și sēu de le-a vîndulă, sēu de le va fi luată cinevași în silă, de unde și la cine voră fi să le faci zaptă, și încārcānd-le în cară, să le faci teslimă la Epitropia obștei, însă astăzi să sēvērșescă poranca Domniei mele, tol. pisah gpmd. — 1793, Noembre 27.

Cond. XXIII, fila 183 verso.

1. Veđi Dionisie Eclesiarchulă în Tesaură de Documente tom. II, pag. 184.

2. Cod. XXIII fila 219. — A mai fost publicată acēstă documentă la 1860 în „Documente Istorice“ date de P. Teulescu. Veđi art. D-lui Papadopolă Calimichă despre legile somptuarii în „Revista Nouă.“

îngăduiți a le deschide și a le vinde aici; dreptă aceea, ca să n'aibă pricină de îndreptare că nu au știut, să le arăți porunca Domniei mele hotărîti, ca să știe; așisderea să arăți Dămnoța porunca acesta la vel Vameșu alu Carvasaralei, ca de acim înainte, ori câte de acesti felu numite mai susu lucruri zadarnice va găsi între mărfurile ce aducă lipscani, pecetluindu-le de față cu stăpânulă acei mărfi, să le trimită la Cămara Domnoscă.

Remarcabilă este și mesura luată de Alex. Moruzi contra marel risipe de Banu ce boerimea, ba și neguțitorimea făcea, întrecându-se care de care să aibă carete și butce mai luxose. Cea ce Sulzer spune în bataie de joc, despre boeri, că cumperau pe mulți banu carete vindute de comiți și baroni din Viena, încărcate cu armoari străine, era lucru adevărat. Alex. Moruzi a oprit importarea de butci și carete și, la 8 Augustu 1796, a reînoui oprirea importului de asemenea marfă, poruncind Vameșilor, Vătafiloru de plaiu și Căpitanilor de margine, să nu permită introducerea în țară, sub pedepsă de spânzurare, măcaru a unei caretă ori butcă, hotărîndu și globă de 500 lei și pentru Ispravniculu prin județulu căruia se va fi importatu asemenea marfă de lux.¹

De câte ori putea să se îndestuleze cu fabricatele din țară, Alex. Moruzi se adresa la meșterii pămîntenii. Așa ilu vedem în 1794 dând următorulă pitacū :

Io Alecsandru Cost. Moruzi Vvd.

Cinstiți și credincioși boerulă Domniei mele, D-ta biv. vel Spat. Epistatule alu Arnașiei, fiindu trebuință a se lucra pirone în formă pentru vasele celea trebuincioșe, și după tocmola care au primit-o meșterii herari a li se plăti ocaua parale 10 și scădemēnti din celă lucratu, la oca una litră, poruncim Domnia mea, D-ta să împarți fierulă pe la toți meșterii hierari, teșghetari, țigani și sêrbî, ce se află în Bucuresci, ca să lucreze după forma ce ți s'au datu, ca fără de zăbavă să ioe sfârșiti. — 1794, Ianuar 18.

În privința tîrgurilor și a bălciurilor, posedem de la Alex. Moruzi câte-va acte proprii a ni-lu așeta patronându-le și înmulțindu-le, de și nu în acea mesura în care, pentru scopurile ce amu aretat, se înmulțiră sub domniile anteriore.

Putem cita hrisovulă pentru tîrgulă săptămănală de la moșia Slimnicului a sorei lui Mihaiu Suțulu;² asemenea celă din 23 Martie

1. Veđi anexa după cod. XXIX, fila 218.

2. Cod. XXIII, fila 179 verso.

1794, acordându țergu septemănalu la moșia Coțofeni (Dâmbovița) a lui vel Cluceru Alex. Văcărescu.¹

Tocmai pentru ca să pună regulă în privința țergurilor și în vedere și cu cunoscutul de lectoru nizamul alu bălciurilor, din cauza vecinătăței cu Turcia, Al. Moruzi dele, în 10 Februarie 1794, următorea circulară:

Publicațiuni la 17 județe pentru orânduiala țergurilor

Dumnóvóstră Ispraniciloru ot. sud . . . săuătate; vrëndu Domnia mea ca să sciunū tóte țargurile cu oborū și fără de oborū ce sunt următore odată pe septemână, cum și bălciurile ce se facū câte odata, seū câte de donē orī pe anu, iatū ve poruncimu, că pentru celea ce sunt în jidețulu Dumnóvóstră, să ne faceți fíoie de tóte câte sunt, anume: în ce locū? cari sunt none, cu cărți Domnesci, și cari sunt vechi? în ce ȓi se facū, și câtă depărtare aū unulū de altulu? și pe ale cūi moși anume? cum și câtă diastimă au până la marginea Dunărei, cele cu obóre și cele fără obóre? Așișderea și pentru bălciuri asemenea fíoie să ne faceți, de cele vechi și de cele noue, cari sunt cu cărți Domnesci și în ce ȓile ale aululu? și cari sunt de la sine obicnuite? și pentru tóte să însciunțați Domnici mele. — 1794, Februarie 10.²

Dintre hrisóvele nouē seū reinoite în favórea particulariloru, dāncu-le drept de țergū seřtamānalū, ori anualu, seū de ambele categorii, pe la moși, pe lângă cele ce vomu mai da în anexele acestui volumū, aducemū chiar aci, pe cele următore:

a) Domnitorulu reīnooesce dreptulu de bălciū alū moșiei Slāniculu, posesiune a Ecaterinei Suțu, sora fostulu Domnū Mihai Vodă Suțu.³ După obiceiū, monopolulu spirtóseloru la acest țergū seřtamānalu (Lunea) este rezervatū proprietarulū moșiei «dupe cuvintulū dreptăței ce are pentru călcarea moșiei, ce i se face.»

1. Veđi și la volumulū de anexe.

2. Cod. XXIII, fila 204 verso.

3. *Zem. Vlahscioe*. Fiind-că Domnia sa fratele Mihai Voda Suțulu, prin cartea Domniei sale, care o veđumū Domnia mea, de la Martu 9 a anulū trecutū, au fostū orānduitū, ca sa se facă țergū, pe seřtamānā odată, la moșia Slāniculu, în sud. Slam-Romnicū, a Dumnéei cinstitei, iubitei sorei Domniei sóle, Ecaterina Suțina, adică Lunea, când nu se zătignescū alte țerguri vechi din partea loculu și când este și locuitorilorū i neguțitorilorū cu înlesnire, fiindu în ȓi ce nu se face altu țergū la partea loculu; amū bine-voitū și Domnia nóstră pentru folosulū și câștigulū și îndemānarea locuitoriloru și pentru aliș-verișulū neguțitorilorū, care-lū voimū Domnia mea. a se face cu indestulare, și dāmu printr'acēsta a nóstrū Domnēscă carte de întārire slobódenie de facerea acestui țergū la numita moșie; pentru care poruncimū Domnia mea Dumuc-

b) Unŭ tĕrgu noŭ sĕptĕmĕnalŭ (Duminica) ŝi unŭ *sborŭ* anualu in ȝiua de Sf. Nicolae (6 Decembre) autorisă Al. Moruzi pe moșia Coșofeni a lui Alex. Văcărescu vel Clucerŭ, rezervăndŭ proprietăței moșiei monopolulŭ vinului ŝi rachiului. ¹

c) Cu actulŭ din 23 Februarie 1794, Domnitorulŭ Alex. Moruzi autoriză din noŭ facerea de tĕrgŭ septemĕnalŭ (Vinerea), invoitu la 1787, pe moșia Brezôia, a fostului Vistieru C. Știrbei. Se reserva proprietarului moșiei monopolulŭ cârciumelor. ²

vôstră Izpravnicilorŭ ai județului, să însciințați la toți de obște în partea locului, neguțătorii ŝi locuitorii, cumcă este slobodŭ de Domnia mea a so faco acestŭ tĕrgŭ, ŝi îndemnăndŭ pe fiteș-carele pentru adunarea cine cu ce va avea a vinde sĕu a cumpĕra, ŝi silindu-vă de a se urma în faptă întocmirea acestui tĕrgŭ, pentru folosulŭ ŝi alișverișului fieș-caruia, unde slobodŭ sunt a vinde fieș-care alŭ sĕu, afară numai din vîndărea vinului ŝi a rachiului, care fiindŭ droptŭ alŭ stăpĕnului moșiei, poruncimŭ ca acestŭ alișverișŭ alŭ vinului ŝi alu rachiului, sa-lŭ facă numai Epitropiŭ, stăpĕnŭ de moșie, după obiceiŭ ŝi dupe cuvîntulŭ dreptăței ce are pentru călcarea moșiei co i se face. *ii saam recch gvmđ.*

Cod. XXIII, fila 179.

1. *Zem. Vlas.* Dumnoŭvôstră Izpravnicilorŭ ot sud. Dâmbovița, sănĕt ite ! S'au cetitŭ inaintea Domniei mele însciințarea ce faceți, do la 20 ale lunoi aceștia, do cercetarea ce ați făcutŭ după porunca Domniei mele, pentru tĕrgulŭ ce cere D-lui cinstitulŭ ŝi credinciosŭ boerulŭ Domniei mele Alexandru Văcărescu vel clucerŭ, a da Domnia mea voie, ca să facă la moșia D-lui Coșofeni, dintr'acestŭ județ, pe sĕptĕmĕnă odată, Duminica, ŝi sborulŭ în ȝiua sfântului Nicolae la 6 ȝile ale lui Decembre, întru care scrieți, că alte tĕrguri împrejurii nu mi sunt decât orașulŭ Tĕrgoviștea în diastimă de 4 ceasuri ŝi cumcă este cu voia ŝi corerea tuturor locuitorilor ŝi neguțitorilor parței locului, precum ŝi adeverinți în scrisu au datŭ; deci dupe pliroforia ce ne dați, fiindŭ de binele ŝi folosulŭ locuitorilorŭ facerea acestui tĕrgu, care voimŭ ŝi Domnia mea alŭ avea spro a fi îndestulați, iată dămŭ voie ŝi slobodenie a se face tĕrgŭ pe septemĕnă odată Duminica, ŝi deosebitŭ sborŭ în 6 ale lunei Decembre la ȝiua sfântului Nicolae ; pentru care poruncimŭ să dați în scire tuturorŭ parții locului ŝi la neguțitori, spre a se aduna la obiceinuta ȝi a tĕrgului ŝi la sborulŭ, ca să ŝi faca alișverișulu fieș-carele, griindŭ D-vôstra în totă vremea de a nu se face urmări ŝi pricină înpotrivitoare, la care tĕrgŭ ŝi bălcii poruncimŭ ca după obiceiulŭ pămîntului ŝi dupe dreptulŭ ce are stăpĕnŭ moșiei, să aibă a se vinde numai vinurile ŝi rachiurile stăpĕnului moșiei, fără a fi alții volnici. *ii saam recch. gvmđ. — 1794 Mart. 23.*

Cod XXIII, fila 224.

2. *Zem. Vlas. oie.* Dat-amu Domnôsca nôstră carto D-lui cinstitulŭ ŝi credinciosŭ boierulŭ Domniei mele Constantinŭ Știrbeiŭ, biv. vol. Vistieru, prin care dămŭ voie ŝi slobodenie ca să faca tĕrgu pe moșia D-lui Brezôia, sud. Dâmbovița, pe sĕptĕmĕnă odată, adică Vinerea, fiind-că pentru facerea acestui

d) Smaranda Bujorénca clucerésă, in 10 Aprilă 1793, jăluesce lui Alex. Moruzi, că este văduvă și cu casă grea, cu copii și n'are chiver-niséla și se rógă ca, osebită de sborul de 23 Aprilă, la moșia ei Tărtășesci, să se mai facă și târgă săptămânală. Vodă rânduesce cercetare asupra jălbei, ca să se vэдă decă prin invoirea ce s'ar da Bujorencii de târgă săptămânală nu s'ară aduce daune altoră târguri.

Pentru cunoscința acestoră formalități, le dămă in notă.¹

târgă arătă D-lui vel Vistieră de vэдumă Domnia mca sinetă, prin care arătă, că din poruncă făcându-se cercetare de către Ispravnică județului, s'au dovedită, că nu numai nu aduce nici o pricină împotriva la nizamă, sőtă altă stricăciune și pagubă la alte târguri, ci încă este de folosă și trebuinciosă locuitoriloră, după care s'au și dată slobođenie a se face acestă târgă Vinerea, încă de la anulă 1787, Octom. 1. Dreptă aceea poruncimă Dumnévóstră să dați de sciire locuitoriloră înprejură, ca să vie la acestă târgă, cu celea ce voră avea de vэдăre și de cumpărătă să'și facă alișverishulă loră, purtându grijă Dumnévóstră, ca să nu se facă niscare-va pricină și gălcevuri; iară vэдărea vinului și rachiului are a fi numai a stăpânului moșiei, după obiceiulă pământului, adică ală D-lui Vistierului. — 1794, Febr. 23.

Cond. XXIII, fila 211.

1. *Smaranda Bujorénca Clucerésă spre a i se face târgă la moșia sa Tărtășescă.*

Prea Înălțate Dömnă

Jăluescă Măriei tale, că în județulă Ilfovă amă moșie ce se numesco Tărtășescă, pe care moșie se face într'ună ană odată târgă la ziua sfântului Gheorghe, dară fiind-că după cum sunt sciute de multe obraze, de multă vreme mă află văduvă cu casă grea și copii și altă chiverniséla de nicăirea nu amă, ci pentru ajutorulă casei mele me rogă Măriei tale, să te milostivescă asupra-mă a mi se da voă prin luminată cartea Măriei tale, osebită de ziua sfântului Gheorghe să se mai facă târgă la numita moșie și pe septemână odată, fiindă acésta și pentru ajutorulă greutăței casei mele, cum și ală vameșiloră Domnescă, și mai vértosă că nici o stricăciune la alte târguri de împrejură, când se va face acestă târgă, nu aduce, fiindă cale de Bucurescă, depărtată de șapte cósuri, și de Gherghița de ce césuri.

Smaranda Bujorénca Clucerésă

D-ta vel Logof. de țora de josă să teorisescă jalba acésta și să faci arătare Domniei mele de nu se află vre-o împotrivă neorânduială la cererea co face jăluitórea. — 1793, Aprilă 10.

Biv. vel. Stoln.

Io Alexandru Costan. Moruzi Vvd.

Dumnévóstră Ispravniciloră ot. s'rd. Ilfovă să urmați a face acéstă cercetare pentru tóte și să însciințați Domniei mele. — 1793, Aprilie 16.

e) La moșia Balaciulū (Teleorman) Alex. Moruzi invoesece facerea de tērg sēptēmānalū (Duminica), după ce i se dă incredințarea de

Prea Înălțate Dōmne

Ascultândū luminată porunca Măriei tale ce mi se dă la acēstă jalbă a Cluceresei Smaranda Bujorēnca, nu lipsimū cu plecăciune a arēta Măriei tale, că acēstă cercetare trebue să se facă de către Ispravniculū județului, pentru care să fie luminată porunca Măriei tale către D-lorū Ispravnicii Ilfovului să facă acēstă cercetare, decă nu este de vre-o stricăciune facerea acestui tērgū? de este depărtatū de alte tērguri de prin prejurū și nu aduce vre-o pagubă? și de face trebuință a se face acest tērgū sēu nu? și de este de vre-unū folosū locuitorilorū? și în ce chipū se va pliroforisi să se însciințeze Măriei tale adevērlū, și atuncī rămāne cum te va lumina D-șeū la cererea Cluceresei, iar hotărīrea rămāne a se face de către Măria ta. — 1793, Aprilū 14.

Scarlatū Ghica vel Logof.

Cod. XXIV, fila 103.

Anafora pentru a se face tērgū pe moșia Dumnēei Cluceresei Smaranda Bujorēnca.

Fiind-că după pliroforia ce dau Dōmniei mele D-lorū Ispravnicii județului, cumcă făcēndū cercetare, nu numai nu este de nici o stricăciune facerea acestui tērgū, nici nu aduce vre-o vătāmare la alte tērguri, fiindū depărtate, ci încă este de folosū și alișverīșū locuitorilorū părței locului, care și jalbă deosebită au datū Dōmiei mele, întārimū anaforaoa acēsta și poruncimū să se facă acestū tērgū po tōtă sēptēmāna odată, Duminica, pentru care Dumnōvōstrā Ispravnicilorū să însciințāi la toți de obște de a se aduna cine cu ce va avea de vēndutū și de cumpēratū, și de ași face alișverīșulū sēu neopritū grijindū Dumnōvōstrā de a nu face pricinī și urmări împotrīvā. — 1793, Maiū 24.

Cod. XXIV, fila 460.

Prea Înălțate Dōmne

Cu prea plecatā anafora facemū scire Înălțimei tale, că la Măria ta au datū jalbă Dumnēei Clucerōsa Smaranda Bujorēnca, că la moșia ce are într'a cost județū, ce se numește Tārtāsesci, se face într'unū anū de două ori tērgū slobodū la ȋua sfāntului Gheorghe și la Vinerea cea mare și pentru ajutorulū casei sale cere mila Măriei tale, ca să aibā slobodēnie de a face tērgū neconținutū într'o ȋi pe sēptēmānī, Duminica, ca să fie și de ajutorulū sōū și alū cămārei Dōmnesci, a căruia jalbă fiindū orānduitā la Dumnōluī vel Logof. de țōra de josū, cu poruncă de a teorisi și să facă aretare Măriei tale, prin anafora arētā Dumnēlūī vel. Logof. gāsindū cu cale ca să se facă cercetare de către noi Ispravnicii, de nu este de vre-o stricăciune facerea acestui tērgū, și de este departe de alte tērguri de prin prejurū, și nu aduce vre-o pagubă cum și de face trebuință de a se face acestū tērgū sōū nu, și de este de vre-unū folosū locuitorilorū? și în ce chipū ne vomū pliroforisi, să însciințāmū Înălțimei tale adevērū și prin hotărīre întāritā cu luminată pecetea Înălțimei tale, mi se poruncesce a urma de a face acēstă cercetare pentru tōte, și sa

către Ispravnicii, în Maiu 1793, că prin acesta nu se aduce vătămare «la tréba nizamului» nici la alte târguri din apropiere. Prin nizamă se înțelege vechiul regulamentu oprindă ținerea de târguri și sboruri în apropiere de Dunăre, ca sa se evite ămblarea de neguțitori turci pe la asemenea localități, conformă tratatului de la Cuciuc-Cainargi.¹

însciințămă cu anafora; veți sci Măria ta, că făcendă cercetare ne adevorină, că nu este de vre-o stricăciune facerea acestui târgu, ci de folosul locuitorilor, ca să-și facă alișverishul lor, cum și de folosul Cămării, și este depărtat de alte târguri de pre împrejură cale de 6 césuri și este și cu voința locuitoriloru făcendă cerere de a se face acestu târgu Duminica, avendă slobođenje de a veni cu vite și alte ce voru avea de vëndare, cum și a se face două bâlciuri unulă la diina sfântului Gheorghe și altulă la Vinerea cea mare, cum din vechime s'au obicinuitu de se face; iară hotărîrea cea desêvêrșită rămâne a se face de către Măria ta. — 1793, Maiu 9.

Alexandru Văcărescu.

Dumnevôstră Ispravniciloră, amă vădută Domnia mea anafora ce no faceți pentru care voimă Domnia mea să ne însciințati și numele târgului celea ce diceți că sunt depărtate, cari târguri sunt anume și câte césuri este diastima fieș-căruia în adevêră? — 1793, Maiu 11.

Prea Înaltă Dòmne

Din luminată porunca Mariei tale, facemă cercetare de târgurile celea ce sunt împrejurulă Tartășesciloră, unde este Dumncei Clucerésa Bujoréncă, a se face târgu, și dovedimă într'adevêră depărtarea târgurilor de acestu satu adică Potlogii din sud. Dâmbovița, unde se face târgu Duminica, cale de șapte cósuri, Têrgoviscea unde se face târgu Vinerea, cale de șapte césuri, Bălénă unde se face târgu Joia, cale de 8 cósuri, Gherghitza se este într'acești județu unde se face Vinerea, este cale de 12 césuri, Bucurescu cale de șapte césuri, și pentru mai bună încredințare că este cu voința locuitoriloru a se face acestu târgu, satele de prin prejură făcără jalbă către Măria ta, în care aréti că le este cu îndemanare acestu târgu când se va face, fiindă cele-l-alte departate, și nu aduce vre-o stricăciune împotriva luminateloră poruncă. — 1793, Maiu 12.

Vintilă Prijbenu.

Crd. XXIV, fila 161.

1. Anafora pentru a se face târgu la moșia Balaciulu în sud. Teleormanu, pe săptămână odata.

Io Alecsandru Const. Moruzi Vod.

După pliroforia ce făcu atât reposatul stolnicu. Radu Filipescu prin cartea sa de la Aprilă 17, din anulă trecută, când era Ispravnicu, cât și D-loru Ispravnică de acum, cumcă vre-ună felă de vătămare nu pôte aduce, nici la tréba nizamului, nici la alte târguri vechi, ci încă de folosul locuitoriloră, dămă Domnia mea slobođenje a se face la numitulă locă târgu pe septemână

f) Locuitorii de la mai multe sate din Ilfovŭ dobândiseră dreptulŭ de târgŭ, Duminica, la moșia Tărtășesci, de siguru nu fără indemnulŭ și stăruința proprietarului acestei moșii. Marele Vornicŭ Manolache Brâncovenu găsește că acestŭ târgŭ de la Tărtășesci este în dauna târgului de pe moșia lui Potlogii. De aci se nasce conflict. dar lucru de mirare, cauza e câștigată de locuitori și li se lasă târgulŭ de la Tărtășesci, probândŭ că distanța de la Tărtășesci la Potlogi e de 6 ore cu carulŭ și că deci târgulŭ din Tărtășesci nu e dăunător celui de la Potlogi. E probabilŭ însă, că triumfulŭ țeranilorŭ asupra Marelui Vornicŭ l'a-i asiguratŭ vre-o influință a boerului proprietarŭ mai influentŭ decât chiar Marele Vornicŭ Brâncovenu.¹

odată, Duminica; pentru care poruncimŭ Ispravnicilorŭ, să înștiințâți locuitorii neguțătorii, spre a se duce să-și facă alișverișulŭ lorŭ, epistasindŭ de a se isvedi și a se pune în faptă. — 1793, Maiŭ 9.

Prea Înălțate Dómnne,

Cu prea plecată scrisóre înștiințămŭ Înălțimei tale, că la acestu județŭ fiindŭ numai bălăcirile cele obicinuite anume și nefindŭ târgŭ cu di orânduită a se face pe totă săptămâna, cum și până la marginea Dunărei, cale depărtată, pătinescŭ locuitorii neavândŭ unde-și face alișverișulŭ de vândarea vitelorŭ și celor-l-alte ce mai aiŭ, cari sunt spre folosulŭ lorŭ și fiind-că satulŭ Balaciuluŭ cade la mijlocul județuluiŭ, încă din anulŭ trecutŭ în vremea când se afla Ispravnicu reposatulŭ Stolnicŭ Răducanu Filipescu, au fost făcutii înștiințare Mariei sale Mihaiŭ Vodă Suțuluŭ, de a se face târgu cu di hotărită pe totă săptămâna și se și hotărise a se face poruncă sa se urmeze, ca pe totă săptămâna Duminica, să se facă adunarea târgului fiindŭ și di de serbătore, dară întâmplându-se bóle năprasnice, ciumă, s'aiŭ expodisit; acum fiind-că cu mila lui D-zei și cu blagoslovenia Înălțimei tale, se află liniște și ca unii ce scimŭ că acesta este spre folosulŭ locuitorilorŭ, nu lipsimŭ a înștiința Mariei tale, că de se va găsi cu cale și de către Înălțimea ta, să dea luminată poruncă de a se urma și anii Mariei tale de la D-zei să fie mulți.

Plecați slugi, *Costandinu Balăcenu Paharnicu. Ștefanu Slugeru.*

Cod. XXIV. fila 132.

1. *Anaforaua locuitorilor sătenii Cosoba, Postavari, Popesci, Ciocăneșci i alte sate, toți din sud. Ilfov, pentru de a să facă târgu la satulu Tartășesci i sud. Ilfov, Duminica.*

«Fiindŭ că pentru izvodirea acestui târgŭ și pentru diua Duminecei s'aiŭ făcutu întâiu cercetare, și luândŭ pliroforie de depărtarea și nevătămarea altorŭ târguri, s'aiŭ fostu datŭ și întărirea Domniei mele, în urma căreia întărirŭ musaadea făcândŭ, amŭ mai rînduitŭ spre cercetarea Dumnelorŭ veliți Boeri, de unde fiindŭ că totŭ celea dintăiu ni se arătă, cumcă este depărtatu și cumca este de folosulŭ și înlesnirea săracilorŭ locuitori, întărimŭ Domnia mea, ca să urmeze porunca și hotărîrea dintăiu, spre a se face Duminica. — 1793 Sept. 4.

Vel Logof.

g) Fostul vâtafu de aprodi Radu Fărcășianu dobândește, în 27

Prea Înălțate Dîmne,

Locuitorii din satele ot sud. Ilfov, Cosoba, Popesci, Ciocănesci, Cocani, Buti-Manu, Stirieni, Crețulesci. Tărtășesci, Burtea și Flămândașii au jăluitu Măriei tale, dicîndu că ei neavîndu tîrgu aprîpe de satele lor, au cîștigatî mila măriei tale, dînduse voie și slobodenie a se face tîrgu la moșia Tărtășesci, care este aprîpe de satele lor, însă Duminica, fiindu că în alte zile de lucru nu potî să-și lasă lucru, să vie la tîrgu, iară acum au audîtî, că acîștî milă ce ai făcutî măria ta cu ei este să li să strice, din pricină căci Dumnolui Vel. vornic Manolache Brîncovenu are tîrgu de se face pe moșia lui Potlogi, și fiindu că și acolo se face iarăși Duminica, dice că i se strică tîrgul Dumisale, la care dicu că alte tîrguri ce să facu totu Duminica sunt mai aprîpe de Potlogi, fiindu dîră Ogrăgeni numai t-ei cîsurî până la Potlogi, unde și acolo iarăși Duminica se face, și pentru acel tîrgu nu bănuiesce, și cerî ca să fie slobodî, a se face tîrgul la Tărtășesci și în ziua Duminice, cu tare să se potî folosi și ei, vinîndu-și vite și altele ce vorî avea de vinîdare; intr'a cîrora jalbă cu vîtavu de Divanî ni se poruncesce de Înălțimea ta, să vedemî așa-î anaforaua cea dintîi, cîtî și cea de al doilea ale D-lorî Ispravnicilorî buiurdisite de Măria ta, de cercetarea ce au făcutî, și arătarea ce facî, să vedemî apoi de davaua ce face Dumnolui Vornicu Brîncovenu, cum și jalba locuitorilorî, i a Bujorîncă și plîroforisindu-ne să aretăm Măriei tale cu anafora cele cuviincioșe după luminata porunca Măriei tale, za Agie înfățișîndu înaintea noastră pe jăluitorii i pre Grigoregiul și vechilul cluceresî Zmarandî Bujorîncă, anî vîjîtî amîndoue anaforele Dumnolorî Ispravnicilorî, cum și luminata întărire Domniei tale, cuprindețore într'u, că cercetîndî s'au adevăritu, că nu este de vre o stricăciune facerea acîștî tîrgu la Tărtășesci, ci de folosul locuitorilorî, și alî cîmării, și este departe de alte tîrguri de pre împejurî cale de șese cîsurî, iar cea de al doilea, arătă că după luminată poruncă ai mai făcutî de izuovî cercetare cîtî sunt de departe cele-l-alte tîrguri care sunt împejurî Tărtășescilorî, și au doveditî într'u adevăritu, că Potlogi din sud. Dâmbovița, unde se face tîrgul Duminica este cale de ș'pto cîsurî, Tărtășesci unde se face Vinerea, cale de șapte cîsurî, Băleni unde se face Joia, cale de optî cîsurî, Gherghița unde se face Vinerea. cale de douespere-dece cîsurî, și Bucureșci cale de șapte cîsurî. După acîșta anî întrobatî pe Dumnolui vel Vornicu Manolache Brîncovenu, ce are a dice la cererea ce facî numitele sate și Cluceresă Bujorîncă? și ne arată că dela moșia Dumisale Potlogi și până la Tărtășesci, nu pôte fi mai multî diastimă decătu doue cîsurî și jumătate, multî trei, și cu tôte că este așa de aprîpe, dîr Dumnolui nu bănuiesce a se face acîștî tîrgu la Tărtășesci, însă nu Duminica în ziua care se face și la Potlogi, ci să se facă în altî zi, fiindu că făcîndu-se în ziua Duminice, se răspîndesce și se micșoreză negoțul dela tîrgul ot Potlogi, și cu acîșta i se pricinuesce pagubă; iară numai ziua schimbîndu-se și orînduîndu-se alta pentru a se face tîrgul la Tărtășesci, despre Dumnolui nu mai este nicî o bănuială; împotrivă răspunseră și jăluitorii sâtenî, că dela Tărtășesci și până la Potlogi este cale de șese cîsurî și mai multî, undo cu carulî urmază într'o zi să mîrgă și într'alta să se întorcă, și le este mai multî de pagubă decătu de folosî, și cumcă Potlogi fiind în altî județu,

Februarie, 1794 invoice de a face tîrgŭ sîptemînalŭ Duminica, pe moşia sa Coenii din Vlaşca. ¹

ad. în Dâmboviţa, voescŭ să aibă şi ei în judeţul lor adecă în Ilfovŭ, neavîndŭ nici unŭ amestecŭ satele din Ilfovŭ cu satele din Dâmboviţa, şi în cea de po urmă diseră, că dela Tîrtăşesci este mai aprîpe la Bucuresci de cîtŭ la Potlogi; dccî de ce să mîrgă la locŭ mai departe şi nu la Bucuresci, unde este mai aprîpe, cînd va rămînea iusă a fi popriţi sa nu-şi aibă tîrgulŭ lorŭ la Tîrtăşesci. Decî totă prigonirea fiindŭ pentru ziua Duminicii, adecă D-lui Vel Vorniciŭ dico, că făcîndu-se la Tîrtăşesci tîrgŭ într'acciaşi ŭi, se răspîndescse şi se micşoreză alişverişul tîrguluiŭ dela Potlogi, cum şi locuitorii din numitele sate, dicî că a se face într'altă ŭi nu potŭ fiindŭ că-şi strică din ŭilele de lucrŭ, cîndŭ nu potŭ să-şi lase lucrulŭ şi munca lorŭ şi să se ducă la tîrgŭ, cum şi a se duce la Potlogi dicî că facŭ două ŭile cu dusu şi cu întorsu, şi fiindŭ că şi facerea tîrguluiŭ Potlogi este cu carte Domnescă, cu ŭi rînduită Duminica, şi facerea tîrguluiŭ Tîrtăşesci este chiarŭ cu luminata porunca Măriei tale iarăşi cu ŭi hotărîtă Duminica, rămîne dar la porunca Măriei tale, pentru hotărîrea ŭilei. — 1793 Sept. 2.

Vel Ban Brîncovenu, Vel spătar Văcărescu, Vel Vornicu Manolache Creţulescu, Vel Vornic Nicolae Filăpescu, Vel Logofăt C. Ghica de Ţera de sus, Vel Logofăt de Ţera de jos Searlat Ghica.

Cod. XXIV, fila 421-422.

1. Prea Înălţate Dîmne,

D-lui Radu Fărcăşanu, biv. Vistierŭ za aprozi prin jalba ce ai datŭ Înălţimei tale, face rugăciune, ca prin luminată porunca să i se dea voie a se face tîrgŭ pe moşia D-sale Coenî dintr'acestŭ judeţŭ, pe totă sîptemîna, după obiceiŭ, unde este atătŭ de alişverişŭ locuitorilorŭ, cît şi folosŭ stăpînuluiŭ moşiei, aflîndu-se acestŭ satŭ Coenî în depărtare de locŭ de 7 ciasnri de Giurgiu şi de Bucuresci de 6 ciasuri, cum şi de alte tîrguri de câte ciasuri 12, ni se poruncescse de către Măria ta, ca să cercetămŭ cu deamăruntulŭ ce tîrguri sunt prin prejur? şi de aduce cererea jăluitoruluiŭ vre-o stricăciune la alte tîrguri de aprîpe şi cîtă diastimă de locŭ este de la unulŭ şi până la altulŭ, şi în ce chipŭ ne vomŭ adeveri, să însciintămŭ Măriei tale; cum şi cîtă depărtare este de margine? Sciutŭ fie prea înaltei înţelepciuniiŭ Măriei tale, că după luminată poruncă fiindŭ următorŭ, amŭ cercetatŭ şi de la schela Giurgiovuluiŭ până la satulŭ Coenî, unde este moşia jăluitoruluiŭ sunt 7 ciasnri şi unŭ sfertŭ, şi de la Coenî până la Bucuresci peste 6 ciasuri, iar dînspre alte tîrguri este în depărtare de locŭ de 10 şi 12 ciasuri, unde nu poto aduce tîrgulŭ acesta nici unŭ felŭ de stricăciune altorŭ tîrguri şi mai vîrtosŭ că este şi de alişverişŭ alŭ locuitorilorŭ, şi de ôreşi-ce folosŭ alŭ stăpînuluiŭ moşiei; la care dupe luminată poruncă nu lipsimu a însciinta Măriei tale şi anî Înălţimei tale să fie cu fericire. — 1794, Ianuarie 19.

Al Măriei tale prea plecaţi slugi. *Constantinu Caliarchi, Ioanidu Stir.*

Dnmnévostră veliţilorŭ boeri să teorisiţi acestă însciintare isprăvnicîscă şi să ne arătaţi cu anafora prin ceansŭ de aprozi. — 1794, Ianuarie 27.

Biv vel Stolnicŭ.

h) In 19 Maiu 1794 A. Moruzi învoesce facerea de tîrg, Duminecă și sboru de Sfîntulă Dumitru la schitulă Crasna, plaiulă Novaci, mitoculă Episcopiei de Râmnicu¹.

i) In 9 Iunie 1794 Domnitorulă învoesce sborulă de ziua Inălțarei și tîrgu septemănală Dumineca, pe moșia Monăstirei Zlătară, numită Segarcea, lângă Monăstirea cu acestu nume, metoculă Monăstirei Zlătară².

Io Alexandru Const. Moruzi Vvod. i gospod. Zembli Vlașcoie.

După arătarea ce face Ispravniculă județului și după pliroforia ce dau Domniei mele D-loru volitilă boeri, printr'acostă auafora, dămă Domnia mea slobozenie și poruncină să se facă tîrgu pe acostă moșie Coenă, în sôptemăna odată, Dumineca, și D-vôstră Ispravniciloră să însciințatilă la toți de obște ai părței loculu neguțatori, spre a se aduna fieș-care să-și facă alișverișu.

1794, Februarie 26.

Vel Logof.

Prea Inălțate Dômne,

Următoră fiindă luminatē porunci Mărici tale, amn toorisitū acostă însciințare a Dumnôlor Ispravniciloră ot sud Vlașca, pentru care de vreme co însuși D-loru printr'acostă faciă către Măria ta aretare, cuncă după cercetarea ce au făcutū, de la schela Giurgiovulu până la satu Coenă, unde esto moșia jăluitarulu Fărcășanu sunt 7 ciasură și unu sfertū, și de la Coenă și pînă în Bucuresci sunt peste 6 ciasură, iar despre alte tîrguri este depărtare de locū, cale de 10 și 12 ciasură, unde nu pôte aduce tîrgu acesta nici unū felū de stricăciune sēu embondionū la alte tîrguri și mai vîrtosū arētă că e și de alișverișu locuitoriloră, la noi nu mai remâne a se face vre-o altă cercetare, ci urmēză că de va fi și buna voința Mariei tale, prin luminatā întărire să se dea voie a se face tîrgu pe acea moșie Coenă în sēptemănă odată, în ziua Dumineci, iar hotărîrea cea desăvîrșită remâne a se face de către Inălțimea ta.—

1794, Fevruarie 6.

Ianache Moruz, *vel* Vornicu; Nicolac, *vel* Vornicu; Constantin Glica, *vel* Logofetu.

1. Pitaculă la Hatmanulă N. Hangerliu, Banulă Craiovei, respundēndu-î la însciințarea ce au făcutū, în 19 Maiu 1794; învoesce facere de tîrgu Dumineca și băleicuri de Sf. Dumitru, după aretarea Clucorulu Geanoglu Ispravniculă de Gorjū, în plaiulă Novaci la schitulă Crasna, mitoc al sfintei Episcopii de Râmnicu, nefiindū pe aprôpe alte tîrguri și fiindū de folosū locuitoriloră părței loculu să-și facă alișverișulu lorū.

Cod. XXIII, fila 246 verso.

2. Carte la biv. *vel* Hatm. N. Hangerlin Caimacamulă Craiovei. — Din anaforoa ce au făcutū Domniei mele D-lui *vel* Hatmanu Costache Caragia, pliroforindu-ne pentru băleiculă ce cere sf. sa părintele Defhaidiosū Meletiosū

j) In 24 Iunie 1794, se dă voie de sborŭ, la Dumineca tuturor Sfinŭiloru, pe moŭia Rojiŭtea (Jiulu-de-josu) a cluceresei Maria Coŭofeanca, in folosulŭ Monăstirei dupē acea moŭie ¹.

k) Cu pitaculŭ din 13 Septembrie 1794, Al. Moruzi dă voie de a face tērgŭ sēptemānal (Vinerea) ŭi bālciŭ la diua Sfinŭilorŭ Voievoḑi, pe moŭia Logrescii a Slugerulŭi Ion Argintoianu (*Jiul de sus*), neaducēndu-se cu acēsta vatāmare la nici un altu tērgŭ, cāci este depārtatŭ de ori-care altulŭ.

Cod. XXIII, fila 275.

l) In 29 Septembrie 1794, Al. Moruzi invoesce rudēi sale vel Vist. Enache Moruz facere de tērgŭ sēptemānalŭ Sāmbata la moŭia sa Sālciile (Ialomiḑa). Domnitorulŭ acordă escepŭionalu ruder sale ŭi vama acestuī tērgu, la care va fi ŭi oborŭ de vite. ²

nastavnicu M-tirei Zlātārī, care au fost obiceiŭ de se făcea la diua Sf. Inālŭrī pe moŭia M-rei, la satulŭ Segarcea de lāngă M-rea Segarcea, ot. sud. Doljŭ, metoculŭ M-rei Zlātārī, unde este de se face ŭi obicinuitŭ tērgu pe tōtă sēptemāna, Duminica, cunca dupē porunca Domniei mele, ce aŭ primitŭ in vreme cānd se afla caimacanu, aŭ făcutu cercetare ŭi aŭ aflatŭ cā de nici o stricāciune nu este facerea aceluī bālciu, fiind-cā alte bālciuri sēu tērguri, la niscareva sate prin prejurī, nu se faco ŭi cā este de folosŭ locnitorilorŭ.

Domnitorulŭ acordă luī vel Hatmanŭ bālciulŭ ŭi tērgulŭ sēptemānalŭ la satulu Segarcea. — 1794, Iunie 9.

Cod. XXIII, fila 233 verso.

1. Voie de bālciŭ Cluceresci Maria Coŭofēanca la moŭia sa Rojiŭtea (Doljŭ) la Duminica tuturorŭ sfinŭilorŭ, pentru ajutorulŭ sf. Monăstiri, ce are la moŭie aflāndu-se descoperitŭ ŭi darāpānatŭ.

S'a făcutŭ prelaḑilŭ cercetare cā nu va fi in dauna altorŭ bālciuri, ori tērguri. — 1794, dupe 24 Iunie.

Vel Logof.

Cod. XXIII, fila 257 verso.

2. Dat-amu acēstă Domnēscă a nōstră carte D-luī cinstitulŭ ŭi credinciosŭ boierulŭ Domniei mele vel Vist. Enache Moruzi, prin care dānu voie ŭi sloboḑenie sa se facă pe moŭia D-sale *Sālciile* (din sud. Ialomiḑa) tērgŭ pe sēptemānă odată, adică Sāmbāta, la care ḑi de tērgŭ să aibă ŭi oborŭ de vite ŭi tot venitulŭ vānei, ce se va aduna de la strīngerea acestuī tērgŭ ŭi oboruluī de vite, ilu hārāzinu Domnia mea să fie a D-luī cinstitulŭ boerŭ. Ŗi mŭcarŭ cā la acest locŭ nu s'au mai obicinuitŭ, nici aŭ fostŭ mai uainte adunare de tērgu, dar Domnia mea dānu acēsta sloboḑenie, nu numai dupē rugāciunea ce ne făcu D-luī ŭi dups pliroforia ce luām cuncă nici alte tērguri pe aprōpe de acēstă moŭie a D-sale nu mai sunt ca să se facă tot la acēstă ḑi orāndnită ŭi nu se pricinuesce cu facerea acestuī tērgŭ nici vre-o altă neorīndnială impotrivă, spre a vatāma ŭi zāḑigni aliŭverisulŭ altorŭ tērguri, ci mai vērtosŭ cāci pōte aduce folosu ŭi inlesnire la aliŭverisulŭ locnitorilorŭ, care

m) Monăstirei Sfinților Apostoli încă ai acordat Moruzi asemene vamă de la sborul din Istău, dupe hrisóvele anterióre. Acestú sború se făcea mai înainte în 3 zile de rândú la Tohaní.¹

n) Pitac din 7 Noembre 1794, contrasemnat vel Logof. dá volnicie lui Alexandru Gherache, biv. vel postelnicú, epistatú la Agie, să facă pe moșia D-sale Slâmnicú (jud. Slam-Rómnicú) unú bâlcíu pentru alișveríșulú locuitorilorú și alú neguțătorilorú și pentru óreși-care folosú de venitú alú numitei moșii. Bâlcíulú o dată pe anú, la 21 Mai.

Cod XXIII, fila 292.

o) În 16 Ianuarie 1795, după cererea satelor Genenele, Voinesci, Cândesci, Dragodănesci din județul Dâmbovița, de a se face tîrgú la Voinesci, pe moșia Monăstirei Radulú-Vodă, și dupe raportulú ispravnicilorú de Dâmbovița, că este trebuinciosu acestú tîrgú și că prin înșințarea lui, nu se aduce daună tîrgurilorú vechi, fiindú depărtate, Domnitorulú incuviințéază o zi de tîrgú pe săptămână la Voinesci, la care să se vîndă numai vinurile și rachiurile monăstirei.

Cod XXIX, fila 12.

p) Pitacú din 21 Martie 1795, dândú volnicie locuitorilorú de pe moșia Corcova (Mehedința) a D-lui biv vel vistierú Barbu Stirbei, de a face bâlcíu odata pe anú « fiindu acésta și cu cererea numitului boierú, stăpánulu moșiei »

Cod XXIX, fila 53 verso.

voinmú Domnia mea a și-lú face fie-care. Dreptú aceea...» Vodă ordonă Ispravniculú județuluí să publice în sate deschiderea acestui tîrgú și să stărue la realizarea lui. — 1794, Sept. 29.

Cod. XXIII, fila 302 verso.

1. Hrisovalú M-rei Sf. Apostoli, întărindú hrisóvele Domnilorú de mai nainte, în 6 Iunie 1794, de a avea nilă tótă vama de la sborulú ce se face la ziua Sf. Apostoli în trei zile de rândú, care sború se făcea în vechime la Tohaní, apoi măcaru că dupe vremi se mutară, din zilele răposat ilui Domn D-sa Costandinú Cehanú Racovița V.V. la Istău, dar monăstirea nu s'au interisitu cu pricina mutărei de vama acésta, ce i s'au fost datú hotărîre prin hrisóve Domnesci, ca ori unde s'ar muta sborulú acesta dupe vremi, tot monăstirea să iée vama lui. Dreptú aceea dicemu, că ori-unde se va fi făcendú acum sóu se va face dupe vremi, monăstirea să nu fie lipsită de vama acésta, ci să și-o iée pe deplinú, fără de a se amesteca vameiú nici de cum. Amú datú acésta Domnescă carte la mâna lui Ilarionú Dicheulú monăstirei ce este orânduitú de Sf. S. părintele Stavropoleos năstavniculú acestei sfinte monăstiri, ca care să aibă volnicie a strînge vamă de la acestú sború care coprinde mai susú, fără de nici unú felú de stinghirólă. Pentru care poruncimú D-vóstre Ispravnicii județuluí, să dați mână de ajutorú orânduituluí mōnăstirei, ca că póta strînge acésta vamă. — 1794, Iunie 6.

Cod. XXIII, fila 252 verso.

q) In 3 Maiŭ 1794, A. Moruzi acordă. prin unŭ pitacŭ, Vornicului Radu Slătinenu, să facă tĕrgŭ cu oborŭ la moșia sa Tomșesciŭ din Vlașca, unde a fostŭ până la rĕsmeriță, cādu s'aŭ stricalu și satulŭ și tĕrgulu.

Cod. XXIII, fila 281 verso.

A trebuitu adeseorŭ să fie luptă de influință între proprietari de moșii cu tĕrguri pentru ca să dobândĕscă oprirea tĕrgului, ori sborului, care le făcea concurență. Diferite aŭ fostu pretextele invocate pentru a ajunge la acestŭ rezultatŭ. Un pretextŭ cu care s'aŭ cercatŭ in 1794 a se opri 2 tĕrguri de la satele Lăpușata și Slăvesciŭ din Vâlcea, aŭ fostŭ că acele sate erau locŭ de întâlnire a cete de hoți. Domnitorulu n'a desființatŭ insă nici unul din aceste tĕrguri, ci s'a mărginitu a rândui străjuire de căpitănie, in 27 Noembrie 1794.¹

Cu referință la acĕstă cestiune a tĕrgurilor lectorulŭ va afla in anexele din vol. specialu — VI-le — încă o serie de acte. Aci terminândŭ acĕstă enumerare de acte, mai inregistrămŭ cele din Marte 1794, relative la strămutarea tĕrgului din Rômnicŭ la câmpu, dupe cererea Episcopului, cerere ce nu s'a pututŭ realiza opunĕndu-se neguțătorii.²

1. *La vel Spătarŭ.* Facemŭ D-tale in scire, că amŭ luatŭ Domnia mea inștiințare de la Ispravnicii Vâlcei, cumcă într'acelŭ județu se face douĕ tĕrguri unulu la satulŭ Lăpușata, Duinică, și altulŭ la satulŭ Slăvesci, ce se numesce și Gălgemesci, Joia, cari aceste douĕ sate fiindŭ la locŭ strimtorat și in mijlocŭ de păduri, hoții și făceturŭ de rele, la adunarea acestor tĕrguri își găsescŭ pricină de mergere acolo și vorbescŭ cu alți tovarăși și gazdele ce și găsescŭ și apoi păzindŭ drumulŭ locuitorilorŭ, îi pradă de vite și altele, pricinuindŭ-se multă pagubă și altorŭ sate de prin prejurŭ și cumcă cuibulŭ acelorŭ 4 tălharŭ vestiți de 2-3 ani le-aŭ fost acolo in pădurile din prejurulŭ acelorŭ tĕrguri, cerĕndu porunca Domniei mele de a le strica, ca să nu se mai facă, fiindŭ tĕrguri numaŭ de adunare, bĕturi, iar nu de alte alișverisuri spre folosulŭ vamei Domnesci; pentru care, măcar că amŭ poruncitu Domnia mea Ispravnicilorŭ ca să cerceteze întĕiŭ, câtă vreme este de cādu aŭ începutŭ a se face aceste tĕrguri? și din sine-și s'aŭ obicĭnuitu a se face, ori prin porunci Domnesci? Cum și moșiile pe cari se facŭ, megieșescŭ sunt ori mōnăstiresci sĕu boeresci? Și să înștiințeze Domniei mele ca să dămŭ poruncă de urmare; dar iată poruncimŭ și D-tale, ca ori-ce căpitănie cade acolo in partea loculu aprōpe de acestŭ tĕrguri și de păduri, să trāmiți poruncă la acelŭ căpitānŭ, cu omeniŭ să mĕrgă la aceste tĕrguri, să s'ce și să păzĕscă priveghindŭ și luāndŭ sĕma a cunōsce și a dovedi pe cei ce āmbli într'acele feluri de urmări spre a se dovedi, a le lua urma și a'i prinde, desrădăcināndŭ cuibulŭ făceturilorŭ de rĕu dintr'acele păduri. — 1794, N-bre 27.

Vel Logof.

Cod. XXIII, fila 298 verso.

2. *Anaforaua dela Rômnicu pentru a se muta tĕrgulŭ din orașu.*

Io Alexandru Cost. Moruzi Vvd. i gspd. Zem. Vlah.

Ciustitŭ și credinciosŭ Boerulŭ Domniei mele Duinnĕta Hatmane Nicolae Haugerlău, Caimacaim Craiovei, făcĕndŭ Duinnĕta cercetarea ce se cuprinde

Cu referință la târguri, mai aducem în fine de la Alexandru Moruzi următorulu actă:

«1793 Octombree 22, s'aŭ făcutu răspunsu Ispravniciloru ot sud Muscelu, că s'aŭ găsitu în condicile Divanului, cumcă obiceiū este să se ie de pravălie, la târgū de sub Dêlulū Pitescilorū ce se face tōmna numai câte tal. unulū și asemenea să urmeze a lua, iar nu mai multū.»

Amū arătatū mai susū (pag. 270) ce aŭ făcutū A. Moruzi în privința breslelorū, și amū adusū chiarū o serie de hrisōve din care lectorulū a pututū aprecia cum considera acestu Domnitoru însemnătatea breslelorū.

Acestā însemnătate scădu pe tōtā diua dupe pacea de la Șiștovu, prin faptulū că sudiți austriaci potū străbato în bresle și sunt mai favorisați decâtū meseriași și neguțătorii romāni, atât prin reducerea

---

mai josū, să ne însciințezi întēi trimitēndu-ne dimpreună și adeverința vameșilorū și a tuturorū neguțitorilorū și orășenilorū din Rōmniciū, și cu Ispravnicū județului. — 1794, Martie 24.

Vel Logof.

Prea Înălțate Dōmne,

Dupe luminată porunca Înălțimii tale facēndū cercetare, amū întrebati pre Sfinția sa Parintele Episcopul Rōmniciului, ca să arōte de are vro-unū aședjămintū cu neguțitorii aceștia pentru mutarea târgului și respunse că nu are, fiindū că acolo l'aŭ găsitū făcēndu-se încă de mai nainte până a se face Sfinția sa Episcopū. și cumcă Sfinția sa nu aŭ putatu a da voie să se mute târgulū înăuntru orașului, temēndu-se ca na care cumva să se aducă vre o zătigneală și pagubă vāmiū Domnesci, și că rămāne cum se va hotari de către Înălțimea ta, a se muta adecī sēu nu; iarū pentru rândulū dăjdiilorū cercetandū la visterie, me adeverī cumca, cu dajdia loru se află la compania chiprovaților (sic) din orașu Rōmniciului; deci de vreme ce neguțătorii arētă, cumcă s'aŭ făcuti acumū prăvălii înăuntru orașului, și se plānge cumcă le este peste mână, și cu pagubă ași totū muta mărfurile de târgū, din orașū acolo afară, fiindū că la vremi ploioșe li se strică marfa de ploi, și li se fură de către unii alții fiindū în câmpu, drepti aŭ de a se muta târgulū în orașū unde aŭ fosti și mai nainte, cāndū însă nu se va întâmpla din mutarea lui, a se aduce vre o pagubă vāmiū Domnesci, de care mi se pare a fi cu cale, ca să fie luminată porunca Înălțimei tale către Dumnéluī Caimacam Craiovii, ca să facă cercetare și întrebare Vameșului dela Craiova și vameșilorū de acolo dela numitulū târgū, și de va dovedi Dumnéluī, că mutāndu-se facerea târgului în orașū, nu se aduce nicī o pagubă Vāmiū, atuncī să se mute, ca să nu se pricinuiască neguțătorilorū pagubă, dupe aretarea ce facu, iar de va dovedi Dumnéluī ca se aduce pagubă vāmiū, să însciințeze Înălțimei tale, cum și în ce chipū se aduce pagubă, și după raspunsulū ce va veni Înălțimii tale dela Dumnéluī, se va hotari cum Donnul Sfant va lumina pe Înălțimea ta. — 1794, Martie 24.

Vel Logof.

de care se bucură la vama de importare, cât și la diverse scutiri la vama de oraș și în genere la diverse dări. În Bucuresci *iurdisescū*, adică dau năvală streinilor de toate neamurile, cari tindă a se substitui meseriașului și comerciantului român. Între aceștia trebuie a se număra evreii, cari bucurându-se de sudeția austriacă, devin pe totă ziua concurenți anevoie de învins pentru Români. De aci ura crescândă a prăvălieșilor români față cu acest neam, iar nu din punct de vedere religios, căci Românul a fost totdeauna tolerant din respectul credinței.

Înmulțirea peste seamă a streinilor, cari ieșeau negotul din mâinile Românilor, obligă și pe însuși Al. Moruzi a da un pitac de oprire a «iurdisirei» lor în Bucuresci. Nu e vorbă, Moruzi prin același pitac opresce și pre țărani a se muta la Bucuresci.

Domnitorul se îngrijesce, vedându-măi alesă dificultățile cu agențiile streine din țară, de invaziunea de locuitori străini. El dă Spătarului, în 26 Septembrie 1794, un pitac, contra-semnat de vel Logofetului, dîcîndu-l:

«Fiind-că suntem pliroforisiți Domnia mea, că au iurdisit și cu necurmă vin din străinătate, tot felul de omeni, spre locuință aici, cari tot în politia Bucurescilor se opresc și rămân prin mahalale, prin târguri și prin hanuri, cum și de prin satele țerei iar vin unia și se viră prin mahalalele târgului, care acesta nesuferită fiind Domniei mele, de a se mai urma, poruncim D-tale: pentru cei străini, ori câți vor veni de acum înainte, să nu fie primiți aici în politie, ci să mîrgă să șodă prin satele județelor, indestul loc de locuit fiind mărimea țerei; cât pentru țărani ce vin de prin sate, nu numai să nu fie primiți, ci încă îndată ce se vor dovedi că au picat, făcînd scire Domniei mele, să se trîmîță la urma lor. Decî dar în totă vremea să aibă D-ta această purtare de grijă, dîndu strășnice porunci pe la străjile cele orînduite, ca să nu-i mai îngăduiască a veni spre locuință aici în lăuntru politiei ci, precum dîcem, mîrgă prin satele țerei, unde vor voi. Asemenea să grijesce D-ta, a cerceta priu mahalale, ca nu carecumvași pe ascuns să fie primiți unii ca aceștia, dîndu strășnică poruncă vătășilor, mahalagiilor, cum și hangiilor, ca îndată ce vor vedea pe unii ca aceștia, să facă scire zabiților politiei spre a nu urma împotriva Domnescei noastre porunci; și așa să se ferescă toți a nu-i primi în locuință, nici prin hanuri, nici prin dughene, și nici prin casele lor, căci ori-care se va dovedi tăinuindu-i, pe unii ca aceștia să scie că se vor pedepsi strășnic. — 1794, Sept. 26.

Vel Logof.

Cod. XXIII, fila 277 verso.

NB. În aceeași coprire și cu aceeași dată este pitac și la Aga.

Istoria Românilor de V. A. Urechiă.

Tom. V. — 21

Existența acestei ure contra ovreilor o documentează actele ce dămă mai la vale, din 1794, pre cât de altă parte aceleași acte documentează și *trecearea*, la care evreii ajunseseră pe lângă Domnie, ca să le ia apărarea în contra neguțitorilor români, în modul următor:

Io Alecsandru Costandinu Moruzi Vvd.

«Dumnéta vel Spătaru și Dumnéta Epistatule alu Agiei, fiind-că ne-amu însciințatū Domnia mea pentru brésla ovreilor, cari cu voia Domniei au fost și sunt primiți a sălășlui în politia Domniei mele Bucuresci, cari potrecu cu orinduiala lorū, făcendu'si alișverisulū și hrana, fără de vre-o urmare împotrivă, cumcă uniți alții din prăvălieși și din orășeni îi supără a nu'si face dreptulū alișverisulū lorū, feluri de chipuri îi injură și le batjocoresce copiii cu vorbe hulitoare, pe ulițe și pe la prăvăliile lorū; cari aceste nefindū suferite Domniei mele, poruncimū Dumnévóstră, ca să dați strașnică poruncă și însciințare, ca nu numai prăvăliași și orășeni, isnaș sêu mahalagiū, ci și zapcii și slujbași Domniei vóstre să nu aibă a face vre-unū felū de supărare, ori în chipū de zăticnire alișverisulū lorū, sêu în chipū de hulă și batjocoră, cu cuvinte de injurăturī, lorū sêu copiilor lorū, ci încă pe cine va vedē împotrivă, să'lū arēte zapcii pe acela la Dumnévóstră, ca să i se facă de către Domnia mea certare, și așa să aibă odihnă ovreii a petrece în orașulū Domniei mele nesuperați, ca nișce primiți, ce'si plătescū dajdia lorū la Visteria Domniei mele, a se hrani în pace». — 1794, Ianuarie 16.

Vel Logof.

Io Alecsandru Const. Moruzi Vvd.

«Cinstițū și credinciosū boerulū Domniei mele, Dumnéta vel cămărașū Lucache, fiind-că ne-amu însciințatū Domnia mea, pentru brésla ovreilor, cum că pătinescū de către prăvăliași și orășeni Bucurescilorū, supărându-ī a nu'si putea face alișverisulū lorū și hulindū cu ocări și injurăturī în cuvinte netreb-nice, pe dênși și pre copiii lorū, pe uliță și pe la prăvălii, care acésta nesuferindū Domnia mea, amū datū porunca nóstră, prin deosebitū pitacū, atât către D-luī Spăt. cât și către D-luī Epistatulū alū Agiei pentru acésta într'adinsū, ca să dēe nizamū fiteș-căruia de a se părăsi fiteș-care a nu-ī mai supăra, ci îndată să chiāmī D-ta și pe ovrei să le arēți porunca ce amū datū și să le dicī, că de care cumvași, și după acésta vorū fi mai mult superați de către cinovași să vie să arēte pe unulū ca acela la Dumnéta, ca să dămū poruncă a se face și cercetare. — 1794, Ianuarū 16.¹

Cod. XXIII, fila 194.

1. E posibilū că favórea acordată ovreilor, să nu se esplice numai prin niscași mituiți cu bani de la ei a boerilor din Divanū, ori a Domnitorulū, ci și din împrejurarea că Domnitorulū se servea cu ovrei pentru a spiona mersulū afacerilor din Polonia și din alte țeri. (Veđi Hurm. vol. II supl. I pag. 94). De altmintrelea, după ce Moruzi — cum vomū vedea — trecu iar Domnū alū Moldovei, la începutulū seculului XIX, se publică la Iași „Infruntarea jidovilorū asupra legei și obiceiurilor lorū, — cu blagoslovenia Mitropoliulū Iacob“. în 4°. 1804 Februar 8.

Intre pedicele carī ingreuiază, pe lângă toate cele-l-alte, desvoltarea comerciului românū, sunt de a se cita următoarele:

1. Abusulū de dreptulū Corōnei de a acorda moratorium celorū carī datorescū bani. Inregistrămū aci și le dămū in note câte va din aceste moratorii:

a) In 30 Martie 1793 Domnitorulū acordă lui Dinu Cojocarū, care e datorū 290 de taleri lui Sava alū II-lea pitarū, «sorōce îndelungate a putē plăti in rândurī-rândurī» ¹.

1. *Io Alex. Cons. Moruzi Voivodū.*

De vreme ce datorniculū lui nu l'aū pututū dovedi că are, și după ce a pătimitū atāta închisōre îndelungatā, nicī vre-unū felū de chezașiū nu are, și a mai ședē închisū este fără de nicī unū folosū alū datorniculū, încă de mai multā sārăcie și periciune aceluī ce n'are să plătescā, poruncimū ca să se deē in chizășia celorū dintāiū a bresliī cojocarilorū, și să i se pue sorōce îndelungate a putea plăti rândurī-rândurī; cu acestū inijlocū poruncimū să se slobodā. 1793 Martie 31.

Vel Logof.

Cod. XXIV. fila 58.

Prea Înălțate Dōmne

Dupē jalba ce aū datū Înălțimeī tale Dinu Cojocarū de aici din Bucuresci că fiindū datorū taleri 290 la dumnēlū Sava 2-lea Pitarū de pe nisce vinurī ce i au vëndutū in dīlele Nemțilorū, cere de la mila Mărieī tale sorocu îndr-lungatu, ca să pōte plăti bani, și se poruncesce de Înălțimea ta, ca să se cerceteze starea și părlejulū lui, și de i se cade sorocū la p'ata datoriei lui; inscințezū Înălțimī tale, că judecata aū făcutū felurī de chibzuirī prin cercetārī, și nicī unū cuprinsū sēu pereusie nu s'aū putut afla, și pre d-nēlū Pitarū Sava l'aū întreatū de aū pututū dovedi cevașū, fără de cātū numai că arū fi pusū amanetū o casă, care ședē într'ansa, darā și acea casă nu este a lui, ci a unū unchiū alū muerī sale, care fiindū că se aflā la podgorie ședētōriū l'aū lāsātū de ședē de pomanā într'ansa, ca să o mai păzascā, și pentru ca sū'șr mai sāfdisascā datoria și închisorile i-aū folositū; amū cercetatū de hrana lui, cu ce și-o agonisescē și este sciutū de cōī ce-lū cunoscū, că lucrēzā cu dīua cosindū pe la blānarī, și până era slobodū, cu munca lui își chivernisca mūierea și copii, iar decānd a ședutū la închisoarea agiei 13 lunī de dīle, la d-lui biv. vel post. Sufulū, și acum de cānd se pătimesce iarāși de alte 4 lunī tot la aceeași închisōre, mūierea și copii lui sunt muritorī de fōme; i s'aū cerutū ca să dōe chezași pe bani cu sorocū îndelungatū, ca să plătescā, și nu are; i s'a dīsū să caute mūcarū chezașū pe omū, și nicī așa nimenea nu s'aū gā-itū ca să-lū iōe pe sēmā; datorniculū nu-lū slābeșce cerēndu-și banī sēu siguranță cu chezașie, și stā la închisōre de atāta îndelungatā vreme și nicī un folosū nu este; el altā incredințare nu are să dōe decātū numai cu gura se chezașuesce și se rōgā ca să se slobodā să muncescā pe la blānarī, să pōtā agonisi hrana muerī și a copiilorū și să dōe și din datoria lui cu incetu și cātu de puținu, să plătescā, fiind-cā se apropie luminatele dīle ale Invierei D-lui noșru Is. Iiștosū, și ar gāsi de lucru pe la negustorī; și de cercetare amū făcutū arētore Mărieī tale, iar hotārīrea cea desāvērșitū remāne la mila Mărieī tale. 1693 Martie 30.

Cod. XXIV, fila 59.

Ioan Șătrariū.

b) In 6 Aprilie 1793, Domnitorulă acordă ună noă sorocă de 6 lună lui Iordache Niculescu medelniceru, care e datoră 430 taleră către Tudorache Lipscanulă. Datorniculă ceruse să plătescă câte 100 de lei pe fie-care ană. Prin acestă moratorium Domnitorulă împedică vëndarea silnică a casei amanetate pentru datorii. ¹.

1. *Iordache Niculescu Medel. cu Tudorache Lipscanu pentru datorii.*

Io Alexandru Costan. Moruzi Vvd.

Fiind-că Iordache nu a tăgăduită la judecată datoria, fără de numai aă cerută : de ce aă dată de la judecată sorocă de șose lună, peste care aă maiă trecută și alte patru, și nică aă plătit, nică vre-o apelație nu ne-aă dată de la venirea Domniei mele până acum, în patru-deci și șese de zile, cu primirea și a medelnicerului Neculescu, și maiă dămă și altă sorocă, încă de șese lună, ca neplătindă atunci, să se vëndă amanetulă; dreptă aceea, cu acestă mijlocă întăriniă Domnia mea anaforana judecătii Departamentului, și porunciniă zapcifulă, ce este orânduită, să arête de acum lui Tudorache, ca să grijască a face bani, că la sorocă i se va vinde amanetul. 1793 Aprilie 6.

Prea Înălțate Dômne,

Din luminată porunca Înălțimei tale, prin zăpcilăcu d-lui vataf. za Pahărnică se înfățișară la judecată Iordache Neculescu Medelniceru, prin vechilulă Alexandru nepotulă d-lui, cu Tudorache Lipscanu, unulă din datornicii ce aă aretată Înălțimei tale că are să iăe tal. 430 după o foaie ce o are dată la mâna luiă iscălită de dumnelă, care fôie cerându-o, ne-o arêtă Tudorache cu lôt. 1792 Maiă 20 pe care i se vede de socotela făcută de câte vinuriă aă luată, i ce aă dată din bani și ce rămâne să-i maiă dăe tal. 430; pentru care întrebându-lă că părătulă Tudorache, ce are să răspundă? nu o tăgăgui, ci o primi bună, numaiă își ceru sorocă, ca cu încetu să-i plătescă, ad. pe ană tal. 100. Vechilulă răspunse, că pentru acești bani, s'aă maiă pusă multe sorôce, puindu-și și zapisele casii zălogă, ca neplătindă să-i vëndă casa și cerea ca cu sorocă de lună treiă sôu multă patru să-i plătească, iar de nu, să i-se vëndă casa, ca ună amanetă ce o are pusă pentru acești bani, după cum prin zapisulă lui se cuprinde amanet; deciă din cercetarea pricinei aceștia, tal. 430 după fôia Medel. ce se vede la mâna luiă Tudorache, cară maiă josă se voră arêta anume, sunt netăgăduitiă, numaiă i cerea sorocă, ca cu încetu să-i plătescă, pe ană tal. 100, care sorocă fiind detotă îndelungată, găsimă cu cale: paritulă Tudorache să plătescă cu sorocă de 6 lună, iar neplătindă, atunci să fie luminată porunca Înălțimii tale, să se strige casa la mezată și din suma ce va eși să se împlinescă D-lui Medelnicerului tal. 430, iară cei-lalți ce vor prisosi, se voră da lui Tudorache; iară hotărîrea cea de sêvârșit rămâne a se face de Măria ta.

Dumitrache Cluc. Dumitrache Brazea Sărdariu. Barbul Ciorogărlenu Slugeră Mateiă Grecenă Vatavă.

Cod. XXIV, fila 113.

c) In 2 Iunie 1793, Domnitorulŭ acordă moratorium de 3 ani dascălului Atanasie, pentru plata a 604 talerŭ către mai mulŭ creditorŭ ¹.

Socotēla ce amu făcutŭ cu Tudorache de câte buŭi cu vinŭ ce le-au dat, dupe cum în jos arētă.

Tal.	Banŭ			
185	—	Pe bute cu vinŭ, cu pelinŭ vedre 100, vadra po. tal. 1 și 105, afară din două vedre ertăciune.		
194	30	O bute cu vinŭ albŭ pritocŭ, de vedre 111. Vadra po. tal. 1.90 afară de 2 vedre ertăciune.		
291	90	Dupē două buŭi ce s'au datŭ, cum rēspunde zapisulŭ luŭ.		
671	—	<i>Dintre aceștia</i>	Tal.	Banŭ
			40	—
			196	—
			4	—
240	—			intăiŭ
430	30	Adecă tal. patru-sute-trei-șeci și trei-șeci de banŭ, au rēmas bunŭ să-ŭ rēspundē Tudorache.		ipacŭ cu rēvaș
				pe o tocitōre

Cođ XXIV, fila 114.

1. *Anaforaua pentru sorocu ce s'au pusŭ Dasălului Atanasie, a avea de cătră datorniciŭ.*

Io Alecsandru Costandin Moruzi Vvd.

Acestŭ sorocŭ de 3 ani i s'au datŭ luŭ Atanasie Dascălulŭ, din bună voia datornicilorŭ luŭ, prin înfașisarea înaintea D-luŭ cinstitŭ și credinciosŭ boeruluŭ domuiei mele biv. vel. Vist. Epistatuluŭ Agiei, precum mai josŭ să arētă întru acēstă anafora a Dumisalo, ce o întărimŭ și Domnia mea, ca până la împlinirea soroculuŭ să fie nesupēratŭ de către datorniciŭ.—1793 Iunie 2.

Prea Înălțate Dōmne

Dupē jalba către Înălțimea ta a luŭ Atanasie Dascălul, întru care jăluesce Măriŭ tēle, că se află scăpatat și datoriŭ tal. 600, și datorniciŭ îlŭ supēră cu închisorŭ și ni se poruncesce de Înălțimea ta, ca să-ŭ cercetezŭ jalba de împreună cu datorniciŭ luŭ, după luminată poruncă am orânduit a se cerceta jalba luŭ, de împreună cu datorniciŭ, întâiŭ de către judecătorul departamentuluŭ Agiei, și când nu se va mulțami vre-o parte, să intru și însușŭ în cercetarea acōsta; decŭ adunându-se în față jăluitoariul cu datorniciŭ la judecată, pentru mulțămirea ce s'au facutŭ între ei, atât de sorocu de trei ani ce s'au înduratŭ de i-au pusŭ jaluitoruluŭ, cât și de condeile datoriei luŭ, ce s'au alesŭ curațŭ, cu primirea a tuturor a părților, anume, ce se adună suma de tal. 604, prin anaforaua judecătoruluŭ mai pe largŭ s'au aretatŭ Înălțimei tale, dară pentru mai bună încredințare mi s'au poruncitŭ de cătră Înălțimea ta, ca să intru și însu-mŭ în cercetare și cu anafora dreptul adevērŭ să-lŭ arētŭ Înălțimei tale; după luminată poruncă a Înălțimei tale, de isnovă amŭ adusu înaintea mea pe jăluitoariŭ, cu arētațŭ datorniciŭ luŭ, și întrebându-se toțŭ împreună de este cu adevērată mulțămirea lorŭ, soroculŭ de trei ani ce i-au datŭ jaluitoruluŭ, și de este cu mulțămirea

d. In 26 Augustă 1793 Domnitorulă acordă 1 ană și 1 $\frac{1}{2}$ sorocă lui Gh. Iarca, pentru plata a 5 pungi de bani, scoțându din vîndare casa amanetată, de la Focșani ¹.

e. La 4 Ianuarie 1794, Moruzi acordă sorocă de 1 ană lui Gh. Jitiară, ce aă fostă vîtafă de plaiă, în plaiulă Arefului, din Argeșă, care «din întâmplarea vremiloră aă rămasă datoră pe la unii alții.» Acestă moratorium vine în urma altora de la anteriorii Domni. (*Cod. XXIII fila 196*).

tuturora părților sumă condeilor datoriei de tal. 604, precum arătă Înălțimeî tale judecătora prin anaforaua sa, toți dintr'un graiă respunseră, atât de dîsa sumă că este adevătată datorie și primită de toți, căt și pentru sorocă de trei anî ce i aă pusă jăl utorului, fiind-că este omă scăpătată, și cu adevătată i-s'au pricinuită acestă pagubă, i-aă pusă numitul sorocă, ca până atunci să nu-lă mai supere, ca să pō a ași veni în stare cu procopsela învătăturei și a strădaniei lui să le pōtă plăti; și pentru mă bună încredințare jăluitarului făcură și acestă felă de răvaș cătră mine, întru care 'mi scriă, că pentru datoria lui Atanasie Dascălulă, ce mă josă se coprinde, anume cu sumă de tal. 604, i-aă dată sorocă de trei anî, înaintea departamentului Agiei, ca să pōtă să-și vie în stare de a le plăti, și aă iscălită fieșce care în răvaș la condicile sumeloră de datorie ce aă să ioe, care se adună sumă de tal. 604; de acesta nu lipsimă a însciința Înălțimeî tale.—1793 Maiă 25.

Costantin Filipescu Vistieru

Cod. XXIV, fila 193,

1. *Anaforaua lui Gheorghe ce urmăză ca să fie apărată de către datornicii săi în două anî.*

Io Alecsandru Constan. Moruzi Vvd.

Ună ană și jumătate îi dă Domnia mea sorocă, în care acestă sorocă poruncimă Dumneloră Ispravniciloră, să nu fie volnică nici a vinde din lucrurile ne mișcătore, nici a zălogi.—1793 August 26.

Vel. Logof.

Prea Înălțate Dōmne

Cu prea plecată scrisore însciințăm Mariei tale pentru ună Gheorghe Iarca, care aflându-se la multă datorie și sêrac fōrte, datornicii stenahorisindu-lă ca să le împlinescă baniî, și după cercetarea ce amă făcută de halulă neputinței lui, vîdându-lă că mijlocă nu are ca să le plătescă, să fie luminată porunca Măriei tale, ca cu sorocă de două anî să fie îngăduitoră datornicii, ca să le plătescă cu acesta păsuială, că de se va sili acuma să le dōe banî, numai o căsciōră are în Têrgul Focșanilor, prețul ca de tal. 200; datoria este pentru cinci pungi de banî; când se va scōte casa la mezată, se va pricinui scădere și pagubă și datorniciloră; de care nu lipsimă a însciința Măriei tale, și anî Înălțimeî tale dela Dumneșeu mulți și fericiți.

Ai Mării tale prea plecați slugi. Petrache Vistieru

Cond. XXIV. Fila 382

f. Unŭ specimen de moratorium este celŭ din 5 Februarie 1794, prin care Domnitorulŭ acordă lui Petrache biv căpitanŭ za Dorobanți, păsuală de plata datoriei către mai mulți creditori, în sumă de 2.968 taleri, fără sorocŭ, mărginindu-se a dice, că va plăti numeroșilorŭ sŭi creditori «când îi va da Dumneđeŭ vre-unŭ câștigŭ», iar până atunci se va servi creditorilorŭ $\frac{1}{2}$ din venitulŭ unei vii de zestre a datorniculuiŭ «cu analoghie, după suma banilorŭ ce aŭ să iea», cea-laltă $\frac{1}{2}$ rămânenduŭ datorniculuiŭ pentru a sa chiverniselă ¹.

Cod. XXIII, fila 196.

1. *Anafora pentru sorocu celui ce l'aŭ pusŭ lui Petrache biv. căpitanŭ za Dorobanți de a plăti pe la datornici.*

Io Alecsandru Cost. Moruzi Vvd, i gpd. Zem. Vlahscoe

După pliroforia ce ni s'aŭ datŭ de prŭstă starea și halulŭ numituluiŭ proin căpitanŭ de Dorobanți, cum că este desăvârșitŭ neputinciosŭ de plată, și de a se trage în judecăți, sŭŭ a se închide este fără de nici un folosŭ al datornicilorŭ, găsimŭ Domnia anaforaoa judecății departamentuluiŭ, cu cale, care o și întărimŭ, spre a se apŕea, ca împotriva aceștia să nu fie supŕatŭ. — 1794 Maiŭ 23.

Prea Înălțate Dŭmne,

Dumnŭluiŭ biv. capt. za Dorobanți Petrache aŭ jăluitŭ Înălțimeii tale, că din întâmplarea vremilorŭ curgenduŭ în pagubă la slujbele ce aŭ avutŭ, aŭ remasŭ și datoriuŭ tal. 2968 la cei mai josŭ numiți, și ne avenduŭ putere de plată, cere ca să i se pue un sorocŭ cu datornicii, ca să le plătescă câte puțintelŭ-puțintelŭ, până când se va isbrăni cu dânșii; în dosulŭ căreia jalbă ni se poruncește de către Înălțimea ta, ca să cercetămŭ de starea și părlegiu de față cu datornicii, și fiind săracŭ cu adevŕatŭ, să'i punemŭ sorocu ce se va găsi cu cale de la judecată, și să aretămŭ Măriei tale cu anafora prin vătavu za păhărniceii; decii după luminată poruncă înfățișandu-se jăluitarulŭ înaintea noastră cu unulŭ din datornicii, Dumnŭluiŭ biv. vel. Medel. Șerbanŭ, ne respunsă medelniceriu, că are să ia tal. 120 cusurŭ de la nișce vinŭ ce i-aŭ vŕndutŭ, iară de este omŭ cu chiverniselă, sŭŭ săracŭ nu-lŭ șcie; ne aduse cu mum-bașir și un ergrafonŭ în scrisŭ de la Dumitrache Teoharu, ce'lŭ vedemŭ că are să ia tal. 950, în care scrie că el se mulțamește pe soroculŭ ce i se va pune de la judecată, iară alți datornici nu s'aŭ mai ivitŭ, și arŕtămŭ Măriei tale, că acestŭ jăluitaru este șciutŭ obștei de străinŭ aici în țŕră, și s'aŭ însuratŭ luându o casă și vie de zestre, și nu-l arŕtă halu a avea altă chiverniselă, chibzuindu-se de la judecată, ca din rodulŭ viei de zestre, ce va lua din anŭ în anŭ, să-și oprŕcă jumŕtate pentru chivernisala casei lui, și jumŕtate să se dee la datornici, cu analoghie, după suma banilorŭ ce aŭ să ia fieș-care, iară mai multă supŕare să nu i se facă întru zadar, până când i va da Dumneđeŭ vre-un câștig, și atunci le va plăti mai câte multŭ; de care nu lipsimŭ a înștiința Măriei tale după poruncă, ca să i să facă cea desăvŕșită întărire de către Înălțimea ta. 1794 Febr. 5.

Costandin Baratov clucer, Ștefanŭ medel., Mateiu Cantacuzino vel. sluger, Antonie Fotino, Costandin Otopeanu.

Amă mai adusă, la capitolul justiției (*cap. 189*) câte-va acte de păsuieli a datornicilor. Asemenea la pag. 215. Vomă mai da și în volumul VI (cu anexele.)

II. Privileghi ile și scutirile acordate prin hrisóve boerimeî mari și mici pentru cârciumi, scaune de măcelări, monopóuri de băcănii, scutiri de pivnițe, etc. nu puțin făcú imposibilă, pentru micul comerț, concurența cu cei ce se bucură de asemenea privilegii și scutiri. Se va vedea în volumul de anexe acte de natura celor aci arătate.

Să mai adăogimú aci a díce, că pe lângă pedicile de asemenea natură, micul comerț era isbitú și de diversele monopóuri în favórea Statului, orí a Cămărei Domnesci, enumerate de noi la capitolul dărilor.

Amintimú numai în trecătú și despre oprirea băcanilor de a vinde unele articole, acésta în interesulú siguranței publice.¹

Mai cunóscemú casuri când boerii influinți închidéu prăvăliile neguțitorilor, cari fiindú aședate aprópe de ale lorú, le făcéu concurență. Dămú aci în notă casulú oprirei unuí Todorache de a'si face cășăria, lângă a boierului Banulú Racoviță.²

Tal. Datornicii ce au să ia fiteș-care de la jăluitorú

950	La Dumitrache Teohari,
400	La Logofetú Vasile ce se află la Iași,
500	Ienache Vataș ce se află la Țarigrad,
250	Portariu Araboglu ce se află în Țarigrad,
100	Stolnicu Andrei ot. Focșani,
250	Cosma Suditu,
120	D-lui Medelnicerú Șerban,
50	Colceagu,
40	Mușatu Croitoriu,
100	Căpitan Draghiciu,
44	Costandin Blănaru,
54	Lafda Blănaru,
100	State Neguțătoru.

2967 adică două mií nouă sute șóí-șeci și optú.

Cod. XXVII, pag. 9 VIII-a

1. In 6 Martú 1794 Alex. Moruzi opresce prin pitacú pe băcani de a ține și vinde prafú de pușcă, fișicuri si soricióică, spre evitarea accidentelorú „cum s'au întâmplatú dílele trecute și mórte, deosebitú că alții cari cugetándú în gândulú lorú a se porni în fapte rele, au și acéstă lesnire de a cumpéra slobođi iarba de pușcă și fișicuri“. (Cod. XXIII fila 217 verso).

2. *Anaforaoa D-lui Banulú Racoviță, că ámblá unuí Tudorache să'si facă cășăria lângă cășăria Dumisale, ce o are în sud. Ilfovú.*

Io Alexandru Constandinú Moruzi Vvod.

Damnéta cinstitú și credinciosú boerule Domniei mele vel. Vist. de s'au datú acestuí neguțitorú carte de la Visteria Domniei, cu slobođenie a'si face

III. Capanlăii sunt, cum vedurăm, o altă plagă a comerțului intern, cu totă rinduiala adusă prin tratatul de la 1774 și cele următoare până la 1792. Alexandru Moruzi caută, pre cât posibil, să îmblândească acest rău precum se poate vedea și din actul de dămă în notă ¹

cășărie la acel loc, să arăți Domniei mele; iară de nu i s'au dat, să nu i se dea până nu vei face Dumnăta întrebare pentru această către Domnia mea. 1793, Maiu 25.

Vel Logof.

Prea Înălțate Dămine,

Cu prea plecată a mea anafora arăți Măriei tale, că aici în județul Ilfov eu sluga Măriei tale am un moșie, ce se numește Dobreni, pe care moșie am și o cășărie din vechime, și acum au venit un Tudorache negustor și umblă să facă altă cășărie acolo alături de lângă cășăria mea, de care mi se pricinuesc pagubă, și nu numai pagubă, ci încă trebuie să închiu de tot cășăria mea când se va face cășăria această, care această este de tot împotriva poruncilor Domnesci, ce s'au făcut în trecutii ani, pentru acest fel de cășării, după cum mai pe larg se cuprind în anafora ce cu sfat de obște s'au făcut și s'au întărit de Măria sa Alexandru Vodă Ipsilanti; și acolo unde amblă acest Tudorache să facă cășărie lângă cășăria mea și mie mi se pricinuesc pagubă mare și satului multă stăhorie, că nu au locuitorii loci ca să își pască vitele, și mai vartosă căci nici odată cășărie acolo nu au fost; încă într'această anafora se cuprinde și această, că ori-care va merge să facă cășărie împotriva cășăriei ce are cineva și să i se pricinuiască pagubă, unul ca acesta să-l și pedepsescă și nici să fie volnic să facă cășărie nouă, ca să pricinuiască pagubă la vecini; ci mă rog Măriei tale, să se facă luminată poruncă, ori anafora această să se întărească, să prin deosebită carte Domnăască, să nu mi se pricinuiască această mare pagubă, mai vartosă acum în zilele Măriei tale; și cum va fi porunca Măriei tale.

Plecată sluga Măriei tale, Dumitrașco Racoviță Banu.

Cod. XXIV, fila 171.

1. Io Alex. Const. Moruzi Voivod.

Citindu-se înaintea Domniei mele această anafora, că pentru sluga capanlăului, și pentru marfă, s'au dat Nizamul cel cuviincios, iar pentru Moise Vătavu, orinduim pe sluga Domniei mele, să meargă și prin scirea d-lui cinstitului și credincios boierul Domniei mele vel vornic de țara de jos, să-l ridică, să-l aducă aici, ca să-și dea seama la pricina această, și ca să nu rămâie plaiul deschis fără îngrijitor, să se orinduiască vechilii în locul vătavului de către d-lui vel vornic, până i-se va hotări pricina această.—1893, Maiu 19

Vel Logof.

Prea Înălțate Dămine

Sluga Măriei tale căpitan de la Lichiresci, vedându că o sumă de marfă au sosit la schelă ca să treacă la Silistra, fusă marfă de capan o sută

IV. Narturile însă sunt, mai presus de toate, nefavorabile comerțului mic, precum mai sus arătăm, dând mai mult ocaziune de abuzuri

patru-deci și nouă schimbele sǎu, și 400 de butiri pastramă, și vǎdǎndu cǎ pentru acǎstǎ marfǎ nu este vre-o teșcherea de boeri ispravnicǐ a vre-unui județu, fǎrǎ nǐmai o teșcherea a unui Moise vǎtavu de plaiu din sudu Saacǐ, aǎu pricinuitu cum cǎ acǎstǎ marfǎ este furatǎ, și nu este pentru acǎsta vre-unu sinetu a vre-unui capǎnlǎu datu nicǎiri; deci inșciunțǎndu și întrebǎndu cum sǎ urmeze, i-amu respunsu sǎ trimite marfa aici, și aǎu trimis-o, și amu dat-o în paza starostii de negustori acea marfǎ din Sǎcueni, dupǎ teșchereaua vǎtavulu de plaiu, care și de cǎtre vǎtavu este datǎ cu înșelǎciune, cǎci nu arǎtǎ nici suma mǎrfei, fiind aridicatǎ de doui inși ce sunt numiți în teșchereaua de vǎtavu, nǎu mersu însuși ei cu marfǎ la Lichirescǐ ca sǎ-i fi trimesu și pe dișii cǎpitǎnu aici. Deci amu trimisii cu mumbașirǐ, ca sǎ-mi aducǎ pe acei doui ómeni, ca sǎ-și dea sǎma de acǎstǎ faptǎ, și ne gǎsimii la Secueni, amu dovediti pe unulǎu aici, și l'amu pusu la poprǎlǎ, și l'amu cercetati ca sǎ mǎrturisescǎ adevǎrulǎ; 'mǐ spuse cǎ elǐ vrǎndu ca sǎ rǎdice marfa, aǎu mersu la vǎtavu de plaiu și i-aǎu cerutu voie, și acestu vǎtavu de plaiu, ne fiindu trǎba luǐ, aǎu datu voie sǎ rǎdice marfa, și i-aǎu datu și rǎvașu luǎndu-i tal. 6, precum singurǎu aǎu mǎrtirisitu; deci în vreme ce Nizamulu este, ca negustorii Capǎnlǎi vrǎndu a-și rǎdica marfa din țǎrǎ, sǎ iea poruncǎ domnescǎ de la calemu Visteriei cǎtre Ispravnicii județuluǐ, de unde are sǎ-și iea marfǎ, și mergǎndu acolo sǎ dea sinetu la mǎna ispravnicilorǐ, pe cǎtǎ marfǎ are sǎ rǎdice, și așǎ sǎ i dea teșcherea d-lorǐ ispravnicilorǐ, și cu acea teșcherea poate sǎ trecǎ Dunǎrea, pe unde va vrea, ci dar se învinovǎțǎzǎ sluga capǎnlǎuluǐ, ce se aflǎ la închisórea spǎtǎriei, de ce sǎ mergǎ cu acestu mijlocu sǎ rǎdice marfa? sǎ învinovǎțǎzǎ, însă mai multǐ vǎtavulu de plaiu: cu ce cuvǐntu sǎ dea teșchereaua luǐ de a ridicati marfa, nefiindǐ ispravnicu județuluǐ? ci pentru ca sǎ nu se strice nizamulu a mǎrfei capǎnlǎuluǐ, rǎmǎne a se face drǎpta hotǎrire de cǎtre Înǎlțimea ta, și pentru unulǎu și pentru altulu cum și pentru marfǎ. — 1793, Maiu 18.

Alu Mǎriei tale prǎ plecatǎ slugǎ, *Ianache Vacǎrescu, vel spǎtaru*.

Cod. XXIV, Fila 150.

Io Alecsandru Costantinu Moruzi Voiv. i gpd.

Dupǎ cum s'aǎu gǎsiti cu cale de cǎtre dumnélorǐ veliții boeri prin socotǎla de obște, așǎ sǎ se urmeze, și d-ta vel vist. sǎ faci dupǎ acǎstǎ hotǎrire poruncile Domniei mele cǎtre ispravnicii județelorǐ. — 1794; Martie 29.

Prea Înǎlțate Dómnne,

Dupǎ luminatǎ porunca Mǎriei tale, ce ni s'aǎu datǐ, ca sǎ ne sǐrǐngemu la unu locu, sǎ chibzuimǐ pentru vǐndǎrea untuluǐ, și prin cercetare sǎ facemu socotǎla cu cǎt sǎ vǐndǎ locuitorii ocaua de untu la neguțatori, cǎrora neguțatori pǎmǎntenǐ, făcǎndu-li-se și lorǐ socotǎlǎ, sǎ le punemu și lorǐ proțiu, cu cǎt sǎ vǐndǎ cǎntarulǎ de untǐ la capǎnlǎi, la care aretǎmǐ Mǎriei tale, cǎ viindǐ starostea de negustori cu cǎți-va negustori pǎmǎntenǐ, din cei ce cumpǎrǎ

de cât puteau favorisa pre consumatori, căci prețurile fixate se urca adese după interesele vîndătorului, când acesta știa și avea putere să mituească pe boerii aședători nartului.

untū, înaintea noastră, și făcendū cercetarea din însuși graiulū neguțătorilorū, ne adevărimū, că în anulū trecutū când arū fi vrutū locuitorii sū vîndā negustorilorū ocaua de untū câte 11 parale, îndestulū le era și lorū a vinde la capanlāi cāntarulū pe tal. șapte-spre-dece, după cum era porunciți, dar nevrēndū locuitorii a-lū vinde cu acestū prețū, ci ridicāndū prețulū până la 15 și 16 parale ocaua, de aceea și ei la vîndarea ce aū făcutū capanlāilorū, s'aū păgubitū unii; amū făcutū chibzuire și scotēlā cu ce mijlocū arū putea locuitorii sū fie mulțāmiți, fără de a cere mai multū prețū, și-lū gāsimū cu cale a fi acēsta, adică în anulū acesta ca sū nu mai pricinuească locuitorii nimicū, cā le este prețulū puținū, sū vîndā locuitorii ocaua de untū po parale patru-spre-dece, adică cu treī parale mai multū decāt în anulū trecutū, și socotindū cā cu acestū prețū vorū fi mulțāmiți a-lū vinde, care după analoghia acēsta rēmānū și neguțătorii pāmēntenī a-lū vinde la capanlāi, cāntariū po tal. două-deci; și de se va gāsi cu cale și de către Inalta înțelepciune Māriei tale, aceastā socotēlā a noastră, ce amū făcutū, se va face luminatā porunca Māriei tale către dumnolū vel vist. ca sū facā porunci către dumnolorū ispravnicii județelorū, sū dea în scire tuturorū locuitorilorū, ca sū scie cu toți prețulū cu cât sunt datorī a lū vinde la negustorī pāmēntenī ocaua de untū, însă arētāndu-le și acēsta, cā și negustorilorū li s'aū datū tare poruncā, ca nici unulū sū nu îndrāznēscā a da mai multū, decāt numai câte 14 parale pe oca, după cum s'aū hotāritū de Māria ta, iar care va da mai multū sū-lū arēte la d-lorū ispravnicii ce negustorū este acela, și d-lorū Ispravnicii sū aibā purtare de grijā dāndū porunci și la zapciī, ca pe orī-care va afla, sū însciințați la dumnolor, și d-lorū sū-lū arēte Māriei tale, ca sū i se facā căduta pedōpsā; asemenea d-lorū Ispravnicii sū dea de scire tuturorū neguțătorilorū pāmēntenī de pe la județe ca sū scie cu toți, cā aū și ei a vinde untū la capanlāi ce vorū veni cu cărțile Māriei tale cānt. po tal. 20. Asemenea iarāși ca sū nu gāsēscā pricinā neguțătorii pāmēntenī, cā vinū căruțași de cea parte de cumpērā untū, și aceia lū scumpescū, deosebitū se va da și pentru acēstā luminatā porunca Māriei tale, de a nu fi slobođi a veni în țară sū cumpere untū, noi de cercetarea ce facemū arētāmū Māriei tale, iar hotārirea..... — i proci. — 1794, Martie 27.

Vel Vornicū Brāncovēnu, Vel Vornicū Costache Ghica, Costandinū Caragē Hatmanū, Vel Log. Fūipescu, ... Vel Spāt., Vel Vorn. Cāmpinēnu, Vel Vornicū Grādiștēnu, Vel Logf.

Cod. XXVII, pag. 32 1V-a.

Anaforaua în ce chipū sū cumpere negustorii pāmēntenī cāntarulū de untu de pe la locuitorī, și apoi cum sū-lū vēndā și ei la negustorii capānlāi, cu hotāritū prețū.

Io Alesandru Cost. Moruzi Vvod.

Dupē anaforaua Pré Sfințitulū părintelū Mitropolitū și a d-lorū velițilorū boerī, care s'aū cetitū înaintea Domniei mele la Divanū, poruncimū Domnia mea d-tale vel vist. sū facī poruncile Domniei mele către ispravnicii județului,

Dăm în notele acestei pagine o serie de narturi, din cari unele

spre a da de scire tuturor locuitorilor, să li se facă cunoscută ca cu acestu prețu să-și vîndă untul la negustorii pămîntenî, iar nu cu altu mijlocu de silă; așîderea să faci poruncile Domniei mele, ca și căruțașii ce ămbălă prin sate, strîngîndu untu, să lipsescă și să fie opriți. — 1793, Aprilie 3.

Procit Vel Logf.

Prea Înălțate Dómne,

Din luminată porunca Înălțimei tale ce ni s'a datu prin Pitacû, ca să ne strîngem la unu locu, unde aducîndu și din negustorii pămîntenî, căroro negustorii pămîntenî făcîndu-li-se și loru socotela, atît cumpărătoarea cît și tôte cheltuelile și cîștigul ce li-s'arû veni, să le punem și loru unu prețu cu cît să vîndă cântarul de untu la capanlăi, arătăm Măriei tale, că făcîndu chibzuire și socotelă, vîdîndu că înaintea acestei trecute rezmerițe era ocaua de untu la locuitori po bani 30, la negustorii pămîntenî, și-lu vindea la capanlăi cântarul po tal. 15, iar în anul trecutû lôt 92, fiindu lipsă de vite, și după rezmeriță, cu sfatû de obște s'a făcîtu o casă de untu, a vinde locuitori la negustorii pămîntenî o oca parale 12 și jumătate, și ei să-lu vîndă la capanlăi cântarul po tal. 18. Acum dar cu mila lui D-deu vitele s'a mai îm-mulțitu, și amû făcîtu socotela după starea ce se află: a vinde locuitori la negustorii pămîntenî ocaua de untu po parale 11, cu o para și jumătate mai jos decît în anul trecutû, dar mai multu cu o para peste dece ce era înaintea acestei trecute rezmerițe; amû făcîtu chibzuire și prețul lui cu cît să-lu vîndă negustorii pămîntenî la capanlăi, unde fiindu de față și câți-va din negustorii pămîntenî, și făcîndu-li-se socotela cumpărătoarei po parale 11, care vine cântarul po tal. 12, parale 12 și cele-l-alte cheltueli obișnuite, adică plata cântarului, scădîmintulî bordufului și cîștigû la 10 unuli, care tôte acestea vinu tal. 4, bani 108. Se cuviue și elu a-lu vinde la negustorii capanlăi cântarul po tal. 17, cu scădere de tal. 1 la cântaru diu anul trecutû, și s'a mulțamitu negustorii la cele-l-alte, fără numai la bordufu, dîcîndu că se vinde cîte talerî 13 și 14 unulu, dar nu aî temeiû la vorba lorû, cea d'întâiû că în anul acesta urmîză de a se mai eftini bordușile, fiindu și vite mai multe, și negustorii cumperători mai mulți decît în anul trecutû, alu douilea că de și li s'a scădîtu cîte tal. unulu la cântaru, din tal. 17 ce era în anul trecutû, dar și ei s'a scădîtu cu o para și jumătate ce era cumpărătoarea în anul trecutû de la locuitori; care face de la unu cântaru de oca 44, tal. 1 bani 78, scădîndu-se tal. unulu, din tal. 18, mai remîne cîștigați negustorii pămîntenî la cântaru 18 baii și îndestulû le este prețurile și la locuitori și la negustorii pămîntenî a vinde la negustorii capanlăi; pentru care la acestea amîndou madele să fie luminată porunca Măriei tale către D-lui vel vist. ca să facă poruncile Măriei tale, către ispravnicii județelorû, să dea în scire locuitorilorû, ca să scie cu toții, cu cît sunt datorî a vinde locuitori la negustorii pămîntenî, fără nici mai multu, nici mai puținû, și care din locuitori se va îndrăzni a cere mai multu prețu, arătîndu-i negustorii pămîntenî la D-lorû ispravnicî, și fără de voia lorû să-i silîscă a vinde cu acestu prețu, cum și negustorii pămîntenî să scie prețul cu cît să vîndă la negustorii capanlăi, ne mai făcîndu cerere

aŭ provocatŭ reclamațiunii din partea neguțitorilorŭ ¹. In tomulŭ VI cu anexele vorŭ urma mai multe altele.

peste acestŭ prețŭ, și care se va îndrăzni, și se va lăcomi a cere mai multŭ, să fie datorŭ capanlăulŭ a arēta, ca să se facă pedēpsă aceluia de către Măria ta; iar hotărīrea desēvēșitŭ rēmane a se face de către Măria ta. — 1793, Aprilie 1.

Filaretŭ alŭ Ungro. *Vel Vist.*, *Vel Ban*, *Vel Spăt.*, *Vel Vorn.*, *Vel Vorn.*, *Vel Vorn.*, *Vel Logf.*, *Vel Logf.*, *Vel Pit.*

Cod. XXIV, fila 60.

1. Negustorii pămāntenī pentru cāșării da a i se pune prețŭ la telemea

Din luminatā porunca Mării tale am ascultat jalba ce-aŭ dat Mării tale neguțorii pāmētenī, ce aŭ cāșării, cerēndŭ de a li să pune preț la Telemea, și mi se poruncesce ca să arētŭ Mării tale; pentru acēstā pricinā, aŭ mai jāluit Mării tale Neguțorii și altā datŭ, și prin vātafu de Visterie să poruncesce, că D-lorŭ Veliți Boeri stringēndu-se la unŭ locŭ, să facă cercetare, și se vede că zapciulŭ cel orānduit s'aŭ dat lenevirii și nu s'aŭ făcut energhie porunciī, pentru care să fie luminatā porunca Măriei tale către vātavŭ de Visterie, ca după porunca ce are și cea l-altā jalbā să dēe în șcire D-lorŭ veliților boerī, ca stringēndu-se la unŭ locŭ să energhisēcā porunca, fiind-cā aŭ venit și vremea a se lucra cāșăriile. — 1793 Iunie 13.

Vel Vist.

Anafora pentru prețul mieriŭ, cum s'aŭ hotărītŭ estimp să fie.

Io Alexandru Const. Moruzi Vvd.

Citindu-se inaintea Domniī mele acēstā anafora a dumnélor veliților boerī, care vōdēndu-se că cu bună orānduială le aŭ fost chibzuiala ce aŭ făcutŭ asupra prețului mieriī, și aŭ rēmas mulțāmiți atāt negustorii pāmētenī, cātŭ și capanlaiī, întārim Domnia mea anaforaua acōsta și poruncim Dumitale vel Vistŭ, să faci poruncile Domniei mele de obște. ca să se urmeze după orānduiala ce se cuprinde mai josŭ. — 1793 August 17.

Prea Înālțate Dōmne

Din luminatā porunca Mării tale, ce ni s'aŭ datŭ, prin pitacŭ, a făia prețul mieriī, cu cāt să vōdē locuitorii vadra de miere la neguțorii pāmētenī, cum și neguțitorilor pāmētenī făcēndu-li-se socotōla cu cāt să vāndē cāntarulŭ de miere la capanlaiī, scōtēndu-li-se cheltuelile cele obișnuite, și dāndu-li-se și cāștig la dēce unulŭ, aretāmŭ Măriei tale, că stringēndu-ne la unŭ locŭ, unde aducāndŭ și pe starostea de neguțorii cu cāți-va din negustorii pāmētenī, din cei ce string miere, și intrānd în cercetare, după starea stupilorŭ și a mieriī ce se află în anul acōsta, urma a se pune prețŭ mai jos decātŭ în anul trecutŭ, pentru că în anulŭ trecut era miere mai puțină și se cădea a se pune prețŭ mai mult, dară găsimŭ cu cale, ca și în anulŭ acesta să curgā vēndārea mieriēi dela locuitorii vadra po. tal: 4, că îndestul prețŭ le este, fiind-cā o dă dela casele lorŭ;

Nu ne putem îndoi că o mare nedreptate s'a făcut luminărilor de seû, cari neputându vinde după narţu, au fost lipsiţi de meseria lor, dându-se privilegiul altor neguţitori străini meseriei. Această nedreptate mare se vede că până în 1795 au recunoscut-o şi Moruzi, care scrie pitacul din 5 Decembre 1795 către nazirii Epitropiei

amă făcut socotélă şi neguţitorilor pământeni, cu câtu s'arî cuveni să vândă cântariul de miere la capanlăi, şi după socotélă se vede că intră 10 vedre în trei cântare, vadră po. tal. 4. facu tal. 40. i saî pus şi cheltniala, de vadră po. banî 90; tal. 7 şi banî 60 li s'au dat şi câştig de ce la un tal. 4.84 şi vine peste totu tal. 52 banî 24, din care se scad tal. 27.90 pentru trei cantare de miere ce ieso din de ce vedre, cântariul po. tal. 9 şi banî 30; rămân tal. 24 şi banî 54; aceşti banî se scad din ceara ce o ie, adică din 10 vedre de miere, 11 oca ceară şi dramuri o sută, de vadră a oca una şi dramuri 50, socotindu-se ocana po. tal. 2 şi banî 30; şi după această socotélă ce s'au mulţimit şi negustorii pământeni şi capanlăii, găsim cu cale, ca şi negustorii pământeni să vândă la capanlăi cântariul po. tal. 9 şi banî 30, cum şi mierea de prigon iarăşi găsim cu cale, ca să o vândă locuitorii la neguţitorii pământeni, ocana po. parale 11 şi negustorii pământeni să vândă la capanlăi cântariul po. tal. 13. După această socoteală să fie porunca Măriei tale către D-lui vel. Vist., de a face poruncile Măriei tale către D-lor Ispravnici, a fi înscinţaţi cu toţi preţurile; asemenea şi pentru putinele de miere iarăşi să dea poruncile Măriei tale către Dnălor Ispravnici, ca să dea poruncă negustorilor pământeni, ca să le facă potrivit a fi de de ce oca una şi să iee întrînsă o sută oca miere, că aşa au fost obiceiul în totă vremea, dară fiind că au arătaf unii din capanlăi, că o semă din pământeni neguţitori le facu mai mari şi se pagubesc la dara; pentru aceea la putinile cu miere, să şi pue neguţitorii pământeni dangaiia lui şi capanlăii să ştie că dela cine este şi a cui este? iar hotărîrea cea de săvârşit rămâne a se face de către Măria ta.— 1793 August 14.

Vcl. Vist., Vel. Ban, Vel. Vornic, Vel. Logf.

Răspunsul Domnescu ce s'au dat în dosul jălbei luminărilor.

Fiind-că aceşti luminări împotriva nartului Domnesc se cutăză a vinde ocana de luminări câte 25, 26 şi 27 la norodul săracilor de obşte, şi numai la câte un om muşterii de loc, şciut şi cunoscut, vinde după Nartu câte 23 de parale, şi lângă acesta nu lipsea tot-deuna pe deasupra Domnia de le făcea orânduală de seû cu nume pentru trebuinţa politiei, şi cu toate că le făcea orândueli, iarăşi următorii nu era nartul; pentru cea dară, ca să lipsosă orânduelile, şi acestea toate, ne mai putend suferi Domnia ale lor rele urmări, au rădicat luminările deasupra lor şi le a datu asupra negustorilor, iară pentru paguba ce dicu că li se pricinuesce acum la acesta, Domnia au purtat grijă la acesta şi au datu poruncile celea cuvincioase de urmare şi a nu li se face nici o nedreptate, atâta numai, voi luminărilor, cu drept adevăr, în frica lui D-geu să arătaf suma seului ce aveţi, şi o va primi negustorii; acesta vă este răspuns şi porunca Domniei mele, fiind-că mai mult este cuvântul şi dreptatea a unei mulţime de norod întreg cari pătinesc, decât a puţin luminărilor acestora. — 1793 Decembre 30.

Cod XXII, fila 190.

și epistatulă Agiei ca să înfățișeze pe lumînărarii vechi cu neguțitorii ce țină acum cherhanéoa lumînărilor de seŭ și să întrebe pe lumînărarii vechi de primescŭ condițiile din hrisovulă acordatŭ neguțitoriloră și primindŭ să se lase fabr.cațiunea lumînărilor de seŭ tot la vechii lumînărarii, iar neprimindŭ să se facă chibzuire pentru prețulă lumînărilor de seŭ cu care se cade a se vinde într'acéstă vreme.¹

Pitacŭ la Mitropolitŭ, la boerii Divanuluiă împreună și cu vel Vistierŭ, să se adune la un locŭ «unde adunând D-luî cinstitŭ și credinciosŭ boerulă Domniei mele Constantin Filipescu biv vel epistatulă agiei pre brésla lumînărilor de cêră, să lnați sêmă și să socotiți cu deamănnutul, adică când cine-va va da cêra ca să facă făcliî, câtă cheltuială m rge la una oca și câtă plată se cuvine lumînăriloră a lua pentru lucrulă făcliilor la una oca?» Cere Vodă să se ficseze «prețul pe dreptate». Moruzi ordonă epistatuluiă agiei, ca chiar astăqi să se facă Adunarea «și să ne aducî anafora». — 1793 Martie 4.

Cod XXIII,

Pitacŭ către boerii epitropi de a se pune nartŭ lumînăriloră de seŭ.

Io Alecsandru Costandinŭ Moruzi Voivod

Dumnévóstră naziriloră epitropi, facemŭ Dumnévóstră în scire, că după îndestularea de seŭ ce din mila luî Dumneđeî aî fost în timpulă de estimpŭ, trebuință e de a se socoti și a se pune la socotélă și nartulă lumînăriloră cu un prețŭ mai cuviinciosŭ; poruncimŭ D vóstră, ca adunându-vê la unŭ locŭ, unde aducândŭ D-luî epistatulă Agiei și pe lumînărarii, și făcândŭ le socotélă să chibzuiți nartulă lumînărilor ce se cade într'acéstă vreme, după îndestularea ce este de seŭ prin cumpărare dréptă; și să arêtați Domniei mele în scrisŭ cu anafora. — 1793 Octom. 17.

Cod XXIII.

1. Io Alecsandru Cost. Moruzi Vvd. igprd. Zem. Vlah.

Cinstitŭ și credinciosŭ boerule al Domniei mele, Dumnéta vel logf. de țera de susŭ, făcându-le Hrisovulă Domniei mele dupe cum amŭ poruncitŭ Dumitale, să între în Hrisovŭ și acestea ponturi, care se găsescŭ de către Domnia mea cu cale, însă cercetarea acelor liude 20 poruncimŭ să se facă înaintea Dumnélui Vel Vornicŭ al politiei Bucureștilor. — 1794 April 21.

Vel Logof.

Cod. XXIX, fila 131 verso.

Prca Înălțate Dômne,

Dupê jalba ce aŭ datŭ Înălțimei tale epistații Mum-Hanagiî, ce aŭ luatŭ epistasia lumânăriloră din Bucureșci, făcândŭ rugăciune ca în Hrisovul ce li se va face de către Înălțimea ta, să li să pue și acestŭ pontŭ, adică: când alții după vreme a lua epistasia acêsta, să aibă a le întôrce tótă cheltuiala acestora cu

Din cauză de secetă pătîmindu stupii, a fost lipsă de cêră. Domnitorul ordonă Divanului să aducă de față neguțătorî cerari și să fixeze prețulu cuviinciosu al cerei și al vinderei lumînariloru de cêră. 29 Decembrie 1794.

Cod. XXIX, fila 7 verso.

Asemenea narturî se aplică nu numaî in Bucurescî, ci și in județe, precum pôte vedea lectorulû din actele ce aducemû aci in notă și din volumulû de anexe.¹

paguba ce li se va întâmpla, de împreună cu dobânda banilor, și să aibă voie a găsi și liude 20 ômenî străinî pentru trebuința chervaneli, căroră să li sê plătescă dajdia lorû la visteria Măriei tale, câte tal. 6 într'un anû de liude, mi se poruncesce de către Înălțimea ta, ca să le teorisescû jalba cu cererea ce facû pentru acestea madele, și să arêtû Înălțimeî tale; înșciințezû Măriei tale, că la cererea ce facû, părerea mea este într'acestașû chipû: întâiû pentru cherhanéoa ce de isnóvâ o facû aceștî epistațî, afară din târgû, numaî și numaî de trebuința lumînarilorû, pentru douê lucrurî, ce putea da zaticnire orașuluî, una ca să nu se întâmple vre-o aprindere de focû la facerea lumânărilorû, și al doilea pentru putórea ce se făcea, când vor pretendirisi alțî ce se vor scula a primi epistasia acésta, să fie datorî a le plăti acestora tótă cheltuiala ce vor face pentru acésta cherhanea până la isprăvirea ei, după catastihu ce vor arêta și după prețuirea ce se va face de Meimer-bașa și de alțî meșterî lemnarî cu pracsîs; asemenea . . . . . ce se va găsi într'insa, să aibă a le plăti; al doilca, când până la duoi anî de când aû luatû aceștia epistasia acésta, vor căuta alțî a o pretendirisi acésta epistasie, pentru câtă pagubă li s'ar întîmpla acestora, căcî fără de veste aû luatû acésta epistasie, și aû luatû marfă cum aû pututû găsi, atunci să fie datorî aceia a le împlini tótă paguba, care pagubă ce vor arêta să fie teorisită de neguțătorî ômenî cinstitî și cu pracsîs, de acésta epistasie, iar când după duoi anî li se va lua de la mâna acestora, n'aû a pretendirisi pagubă; al 3-lea când toțî aceia vor căuta a se împăca cu epistasia acésta pentru câtă marfă de seû se va găsi strînsă atunci de aceștî epistațî pentru făcutul lumânărilorû, să fie datorî aceia a o prinî cu banî gata, cum și dobânda banilorû de când ar fi cumpăratû aceștî epistațî seul ce se va găsi atunci. Asemenea să fie datorî aceia ce vor pretendirisi a lua epistasia acésta, să le o respunză până la un ban, fiind-că și lumânărarilorr celor vechî, când li s'aû luatû acésta epistasie de asupra lor, atât marfa de seû ce s'aû găsit la dênșîi le aû răspuns in banî gata aceștî epistațî, cât și dobânda banilor de când aû fost cumpăratû marfa ce s'aû găsit la dênșîi; al patruilea, pentru liude 20, ce đicû că aû trebuință la cherhanea, ei vor fi ômenî străinî și fără de pricină de dajdie, și le va plăti dajdia lor la visteria Măriei tale; iară hotărîirea cea desăvârșită rămâne a se face de către Înălțimea ta. — 1794 April 21.

Vel Aga. Pană polcovnic Pitar.

Cod. XXVII, pag. 6. VI.

1. Io Alecsandru Costandin Moruzi Voevod.

Credinciosû Boerule Domniei mele Alecsandre Cocorescule biv. vel Serdarû ispravnicû județuluî Ialomița, sănătate! amû vêđutû Domnia mea înșciințarea ce

Brutăria în Bucuresci nu era tot-deuna o bună speculațiune, asemenea nici măcelăria.

Pe deoparte, în 4 Iuliu 1794, Domnitorul convăcă adunarea veliților boeri halea și mazili, sub președința Mitropolitului și le trimite

faci pentru vândarea pânei de acolo, la care-ți răspndem, că pricina ce arăși cumcă acesta curge din mișelia acestor două brutari ce se află acolo, nu este cuvânt de îndreptare, în vreme ce puteai a lipsi pe acei mișei de meșteșugul acesta și să orânduiesci alții, pentru că nu este suferit în jud. Ialomița, acolo unde este îndestularea grăului, a se vinde acest fel de pâne mică și prăstă, ci dar de este pricina aceasta, îți poruncim Domnia mea, să găsești alți oameni de înțeles, ca să îți poți să lucreze meșteșugul acesta, ca să vândă pânea după nartul ce am rânduit, curi nu poți să se plângă de vre-o pagubă, ce va fi folosul și alșverșul lor, iar pe acei să-ți lipsesci din tréba acesta; acesta-ți poruncim. — 1793 Noemb. 18.

Cod. XXVI.

Carte legată la ispravnicii de Ialomița pentru pâne, ca să se vândă cu 20 dramuri mai mult de cum să vindea în Bucuresci.

Credinciosu Boerule Domniei mele Alecsandre Cocorescule biv. vel Serd. Ispravnice ot. sud. Ialomița, îți facem în scire, că după ce din acest județ iese totă zaharea cea mai multă care hrănește și polția Bucurescilor, și din care se trimite și la Tarigrad, a vedea Domnia mea acest fel de pâne mică și prăstă vândându-se acolo, nu o socotim altă, fără de numai că orî ai cădută la lenevire și nu grijesci de tréba după datoria slujbei, scău că ai cădută la vre-o pleonecie și te-ai ajuns cu brutarii, luându-le rusfetă și pentru interesu îi lași de vândă acest fel de pâne mică și prăstă, de care se jăluiesc și zăbitul de acolo și alți călători ce călătoresc; pentru care iată că îți poruncim, să-ți deschizi ochi, că cusurnrile ți s'au prea înmulțit, și îți poruncim strașnicu, să dai nizamul brutarilor, ca tot-deauna cu două-deci de dramuri mai mult să se vândă acolo pânea, decât pânea Bucurescilor, și să nu audim iarăși într'altă chip, că nu ți se va mai trece cu vederea nici un cusur, ci vei cădea în urgie. Acesta. — 1793 Noemb. 9.

Cond. XXIII, pag. 173.

Cărți la toate județele, cari s'au trimisă împreună cu narturile.

D-văstră Ispravnicilor ot sud . . . sănătate! vă facem în scire că pentru toate lucrurile mănării, la felurile băcăniilor streine și la cele de aici, și pentru plata lucrătorilor și pentru cherețele, și pentru toate altele câte sunt trebuincioase obștiei, făcându-se nart, precum se cuvine, cu dreptate a se vinde și a se plăti într'acastă vreme și pecetluindu-se de către Domnia mea, iată se trimite și la D-văstră copii asemenea. Deci vă poruncim Domnia mea, ca acest nart să-l faceți știut și cunoscut tuturor de obștie; pentru care să și grijesci cu luare aminte porunca, în totă vremea, ca nu numai împotriva să nu aflăm vre-o scumpătate de mai mare preț, ci încă nile dintr'acelea ce sunt lucruri de țără care după afară se aduc în Bucuresci, trebuie pe afară de unde se aduc în loc, să fie mai eftine decât s'ar vinde în Bucuresci, unde

plângerea brutarilor, că nu pot face îndestulare politiei din pricină că nu mai sunt bucate la târgu și câte puține ce vinu sunt forte scumpe, îndemnându-i să facă chibzuire ce este pricina nevenirei bucatelor și a scumpelei? și să arête Măriei sale mijlocul înlesnirii, pentru îndreptare,¹ și pe de alta iată cum pedepsea pre un nonerocitu brutarū la 14 Iulie acelașu anū pentru că scosese pâne lipsă la oca :

Pitac la Vel aga, ca pe brutarulū Christodor, ce i 'l trămite cu vâtaful de Visterie « să-l puī mîne în târgū la treī rēspintūī să-l bați cu câte 50 toiage la tălpī și apoi din mijloculū târgulūī să-l trimeți la ocne », pentru că a scos pâne lipsă la oca și « din nartū împotriva strașnicelorū poruncī ce avemū date, » că « brutariī din Bucurescī nu se părăsescū de rēu năravulū și netrebnicia lorū, după atâta silință ce se face la nizamulū acesta și după atâtea musaade ce aū ». Vodă mai ordonă, trimițindū agăī cartea de ridicare a lui Christodor și de trimitere la ocnă, « iar după acēsta să strīngī pe toți brutariī și să le arēți hotărīrea Domniei mele, că de se va mai găsi la vre-unul lipsă măcar un dramū din nartulū ce le este datū, înaintea prăvăliei lui pe acela ilū vomū spânzura și nu se va putea îndrepta cu cuvēntū că s'aū înșelat, căci înșelăciunea și greșala să o fi făcut și să o facă și la mai mult, iar nu numai la puțin. — 1794 Iulie 14.

Cod. XXIII. fila 263 verso.

La finea anului 1794 Domnitorulū face unū felū de monopolū și din brutariī, cum am vedutū mai susu, că a făcutū cu luminările de seū :

12 brutari dintre cari numai Vasile Văcarulū, Neculaī Gropescu și Dragomirū Ciohodarulū sunt Romāni, iar cei-l-alți sunt armenī seū greci, se lōgă prin zapisū, din 24 Decembrie 1794, că vorū ține politia cu îndestulare de pâne și că vorū păzi nartulū, vīndēndū pânea câte dramurī 50 de o para.

aū deosebire cu adusulū, ce se încarcă la prețulū nartulūī Bucurescilorū; și fieș-căruia să datī nizamulū lorū a urma după acest nartū. — 1793, Aprilū 13.

Cod. XXIII, fila 43.

1793 Decemb. 20. S'aū făcutū poruncă legată la ispravnicīī Săcuenilorū trimițandū-li-se și o pâne ce s'aū trimisū din acestū județū, care după ce este mică de totū, apoi și prōstă, și cum că brutariī s'aū îndreptatū aruncandū pricina asupra ispravnicilor, cum că le dă chila de grău câte tal. 19, și deacea urmēză a vinde și pânea într'acestū chipū, poruncindu-li-se ca să dea nizamulū celū cuviinciosū spre a se vinde pânea albă, curată și mare, căci acum era a trimite Măria sa să-ī ridice cu urgie pentru urmare ca acēsta, dară aū mai trecutū cu vederea, iară când și după acēsta se va înșeciința că nu se urmēză acēstă poruncă atuncī vor fi aridicați.

Cod. XXIII.

1. Cod. XXIII, fila 162.

până la 15 Martū viitorū, de când Domnitorulū are a da acelorū brntari zahorea de grîu pe banī. Acestū zapisū ilū dau brutariī, Domnitorulū făcēdu-le concesiunea de-a le reduce nartulū, până atunci lucrătorū, din 55 dramurī de pîne la o para, la 50 dramurī.

La 25 Decembrie 1794, Domnitorulū vestește acēstă regulare luī vel Aga¹.

Deja în 19 Martū 1794, Domnitorulū cercase și monopolul măcelăriilor, precum se dovedește prin actele ce dămū aci în notă.²

Este utilū să reproducemū aci actele unui *aiar* după care se fixa *nartulū* cărnei. Iată-le:

Anaforaua nazirilorū cutiei, din 5 Octombrie 1794, vestindū că, după porncă aū făcutū *aiar* pentru hotărîrea nartulūi cărnei de vacă, decī prin unū boerinașū credinciosū dintre al II-lea epitropī și nnū zapciū reprezentāndū pe vel Aga, s'aū cumpēratū la oborū 3 vite, care s'aū tăiatū de vātaful de măcelariī, fiindū de față brēsla și cmonīi epitropiei și a luī vel Aga. S'a făcutū socotōla nrmātore:

Cumpērătōrea vitelorū

Tal.	Banī	
41	60	cumpērătōrea a 3 vite, însă:
		Tal. Banī
	17 105	bonlū celū d'intāiū
	12 60	alū II-lea boū
	11 15	o vacă
	41 60	

2 42 se încarcă cheltnēla la cāte 3 vite, însă:

1. Cod. XXIX, fila 6.

2. Io Alecsandru Costan. *Moruzi Vod.*

Cinstiților și credincioșilorū Boerilorū Domniei mele, Dumnōta biv. vel. Spătarū Văcărescule, i D-nēta vel. Hatmane Caragea, i D-nēta vel. Spătarū Manu, i D-nēta biv. vel. Vist. Epistatule al Agiei, i D-nēta vel. post. fiind-că Măcelariī politiei Bucurescilorū prin jălbile ce ne-aū datū arētā pricinnirī de ne-nrmarea nartulūi celū curgētorii la vēndarea cărnii de în lestularea politiei și fiind-că pentru alișverișulū acesta se găsescū și alī negustorī, carī vorū să iēe asupra lorū trēba, cu urmarēa nartulūi, nnde și ca să nu-și pōrdă măcelariī alișverișulū acesta din mână, când vor fi următorī, de aceea orānduimū pe D-vōstră, să vē adunați aici la Domnēsa nōstră Cnrte, nnde aducēndū D-nēta Epistatule al Agiei pe căți-va mai *ehlirghii* din brēsla măcelarilorū, și arētāndū-se față și cei carī se află primitorī trebii aceștia, să cercetați D-vōstră, și să faceți pe măcelari să înțelēgă a fi următorī și primitorī, ca să`nu-și pōrdă acești alișverișū din mānele sale și se vorū căi în nrmă, de care sū arētați Domniei mele în scrisū nizamul ce ați datū.—1794, Martū, 19.

Cod. XXIII, pag. 223.

Tal.	Bani	
—	70	îerbăritul la câte trele
—	30	vama scaunelor
1	15	simbria argaților.
2	42	

Carnea și seulă ce au ieșit de la câte trele vitele.

oca	dramuri	
300	100	au ieșit carne de la câte trele vitele
15	—	se scade scădemântul cărnei de vită câte 5 oca
285	100	rămâne spre vîndare
19	—	au ieșit seulă de la câte trele.

Aiarul

Tal.	Bani	
21	48	pe oca carne 285 și dramuri 100, bez oca 15 scădemântul, socotindu-se ocaua pe parale 3.
17	60	după 3 pei ce s'au vîndut una cu alta cu acest preț,
5	84	după 19 oca seulă a câte 12 parale oca, după cum vîndu măcelari la lumînăria de seulă,
—	45	pe 3 limbă, una câte 5 parale,
—	54	pe 3 perechi de rinichi, a câte 6 parale,
—	54	pe 3 perechi ficiți, a câte 6 parale,
—	45	pe 3 perechi bojogi cu inima lor, a câte 6 parale.
—	18	pe 3 schimbele, una a câte 2 parale,
—	18	pe 3 mure, a câte 2 parale,
—	9	pe 3 funduri, câte 1 la para,
—	18	pe 3 spline, una câte 2 parale,
—	48	pe 12 picere, a 4 bani unul.
47	21	
43	102	se scad capetele cu toate cheltuelile lor.
3	39	

Adica tal. trei și bani trei-zeci și nouă rămân măcelarilor câștig de la 3 vite.

Epitropii mai adaugă, că acest câștig va fi mai mare, căci măcelari vor câștiga încă câte 2 parale de la mașele de vacă, ce le usucă și le vîndu, asemenea și de la cornoale frumoase ale vitelor, cari se vîndu pentru pepteni, inamele, plăsele de cuțit, ș. a. Mai vîndu și din code, cari sunt mai bune, asemenea și ficatul nu-l vîndu deosebit cum e la aiar, ei îl trecu împreună cu carnea, la cumpărători. Apoi mai câștigă și prin faptul că cumpără vitele pe afară unde sunt mai ieftine. Deci propun, ca să se vîndă carnea cu nartu de 3 parale la oca.

Domnitorulŭ aprobă acestŭ nartŭ la 5 Octombrie 1794.

În 20 Septembrie 1794 epitropiŭ deja aretase Domnitorulŭ, că din cauza seceteŭ vitele se vîndŭ fôrte ieftine și că decŭ macar carnea să fie ieftină la sărăcime. Propunŭ că nu mai e trebuință de aiar și să se vîndă carnea de boŭ și de vacă cîte 3 parale ocaua.

Domnitorulŭ încuviințează, la 23 Septembrie 1794, acest nartŭ.

Cod. XXVII scara 16 fila 77 verso.

Narturile pentru lemne de focŭ și cherestea și alte produse aduse de țeranŭ, se impuneaŭ de către anume funcționari cu modalitatea prevădută în următorul actŭ:

Prin pitaculŭ de la 5 Octombrie 1793 Moruzi poruncește nazirilorŭ epitropiei, ca să rânduiască 4 dintre epitropiŭ mai micŭ, să mîrgă cîte unulŭ la cele 4 poduri mari ale Bucurescilorŭ, în zilele cînd este obiceiŭ a veni la Bucurescŭ lemne de focŭ și cherestele; și acolo, la margine, avîndŭ fie-care cîte unŭ catalogŭ de narturile felurimilorŭ, să însemne cu tibișirŭ [pe loitra carulŭ, prețulŭ fiește-cărui carŭ; asemenea să însemne și cele-l-alte lucruri ce arŭ veni în Bucurescŭ, tot cu prețulŭ prevădutŭ în catalogulŭ de narturi; asemenea și în lăuntrulŭ tîrgului, să aibă grijă boeriŭ nazirŭ a privighiea decă se păsescu narturile de către vîndători și cumpărători, și pe cine vorŭ găsi nepăzind aceste narturi să'l însciințeze Domnitorulŭ. Domnitorulŭ le mai spune că a însciințatŭ pe Spătarulŭ și pe epistatulŭ Agiei, ca să pună slujitori ai spatăriei pe la marginile Bucurescilorŭ, căci s'au aflat că uniŭ iesŭ afară din Bucurescŭ înaintea carelorŭ și luîndŭ cu felurite chipuri pe țeranŭ în cîce și în colo, ne urmîndŭ a cîmpăra din tîrgŭ de unde se cuvine fieș-carele să cumpere și cu acêsta fac ca mulți să ducă lipsă; poruncesce ca și ei, naziriŭ, să grijescă de acêsta.

Cod. XXIII, fila 155.

Narturile impuse la produsele ce țeranii aduceau de vîndare în Bucurescŭ, nu erau de ajuns ca să'î impiedice de a veni¹, ci mai

5. În iarna anului 1793 țeranii nu mai veneau cu lemne în Bucurescŭ, precum se vede din următorea anafora:

Prea Înălțate Dîmne,

Însciințămŭ Mărieŭ tale pentru locuitorii țeranŭ, că acum fieș-care ș'au isprăvitŭ munca hrăniŭ cîmpului, și din ce pricină nu șcim, fără de cît vedemŭ, că și cîte lemne se aducea de focŭ pînă acumŭ, au conținutŭ, și pătîmeșce norodulu din orașŭ pentru lemne; pentru care găsimŭ cu cale, să fie luminată porunca Mărieŭ Taie către Dumnélorŭ ispravnicii acestorŭ trei județe: Ilfovŭ, Dâmbovița și Vlașca, ca să dea porunci pe la zapciiŭ plășilorŭ, să pornescă pe

întimpinau și alte greutăți, ba și jăfuiri, așa încât însuși Moruzi nevoit fu să dea următoarele pitace:

Io Alecsandru Cost. Moruzi Voiv.

Cinstiților și credincioși boerilor Domniei Mele, Dumnéta vel. spăt. i D-néta Epistatule al Agiei, fiind-că cu pricina nizamului ce s'a dat pentru vândarea lemnurilor de foc, ca să fie orânduiri, atât de epitropie, cum și un om pentru pază la 4 margini ale podurilor mari, cât și de la D-vostre zapci, spre a nu îngădui pe locuitorii țeran a intra pe alte locuri, s'a adus trebuia la catahrisis și urmări nesuferite Domniei Mele, s'a dat porunca Domniei Mele către D-lor Nazirii Epitropi, ca să ridice pe fieș-care orânduiri al epitropiei de la toate podurile, a nu mai fi, și să lipsescă din trebuia acesta, ca să fie slobozi locuitorii a intra și ași vinde lemnele, care cum va putea, la norodul de obște; dar și D-vostre vă poruncim deosebit, ca să dați strașnice porunci zapciilor și neferilor D-vostre, cum și căpitanilor de pe la răspîntiile marginilor, să le poruncească D-néta vel. spat. strașnic, ca nu cum-va și cu slobozenia acesta despre orânduiri epitropi, zapci și neferi D-vostre, să facă vre-un fel de urmare, ori a ieși înaintea carelor și a le trage în silă, încoace și în colea, ori veri-ce alt-fel de supărare în vre-un fel de chip și silă locuitorilor, ci să fie slobozi, precum dicem, ași aduce lemnele în lăuntru, și a vinde care precum va putea, făcându-le zapt negreșit, și cercetându de urmările lor, ca să le aflați și să le veniți de hac. — 1793, Noem. 23.

Cod. XXIII, Pag. 181.

Pitac la Vornicu Grecenu, ca să rădi-e pe cei orânduiri de Epitropie de la poduri.

Cinstiți și credincioși boer Domniei Mele biv. vel. vornice Scarlat Grece, Nazirule al epitropiei, fiind-că ne-am pliroforisit Domnia Mea, că cu

locuitorii de prin toate satele, a veni pe totă săptămâna cu lemne la târg, ca să cumpere toți cei ce au trebuință, și să le plătescă după așezarea nartului ce este întărit cu luminata poruncă, sub pecetea Mării Tale; de aceea înștiințăm, și cum va fi luminata poruncă Înălțimii tale. — 1793, Noembrie 13.

Scarlat Vornicu, Constantin Vistieru.

Io Alecsandru Cost. Moruzi Vvd.

Dumnéta cinstiți și credincioși boerule Domniei Mele vel. vist. să faci poruncile Domniei Mele la acestea trei județe, către ispravnic, ca să îndemne pe locuitorii a aduce lemne de foc pentru trebuința politiei, fiindu acesta și spre alșverșul lor. — 1793, Noembrie 13.

Vel Logof.

Cod. XXV, fila 90.

pricina Nizamului ce după anaforaua D-téle s'aú datú spre a fi orânduít de la epitropie la patru marginí ale podurilorú marí câte unú om, pentru carele cu lemne ce vinú de vëndare în Bucurescí aú adusú tréba la catahrisis și urmări nesuferite Domniei Mele, íťi poruncimú să ridicíťpe fieť-care de la tóte podurile a nu maí fi și să lipséscă de la tréba acésta, ca să fie slobođi locuitorii a intra și a'și vinde lemnele, care cum va putea la norodulú de obște.—1793, Noembrie 23.

Cod. XXIII, fila 181.

Pitacu către D-luí vel Agă i către D-luí vel Spăt. a da nizamú zapcii-lorú D-loru i allora, carí iesú pe la márginí înaintea careloru cu cherestele iéú și dau pe la prietení.

S'a însciințatú D-torulú că unii din zapcii breslelorú și alții din politie obicínuescú a ieși din Bucurescí afară la câmpú înaintea carelorú cu cherestele, cu lemne de focú, cu varú, etc. «și le tragú încóce și incolea pentru prietení și pentru alú lorú folosú» sub pretexte felurite: că sunt Domnescí, orí boerescí; pentru acea D-torulú poruncesce numiťilorú boerí «dupé cumú ne pli-roforisimú Domnia mea, că și în anulú trecutú aú fostú datú acestú nizamú» ca să dea strașnică poruncă zapciilorú din breslele D-lorú, cumú și la toťi de obște, ca să se pázescă de unele ca acestea; apoi Spăt. să dea poruncă căpitanilorú de la străjile dupe marginí, ca orí pe cine va afla în acésta urmare, fie omú domnescú, boerescú, m-rescú, zapciu alú breslelorú, etc. să'lú prindă și să'lú dea pe mâna D-rului «ca să-í venimú de hacú ; apoi le recomandă să-și ia și ei câte unú catalogú de naturí ca să priveghieze și ei cu boerii nazíri aí epitropiei.

Cod. XXIII, fila 156.

Pitacú din 16 Octombrie 1794 la biv. vel. Post. Epistatul Agiei.

Fiind-că ne-amú pli-roforisittú Domnia Mea, cum că Delii, i Tufecii și alťi neferí de afară și arnáuťi, la dñlele de tērgulú oborului, orđulú ce vine spre vëndare ilú hrăpescú și atâtú la măsurátore facú locuitorilorú nedreptate, cât și siluire, luându-lú fără de voia lorú; porancimú D-téle, ca să orânduiescú unú zapciú agiescú într'adins la dñlele de tērgú, ca să se afle acolo de faťă, pázindú ca să nu îngăduéscă nicí de cum pe nimene, nicí de a face niscare-va nedreptaťi la măsurátorea locuitorilorú, nicí de a'í hrăpi și lua bucatele în silă; iar pe carele împotriva poruncei nóstre va face *herechet* ca aceasťi, să-lú prindă pe unulú ca acela și să ne însciințezí.—1794, Octombrie 16.

Cod. XXIII, fila 295 verso.

Pitacú la Epistatul Agiei biv. vel. Post., din 4 Oct. 1794.

Fiind-că ne-amú însciințatú Domnia Mea, cum că unii din neferii Agiei precum și alťi îmbrăcândú portu de neferí și de delii, íaú și hrăpescú în silă

carele ȣăranilorŭ ce vinŭ şi iesŭ din Bucurescŭ, cu nume de trebuinȣa curȣei şi le dărvărescŭ la ale lor trebuinȣe ; Iatŭ poruncimŭ D-tŭle, ca tuturor neforilorŭ sŭ le dăi nizamulŭ şi sŭ le poruncescŭ straşnicŭ, ca sŭ se ferŭscŭ de unele ca aceste, a nu mai supŭra vre-unŭ locuitorŭ şi cŭnd va fi poruncŭ şi trebuinȣŭ sŭ dăi tescherŭoa D-tŭle sub iscŭliturŭ, pe cŭte carŭ sunt trebuinciŭse şi ce podvŭdŭ aŭ sŭ facŭ, ca mai multŭ urmare sŭ nu facŭ peste trebuinȣa ce va fi poruncitŭ. Iar carele altulŭ se va gŭsi intr'acŭstŭ urmare, strŭinŭ, fŭrŭ de tescherŭoa D-tŭle, sŭ a D-luŭ vel. Spatar, sŭ a D-luŭ vel. Cŭmŭraş, trŭgŭndŭ şi supŭrŭndŭ carele locritorilorŭ, darvŭrŭndu-i la trebile lorŭ, sŭ-l prinȣi şi sŭ-l insciinȣezŭ Domnieŭ Mele. — 1794, Oct. 4.¹

NB. Asemenea ordinŭ s'a trŭmisŭ cu aceeaşi datŭ la vel. Spŭtar, pentru cei din brŭsla spŭtŭrieŭ, şi la vel. Cŭmŭraş (biv. vel. Post. Epistatulŭ cŭmŭrŭşiei) pentru ŭmenii curȣei: *delii* şi *tufecii*.

Numai grŭdinarii pretindŭ a nu fi supuşi la nartŭ, pe temeiŭ cŭ arŭ avea asemenea privilegiu din vechi. A Moruzi, pŭnŭ in fine le recunŭsce in parte acest privilegiu, dar cu unŭ temperamentŭ care'lŭ va putea vedea lectorulŭ in actele de la nota de aci.²

¹ Cod. XXIII fila 280

² Grŭdinarii se jŭluescŭ luŭ Vodŭ, in 26 Iunie 1795, cŭ zapciiŭ le iea pŭnea lorŭ şi a copiilorŭ, cŭ vorŭ sŭ le facŭ nartŭ la zarzavaturŭ, lucru ce altŭ datŭ n'a mai fostŭ «dupŭ cumŭ avemŭ şi cŭrȣi de la luminaȣi Domnŭ in cari ne apŭrŭ de nartŭ la zarzavaturŭ». Se rŭgŭ «sŭ fimŭ sloboȣi şi de acum inainte a vinde fŭr de nartŭ..... cŭ fŭr de nartŭ mai bine se eftinescŭ»..... iar fŭcŭndu-se nartŭ, fiteş-care..... işi ascunde zarzavaturile şi le vinde pe ascunsŭ, şi nici o datŭ nu sunt eftine.....».

Robii mŭrieŭ tale, *Noi grŭdinarii din Bucuresci*.

Domnitorul pune pe acŭsŭ jalbŭ urmŭtoarea resoluȣiune :

«D-ta biv vel Post. Epistatule alŭ Agiei, de ar fi urmatŭ jŭluitoarii grŭdinariŭ vŭndŭarea zarzavaturilorŭ in preȣŭ cuviinciosŭ, mai vŭrtosŭ acum cŭnd din mila luŭ D-deŭ verdeȣurile sunt indestule, nu ar fi fostŭ trebuinȣŭ de nartŭ, dar pentru lŭcomia lorŭ, dreptatea şi trebuinȣa urmŭzŭ de a nu-i inȣŭduŭ sŭ vŭndŭ cumŭ vorŭ vrea ei. Cu tŭte acestea sŭ veȣi sinetuile Domnesci, ce dicŭ cŭ aŭ şi sŭ facŭ Domnieŭ mele anafora inserisŭ. — 1795 Iunie 26.

Epistatulŭ agiei Al. Gherache, la 1 Iulie 1795 presentŭ anafora, in care spune, cŭ a cerutŭ grŭdinarilorŭ sŭ presinte sineturile Domnesci ce dicŭ cŭ aŭ, dar n'aŭ inȣŭȣiatŭ decŭtŭ o anafora de la 1782 Mai 25, a D-lorŭ boerilorŭ Epitropŭ, ce era pe acea vreme, inȣŭritŭ de Mŭria sa reposatalŭ inȣŭ fericire Nicolae Vodŭ Caragia, in care scrie, cŭ in luna luŭ Aprile scoȣŭndŭ verdeȣuri in tŭrgŭ, mŭcarŭ de şi era trufanda, dar la vŭndŭare cerŭndŭ preȣŭ nesuferitŭ s'aŭ socotitŭ atunci de li s'aŭ pusŭ nartŭ, iar la urmŭ, fiind-cŭ tŭte seminȣele prin crescŭre s'aŭ ajunsŭ şi cele puse in nartŭ cu sume de fire ce

Să nu se credă că narturile se mărginesc la articolele de în destulare mai sus enumerate. În notă dăm un nartŭ generalŭ, propriu a ne da oglinda întregii activităţi comerciale şi industriale, ba şi a situaţiunei muncii ŭeranului.¹

are adăogîndu-se încă puţine le pricinuesce pagube(?); iar cele-l-alte zarzavaturî s'au coborîtŭ făcîndu-se jumătate din preţulŭ nartului şi cât merge se tot pogoră; deacea aŭ găsitŭ cu cale, ca nartulŭ lorŭ să lipsescă. Aşisderea mai arătă şi altă anafora cu lătŭ 1787 Iunie 30 iarăşi a D-lorŭ boerilorŭ Epitropî, întru care ŭice, că tôte câte sunt trufanda să le vîndă la obşte după starea vremei, adică cum le va fi crescerea, căci une-orî fiindŭ timpulŭ bunŭ, desineşi se eftenescŭ, fiindŭ multe, iar alte orî nefindŭ ploî la vreme, se facŭ mai puţine şi li se mai suie preţulŭ; numai ei să fie datorî de a nu le precupi cu vîndărea mai multŭ peste ceea ce se cuvine la fiesce care vreme; iar alte legume ce face prin grădinî, adică: ceapă, usturoiu, fasolea, mazărea, bobulŭ şi orî-ce alte, acestea tôte să le vîndă după nartulŭ ce se va hotări de Domnie....»

Domnitorulŭ ordonă:

«Cîndŭ înşii grădinariî vorŭ aduce verdeţuri în tîrgu, de vîndare, sa fie sloboji a vinde făr de nartŭ, iar precupeţiî, fiind-că le cumpără şi le precupescŭ, poruncimŭ să fie următorî nartului, ce primindu'lŭ, precupeţia să le fie slobodă, iar neprimindu'lŭ să fie cu totul popriî. — 1795 Iulie 8.

Cod. XXVIII, scara 6, fila 70 verso.

1. *Piticŭ la epistaŭi Epitropiei a se pune nart lucrurilor ce se vîndu în politie.*

Io Alexandru Costantinŭ Moruzi Vvod. etc.

Pré Sfinţite părinte Mitropolite i D-tră cinstiî şi credincioşilorŭ boerilorŭ Domniei mele: Dumitrache Ghica biv vel Banŭ, Scarlatŭ Grecenu biv vel vorniciŭ, nazirilorŭ ai Epitropiei trebilorŭ de obşte, fiind-că ne înscîntămŭ D-nia mea cum că unele din lucrurile ce se vîndŭ în politie spre trebuinţa norodului de obşte sunt la preţulŭ lorŭ scumpe peste măsură şi fiind-că voimŭ Domnia mea dreptatea şi buna orînduiala în tôte, poruncimŭ, ca adunându-vă la unŭ locŭ, faţă fiindŭ şi D-lui cinstitŭ şi cercînciosŭ boerulŭ Domniei mele Cos'ache Filipescu biv vel vist. nazirulŭ Agiei, să cercetaŭ cu deamănuntulŭ pentru tôte feluriunile, atît câte sunt pentru hrana de mîncare, cât şi la cele ce sunt trebuinciose norodului de obşte ce nart au avutŭ până acum fieşŭ-care felurime de lucruri şi care şi cât dintr'acelea este cu cuviinţă şi totŭ într'acéstŭ vreme a se îndrepta şi a intra în nartulŭ lorŭ celŭ dreptŭ? la care acelea să faceŭ o bună chibzuire, socotindŭ preţulŭ cu care se cuvine a se pune nartŭ câte cât fieşŭ-care şi pentru tôte câte sunt trebuinciose norodului de obşte pe larg, făcîndŭ unŭ catalogŭ cu nartulŭ celŭ dreptŭ la fieşce-care felurimî, fără de zăbavă să arătăŭ Domniei mele în scrisŭ, cu iscăliturile D-vóstră, ca prin porunca Domniei mele să dănu nizamulŭ lorŭ de urmare. 1793, Martie 7.

Cod. XXIII, fila 10 verso.

V. Lipsa de mijloce de comunicațiune și de corespondență¹ era și ea o pedică a desvoltărei comerciului. Pentru a remedia această lipsă, Al. Moruzi și-a purtat atențiunea asupra organizării poștelor. (*Vezi*

Cu anaforaua din 6 Aprilie 1793 iscălită de Filaretu alu Ungro-Vlahiei, Dositeiu Buzău, Nictarios Râmnicu, Dumitrache Banu, vel Vist., vel Banu, vel Banu, vel Spăt., vel Vornicu, vel Vornicu, raportăză D-torulu, că s'au conformatu porunciloru acestuia: adunându-se la unu locu boerii velii de obște halia și mazili și au găsit și ei cu cale și bunu a se urma catalogulu de toate felurimile (narturile felurimiloru de lucruri în vândare.) «Atât ale băcăniiloru cât și altele care sunt de trebuință le alăturăm totu aci, adică: legumi, muncitori de pământu, chiria vinuriloru, cheresteaoa.» Apoi că «de voru fi primite auđulu Inălțimeii tale precum ni s'au părutu că este cu cale să se publicuiască și pe la toate județele către ispravnicii . . . . ca și D-lorū să pue să se citescă narturile ce sunt pentru dinșii prin toate țergurile. «Apoi cât privesce pontu Bucuresci să se facă 6 asemenea narturi, «care să se pue pe la răspântii după vechiulu obiceiū, însă unulū la hanulu lui Șerbău Voda, altulu la . . . . ., altulu la Zlătaru, altulu la porța din sus a curței Gpsd. cei vechi, altulu la porța din jos și altulu la oborulū Têrgulu de afară» și promitu D-torulu că voru cerceta mercu D-lor nazarii Epitropiei de abundența lucrurilor și mărfurilor și voru însciința D-torulu care va hotărî în consecință de scăderea prețurilor. 1793, Aprilie 6.

Cod. XXIII, fila 88 verso.

Io Alex. Cost. Moruzi Voevod etc.

După cum s'au găsit cu cale prin cercetare și socotolă de obște a printrilor archierei și a D-lorū cinstiiloru și credincioșiloru bocri velii ai Divanulu Domniei mele, întărimu ca la toate să se urmeze nartulu și prețulu lorū precum se vede întocmitu; făcendu însă D-nia mea deosebire la patru condee ce se vedu coprinse din nartulu ce au fostu spre a se vinde, adică totu cu prețulu acela alu nartulu de anulū trecutū, fără de altu adaosū adică ghiudenulu, sugiuculu, pastrama bună făcută de aici, oca taleri unulū; icre de știucă, oca bani 60; icrele de crapu sau cosacu, oca bani 30; cașulu saramură, oca bani 24. Deci D-ta cinstitu și credinciosu boerulu Domniei mele biv vel Vist. Filipescule, nazarulū agiei, acestu nartu să pu în faptă pe șinu, dându-lu în scire și făcendu-lu cunoscutu la totă obștea atât vândetoriloru cât și cumpărătoriloru, făcendu-se și altele asemenea acestuia șese cataloge ca să se ținuiască la numitele trebuințose locuri spre vederea hteșu-căruia; pentru care poruncimū să și epistășesci atât D-ta, cât și D-lu cinstitu și credinciosu boerulu Domniei mele vel spătaru pururea, ca nu numai acum să se pădăscă nartulu acesta, urmându-se și în cumpene și în draturu dreptatea fără de vre-o lipsă, ci să și grijesci ca mai în urmă făcendu-se belșugu de aceste felurimi și viindū cu îndestulare să arăți slujbă Domniei mele și protimie la folosulu obștei, cu a se mai scădea prețulu fiteșu-căruia felurimi. 1793, Aprilie 7.

Cod. XXIII, fila 88 verso.

Procitu Vel Logofetū.

¹ E de observatū că termenulū *Corespondența* și a se *Corespondarisi*, pentru întâieși dată e întrebuințatū sub A. Moruzi. Va să dică nevoia de corespondență era reală, de ôre-ce termenulū s'a împrumutatū.

la pag. 200 din urmă și anecse tom. VI). Tot comericiului aŭ servitŭ frumoŝa organizare de flotilă pe Dunăre (*Veđi la pag. 79 și 96 din urmă*). Cât și organizarea breslei harabagiilorŭ cu anume vătavŭ, cu obligațiunile arătate în actulŭ următorŭ ce aci analizămŭ :

Prin alegerea vel Spătaruluiŭ, Domnulŭ numesce staroste de harabagiŭ asupra carolorŭ mocănesciŭ, cum și asupra căruțelorŭ de harabagiŭ din Bucuresciŭ orŭ cu mărfurŭ de orŭ-ce folŭ seŭ secŭ. Obligațiŭ este starostea, ca în orŭ-ce vreme s'arŭ cere la Domnie, să fie care și căruțe, orŭ-câte se vorŭ cere ; asemenea și la trebuințele boșerilorŭ și ale negușitorilorŭ, ca să nu se întempe nici-odată lipsă de care și căruțe, nici să se întempe alte fapte netrebnice de către niscare-va moraniŭ și harabagiŭ la niscareva ómenŭ și mărfurŭ ce vorŭ purta cu carele lorŭ.

Narturile felurite ce s'aŭ găsitŭ cu cale a se urina într'acéstă vreme cum arătă.—1793 Aprilie 3.

Băcânia

	Tal.	Bani
Anasonulŭ celŭ bunŭ de țera turcescă	oca	— 308
Iar de țera leșescă	»	— 72
Alunile	»	— 60
Alicile felurite	»	— 96
Buretelŭ bun de mare	dramurŭ	— 2
Iar celŭ de a II mână	2 dramurŭ	— 3
Ghiindenulŭ sugiukŭ, pastrama a bună făcută aici . . oca	1	30
Gogoșile de răstic	»	4 —
Zemă de lămăe	»	— 48
Zmirnă	1 dram	— 6
Zahărul de Veneția	oca	3 60
Iar celŭ de țera turcescă	»	2 90
Iemenŭ cafea	»	3 60
Iar cea sfranțozescă	»	2 30
Enibaar	»	3 —
Icre tescuite negre	»	1 60
Icre negre îndulcite	»	1 90
Icre de chefalŭ în pesce	»	4 —
Icre de știucă	»	— 90
Icre de crapŭ saŭ de cosakŭ	»	— 90
Cașul în saramură	»	— 36
Cofeturile	»	3 —
Caracatița bună	»	3 —
Iar cea de a II mână	»	1 30
Coconarile	»	1 30
Caperile de Veneția	»	1 —
Asemene și cele de Misir	»	1 —
Cușzum, stafide negre mărunte	»	1 30
Iar cele-măi marŭ negre	»	— 60

Harabagiîi mocanî sunt obligaţi la intrarea lorî în Bucurescî, «la orî-ce vreme, sã dõe do scire vãtafuluî de harabagiî, iar sã nu ămble ascunşî şi tăi-nuiţi, ca sã nu se întẽnple pricinã împotriva buneî orãnduolî şi nimenî fãr de scirea vãtavuluî sã nu aibã voie a tocmi mocanî sõi harabagiî.»

Vãtafuluî sãşî iõo obicînuitulũ *adet*, de la mocanî şi harabagiî cãnd se vorũ tocmi şi vorũ lua banî, de la 10 leî parale 20, iar mai mult sã nu supere.

	talerî	banî
Condita	3	60
Iar cea de a II mãnã	3	—
Candel bun de Veneþia	5	—
Iar celũ de a II mãnã	3	60
Cogle de naramzã	3	—
Calacanolũ	—	90
Comidulũ	6	60
Camforulũ . . . . . 1 dram	—	6
Cositorulũ . . . . . oca	2	60
Cuişõre . . . . . dram.	—	6
Licurini . . . . . oca	3	—
Lacherda	3	—
Mãslinile de Ruuele	3	—
Iar cele de Tarigradũ verði	—	90
Iar strirgle adicã cele mici	—	66
Migdalele cele fãrã cõjã	2	60
Migdalele cu cõjã de sacãzũ	1	48
Noscopitele	—	96
Nãhutulũ	—	48
Iar celũ prãjitũ	—	90
Nevrile de morunũ	2	—
Iar cele de Nisẽtru	1	60
Nişaştea	—	72
Nucşõra . . . . . dram.	—	24
Nişadãrul . . . . . oca	4	—
Orezũ	—	48
Piperulũ	5	—
Piatra vẽnãtã	3	60
Piatrã acrã	—	60
Puciõsa	3	—
Pluta	2	—
Rahat-fãcum	3	—
Sãpunulũ taraboulũ	1	—
Iar celũ de Crita şi de Ismir	—	108
Smochinile de cutie	—	72
Iar pãpuşa	—	3
Stafidele rasachie	—	93
Sardelele marî de treî	—	3
Iar cele micî de patru	—	3
Scrumbiþa cea mare de Dunãre de una	—	3
Iar cea micã de 2 douã	—	3

Vătafulū e datorū să grijōscă la tocmelile ce facū cu chirigiī ceī ce aū trebuințe de a prinde care sōū căruțe cu chirie, de a nu li se face neazuri în cereri de chirie peste măsură, ce după diastima locului să se ajungă și la plata aceea ce este cu dreptate. — 1795, Aprilū 30.

S'aū repetatū acestū documentū în 1796.¹

¹ Cod XXIX, fila 48.

	taleri	banii
Scrumbia de Țarigradū de una . . . . . »	—	6
Iar cea mai mică de una . . . . . »	—	3
Sacăzulū . . . . . 1 dram	—	3
Scorțișōra . . . . . »	—	6
Supile uscate . . . . . oca	1	—
Silitra . . . . . »	2	60
Tămâia 5 dramuri	—	3
Tahānulū . . . . . »	—	90
Fidea de Veneția . . . . . »	1	60
Iar cea de Țarigradū . . . . . »	1	—
Curmale cele bune . . . . . »	—	90
Șofranulū de Beciū . . . . . 1 dram	—	24
Iar cel de Rumelia . . . . . »	—	12
Șerbetulū de zahărū felurime . . . . . oca	3	—
Iarba de pușcă palerū . . . . . »	3	—
Iar cea turcēscă . . . . . »	2	60
Halvana de Endrone . . . . . »	1	—
Untul-de-lemn . . . . . »	1	12
Samol-Aga . . . . . »	1	—
Uleiul . . . . . »	1	36
Untulū prōspătū . . . . . »	—	30
Untulū topitū . . . . . »	—	48
Mierea până la vremea ce se va da nartulū cel desăvirșit »	—	42
Brânză de oi în fōle . . . . . »	—	24
Cașulū prōspătū . . . . . »	—	18
Pânea albă de griū spălatū de care se vinde în târg de brutari la obște dramuri 200	—	3
Iar simitul de la simigiī dramuri 100	—	3
Iar covrigiī simigiilor dramuri 90	—	3

Alt nartū tot pentru ale mănăcării ce se vindu de către precup 'i

	talari	banii
Apa sacaua în târgū în ocolul aגיע . . . . . sacaua	—	6
Iar în ocolulū pătārnescū la mahalale . . . . . »	—	9
Butulū de pastrană de capră . . . . . »	—	15
Bobulū uscatū . . . . . oca	—	6
Iar colū verde . . . . . »	—	3
Găina betrână	—	30
Gâsca	—	45
Curcanulū mare	—	90
Iar celū micū	—	60

VI. O mare plagă a comerțului mică era *camăta*. Acesta se exercita mai cu seamă de Evrei, Turci și căți-va Armeni, sub nume de *aslam*. Neguțitorul și nevoiașul plăteu dobândi fabuloase. Pote că și imprumutătorii avéu pre-care dreptate să încarce dobânda, căci i se puté întâmpla, ca debitorul, bucurându-se de vre-o trecere óre-care pe lângă vre-unul din boerii divaniți, decă nu pe lângă Domnă, să dobândescă la termenul plăței datoriei vre-ună moratorium, care de sigură aducea pagubă creditorului.

	talori	Bani
Curca mare	—	45
Iar cea mai mică	—	36
Cărbunele de mangal 100 de oca	1	—
Iar cărbunii țigănesci de lucru . . . . . oca	—	1
Lintea	—	3
Mazărea uscată	—	9
Iar cea verde	—	6
Minătarile	—	30
Malaiul măcinat de porumb	—	2
Mălai măcinat de mei	—	1
Nucile . . . . . suta	—	6
Oțetul de vin bun . . . . . oca	—	24
Iar oțetul de mied bun	—	12
Onăle . . . . . trei	—	3
Lapte dulce de oi și de vaci . . . . . oca	—	6
Morunul prospăt	—	45
Iar nisetrul prospăt	—	39
Iar cega prospăt	—	40
Iar crapul și somnul prospăt	—	24
Iar știuca prospăt	—	18
Iar peștele de heleșteu felurim	—	30
Peștele de Dâmbovița prospăt cum : mréna, somnul,		
Crapul ce se vinde în tég cu copăile, încă viu . . .	—	60
Morunul sărat	—	45
Iar nisetrul sărat	—	35
Iar somnul, crapul și știuca sărată	—	24
Iar plătica sărată și cosacul	—	9
Iar cosacul prospăt	—	6
Pastrama de vacă de zalhana	—	30
Prunele uscate la sóre	—	12
Iar cele uscate pe lojnice	—	6
Păcură curată	—	24
Puiul de găină mai mare	—	12
Iar cei mai mici	—	6
Racii de baltă . . . . . suta	—	15
Iar cei de heleșteu	—	12
Rața	—	21
Săpunul de țară . . . . . oca	—	54

Maî greû era justiþiei þerei sã resolve daraverile bãnesci dintre Români şi Turci. Intervenþiunea paşilorû şi zabeþilorû de pe malulû dreptû alû Dunărei ocaŝiona complicaþiuni supãrãcioŝe pentru Domnitorû. De aceea A1. Moruzi la 25 Iuliu 1793 şi la 6 Augustû acelaŝi anû, aû datû nizamû oprindu pe Români a se imprumuta de la Turci, sub pedepsã.

Iatã pitaculû din 6 Augustû 1793:

	talari	bani
Sêmîuþa de iu . . . . . »	—	6
Iar cea de cânepã . . . . . »	—	4
Scoicele cele mari . . . . . suta	—	24
Iar cele mai mici . . . . . »	—	15
Fasolea uscatã . . . . . oca	—	6
Iar cea verde . . . . . »	—	3
Urda sãrata în burdufû . . . . . »	—	20
Iar cea prõspetã . . . . . »	—	12
Olãria iusã câte vase vor fi smãlþuite, ori ce fel de idos, vor fi sã se mãsore cu apã si sã se plãtescã oca. . . »	—	3
Iar cele smãlþuite . . . . . »	—	1

Lucrulû muncitorilorû de câmpû şi de altû lucru

La cõsa de fânû fãrã mãncare, pe ãi . . . . . —	48
Iar cu mãncarea stãpânului, pe ãi . . . . . —	42
La strãusulû fêului cu mãncarea stãpânului, pe ãi . . —	24
Secerãtorû cu mãncarea stãpânului, pe ãi . . . . . —	36
Salahorul pe ãi, iusã omul mare tõmna pe ãi primesce . —	33
Iar vara, pe ãi . . . . . —	42
Zidarulû de lucru, pe ãi. . . . . —	60
Dulgherulû de lucru, pe ãi . . . . . —	75
Dar uceniculû de dulgherû seû de zidarû de lucru, pe ãi —	36

Lucrulû viilorû

La tãiatû, pe ãi . . . . . —	24
La hãrãcitû, pe ãi . . . . . —	30
La cercuitû, pe ãi . . . . . —	18
Sapa de primãverã, pe ãi . . . . . —	39
Asemene şi butãsitulû pe ãi . . . . . —	36
Plevila la omû mare, pe ãi . . . . . —	24
Iar muerea şi copiû, pe ãi. . . . . —	18
Sapa a doua de verã, pe ãi . . . . . —	45
Sapa de tõmnã, pe ãi . . . . . —	30
Asemenea şi butãsitulû de tõmnã, pe ãi . . . . . —	30
Culegetorutû, însã omû mare seû muere, pe ãi . . . —	9
Asemenea şi cãrãtorulû cu hãrdiû, pe ãi . . . . . —	15
Aŝiðderea şi cãlcãtorulû, pe ãi . . . . . —	18

Dumnévóstră Ispravniciloră ot sud sănătate!

La 25 ale lui Iulie vi s'au scrisă poruncile Domniei melo strașnice ca nime din locuitoră (afară numai de negușitoră) să nu se îndatoréscă cu împrumutări de bană prin zapise la cei după Dunăre, în vreme ce potă la trebuințele loră a găsi să se împrumute la negușitoră de aici; acum de iznóvă vă poruncimă, ca nici negușitoră, nici boeră, nici breslașă, oră-cine parte bisericóscă și mónastiréscă, să nu fie slobodă a lua bană în datorie de la Turcă și de la alții de aciudea, pentru care să dați de scire la toți de obște, ca să scie hotărârea acésta spre a nu avé pe urmă cuvântă de îndreptare. Și grijiți fórte, ca nu numai să aflați pe acélă ce în urma acéstei porunci va cuteza a face

	tal.	Bană
Legatulă unei buți cu cercurile și fundurile stăpânului pentru ostenéla legătorului să se plătéscă	—	60
Iar avéndă butia fundurile cele vechi pe care nu le mai cioplesce să se dea	—	45
Legatulă unei tocitoră cu înfundatulă ei	—	30
Antia nouă za vedre 150 ce se vinde în târgă	6	—
Iar za vedre 100	4	—
Tocitórea mare nouă	2	60
Iar de a doua mână	2	—
Pogonulă de porumbă de arată	1	—
Pogonulă de prașă la porumbă	—	90
Haraciă bună despicați za palme 12 cu adusul . . . mia	5	—
Haraciă obliă cu adusulă	2	—

Dogăria

Hărdău de stejară za vedre 5	—	90
Vadra de stejară pentrn căratulă nisipulă	—	30
Hărdău de bradă	—	40
Hărdău de stejară za vedre 10	1	—
Cerculă mare cu pusulă în pivniță la butea cu vină	—	4
Iar meșterulă să campere prăjina	—	3
Cerculă de buriă za vedre 10 cu pusulă	—	2
Cofa mare de bradă	—	12
Cofa mai mică	—	6
Lopata	—	47
Albia saă căpesterea mare	—	30
Copaia de mijlocă	—	15
Iar copaia mai mică	—	9
Lingurile de lemnă testeaua	—	12
Rogojina mare	—	60
Rogojina de a 2-a mână	—	36
Iar cea de a 3-a mână	—	24
Testeana funiă teiă topit	—	15
Testeana funiă teiă netepită	—	12

împotrivă, ce și acum să dovedești pe acela ce are alișverișu pentru împrumutare de bani prin zapise cu vre-unu streinū de decindea, și să ni-lū arētați anume, pentru că de se va face vre-o urmare împotrivă la acēstă poruncă, să sciți că negreșitū aveți a vē pedepsi voi Ispravnicii.¹

¹ Cod. XXIII, fila 123.

Chiria vinurilorū

	taleri	banī
Dela Focșani . . . . . de vadră	—	15
Dela Râmnicū . . . . . »	—	12
Dela Buzēū . . . . . »	—	9
Dela Săcueni . . . . . »	—	6
Dela Târgovișce . . . . . »	—	6
Dela Pitești . . . . . »	—	9

Nartulu felurimilorū de chercestea

Varulū nestinsū cu adusulū de la țeră la București, 100 oca	5	—
Nisipulū, hârdăulū za vedre 5	—	6
Ulucile cele de palme două-spre-dece . . . . . suta	2	60
Ulucile cele po palme dece . . . . . »	2	—
Ulucile po palme opt . . . . . »	1	30
Lațiī de aninū po stâneni treī . . . . . unul	—	6
Iar de a doua mână . . . . . »	—	4
Lațiī de teiū po stâneni treī . . . . . »	—	4
Iar de a doua mână . . . . . »	—	2
Grindă latulū 1 palmă, grosulū 1 șchiopă . . . . . stg.	—	24
Asemenea și căpriorulū latulū 1 palmă, grosulū 1 șch. »	—	18
Grințile și căpriorii de a doua mână adică latulū 1 șchiopă. grosulū pe muche de degete patru . . . . . »	—	9
Tălpoiū de uluce latulū 1 palmă și jumetate, grosulū pe muche degete 4 . . . . . »	—	15
Scândurile de stejarū latulū palme 1½, grosulū pe muche degete treī . . . . . »	—	12
Scândurile de teiū pentru uși însă de 12 palme . . . una	—	12
Scândurile de ulmū . . . . . »	—	24
Coșaculū adi-ă stinghia de uluce . . . . . unul	—	9
Talpa de casă latulū palme 1½, grosulū, pe muche 1 șch. stg.	—	40
Parulū despicațū de 12 palme . . . . . unul	—	4
Pariī oblii . . . . . suta	1	—
Bulamace . . . . . unul	—	15
Nuelele curățite . . . . . mia	1	60
Nuelele cele necurățite . . . . . »	1	—
Șindrilă de bradū mare . . . . . »	2	30
Șindrilă de a doua mână . . . . . »	1	90
Șindrilă de stejarū . . . . . »	2	—
Podina de stejarū saū de fagū ulucită pentru tavaniū. »	2	60
Carulū cu 4 boi cu lemne pentru focū, încărcatū bine de cerū saū de tufanū de Vlașca	1	90

VII. O altă plagă a comerțului mic românesc, al țăranului, era ceta precupeților, mai toți străini. Aceia eșiau înaintea țăranului, cu mulți metri înainte de a intra în oraș, să-î cumpere cu viclenie și înșelăciune, pe nimica, toate produsele ce aducea de vîndare. Constată că și în privința precupeților, A. Moruzi, ca și alți domni anteriori, au luat măsuri, nu atât în interesul țăranului comerciant, cât în al consumatorilor Bucureșteni. În cod. XXVII (scara No. 15 fila 74 verso). am aflat în anafora lui Alesandru Ghica Post. din 9 Octombrie 1794, prin care spune lui Vodă, «că a fost obiceiul vechiu de se sfia (precupeții) să nu cumpere aici în tîrg de la țărani pește sau legume, ci după ce intra țărani în tîrg cu de acest fel de zaharea, țărani își vîndeau bucatele după cum se puteau tocni, iar ce mai rămân țăranului prin care, ca să nu mai adaste țăranul aici perdîndu-și vremea, atunci acea rămășiță o cumpăra precupeții, ca să se afle la dinșii de hrană peste totă vremea.»

	taleri	banii
Carul cu 2 boi cu acest fel de lemne încărcat bine de Vlașca	1	30
Carul de lemne de crîng încărcat bine	1	—
Iar cioclele	—	75
Carul de rădăcină încărcat bine	1	—
Iar cioclele de rădăcină	—	75
Însă la toate carele de lemne de acum înainte, să lipsescă așternuturile ce se obicinuiesc de se fac înăuntru zgăului carului i adică așternut pe scînduri și pe alături cu loitrele de strîmtăză carul ca să încapă lemne puține	—	—
Trunchiul de tei uscat pentru lucru, în creastă de o palmă stg.	—	4
Carul nou și mare cu roțile și cu dricurile strâmbe de trîmbă câmpenului, fără de fier	12	—
Iar carul sîrbesc cu dricurile drepte	7	—
Iar căruța nouă fără de fier	5	—
Rótele de car mare	2	60
Rótele de căruță	1	60
Cărămida cu adusul, însă să se dea calăpul dela Domnie	2	60
Iar cea mai mică cu calăpul tot dela Domnie, cu adusul »	2	—
Cărămida după loc, tot după calăpul dela Domnie . . .	1	60
Iar cea mai mică, tot după calăpul dela Domnie . . .	1	30
Tâmplarul de lucru pe 4i	—	105
Iar ucenicul lui pe 4i	—	50

Iar pentru vin și rachiu nici o dată n'au fost obiceiii de a se pune nartu, ci cei ce n'au avut vinu au cumpărat cu învoială și cu tocmelă și vîndarea pe la cărciume fieșu-care au vîndut cu prețul ce au putut, mai vîrtos că și la lucrul viilor foarte mult s'au scumplit plata lucrătorilor și de aceia și prețul vinului s'au scumplit, atât la vîndarea ce se vinde cu rădicata cât și pe la cărciume și după starea vinului se vinde și cu ocoa pe la cărciume.

Asupra acestei anaforale Vodă pune, la 5 Octobre 1794, rezoluțiunea că: «nimeni din precupeți să nu iasă înaintea *carelor* afară, spre a le întimpina și a lua mai înaintea târgului lucrurile ce aducă de vîndare la obște, ce după ce va intra țeranul cu cele ce are de vîndare înăuntru și după ce va vinde la orășeni, acele ce vor rămâne prin care, după 10 ceasuri din ăi, să aibă voie precupeții a le cumpăra, ca să pótă orășenii, cei ce n'au profităcit s'eu n'au putut la ăia târgului, a găsi și în cele-lalte ăile cele trebuincioase caselor lor».

Vădămă din espunerea de mai sus care era s'orta țeranului, care voia, cu sudorea 'etei să-și câștige pâinea de t'ote ăilele, și care era s'orta și a comerciantului și industriașului.

Deja la 1785 Comitele d'*Hauterive* în «*Journal d'un voyage de Constantinople à Jussy*», descria trista stare a țeranului și a comerciantului. «Ești moldovean, țerane? acopereți casa cu noroi, nu ara de cât cât îți trebuie pentru ca să trăești, nu face multă grău, nici prea multă porumb, nici boi, nici cai; copiii lasăți-i pe jumătate goi, p'ortă haina cea mai c'arpită, când vei vedea pe v'etaful boeresc, ori pe zapciul ispravnicului.» Aceste despre țerani. Cât despre negustorii meseriași el adaogea, că Români nu facă nici un casu de arte și că se ocupă numai cu vîndarea de *cuie*, de *scânduri*, de *ălbii*, de *brână*, de *icre* «*avec un air et des manières analogues à la qualité des marchandises qu'ils débitent*».

Dar întrebăm și noi cam ce rămânea Românul cu care să facă negoț, decă cunosc lista tuturor monopolurilor și mai ții s'ema și de narturile obligatorii, de care, cum ar'etărăm, mai mult slujbași se folosia?

Nevoia orășenilor ne satisfăcută de greva țeranilor, mai aduce așa dar ore-care libertate și inlesnire comerțului țeranilor, dar comerțul indigen nu era prin ac'osta mai înbunătățit. În arhivul municipiului de Brașov și de Sibiu sunt documente probând, că în secolul XV—XVII mai t'ote numele de neguțitori cari importau s'eu exporta din ț'ară, ca comercianți, erau Români.

Sub Al. Moruzi deja neguțitorul român se vede silit a face r'esboi evreului, precum apare din actele de mai sus. Acest r'esboi ilu făcea deja de mult grecul și arm'enu. Apoi eată în ce mod sunt descriși și neguțitorii greci și nemți și ovrei de către d'*Hauterive* la 1785:

«Neguțitorii greci cu fața subțire, cu glasul de miere dar vicl'eu, cu aparențele fidele, care exprimă f'orte bine calitățile morale ale acestei specie de

corsari, care profită de prostia localnicilor . . . . . ca să-î potlogărescă cu totă politeța posibilă.

Nemții, foarte buni uvrieri, cari s'arū îmbogăți cu toții, dacă n'arū fi cu de-servêșire gogomanî, bețivi, iusolenți, exorbitauți și detestați.

Evreii, cari de departe se deosebesc după fața lorū, cea mai extraordinară care se pôte vedea în vre-o parte a lumei, cu capul pătrat sus, ascuțit jos, ca nisce arici din cauza cușmei de blană neagră de sub care atârna doi zulufi foarte lungi, în timp ce îndărătul capului sunt rași și că o mică barbă pe tugiul bărbiei le lungesce fața, de sémănă cu nisce capre de Angora.

De altă-felū numai din pricina nemților nu sunt cei mai unari potlogari din țără . . . . . »

În favórea acestui felū de neguțitori intervine Domnitorulū A. Moruzi! Aceștia, mai toți sudiți, se înmulțesc cu atât mai mult, că în urma ocupațiunei Austro-Rusesci de până la 1792 sunt singurii cari împreună cu nemții profită de noua fasă culturală ¹. Luxulū introdusū în casele boeresci era la culme. O moșie se dădea pe o blană de samurii. «Les Moldaves se ruinent en étoffes et en pelisses» ȕice d'Hauterive. Noile mode în ștofe și mobilare de apartamente ducū pe totă ȕiua comerțulū pe mâna streinilor și în deosebii a evreilor. Schimbările produse în traiulū boerimii sunt primele introducătoare în țără a evreilor. Profitându de nouele gusturi ale acestei boerimi, industriașii și neguțitorii streini, favorizați de consuli și de convențiunile comerciale cu Turcia, se substituiesc pe fie-ce ȕi mai mult industriașilor și comercianților pământeni. Căștigulū acestora devine pe totă ȕiua mai slabu și mai anevoiosū. Ei nu potū concura cu streinii pentru fabricarea seū importarea articolelor de trebuințe nou ale societății din principate. Lovitura finală încă nu e dată, dér nu suntemū departe de ȕiua, când schimbarea portulū și a modulū de traiū alū boerimei, va face să înceteze numeroșe și importante bresle. Deja în județe breslele erau în parte desorganizate și numai acestei împrejurări se datoresce, credemu, înlesnirea cu care s'au introdusū în țără industriași și comercianți streini, mai ales evreii.

Este a se adăugi la dificultățile de mai sus, întâmpinate de comerțul și industria națională, și acea împrejurare că toate angăriile cădeaū asupra comercianților; unde nu mai exista brésla, cădeaū greū numai asupra unora din neguțitori și industriași, și în totū casulū nu asupra neguțitorilor și meșterilor sudiți. Asemenea împrejurare silcesce pe neguțitorii din Pitesci să reclame de la Alex. Moruzi reînființarea breslei și alegerea de maimărie care să pôtă reparti mai cu

dreptate dările și angariile asupra comercianților și industriașilor români ¹.

1. *Anafora în dosulu jălbii, ca să iee înapoi tal. 180 de lu inși ce au mersu cu Măria sa Mihaiu Vodă, și să se dea la acești breslași.*

Prea Înălțate Dōmne.

Jăluimū Măriei tale, că noi acești 5 breslași, carī ne aflămū cu locuința în orașul Pitești unde este și starea Ispravniciei, câte porunci iesu asupra noastră de angarii, fără a mai îndatora d-lorū boerii ispravnicī și pre cei-l-alți breslași carī sunt cu locuința prin județū, pe noi ne însărcinōză a le răspunde, pentru că ânteiū la plecarea Măriei sale Mihaī Vodă Suțu la Moldova, din poruncă auū datū douī ômenī purtători de grijă, unulū la care și altulū la cai, pre carī tocmindu-ī câte tal. 200, pe deplin ũ-amū răspunsū; al doilea din luminată porunca Măriei tale mai dămū alți doi ômenī de au mersū purtători de grijă la carele de județ ce au mersū la Ismailū, le-amū datū, și acelora tal. 42, și alii treilea iarăși amū mai datū tal. 15 de cheltuială la doi inși, ce au mersū cu carele de județū inaintea solului Muscăcescū ce vine, care facū peste totū tal. 257; care acești banī, numai noi 5 inși din casele noastre ũ-amū plătitū, carī banī îi șcie și d-lorū boerii Ispravnicī. Ci ne rugămū Măriei tale, fiind-că ũ-amū datū în datoria a tuturorū breslașilorū acestui județū, ne rugămū Măriei tale, să ni se facă luminată poruncă, ca să se cisluiască acești banī pe toți, și din ce ne va ajunge cislă, cei-l-alți să ni se împlinōscă, că va fi cu păcatū să rămānemū păgubași. Și deosebit ne mai rugămū Măriei tale, ca cu luminată porunca Măriei tale, să ni se pue unulu dintre noi proestosu, precum într'unū rândū ni se făcuse, ca în vreme când ne venea vre-o poruncă asupra-ne, pe acela ilū îndatora și elū pe noi și se săvârșă porunca, iară să nu fimū smăcinați fără rânduială și cu dare numai unui, și alții să aibă odihnă; care acestū proestosū sōu staroste ce ne rugămū a ni se orânduī să aibă voie a ne căuta și pricinile de judecări, socotelile ce vom avea între noi, după cum vedemū că se urmēză și la alte bresle acōsta; și cum va fi mila Măriei tale.

Robin Măriei tale noi 5 breslași din orașulu Pitești.

Resoluția Domnului:

Dumnuului vel Vist. teorisândū jalba, să arēți Dōmniei mele pricina, în scris cu Anafora, prin alū 3-lea logofetū de țōra de jos. 1793 Maiū 16.

Conform rezoluțiunei vel Vist. presintă urmētōrea anafora:

Prea Înălțate Doamne,

După luminată porunca Înălțimii tale amū cercetați, și cât pentru talerī 200 ce arētă ei că au datū la douī ômenī, ce au mersu cu caii i cu carele împreună cu Măria sa Mihaiū Vodă, pentru că deosebit de acești banī li s'au mai datū și de aici de la Visterie la plecare câte tal. 15, li se va fi datū și de către Măria sa Mihaiū Vodă și îndestulū le este acelora, să oprēscă din două sute tal, 20 câte 10 de omi; ce de li se va fi datū tal. 200 precum arētă ei

VIII. Cu înmulțirea evreilor începă a se înmulți și falsificările de monede, decât, ce facă, ce dregii, acești abili calpuzani, ei scapă adese de pedepsă.

Dămă în notă un document din care se poate vedea acesta.¹

să fie porunca Măriei tale către d-loră Ispravnicii, că să-î deă tal. 180 înapoi, iară pentru tal. 20 ce rămână bani dați și tal. 42 ce s'au dată celoră ce au mersă la Ismailă și tal. 15 ce au dată la două inși, cu care la tréba conacului slăvitului solă ală Rusiei sunt cu cale; iar hotărârea cea de săvârșită rămâne la Înălțimea ta. 1793 Maiă 19.

Vel Vist.

Cod. XXIV Fila 159.

Etă ultima resoluțiune a Domnului:

Io Alexandru Const. Moruzi Vvd.

După cuprinderea acestei anaforale poruncimă Doimnia mea, d-vóstră Ispravniciloră de județi, să cercetați față cu amândouă părțile, și când se va dovedi cu adevărat că au luată acei două trimiși tal. două sute de la jăluitoră, atuncă lăsându-se numai taleră două-șeci, câte șeci lei de omă, cei-l-alți tal. una sută opt-zeci să li se împlinescă jăluitoriloră negreșit de la dênșii, căci este în destulă plată cei-l-alți, ce se arătă că au mai luată d? aici. 1793 Maiă 22.

Vel Logf.

Cod. XXIV Fila 158.

1. *Avramă Ovreiă Cuiungiu să-și deă chezașă pe omă, ca să se afle aici la vre-o întrebare.*

Prea Înălțate Dômne,

Avramă Ovreiă Cuiungiu de la sfântu Gheorghe celă vechiă, nómulu lui din satulă Șneatinului ot. țera leșescă din ținutulă Chesaricescă, carele se află venită aici mai înainte de patru ană și 'și lucrăză meșesugul fără de nici o defăimare, acum dară trei lună de zile de când a venită la elă unu altă ovreiă lăhă, dicându-î că scie ună meșesugă: *a fura argintu din caragroși nem-țesci*, și așa înainte lui a făcută acești optă caragroși cu meșesugire de fura din totă caragroșă câte ună *tenchiu de argintu*, și după ce 'î a arătă meșesugulă 'î a dată și baniă aceia și a plecată, dar unde se va fi aflându dice că nu scie; așa a ținută acești bani la elă până acum, fără de a mai face alții; acum dar vrându ca să-î schimbe 'î a dată la ună Bohoră Ovreiă, și acela 'î a schimbată la ună crescină, care aretându-î la ună și alții 'î au disă că sunt *calpi*, de acósta s'a adusă numitul cuiungiu la Agie, căruia din luminată poruncă a Înălțimei tale, 'î s'a căutată în prăvălie prin lădi lucrurile séle, și alți bani nu s'au aflată, meșesugiră și lucruri ca acelea; de care nu lipsimă a însciință Înălțimei tale. Ală Măriei tale prea plecată slugă.

Constandin Filipescu Vistieră.

Cod. XXIV, fila 415.

Ce'i dreptulū nu numai evreii, ci și țigani aū fostū adese calpuzani. Dēcā in anii noștrii persōne din societatea cultā aū cređutū cā pōte sā se facā bani cu așa ȓisa apă de aurū, nu ne putemū prea mult mira cā 4 țigani pe la 1794 aū gāsīt pe cine sā înșele, cā dintr'unū banū le va face doi.¹

In 1796 Aprilie, nisce ciobani ardeleni aū introdusū în țera romānescā o importantā sumā de bani falși, înșelați fiindū și ei de către unū bancheru *ovreiū* din Brașovu. Ciobanii furā arestați de vameșii și ispravnicii județului Prahova, dar afacerea se terminā prin liberarea mocanilorū, sciūți de către autoritățile romāne de ómenī de trébā, cu condițiune sā inlocuiascā banii calpi prin bani buni. Acești calpi adunați de vameși și ispravnici, din tot județulū, aū fost pecețluiți la unū locū și trimiși prin agenția austriacā la Brașovū, unde lucrul de sigurū s'a făcutū mușama.

Cānd nu făcēu monede calpi, evreii stringēu banii de aurū și de argintu din țerā și 'i exportaū in Austria și pe aiurea, unde cāștigaū cu *agiul*, aducēdu in țerā monedā, care represinta o valóre fictivā iar nu realā. Deja, cum vēđurām, muscalii ridicaserā din ambele țeri, dupē pacea de la Kuciuk-Kainargi, aurulū și argintulū (*veđi T. I al seriei 1774—1786*). Al. Moruzi fu silit sā iēe mēsuri im, edecātóre acestei scóteri din țerā a banilor *vechi*, prin urmátórele pitacuri către vel. Cāmārașū:

«Fiind-cā amū luatū Domnia Mea însciințare, cum cā uniī din ovrei, ce se aflā aici in Bucuresci, *nu cautā de altā trēba și alișverișū*, decāt numai a

Io Alexandru Cost. Moruzi Vvd.

Poruncimū Domnia Mea D-vóstrā judecātorilorū de la Departamentulū de cremenalionū, acestū tacirū și acéstā cercetare a lui Avramū Cuiungiū, sā se scrie in condica aceluī Departamentū alū cremenalionū, și apoi sā se slobódā in chizeșie pe omū, ca la vre-o întēmplare de trebuință sā se afle. — 1793, Septembrie 6.

Vel. Lgf.

1. Anaforaua lui Cost. Slugearoglu, epistatulū Armășiei, din 6 August 1794. Vestesce Domnitorulū, dupē raportulū ispravnicilorū de Romanatī, cā 4 țigani in trecuta lunā Iulie s'aū gāsītū in Mehedinți cu 2 sērbī de peste Dunārea și aū luatū de la aceștia 400 talerī ca sā le facā din ei bani indoiți; i-aū înșelatū cu o sumā de bani calpi și cu 3 ocā vārsăturā cositorū cu plumbū și apoi aū fugitū numiți țigani calpuzani cu banii cei buni și aū trecutū asupra Buzēului. Ispravnicii de Romanatī aū pusū la închisóre pe sērbii cu banii calpi, iar epistațiū Armășiei aū luatū mēsuri pentru prinderea adeveraților calpuzani și aducerea sērbilorū in Bucuresci la judecatā.

Cod. XXVII, scara 15, fila 16.—Veđi și cod. XXVIII, scara 6, fila 66—68.

stringe banî vechi şi să-î ducă în ţerile străine, pentru ca să-î taie la taraphana, spre a-î aduce aice să-î cheltuască, care acésta fiind lucru de vătămare, étă poruncimă Domnia Mea, să aducă înaintea D-tóle, atât pe starostea de ovrei cu câţî-va din fruntaşi, cât şi pe starostea neguţitorilor cu câţî-va din neguţitorî, să le dai poruncă straşnică şi să le areţi, ca să o scie şi ei şi să o facă cunoscută şi la toţi alţiî, că sunt opriţi şi să se părăsască negreşit veri-cine de unî lucru ca acesta, iar carî din neguţitorî vor avea banî vechi şi va vrea pentru alişverişulu lorî să-î scóľă din ţóră, acela să-î ducă la Țarigradû, însă să fie datorî a-î pecetlui sub pecetea vel-vameşului şi pecetluiţi va avea voie să-î ducă la Țarigradû, iar nu în ţerî străine; pentru că celû ce după acésta în urmă se va găsi cu urmare împotriva poruncei acesteia, unulû ca acela să scie, că cu tîrgulû se va pedepsi. Şi fiind-că ne-amû însciinnţatû éráşî că în urmă, după poruncile ce s'aû datû spre a nu fi nimenea slobodû de a scóte în ţerile străine maî multû decât la tal. 500, *monedă* a prea puterniculî nostru Impêratû, aû meşteşugitû a face altû mijlocû de viclenie, cu a ascunde în céră, la vremea topitului, ca cu acestû mijlocû să póťă sêvêrşî scoposulî lorî, a scóte sume din ţóră şi a trece fără de băgare de sémă, să dai éráşî D-néta poruncă straşnică, prin starostea de neguţitorî şi de ovrei, ca să fie datorî la vremea ce vorû topi céră şi vorû aşeđă-o în vase şi să se pecetluască cu pecetea vel-vameşului şi așa vorû fi slobodî a ridica céră aceea, iar de sineşî să nu fie slobodî. Şi fiind-că avemû Domnia Mea a orândui ómenî *teftişciî* într'adins acum în puţine đile a face într'adins cercetările acestea şi amû datû poruncile Domniei Mele şi pe afară de obşte, să aibă dar fieşû-care maî înainte a'şî stringe ómenî lor ce-î aû rânduiţi în tréba acésta, ca să-î povăţuască a se feri şi a nu metahirisi urmările acestea, orî a âmbra după stringere de banî vechi pentru a-î duce în ţerile străine, orî a face printr'ascuns topirea cerei fără de a nu fi şi omulû luî vel vameşû de faťă cel ce se va prinde în fapta acésta împotrivorî şi neurmatorî poruncei, unulû ca acela orî neguţitorû raia orî suditû, séû veri ce felû de omû arû fi, se va primejdui negreşit cu mare pedópsă. — 1796, Maiû 8.

Să nu inchidemû acest capitolû al comerçului, industriei şi cororaţiunilor, fără de a anunţa, că, pentru ântăeasă dată, la sciinţa noastră, un Baltazar suditû austriacû încercă în Iulie 1793, să introducă în Muntenia o *loterie*. Ca unû pitacû curiosû, aduceinû aci pre acel din 9 Iulie 1793, prin care Ales. Moruzi autoriză acéstă loterie, sub óre-care controlû al cămăraşului domnescu.

Pitacû din 9 Iulie 1793.

Fiind-că Baltazar Suditû austriacescû i s'aû datû voie de la Domnia mea să deschiză o loterie numaî cu bileturî aici în Bucurescî, care are a ţine 15 đile

iar nu mai mult, poruncimŭ Domnia mea Dumitale vel cămărașŭ, *după obicei*¹ să orânduescŭ și omulŭ cămărei credinciosŭ pentru închiderea cutiei loturilorŭ în totă sêra. Poruncimŭ și D-vôstră zabișilorŭ politieŭ să fișŭ însciințașŭ că are acéstă voie de la Domnia mea, spre a nu fi opritŭ într'acestŭ sorocŭ.

Cod. XXIII, fila 101 verso.

Maî étă unŭ casŭ din 1794 :

Pitacŭ din 13 Augustŭ 1794, autorisândŭ pe Michel Beceru ca să deschidă o loterie cu bileturŭ, care are a ține 15 zile iar nu mai mult. Poruncimŭ Domnia Mea D-têie vel. Cămărașŭ, ca după obiceiŭ să orinduescŭ și omulŭ cămărei credinciosŭ pentru închiderea cutiei loturilorŭ în totă sêra. Poruncimŭ D-vôstră zabișilorŭ politieŭ să fișŭ însciințașŭ că are acéstă voie de la Domnia mea, spre a nu fi opritŭ într'acestŭ sorocŭ.

După ce trecurămŭ în revisiune actele lăuntrice relative la comerțŭ, sub A. Moruzi, acte nici bănuite până astă-zi de istoricii noștri că ar fi existatŭ, vom incheia acest capitolŭ amintindŭ unele negociașuni ale țerei Muntenescŭ cu guvernulŭ francesŭ, relative la stabilire de relașuni comerciale între aceste douë țeri.

Emile Gaudin, personagiŭ cunoscutŭ, deja în 1794 scria lui Raymond Verniniac, *envoyé extraordinaire* al Republicei franceze pe lângă Pôrta Otomană, că a fost primitŭ de Alex. Moruzi, la Bucurescŭ, cu multă bună-voință. Dragomanulŭ Porșii, Gheorghe Moruzi, încă înainte de plecarea din Constantinopole a lui Gaudin, scrisese Domnitorului și'l îndemnase, să favorizeze comerșulŭ francesŭ în Muntenia. Gaudin discută cestiunea cu Spatarulŭ Enache Văcărescu. A doua împărșire a Poloniei de către Prusia și Rusia, la finele anului 1793, deșteptase întru cât-va pe Turcia și Gaudin scria cu dreptul :

«La succession des temps a amené des changements dans les situations respectives. Dans l'ordre politique *c'est la France qui est devenue l'Alliée utile, nécessaire, des Ottomans dégénérés et, surtout depuis son heureuse Révolution, ils peuvent la regarder comme leur plus sincère amie, comme leur plus ferme appui.* Mais en échange de l'existence qu'elle leur donnera, ou si l'on veut, qu'elle leur assurera, elle a droit, il est de son devoir de réclamer de leur reconnaissance tout ce qu'ils peuvent faire pour sa prospérité....»

«.....Le sentiment de sa faiblesse (Turcia) a rendu le peuple turc, si non entièrement civilisé du moins plus doux. La République à l'aide d'une marine formidable saura faire respecter ses traités.....»

1. Vorbele „după obiceiŭ“ ar lăsa să se credă că loteriilŭ au mai fostŭ, dar până la 9 Iulie 1793 noi n'amŭ întâlnitŭ unŭ asemenea pitacŭ nicăiure.

Gaudin cere negoțări pentru libera navigare în Marea Neagră a vaselor franceze și dreptul de a negocia înăuntrul țărilor, plătind 3% vamă, la o singură vamă.

«Une fois que nous aurons pénétré dans la Mer Noire, que nous aurons pris quelque assiette sur ses bords, Bucarest — je comprends par là la Valachie et même la Moldavie — peut devenir un point intéressant pour notre commerce, non seulement à raison des objets assez importants qu'il peut lui fournir, mais peut être comme entrepôt entre les régions orientales de cette mer et les parties septentrionales de la République.»

În asemenea sens a vorbit Gaudin cu Văcărescu, cerându-i ca Franța să se bucure de capitulațiunile turcești pentru mărfurile străine importate; dar acele capitulațiuni nu dădeau dreptul acesta decât pentru mărfuri, «Du cru du pays.»

Gaudin a tratat mereu cestiunea și în anii următori, dându-și titlul de «*Agent en Valachie de la légation de la République française près la Porte Ottomane*». Așa și prin scrisoarea de la 25 Februară 1796¹. Domnitorul însă pare că, profitându de ălele grele ale Republicei franceze, în timpul teroarei, mai apoi de neînțelegerile, ba chiar de războiul dintre Turcia și Franța, tot refuză de a primi propunerile lui Gaudin. Un moment Gaudin primi să nu i se acorde cei 3% din convențiunea Turciei cu Austria și Rusia, ci a numit tarifă vamală, care în realitate tot acolo ieșea, decât doară salva autonomia țerei. Fratele Domnitorului, dragomanul Gheorghie Moruzi, stăruia și el în acest sens, după care neguțătorii francezi aveau să fie tratați «à l'instar des Russes et des Autrichiens.» Primele avantaje, decât s'ar fi realizat această convențiune comercială, avea să le aibă casa de comerț din București *Pellet Hortolan*.

Gaudin promitea Divanului țerei românești, în casă când i s'ar acorda avantajele economice, protecțiunea Republicei franceze pentru Principate și de a face din ele o adevărată barieră despre Ruși: «La République française regarderait non seulement comme un devoir de son amitié, mais comme une conséquence nécessaire et un appui de son système politique, de rendre cette barrière assez forte, pour résister aux torrents de l'ambition la plus effrénée et la plus dangereuse.»

---

1. Vezi Hurmuzaky, Tomul pentru anii aceștia.

XV

Cutie milelor.

După ce ne-amŭ ocupatŭ în cap. precedentŭ despre cei cari aparțineau societății române muncitoare, este indicatŭ să aducemŭ aci informațiuni și despre acei membri ai societății române, cari, boeri, sŭu nevoeri, aveau deprinderea de a trăi din milostenie, ca vechii strămoși, din *sportula*. Nu vorbim aci de cerșetori; despre aceia amŭ adusŭ mai sus regulările lui A. Moruzi, care ca și Mavrogheni, ori dŭră ca și Tepeș-Vodă, nu 'i voia pe la Biserici și pe strade, și decă nu le dădea focŭ într'unŭ singurŭ ospetŭ ca Tepeș-Vodă, li confina însă prin anumite mŭnăstiri și 'i întreținea din fonduri speciale (*veđi în urmă la pag. 45 și 46 a acestui vol.*)¹. Aci ne ocupămŭ de organizarea mendicității *simandicoase*: boeri scăpătați, vŭduve de boeri, favoriți ai boerilor de Divanŭ și ai Domnitorului.... Ceata acestora a fostŭ tot-déuna numerosă și însuși Alex. Moruzi într'unŭ pitacŭ alŭ sŭu, de care mai la vale ne vomŭ ocupa, recunŭște că «din tembelie și din rŭu năravŭ mulți se lasă pre sineși la periciune și la unŭ halŭ de milostenie, cari numai în ajutorulŭ *Cutiei* nădăjduescŭ hrana și chiverniseala.»

Despre această minunată *Cutie*, din care se revarsă milostenie, nu la cerșetori, ci la fețe *simandicoase*, ne propunemŭ să tratămŭ aci.

Din capulŭ locului să nu uitămŭ de a adăogi, că tot din această cutie se dădeaŭ și meritate, dar parcimoniŭse pensuni la bătrini, foști mici funcționari și la oșteni schilodiți în rŭsboaie, ori urmărindŭ hoți. Din acestŭ punctŭ de vedere Cutia de milostenii merită toată lauda.

Organizarea Cutiei amŭ amintit-o încă în tomulŭ I alŭ seriei 1774—1786. Această Cutie a fostŭ dată în seama Epitropiei obșteiei. Treptatŭ i s'au constituitŭ diverse venituri sŭu *slujbe*, cum se numeau pe atunci (*veđi și pag. 187 și 188 din urmă*).

---

1. Iată Pitaculŭ domnescŭ din 3 Maiŭ 1794.

P. S. Părinte alŭ Ungro-Vlahiei, fiind-că pentru nevoia cerșetorilorŭ este datŭ pitaculŭ Domniei mele către Sf. ta, de a se pune la un Nizamŭ, spre a 'și avea, câți sunt vrednici, orânduiala cuviincioasă de hrana lor și spre a'li lipsi dupe'n ulițe și dupe'n biserici, să ne arēți dar P. S. ta în scris ce urmare și ce orânduială s'a făcut de la P. S. ta, asupra pricinii aceștia, după cuprinderea Pitaculuiŭ Nostru, de care așteptămŭ răspunsŭ în scrisŭ cu aietare de ce ai făcutŭ P. S. ta,

Aceste *slujbe* se percepéu arendându-se la «cochiî veachî», afară dóră de taxa ce se preleva de la clironomiî şi după diete şi câte-va alte venituri. Iată pitaculă dată de Al. Moruzi la 9 Octombrie 1793 în privinţa acestui venit de la periusiî său clironomiî :

P. S. ta părinte Mitropolite i D-vóstră cinstiţi şi credincioşi boeri Domniei mele, naziriî Epitropiei de obşte, sănătate !

Fiind-că din socotelile epitropiei ce le vădumă, ne-amă pliroforisită Domnia mea cum că nu se urméză, nu se caută veniturile Epitropiei cu silinţă şi cu sirguială, întocmai după domnescile hrisóve, ce cu sfatū de obşte s'au alcătuitū, şi sărăcinea ce are împărtăşire pătimesce, pentru că nu vedemă trecute la venitū niscăi clironomiū de la cei ce îşi dau sfârşitulă vieţei; pentru care ca o datorie ce este întâiū a P. S. tale, pentru folosulă săracilorū, trebue să se păzescă cele poruncite şi scrise prin domnescile hrisóve, duple cum đice, chiar aşia :

1. Din cei ce morū fără de clironomi să se ia avutulă său totū, din care făcându-i-se pomenirile după obiceiū, prisosulă să fie alū Cutiei, împărţindu-se pe la séraci pentru sufletulă lui.

2. Iar din cei ce morū fără de clironomi, ci cu rude dealătura, să se ia a $\frac{1}{3}$ parte.

3. Dér cei ce morū cu clironomi ce se numescu *aniondes* şi *cationdes*, să lase din bună voia lorū prin diétă o sumă mai bună, analogon din perusia lorū.

Deci P. S. ta să cauţi să dai poruncă tuturorū preoţilor din oraşulă Domniei mele Bucurescă, de la Monastiri de prin mahalale şi duhovnicilorū celorū rânduiţi, că de acun înainte cei ce vorū muri cu diétă să aibă a urna întocmai după poveţuirile hrisóvelorū domnescă, şi acele dieti să le aducă la P. S. ta ca să le cercetezi şi fiindū întocmai după ponturi să le iscălescă, iar care nu va fi după ponturi să le îndreptezi şi *ludu* mulosteniei să nu se păgubescă şi îndată să dai în scire şi Dumnélor nazirilorū Epitropiei obşteiei. Iar cei ce vorū nuiri fără de diétă, de vorū fi cu clironomi, sóu fără clironomi, nunăi decât să orânduescă P. S. ta un vechilă despre partea Mitropoliei şi D-lorū boeri naziri un Epitropă al Cutiei, din preună cu starostea de neguţitori şi cu 2, 3 din cupeţi, ca să facă catagrafie din tóte lucrurile mortulă mişcătóre şi nemişcătóre, la care catagrafie să fie şi rudele mortulă, de va avea, iar de nu va avea, să fie vecini şi mahalagi faţă, şi acca catagrafie sa se aróte Domniei mele cu anaforaua P. S. tale şi a D-vóstră boeri naziri .

Cod. XXIII, fila 160.

Cum că acestă Pitacă 'şi-a avută aplicaţiune, potă proba urnatórele acte, din multe de acéstă natură, ce omitemu, şi din cari unele se vor afla la Cap. Justiţiei şi al Cutiei (tom. VI) :

1. Pitac din 9 Octombrie 1793. Fiind-că ne-amă însciinţatū Domnia nica cum că murindū soţia Licăi Săpunaru, de la care a rămasă perusie îndestulă,

atât în nacht, cât și în lucruri nemișcătore, și în diétă nu 'și-au adusă aminte de Cutia milosteniei; pentru care poruncimŭ Domnia mea . . . . . să apuce Epitropiŭ ce au lăsatŭ înmorta și să dea dreptulŭ Cutiei de milostenie taleri 500, caro din aceștia sunt a se împătăși sêraciŭ și cei lipsiți pentru sufletele morților, că așa este porunca Domniei mele.

Cod. XXIII, fila 160.

2 Unŭ dascălŭ, Ilie Epidavreosŭ, omŭ străinŭ, iar de multă vreme trăitorŭ în țeră, iar de la o vreme în casa lui Const. Vișorênu fostŭ vătafŭ de curte din jud. Argeșŭ, au muritŭ la 26 Augustŭ 1794, după ce 'și făcuse diétă care au și trimis'o Episcopului de Argeșŭ s'o adevereze «și S. Sa vădêndŭ, că de Cutie nu pomenesce nimicŭ, scrie (Mitropolitulŭ) că i-au trimes'o înapoi, aretându-i că de nu va împărtăși Cutia milosteniei nu i se va ținea diéta în sêmă. Apoi prefăcându-și numitulŭ dascălŭ diéta, își împarte avutulŭ într'acestașŭ chipŭ: adică, moșia Negrescii-de-Sus ce 'i au rămasŭ danie de la răposata sêrdărêsa Stanca Călinesca, $\frac{1}{2}$ o lasă Saftעי, fiica D-lui Pah. Grigore Grecênu, nepôtă de fătă sêrdăresei Stancăi...., iar $\frac{1}{2}$ o lasă sătenilorŭ din Negresci, însă celorŭ ce se tragŭ din nêmulŭ celorŭ ce au vândut'o la boerii Călinesci; i 8 rêzore de vie, ce le are tot danie de la numita sârdărêsa Călinesca în jud. Muscel, le lasă Bisericei din Călinesci, ca să'l pomênescă; dar moșia Drăganulŭ din jud. Argeșŭ, ce o are de cumpărătore cu zapise o lasă tótă locuitorilorŭ țeranŭ ce se află șede-tori pe dênșă și scrie în diétă: fiind-că nu i se întêmplă banŭ să dea și la Cutie îndatorêză pe locuitorii cei cu darulŭ moșiei Drăganul, ca să aibă a da la Cutie pe tot anulŭ câte taleri 20 din venitulŭ moșiei», mai împarte generosulŭ dascălŭ o vie la o slugă a sea, liberêză o familie de țigani ce avea și împarte și *borfeturile* ce lasă în urmă. Nazirii epitropiei, prin ana'oraia din care estuagemŭ rêndurile de mai sus, recunoscŭ că averea mortului fiindŭ *ab intestato* arŭ fi urmatŭ să remănă întrêgă epitropiei, dêr propunŭ Domnitorului totuși respectarea vointei mortului, cu adăogire, ca dēcă locuitorii, căroră a lăsatŭ moșia, nu vorŭ fi următori cu plata anuală a celorŭ 20 de taleri, tot avutulŭ acestui răposatŭ îl va face Cutia *zapt* (fiind-că au muritŭ fără de clironomi și fără de nici o rudă, — 16 Septembrie 1794.

Semnați: *Dositheiu al Ungro-Vlahiei, Dumitrache Banŭ și Isac Ralet*

Domnitorulŭ la 25 Septembrie acelașŭ anŭ, aprobă acêstă ana'ora a nazirilorŭ.

Cod. XXVII, scara 16-a, fila 64.

3 Pitacŭ la Epitropie să oprêscă 500 tal. din perusia Egumenului de la Mărcuța, după diéta lui și alți 750 tal. să se împarță la sâraci și sâraco.— 1795, Maiŭ 4.

Cod. XXIX, fila 49 verso.

Făr'de arendare se percepéu taxele caftanelorú și havaetulú de la Ispravnicii de județe, de la judecătorí ¹ și de la arherei, și preoți

1. *Pitacú din 15 Octombre 1794, către vel Postelnicú.*

Fiind-că D-nólorú nazîrii Epitropiei aú arétatú Domniei mele, cu anafora, cumcă boerií ce aú îmbrăcatú Domnescile nóstre caftane, carí pe anume se arétă în acéstă alăturată fóie, nicí până acum n'aú datú la Cutie banii cei orînduiți după hrisovú și tot-déuna pătimesce Epitropia discolie la împlinirea banilorú caftanelorú; pentru care s'aú fostú datú porunca Domniei mele către D-néta, încă de la luna lui Maiú trecutú, ca atât remășița ce era atunci să-o împlinescú D-ta, cât și de atunci până acum și de acum înainte, câți se cînstescú cu Domnescile nóstre caftane, să grijescí ca prin epistasia D-tale, să se facú taxilú și să se dée la Cutie de nude să íei D-ta adeverință de teslimatiú....

Cod. XXIII, fila 285 verso.

Pitacú din 1794 Oct. 15 către D-luí vel Vistierú, ca să împlinescú havaetulú Cutiei de la Ispravnicii de județe, după hrisovú.

Este o repețire a altei ordine din Maiú 1794 și e provocată de o nouă reclamare a nazîrilorú Epitropiei.

Tot asemenea s'a datú pitaciú Domnescú la Logofétulú de țera de sus și la celú de țera de jos, în 16 Oct. 1794, pentru banii cutiei de la judecătorí.

Este iar repețire a ordinulú din Maiú 1794.

Cod. XXIII, fila 286.

Prea Înălțate Dómne,

Cutia milosteniei cu hotărîre prin hrisovú are de iea avatú de la tóte boeriile ce se cînstescú cu Domnescile Măriei tale caftanuri, măcar de orí-ce tréptă arú fi, de la D-lorú boerií ce se orînduescú pe la departamenturí și de la ispravnicí, i judecătorí ce se facú pe la județe; pentru care havaetiú, după cum este a da fieș-care, făcendú doné foí, una de boerí cu departamenturile de aici, și alta de ispravnicí cu judecătorí, cu numele dregătoriei, și cu baní ce este orîndnitú după hrisovú a da. Ne rugămú Măriei tale să se întărescă aceste doné foí cu luminată pecetea Măriei tale, cu poruncă către D-luí vel vistierú, ca să opréscă toți acești baní. însă: de la boerí, din lefile ce aú să iea de la Visterie, de la ispravnicí și de la judecătorí din simbriile ce li se dau; carí toți acești baní să se facú teslinú la Epitropie întocmai și după orînduiala ce s'aú urmatú și până acum; de acésta însciințămú Măriei tale. — 1793, Martie 17.

Domnitorulú dete resoluțiunea următoare:

Io Alexandru Costandinú Moruzi Vvd.

Așa să se urmeze; pentru care poruncimú D-tale vel vist. ca toți acești baní, după osebitele foí ce le-amú avutú, din lefile i simbriile D-lorú, făcendu-le tacsiliú, să-í facú D-ta teslinú la cutia milosteniei. — 1793, Martie 20.

Vel Logf.

Cod. XXIV, fila 85.

Din eróre de împaginare amũ pusũ la pagina 148, din urmã, douẽ acte din carĩ lectorulũ a pututũ și pôte și acum vedẽ, cum în 9 N-bre 1794 Epitropiĩ Cutiei reclamã de la Domnitorulũ Al. Moruzi, 7000 lei datoritĩ de Eparhia Metropoliei, numã din sfertulũ S-tului Dumitru.

În 1793 Maiũ 2 Metropolia avea sã dẽe la Cutie, de la 1700 preoți aĩ eparhiei, cãte 2 talerĩ *de sfete Gheorghe*. 3400 talerĩ și 40 talerĩ de la nouĩ egumenĩ Cotrocẽnu și Cãmpulungẽnu și 30 lei de la Epitropulũ Cãsciorelorũ din nou rãnduitũ. Totalũ 3500 lei.

Cod. XXIII, fila 46 verso,

Episcopulũ de Rõmnicũ, la aceeași datã datora :

2640 talerĩ de la 1320 preoți po talerĩ 2, sfertũ Sf. Gheorghe.

500 » pentru ridicarea sfinției sale în scaunulũ Episcopiei.

300 » pentru hramulũ Episcopiei.

20 » pentru Egumenulũ mõnastirei Bucovẽtului.

3460

Cod. XXIII, fila 47.

Iar Episcopulũ de Buzẽu este solicitatu a trãmite, la 2 Maiũ 1794, la Cutia milosteniei, dupẽ orĩnduiala hrisovului :

960 talerĩ de la 480 preoți, po talerĩ 2, sfertu Sf. Gheorghe.

45 » rãmãșite preoților din sfertũ Sf. Dumitru, afarã de talerĩ 350 ce aũ mai datũ.

200 » pentru hramulu Episcopiei, dupẽ hrisovũ.

1205

Cod. XXIII, fila 47.

1793, Noembre 23. Pitacũ cãtre D-lui vel post. pentru rãmãșitele avãturilorũ cutiei de la caftanele boerilorũ, ca din tal. 4285 sã facã tacsilũ douẽ pãrți de la fieș-care, iar a treia parte sunt scãduți, și sã-ĩ aducã înaintea gospod. dupã fõia ce vorũ da Epitropiei.

1793, Noembre 23. Pitacũ la Dumnẽlui vel vist. pentru avãeturile cutiei de la ispravnicĩ, ca sã facã tacsilũ din simbriile lorũ, sã-ĩ aducã înaintea gospod., dupã fõia ce vorũ da Epitropiei.

1793, Noembre 23. Pitacũ la D-lorũ velițiĩ logofeți pentru avãeturile judecãtorilorũ ce sunt datorĩ la cutie, pe jumẽtate sã-ĩ facã tacsilũ, iar jumẽtate sunt scãduți, atãt din Bucuresci, cãt și de pe afarã.

1793, Noembre 23. Pitacũ la D-lui vel post. pentru tal. 144, rãmãșitã din cãrțile negustorilorũ de ținea zaherẽ, aĩ cutiei, sã-ĩ facã teslimũ și sã-ĩ aducã înaintea gospod.

1793, Noembre 23. Pitacũ cãtre Dumnẽlui cãmãrașulũ Nicolache pentru tal. 3127, rãmãșitã de banii preoțilorũ, sfertulũ de sfintulũ Dimitrie trecutũ, carĩ sunt datorĩ prea sfinția lorũ Arhieriei Eparhiilorũ la cutie, farã de zãbava cea mai puținã sã-ĩ facã teslimũ, sã-ĩ aducã înaintea gospod.

Cod. XXIII, fila 181.

Se mai percepea și *răsură* de la dajdia bresleloră.¹

Asemenea se percepea o taxă pe an de la neguțitorii cari âmbლაუ prin țără pentru cumpărarea de zaherele²

Orî cât, precum din actele de mai sus se vede, se stăruia pentru

1. *Io Alexandru Costand. Moruzi Voivodă i gospod. Zemb. Vlahăcoie.*

Poruncimă Domnia mea, D-ta vel Vist. să dai de la Visteria Domniei mele acești bani ai Cutiei, după orînduiala hrisóvelorî. — 1794, Mai 5.

Vel Logof.

Prea Înălțate Dómne,

Trebuințele cheltuelilor ce are Epitropia pe toate zilele, nu ne slăbescă a căuta și veniturile fără pregetare; între care alte iraturî are Cutia milosteniei și de la Visterie *răsura bresleloră*, după cuprinderea hrisóvelorî Donnescă; ci fiind-că pervii sémă a breslelorî au eșitî, ne rugămă Măriei tale să fie luminată poruncă de a ni se da de la Visterie, ca să putemî și noi sêvârși mai cu înlesnire trebile Epitropiei și ca să nu supere nicî *auđulă Înălțimeî tale*, de către ceî ce vinî cu poruncî să li se dă, și nu avemî de unde; și cum va fi luminată Măriei tale poruncă. — 1794, Mai 3.

Isac Ralet.

Cod. XXVII, pag. 28 scara VI-a

2. *Anaforaua pentru banii Epitropiei, ce sunt a se lua de la cărțile ce se dau neguțitorilor, de la Visterie.*

Io Alexandru Costandînă Moruzi Vvd.

Cinstiți și credincioși boernlă Domniei mele, vel Vistierî, după anaforaua prea sfinției sale Metropolitului și a D-lorî cinstiți și credincioși boerilorî Domniei mele: Dumitrache Ghica biv. vel Banî și Scarlatî Grecu biv. vel Vorniciî, nazîrii cutiei, să urmezî D-ta cum se cuprindă mai jos, spre a merge acestî venitî la Cutie cu socotélă în scris. — 1793, Febr. 24.

Prociți vel Logof.

Prea Înălțate Dómne,

Înștiințămă Măriei tale, că Epitropia, între alte iraturî ce sunt legate la Cutia milosteniei este și acesta, căți neguțitorî pămêntenî iaă de la Visterie cărțile Înălțimeî tale, cu volnicie, ca să strîngă prin județe zaherele, de fieșcare neguțitorășu po tal. unul pe an; ci fiind-că acum este vremea a se da Domnescile cărți celorî ce vorî avea trebuință, să fie luminată porunca Măriei tale către Dumnlău vel Vistierî, ca să dă poruncă Medelnicerulă Mănilă ce este asupra capanului, să strîngă acești bani de la toți pămêntenî ce vorî lua cărți de la Visterie și cu socotélă în scris anume, să ni-i dă la Epitropie; de acăsta înștiințămă Înălțimeî tale.

Fîlaretă ală Ungro-Vlahiei. Dumitrache Bană. Scarlată Vorniciă.

Cod. XXIV, fila 5.

regulata percepere a veniturilor Epitropiei, aceste venituri intrau cu greu, căci nu era nici o sancțiune pentru obligarea, de exemplu, a boerilor la plata taxei caftanelor. Acesta ne explică și următoarele 2 acte :

Până ce se vor putea arenda veniturile cutiei milelor, Domnitorul ordonă Epitropiei : «să iconomisiți Dumnévóstră de a da orânduile lefi», fiind-că unele din jupănese veduve și alți scăpătați, cari primescú léfă de la Cutie, supără Domnia cu jálbă pentru lipsa ce au.

În 5 Ianuară 1795, Domnitorul repetă acestă ordină și adaogă, că Epitropia să facă mezatú «luturilor slujbelor Cutiei, după obiceiă, în auzulă luturilor, și să arătați Domnicii mele cu anafora prețulă ce au eșitú de fleș-care slujbă».

Cod. XXIX, fila 7.

Adevărul e, că chiar de ar fi fostă încasale regulatú veniturile Cutiei, tot nu ar fi ajunsă să acopere nevoile. La începutul anului 1795, veniturile cutiei și în genere ale Epitropiei obștirei erau cu desăvârșire insuficiente; de aceea A. Moruzi convócă nu numai Divanulă, dar și pre boerii *biv* divaniți și le cere să creeze noe venituri prin următorul Pitacú din 5 Maiú :

Către Mitropolitú și boerii: biv vel Banú Dumitrache Ghica, vel Banú N. Brăncoveanu, biv vel Banú Dumitrașcu Racoviță, vel Vist. Enache Văcărescu, biv vel Vist. Enache Moruzi, biv vel Vornicú Manolache Brăncoveanu, vel Vornicú de țera de sus Manolache Crețulescu, vel Vornicú de țera de jos Răducanu Goleșcu, vel Logofetú de țera de sus Sc. Ghica, vel Vornicú Const. Filipescu, vel Vornicú Ioniță Damaris și vel Logofetú de țera de jos Ștefanú Văcărescu : «facemú Domnia mea în scire, că Epitropia obștiei au ajunsú într'adevărú la o mare trebuință de ajutorú, pentru că osebit de cheltuelile ce are la părți neputincioșe cu adevăratú și la locuri vrednice și trebuinți folositóre de obște, vedemú aici că și din tembelie și din rău năravú mulți se lasă pre sine la periciune și la un halú de milostenie, care numai în ajutorulă Cutiei nádăjduescú hrana și chivernisóla lor ; de aceea și ne mai avendú putere Epitropia de a'i iconomisi și a fi răspundetóre mai mult cu veniturile ce are, făcu către Domnia mea acésti anafora, care ca un lucru obștescú o alăturămú spre chibzuirea și a P. S. tale și a D-vóstre și orânduimú D-vóstre și di de adunare, Marți, la ceadărurile ce sunt întinse în curtea de sus, unde poruncimú Domnia mea, ca să vă și adunați negresit, și punendu înainte anaforaua Epitropiei, să chibzuiti tóte aceste madele, câte una-una deosebit: de sunt cu cale? de nu aduce în vre-nn felú de chipú vătămare vre-una din aceste? Socotindú

și mijlocul urmărilor cu care trebuie de a se pune în fapt de a se urma, și pentru fie-care să faceți Domniei mele anafora deosebit, care ca un lucru obștesc de suflet folositor și mult trebuincios, acum după cum vă veți plioforisi și D-văstre din anaforana Epitropiei, așteptăm de la Dumnévoastră osărdie la acesta și săvîrșirea acestei trebuințe fără zăbavă, cu bună chibzuire, la fiteș-care madea în parte. Drept acea fiind-că acesta este o faptă de binele însuși a Patriei D-văstre, să socotiți cele cu cale și de folos, unde să fie și D-lui biv vel Vist. Isac Raletii față și să le arătați; la care orănduim și zapciū pe vâtaful de aprofi.

Cod. XXIX, fila 49 verso.

Nu este greu de a ne esplica sleirea veniturilor, destul de importante de altmintrelea, ale Cutiei, decă vedemū disproporțiunea în care Domnitorulă acordă milele și ajutorele, cari se măreaū, seū se micșoraū după trépta la care aparține miluitul și după favorul de care se bucura acesta pe lângă cutare boerū din Divanu, seū pe lângă Domnitorū. Așa bună-óră Preotesei Maria, care are a-și mărita o fată, Domnitorulă îi acordă 30 de taleri, pe când logo'etului Mateiū pentru acelașū scopū îi dă 100 ¹.

1. *Prea Înălțate Doamne.*

Mă rogū Măriei tale, fiind-că amū o copilă de vrastă, și amū făcutū și învoiala cu unū june de a o căsători, fiind-că din celea trebuincioase ale căsătoriei îmi lipsește, și altū mijlocū de ajutorū nu amū, după milostivul D-dei năznescū la îndurătore milă a Măriei tale, și mă rogū să fie revărsată și asupra scăpătăciunei mele, și să fiū și eu împărtășită din noianulū milei Măriei tale, precum multe obraze scăpătate, de la Cutia cea rânduită de către Înălțimea ta de milostenie, să mă vedū rădăcată dintr'acēta mie mare greutate și stenahorie a lipsei, și mare pomană va fi Măriei tale; de acēta mă rogū, și cum duhulū sfântū va lumina pre Măria ta.

Róba Măriei tale, *Maria Preotésa*, soția reposatului Popa Gheorghiescu ce mă aflu în Mahalana Sf. Ilie de aici din București.

D-văstră boerilorū Nazirī ai Epitropitropiei de Obște, să teorisiți jalba acēsta. 1793 Noem. 11.

Prea Înălțate Doamne.

Ascultându luminată porunca Măriei tale de la acēstă jalbă, amū făcutū cercetare și ne amū adevăritū, că așa este precum se jălnesce, și după starea jăluitorei se cuvine a se ajutora cu tal. trei-deci, de acēta însciințamū Măriei tale. 1793 Noem. 28.

Dosileiū alū Ungro-Vlahiei, Scarlatū Vornicu.

Cod. XXV Fila 144.

Iată câte-va pitace prin care se acordă milă lunare la diferite fețe :

Pitacū către boerī nazirī ai Epitropiei, să dea câte 20 lei pe lună de la cutie Șătrăresei Zoița Pitiștinca, fiind-că se află la proustă stare, vrednică de milă.
1794 Febr. 14.

Cod. XXIII, Fila 207.

Tot asemenea s'a datū pensiune de 20 talerī pe lună Bălașei, sora lui Anastasie, proin-iuzbașa de Divanū, după jalba acēsta:

Prea Înălțate Dōmne,

Jăluiescū cu lacrimi Măriei tale, că mă aflu însărcinată cu 6 fete și două copii, de care unele sunt în vîrstă de căsătorie, și nu numai vre-o gătire de căsătoria lorū nu potū avea, și nici hrana din tōte dīlele nu amū, pentru care socotōscă Inalta înțelepciunea Măriei tale, de este putere la mine ticălōsa a hrāni într'acēstă vreme 8 copii, și de a mārīta din vīrtutea mea vre-una; ci mă rogū pentru numele lui D-șei, după cum tōte altele de potrivea mea să împărtășescū din mila Cutiei, să te milostivescī Mārīa ta, a mi se orēndui și

Io Alexandru Constantinū Moruzi Voevodū

Poruncimū Domnia mea d-vōstră Nazirilorū Epitropiei, din cheltuiala milosteniei să dați tal. 30. 1793 Decem. 3.

Anaforaua ce s'a făcutū în dosulu jālbi lui Mateiū Logof. ca să i se deē tal. una sută.

Io Alexandru Constantinū Moruzi Voevodū

Ciustitū și credinciosulū boerulū Domniei mele biv. vel cămărășū Nico'achi, să aibī a da tal. una sută. 1793 Noem. 23.

Vel. Logof.

Prea Înălțate Dōmne

Ascultāndū luminata porunca Măriei tale de la acēstă jalbă, amū făcutū cercetare și ne-amū indetulatū, că jăluitorulū este *Boerinașu la Nēmuri*, și că adevērū este starea lui așa precum se jăluesce: omū scāpātātū, cu casă grea și însărcinātū cu cincī fete, din care una fiindū că ș'aū venitū în vārstă aū și logodit'o și din pricina că nu are cu ce-ī implini celea trebuincioșe ale zestrīi, se zăticeșce căsătoria ei, și jăluitarulū altă putere și nădejde ne avēndū de cāt a nāvāli la bogata mila Măriei tale, rēmāne cum D-șeū va lumina pe Înălțimea ta asupra sārăciei lui; de acēsta însciintāmū, și cum va fi mila mārīei tale. 1793 Noem. 19.

. Dositeiū Al. Ungro-Vlahiei. Scarlatu Grecenu Vornicu.

Cod. XXV Fila 125. Veđi și pag. 153 din urmă.

mie o lăfă după starea și trebuința hranei, că și bărbatul meu a slujit curții Domnesci fără de nici un cusur, și mare pomană va fi Măriei tale. 1793, Iulie 16.

*Rôba Măriei tale, Bălașa sora lui Anastasie proin-iuzbașa alu
Divanului Domnescu.*

Cod. XXIV, fila 331.

Alte dăți Al. Moruzi sporia pensiunea ori mila, odată acordată, precum e casul de față:

Prea Înălțate Dômne,

Cu prea plecata noastră anafora arătăm Înălțimei tale, că la abătătura apeî Dâmbovița, ce merge prin orașul Bucureștilor, după câte-va înecături ce mai înainte s'au întâmplat, puind în rînduială de a fi în totă vremea unî boerinaș epistat și purtător de grijă, cu ómenî orînduiți a păzi în totă vremea napristan, să curețe șanțurile, să slobódă apa după măsură, ca nici înecătura orașului să nu se mai facă, dar nici lipsa apeî să nu mai fie la mori. Acel epistat de căți-va ani este Pantazi Pastia biv vel căpt. za lefecii, care în totă vremea de când s'au orînduit și până acum s'au aflat cu totă buna chibzuire și silință a păzi întru toate pe deplin, curgerea acestei ape, în cât nici înnecare vre-o dată nu s'au întâmplat, dar nici scădere cu lipsă din apa morilor n'au fost, ci în totă vremea au păzit-o și o păzesce cu mare purtare de grijă; carele măcar că după arătarea ce s'au făcut Înălțimei tale pentru dînsul s'au revărsat din bogatele mili ale Înălțimei tale și asupra lui, și l'ai miluit printre Măriei tale luminat privilehiu, atât a-și avea nisco omenași de poslușanie, cât și a se numi, ca unul din slujbași, fără de a nu sluji, și să i se dea aceea orînduită milă din suma simbriei slujbașilor din Dâmbovița; încă și de la Cutia de milostenie i-s'au orînduit pe lună câte tal. 10; dar omî scăpătat fiind, cu casă grea, cu cheltnială grea, cu muncă și ostendă, întru a se afla acolo tot-d'a-una și di și nópte, fără a nu-și putea căuta de vre-o altă muncă seú agonisire, ne rugăm Înălțimei tale, ca cu cât va lumina milostivul D-șeu pe Înălțimea ta, că cu cât s'arú socoti pe lună, peste orînduitele lui mili, celea de mai înainte de Măria ta lui hotărîte, și fiind că are și fecior de este omî harnic de a-lú ajuta la vreme de trebuință înmulțirii apeî, iarăși facem rugă Înălțimei tale, ca să i-se dea luminat porunca Înălțimei tale către D-lorú boerii ispravnicî din Dâmbovița, și în partea aceea unde este abătătura Dâmboviței, ca să orînduiască fiu-seú zapciú, ca cu aceea orînduită milă a Înălțimei tale de unú zapciú, să se ajute și elú, ca să pótă în totă vremea să se afle întru ajutorul tătâne-seú la slujba polioi orașului Înălțimei tale, și cum D-șeu va lumina pe Înălțimea ta. 1793, Iulie 18.

*Filaretu alu Ungro-Vlahiei, Dimitrache Banu, Nicolae Vel Vistierú,
Vel Vornicu, Vel Vornicú, Vel Logf., Vel Logf.*

Cod. XXIV, fila 318.

Asupra acestei anaforale Domnitorulă dete rezoluția acésta:

«Poruncimă Domnia mea Dumnévóstră boeriloră Nazîrî aî Epitropiei de obște, încă tal. 10 să aveți a da po lună de la Cutie numitului Pastia căpt. și cu acésta se va scădea Epitropia la socotélă. 1793, Iulie 20.»

Vel Logf.

De ordinar nazirîi Epitropiei erau chemați să facă cercetare prealabilă asupra meritelor, ori demeritelor celui ce cerea să aibă *leafă* de la Cutia mileloră. Eacă unu raportă ală epitropiei, de asemenea natură:

Prea Înălțate Doamne,

Din luminată porunca Măriei tale amă cercetată de starea greutății casei aceștii jăluitoare, cum și de lipsa întru care se află, și cu adevărat este vrednică de milă, pentru care de va bine-voi milostivirea Măriei tale, să se orânduiască câte tal. 20 pe lună de la cutie, ca să-și pótă chivernisi viața și ticăloșii copii, care pomană veî avea Măria ta. — 1793, Iulie 28.

Filaretă ală Ungro-Vlahiei, Dumitrache Ban, S'arlutu Vornic.

Resoluțiunea lui Vodă:

Io Alexandru Costandină Moruzi Vd.

Poruncimă D-vóstră naziriloră Epitropiei să aveți a da pe lună de la cutia milosteniei câte talerî 20 și se va ținea în sémă la socotélă. — 1793, Iulie 30.

Vel Logf.

Cod. XXIII.

O pensiune de 10 talerî pe lună se acorda de A. Mornzi, Sultanei, «copila de sufletu a Măriei sale Răposatului Ștefan Voda (?)»

Anaforaua Sultanei, copila de suflet a Mariei sale răposatului Ștefanu Voda, să i se dea de la cutie câte talerî dece pe lună.

Io Alexandru Costandinu Moruzi Vd.

Poruncimă Domnia mea Dumnévóstră naziriloră Epitropiei, să aveți a da câte tal. dece pe lună. — 1793, Decembre 21.

Vel Lgf.

Prea Înălțate Dómnice,

Ascultându luminată porunca Măriei tale de la acéstă jalbă, amă făcută cercetare, și Epitropia n'au făcută nici o anafora pentru acéstă cerere a ei, fără

decât i-s'au dată răspuns, că s'a scris și numele ei în fôia de prostichi ce s'au dată la Măria ta cu plicul socotelilor Epitropiei, câte tal. 5 pe lună, și fiind-că acea fôie de prostichi ce s'au arătat Măriei tale, după jălbile ce au dată unii alții, ni s'au poruncit să li se dăe triminia, nici s'au pecetluit, ne întâmplându-se nici banî la cutie, și rămâne cum Domnul Dumneșeu va lumina pe Măria ta. — 1793, Decembre 11.

Scarlatu Vornicu.

A înregistra aci toate acordările de milă și pensiuni, nu pôte a se cere de la noi, ori cât și aceste acte sunt oglinda societăței, a căreia istorie o schițăm aci. Aceste acte sunt multe și varii, preperate în marele codice Domnesci ce am trebuit să studiam și să decopiăm în curgere de mulțianî (Cod. de la 23 la 31 inclus.) ale domniei lui Al. Moruzi.

Atât erau de multe cererile de milă, că, vâdurăm, însuși Domnitorul se sperie de «tembelia și de năravul reu» al societăței, de a nu voi prin muncă să-și câștige pâinea de toate ȳilele, ci a se sili să capete o lăfă de la Cutia milosteniei.

Acastă cutie nu mai avea de unde subveni la toate cererile, așa-că Al. Moruzi fu silit a face în vr'o două rënduri revidiunea *lefilor* (*vedi în Tomul VI*) și, une ori, a da milî lunare din cămara Domnescă. Așa, de exemplu, cunoscem pitacul din 23 Aprilie 1794, prin care acorda 5 tal. pe lună unei femeî din mahalaua Mihaiu Vodă¹. Cu executarea acestui pitacu e însărcinat vel cămărașul.

Terminăm acest capitol cu următorul act din 20 Oct. 1793, act probator sleirei bugetului cutiei încă de la această dată :

Prea Înălțate Dômne,

Ascultând luminata poruncă a Măriei tale de la această jalbă, am făcut cercetare, și adevăr este precum se jălușce, cu fete de vârstă și putere nu este, bărbatu-său iarăși om scăpătat și bētrân, și-și ține viața cu puțina lăfă ce are de la Epitropie, pe lună câte tal. 10 și după altă jalbă ce au mai dată Măriei tale, arētând halul lui, i s'au mai făcut prostichi încă tal. 10 pe lună, care fôie de prostichi nefind banî la Cutie, nu s'au pecetluit de Măria ta; Epitropia nu are cu ce împlini lefile triminiei de lunie, cu cât mai vârtos la acest fel de jălbî, care pe toate ȳilele neconțin vinu la Epitropie; ci rămâne la mare mila Măriei tale. — 1793 Oct. 20.

Dositcos al Ungro-Vlah, — Scarlat Grecen Vornicu.

Cod. XXIV, fila 456.

1. Cod. XXIII, fila 235.

Domnitorulŭ dă rezoluțiunea următore :

Anaforaua ce s'a făcutŭ în dosulŭ jălbei Mariórei soția Răducanulŭ Postelnicŭ.

Io Alexandru Costandinŭ Moruzi Ved.

Poruncimŭ Domnia mea peste tal. 10, ce aŭ avutu lófă de la cutia de milostenio, să i-se maiŭ dœe pe tótă luna câte alți tal. 10, cu care să fie lœfa pe lună peste totŭ câte tal. 20, și Dumnévóstră nazirilorŭ Epitropieiŭ să-ŭ dați acéstă orânduită lœfă. — 1793, Noembre 10.

XVI

Edilitate. — Bucurescii în hotarele lui. — Pavele. — Ape. — Mesuri de ordine higienică și de siguranță publică. — Îndestularea publică. — Fόμεte.

La pagina 83 din urmă amŭ afirmatŭ, contra aserțiunei lui Fotino și din *Vechile Instituțiuni* a D-lui Brezoianu, că Al. Moruzi n'a desființatŭ *Epitropia Obștinei* în primii ani, ai Domniei lui. Trebue să fimŭ mai categorici și să dicemŭ, că acéstă instituțiune a fost în tótă vigórea în întréga Domnie a lui Al. Moruzi. Vêdut-a lectorulŭ destule documente, în anteriórele capitole, emanândŭ de la *Epitropia obștinei* și de la *Cutia milosteniei*.

Dar eată-ne ajunsŭ la unŭ capitolŭ, care atingêndŭ o bună parte din atributele *Epitropiei obștinei*, ne dă ocasiunea să cunoșcemŭ mai de aprópe, nu numai continuarea existenței ei, dar și marea ei importanță în organismul Statului muntênŭ și în specialŭ alŭ Capitalei acestui Statŭ.

Atribuțiunile date acesteŭ instituțiuni, încă de la a ei organizare, continuă a fi aceleași sub Al. Moruzi. *Boierii naziri* ai Epitropiei, ajutați de alŭ 2-lea Epitropŭ, de unu *Vornicŭ alŭ Politiei*, și unu *Polcovnicŭ alŭ podurilor*, se ocupă mereŭ :

a) de orașulŭ Bucuresci, de estinderea lui, de pavelele stradelorŭ, de poduri pe Dâmboviță, de însăși acéstă apă;

b) de îndestularea orașului cu apă, cu ajutorulŭ unui Suiulgiŭ și a ómenilorŭ lui;

c) de îndestularea orașului cu de ale mîncărei și de narturile cu cari acestea au să fie vëndute;

d) de mësuri de luatŭ pentru curățenia orașului;

- e) de precauțiuni de observat pentru evitarea incendiilor ;
- f) de școle în genere ;
- g) de spitale, doctori și farmacii, și
- h) de împărțirea de lefi, pensii și ajutoare din Cutia milelor.

În 1793, aflăm că primul Nazir al Epistatului al podurilor pre Scarlatul Grecenu, deși Mitropolitul este nelipsit președintele Epitropiei.

Hotarul Bucureștilor. Estinderea orașului a fost rău vădită încă de mai mulți ani, din cauză că se îngreua speșele de pavare și de pază. Ca și Al. Ipsilante și ca și Mihael Șuțulu, Al. Moruzi pune hotarul Bucureștilor, peste care nu va fi permis să se construi case. A hotărî ca să nu se poată intra și eși din București decât pe *podurile mari*, cari erau în număr de patru, era de sigur să ușureze administrațiunea din mahalalele a Spătarului, și a lui Aga din centrul orașului.

În acest înțeles Al. Moruzi dă, în 5 Septembrie 1793, cu contra-semnarea marelui Logofet, unu pitac adresat nu numai Nazirului prim al Epitropiei, dar și Spătarului Văcărescu și Vornicilor de țera de sus și de jos. La aceștia se adresează fiindcă afacerea hotarelor era de atribuțiunea lor în genere.¹

1. Iacă actul în întregime lui :

Pitac la Spăt. Văcărescu și la veliții Vornici de țera de sus și de țera de jos și la fostulu Vornic Scarlatul Grecenu.

Vă facem Domnia mea în scire, că trebuință fiindu de ași avea politia Bucureștilor hotarul său jur împrejur cunoscut, însemnat și păzit, de a nu se întinde și a se lăși nimene cu facere de case afară din hotar ; căci nici podurile cari se fac cu atâta trudă și cheltuială nu poto a mai ajunge cu lungimea, și s'au făcut și se vor mai face pe la marginile lor bataturi, unde pățimesc și oameni și vitele, cari nevoiesc la intrarea în București, strimtorându lărgimea drumului din căpătăile podurilor, până a ieși la locu limpede de câmp, cu casele ce fac de o parte și de alta ; nici se poto cunoște care este de București și care este de țară ; în vreme ce cu neoprirea sălășluirei pe marginea orașului, sparg țărani și satele de pe afară și vin de se alătură lângă oraș, cum și cei din năuntru orașului, ies într'adins de se sălășluiesc pe margini pentru a fi apărăți de datoriile lor, ce ar fi ca să le răspundă Bucuresenii în oraș și țărani la satele lor ; și lângă acesta nici paza cea cuviincioasă nu se poto face Bucureștilor de furii de dobitoce, de oameni răi și de fugari ; pentru care cercetându Domnia mea de este vre-unu nizam dat pentru acesta, aflăm din condicile Divanului, că încă din vremea Domniei sale Alexandru Vodă Ipsilant au fost orânduți 6 din D-lor veliți boeri, pe 6 plăși ale Bucureștilor, dimpreună și cu boerii Epitropi și cu zapciul domnesc din Divan, de au încunjurat orașul și s'au pus hotar cruci mari de lemn de jur împrejur, cu hotare date prin poruncă

Că ordinul dat la 5 Septembrie nu se execută grabnicu, probéză unū nou pitacū, din 24 Martie anulū următorū¹, 1794.

de obște în anul tuturorū, de a nu se mai sălășlui și a se întinde nimeni cu facere de case afară din hotare și din rîndul crucilorū, ce s'au mai înouit pe urmă și cu alte cruci, făcendu-se cunoscutū tuturorū mahalagiilorū acelū hotarū, care hotariū urmôză a se afla și în scrisū la Epitropie, după cumi au fost porunca Domnôscă. Așisderea și în vremea Domniei sale fratelui Mihaiū Vodă Suțulū în cea-laltă Domnie, asemenea vedumū din condicile Divanului, că s'au datū nizamū, iarăși cu boeri rînduiți din Divanū de au încungiuratū Bucurescii, din preună cu catagrafia caselorū după margine, ce s'au aflatū la vremea punerei hotarului, dându-se iarăși porunci strașnice, ca nimeni să nu se cuteze a se mai sălășlui cu case pe hotarū, s'au afară din hotariū, cum și Spătăria și Agia vedemū că au fost îndatorate de a griji pentru acôsta; și prooțilorū, vătășilorū și mahalagiilorū din tôte mahalalele încă li s'au poruncitū. Așisderea și Domnia nôstră, după ce amū venitū, amū datū porunci prin D-lui vel Spătariū, ca să se închiđă cu gardū pe mărini tôte locurile și drumurile ce în tôte părțile era deschise, de a fi intrarea și ieșirea numai pe podurile mari, și de a nu se mai pune unii și alții a'și face case afară. Decī prinindū domnesculū nostru Pitacū, atât D-ta vel Spătariū, ca trebă a mahalagiilorū măriniū, i D-névôstră velițilorū Vornici, ca trebă de hotariū, ce este datorie a dregătoriei D-vôstră, cât și Dumnôta biv. vel Vornice Scarlate Grecene, ca nazirū alū Epitropiei și Epistatū alū podurilorū, strîngendu-vē dimpreună și pliroforisiudu-vē de acea catagrafie s'au hotarnică, ce s'au făcutū, să mergeți de jur împrejurulū Bucurescilorū, ca să vedeți și la fața locului crucile, s'au semnele crncilorū, ce au fost hotariū, și pentru câte case voți găsi că s'an făcutū în urnă peste hotariū, afară din linia crucilorū, să faceți catagrafie: câte sunt? de ce stare? ale cui anume, și ce ômeni sunt? breslași? Bucuresceni? țorani? streini? s'au pămôn-toni? Do când au făcutū fieș-care? și ca cât sunt depărtați din linia hotarului afară? și acea catagrafie să o arētați Domniei mele. De altă parte D-nôta vel Spătariū nu numai acum să faci porunca Domniei mele sciută și cunoscută, că nu este slobodenie de a se mai sălășlui cinevași cu case și namești pe margine afară din hotariū, ci încă să și grijesci de a se păzi nizamulū acesta făr' de amelie, dându poruncă și strejarilorū mărinei ca să grijescă de acôsta; pentru că cei ce va face de acum înainte, să scie că se va surpa la pămēntu, și va pîrde chelțtuiala și ostenēla lui. Așisderea și pentru gardurile, carī amū poruncitū să cercetați, și însăși D-vôstră să le vedeți la tôte locurile conviinciose, ce s'au făcutū? de stan nestricate și nedeschise? s'au nu? Și să puī să le întărôscă și să le facă unde este trebuință. — 1793, Septembrie 5.

Cod. XXIII, fila 135 verso.

Vel Logofetu

1. Pitacū la Vel. Spăt. din 24 Martie 1794.

«Fiind-că încă de la 1793 Martie 3, este porunca Domniei mele, dată la Spătărie, după orînduiala și nizamulū, ce au fostū și mai înainte, ca câte locuri deschise sunt prin mahalale, pe marginile Bucurescilorū, afară din drumurile cele mari, tôte să se închiđă, care acestū nizamū vrēndū Domnia mea ca să se păzescă pururea și ca să fie la toți unū drumū, să trecă prin straje; iată

Nici în anul 1794 ordinea de a se îngrădi Bucurescii de juru împrejur și de a nu lăsa decât 4 poduri, seǗ strade, pentru intrare și eșire, nu se aduse la îndeplinire. Al. Moruzi amintesc atunci Boerilor Divanului, în 28 Mai 1795, necesitatea hotarelor Bucurescilor și a neîngăduirei facerei de case, peste zona orașului. Domnitorul sprijină teza sa, dîcîndu că *«și în Moldova este oprită, și fără de scire și poruncă Domnăscă nu este slobodă nimene a face binala la politia Iașilor»*, adecă la marginile orașului.¹

Ca un mijloc bun de control la zidirile, ce se vor ridica în Bucuresci, Al. Moruzi reorganisează (cum vedurăm) *breslele* unite ale zidarilor, cărămidarilor, lemnarilor și nisiparilor, și între «ponturile» breslei, le pune obligațiunea de a vesti de a pururea la

poruncim și D-téle să aibă a orândui zapci de a D-téle ca să cerceteze, și unde vor fi deschise și stricate gardurile, să pu pe mahalagi, cu voie fără de voie, să le închiadă la margine acele locuri, ce iesu la câmp, cu garduri și cu mărăcini, să remănă numai un drum, al podului, de eșit afară la câmp, adică pe unde sunt strajă. Asemene să se pue mahalagi («cu voie, fără de voie») să drögă drumurile și bataturile la capetulu podurilor, cât și pe ulițele mahalalelor să le astupe cu moluză, pe la care să a da și D-ta mână de ajutor cu ômenî din brôsla D-téle i cu care. . . . — 1794, Martie 24.

Cod. XXIII, fila 224.

Vel Logof.

1. PitacǗ la boerî Divanului din 28 Mai 1795.

«Vă facem Domnia mea în scire, că din vreme în vreme vedem că orașul Bucuresci s'au tot întins și încă se întinde și se lătesce pe margini juru împrejur, de au cuprins atăta câmp, ce era slobodă, în cât au ajuns lucru a nu avea Politia acăsta vre-un nizam, nici la vreme de bôlă, nici la paza de hoți și ômenî reî, neputîndu nici zapci breslelor, câți sunt, a ajunge, pentru că trebuie o mare sumă de ômenî să încunjure juru împrejur atăta ocol de loc, care de a merge de la o margine și până la alta pentru vre-o trebuință de nizam, seǗ de vre-o sciință, trebuie să facă atăta zăbavă, și acăsta curge din pricină că fieșce-carele, fără de nici o scire și fără de nici o slobodenie de la stăpînire, se pun unde vor și pre cât vor cuprind câmpul pe de margine, cu chip de grădină, seǗ de areturî și apoi își facă câte o câsciôră de ședere, care acăsta și în *Moldova este oprită și fără de scire și poruncă domnăscă nu este slobodă nimene a face binala la Politia Iașului.*» Domnitorul ordonă să se adune Divanul și să chibzuască un nizam ad-hoc, «ca fără de scire și porunca domnăscă să nu fie slobodă nimene a face binala și a închide loc pentru casă de ședere sôu cârciumă, seǗ prăvălie, ce prin cercetare la fața locului, unde se va cădea să ia voie în scris, prin anafora pecetluită de Domnia mea. Care acăsta de veți socoti de trebuință a se face și în lăuntrul târgului, iar mai vîrtos la mahalale și pe mărîginî, de juru împrejurul orașului, este negreșit trebuinciosă».

Cod. XXIX fila 63 și verso.

Epitropie, când sunt însărcinați de cine-va să le construască o casă, ori să facă o restaurațiune mare. Starostele breslelor unite voru denunța ori-ce ridicare de case peste hotarele Bucurescilor.

Și fiind-că — pare — nici această dispozițiune nu fu de totă eficacitate, Domnitorul dete, în 1796, unŭ nouŭ pitacŭ către Spătarulu și către Epistatulŭ Agiei, scriindu-le, ca să îndatoreze pe vătășei mahalalelorŭ, ca să vestescă directŭ la Spătărie și la Agie, când arŭ afla că se ridică o bina nouă prin mahala, sŭu prin târgŭ, iar nu mai ântŭi la staroste, după dispozițiunea hrisovuluŭ datŭ aceluia (pentru corporațiunea celorŭ 4 bresle întrunite). Spătarulŭ și Aga vorŭ împedeca mai lesne și mai grabnicŭ rădicarea de case și nămestii, contrarie dispozițiunilor din hrisovulŭ starostei de zidarŭ.

Din același anŭ, 1797 Martŭ 9, aflămŭ încă unŭ pitacŭ la vel. Spătarŭ și la Epistatulŭ Agiei, în următorea coprindere :

Domnitorulŭ le amintescă cuprinderea hrisovuluŭ datŭ starostei de binale, cum acesta e datorŭ să ție listă de tôte binalele în construcțiunŭ, iar mai vĕrtosŭ prin mahalale și podurŭ, «se îndatorescă starostea, cum și lemnariŭ i zidariŭ, ca să dea de scire la Spătărie, sŭu la Agie, pe celŭ ce arŭ căuta să se întindă pe pod cu facere de bina, sŭu a face bina din căpătăiulŭ poduluŭ înainte sŭu afară din hotarele puse pe marginea Bucurescilorŭ, ca uniŭ ca aceștia prin marifetulŭ D-vóstră să fie opriți; precum și pentru uniŭ, carŭ nu'și facŭ nămestiiile cu meșteri lemnariŭ i zidariŭ, ci obiĕnuescŭ de'și facŭ inșiŭ nămestiiile de gardŭ, făr'de meșteriŭ, să privegheze starostea și preoțiŭ mahalalelorŭ cu vătășelu, ca să deă de scire» pre celŭ care urmĕză împotriva nizamuluŭ. «Deci fiind-că însuși Domniei mele ni s'a întimplatŭ a vedé case și nămestii nouĕ făcĕndu-se în mahalale, voimŭ Domnia mea ca să ne pliroforisimŭ de sunt sciute starostei? De sunt în locurŭ slobode și de s'aŭ datŭ de starostea în scirea D-vóstră? Să cereți starostei să vĕ aróte câte binale s'aŭ făcutŭ de la cartea Domniei mele încóce? ale cuiŭ și unde? și de urmĕză orĭnduiala și porunca nóstră, sŭu nu? Ca să'i dați nizamulŭ celŭ cuviinciosŭ, și să arĕțați Domniei mele cu anafora.»

Cod. XXIX. fila 56.

Pavarea orașului și facere de podurŭ pe Dâmbovița. Cotisarea cu *cislă* de nume, aruncată asupra proprietarilor și prăvăliașilor din acea stradă, care se pava ori se restaura, continuă a fi lucru normalŭ, deși *Epitropia* dispune de sate, scutite, de podinari, ¹ deși lemnulŭ e tăiatu făr'de plată, nu numai din pădurile monastiresci, dar cu *cislă* și din cele ale particularilorŭ, și apoi tot gratisŭ cărate de satele scutite. Ba să mai dau la lucrare și salahori făr'de plată, din mahalalele

1. Veđi acte diverse relative la podinari, în vol. VI.

oraşului, dându-li-se numai unu «*emiclicu*», adică bani pentru hrană; se mai întrebuinţau în fine şi «*Vinovaţi*», adică cei de la puşcărie. La trebuinţă se angaja «*cu tocmelă*» meşteri lemnari pentru podire.¹

Cu toate aceste mijloce, pavări din nou, puţine se voru face sub Al. Moruzi, dar se voru restaura podurile principale, începându cu renoirea podului Mogoşoiei (actualu alu Victoriei), încă în Feb. 1793.²

1. *Trei porunci la Ispravnicii de Dâmboviţa, Vlaşca şi Ilfovii legate pentru a trimite oameni ce sunt meşteri la facerea podurilor.*

D-văstră Ispravnicilor ot. sud . . . . . sănătate! Fiind-că afară din cele mari poduri ale oraşului Domuiei mele Bucuresci, mai sunt şi alte poduri stricate, pe alocurea, în lăuntru, pe uliţele tîrgului, cari şi acestea fiindu trebuincioase de obşte, amu porucitu Domuia mea a se face, ci de vreme ce la acêsta mai autèu urmăză a se chibzui o socotolă de ce cheltuială pôte să iutre la lucrul acelor poduri, adică cu podiu, curţi cu şaături ghizduite şi cu alte trebuincioase, după orănduială, precum s'au urmatu şi alte dăţi, şi în cea după urmă trebuie să s' *facă tocmelă cu meşterii podinari ce voru fi avendu sciinţă*, şi cari pôte să aibă şi podiu gata. Decî dar meşteri ca aceia aici în Bucuresci nu se află, ci sunt priu satele după afară, precum şi aici la acelu judeţ, precum veţi fi şi sciind D-văstră, pentru care vè porucim Domunia mea, îndată ce veţi primi domuesca noastră porucă, numai decât să faceţi cercetare şi să găsiţi acestu felu de meşteri să'i trimiteţi aici fără de nici unu felu de zăbavă, cu fuscinţare către Domuia mea. — 1793, Iunie 5.

Cod. XXIII, fila 73 verso.

2. *În privinţa podirei strădei Mogoşoiei ecă anaforoa Epitropiei obştirei, şi alte acte relative:*

Prea înălţate Dômne,

Iuscinţăm Măriei tale, că cu mila lui Dumuedeş şi cu ajutorul înălţimei tale, totă cherestea cea trebuincioasă pentru facerea podului Mogoşoiei, s'au adus de pe la judeţe şi o avem gata aici; alte trebuincioase argali pentru lucrători, socotim că pâuă Dumuică le vomu găti şi de Luu a viitoare septemău vomu pute să iutrăm în lucru, ci fiind-că şi alte dăţi, când s'au făcutu podurile de isuovă, cu lude 33 podari, ce iutră pe septemână în trei cete, diu lude 99, ce are Epitropia podari, nu se pôte ajuuge a se sêvârşi lucrul podurilor, căci este greutate de cherestea mare, ci se obicîuina, cu porucă Domuescă, *de se mai da ajutoru*, salahori lude 120, iusă: de la Spătărie lude 40, de la Agie lude 40 şi diu sud Ilfov lude 40, afară diu vinovaţi ce erau la temuiţa puşcăriei, cari aceşti salahori şi vinovaţi era pentru rădicatul podiuilor vechi, făcutul şaăturilor, îndreptatul pămîntului, aşedatul urşilor şi trasul podiuilor, şi așa cu acestu mijlocu se lucra podurile diu uoă tot-doua. Ci pentru ca să putem iutra în lucru mai diu vreme, acum dară după trebuinţa ce este, podari diu lude 99, li se voru face rëndu cu septemău şi voru intra în lucru lude 49, pe junătate, pâu se va isprăvi podurile cele noue, şi în urmă iarăşi voru găsi riudul lor, iară pentru salahori se va face lumiată

Dintre tôte stradele, podulū Mogoșoei era pavatū în unū modū deosebit. Șanțulū de scurgerea apelorū se făcea aci fôrte adânc, pe

porunca Măriei tale către D-luī vel Spătarū și către D-luī Nazîrulū Agiei de a se da din mahalalele Bucurescilorū, fiind-că nicī o angarie pe Bucurescī nu este; cărorā salahorī, după orînduială să li se dăe, cu lumnatā porunca Măriei tale, și emeclicurile câte 3 parale pe ȓi; de acōsta însciintāmū Înălțînei tale.—1793, Febr. 24.

Filaretū alū Ungro-Vlahiei, Dumitrache Banu, Scarlatū Vornicu.

Cod XXIV, fila 5.

Domnitorulū dete următōrea rezoluțiune:

Io Alexandru Costantinū Moruzi Vd.

Cât pentru podarī, bună este socotēla P. Sfinției sale părintelū Mitropolitū și D-nelorū boierilorū Nazîrī Cutiei, ca la acōstā trebuință să intre în lucru pe jumătate, ad. câte patru-deci și nouē, și așa poruncimū Domnia mea să se urmeze; iar pentru salahorī, fiind-că nu voimū Domnia mea, ca locuitorī de Ilfovū să fie supērați și cu acōstā podvōdā, peste datoria lorū, cum și din brōsla Spătăriei și Agiei, fiind-că ne arētarā D-lorū zabițī cumcā nu prisosescu peste cōi trebuincioși de slujba Spătăriei și Agiei, de a da din breslele Dumnélorū și la lucrulū podurilorū acestora, aȓecā s'aū găsitū cu cale, ca din ómenīi mahalalelorū Bucurescilorū, carī aū și folosū și trebuință de podurī și este cu cuviință de a ajuta cu toțī, să facā și să dăe pe sēptēmānā D-luī vel Spătarulū 25 de salahorī și D-luī Nazîrulū Agiei iarășī 25 de salahorī, acum la începerea lucrulū, iarā mai în urmă, după trebuința lucrulū, aretāndū Domniei mele D-lorū Nazîrī, vomū da iarășī poruncā pentru cāți va mai fi trebuință; deci D-ta vel Spătarū i D-ta Nazîrulū Agiei, să grijescī fôrte, ca la strînsulū acestorū salahorī să nu se facā catahrisisū în vre-unū chipū de către zapciī, ce veți rāndui, cum și drōpta cumpānire a mahalalelorū să se pāzōscā la datulū acestorū salahorī. — 1793, Febr. 26.

Proci. vel Logof.

Cod. XXIV, fila 5.

Iată o a doua anafora:

Prea Înălțate Doamne,

Prin deosebitā anafora amū mai fost arētatī, cumcā mîne Lunī vomū să începemū la lucrulū podulū Mogoșoei, și numai cu salahorī ce s'aū făcutū orînduială și, cu podarī ce intrā în rēndū, nu se mai pōte lucra în sporū, ci să fie lumnatā porunca Măriei tale, către D-luī vel Armașū, ca din vinovațī ce sunt la teninițī, să dăe pe fie-care ȓi măcar câte lude 30, împreună cu zapciī, ce se va socoti a le fi de pazā, precum și alte dāți așa s'aū urmatū, avēndū Epitropia și lumnatā porunca Măriei tale, pentru de a li se da de la Epitropie emeclicū, atāt vinovațilorū i zapciilorū, cāt și salahorilorū de mahalale, de unu lude câte pe parale treī; de acōsta însciintāmū.

Filaretu alu Ungro-Vlahiei, Dumitrache Banū, Scarlatu Greșenu.

sub podine, la mijloc, de un stinjen. De aci mare pericol și pentru

Și asupra acestei anaforale, Domnitorul dete următoarea hotărâre:

După anafora Pré sfinției sale Părintelui Mitropolit și a D-lor boerilor Naziri ai Cutiei, poruncim Domnia mea D-tale Epistatule alu Armășioi, să urmez a da din vinovații pușcării pe și câte lude 30, împreună cu zapcii trebuincioși de paza lor, după obiceiul ce și alte ori s'au urmat; așisderea poruncim și pentru emeciculu acestor vinovați, cu zapcii lor, i salahorilor din mahala, să li se dea de la cutie pe și la un lude, câte parale trei. — 1793 Febr. 27.

Vel. Logof.

Pitacul la boerii Epitropiei, ca podul Mogoșoei, ce s'au făcut până la mitocu Mitropoliei, să lu facă în grabă și înăuntru până la Curtea Domnască.

Cinstiților și credincioșii boerilor Domniei mele, D-văstră Nazirilor Epitropiei, D-lui biv vel Vornic Scarlatu Grecenu înscință Domniei mele pentru podul Mogoșoei, cunică din locul, ce s'au început a se face nou, până la marginea către cișmea, s'au s'vârșit, și au rămas acum partea cea de jos, adică de la mitocul sf. Mitropolii în jos, până în spre Curtea Domnască veche, să se lucreze iarăși cu șanț. Pentru care poruncim Domnia mea, ca mâne să puneți a începe și la lucrul acestui numit pod din jos de a se face, care să se lucreze cu totă silința, de a se s'vârși cât mai făr'de zăbavă, fiindu foarte trebuincios, căci pôte să se întâmple venire de mosafiri și trebuie podul acesta să fie făcut și isprăvit făr'de zăbavă; ci dar totă silința și epistasia să faceți napristan la lucru și s'vârșirea acestui pod, de a nu se zăbovi. — 1793, April 10.

Cod. XXIII, fila 38 verso.

Pitacul la Nazirii Epitropiei, ca până a se face podul Mogoșoei, să lu meremetisască de o camdată și apa să o scurgă prin curți, unde va veni îndemână.

Io Alexandru Costandinu Moruzi Vvd.

Cinstiți și credincioșilor boerii Domniei mele, D-tră nazirilor Epitropiei de obște, am vădută Domnia mea anafora ce ne faceți pentru partea din jos a podului Mogoșoei, și întâmplătoarele discolii ale vremei, pentru care poruncim dar, ca de acastă ună dată să puneți D-văstră încă să se meremetisască cu bună siguranță, adică de la metocul Mitropoliei în jos până la m-reă Mihaï-Vodă în totă acastă diastimă de rînd; unde va fi găuri, să se astupe unde va fi câte vre-o podină de tot stricată și putredă, să o rădicați, puind altele nou în loc, care în urmă la facerea podului din nou vor intra în locul lor la lucru, și să lă întemeiați cum se cade și de a se sluji făr'de primejdie și făr'de discolie, până la vremea ce se va începe a se face din nou tot, cu șanț pe delesubt, de a se scurge apa; și de vreme ce din nefința șanțului, care lipsesce acum, stău tôte podinele înecate plutind pe deasupra în apă, când este ploie, din care pătinesc toți; de aceea dar ca un lucru ce este de obște folositor tuturor, *trebuința urmază de a se deschide pe alocurea*

ómenî şi pentru vite, când putreþlea vre-o podină, căci de sigur şi omû şi vită îşi rupea picióarele în asemenea şanþuri adânci.

şanþuri prin curţi mōnastirescî sēu boerescî, unde va cădea trebuinþă de a se scurge din podii apa ce se strînge; cu acōstă orînduială însă, ca în vreme ce se va face şanþulú podulú să fie datóre iarăşi Epitropia obşteii a astupa acele şanþuri şi a face dresurî la locú, făr'de a se însărcina stăpânii curţilor cu dresulú acela. Aşia dar plioforisindú şi încredinþandú D-vōstră pe stăpânii acelorú locurî, să şi puneţi lucrulú în faptă; aşiðdereá poruncimú Domnia mea pentru podulú de peste apa Dâmboviþei, ce cobóră la Mihaî Vodă: ca, când nu va fi cu putinþă a se face acum şi a se isprăvi tot din nou, cu cele trebuinþiose de desubtulú şi deasupra lui şi cu cele trebuinþiose caigele pe marginî şi veţi cunósce că póte a se meremetisi, cu mijlocú de a nu fi griþă de primejdie, să puneţi acum peşinú să'lú meremetisōscă, să'lú întemeeze cu siguranþa aceea ce este de trebuinþă, unde fiind-că este a fi pe dēnsulú mergerea şi întórcerea la Domnēscă Curte ot. Mihaîú-Vodă, i a tuturor de obşte marî şi micî, cai, carâte şi glótă de norodú, diua şi nóptea, pentru ca să nu se întimple vre-o primejdie, trebuinþă este dimpreună cu meremetulú podulú a face acum şi caigele pe amēndouē marginele, sigure; şi aşia să epistasiþi, şi să siliþi, ca până în Pasci să se facă şi să se isprăvescă meremetulú lorú. — 1793 Aprilú 12.

Cod. XXIII, fila 41.

Procit. Vel Logofētú.

Io Alexandru Costandinú Moruzi Vvd.

Fiind-că judeþele şi locuitorii de afară sunt însărcinaþi acum cu altele, unde este cu greú a se ceră şi aceşti salahorî, într'acōstă vreme, rămāne ca D-ta cinstitú şi credinciosú boerulú Domniei mele Scarlatú Grecene biv. vel Vornice, prin bună economie şi chibzuirile D-tale, să găsesci de aici din Bucurecî aceşti trebuinþioşii salahorî, dupē cum şi Domniei sele Epistatului Agieî, i amú poruncitú de acōsta, deosebitú. — 1793, Maiú 2.

Procit Vel Logf.

Prea Înălþate Dōmne,

Inscúinþamú Măriei tale, pentru facerea podulú Mogoşoiei, că acunú de Lunú a viitórei sēptămāni este să ne apucāmú de lucru, şi fiind-că pe unde amú sēvērşitú podulú, pe aici încóce se începe a se face şanþulú pe linia podulú pe dedesubt prin mijlocú, a lāncú de câte unú stānjenú şi în latú de o jumētate, ghizduitú pe alātura cu podinî de cele vechi, care se îmulþesce şi se îndoesce lucru dupē cum aú fostú de s'aú lucratú până acunú şsi mai vērtosú că, când vomú începe lucrarea şi a strica podulú, trebuesce silinþă de a'lú şi sēvārşi curēndú, spre a nu se zātici vreme îndelungatá āmbletele norodulú, spre a pātimi tótă obşteá, ci din tóte celea ergalii trebuinþiose, amú pusú de le facú altele diu nou şi altele se meremetisescú din celea de mai nainte, care s'aú stricatú, şi până Duminică se gātescú, şi rămāne pricina numai pentru lucrătorî, adicā salahorî şi ómenî cu topóre; aici în Bucurecî salahorî într'acōstă vreme nu se gātescú, ca să-i prinþi cu banî; mē rogú Măriei tale, să fie luminatá poruncă către D lorú Ispravnicii ot. sud Ilfovú, ca să doe lude 120 salahorî, i lude 50 toporaşî, i către D-lorú Ispravnicii din sud. Dâmboviþa

Nu numai de podulu Mogoşoiei s'a preocupat Al. Moruzi, ci şi de alte căi mari, ba şi de unele mai mici.¹ Podul *Tèrgulu-de-afară* era o arteră din cele 4 mari, şi nu cea mai puţin importantă. Incă în

ca să dea şi D-lor lude 50 salahorî, şi lude 30 toporaşî, căroră salahorî li se va plăti de la Epitropie, după nartul ce s'a făcut de D-lor veliî boerî, care s'a întărit şi cu luminatî porunca Măriei tale, pe di câte parale 14, şi toporaşilor, ce lucrăză cioplindă ca dulgherî, pe di po parale 25, numai să fie straşnică luminată porunca Măriei tale către boerî Ispravnicî, ca să-i bine-chezăşuiască de acolo, să nu fugă de aici din lucru, făcându-li-se şi rëndu, ca să se mai schimbe, orî la două septemânî odată, sêu pe lună odată; încă după ce voru sosi cei-laltî în locî, să fie slobođî a pleca cei de aici, ca să nu se dea zăticnire lucrului, şi pentru ca să-i trimită mai curând, atât salahorî cu sape, cât şi toporaşî cu topóre, să li se orânduiască câte un mumbaşîr, a sêvêrşi trêba şi porunca mai curând şi a veni până Duminică; eu arêtu Măriei tale orânduiala trebei, cum se pôte sêvêrşi, iar hotărîrea cea desêvêrşită rămâne a se face de Înălţimea ta.—1793, April 27.

Scarlat Vornicul.

Cod. XXIV Fila 114.

Pitacî din 11 Mai 1793 către Scarlat Grecenu biv. vel Vornicul, care a cerut salahorî şi toporaşî, ceî sunt de lipsă la lucrul podului. Domnitorul îi spune, că a ordonat lui Aga, să-i dea vre-o sută de salahorî, iar pentru toporaşî dice, că «acum nu e vreme să se mai supere satele dajnice, ci sa cōră 40 până la 50 de toporaşî de la satele de podinari, ce sunt scutite (Bălenî, Slobođia şi Netezescî).» Vodă mai acordă şi câte 4 parale pe di de omî pentru *vinovaşî* care lucrăză acum la poduri.

În aceaşi di Domnitorul scrie şi Epistatului Agiei, pentru cei 100 de salahorî ceruţi pentru lucrarea podului Mogoşoiei, avêndu a li se plăti câte 20 de parale pe di de fie-care, decî «n'a cuvêntu de a mai pricinui covaşî.»

Cod. XXIII, fila 56 verso.

1. Domnitorul întrebă, în Mart 1793, cu ce spese se fac pavelele strădelor din Bucureşti, afară de cele 4 domnescî. I se răspunde, că suma necesară se *cisluesce* pe proprietarii şi prăvăliaşî din fie-ce stradă. Domnitorul ordonă a se face asemenea *cisluire*. Iată actele:

Anaforoa pentru podurile cele micî a le meremetisi şi a le dregi prăvăliaşî.

Io Alexandru Const. Moruzi Vvd.

Cinstiţilor şi credincioşî boerilor Domniei mele, D-névóstră Nazîrilor Epitropiei, împreună cu D-lui cinstit şi credincios boerul Domniei mele biv. vel Vistier Filipescu, Epistatul Agiei, faţă aducêndu pe prăvăliaşî uliţilor Tèrgulu, să se facă socotêla de cheltuiala ce trebue la aceste poduri ale uliţilor, care cheltuială să se analogisôscă şi să o cisluiască înşişi ei între dênşî, faţă înaintea Dumnévóstră, care, primind-o în scris, să se arêtu ântêiu Domniei mele, să vedem. — 1793, Mai 7.

Procit. Vel Logof.

Aprilū 1794, Al. Moruzi ordonă Epitropiei să repare celū puțin podulū acesta, de ore-ce aci Epitropia dice că, după ce aū reînouiū pavēoa în podulū Mogoșoei și alū Calitiei, nu mai are podine și nici mijloce de a face din nou podulū Șerbanū-Vodă și alū Têrgului de afară.¹

Prea Înălțate Dōmne,

Prin luminatū Pitaculū Măriei tale mi se poruncește să cercetezū pentru podurile, ce se urmēzā prin uliile Têrgului, afară din podurile cele mari Dōmnesci; aceste poduri cānd se stricā și vrēndū a se face sēi de iznōvā sēi meremetū, de cine se cuvine a se face și a se meremetisi? cu a cui cheltuală? Insciințēzū Măriei tale, că după luminatā poruncā, făcēndū cercetare cu de amēruntulū, luaiū cōnoscințā: cānd se facū de iznōvā, cheltiala aceea o dau stăpāniū pravāliilorū, ce sunt pe marginea podurilor cu stăpānire, și la o pârte și la alta, și între dēnșii facu analogie de plata ce se cuvine, dupe tocmēla ce facū cu lucrătorii, iarā dupe vremi fiindū trebuințā de curățatnū șanțurilorū, sēi de rădicatū tina de pe poduri, acea se îndatorēzā chiriașii pravāliilorū a face; ci, dupe cercetarea ce amū făcutū, nu lipsii a însciințā Măriei tale. — 1793, Martie 7.

Costandinū Filipescu Vistierū.

Cod. XXIV, fila 125.

1. Io Alexandru Costand. Moruzi Voivodū i gospod. Zemb. Vlahscoie.

Dumnēta biv. vel Vistierū, Isacū Raletū, Nazîrulū Epitropiei, amū poruncitū de a face cheși, pentru tot podulū tērgului de afară, și să se meremetisēcā numai pe alocnrea, unde-sū gānri și stricāciunū primejdiose; așia darā poruncimū să urmezī Dumnēta, că unde este numai gaurā și lipsā numai de cāt, numai vre-o podinā, să o astupe și să o drōgā, ca să nu'și frāngā vitele piciōrele. — 1794, Aprilū 23.

Prea Înălțate Dōmne,

Prin luminatū Pitaculū Înălțimei tale, ni se poruncesce pentru podulū Têrgului-de-afară, ca să orānduimū podari a'lū drege și a'lū meremetisi, fiind-cā s'aū deschisū gāuri și gropi, și nōptea, la trecerea celorū ce vinū și mergū, mai vērtoșū la menzilū, se întēplā de se primejduescū vitele, cādēndū într'acele gropi și gāuri și'și frāngū piciōrele; după luminatā porunca Înălțimei tale, amū orāndnitū dintre (ftori) alū doilea boeri Epitropi, ca să vadā ca să numere locurile ca cātā podinā trebuiesce, și ne aduse respnsū, că trebuiescū la 3.000 podinā, fiindū cu tot prăpăditū acestū podū. Epitropia și altā putere nu are, neavēndū podinā, pentru că satele de podinari ce le are Epitropia, sunt tocmite a aduce rēnduri podinā într'unū anū, iarā nu deodată, și rēndulū dintōiū, câte le aū adusū, s'aū pusū la podulū de peste apa Dāmbovița, ot pōrta din susū a Cnrței vechi gospod., s'aū datū și la spitalulū Colțea podine 60, cum și D-lui Vistierulū Brāncovōnu iarāși podine 60, bez 40 podine ce mai suntemū datori, i cu Pitace gospod. s'aū pnsū și la alte lucruri trebuinciose; locnitorii sunt eșiți la pluguri, fiindū vremea muncēi, și nu putemū să'ī silimū peste orēnduiala și tocmēla lorū, măcar că și tōtā podina, cātā este satele să aducā, fiindū de tot

Asemenea reparațiune nu se făcu până în Octombrie 1794. Atunci Vodă scrisse :

La Nazirii Epitropiei

Fiind-că la podul *Térgului-de-afară* s'arî pntea face, de o camdată, câte unū meremetū de podine, pe unde este lipsă și stricăciune, care din nepurtarea de grijă și din neurmarea Polcovniculuī nu se face, și aū ajunsū la stare de primejdie a vitelorū și a carelorū în vremī grele, iată că vō poruncimū strașnicū, să orândniți într'adinsū pe Polcovniculū de poduri cu podariī, să mērgă și unde sunt găuri și lipsă de câte o podină-douē, să împlinēscă cu podine

stricatū, nu ajunge să se facă meremetū, la acestū podū, fără de cât avēndū Epitropia puțină podină veche, ca vr'o 60—70 carē, o păstrămū pentru podulū ce urmēză la Mihaiū Vodă către Curtea cea nouă, căci când se frângū câte douē, trei podinī, numai cantă să o aședămū, *fiindū trebuinciosă în tot ciasulū pentru mergerea și întōrcerea boerilorū și altora, ce urdine la Domnēscă Măriei tale Curte* ; dară cu tōte acestea amū făcutū economie și amū luatū câte-vași din podina cea veche, orēnduindū și pe Polcovniculū de podū de a face meremetū, cum se va putea și va ajunge podine la podulū cât ține șanțulū, pentru că la acelea, când se face gropī și găuri, se întēmplă primejdie, iar cât este fără șanțū, pe unde este stricatū podulū, āmblă fără de primejdie, cât va fi bine, dar pornindu-se niscai ploī, atunci iarăși cu discolie va fi āmbletele și de nu se va revērsa bogata mila Măriei tale, a se face de la Visterie orēnduială de podină și de urși, atât pentru *podulū Térgului de afară, cât și a lui Șerbanū-Vodă ce se face din nou*, precum s'au făcutū și *aceste douē poduri, alū Mogoșoei și alū Calicilorū*, putere la Epitropie nu mai rămāne, și de punemū câte o podină nouă să cârpimū, caută să o cioplīm, să o subțiemū, ca să se potrivēscă cu cea veche, fiindū subțietă și cioplită de umbletulū caretelorū, i a carelorū și a norodulū, și așia se slăbeșce și cea nouă și numai decāt se rumpe; punemū și de cea veche, iară fiindū rēscōptă si putredă, în puțină vreme se rumpe și aceea. Și așia în tōtă vremea caută să avēmū chereștea multă, și podariī să nu mai lipsēscă de la lucru ; de care nu lipsimū a înșciința Înălțimeī tale de prōstă starea acestorū douē poduri, și cum Duhulū Sfintū va lumina pe Înălțimea ta. — 1794, Aprilū 22.

Isaac Ralet.

Cod. XXVII, pag. 7 scara VI-a

Pitacū la boerii Epitropiei ca să drēgă podulū lui Șerbanū-Vodă.

Cinstiți și credincioși boerii Domniei mele, Dumnévōstră nazirilorū aī Epitropiei de obște, primindū acēstă a noastră Domnēscă poruncă, îndată să orēnduiți pe Polcovniculū de podū cu podari, să facă căutare podulū Șerbanū Vodă, ca în tōtă diastima podulū, orī-ce stricăciune va avea, să se meremetisōscă și să se curățēscă de noroiū, și fiind-că până māne sōră trebue să fie gata, poruncimū Domnia mea și D-tale cinstitū și credinciosū boerulū Domniei mele, biv. vel Vistierū, Epistatule alū Agiei, să epistasesci la acēsta, dāndū și cuviinciosulū ajutorū, ca negreșitū să se isprăvēscă până māne sēră. — 1793, Aprilū 13.

Cod. XXIII. fila 42.

și să astupe găurile, făcendū meremetulū negreșit unde este rău stricatū, pentru că de nu va urma de a sēvārși dresulū acesta în puțină vreme, să scie, că acolo în loculū acela pe podu, ilū vomū pune Domnia mea de se va pedepsi cu bătaie.—1794, Ottobre 4.

Cod. XXIII, fila 281.

Nici în 1795 nu se putură face din nou cele două însemnate artere ale Bucurescilorū: Podulū Têrgului-de-afară și Șerbanū-Vodă. La 9 Februarū 1796 Al. Moruzi scrie la Naziriū Epitropiei și intrăbă: «Câte podine trebuie pentru podulū Têrgului-de-afară și pentru podulū Șerbanū-Vodă, cari sunt stricate? Care din aceste două poduri se cuvine a se drege mai întâiū? Câte podine trebuiescū la Mihai-Vodă, pe drumulū curței de acolo, că și acela a ajunsū în prōstă stare?»

Cod. XXIX, fila 150

Dămū în volumulū VI (de anexe) unū numărū de acte, din care se pōte vedea *cisluiiri* diverse, făcute între conlocuitoriī aceleași strade, pentru podirea ei, ba și procese de neplata sumei cisluite și impliniri prin mumbașiri.

Este de observatū, că unulū din motivele invocate de Al. Moruzi, ca să împingă Epitropia la facerea, orī repararea de pavele, era că «pōte să se întēple venire de mosafiri» și arū fi rușine să aile stradele mari ale orașului în prōstă stare. Pentru a se activa repararea podului stradei spre Mihaiū-Vodă, se dicea, că este «*trebuinciosū în tot cēsulū pentru mergerea și întōrcerea boerilorū și altora, ce urdină la Domnēscă Curte.*»

În 1795 și 1796 mai puțină activitate s'a pusū pentru reparări, orī faceri de strade nouē. Să atribuimū acēsta împrejurări, că ciurma a fostū mai violentă între tōmna anului 1794 și până în aceea a anului

Pitacū la Naziriū Epitropiei, din 29 Augustū 1794, să repare podurile mari, până nu se strică mai tare, în deosebī Beiliculū, «ca unulū ce este trebuinciosū atât obștei, cât și *musafirilorū ce vinū și se ducū*». Vodă ordonă să se rēnduiască îndată Polcovniculū de poduri, să facă căutare acestui podū Așisderea și la căpătēiulū podului Mogoșoei, să aibă a face ore-care meremetū...

Cod. XXIII, fila 274.

Pitacū din 4 Ottobre 1794 către vel Spătarū, să rēnduiască zapciū într'a-dinsū pentru dresulū podurilor de prin mahalale, cari sunt stricate, ca să facă mumbașiretū asupra tuturorū mahalagiilorū, ca fiteș-care cu toțiī să se apuce cu silință să le drēgă și să le întemeeze verī-unde se află lipsă și stricăciune; iar carele nu va urma de sineși, să-ī silescī D-ta cu zapciū, și fără de voia lorū, să facă meremetulū celū cuviinciosū.

Cod. XXIII, fila 280 verso.

1796. Totuși în Februară 1796 se iaă măsuri pentru repararea stradelor Mihaiu-Vodă (fiind-că de la Aprilă are a se muta Domnia iar la Curtea nouă) și Șerbanu-Vodă.¹

De apa Dâmboviței și de podurile pe ea s'aă îngrijit Al. Moruzi. Șanțulu pentru regularea venirii apei pe matca Dâmboviței prin orașu, numai în cătimea necesară, evitându-se înneacăciunile, este de aproape îngrijit, cum se pôte vedé din actulă, ce aducemă aci în notă.²

Desghețul Dâmboviței era ocasiune de inundări a mahalalelor josnice și de sfărîmare a podurilor, de aceea era obiceiă, ca și nopțe să se păzescă podurile de isbirea sloilor, prin podari înarmați

1. Pitacū din 25 Febr. 1796 către Naziri Epitropiei. Moruzi a cercetatū raportulū lorū despre starea podurilor mări și a hotărîtū, să se facă de o camdată numai două mai trebuinciose: podulū de la Mihaiu-Vodă, «*ca unulū ce la și anteiū de Aprilie este a se muta Domnia ia Curtea de acolo*» și după acēsta podulū Șerbanu-Vodă, «*care este celū mai rău stricatū, făr'de puțință de a trece pe dēnsulū vită seū carū.*» Pentru materialulū de lucru necesarū, Domnitorulū spune, să se facă poruncă la Ispravnicī, să oblige pe podinari Epitropiei a'lū aduce, grăbindū mai alesū cu podulū de la Mihaiu-Vodă.

Cod. XXIX Fila 155.

2. Pitacū Domnescū din 16 Iunie 1794.

Fiind-că luămū Domnia mea însciințare, pentru șanțulu de la județulu Dâmbovița, care este făcutū într'adins numai pentru vremi de pliniri, când se întēplē venirea apei Dâmboviței mare, să se abată prisosulū apei pe șanțū, de a fi orașulū Bucurescilorū feritū de înneacăciune, iar în altă vreme, mai vērtoș acum când este secetă, are a fi șanțulū bine închisū și astupatū, de a curge tōtă apa Dâmboviței pe drumulū ei; cumcă acolo, pe numitulū șanțū, fiindū două mori, iar epistatulū șanțuluī, pentru ca să lucrezē acele mori, aū lāsati deschisă curgerea apei pe ele și aū secatū Dâmbovița, cum se vede, pricinuindū lipsă de apă la morile Bucurescilorū, de nu potū lucra, și aducēndū stenahorie de obște, lucru care aduce la multă vinovăție pe numitulū Epistatū, carele, împotrivă, altele aū însciințatū către D-lui vel Spătarū; dămū volnicie boeruluī Domniei mele Vătavuluī de Curte, ca împreună cu unulū din ai doilea Epitropi, cu unū zapciū Spătărescū, d'impreună cu unulū din Ispravnicii județuluī, căroră li s'aū scrisū porunca Domniei mele deosebită, să mērgă drept acolo la gura șanțuluī, la stavilă, ca să vadă înșiși în fața loculuī pricina, și fiindū așa, numai decăt să închidă și să astupe șanțulū, cu mijlocū de a nu'și găsi apa locū să se împarță și să se risipescă pe șanțū seū pe alătura undevași, stāndū napristan pēnă se va sēvărși acestea, unde să ducă și pe Epistatulū șanțuluī cu orēnduiți șanțari acolo de față și sēvērșind-o acēsta, să aducă Domniei mele pliroforie în adevēr și anafora de la Isprav. județuluī.—1794, Iunie 16.

Cod. XXIII, fila 256.

cu cāngi și avēū obligațiunea să-ī sfārīme și să-ī facă a trece, fără a se aglomera pe sub poduri. ¹

Pentru lucrarea podurilor se rechiziționaū adesea — pe lângă podari — și morari de pe la morile mōnastirescī, ca mai pricepuți la lucrările pe apă. ²

1. Pitacū către Nazīrii Epitropiei din 1 Februarie 1795. Fiind-că de acum este a se desgheța Dâmbovița, Nazīrii să poruncescă polcovnicului de podari, în interesul apărării podurilor de pe Dâmbovița, la rumperea gheței, că de îndată ce va începe ghiața a se rumpe, dimpreună cu toți ōmenii lui și cu ajutorul de la Spătărie și de la Agie, cu cāngi și cu topore, la tōte podurile mari din Bucuresci, să păzescă și nopte, ca să întēpine sloii de ghiață și pe cei mari să-ī sfārīme, să-ī micșoreze, să-ī trecă printre pari podurilor. Și mahalagii împrejurași să se întrebuinteze la astă muncă, când va fi vre-unii zorii. Mai vērtoșu podul ce duce către M-reā Mihaī-Vodă să fie priveghiat, și de nu se va putē de o camdată întreține în stare bună, pēnă ce va veni chereștēua cea nouă pentru dēnsul, să se oprēcă trecerea peste pod prin funii.

S'aū scrisū asemenea la Spătărie și la Agie.

Cod. XXIX, fila 18 verso și 14.

2. *Prea Înălțate Dōmne,*

Insciințamū Măriei tale, că la facerea podului de peste apa Dâmboviței, ot. casele de beilicū, ce se numesce Șerbanū-Vodă, între lucrătorii podari este trebuință și de șose morari pentru bătutul parilor și aședatul scaunilor și alū urșilor; să fie luminată porunca Măriei tale, ca dintre morarii ce sunt pe la morile mōnastirescī și boerescī, să se iēe acei 6 morari, ce se înseamnă numele lorū mai jos, să se afle în lucru pēnă se va isprăvi podul, precum s'a urmatū și altă dată la facerea podului de peste apa Dâmboviței, și Epitropia le va plăti . . . . . pe fie-care și; de acōsta insciințamū Măriei tale.—1793, Ianuarie 17.

Scarlatū Vornicū

Numele morarilorū

Năstase, Radu Bondocū, Mihaiū, Pătrașco, Pătrașco de la foișori, Dinu ot. Vitanū.

Cod. XXIV, fila 462.

Io Alecsandru Const. Moruzi Vvd. Boj. Miloa.

Poruncimū Domnia mea Dumitale vel Spătari, să orēnduescī zapciū Spătărescū, ca de împreună cu căpitanul de poduri, rădicandū pe mai jos numiții morari, să-ī aducă la podul de peste apa Dâmboviței, din susul Mōnastirei Sfântului Iōnū.—1795 Februarie 28.

Prea Înălțate Dōmne,

Insciințamū Măriei tale, pentru că tot-dēuna când se facū poduri peste apa Dâmboviței, este obiceiū de se aduce câte patru morari, de cumpānescu

Incă din Augustu 1793, Domnitorulă ordonă repararea unora din podurî:

Pitacū la Vornizulū Grecenu pentru podurile după apa Dâmboviței, a le meremetisi.

D-ta biv. vel Vornicū, Scarlate Grecene, fiind-că podurile de pe apa Dâmboviței, cum este acestū de la Gorganī i celū de la morile de lângă Cotrocenī i podulū de aici de lângă pōrta Curței nouă, aū óreși-care stricăciune și lipsă de câte 2 sēu 3 podinī, si fiind-că aceste podurī, ca nisce trebuinciōse ce sunt și primejdiōse, trebue a li se face meremetū în grabă. Poruncimū Domnia mea ca numai decăt acum să rēnduescī pe Polcovnicū cu podarī și podine să drégă, să le întărescā, împlinindū lipsa făr'de nicī o zăbavă. —1796, Augustū 14.

Cod. XXIII, fila 119.

Podulū de la Gorganī (astă-đi nu mai există, după strămutarea cursului apei) eraū obligate să'lū îngrijescā monastirile Radu-Vodă, Mihaiū-Vodă și mahalagiī. Podulū de la Cotrocenī ilū întreținea Egu-menulū mōnastirei cu acelū nume.¹

lumina apeī, i aședlā parī, și alte povēfuirī daū podarilorū la urzitū și clăditū chereștelī în apă, ci fiind-că morariī nicī-odată nu vorū să vie de voia lorū, și mai vārtosū că Epitropia le plătesce ostenōla lorū de đī parale 50, să fie luminată porunca Înălțimeī tale către D-luī vel Spātarū, ca să orēnduiascā unū zapciū și dimpreună cu unū căpitanū de podū, care să mōrgă să'ī arōte pe meșterī morarī, ce se însemnarā mai josū, și sē'ī iēe sē'ī aducā în lucrulū podulū, ce urmōzā peste apa Dâmboviței ot sfeti Iōnū de vale, fiind-că după trebuința ce este și după luminată porunca Înălțimeī tale ce ni s'aū datū, ca să se sēvērșescā mai cu grabă, nu lipsimū a însciința Mărieī tale de trăbuința ce este pentru acești meșterī, și cum va fi luminată poruncā. —1795, Feb. 26.

Isaac Ralet.

1. Tănase Morarulū ot móra Radulū Vodă.
1. Radu Bondocū ot mahalaua Popi-Radulū.
1. Mihaiū ot Palinū.
1. Udrea ot Pălinū la móra Cotrocēnuluī.

Cod. XXIII, pag. 30 III-a.

1. *Anaforaua pentru podulū de peste Dâmbovița în dreptulū mōnastirei Cotrocenī, cu care aū încārcatū pe mōnăstire să'lū facā.*

Io Alecsandru Costantinū Moruzi Voiv. i gpd.

Dupē anaforaua Epitropiei și după făgăduiala ce dă Egumenulū că-lū va face și acum din nou și în tōtă vremea va purta grijă a fi întemeiatū, facemū Domnia mea musaadea la rușăciunea ce ni se dă, și volnicimū pe egumenulū, ca de la carulū cu sare, cu lemne, cu cărāmidă să iēe câte o para, iar de

Acastă obligațiune vine monastirilorŭ din împrejurarea, că avėu mori pe Dâmbovița. Mahalagiilor din Gorgană erau datorî să contribuescă

carulŭ cu nisipŭ două banî, iar de la altele și de la carele secî să n'aibă a lua nimicŭ, însă până în 20 de zile sorocŭ, poruncimŭ Egumenulŭ ca să fie podulŭ gata, pentru care să se facă mănăstirei și cartea Domniei mele pentru acēsta. — 1794, Aprilŭ 15.

Vel Logf.

Prea Înălțate Dōmne,

Insciințămŭ Măriei tale pentru podulŭ ce este peste apa Dâmboviței, în dreptulŭ sfintei mănăstiri Cōtrocenî, din sus de podulŭ de pământŭ, care aŭ ajunsŭ la forțe prōstă stare, încât o să se dărîme cu totulŭ, și pōte să se întēple și primejdie cuivași, apoi în urmă să pătîmescă și obștea la umblotele lorŭ, căci într'acelŭ coprinsŭ de locŭ urdină carē cu sare, i cu lemne de focŭ, i cu nisipŭ și cărămidă i proci, și deosebitŭ că toți aceștia vorŭ să se discolisescă la trecerea și alisverisulŭ lorŭ, dar chiar și atâtea mahalale ce sunt în partea locului vorŭ să pătîmescă pentru lemne de focŭ și alte trebuințe ale lorŭ, căci lipsindŭ podulŭ trebuiesce fie-care să ocolescă locŭ multŭ și să le ioe prețŭ îndoitŭ la orî-ce marfă și cu greutate la fieș-care mahalagiŭ a'și întîmpina trebuința la vreme; pentru care pricină aŭ fost făcutŭ insciințare Măriei tale și rēposatulŭ Vornicŭ Grecōnu, ca să se îndatorească mănăstirea Cōtrocenilorŭ a'lŭ face acestŭ podŭ, și pentru cheltuiala ce va pune, să aibă a lua mănăstirea doi banî de carŭ, dar fiind-că Egumenulŭ nu i-aŭ datŭ îndemănă, fiindŭ puțin câte doi banî de carŭ, și mai vērtoșŭ fiindŭ i și frică de urgia Măriei tale, nici nu era cu putință a se păzi porunca, adică, a trece unŭ carŭ și a'î lua numai doi banî, și unŭ banŭ de unde să'lŭ întōrcă înapoi, și trebuie să aibă sumă de bănișori, ca să schimbe paraua fieș-cărui, și așa nefiindŭ cu putință aŭ rămasŭ trēba neenerghisită, pēnă acum putēndŭ de aŭ luptatŭ și lemnele podului, iară acum ajungēndŭ de tot la dērepănare și putredecieune, nu are putere să mai ție; pentru care amŭ adusŭ pe cuviosulŭ Egumenŭ Cōtrocēnu la Epitropie, și l'amŭ făcutŭ de aŭ primitŭ să'lŭ facă acelu podŭ de isnovă orēnduindŭ tot-dēuna meșteri paznici pentru dresulŭ lui, ca să nu se zătînescă nimenea la trecerea sa, și fiind-că are și mănăstirea cheltuială, mai vērtoșŭ la acēstă vreme fiindŭ scumpe tōte, adică atāt cherestēua și plata meșterilorŭ, cāt și simbria orēnduiților de paza acelu podŭ, i-amŭ făgăduitŭ că vomŭ ruga bunătatea Măriei tale, de va revărsa milostivirea atāt asupra obștiei, cāt și asupra mănăstirei a nu suferi pagubă, ci să aibă voie a lua câte o para de tot caru ce va trece încărcatŭ, însă de sare, de lemne, de cărămidă și nisipŭ (iar nu de la altele) și deșerte nu are a lua nimic, și așa încredințându-se aŭ și plecatŭ să'și facă orānduiala gătirei; pentru care de a'lŭ trage inima mai mult și fără de îndoială a se sili, ne rugămŭ Măriei tale, ca să bine-voiască Năstavulŭ Înălțimei tale a porunci să se facă luminată Dōmnēscă Măriei tale carte de volnicie la mână cuviosulŭ Egumenŭ, ca să pōtă strînge și a lua acestŭ venitŭ: de carŭ câte o para și să se îndatoreze în carte a fi cu purtarea de grijă a podului în tōtă vremea, zdravănŭ, bunŭ și fără de cusurŭ, ca să nu pătîmescă obștea la trebuințele ce aŭ, și cei ce se chivernisescŭ la alisverisulŭ lorŭ; de acēsta insciințămŭ și rămāne cum duhulŭ sfintŭ va lumina bunătatea Măriei tale. — 1794, Aprilŭ 15.

Isaac Ralet

la podul din Gorganî, pentru că Alex. Ipsilantû aû donatû loculû

Anafora a Epitropiei pentru orânduiala şi meremetul podului de peste Dâmboviţa ot. Gorganî.

Io Alecsandru Cost. Moruzi Vvd. i gpdr. Zem. Vlah.

Tacsidulû acestorû tal. 67 poruncimû Dumitale, cinstitû şi credinciosû boerulû Domniei mele, vel Spătarû, ca să le faci acum de la Egumenia numitelorû mănăstiri, i de la mahalagiî şi să dai la Epitropie, iar pentru pliroforia ce ne dai Dumnéta, biv. vel Vist. Ralet, cuncă cu acestû meremetû se pôte face acum de acéstă dată întemeierea podului cea trebuinciosă, pênă la toamnă, 'ţi poruncimû iarăşi, ca prin vedere şi chibzuire bună, să fii bine sigurfisitû la acéstă pliroforie ce ne dai, că va ţinea şi nu se va întembla, ferescă Dumneđeî, vre-o primejdie, făcându-se acestû meremetû, şi de altă parte iarăşi Dumnéta vel Spătarû să îndatorească pe Egumeni numitelor monăstiri şi pe mahalagiî ca să facă gătirea cherestelei din nou, să o şi care în faţa locului, până de toamnă a fi gata, pentru că nefindû următorî, vorû fi şi mahalagiî supuşî la plata de chirie pentru casele şi namestiile ce aû pe loculû acestorû mahalale, cum şi Egumenilorû li se va face venitulû morilorû zaptû, pênă se va împlini analoghia cheltuelei la facerea podului acestuia. — 1794, Aprilû 15.

Vel Logf.

Prea Înălţate Dómne

Insciinţamû Măriei tale, pentru podul de peste apa Dâmboviţei, ot. morile de la Gorganî, care fiind-că aû începutû a se derăpăna, încât pôte să se întembla şi primejdie, mî-ai poruncitû Măria ta ca să faci unû *chefşu* de o camdată, acum, ca să se vadă ce stricăciune are şi cu câtă cherestea pôte a se meremetisi? de care amû orânduîtû pe polcovniculû de poduri de ne-aû adusu răspunsû, că trebuieşte 40 podinî, 2 urşi şi 3 parî la podişorulû celû micû de la căpătêiû, care socotindu-se cheltuiala ce trebuieşte la acestû meremetû, cu plata cherestelei şi a meşterilorû lucrători, faci tal. 67, după cum şi mai în jos se însemnară; ci fiind-că acéstă datorie a facerei podului de acoloa este a mănăstirei Radului-Vodă, i Mihaiû-Vodă şi a mahalagiilor ot. Gorganî, iar nu a Epitropiei, să fie luminată porunca Înălţimei tale către Dumneleû vel Spătariî, ca să împlinască aceşti bani de la amândoi Egumeni numitelorû mănăstiri şi de la mahalagiî şi să dea la Epitropie, ca să putemû face acestû meremetû, acum de o camdată, şi măcar că cu totă lipsa ce are Epitropia de cherestea şi de altele, dară amû orânduîtû de astă-đi să începă şi lucrulû şi iarăşi arêtû Înălţimei tale, că acestû meremetû pôte să ţie pênă la toamnă, iar nu mai mult, şi deosebit să îndatoreze, a'şi face Egumenulû şi mahalagiî gătirea cherestelei din nou câtă este trebuinciosă, ca cu încotul, pênă la toamnă, să o şi care rînduri aici la podû, fiind-că altû mijlocû nu mai rămâne de acum înainte, când se va mai strica, căci aû putreditû lemnele şi de ce merge se slăbescû şi nu mai este de cârpitû şi cum va fi luminată porunca Măriei tale. — 1794, Aprilû 15.

Isac Ralet

taleri	
40	pentru 40 podinî
6	pentru 2 urşi
6	pentru 3 parî
15	plata meşterilorû lucrători
67	

domnescă din acea mahala la mahalagiile de acolo, cu asemenea condițiune. ¹ Podul de lângă beilic, fiind într-o stradă din cele 4 mari Domnesci, se întreține de Epitropie. ²

1. *Pitacul la D-lui vel Spătarul pentru podul de peste Dâmbovița de la Gorgan, ce sunt dator două m-tiri, Radu-Vodă și Mihail-Vodă, și cu mahalagiile al lui drege; și podul din drept Cotroceni să-l dregă Egumenul acestei Mănăstiri.*

Cinstiți și credincioși boierul Domniei mele vel Spătarul, ne-am plorîșit Domnia mea pentru podul de peste apa Dâmboviței, de la Gorgan, cum și pentru podul din mahalaua Gorganului, cum că aceste poduri sunt dator a le face și a le drege tot-déuna Egumenul mănăstirii Radu-Vodă și Egumenul mănăstirii Mihail-Vodă, ci amândouă aceste m-tiri au moșiile de acolo, din folosul și venitul ce au de la aceste acareturi, dimpreună însă cu toți mahalagiile ce au case și namestii în mahalaua Gorganului, care mahala fiind fost loc Domnesc, supuși a plăti chirie la o biserică a mănăstirii Cotrocenilor, care biserică prăpădindu-se din vechime, la vremea Domniei Sale Alexandru Vodă Ipsilant s-au hotărît tot locul acela mahalagiilor, ca să fie dator și griji de aceste poduri și așa să fie sloboși de chiria pământului. Deci, măcar că făcure D-lor boier Nazir al Epitropiei, din porunca Domniei mele pentru grabă acum meremetul ce fu trebuincios podului de peste apa Dâmboviței, dar fiind-că datoria este a numitelor mănăstiri și a mahalagiilor; iată poruncă D-tale, ca să le dai în scire tuturor, atât egumenilor cât și mahalagiilor spre a urma datoriei lor, și atât podul de peste apă pururea, în totă vremea, să-l meremetisească, ca să fie tot-déuna temeinic și fără primejdii, cât și podul mahalalei să-l facă, făcându-le D-ta numbașiretului cel cuviincios, fără a aștepta poruncă Domnască, ca nise datură ce sunt, cu cheltuiala lor să grijească de aceste poduri; cum și podul de peste apa Dâmboviței de la morile ot Cotroceni, asemenea Egumenul Cotroceni, care are morile acolo, să-l dregă, ca să fie tot-déuna bun, precum și alte-ori ne adevărim că au fost dator de l-au făcut.—1793, August 15.

Cod. XXIII, fila 120.

2. *Anafora Vornicului Greceni pentru a se da vinovați tot déuna la facerea podului de peste gârlă ot. podul Șerban-Vodă.*

Poruncă Domnia mea D-tale Epistatule al Agiei să aibă a da vinovați de a puscăriei ajutorul la lucru numitului pod, însă cu bună pază asupra-le. 1794, Ianuar 12.

Prea Înălțate Dămine

Cu prea plecată anafora înștiințezi Măriei tale, că de Lună, săptămâna viitoare, este să ne apucăm de podul de peste apa Dâmboviței ot. casele de beilic, ce se numesc podul lui Șerban-Vodă, fiind-că au ajuns la o stare proastă, încât nu este temă, să nu se întâmplă primejdii cui-vași, mai vartos la olacile împărătesci, ci mă rog Măriei tale, să fie luminată poruncă către D-lui Nazirul Armășiei, ca pe toate dăile să ne dea vinovați de la puscărie

Podurile pe drumurile mari din țară erau făcute și întreținute în comptulă «brudinei» arendată, fie de Stat, fie de către proprietarii moșiei, unde vené podulă. Acesta dădea locă la multe abuzurî, adese reprimate.¹

ajutoră la lucru podulă, căroră li se va da și *emecică* de la Epitropie po parale patru; de acestă însciințămă Măriei tale și cum va fi luminată porunca Măriei tale. — 1794, Ianuară 13.

Cod. XXV, fila 229.

1. *Pitacă la Vel Spătară, din 24 Martă 1795.*

Vodă s'a însciințată că orândariă ce țină venitulă poduriloră din totă țera nemulțămîndu-se cu adetulă celă obicinuită, faciă cererî și supărări a lua mai mult, jăfuindă trecătorii de obște (adetulă este în condica Divanulă de vita mare 1 para și de câte vite va fi la carulă cu povară atâte parale să se iee. Așîderea de omă 1 para). Vođă ordonă să se dee strașnice poruncă căpităniloră, ca să griješcă de acestă trébă și să nu tolere pe arendașă și pe podari veră ai cui voră fi, a cere mai mult.

Cod. XXIX, fila 31 verso.

În 25 Martă 1795 Vodă trimite circulare și către Ispravnică în sensulă actulă de mai susă. Aci adaogă, că ce voră lua podariă mai mult voră restitui îndoită și întreită și voră avé și pedepsă grea, chiar acolo la fața loculă, la pod. Ispravnică să dee copie adevărată dupe acestă circulare, la mână arendașiloră și podariloră, și să se faciă sciută și trecătoriloră.

Cod. XXIX, fila 32.

Anaforaua Epitropiei pentru podulă Călugărenă, i dela Falaștocă care se vënduse ună Anastasie și acum să se dee lui Panculă.

Io Alecsandru Cost. Moruzi Vvd. i gpdr. Zem. Vlăscoe.

Dumnévostă Nazîriloră Epitropă, amă văđută Domnia mea anaforaoa ce ne faceți, și fiiind-că acelă Anastasie mușteră dintâi n'ău urmată aședămintulă seă, prin care s'ău legată la Epitropie, poruncimă dară, ca să-i iee Epitropia socotolă de venitulă ce va fi strînsă, fără de a nu se păgubi cutia cu nimică, iar cumpărătorulă Pancu să i se dee venitulă numai pe ună ană, cu prețulă ce ne arătați că ați dată, de tal. 500, făă de a se îndatori venitulă poduriloră mai mult, în vreme ce Domnia mea avemă însciințare, cumcă acele poduri potă a da venită până la patru și cinci pungi de bană.—1794, Dec. 19.

Vel Logof.

Prea Înălțate Dómne,

Însciințămă Măriei tale pentru podulă ot. Călugărenă și Zaloștócă, care cu luminată porunca Măriei tale s'ău dată la Epitropie a le avea, atât purtarea de griă pentru facerea și meremetulă loră, cum și pentru de a le strînge veniturile,

După ce ne-amă ocupatū de modalitatea cu care, sub Al. Moruzi, se pavaū și se întreținēu stradele și podurile Dâmboviței, este locul să amintimū, că nu mai puținū s'a preocupatū Domnitorulū și de întreținerea celor 3 căi principale de comunicațiune, una legândū țera cu Ardélulū pe la Căineni, alta în Direcțiunea Focșanilorū și a 3-a spre Giurgiu, pe unde adică aū a veni așa dișii *mosafirī*.

În tomulū nostru VI, aducemū unū numărū de documente relative. Podulū de la Colentina, de lângă Bucuresci, Orățiile de la vama Branulū și podurile și podiscele pe drumulū menzilulū de la Căineni, aū ocaionatū destulă corespondență între Domnitorū, Epitropie și Ispravnicī.

Revenindū la stradele din Bucuresci, trebuie să adăogămū, că Epitropia s'a preocupatū adesea și de neîncălcarea lorū cu construcțiuni

care sunt hotărîte de Înălțimea ta prin deosebită anafora, ce aū făcutū Epitropia, și s'aū întăritū cu luminată pecetea Măriei tale; pentru care la trecuta lună a lui Noembre 25 viindū unū Anastasie căpitanū l'aū cerutū de i l'amū vândutū lui, într'unū anū dreptū talerī 250, care bani săi dōe în două căsturi, adică, acum înainte jumătate tal. 125 și cei-l-alți jumătate să-i dōe peste 6 luni, dar bani n'aū avutū să împlinēscă nici căstulū dintēiū și sunt 20 de zile de când li s'aū datū podurile asupra-i și până acum nici ensurū n'aū trimistū, nici elū s'aū mai aretatū; ci fiind-că aū venitū la Epitropie unū mușteriu, anume Panculū Gheorghiu, care arētă, că mai sus numitulū cumpăratorū aū înșelatū Epitropia cu puținū prețū și că elū dă tal. 500 pe anū, și de va voi Epitropia să i-lū dōe și pe 4 ani ilū primesce cu acestū prețū, ca să numere pe fie-care anū câte tal. 500 și deosebitū se lōgă, că ori-ce trebuință va fi de meremetū la amēdouē podurile, elū să aibă tōtă purtarea de grijă a o face cu a lui cheltuială, afară numaī, ferēscă Dumneđeū, când se va întēpla să se strice de vre-o răzmiriță, sēū să se rumpă de vre-unū potopū de apă, atunci numaī să nu fie îndatoratū elū a-lū face; cum și când i se va împlini soroculū, să aibă a face podurile teslim la Epitropie, drese, bune precum le primesce acum; pentru care ne rugămū Măriei tale, să bine-voīesci a ne da voīe printr'acēstă prea plecată anafora a nōstră.... (*vre-o dece rēnduri nu se potū celi*) Dară odată ce nici vreme multă n'aū trecutū la mijlocū, ca să între în vre-o cheltuială, nici bani tocmelei, căstulū ântēiū, după așēdāmētū nu l'aū rēspunsū pe deplinū, nu se numesce așēdāmētū sēvērsitū; apoi deosebitū, acestū venitū fiindū alū cutiei milosteniei, pentru împărtășire a tōtă sārăcimea, iarăși nu se cade a se păgubi; în vreme când s'aū ivitū și mușteriu de dă mai multū, și îndoitū prețū, nu este cu dreptū a se folosi unū omū și să se isterisēscă cei mai mulți nevolnici și scăpătați de atingerea ajutorulū, ci cum Domnul D-đeū va lumina Înalta înțelepciunea Măriei tale, să avēmū luminatū rēspunsū de suntemū slobođi a-lū da, sēū nu, acestū alū doilea mușteriu, care foloseșce Epitropia cu prețū îndoitū? ci cum va fi luminată poruncă. — 1794, Dech. 15.

Dositeiū alū Ungro-Vlahiei, Dumitru Banū, Isaac Ralet.

de case și prăvălii, de către mărginași. De multe ori chiar locuitorii din o anumită stradă au purtat procesul contra acelor care o încălcase. Mai cu seamă uliciorele au dat naștere la procese de asemenea natură.

Trimițându pe lectorul, curios de a cunoște aceste afaceri mai de aproape, la capit. Edilității din tomul VI, aci vom aduce numai pitacul Domnitorului, din 12 Martie 1895 și acela din 12 Maiu 1794, prin cari directu ordonă despresurarea unor strade ale orasului. Pitacul de la 12 Martie e relativ la podul Mogoșoiei care s'au reparat, precum vedurăm, în primăvera anului 1793; iar Pitacul din Maiu privește comunicațiunea dintre Curtea veche, ori arsă și Cotroceni, cale care interesa pe Domnitor mai înainte de toate.¹

1. Pitacul la vel Spătaru, din 12 Maiu 1796, să rânduiesc zapciu harnicu și să mergi însuși D-ta pe drumul ce urmăze din Curtea arsă, pe din afară, spre Cotroceni, unde fiind-că din strimtorarea ce au făcutu lărgime drumului din vreme în vreme cei ce au case, grădini și vii cu namestii, pe deoparte și pe de alta, s'au desfudat pământul și făcându-se batacuri s'au stricat reu drumul, de pătinesce norodul, neputendu intra și a eși afară din Bucuresci. Poruncim D-tale, ca mai întâiu pe pah. Hagi Moscu să'l îndatoresc, ca ori drumul ce este în dreptul viei săle să'l drăgă bine și să astupe batacurile acele cu lucru de temei, de a putea trece norodul fără de discolie, se să i se ridice îngrădirea, să și-o traga în lăuntru, ca să rămăie locu slobodu pe pământu sănatosu pentru drumul trecetorilor. Așisderea și de aici înainte, de rându, până afară la câmpu, pe câți sunt și de o parte și de alta să'i îndatoresc asemenea și pe unii și pe alții, ca ori sa drăgă drumul bine, se să li se taie îngrădirile și să se facă drumu bunu, de a putea trece norodu. — 1796, Maiu 12.

Vel Logof.

Cod. XXIX, Fila 186.

Pitacul la velii Vornici, ca dimpreună cu D-lui vel Spătaru i Agă și cu D-lui Vornicu Scarlatu Grecenu să facă cercetare pentru cei ce au cuprinsu din locul ulițelor, cu binalele.

Io Alexandru Costantinu Moruzi Vvod. etc.

Cinstiților și credincioși boerilor Domniei mele, D-nóvóstră veliților Vornici, fiind-că D-lui cinstitu și credinciosu boerul Domniei mele Scarlatu Grecenu biv. vel Vornicu, ce epistăsece la facerea podului, arăta Domniei mele, cu anafora, cumcă cei ce sunt cu casele i cu prăvăliile pe amândouă marginile ale podului, ce s'au pus în lucrarea facerei din nou, s'au întinsu cu binalele de au călcat și au luat în coprinsurile lor câte 4 și câte 5 palme și au strimtat lărgimea uliței Domnesci, care este obicinuită din vechime, a avé patru stânjenii largul, pe care acéstă măsură sunt tăiete și aduse podelele, precum și pe ulițele din lăuntru tégului asemenea au urmatu prăvăliași cu tarabele, în cât se apropie a nu putea doue care alătura să trecă, și fiind-că lucrarea

Edilitatea orașelor județene încă n'a fost cu totul neîngrijită sub Al. Moruzi. La Craiova, Focșani, ba și Tèrgu-Jiului, se ieu ore-cari măsuri de îmbunătățire a stradelor. Amu vedut în urmă, că orașul Craiova dispunea de ore-care venituri pentru podurile sale. Mănăstirea Tismana a contribuit une-orî pentru aceștia scopu, negreșit în mod obligatoriu.¹

La Tèrgu-Jiului, locuitorii, boeri și neguțitori, prin jalba către Al. Moruzi, arătă că atât vera cât și ierna se facu noroie pe ulițe, în cât forte cu greu se pôte ămbla la tèrgu. Deci se rógă, să poruncască Ispravnicilor, ca după ce va trece vremea lucrului de câmpu, prin numbașiră să fie obligați toți locuitorii Tèrgu-Jiului, fără deosebire de clasă, ba și sătenii de prin prejur, să aducă pétră și să așternă prin ulițele cele glodorose. Domnitorul, în 3 Septembrie 1793, scrie Caimacamului Costache Caragea să rânduiască unu boieru practicosu, să mERGă la Tèrgu-Jiului și împreună cu Ispravnicu județului și cu tèrgoveții și cu imprejurașii să facă chefsi (deviz) de ce cheltuială pôte merge? câte cară de pétră? și câți sunt aceia ce urmEză a se analoghisi la căratul pietrei, și ce felu de lucru se pôte face? Domnitorul va da deslegare, primind raportul.

Cu tôte aceste reparațiuni de pavele, de poduri și de drumuri, Epitropia era silită să așternă paie pe strade, poduri și chiar pe drumuri când avea să fie vre-unu alaiu, orî avea să vie la Bucuresci vre-unu deosebitu *mosafir*, vre-unu personagiu importantu.²

podulu urmEză a merge înainte pe acele locuri, cere D-nelu îndreptare sEu povătuire la acEșta. Decî ca o trEbă a dregătoriei D-vOștră veliților Vornici, orEnduimă Domnia mea pe D-tră, i pe D-vOștră cinstiților și credincioșilor boerilor Domniei mele, vel Spătare și Nazîrule alu Agiei, ca zabiți ai politiei ca dimpreună cu D-lu Vornicu Scarlatu Grecenu, adunându-ve să mergeți, ca să vedeți unde și câtă este partea aceea, ce s'au călcatu din ulița DomnEșcă? cine anume cei ce au călcatu? câtă este paguba nceea ce urmEză la ridicarea acelor întinderi de binale? și pe largu să faceți Domniei mele aretare în scrisu, cu anafora, făr'de zăbavă, spre a da porunca cea cuvințioasă de urmare, ca să nu stea dintr'acEșta lucrul podulu. — 1793, Martu 12.

Cod. XXIII, fila 14,

Vel Logof.

1. Carte din 8 Ianuarie 1794 la Căimăcămia Craiovei, ca să esecute pe egumenul mănăstirii Tismana a da cheltuiala podurilor Craiovei, tal. 1000.

Cod. XXIII, fila 191 verso.

2. Anafora pentru drezerea podulu de la Colentina.

Io Alecsandru Cost. Moruzi Voiv.

Poruncimă Domnia mea DumnevOștră Ispravnicilor ai Ilfovulu, să aveți gata trebuincioșele paie, și la venirea marelui Elciu să se așe de în loculu ce

O altă preocupare, care intra în atribuțiunile Epitropiei obștinei, era grija pentru îndestularea orașului cu apă. Suilgi-bașa și cu ómenii scutiți, puși la dispozițiunea lui, este unú factorú importantú alú acestuí serviciu. În 12 Iuniu 1793, Al. Moruzi dă hrisovulú prin care recunósce de Suilgi-bașa pe căpitanú Dumitru.¹ Acesta are a îngriji cele două

trebuescú, și în scurt, atât Dumnévóstrá Nazîrilorú Epitropiei, cât și D-vóstrá Ispravnicilorú să grijiți, ca să aibă tótá lesnirea la trecerea acestuí podú calabalácurile, fără de a nu se întembla vre-unú cusurú cât de puținú. — 1793, Iulie 6.

Cond. XXIV. Fila 287

1. *Hrisovulú lui Suilgi-bașa Dumitru*

Fiind-că pentru purtarea de grijă i pentru meremetú și curăția atât a celorú două cișmele, ce mai nainte sunt făcute, din Domnia frateluí Alexandru Ipsilantú Vodă, una din láuntru Têrguluí la boiangii, și alta de pe podulú Mogoșóei, din mahalaua monăstirei Sărindarului, care au isvorulú lorú din apele ot. Giulești, cât și pentru cele-l-alte cișmele din Bucuresci, ce în urmă s'au mai făcutú, cari au isvorulú lorú din apele Crețuleșci; anú făcutú Domnia mea Suilgi-bașa pe Dumitru căpitanú, i-amú datú acestú Domnescu nostru Hrisovú spre a avea orénduelile și milele, ce le-au avutú pênă acumú, precum din Hrisóvele frațilorú Domni de mai nainte ne-amú adevéritú, adică elu și casa lui să fie nedajnicú și nesupératú de orí-ce dăjdií și oréndueli ale Visteriei și ale Cămărei Domniei mele, scutindú și ale lui drepte bucate de dijmăritú, stupi i rîmătorí, și viile lui de vinăriciu și o sulă cinci-deci oí de oíeritú. Cum și o prăvălie și o cărciumă să ție și patru lude scutiți de orí-ce dăjdií și oréndueli, cu pecetluituri de la Visteria Domniei mele; așisderea să aibă și pentru cheltuiala și ostenela lui, ce face la aceste două numite fântâni vechi, leafă de la Epitropie, din venitulú podurilorú, și dintr'alú butaritulú, câte talerí șése-deci pe lună, și deosebitú pentru cheltuiala și purtarea de grijă a fântanelorú nouă, ce în urmă s'au făcutú, să aibă pe lună câte talerí doué snte din venitulú cișmelelorú, cum și șése lude străini nedajnici, și pentru depărtarea loculuí de la matca apelorú, fiindú cunoscutá trebuința ce este de ajutorú, amú orénduitú Domnia mea cinci fântănarí i unú lemnarú, doi zidarí, unú ulierú i unú olangii scutiți; deci să fie datorú a avea purtarea de grijă pururea și în tótá vremea pentru meremetulú lucruluí și curătenia și îndestularea de apă, la tóte acestea cișmele vechi i noué, a le ținea și a le căpui cu a lui cheltuială, dintr'acești mai sus baní ce i se dă, spre a nu fi stricate séu lipsă și ímpuținare de apă, și spre a cumpăni cu măsurá dréptá apele fieș-căruia cișmele, ca să fie la tóte îndestulare, afará numai când va fi trebuința a se face undevași alte fântâni noué, séu a se aduce altă apă din deosebitú locú, elú să n'aibă a face la acelea, care acéstá purtare de grijă a tuturorú cișmelelorú vechi și noué, și după mórtea lui o dămú Domnia mea la copiii séu la rudeniile lui, care va fi cu sciința de meșteșugulú acesta și destoinici trebiú aceștia. Intărindú Domnia mea hrisovulú acesta cu însăși credința Domniei mele Io Alexandru Costandinú Moruzi Vvd. și cu credința prea iubițilorú Domniei mele fií: Costandinú Vvd., Dumitrașco Vvd., Nicolae Vvd. și martorí amú pusu pe toți cinstiți și credincioși boeri

cișmele, făcute de Alexandru Ipsilante, (una în lăuntru tîrgului de boiangii și alta în mahalaua Sărindari, cu ape din isvórele de la Giulesci), cât și de alte cișmele, făcute în urmă, cu apă adusă din isvórele de la Crețulesci. Domnitorul acordă Suiulgiului, cum se vedu, diverse scutiri, lăfă de la Visterie și determină personalul subaltern al lui, cum și obligațiunile și folosințele lui, rezervându aceleași drepturi și descendenților lui. Cu tot decretul dat în 1793, serviciul apelor este rău făcut. Domnitorul în 22 Iulie 1795, prin pitacul către Epitropia obștirei, dice, că «înșine Domnia mea amă vedut multe din cișmele, că nu curg și stău fără de apă», și ordonă îndreptarea lucrului.¹ Epitropia la 23 Iulie 1795 raportază Domnitorului pe larg despre toate cișmelele și spune, că nu se pot face reparațiile acum, din cauza ciumei.² În Octombrie același an Epitropia arătă Domnitorului că unele

veliți ai Divanului Domniei mele: Nicolae Brâncovenu vel Vist, Dumitrașco Racoviță vel Banu, Ianache Văcărescu vel Spăt. Ianache Moruzi vel Vorn. de țera de sus, Manolache Brâncovenu vel Vorn. de țera de jos, Manolache Crețulescu vel Vorn., Nicolae Filipescu vel Vorn., Costache Ghica vel Logof. de țera de sus, Scarlatu Ghica vel Logof. de țera de jos, Nicolae Hangerliu vel Hatm., Dumitrache Manu vel Post., Isac Ralet vel Cluceru, Dumitrache Schina vel Comisă, Nicolae Racoviță vel Pahar. etc. și Ispravnicu Costache Ghica vel Logof. de țera de sus, și s'au scrisu Hrisovulu acesta la anul dîntîi din ântîia Domnie a Domniei mele, aici în orașul scaunului Domniei mele Bucuresci, la anii de la zidirea lumii lét 7301, iar de la spășania ei 1793, Iunie 12, de Răducanu Poenariu biv. 3-lea Log. condicară.

Cond. XXVI, pag. 65.

1. Pitacul din 22 Iulie 1795 către Nazirul Epitropiei de obște

Vă facem Domnia mea în scire pentru rîndul cișmelelor din Bucuresci că după ce este datoria D-vóstră a purta grijă și a cerceta în totă vremea de starea lor spre a fi îndestulare de apă, *însuși Domnia mea amă vedutu multe dintr'ensele*, că nu curg și stău fără de apă, pentru care iată vă poruncim Domnia mea strașnic, ca după ce veți vedea mai ântîi după hrisov câte cișmele sunt orînduite și în ce locu anume, să te scolî însuși D-ta biv. vel Vistieru Ralet, să ieși pe cișmegi-bașa dimpreună, să mergi pe la toate să vezi care dintr'ensele curgu și care nu și pentru ce pricină nu curg? În vreme ce cișmegi-bașa ie atîția bani pe totă vremea de la Epitropie pentru a fi îndestulare de apă și drese în totă vremea, avîndu pururea purtare de grijă și de o parte să puî ca negreșit să facă meremetul lor, ca toate să curgă cu îndestulare, călî vomă pedepsi negreșit foarte strașnic, de altă parte să aibă a arăta cu anafora Domniei mele în scrisu orînduiala pentru toate, și care curg și care nu curg și din ce pricină?

Cod. XXIX, fila 7 verso.

2 Anafora Epitropiei obștirei din 23 Iulie 1795, provocată de porunca Domnitorului, ca să îngrijască de cișmele și pentru îndestularea Bucurescilor

cișmele nu curgă din cauză că au scăzut isvórele din care vine

cu apă. Epitropia constată că multe cișmele nu curgă. Isaac Ralot nazirul Epitropiei e însărcinat anume de Domnitor, ca împreună cu Suilgi-bașa să viziteze de aproape toate cișmelele și să facă reparațiunea lor ca să curgă toate. Isac Ralot a cerut mai întâi hrisovul cișmelelor, dar Suilgiu nu i l'a presintat, dîcîndu că nu l'are la îndemînă. Au mers totuși de a vizita cișmele și au aflat că sunt 18. afară de 2 ale lui Alexandru Vodă Ipsilante: Una drept Banul Ghica și alta în șalvaragii. Din aceste cișmele pe unele le-au aflat fără apă. Suilgi-bașa a întîmpinat, că au scăzut isvórele colectate, mai bine de jumătate. Sunt 2 cișmele în podul Tergului de afară care nu curgă, dîr Suilgi-bașa a arătat că au fost reu construite din capul locului și că acum nu le pôte repara, că nu pôte avea lucrători din cauza ciumei. «Pe la alte locuri iarăși fiindu curți boeresci și mănăstiri, stau cu porțile încuiate pîzindu-se, și nu lasă pe cișmegii să intre fiindu-le frică de dînșii ca nu cumva să fie molifsiți.... și așa dintr'acastă pricină se dă zățicire apelor.» Suilgi-bașa arătă în fine, că au mai găsit isvóre din sus de Crețulesci, cu cari s'ar pôte îmbogăți Bucurescii, fiind-că vină aproape de matca de unde deja s'au aduși apele actuale. Elu va face devizul (chefși) și vrîndu D-geu să înceteze bóla, se va putea realiza această aducere nouă de ape din mila Domnitorului.

Cișmelile constatate că curgă în Bucuresci la 1795, erau :

- 1 cișmea de afară care este visteria tuturor celor din oraș.
- 1 avuzul de acolo.
- 1 ipac acolo în curte o cișmea.
- 1 la biserica albă, podul Mogoșoei.
- 1 la mitocul Episcopiei Rîmnice.
- 1 în curtea lui biv. vel Banu Ghica.
- 1 în pîrtă la sf. Sava.
- 1 la D-lui biv. vel Logof. Filipescu, în curte.
- 1 la D-lui vel Vist. Văcărescu
- 1 la biv. vel Banu Racoviță.
- 1 la mănăstirea Zlătarilor.
- 1 la mahalaua Mănciulescului.

12

Cele cari nu curgă, în număr de 6 :

- 1 la reposatul Vornic Greceanu.
- 1 la biv. vel Vist. Isac Ralot.
- 1 la baia de la Curtea-veche.
- 1 la căminarul Moscu.
- 1 pe podul Tergului-de-afară drept casele Hafoi și
- 1 la biserica cu Sibilele.

6

Domnitorul în 3 August 1795 pune pe această anaforă rezoluțiunea, că a cercetat în condicile Divanului hrisovul cișmelelor și alu lui Suilgi-bașa cari se trimit în prescurtare la Epitropie să le trecă în condică, ca după

apa și propune adăogirea de isvóre nouă. ¹ Spesele pentru acesta să fie repartisate între boerii și monastirile cari au deja cișmele.

coprinderea loră să se îngrijescă de cișmele și să oblige pe Suilgi-bașa să repare cișmelile fără de apă. Domnitorulă ordonă și zabiților politieî, să dea ajutorulă lui Suilgi-bașa «pentru a căuta drumulă mergerei apeloră ca să facă dresulă celă cuviinciosă.»

Cod. XXVIII, scara 7, fila 11.

1. Anaforaoa Nazîriloră Epitropieî, din 4 Oct. 1795, semnată de Dositeiulă Mitropolitulă, Isac Ralet și Scarlatulă Câmpinenu. Vistierulă Isac cu Serdarulă Vintilă, Ispravniculă Ilfovuluiă au mersulă la Crevedia, unde se începe cursulă apeloră de la cișmelele din Bucurescă și au constatatulă că diu 6 isvóre ce erauă captate, 2 s'auă astupatulă și că cele-l-alte 4 auă scășutulă din volumulă. Decî nu este vinovatulă Suilgiu, că nu curgulă tôte cișmelele din Bucurescă. Au mersulă și la loculă unde Suilgiu auă aflatulă isvóre nouă «cu putință a se împreuna în dreptulă Creșulesciloră cu cele-lalte ape ce vinulă din Crevedia», cu care se vorulă câștiga peste 40 măsurî de apă mai multe, cu care se vorulă îndestula tôte cișmelele și va mai și prisosi și pentru alte locurî. S'auă făcutulă devizulă pentru acestă nouă capture și s'auă constatatulă, că va trebui o canalisare de 1793 stinj. care va costa 5 miî talerî. Se cere ca Domnitorulă să ordone Epitropieî, ca să deă talerî 3000 ce este să se iee din clironomia lui Zoe Rachierulă, ce au muritulă de bôla ciumeî, iar pentru restulă, să se facă pitaculă D.mnesculă pe numele boieriloră ce au cișmele prin curțî, ca să ajute și ei la cheltuelă de ôre-ce se folosesculă din apa nouă adusă și a căreia aducere a costatulă peste talerî 33.000; «iar cine se va împotrivi și nu va vrea să dea din bună voie, în urmă să nu aibă cuvêntulă a se jălui Mărieî tale, că n'auă apă la cișmele». Anaforaoa adaogă a dice că de la obște nu se pôte cere ajutorulă, dar că se va mai adăogi venitulă apeloră, dându-se din măsurile nouă la boerî, mănăstirî și neguțătorî «dar să nu fie nimenî volniculă a face cișmeua ascunsă în curte, pentru trebuința sa, ce să fie orî la uliță, orî despre podulă, ca să pôta lua apă toți împrejurenîi.»

Repartițiunea propusă de Nazîri asupra boieriloră:

talerî	
150	Dumnolulă biv. vel Banulă Racoviță,
200	» » » Vistierulă Văcărescu,
150	» » » » Moruzi,
150	» » » Logof. Nicolae Filipescu,
150	casa răposatuluiă Vorniculă Grecenu,
100	mitoculă Rômniculă.
300	Dumnolulă Pah. Hagi Moscu fiind-că are 2 cișmele,
250	Sêrdarulă Vintitulă ca să i se dea o măsură de apă,
250	neguțătorî de la Zlătarî.
1700	

Domnitorulă cu rezoluțiunea din 5 Oct. 1795 întăresce întocmai anaforaoa. În 2 Decembre 1795 Epitropulă Scarlatulă Câmpinenu arătă că biv. vel Banulă Racoviță, biv. vel Vist. Moruzi, mitoculă Rômniculă, Hagi Moscu și

Sporirea apei din Bucuresci, prin captarea de nouă isvóre, dă Domnitorului posibilitatea de a acorda privilegii nouă de cișmele.

neguțitorii de la Slătari refușă de a plăti suma analoghisită asupra lor pentru aducerea apei, și că nu s'ajungă pe lângă acosta încă 250 lei până la 5000 cheltuiți.

Domnitorul ordonă la 4 Decembre împlinirea banilor de la boierii, iar cei 250 lei să-i plătescă Suiulgi-bașa.

Cod. XXVIII, scara 7-a, fila 46 verso.

Cum era să fie apă la toate cișmelele când Domnitorul acorda mercu măsură de apă la boieri? Eată acte de asemenea natură:

Anaforaua Clucerului Isac Ralet, spre a i se da apă în curtea sa.

Io Alecsandru Costandinu Moruzi Vvd.

Prea Sfinția ta Părinte Metropolit, Dumnévóstră Nazirilor Epitropiei, amă vĕdută anaforaua ce ne faceți și iată, după pliroforia ce ne dați din arătarea Suiulgi-Bașa, cumcă nu va pricinui la apele cișmelelor nici o lipsă, amă bine-voitu Domnia mea și amă dată Dumnólu Clucerului Isac Ralet, ca să aibă o jumătate de măsură, din apa celor-alte cișmele, pentru care poruncim și D-tale vel Logof. să-i faci și deosebită cartea Domniei mele la mâinile D-lui, pentru acestă hară; și D-vóstră Nazirilor Epitropiei, urmĕndu pe Suiulgi-bașa, să arĕtați porunca Domniei mele, ca să urmeze a da la D-lui Clucerulă acostă jumătate măsură de apă, deosebind-o din haznea. — 1793, Iunie 14.

Vel Logof.

Prea Înălțate Dómne,

D-lui Clucerul Isac Ralet, cu jalbă se rógă Înălțimei tale, din apa ce se află la hasnaua apelor, ce se împărtesce în orașul Măriei tale Bucuresci, să te milostivesci asupra lui, să o aducă la casa Domniei sale, unde, făcĕndu cișmea, să fie și pentru trebuința norodului, și ne poruncesc Măria ta ca să teorisim jalba Dumnólu, și să cercetăm ca să aflăm câtă apă este în hasnaua cișmelei de afară, din care câtă s'aú împărțit, câte măsură, unde s'aú dat și câtă aú rămas în matca hasnalei, și cu auafora să însciințăm Măriei tale. Veți sci Măria ta că aducĕndu pe Suiulgi-bașa, amă cercetat și de câte măsură de apă sunt în hasnaua de la cișmea și câte măsură s'aú dat și s'aú împărțit, arĕtam Măriei tale; iară pentru Dumnólu Clucerulă ne arĕtă și ȕice Suiulgi-bașa, că se póte aú da D-sale o jumătate de măsură din apa celor-alte cișmele și va iconomisi de nu va fi lipsă, ci va fi tótă apa depiĕn, fiind-că de o jumătate de măsură nu se cunósce lipsă, pentru care rugăciune, ce dă D-lui Măriei tale, rămăne la buna hotărĕre a Măriei tale. — 1793, Iunie 11.

Filaretulă alu Ungro-Vlahiei, Dumitrache Banu, Scurlatu Vornicu.

47 Măsură sunt aduse la cișmeua cea de afară, de la care se împărtesce măsurile pe la locurile ce sunt cișmele acum, cu 7 măsură, ce le-aú adus Părintele Metropolit, cu cheltuiala Prea Sfinției sale.

5 Măsură la cișmeua cea de afară.

Așia, în 27 Octombrie 1795, acordă lui Enache Moruzi, fost Vistiernicū mare, 2 măsurī de apă; asemenea Logofētului Constantinū Filipescu, Mōnăstirei Colței și lui biv. vel Vist. Scarlatū Cāmpinēnu.¹

- 4 » » cișnēua ce este pe podulū Mogoșoei.
- 7 » » metolulū Părintelū Metropolitū.
- 3 » » D-lui Vorniculū Grecēnu.
- 3 » » D-lui Banulū Ghica.
- 4 » » Sfāntu Sava.
- 4 » » baia cea Domnōscă, cu cișnēua ce este afară.
- 2 » » casele D-lui Rilidescu.
- 2 » » D-lui Banū Racoviță.
- 2 » » mōnăstirea Zlătarī.
- 2 » » D-lui Spătarulū Văcărescu.
- 1 » » D-lui Cămărașū Hagi Moscu.
- 2 » » mahalaua Mānciuleștilorū.
- 3 » » pe podulū Tērgulū de afară în ulița, lângă casele serdarulū Fălcoianu.
- 3 » » iar pe podulū Tērgulū de afară la biserica cu Sivilele.

Cod. XXIV, fila 222.

1. Milostiv. Bojiu. Io Alexandru Constan. Moruzi Vvd.

Fiind-că Dumnēlū cinstitū și credinciosū boerulū Domniei mele Ianache Moruzi biv. vel Vist., încă de când s'au isvoditū aducerea în Bucurescī a apelorū ot Crețulescī au fost împărtășitū precum și alți boeri i mōnăstiri de avea la casa D-sale, în Bucurescī, pururea o măsură din numitele ape, cari ape mai adăogēndu-se și mai înmulțindu-se acum de Domnia mea, cu osēbite isvōre ce amū poruncitū de s'au găsitū în partea locului, într'adinsū pentru desēvēșita îndestulare a politiei, a fi pururea curgētōre la tōte cișmelele, ce rēmăsese lipsite ale obștōi unele dintr'ēnsele în Bucurescī, și pentru a și prisosi de a se împărtăși și la deosebite obraze din Dumnēlorū boeri, la cari vomū vrea Domnia mea a orēndui; amū bine-voitū Domnia mea, de amū datū Dumnēlū mai sus numitulū boerulū Domniei mele două mesurī din mai sus numitele ape vechi și noue ot Crețulescī, care să fie Dumnēlū volnicū a le metahirisi pururea și în totū vēculū, la casa Domniei sale, pentru îndestularea casei și a ōmenilorū casei Dumisale; pentru care 'i dāmū Dumnēlū acēstă Domnōscă a nōstră carte, prin care întărimū harulū acesta și hotărīmū, ca nici odiniōră să nu se impuțineze, nici să i se iēe aceste două măsurī, ci tot-d'aună să le aibă întregi, fără de nici o scădere, atât Dumnēlū, încât va avea de la Dumneđeū viață, cât și după sēvēșirea D-lui, să rēmāe la casa D-lui nestrāmutate; dreptū aceea poruncimū Domnia mea și D-tră Epitropilorū, ce veți fi după vremi asupra hasnalei apelorū, i fie Suilgi-bașa, i voue meșterilorū Suilgi și scutelnici, ce sunteți orēnduiți pentru șanțulū cișmelilorū, nu numai să vē feriți a nu face după vremi vre-o scădere la numitele două măsurī de apă, ale Dumnēlū numitulū boierulū Domniei mele, ci încă și ajutorulū celū cuviinciosū să aveți a da la trebniunți de vre-unū meremetū și de curățenie. ii saam recch gprd. — 1795, Oct. 27.

Cod. XXVI, Pag. 268.

Nu numai prin cōtisarea, cu greū adunată de la boŕerii carī avēū cişmele, s'a realizatū captarea de isvōre nouē,¹ ci şi Epitropia aū

Carte din 19 Martū 1796 acordāndū lui biv. vel Vistierū Scarlatū Cāmpinēnu o jumētate mēsurā de apă la casa lui din apele nouē aduse de Moruzi.
Cod. XXIX, fila 161.

Cartea mōnăstirei Colŕei pentru o mēsurā şi jumētate de apă ce s'aū datū din apele cele nouē.

Zemb. Vlahscoie. Dat-amū Domnēscă nōstră carte sfīntei şi Dumneŕeescēi mōnăstiri Colŕea, de aici din oraşulū Domniei mele Bucuresci, ca din apele celea nouē, carī acum le-amū adusū Domnia mea din osebite locuri ot. Creŕulesci, să aibă numita mōnăstire una mēsurā şi jumētate de apă, care pururea şi în tōtă vremea să nu i se iōe, sēū să i se impuŕineze, căci pentru īndestularea politiei cea de obşte spre a se impārtăşi tōŕi, osirduindu-ne Domnia mea de amū gāsitiū şi alte ape nouē, peste cele dintēiū, care se impuŕinasēră, amū gāsitiū Domnia mea cu cale a impārtăşi şi pe acōsti nunită mōnăstire, care are şi hrănesce īntr'ēnsa spitalū cu atāŕia sārăci bolnavi cu feluri de patimi, spre a se adăpa, adecă sārăci aceia de apă curatū, şi a'şi face şi mōnăstirea tōtă trebuinŕa sa cu īnlesnire, fiindū mai vērtosū şi depārtatū de apa Dāmboviŕei, precum şi alŕi dimprejurū mahalagii să se impārtăşescă; droptū aceea amū datū Domnesculū nostru sinetū de īntārire, prin care poruncimū Domnia mea şi ŕie Suilgi-başa, ca de unde va cădea mai aprōpe de mōnăstire şi mai cu īnlesnire, să daī la numita mōnăstire una mēsurā şi jumētate de apă, ca să pōtă Epitropulū mai cu ũsure cheltuiālă a şi-o aduce la mōnăstire. ii saam receh. gpm�. — 1786, Febr. 1.

Cod. XXVI, pag. 272.

Carte din 4 Febr. 1796, dāndū «din apele nouē, care amū adusū Domnia mea» lui Const. Filipescu vel Log. de ŕōra de sus, una mēsurā apă la casa D-lui.... Vodă ŕice că «osirduindu-ne Domnia mea de amū gāsitiū şi alte ape nouē, adaogēndu-le lāngă cele de mai nainte, carī ajunse-se la scādere şi impuŕinare. Aducerea s'o facă cu cheltuiālă sa de unde va găsi mai pe aprōpe». Porunca este adresată lui Suilgi-başa.

Cod. XXIX, fila 150 verso.

1. De la 16 ale trecutei lunī lui Noembre primindū luminatū pitaculū Măriei tale īntru care ni se poruncesce, ca să facemū arētare Înălŕimei tale īn scrisū, prin anafora, pentru apele cişmelelorū din Bucuresci la ce stare se aflū şi ce urmare aū făcutū Suilgi-başa pentru aducerea apelorū ce s'aū mai gāsitiū, fiind-că īndestulatū vreme este de cānd s'aū porucitiū de Măria ta, dāndu-se şi trebuinŕiōsa cheltuiālă; dupē luminatū poruncă urmātori fiindū, amū făcutū cercetare, şi cāt pentru apele cişmelelorū din Bucuresci, vedomū că aū īnceputū mai multă dupē cum era, iar pentru lucru ce se face la apele ce s'aū mai gāsitiū, de cānd s'aū datū luminatū porunca Înălŕimei tale şi pānă acuma s'aū lucratū şi se lucrēză necontentitū de către Suilgi-başa. De care aū şi īmpreunat-o cu hasnaua apelorū vechi de la Creŕulesci şi curge apa de la unū isvorū din cele nouē şi pentru cele-l-alte neavēudū Suilgi-başa banī, nu are cu

datŭ o sumă de banī dintr'o clironomie. Domnitorulŭ dupē aducerea nouēlorŭ isvōre în Bucurescī, dă unŭ noŭ hrisovŭ generalŭ pentru apele oraşului, în care ia dispoziţiunea nouē şi utilă, ca cişmelele concedate boierilorŭ să nu se mai facă prin curţī, la locurī dosnice, ci la stradă, sēŭ pe lângă stradă, aşia ca să pōtă servi la tōtă lumea.

În timpulŭ epidemieī, Domnitorulŭ, avēndŭ reşedinţa la Cotrocenī, fiii lui, Beizadelele Dimitrie, Neculaī şi Gheorghe într'o preumblare a lorŭ, aŭ descoperitŭ, nu departe de monăstire, nisce isvōre, carī se captară şi deveniră *cişméua Beizadelelorŭ*. Acēstă cişmea a fostŭ întemeiată cu următorulŭ hrisovŭ:

Zemb. Vlahscoie. Fiind-că prea iubiţi beizadele şēdēndŭ la sf. mōnăstire Cotrocenī, în vremea năpravniceī bōle, aŭ găsitŭ acolo unŭ isvorŭ de apă din josulŭ mōnăstireī, care deschidēndu-lŭ şi făcēndŭ cişmea, cu tōte împrejmuirile, cum se vede, şi cu sădiro de vie ca dece pogōne, pentru folosulŭ îndestulăroī

ce le sōvērşi lucrulŭ lorŭ, pentru că Epitropia, dupē anafora ce aŭ făcutŭ D-luī biv. vel Vist. Isac Ralet proin Nazīrŭ, care s'aŭ întăritŭ şi cu luminată pecetea Mărieī tale, aŭ numēratŭ tal. 3000 în mâna Sulgi-başeī, din avutulŭ lui Zoe Rachieru, iar analoghia ce s'aŭ făcutŭ să dōe D-lorŭ boeriī ce aŭ cişmele prin curţī, numai patru obraze aŭ datŭ, însă D-luī biv. vel Vistierŭ Ienache Văcărescu era pusŭ să dōe talerī 200, şi D-luī aŭ datŭ talerī 250, care cu aceştī talerī 50 se ajută Epitropia la aceī tal. 300 ce ī lipsōŭ peste analoghie şi peste talere 3000 ce aŭ datŭ din clironomia lui Zoe Rachierulŭ i D-luī biv. vel Log. Nicolae Filipescu talere 150, i talere 150 D-eī Vornicōsa Catinca Grecēuca şi talere 250 Sōrdarulŭ Vintilă şi mai lipsescŭ talere 950 pēnă la talere 1700, dupē analoghia ce s'aŭ făcutŭ şi nu vorŭ să dōe D-lorŭ boeriī ce mai jos se arētă. Pentru care să bine-voīeşci Înălţimea ta a se orēndui unŭ zapciŭ d'aī Divanuluī, ca să facă împlinire de banī ce se vōdŭ rēmăşiţī, spre a se sōvērşi lucru ce s'aŭ începutŭ ca unŭ folositorŭ tuturorŭ ūe obşte, că este şi pēcatŭ să rēmăie în zadarŭ cheltuiala, ce s'aŭ făcutŭ până acum şi din puţin lucru să rōmăe jos, cum şi pentru talere 250 ce mai lipsescŭ până la talere 5000, cât s'au făcutŭ socotēla pentru trebuinciōsa cheltuēlă cu sincatavasis la tōte vomŭ avea luminată poruncă de unde să se dea; de acēsta însciinţămŭ şi cum va fi luminată porunca. — 1795, Dechemvre 2.

Scarlatŭ Cămpinēnu

D-lorŭ boeriī ceī carī aŭ cişmele prin curţī, a da dupē analoghie:

talere	
150	D-luī biv. vel Banŭ Racoviţă,
150	D-luī biv. vel Vistierŭ Moruzi,
100	Metohulŭ Rōmniculuī,
300	D-luī Paharnicu Hagī Moscu,
250	Neguţatorī ot. Zlătari.
950	

Cod. XXVIII. pag. 416.

și a mângâerei norodului de obște, și pentru podoba poltioi; amă bine voită Domnia mea de amă făcută optă scutelnici pentru trebuința lucrului viei, patru din matca Visteriei și patru din străini, pentru care amă dată Domnia mea acestă Domnăsculă nostru sinetă, ca pururea să fie acești optă omeni scutiți de acum; și poruncimă Dumitale vel Vist. ca să-î faci și să le dai pecelluitari pe numele și chipul lor. ii saam recel. gvm. — 1796, August 20.

Cod. XXVI, fila 299 verso.

Domnitorul în 1796, Ianuarie, pune să se înființeze 2 cișmele nouă în marginea orașului, la târgul-de-afară și le dă în sâma Suiulgiului, acordându-î pentru acesta, în 20 August, și 4 liudi.¹

Pentru înzestrarea cu apă a Focșanilor Al. Moruzi întărește hrisovele anterioare, cu hrisovul său din 16 Iunie 1792, recunoscându dreptul acestui oraș la o subvențiune din casa Epitropiei obștii, și la alte privilegii.²

1. *Cartea lui Dimitrie Suiłgi-bașa pentru două cișmele ot. Târgul de afară ce i s'au datu asupra.*

Zom. Vlahscoie. Fînd-că pentru îndestularea obștei și pentru podoba poltioi aceștia, cu cheltuiala Domniei mele amă isvodit două cișmele de apă în marginea poltioi la Târgul-de-afară, unde foarte se discoliase norodul pentru apă curată și curgătoare de bîntă, fiindu mult depărtați de Dâmbovița, orînduimă Domnia mea asupra amîndorora pe Dimitrie Suiłgi-bașa, și i le dămă asupra, ca să le pörte grija și să se silöscă de a fi pururea în staroa lor, căruia pentru ostenela lui și purtare de griji, îî rînduimă Domnia mea patru omeni străini scutiți, pentru ajutorul lucrului și meremetul lor; deci poruncimă și sfîtnimă Domnia mea și pe D-vöstră cinstiților și credincioși boerilor Domniei mele, cari sunteți stăpâni moșilor po cari stăi aceste cișmele, să nu lipsiți și Dumnevöstră a griji și a vö afla cu silință și cu durere de a nu strica un lucru folositor și trebuincios obștei, ca acesta. ii saam recel gpd. 1796, August 20.

Cod. XXVI, pag. 300.

Pitacul la Epitropie, din 3 Septembrie 1795, să repare podisorul ulitei care urmăze la pörta de din sus a Curței vechi, alătura pe lângă zid, până ce dă în podul din lăuntru târgului (podul de sub foișorul roșu). Asemene ordonă să se repare cișmea din zidul Curței și să o facă să curgă apa neîncetat.

Cod. XXIX, fila 108 verso.

2. Hrisovul cișmelei ot. Focșani și mila ce are.

Croștinöscă datorie au Domni și oblăduitori, căroră li s'au încredințat de la Dumneșu stăpînire de țeri și de noröde, a nu trece cu vederea lucrurile ce li s'au încredințat sub a lor oblădvire, ci mai vörtos a le întemeia spre mai bună îndreptare, ca să fie bine pălitate; drept aceea înscințându-ne

Cișméua de la grădina cu chioșcū, datorită lui Mavrogheni, nu este uitată de Moruzi. De și ôre-cum, ca protestațiune postumă contra lui Mavrogheni, boerimea mai delăsase promenada de la capétulū podulū Mogoșoei și nu mai luaū, la ora tocei, rahatulū si caféua in grădina, in chioșculū și la cișméua nenorocitulū Domnitorū; de și carétele și lōgănele boeresci, cu arnăutulū in capra de dinapoia tră-surci (veđi stampa cu promenada de la podulū-verde din Iași) se îndreptaū de preferință la laculū Ferestrăulū, totuși Al. Moruzi îngriji de creațiunea lui Mavrogheni. Pentru acestū scopū acordă pentru grădina și cișméua de la Zoodoho-pighi 10 liuđi și imbunătăți grădina prin noi plantațiuni de pomī forestieri.¹

Domnia mea cumcă fōtāna din orașulū Domniei mele Focșani, din care se adapă și se indestulōză tot norodulū de acolo, că pentru meremetulū i pentru curățenia ei, de a fi pururea drēsă și de a nu se împuțina curgerea apei ei, aū fostū orēnduială făcută de frații noștri Domni de mai naintea noastră prin hrisōvele Domniilor lorū, care le-amū vēđutū Domnia mea, a se da pe tot anulū de la Epitropie câte talerī douē sute, pentru cheltuiala și pentru plata orēnduitulū Suiulgin, avēndū și doi-spre-đece lude fontānarī scutiți, amū binevoitū Domnia pentru folosulū locuitorilorū, cari voimū a-i vedea indestulați și fără de lipsă de orī-ce și pentru adăparea și mulțumirea altorū trecetori de obște, de amū înoitū și amū întăritū orēnduiala acēsta, ca să se dōe pe tot anulū de la Epitropia obștei câte talerī douē sute, avēndū și doi-spre-đece fântānarī scutiți; decī Dumnōlorū boerii Epitropiei, ca uniī ce lângă alte trebī ale obștei ce sunt date la Epitropia Dumnōlorū, aū și trēba isvōrelorū și a fântānelorū de apă asupră-le să fie in bună starea ei, și amū întăritū hotărīrea acēsta cu Domnosculū nostru acestū hrisovū, care hrisovū, după ce se va trece in condica Divanulū, Dumnōta vel Logofete să-lū areți și D-lorū Nazirilorū Epitropiei, de a'lū sci și a se trece și in condica Epitropiei de a'lū păzi și de a'lū enorghisi Dumnōlorū, adeveritū fiindū cu însuși credința Domniei mele, Io Alex. Constan. Moruzi Voivodū și cu a prea iubiților Domniei mele fii, Constandinū Vvd., Dumitrașco Vvd., Nicolae Vvd., martori fiindū și Dumnōlorū cinstiți și credincioși boerii cei mari ai Divanulū Domniei mele: Nicolae Brāncovēnu vel Vist. Dumitrașco Racoviță vel Banū, Ianache Văcărescu vel Spăt., Ianache Moruzi vel Vorn. de țōra de sus, Manolache Brāncovēnu vel Vorn. de țōra de jos, Manolache Crețulescu vel Vorn., Nicolae Filipescu vel Vorn., Costache Ghica vel Logofētū de țōra de sus, Scarlatū Ghica vel Logof. de țōra de jos, Nicolae Hangerlău vel Hatn., Dimitrie Mănu vel Post., Isac Ralot vel Clucerū, Dimitrie Schina vel Conisiū, Nicolae Racoviță vel Pah., Iordache Palada vel Stolnicū, și Ispravnicū Scarlatū Ghica vel Logof., scriindu-se hrisovulū acesta la lét 1793, Innie, de Gheorghe Logof. za taină.

Cod. XXVI, pag. 79.

1. Zem. Vlahscole. Fiind-că pentru lucrū grădinei de la cișméua apelorū ot. Zoodopighi, i pentru paza și curățenia de sus și de jos, spre poľōba și mângăerea privelei de obște, aū avutū orēnduială prin cartea Domniei sale fratelui Mihaiū Vodă Șufulū, ce o vēđumū cu lét 1792 Aprilū, 30 ca să fie

Ingrijirea oraşului de respectul curăţeniei, mai ales în urma izbucnirii epidemiei de ciumă, a trebuit să preocupe Epitropia obştirei. Amă arătată, în anteriorele volume, în ce mod se curăţa tina de pe stradele oraşului. Încă la 1792 Februarie, administraţiunea de atunci, vedându că ȣerani ȣar ȣaducău lemne de vândare în oraş, pentru ca să nu se mai pôtă a li se lua carele la încărcatul noróelor de pe strade, ridica ȣcândurile din dricul carului ca să nu mai ȣólă încărca (*Cod. XIX fila 191*), hotărise înflinȣarea a 12 care de dărvar ȣcutiȣ, din Bucuresc ȣ, cu boi, să fle pentru rădicatul tinei din cele 4 poduri mari, «legaȣi sub ascultarea Epitropiei». Al. Moruzi, în 19 Maiu 1793, dă în privinȣa gunóielor ȣi a tinei de pe strade următorul nizam:

Pitac ȣ din 19 Maiu 1793 către Spătar ȣ ȣi Aga

De óre-ce s'au făcut poduri nouă în Bucuresc ȣ, se simte nevoia să se întreȣină curate de gunóie, mai ales că aceste gunóie se fac ȣ de către cei ce vin ȣ cu care cu lemne, clerestea, buȣi, mărfuri, etc. ȣi poposesc ȣ pe strade; putreȣind ȣ din aceste gunóie podurile ȣi pricinuind ȣi bólă; «deosebit de acósta familiaş ȣ ce şed ȣ pe linia podului pe o parte ȣi pe alta, tóte gunóiele, lăturile ȣi boclucurile ce scot ȣ din casele lor ȣ le aruncă pe pod ȣ, mai ales bărbieri ȣi boiangi ȣ ȣi alte asemenea din rufetur ȣ, ce le rézimă lucrarea meştesugului lor ȣ în apă, din care nesuferita imputiciune se prȣcinuesce ȣi putrejunca podurilor; asemenea de la unele case sunt scóse sghiaburile cuhniilor pe pod ȣ, ȣi acósta mai cu deosebire aduce pricin ȣ rele în două chipuri, una bólă la sănătatea norodului ȣi alta putrejune podurilor ȣi umplerea şanȣurilor de lătur ȣ cu putori. Dec ȣ dar asupra acestui nizam ȣ poruncim ȣ Domnia mea, în tótă diastima coprinsului popórelor ȣ D vótră, aducându pe toȣi proest ȣi ai rufeturilor să le dăȣi straşnică poruncă, ca negreşit ȣ să se ridice acest ȣ rău obicei ȣ ȣi toȣi căȣi sunt cu locuinȣa pe linia podului să-ş ȣi facă or ȣ dresuri în curȣile lor ȣ sėu să-ş ȣi ȣie hărdae, pentru a-ş ȣi vărsa lăturile ȣi gunóiele ȣi să ȣi le scóȣă afară

ȣ lude ȣece scutiȣ, dăm ȣ ȣi Domnia mea acósta carte la mănile Epistatului de la biserica cişmelei ot. Zoodoh-pighi, ca să aibă aceş ȣi lude 10 ómeni strėini, fără de dajdie ȣi fără de pricină în satele ȣere ȣ, pe car ȣ ducându-ȣi la D-lor ȣ Ispravnici ȣ, sėu la zabiȣi Bucurescilor ȣ, să-ȣ cerceteze dupė órėnduială, ȣi fiind ȣ fără de pricină, să le dée o adeverinȣă pe numele ȣi chipul lor ȣ, cu care să vie la Visteria Domnie ȣ mele, spre a li se da pecetluiturile Domnie ȣ mele, de a fi nedajnic ȣ scutiȣ ȣi nesupėraȣi de or ȣ-ce dajdi ȣi órėnduel ȣ ar ȣ eşi de la Visteria Dnmnie ȣ mele ȣi de la Cămară, pe care să-ȣ metahirisėscă Epistatul ȣ la lucrul grădinei, silindu-se a o drege ȣi a o aduce la stare nouă ȣi la paza ȣi curăţenia a tótă. — 1793, Iunie 7,

Cod. XXVI, pag. 52,

iar în podŭ să nu se mai arunce aici; ŝghiaburile cuhniilorŭ să nu le mai aibă scóse în podŭ. Asemene în tóte Sâmbetile să măture podulŭ fieŝ-care în partea sa, cât se va cuveni ŝi la acestŭ nizamŭ să nu se orânduiască nicŭ de cum zapciŭ D-vóstră, fără numai însuŝi D-vóstră, după ce veți da porunca D-stră către fie-care proestosŭ alŭ rufeturilorŭ, ca în tótă vremea să grijăscă elŭ pentru ai sŝi a păzi acóstă bună orânduială cu curătenia poduluŭ ŝi cu măturatulŭ Sâmbăta; apoi la tiptilăcŭ, când ieșiți în poporulŭ D-vóstră, să vedeți înși-vó D-vóstră de se urmóză ŝi însuŝi D-vóstră să faceți îndreptare de nu se păzesce porunca Domniei mele, iar să nu dați acestŭ nizamŭ nicŭ cum în mâna zapciilorŭ, ca să nu care cumvaŝi să se amestece ei la acósta ŝi în tótă vremea să se îngrijăscă acósta de către D-vóstră ŝi a se păzi fără osebire pentru toți».

Cod. XXIII, fila 62. verso.

La 11 Februarie 1794, Epitropia obŝtirei propune reînnoirea nizamulŭ cu óre-carŭ modificațiunii ŝi introducerea amendei;¹ iar în 14

1. *Io Alecsandru Constan. Moruzi Vvd. i gpdr. Zemb. Vlahscoie*

Primită fiindŭ Domniei mele acóstă orânduială de nizamŭ, o dămŭ asupra Epitropiei, pentru care poruncimŭ D-vóstră, boerilorŭ Naziri, să o puneți în faptă acósta, ŝi să se urmeze întocmai precum se arótă într'acóstă anafora, iar pentru glóbă, a se orândui cea de la cutie, cei ce nu vorŭ fi următori a îngriji după poruncă la acósta, chibzuindŭ iarăŝi D-vóstră câtă să fie, să aréți Domniei mele înscrisŭ cu deosebită anafora. Dreptŭ acea poruncimŭ Domnia mea D-tale vel Spătarŭ i D-tale Epistatule alŭ Agiei, să orânduieți ŝi câte nnŭ zapciŭ alŭ D-vóstre.—1794, Februarie 11.

Vel Logof.

Prea Înălțate Dómnne,

În două rënduri, cu prea plecată a nóstră anafora, am arótatŭ Măriei tale pentru cele două poduri mari Domnesci ce s'au făcutŭ din nou, alŭ Mogoŝoiei ŝi aiŭ Calicilorŭ, ca cu luminată porunca Măriei tale să se păzescă nizamulŭ, după obiceiŭ ce au făcutŭ, ca să póta defendisi mai mult, ântéiu bărbierii, i boiangii, argintarii, cârciumarii, lumânărari ŝi băcani, cum ŝi mónastirile ŝi boerli ŝi oiŭ de ce tróptă va fi, de la celŭ mare până la celŭ micŭ, cât îi ține coprinsulŭ luŭ, apă pe podŭ să nu arunce, gunoiulŭ, ce îlŭ scóte din casă ŝi de prin prăvălii, să nu lepede pe marginea poduluŭ, ci să'lŭ scóță afară, podurile să le măture ŝi să le rănescă tot-déuna, precum ŝi carele ce vinŭ cu cherestele, cu lemne de focŭ ŝi cu fênŭ de vëndare, să nu âmble pe poduri ŝi pe ulițe; ședëndŭ cu carele lorŭ, facŭ mult calabalăcŭ pe podŭ cu vitele lorŭ, ŝi zapciŭ, cei carŭ sunt de păzescŭ pe la respântii ŝi la căpătăiulŭ podurilorŭ, când trecŭ care deŝarte, să aibă datorie pe cei cu prăvăliile, séu pe cei cu case să-i pue să arunce cu lopata acelŭ gunoiŭ ŝi noroiulŭ să'lŭ scóță afară. Pentru care vedemŭ că nicŭ o urmare nu se face ŝi când se întemplă de plouă se face nnŭ noroiŭ din pricina acestuŭ gunoiŭ, încât nu póte trece cei ce au trebuință, ŝi din pricina acestei necurățenii aduce ŝi bólă în orașŭ ŝi se vorŭ

Martă 1795, sub boldul epidemiei, nizamul e reînnoit cu mai mare rigore și amenda, în favoarea cutiei milosteniei, se urcă la 2 lei pentru contravenție la zisul nizam.¹

strica și podurile foarte curând; ci de se va socoti de înțelepciunea Măriei tale acest nizam, să se dea asupra Epitropiei, ca pe totă săptămâna, cu un zăpăciu al podurilor împreună și cu un zăpăciu atât de la D-lui vel Spăt. cât și de la D-lui Aga, să orânduiască cu această purtare de grijă, să pue tot odată pe săptămână să măture podu, cu voia și far'de voia lor, și când va fi care slobode, să pue gunoii prin care, iar când nu va fi care, să pue pe prăvăliași să-l scotă afară cu coșurile, precum au fost și mai înainte; și pentru nesupunerea ce voru areta de acum înainte, o luminată poruncă se va da să se orânduiască a da la cutia milosteniei și globă cu hotărîre. Așisderea să fie luminată porunca Măriei tale către D-lui Aga, ca după obiceiul cel vechi, care era să pue pristav să strige pe totă săptămână odată, Sâmbăta, pe poduri și pe ulițe din tîrgu, să-și rînescă toți podurile, ce sunt ședători pe aceste linii ale podurilor, căruia pristav să aibă a-i da Epitropia, pentru ostenola lui, pe totă săptămână, câte parale dece, și așa socotim că se va păzi nizamul și voru fi tot-doua toate podurile și ulițele măturate, pentru că Epitropia au vrut ca să se păzescă acest nizam încă și cu zăpăci și au statut împotriva cei mari și cei mici, și deosebit sunt și case boeresci și mănăstiresci, care cad pe linia podurilor și-și au sghiaburile cuinilor scose tocmai pe pod și cât murdalăcu se face în cuhnie ilu dă în drum pe sgeabă și curge pe poduri și tot două șade murdalăcu pe pod, și podiscele ude în tot anul putredesc, care acesta pricinuesce și mai mare putore, mai ales vora că molifsesce, la care pricinuesce și bolă la sănătatea norodului, care acest fel de putore în toate părțile sunt podurile putrede, care pentru acesta să se dea luminată porunca Măriei tale, ca cu voie, far'de voie, să se apuce și să strice acele sghéburi și stăpâni își voru face gropi în curte de voru vărsa lăturile cuhnii, sau voru ținea hărdăe și noptea ilu voru scote ori la Dâmbovița sau la alt loc depărtat; iar hotărîrea cea deservită rămâne a se face de către Înălțimea ta. — 1794, Februarie 11.

Dumitrache Banu, Șarlatu Vornicu.

Cod. XXVII, fila 38.

1. *Pitacu la Spataru și la Epistatulu Agiei din 14 Martu 1795.*

Fiind-că din pricina gunoii și a murdalăcului, care fiesce-care ilu aruncă pe poduri, în ulițele mahalalelor și pe drumuri înăuntru politiei, nu numai stricăciune și putrediciune se face în scurtă vreme podurilor, cari cu atata trudă și ostenolă se sêvârșesc, cum și locuitorilor mîncătură și noroie, care cu multă vreme nu se pot îndrepta, ci cu această necurătenie și aerul se molipsește de putori, și bole pricinuesce și vătămare la sănătatea norodului de obse, și deosebit de aceste toate, este și o deosebită defăimare și fără nici o cuvință, înăuntru unei politii Domnesci a se trece cu vederea un lucru ca acesta de necurătenie; pentru care iată dăm Domnia mea acest nizam, care cu hotărîre poruncim să se pue în faptă, nu numai acum, ci și tot-doua și în totă vremea, ca să se scie să se urmeze, să se păzescă negreșit, prin

Cu referință la incendii, se reînnoesc: ordinele de a nu se ține depozite de fân în Bucuresci, ci pe la marginea orașului.¹ Asemene,

purtarea de grijă și epistasia D-văstră, ca zabiți ai politiei și a D-lorū Nazirī Epitropiei, ca epistați asupra celor 4 poduri mari Domnesci.

Și mai întâi să vestiți cu pristavii la totă obștea, în tîrgu și prin toate mahalalele cele mai din lăuntru și cele depărtate după margine, că nimeni nu este slobodii a arunca gunoiul și băligarul cailor și al vitelor în drumuri, pe ulițe, pe poduri și alătura drumului măcar, nici pe viranele sîi locuri slobode și deschise, în lăuntru politiei, ci fieș-care strîngîndu-și gunoiul și băligarul vitelor, să-l scotă afară la câmpuri, în loc depărtat de politia Bucurescilor, iar nu lângă politie, de unde totă puterea o trage vîntul în lăuntrul orașului; de care acesta să dați porunci și strejarilor de pe la răspîntii, din lăuntrul politiei, și de pe la margine, pe unde trecu și pe unde intră și iesu cu carele țeranii, ca să vestescă de acosta fieș-căruia țeran, ori scutelnicii sîi poslujnicii și să o facă cunoscută, ca să scie toți nizamul acesta, că sunt opriți de a mai arunca în lăuntrul politiei gunoile și băligarele, ce ridică din curțile stăpînilor lor, ci să-l scotă afară la câmpuri, în locuri depărtate, pentru că cel ce se va lenevi de a-l scote afară și se va prinde făcîndu urmare împotrivă, va fi osîndit. Apoi după acosta să îndatoriți D-văstră cu zapcii pre toți, cîți se află în linia ulițelor de o parte și de alta, atît în lăuntru tîrgului, cît și prin mahalale, ca și acum și tot-déuna fieș-care să curețe în parte podurile și ulița aceea și toate acele adunături de gunoie și ori-ce calabalăcu, strîngîndu-le toți grămadă la un loc, să-l ridice și să-l scotă afară din Bucuresci, iară să nu-l lase aruncat pe ici pe colea.

Așisderea și Dumnóvostă, Nazirilor Epitropiei, să îndatoriți și să hotărîți strașnicii polcovnicului de poduri și podarilor, ca și ei să grijescă, mai vîrtos de podurile mari, acum, și tot-déuna de a fi înăturate, grijite și curate de ori-ce felu de gunoie și murdalăc.... Și la toți de obște să arătați, că de acum înainte, care din mahalagii, sîi verî-cine, se va găsi aruncîndu gunoie și băligari de vite în ulița sîi pe poduri, ori în lăuntru tîrgului, sîi afară prin mahala și nu-l va ridica și nu va curăți, acela are să dea la cutia milosteniei taler 2, de la care să se și împlinescă prin D-văstră și să se dea la cutia milosteniei. Și iar, cînd se va găsi că n-au urmat nizamul și porunca, va fi asemenea iarăși osîndit a da acestu strafu la cutia milosteniei, pentru învețatura și urmarea poruncei; care acostă hotărîre să o vestiți acum la toți de obște, ca să o scie mai nainte fieș-carele. Și acestu pitaciu poruncim Domnia mea să se trócă atît în condica Divanului cît și la Spătărie i la Agie și la Epitropie, ca pururea să fie sciuti, și în totă vremea să-l urmați D-văstră cu purtare de grijă, pentru că de vom vedea Domnia mea iarăși împotrivă urmări de necurățirea politiei, să sciți că nu veți avea nici D-văstră cuvîntu de îndreptare, pentru lenevirea și nepurtarea de grijă, însă toate acele gunoie și băligare și ori-ce murdalăcu, scotîndu-se afară departe, să le dea focu ca să arză. —1795, Marti 14.

Cod. XXIX, fila 28.

1. Pitaciu la vel Spătarii Enache Văcărescu din 4 Septembrie 1793, reînnoindu-se ordinea veche de a nu se ține fân în Bucuresci, ci pe afară de oraș, de unde să se care câte puțin la grajduri, pentru trebuința vitelor. Acostă

fie-cine să fie datoru a avea la casa sa scară și câte o puțină seû vasu mare cu apă, sub pedepsă, ca la din contra, să plătescă 30 lei amendă.¹

Pe lângă poliție seû Agie amû arătatû că erau alipite breslele slujitoresci. Dintre acestea, o brăslă avea strēja oraşului și 50 din ceilalți constituiau așa zisul *stégû de focû* (pompieri). În 1794, Octom. acestû stégû era redusû, prin mórtea a vre-o 12 ómenî, după cum și stégulû strejarilorû, era redusû tot prin aceeași împrejurare din 30 ómenî la 10, iar alû vênătorilorû și alû cazacilorû la câte 5 și câte 4 ómenî. Epistatulû Agiei, Al. Gherache, cere Domnitorulû împlinirea ómenilorû din stégurî și Domnitorulû acordă 35 de ómenî din mahalagîi oraşului, bine sciuiți și cu bună cheazășie, pentru stégurile de focû și de străji.²

trébă a fost pusă în sarcina Spătăriei și numai cu biletulû Spătarulû să se pótă a se introduce fênû în Bucuresci și a se pune în locuri cuviincioase, nu pe lângă case. Acóstă poruncă a fost dată și la Agie.

Cod XXIII, fila 134.

Pitacû la vel Spătarû din 22 Septembrie 1794.

Pentru rëndulû fênulû, ce aducû unîi-altîi aici în lăuntru politieî, do-lû punû pe lângă casele lorû, fiindû lucru ce pôte pricinui primejdîe de *ianganurî* (sic), poruncinû Domnia mea, să îngrijescî D-ta a nu mai lăsa să se aducă în lăuntru politieî, ci fieș-care să și-lû ție la marginea tîrgulû... cum și prin tîrgû să nu se îngăduiască nimenî a pune fânû pe lângă casele și dughenole lorû, iar mai vîrtos pe la rîspântiile ulițelorû celorû marî să nu se afle fênû, ca să nu se întîmple primejdîe de focû, și asupra acesteî trebî să daî D-nóta strașnice porunci pe la zapciiî străjilorû celorû orînduite, de a nu mai lăsa care cu fênû să intre în poliție și pururea să o cercetezî D-ta acósta, ca să nu se facă vre-o urmare împotriva Domnesceî nóstre porunci.

Cod. XXIII, fila 276. verso.

1. Pitacû la vel Spătarû din 3 Septembrie 1793 ca să vestôscă mahala-giilorû și boerilorû, la partea bisericească și mirenescă, ca fieș-care în curtea și la casa sa, să aibă câte o puțină, sóû altû vasu mare, sóû mai nucû, după starea caseî, pururea plinû cu apă. Așisderea și scară să aibă fieș-care la casa sa, iarăși după măsura și starea caseî. Vodă adauge că dacă la cercetarea ce va face după 20 de zile, va găsi că cine-va aû *amelisit* la acestû lucru, îlû va condamna la o glóbă la cutie, după starea caseî sale, de la 30 de lei pînă la 10. Decî să nu lipsescî D-ta, zice Vodă Spătarulû, a cerceta ca să afli pe celû ce n'aû urmatû într'acestû sorocû, și să mi-lû areți negreșit.

Cod XXIII, fila 133.

2. Insciințămû Mărieî tale, că stégurile breslelorû slujitoresci *de la Agie* aû ajunsû la marî derăpănări, mai vîrtos cele de focû și cele-l'alte ale stră-jilorû, ca din 50 lude, ce este orînduiala Visteriei a fi la unû stégû de focû,

Tot în interesul ferirei de incendiu este și următorul act :

Pitacū din 20 Iulie 1796, către Spătarū și Aga, să nu dăe voie celorū carī aducū chereștea de vîndare, să ămble cu ea prin Bucurescī, ci să mîrgă la oborulū tîrguluī-de-afară.

Cod. XXIX. fila 212.

În 8 Noembre 1794 Al. Moruzi dă nizamulū următorū către Epistatulū Agiei, relativū la politia orașuluī :

Cu tôte că pentru orī-ce nizamū alū orașuluī sunt date poruncī la Agie, care trebue să fie trecnte și în condica Agiei și ca nisce sciuto ce'țī sunt le veī fl și urmîndū, dar ca să nu se facă vre-nnū cusurū în buna orînduială, iată de isnóvū îfī poruncimū : 1. să grijescī ca în tôte serile să nu lipsóscă străjile a fi depline și a înconjura tîrgulū cu strejuire, pînă în dînă și a priveghea cu desceptare în tôte părțile, făr'de a se lenevi și făr'de a lipsi fieș-carele din rîndulū sēū, de care pururea să le facī și însuțī cercetare, de urméză ; 2. de altă parte să daī în scire tuturorū, că de la două cósuri din nópte, este datorū verī-cine a ămbla cu felinarū, iar carele nu va urma nicī după acéstă poruncă, să'lū ridicī pe acela, ce se va găsi nóptea de la două cósuri înainte ămblandū făr'de felinarū ; 3. așisderea și în lăuntru tîrguluī să daī poruncă tuturorū prăvălieșilorū, ca întru tôte serile să aibă după obiceiū fie-carele la prăvălia luī, înainte, folinarū cu lumină pînă în dînă, avêndū și D-ta unū zapciū

sc află acum numai câte 8 și 12 ómenī, iar ale străjilorū, vênătorī și cazaci, din lude 30 aū rēmasū numai câte 10, câte 5 și câte 4 ómenī la unū stógū, fiind-că cei mai mulți aū muritū și alțiī în loculū lorū nu s'aū mai aședatū, căci și de se află mai dinainte vre-unī făr'de dajdie în mahalale, se coprîndū de unī și alțiī de s'aș'dă poslujnici și de acea aū rēmasu stégurile la acéstă próstă stare, din care pricină se dă mare zăticnire atāt la tróba iangânuluī, cāt și la paza străjilorū, nefîndū ómenī de ajuns și putîntă nu este de a se iconomisi, cu nicī unū felū de mijlocū ; care, de nu se va întocmi să se pue la orînduială, ci a se mai adăoga slujitorimea, mai vêrtos stégurile de focū, ce sunt prea de trebuîntă pentru tróba iangânuluī, cum și stégurile de paza străjilorū, negreșit urméză de a se face *cheder*. Și cu tôte că din suma orînduelei Visteriei are lipsă stégurile Agiei 681 luđī, dar socotîndū *discolia* ce este de a se împlini lipsa, să fie mila Măriei tale de a se da măcar 70 lude, din ómenī mahalalelorū din Bucurescī, să se aședă la stégurile de focū și ale străjilorū.— 1 Octombre 1794.

Alexandru Gherache Post.

Domnitorulū puno rezoluțiunea către vel Vorniculū politiei Bucurescilorū, ca din mahalagiī orașuluī să dăe la Agie lude 35, ómenī sciutī și cu bună chezăsie pe carī biv. vel Post. Epistatulū Agiei să'ī aședă la stégurile de focū și de străjī.

Cod. XXVII, fila 15 verso, scara 17.

rânduitor, ca în toate serile să încunjure în lăuntru târgului, spre a se face străjuirea cea cuviincioasă; 4. putine pline cu apă să se afle la fie-care prăvăliaş şi casnic, pururea şi în totă vremea; 5. şi cele-lalte nizamuri ce sunt date pentru buna orânduială, să le întărescă D-ta, ca să se urmoze fără de cusur; 6. iar peste toate acele poruncim să dai straşnice porunci pentru cârciune, ca de la 2 cósuri înainte fie-care să o închidă şi să contenască vîndarea sóu primirea de ómen; de care să şi îngrijesc D-ta şi verí a cuí sunt, de vei găsi deschise după 2 cósuri, orí mănăstiréscă, orí boeréscă, orí neguţitoréscă, nu numai pe cârciunarul acela să-lu ridicí, ci şi pe acela ce vei găsi în cârciună la beutură de vinu, peste 2 cósuri de nópte, verí orí-care arú fi, să-lu ridicí. — 1794, Noembre 8.

Cod. XXIII, fila 292.

Atât în interesul apărării de incendiu, cât şi pentru a evita primejdii, Domnitorul, prin pitacul din 4 Octombrie 1794, ordonă reparaţiunea orí desfiinţarea *samarelor* din faţa piăvăliilor, cari dedă oraşului o înfăţişare atât de orientală.¹

Clopotniţa de la Radu-Vodă se ordonă a fi dărimată orí rezidită, fiind crăpată. (Cod. XXIX fila 196 verso).

Amú spusú deja, că Moruzi a residatú mai mult la Cotroceni. Curtea veche séu arsă, era mai mult o ruină, în care totuşi mai era aşedatú departamentul de criminalion şi în pivniţe închisórea zapciiască. Al. Moruzi pare să fi avutú dorinţa de a restaura Curtea veche. În tot casulú elú dete, în 17 Decembre 1793, unú pitacú către Ispravniculú de curte Manole, dicéndu-i:

«Fiind-că ne însciinţămú Domnia mea pentru casele Domnescí din Curtea veche, că orí-cuí trebuie pietre, cărămidă şi lemn, strí-că şi iaú din casele Domnescí, cuin şi prin pivniţă, i beciuri, şi deasupra bolţilor se află mai mult de

1. Pitucú la biv. vel Cost. Epistatulu Agieí.

Fiind-că şandramalele după uliţele din lăuntru târgului, care le numescú *samare*, vechí fiindú şi ne mai grijindú nimení din prăvăliaş a le întemcia şi a le drege, potú de a se surpa şi a face vre-o primejdie la trecetori, mai vèrtos în vreme de iernă ce vine, când se îngreuózá de zăpadă sóu slăbescú de iuţimea furtunelor, poruncimú D-tale ca să dai poruncă straşnică tuturorú acelorú cari sunt datorí la acésta, ca orí să le meremetisescă şi să le întemceze cu legături bune, séu să le surpe la paméntú, ca să nu facă vre-o primejdie. Aşisderea se poruncescú tuturorú prăvăliaşilorú şi ulicerilorú pentru podurile ce sunt pe uliţele târgului Bucurescí, ca fiteş-care înainte caseí şi a prăvălicí lu, unde este stricăciune, să facă meremetulú celú cuviinciosú, împlinindú lipsa cu podine. — 1794, Oct. 4.

Cod. XXIII, fila 280 verso.

cincî-decî, şai-decî de caî arnăuţescî, şi aî altora, dintr'acărora udătură şi călcare, i murdalicū nu numai putore se face, ci slăbindu-se şi bolţile, trebuie să se facă primejdie, cum şi focurî se facū pe dodesubt şi pe deasupra, fără de orînduială, din care pôte să se întêmples şi têrguluî primejdie ; aşişderea şi în curte de prin tôte părţile se aduce gunoiū cu carēle şi se aruncă ca într'o curte ce s'arū socoti fără nici o stăpânire, şi în felurî de chipurî este plină de ne-trebniciî, iată că'î poruncimū Domnia mea straşnicū, primindū Domnesculū nostru pitacū, să mergî însuşi la casele din Curtea Domnescă veche, unde afară din departamentulū judecăţilor de cremenalionū, i din odaia de josū, ce este înclisorea zapciilorū Domniei mele, pe toţi alţiî, adecă : caî, arnăuţi sēu verîcine, să-î ridicî calabăcurile ce aū acolo, să-î scoţi din case şi din curtea caselorū ; afară aşişderea să nu îngăduescî mai mult a se arunca, întru aceeaşi Domnescă Curte veche, gunoiū şi să so facă verî-ce felū de murdalăcū, ci pururea să grijescî a fi ferită şi păzită, pentru că, de nu veî păzi nizamulū acosta, să sciî că te veî pedepsi.—1793, Decembre 17.

Cod. XXIII, fila 189.

La începutulū acestui capitolū amū amintitū, că in atributele Epitropiei obştirei intra şi administraţiunea şcolelorū, alū căroră prim Nazirū fusese mai apoi Mitropolitulū Filaretū. In cap. specialū alū culturei anū înregistratū câte-va acte cu referinţă la şcole. O altă colecţiune, destulū de însemnată, amū rezervatū pentru tomulū alū VI-lea, de anexe.

Bôla ciumei de siguri n'a fost propice mersului înainte alū şcolei române ; cu tôte acestea nu putemū dice că ele aū incetatū cu totulū şi vedemū că şi in decursulū anului 1794 şi in anulū 1795 se împlinesce de la monăstiri cotisaţiunea lorū pentru şcole şi Epitropia plătesce lefile personalului didacticū.

Biblioteca şcolei de la Sf. Sava se desorganisează intru cât-va, prin faptulū că Epitropia o bagă într'o boltă a hanului de la Sf. Gheorghe nou. Aū făcutū rafturî înăuntru pentru cărţi, fiare la fereşti şi la uşă brôscă şi fereşti cu lacăte. Epitropia, din causa ciumei, au pusū în aceeaşi boltă a bibliotecei şi lădile ei cu amaneturile şi haniî copiilorū sërmani. Epitropia, cu anaforaua din 10 Aprilie 1795, cere Domnitorulū să ordone egumenulū Sf. Gheorghe, de a fi cu grijă pentru boltă şi a da poruncă hangiuilū să nu âmble cînevaşi la zisa boltă «ca să facă vre-unū mastrafū la avutulū sermanilorū copii, sēu la vivliile şcolelorū.» Domnitorulū dă ordinulū cerutū, dar adauge, că Epitropia să incredinţeze cheile boltei egumenului, ca să rămăe răspundătorū pentru tôte. — 1795, Aprilie 15. (Cod. XXVII scara 4 fila 59 verso).

In 3 Iunie 1793, Domnitorulū, cu pitaculū sēu acordândū şi

întărindă din nou privilegiul lui Ionu Zugravulă de la Râmnicul-Vâlcea, înființază o adevărată școală de zugrăvie.¹

În 5 Maiu 1793 întăresce bisericeii Sf. Treime din Cerneii privilegiul, pentru ca să țină dascălă de învățătura copiilor și de trebuința cântăreii în biserică.²

În 16 Octomare 1793, Domnitorulă ordonă Caimacamulă de Craiova, după anaforaoa Episcopului de Râmnică, a se adăogi lăfa dascălului elinescă, și ună ipo-didascală.³

1. Dupe rugăciunea ce au dată Domniei sale fratelui Mihaiă Vodă Suțu Sf. Sa cinstiți și iubitorulă de Dumneșă Episcopă ală Râmniculă, arătândă că sciindă meșesugulă zugrăviei, are trebuință S-ta Episcopie de ală avea întru poslușanie... cu meșesugulă seă, când va fi trebuință de zugrăvită, cât și de a învăța copii la meșesugulă acesta, au avută milă prin cartea Domniei sale, ce o vădumă cu lătu 1785 Maiu 30, ca să fie apărată de rëndulă dăjdiiloră și drepte bucatele ce va avea, să nu se supere de dijmărită, de vinăriciă, ca să fie cu tragere de inimă de a învăța copii la meșesugulă seă, căii vor voi de a învăța. Drept aceea, ne-amă milostivită Domnia mea de ană întărită acostă milă ce au avută, pentru care poruncimă Domnia mea D-tră boeriloră Ispravnică ai județului, i boeri dijmari și vinăriceri, după cum mai sus se cuprinde, întocmai să urmaii, că așa este porunca Domniei mele.

Cod. XXIII, fila 75 verso.

2. Cartea bisericeii din Cerneii, pentru scutelnici, de la 5 Maiu 1793.

Moruzi amintescă că la acostă biserică, cu hramulă Sf. Treini, Mihaiă Suțulă au aședată «o școală cu dascălă pentru învățătura și luminarea copiiloră orașului și a împrejureniloră, cari sunt depărtăii de școle, pentru trebuințioșă învățătura, cum și pentru trebuința cântăriloră în Sf. Biserică». Au făcută acesteii bisericeii și școlă ajutoră, în 1792 Noembre 2, de 20 de scutelnici. Moruzi întărescă din nou acostă, «din care să se fie dascălulă de învățătura copiiloră și de trebuința cântăreii în Sf. biserică, unde acolo în Cerneii, fiindcă D-lui mai sus numitulă boerulă Domniei mele (biv. vel Pah. Ispravnică Al. Farfara) au făcută o casă de pără pentru șederea dregătoriloră Domniei mele i Ispravniciloră județului, poruncimă Domnia mea, ca ori-care dregătoră și Ispravnică va ședeă într'acea casă, să aibă a da pe lună câte taleri 6 la numita biserică și școală ca și aceștii bană să se cheltuiască iarăși la trebuința bisericeii, de untdelemnă, tēmăe și făclii și la simbria dascălului școlei și a cântărețului. Și fiindcă la acostă faptă bună a fost începătoră și isvoditoră D-lui mai sus numitulă boeră A. Farfara, de aceea iarăși asupra D-lui dămă acostă purtare de grijă, ca dintre neguțitorii și orășani, pe acela pe care îlă va socoti omă cu bună ipolipsis și cu frica lui Dumneșă, să-lă orânduiască Epitropă a strănge acestă venită și a cheltui la trebuința școlei și bisericeii, cum poruncimă mai sus.

Cod. XXIII, fila 52 verso.

3. S'au făcută poruncă legată la D-lui Caimacamulă Craiovoi, că după anaforaoa Sf. Sale Părintelă Episcopă ală Râmniculă, peste taleri 360, ce avea de luată până acum dascălulă elinescă, au mai făcută adaosă încă taleri

În Iulie 18, 1794, Domnitorul scrie Hatmanului Hangerliu în favoarea gratuității învățământului:

Pitaculă din 18 Iulie 1794, către Hatmanul N. Hangerlău, Caimacamulu Craiovei și către boerii divaniți de acolo.

Veți vedea jalba ce am dată Domniei mele Ilinca Zătrânce Armășoia, din însuși revașul ei, care îmi trimitemi într'acastă carte. Pentru care la mare mirare fuse Domniei mele, a auzi, cumcă dascalulu Craiovei *nu învață copiii fără de plată*, în vreme ce Domnia mea avemî orânduia lăfă dascălului Craiovei, spre a fi școlă Domnăscă de învățătură fără de plată, care se și dă dela cutie, pe tot anulul, câte taleri 500 nelipsit și cum D-văstră o treceți cu vederea și nu o puneți la cale acăsta! Ci dar întâi, pentru copiii jăluitoarei Ilinca Zătrânce, poruncimî Domnia mea, ca să'i așdăți la orânduitali dascălul, să învețe fără de plată. Așdarea să dați nizamul cel cuviincios deplin al trebei aceștia, ca orânduitali dascăl, carele iă acești taleri 500 pe an, să fie școlă Domnăscă, spre a învăța copiii fără de plată; și să avemî răspuns, că ați pusî tréba la orânduială și ați întocmitî școlă de învățătură, grijindî a se urma apurarea cu orânduiala cea cuviinciosă. — 1794, Iulie 18.

La 1 Ianuară 1795 Moruzi înființază examenele publice de iernă, cari în prezența Mitropolitului să aibă loc la Boboteză, în fie-care an și ordonă premiarea elevilor silitor. ¹

140 și să se dea câte tal. 500, cu care să se țină și un ipodascăl și școlă să se pue în orânduială, ci și D-lui dimpreună cu boerii de acolo să se silăscă pentru așdarea școlei — 1793, Octomvre 16.

Cod. XXIII, fila 163 verso.

1. Io Alexandru Costandină Moruzi Vvd.

Prea Sfinția ta, Părinte Metropolit al Ungro-Vlahiei, i Dumnevăstră cinstiților și credincioșilor boerilor Domniei mele, Nazîrilor Epitropiei de obște, este cunoscut că cugetul acela pentru care Domnia mea cheltuesce de a ținea și a întemeia școlă de învățătură aici, este pentru a nasce rod de învățătură și de folosul patriei; decî fiind-că cercarea istecinei ucenicilor, este pricină de indemzare și de mai multa silință ucenicilor, de întrecere la învățătură, am socotitî Domnia mea de trebuință și am hotărîtî, ca pe tot anul să se facă o cercetare ucenicilor școlei Domnesci, înaintea Prea Sfinției tale, Părinte Metropolit și a Dumnevăstră boerilor Nazîri ai Epitropiei, față cu dascălii lor, acolo în lăuntru școlei, spre a se vedea cari sunt aceia cari am silință spre procopsolă și spre mergere înainte, și cari sunt acei ce nu învață; și acăsta cercare să se facă cu di hotărîtă, adică a doua di de Sfintul Botez, care să se și începă de acum, de estimp să se pue în faptă; de care și poruncimî Domnia mea, ca la numita di, ce vine acum, a doua di de Sf. Botez, mergendu însuși Sf. ta, Părinte Metropolit și Dumnevăstră boerilor Nazîri ai Epitropiei, la școlă, unde fiind față orânduitali dascăl ai școlei

La 20 Oct. 1794 Domnitorul încuviințează aședarea lui Ștefanu iro-diaconul, de învățatoru la școla de la mănăstirea Obedenu, din Craiova.¹

În 15 Decembre, 1794, Epitropia obștirei propune personalul școlii Domnesci, între cari, pe lângă cunoscutul Lambru, și un filosof, pe care Epitropia îl recunoște deopotrivă învățat ca dascălul elin Lambru. Pe lângă aceștia mai este și alu 3-lea dascăl Gheorghe.²

Domnesci, să aduceți înainte pe ucenicii ai fie-cărei tréptă de învățatură, căroră să li se facă cercetare prin tălcuirea matimelor ce le voru da dascălii lor, ca să vedeți silința lor și rodul ce dau alu învățaturei, și vedându pe cei ce au isbitu la învățatură, să alegi doui din tréptă învățăturilor dintăi, și doui din tréptă învățăturilor alu doilea, cari au isteciunea mergerei înainte, căroră să li se cumpere de la Epitropie și să li se dea cărțile ce le sunt trebuincioase pe anul viitoru de învățatură, ca să și urmeze silința și osîrdia nelipsit, căroră să le faceți Dumnévóstră și cercetarea de starea lor, ca de voru fi din proști și scăpătați, ce nu au putere de la dênși de cele trebuincioase, să ni-i arătați cu anafora în scrisu, cu pliroforie de silința învățaturei lor, ca să li se orânduiască și o cuviincioasă lăfă, dupe starea lor, spre a nu le fi lipsa pricină de a lăsa drumul învățaturei și alu pricopselei ce au apucat; iar de voru fi de nôm, cari își au starea și mijlocul chiverniselei, iarăși să aibă de la Domnia mea *peripiisis* acela ce li se cade la silința și truda ce facu spre învățatură și procopsolă; care acéstă orânduială, să fie obicînuită și îndatorată a o face Prea Sf. ta și D-tre, pe tot anul la hotărîta și negreșit; de care și suntem fără de îndoială, că la acéstă cercetare a ucenicilor, ce este de folos și mult trebuincioasă, nici Prea Sf. ta și D-voastră nu veți face mnaadea, nici dascălii din spre partea lor nu voru cuteza a face mai nainte uceniciloru acelora știute maftemele și talcuirile lor, ca să aibă căutare și Domnescă *peripiisis* acela care s'a silitu la învățatură. — 1 Ianuaru 1795.

Cod. XXIX, fila 25.

1. Pitacu la Hatm. Hangerliu Caimacamul Craiovei.

D-lu cinstit și credincios boerul Domniei mele, vel Banu Dumitrașco Racoviță, ne-au aretat, cuncă la școla de învățatură, care prin hrisovul Domniei mele s'au întocmitu acolo în Craiova, la mănăstirea Obedonului, s'au găsit de D-ta și de D-loru cei-l-alti boeri, unu Ștefanu iero-diaconul cu învățatură bună de a se aședa *dascalu*.... Voda încuviințează aședarea aceluia ca dascăl, «după hrisovul Domniei mele, să aretați însă porunca Domniei mele, spre a fi silitor, cu sîrguință la învățatura copiilor.... spre a se procopsi și a se vedea rodul învățaturei în faptă, unde sa fie primitu la școlă pentru învățatură, câți voru vrea să vie la învățatură, deosebitu de cei ce cu numărul au lăfă orînduită prin hrisov, ca să învețe toți fără de plata, ca la școlă Domnescă. — 1794, Octombrie 20.

Cod. XXIII, Fila 288.

2. Anafora Epitropiei, ca să se mai dea taler 100 prostichion dascălului alu treilea din școla Domnescă.

Cod. XXVIII.

In 1796, Aprilă, Domnitorulă dă carte către Ispravnicii din jud. Slam-Romniculuî, de a se numi unŭ dascălŭ românescŭ la Focșani, în șcôla de la Sf. Iónŭ.¹

Prea Înălțate Dómne,

Insciințămŭ Măriei tale pentru dascălulŭ Constantinu Filosofulŭ, ce s'aŭ aședatŭ la șcôlă încă de la trecuta lună a lui Augustŭ ântêiŭ, carele prin luminatŭ pitaculŭ Înălțimei tale, întru care s'aŭ pusŭ în orânduială lófa dascălulŭ încă de la Ghenarie ântêiŭ alŭ acestui următorŭ anŭ, s'aŭ orênduitŭ și pentru dascălulŭ Filosofulŭ tal. 1600 pe anŭ, dar fiind-că alŭ treilea dascălŭ era aședatŭ numai cu talerî 520 într'unŭ anŭ lófa sa, și avêndŭ multă greutate, care ne-aŭ arêtatŭ și însuși dascălŭ Lambru și fiind-că numitulŭ elinŭ și cu filosofulŭ, care amândoi sunt deopotrivă învățați, și amêndoi sunt a fi cu priveghere în șcôlă pentru toți ucenicii, însuși aŭ cunoscutŭ greutatea dascălulŭ alŭ treilea, ci cu multă trudă și bătae de capŭ se ostenește pênă a'î deștepta, s'aŭ unitŭ dar amêndoi, adică Lambru cu Filosofulŭ, și chibzuindŭ aŭ găsitŭ cu cale, ca pentru truda ostenelei dascălulŭ Gheorghe alŭ treilea, să i se mai dêe *proscicu* încă talerî 100 pe anŭ peste talerî 520, ce sunt hotărîți de Măria ta, care și acestŭ proscic, să nu se iêe de isnôvă din venitulŭ șcôlelorŭ, cât aŭ fost orânduiala întocmită de Înălțimea ta, ci din lófa Filosofulŭ, din cei 1600 talerî, care este hotărîtă pe anŭ, s'aŭ mulțamitŭ a lua numai talerî 1500, din talerî 1600 și talerî 100 să se dêe dascălulŭ alŭ treilea, urmându-se și acestŭ proscic a lua din venitulŭ șcôlelorŭ viitorulŭ anŭ, ce se începe de la Ghenariu lótu 1795, neajungêndu-i-se a i se plăti din venitulŭ acestui anŭ, care întocmire și chibzuială a numiților dascăli fiindŭ cu bună orânduială și economie dintr'a lorŭ dréptă simbrie, și noi găsimŭ cu cale să se urmeze întocmai, după cum mai susŭ s'aŭ arêtatŭ, de care și nu lipsimŭ a insciința Înălțimei tale, ca ori-cum va fi buna-boința Măriei tale, să avemŭ luminatŭ răspunsŭ, în ce chipŭ să urmămŭ. — 1794, Decembre 15.

Dositheiŭ alu Ungro-Vlahiei, Dumitrache Banu, Isaac Ralet.

Cod. XXVIII. pag. 59 II.

1. Carte către Ispravnicii din județulu Slam-Rómniculuî.

Pré S. Sa Părintele Metropolitŭ alŭ Ungro-Vlahiei, prin anafora de la 30 ale trecutei lunî Martŭ, ne-aŭ făcutŭ aretare pentru unŭ dascălŭ românescŭ acia la orașulŭ Focșanilorŭ, spre învățătura copiilorŭ orașanilorŭ de acolo și a împrejurașilorŭ, ca prin D-vóstră găsindu-se unulŭ cu învățătră de a ține șcôlă nelipsitŭ, să se îndatorêscă egumenulŭ monășirei Sf. Iónŭ a'î da lófă pe cât i se va orêndui de către Domnia mea acoloa, cu care va fi scăđutŭ egumenulŭ din banii șcôlelorŭ ce dă acóstă monăștire, care anafora primind-o Domnia mea pentru folosulŭ orașanilorŭ, care'lŭ voimŭ, poruncimŭ D-vóstră, ca să găsiți unŭ dascălŭ românescŭ, cu sciință bună de învățătură, spre a'lŭ aședa, să ție șcôla nelipsitŭ, rênduindŭ dintre negușitorii cei mai de ispravă și de frunte ai orașulu doni purtători de grijă, a lua sêma de pune silință dascălulŭ la învățătura copiilorŭ și îndatorindŭ pe egumenulŭ Sf. Iónŭ, ca pe tótă luna să'i dêe lófă câte tal. 10 și să iêe adeverință de la mâna lui, adeverită

În 10 Maiu 1796, Al. Moruzi înlocuesce pe răposatul dascăl Constantin de la școala slavono-română de la Sf. Gheorghe, prin Isaia, recomandat de Nazirul școlilor, ca vrednic pentru învățatura și procopsela ucenicilor la învățatura cărței slovenesci și românesci.¹

În biserică, cuvintarea de amvonă nu este lăsată cu totul la o parte. În Decembre 1795 și în anul 1796, aflăm ca predicator pe Ambrosie Erochirica, plătită cu lăfă determinată din bani școlilor.²

și cu iscăliturile acelor doi rânduiri neguțitorii, cu care va fi egumenul scăldut din bani școlilor la socotă. Dreptu acea, să o faceți D-vostă știută acosta și orașanilor, care pentru folosul și mulțumita lor am făcut Domnia mea acastă milă și le-am întocmit școala românească cu lăfă din bani școlilor Domnesci. — 1796, Aprilie 6.

Cod. XXIX. fila 168.

NB. Se vede că nu s'a aflat dascăl imediat, de ore-ce la 2 Iulie 1796 Focșănenii ceru din nou școlă. (vezi la pag. 62, 63 și 64 tom. V).

1. Zemb. Vlahscoie. Fiind-că Constantin Dascălul, ce a fost la școala slovenescă ot. Sfântu Gheorghe vechi, de aici din Bucuresci, și-a dat obștăscă datorie, și pentru a nu se zădărnici școala acosta de orânduială ce din vechime a avut, precum vedem Domnia mea și hrisove Domnesci de întocmirea ei, după care, încă de la lăt 1792 Maiu 15, am dat și Domnescul nostru hrisov de întărire, ne-a arătat Pre Sfinția sa Părintele Mitropolit pe Isaia și ne-a dat încredințare, că este vrednic pentru învățatura dascăliei pe deplin, spre a se orându dascăl la numita școală; deci după încredințarea ce ne-a dat Pre Sfinția Sa Părintele Mitropolit, dăm Domnia mea acastă Domnescă a noastră carte numitului Isaia, ca să fie dascăl la școala slovenescă de la sfeti Gheorghe vechi și să facă tot felul de silință pentru învățatura și procopsela ucenicilor, la învățatura cărței slovenesci și românesci, carele pentru a a sa osteneli și silință ce va face, să și aibă orânduială și mila ce a avut și dascălul Constantin, urmându-se după hrisovele Domnesci. ii saam reche pd. — 1796, Maiu 10.

Cod. XXVI pag. 279.

2. Io Alecsandru Constandin Moruzi Voevod.

Pre Sf. ta Părinte Metropolit al Ungro-Vlahiei i D-vostă Nazirilor Epitropiei, pentru lăfa ce are la cutie, din bani școlilor, Ambrosie Ierochirica, pcruncim Domnia mea ca, dupe orânduială cu care și i dascăli școlilor lăfa pe totă luna, asemenea s'o dați și lăfa sa pe fie-care lună, adică câte tal. 25 pe lună. — 1796, Augustu 4.

Cod. XXIX, fila 217 verso.

Vel. Logof.

Pitac din 29 Decembre 1795 către Mitropolit și Naziri Epitropiei pentru lăfa cea orânduie de la cutie, din bani școlilor, lui Ambrosie Ierochirica.

A. Moruzi poruncesce «ca dupe orânduială cu care și ia dascăli școlilor lăfa lor pe totă luna, asemenea să se dă și orânduie lăfa lui Ambrosie pe fie-care lună..»

Cod. XXIX fila 138 verso.

Alătura cu școlă, lucrăză ca factorŭ culturalŭ, *tipografia*. «*Pravoslavnica învățătură*» tipărită la Bucuresci¹ la 1794, pe când în Iași se imprima «*Critil și Andronius*»,² traducere din franțuzesce; alătura cu «*Liturgia* care alŭ doilea s'aŭ tipăritŭ într'acestași chipŭ, în dŭilele prea Luminatului și prea Înălțatului Domnŭ M. C. Suțu Vvd. cu osirdia și cu tŭtă cheltuiala P. S. Mitropolitŭ alŭ Moldovei k. kir Iacov, intru a sa tipografie *din nouă făcută* în Sf. Mitropolie din Iași»; aceste cărți, împreună cu mai multe altele,³ de cari avem a vorbi mai târziu, și cu manifestațiunile poetice ale lui A. Văcărescu din acestași an, constituiescŭ documentele culturale din Domnia lui Al. Moruzi.

Mișcarea culturală a Românilorŭ din Ardélŭ, de la data acésta, nu este fără de legătură cu acea din principatē. Ca dovadă vomu aduce deocamdată pitaculŭ lui A. Moruzi către Mitropolitulŭ Dositheiu, prin care-ŭ recomandă diverse publicațiuni și cărți din Ardélŭ, numai ca să le propage în țeră, afară de cartea cu titlulŭ «Fire și obiceiuri turcesci» și cu escluderea gazetelorŭ. Iată acelu pitacŭ:

Io Alexandru Constandinu Moruzi Vvod.

Proa Sf. ta Părinte Mitropolit alŭ Ungro-Vlahiei, veŭ vedé acéstă tipărită însciințare, ce aŭ venitŭ către Domnia mea de la însoțirea tipografiei românescei diu țŭra Ardélului, dimpreună cu deosebita filadă și însemnarea de felurile cărților ce aŭ de a le tipări acum noue în limba românescă; ei dar, cât pentru Firŭ și obiceiuri turcesci și gazeturi, aceste nu sunt primite, iar geografii, fisică, filosofică și altele asemenea, aceste sunt slobode, cum și cele bisericesci și altele Dumneșcesci, prin cercetarea prea Sfinției tale găsindu-le unite în tocmai după canónele sfintei biserici a resărituluŭ, iarăși vorŭ fi slobode; pentru care să și arēți prea Sf. ta la toți, căți vorŭ să se îndestuleze și să se folosescă de aceste, făcēdu-le cunoscutŭ plata și vremea primirei, și să arēți Domniei mele în scris o anafora. — 1795, Martŭ 4.

Cod. XXIX, fila 24.

1. „Pravoslavnica învățătură” acum întâiŭ tipărită pe limba românescă în dŭilele prea luminatului Domnŭ, Io Alexandru Const. Moruzi Voivodŭ, cu blagoslovenia și tŭtă cheltuiala P. S. Părint. nostru Kir Dositheiu, Arhiep. și Mitropolitŭ a tŭtă Ungro-Vlahia, la anulŭ mântuirei 1794, în tipografia Metropolicescă, în Bucuresci, de Dumitru Popovici tipografŭ, în 4° de 138 file.

2. Veđi despre acéstă carte, ce amŭ scrisŭ în Atheneulŭ Românŭ din Iași, luna Maiŭ-Iunie 1861, pag. 33.

3. Iată încă una importantă: „Sfinta și Dumneșcesca Evanghelie, acum într'acestŭ chipŭ tipărită, în dŭilele prea luminatului și prea Înălțatului Domnŭ, Io Alexandru Const. Moruzi Vvd., cu blagoslovenia P. S. Mitropolitŭ alŭ Ungro-Vlahiei Kir kir Dositheiu și cu tŭtă osirdia și cheltuiala P. S. iubitorului de Dumneșcu Kir kir Nectarie Episcopulŭ Rômniculei, în Sfinta Episcopie a Rômnicului, la anulŭ mântuirei 1794; s'aŭ tipăritŭ de Dimitrie Mihăilescu, tipog. Rômnică, și de Gheorghie sin Popa Constantinŭ, tip. Rômnicŭ, în folio de 159 file.

Când în țără se introducea cărți de diverse științe și prin dascălii francezi se furișa în societatea română multe din principiile Revoluțiunei franceze, poprirea intrărei în țără «a gazeturilor» era o măsură fără de scop. Proibirea jurnaleloru dă nascere satirei și pamfletulu scrisu. Altă dată în balade și doine, opresatulul își cânta pësulu seû; de acum înainte satira și pamfletulu nu voru cruța pe mai marii ȓilei. Vomu aduce în tomulu următoru o piesă de teatru, (prima în limba română), care nu e decât un pamfletu de la finea Domniei a doua a lui Alex. Ipsilante.

Ca reprezentanți ai științei urmază să fie numărați și doctorii, cari în Bucuresci și în unele județe de sigur răspândeu mai mult cunoscințe varii, enciclopedice, decât asigurau sănătatea publică. În 20 Iunie 1795 raporta Epitropia Domnitorulu că «de la o vreme încóce vedemú că s'aú obicinuitú de vinú nisce bərbieri și spițeri și de sineși se facú dohtori, făr'de a arêta atestaturi și dohtoraturele lorú la D-lui arhi-iatros, ca să le facă cercetare, și de va fi vrednicú, să le dée voie a metahirisi și a căuta bolnavi». Epitropia denunță între alți «cerlatani» pe doi, unul Daniilú «care a omorítú o copilă a Dumisale Vornicului Manolache Brâncovónu și unú feciorú de vêrstă a lui Toma Comino, etc.» și celălaltú numitú Pavelú «care omóră ómení cu dohtorii mincínóse.» După propunerea Epitropiei, Domnitorulu ordonă isgonirea lorú din țără și dispune ca vel Spătarú și Aga să nu mai permitiă practica la nici unú doctorú, fără prealabila cercetare a proto-medicolui, care singurú póte da libera-practică.¹

1. Io Alexandru Const. Moruzi Vvd. i gospod. Zemb. Vlahscoie.

Poruncimú Domnia mea D-tale vel Spătarú i D-tale vel Postelnicú Epistatule alú Agiei, în tótă vremea fă priveghiați pentru unii ca aceștia, ce cu nume că sunt dohtori, pricinuescú înșelaciuni și primejdii de mórte la norodú a nu fi slobođi a umbla prin politie, ci ori-care va fi venitú aici, seú va veni de acum înainte, să'i trimiteti mai ântêiu a se arêta la D-lui arhi-iatros, ca să-i cerceteze de aú pracsis, de sunt cu adevêrat dohtori cu vre-o mărturie în scrisú, și așa pe care îi va cunosce D-lui, le va da carte la mână, spre a fi sciúți că aú acéstă epanghelmä și vorú fi slobođi, iar într'altú chipú să nu se primescă, și D-ta vel Spătarú să o faci acósta sciutú la agenție, ca să se isgonescă unii ca aceia, că nu'i pohtimú Domnia mea a'i lăsa să umble făcênd înșelăciuni norodulu. Asemenea și pentru acești doui . . . . ce se numescú dohtori, pe celú ce se afă aici să'lú găsiți și să'lú faceți teslimú la agenție, ca să se isgonescă, iar pe celú ce s'aú aflatú la Tunari, să trimiți D-ta vel Spătarú cioclii să'lú ridice, să'lú ducă la Spătarú, spre a se aerisi câte-va ȓile, și apoi iarăși la agenție să'lú facă teslimú spre a se isgoni și acela; și în scurt, de acum înainte, să priveghiați D-vóstră pentru unii ca aceștia, când se va ivi

La 25 Iulie 1795, după anaforaoa Căimăcămiei, se isgonește din Craiova medicul Palașu, «care prea puțină știință are de doftorie» și întărește doctorii ai Craiovei pe Pavlu și Spiru, «doftori creștini, cari la multe locuri s'au cercat și sunt oameni procopsiți și cu bună știință de doftorie.»¹

veniți niscare-va spițeri cerlătani, cu nume că sunt dohtori, să'i triniteți pe toți la D-lui arhi-iatros spre cercetare, și numai pe care îi va adoveri D-lui cu carte în scris, că sunt dohtori cu adevărat, accia să aibă slobodonie a ămbla prin politie la cei ce'i va polti, iar pe cei-l-alți să nu'i îngăduiți, ci să'i dăe la agenție, spre a se isgoni de aici unii ca aceia, negreșit. — 1795, Iunie 30.

Cod. XXVIII, fila 65.

Vel Logof.

Prea Înălțate Dómnne,

Inștiințăm Măriei tale, că de la o vreme încóce vedem că s'au obicinuit de vinu nisce bărbieri i chimiagi și spițeri și de sineși se fac dohtori fără de a arăta atestatură și dohtoraturile lor, la D-lui arhi-iatros, ca să le facă cercetare și de va fi vrednic să le dăe voie a metahirisi și a căuta bolnavi, ci ei puind înaintea felurimii de cuvinte mincinoase, prillistesc norodul cu mari laude, că sunt vrednici a vindeca orî-ce felu de bóle, înșelă oamenii și luându-le bani le dau câte cevași împotriva patimei, ne avîndu praxis, și așa unde este nădejde să se scóle, elu ilu omórá cu unu ciasu mai nainte, de care și acum vedem, că s'au ivit doni inși numindu-se arab, și dohtori fórt meșteri și învățați, încât se laudă, că atât de bóla ciumei vindecă pe fieș-care, cum și de ori-ce patimă va fi, numai să apuce pe omu cu sufletu, negreșit ilu scóla. Pe unul dintr'acești doni ilu chiamă Daniil, carele a omorîtu o copilă a D-sale Vornicului Manolache Brâncovenu i unu fecioru de vîrstă a lui Toma Comino, 2-lea Spătaru, și o fată a lui Chiurci-Baș, și celă-l-altu anume Pavelu ămblă aici în Bucuresci iscodind în tóte părțile a înșela norodul și a le scurta viața fără de vreme; mai sunt și alții, după cum îi arătăm mai sus, care ămblă cu asemenea înșelăciuni de omórá oamenii cu dohtorii mincinoase; pentru care o netrebnică urmare ca acósta, dupe datoria ce avem și are Epitropia la unile fapte ca acestea a priveghia, nu lipsim a înștiința Măriei tale, printr'acéstă prea plecată anafora, și ne rugăm Măriei tale să bine-voiesc a lipsi acești doui înșelători cu totul de aici din pămîntul țerei Măriei tale, cum și alți asemenea lor, și orî-care se va mai ivi de acum înainte cu nume de dohtori să nu fie slobod a metahirisi boluavi, până nu va merge mai înteu la D-lui arhi-iatros ca să'i aréte dovada în scris, de este dohtoriu desevêșit și apoi dându-i-se slobodonie iar prin scrisóre, așa să fie volnicu a ămbla prin orașu la cei cu trebuință, precum acestu obicei este și chiar în țera lor, că fără de dohtorat la mână nu este slobod să amble nici într'o politie; de acósta înștiințăm, și cum va fi luminată poruncă. — 1795, Iunie 20.

Cod. XXVIII, fila 65.

Isaac Ralet.

1. Anaforaoa Caimacanului și a Divanului Craiovei (Al. Calfoglu Caimac., Iónu Glagovenu, Barbu Știrbeiu, Iónu Brăiloiu Stolnicu, Ioniță Argintoianu),

Alături cu medicii, cari dau ocaziune a se îmbogăți limba română cu termenul de *șarlatan*, să menționăm pe primul oculist cunoscut de istoria noastră culturală, și cu atât mai cu multă plăcere, că pe când șarlatanii erau indiviți streini, oculistul nostru celălalt este românul Radu.

Iată documentul, care vorbește de acest prim oculist al nostru :

Resoluția din 5 Sept. 1794 pe anafora ce s'a făcut în dosul jălbei Gherghinei, ce a fost orbă.

Ascultându luminată porunca Măriei tale de la această jalbă, am făcut cercetare, aducându pe însăși jăluitoarea de față înaintea noastră și adevărul, am vădit-o betogă do amendoi ochi, cu perdele, nezărind nici cum, ci ca un bușon se lovea de toți pereții, și de nu o purta altcineva, nu știa în cotro să apuce și să meargă. Am chemat pe Radul, ce s'a chemat că este dohtor, pe care l'am întrebat de poto să știe elu acel meșesug și s'o vindece, și a răspuns că poto, fiind-că a învățat meșesugul în lăuntru Evropei, de la un doctor, de la care are și atestat că a s'evșit învățura acestui meșesug. Și așa l'am tocmi tal. 30, cu dohtori, cu tot și anteu s'o vindece și apoi să-1 de Eptropia bani. Și așa luând-o pe jăluitoarea la casa lui, peste o lună de zile, August 5, a avut-o sdravănă cu vederea cum a fost din început, strigându cu glas și lăudându numele Măriei tale, rugându pe milostivul Dumneșu pentru bună starea și îndelungarea anilor vieții Înălțimei tale, că s'a vădit din întuneric la lumină; ci să binevoiesc Măria ta a ni se da poruncă, să dam nunitului dohtor acei 30 de taleri pentru ostenta sa, și bine ar fi Măria ta, ca așa om să se orânduiască, cu puțină lăfă pe lună, câte taleri 10 mult 15, ori de la vre-un spital, sau de unde ve socoti Măria ta, că se mulțamește elu, și să fie pentru căutarea

din 25 Iulie 1795, vestește, că din doi doctori ai Craiovei a murit unul și a rămas numai Palaș, carele prea puțin știință avându de dohtorie, atât noi cât și norodul de obște pătimim. Acum de la București viind un Pavlu și Spiru, dohtori creștini, cari la multe locuri s'a cercat, și fiind omeni procopsiți și cu bună știință de dohtorie, cei mai mulți au dobândit și dobândesc folos, ajutându-se la neputințele lor; pentru care fiind-că se află cu această bună idee și sunt și omeni cinstiți, purtându-se cu foarte bună orânduială, ne rugăm Măriei tale, să te milostivesc, ca cu aședământ de taleri 500 pe an, ce a fost celălalt dohtor, să se orânduiască acești 2; și acest Palaș, ce a fost până acum, va merge deș va căuta trôba sa, neamestecându-se mai mult la dohtorie. — 1795, Iulie 25.

Cod. XXVIII, scara 7, fila 9 verso.—

Domnitorul aprobă această anafora la 27 Iulie același an.

de acestŭ felŭ de patinŭ pentru cei sŕracŭ, care vinŭ maiŭ în tŕte ȃilele la Epitropie ŝi nu le daŭ mŕna, ŝi va fi Mŕrieŭ tale vecŭnicŭ pomenire.

Cod. XXVII, scara 16 fila 18.

Isac Ralet.

La 9 Sept. 1794, Al. Moruzi aprobŭ ambele propunerŭ ale Epitropulnŭ.

Cu referinȃ la *spiȃerŭ*, avemŭ de la Al. Moruzi, din 23 Decemb. 1794, o rezoluȃiune, ca *doftorulŭ celŭ mare*, impreunŭ cu D-rulŭ Caracaŝ, sŕ inspecteze spiȃeriile, ŝi sŕ pecetluiascŭ tŕte doctoriile vechŭ ŝi stricate ŝi sŕ se fixeze tarifulŭ doctoriilorŭ, dupŭ taxa oficialŭ din Ardŕlŭ.¹

1. *Anafora* pentru doftoriile cele vechŭ, sŕ se pecetluiascŭ, ca sŕ nu maiŭ fie prin spiȃerŭ, ci sŕ se aducŭ altele nouŭ.

Io Alexandru Costan. Moruzi Vvd. boj. milos. i gpd. Zem. Vlahscoe.

Cu cale ŝi de trebuŭnȃ fiindŭ a se da nizamulŭ acesteŭ trebŭ, ce este alŭ obŝteŭ, poruncimŭ Domnia mea D-tale Arhiȃtre, sŕ chŭimŭ impreunŭ ŝi pe doftorulŭ Caracaŝŭ, unde sŕ maiŭ aduceȃ ŝi pe vre-uuulŭ din hirurghiŭ, care va fi practicos desŕvŕŝitŭ, ŝi strŕngŕndu-ŭ pe toȃŭ spiȃerŭ din Bucureŝci, de la tŕte spiȃeriile, prin marafetulŭ D-luŭ Epistatulŭ Agieŭ, sŕŭ cercetaȃ pe fie-care în parte de are ŕntŕiŭ spiȃerulŭ meŝteŝugŭ ŝi sciŭnȃ de plinŭ a lncrŕrei doftoriilorŭ, uude sŕ faceȃ ŝi cŕntarea doftoriilorŭ, ce aŭ în spiȃerŭ ŝi cŕte vorŭ fi vechŭ ŝi netrebnice, fŕrŕ de nici o energhie, acelea pecetluindu-le ŝi dŕndu-le sorocŭ de a le rŕdica ŝi a le duce unde vorŭ vrea, sŕ-ŭ lndatoraȃ ca sŕ aducŭ altele nouŭ folosŭtŕe, care sŕŭŭ facŭ energhia lorŭ; ŝi pentru preȃulŭ doftoriilorŭ ce se aducŭ din lŕuntru, pliroforisindu-vŕ cu cŕt se cumpŕrŭ în lŕuntru, cu cheltuiala lorŭ pŕnŭ aci, sŕ socotiȃ apoi adausnŭ ce li se cuvine de a se pune la preȃŭ, iarŕ pentru celea ce se potŭ face aici. sŕ se urmeze preȃulŭ acela, dupŭ taxa Ardŕlului, unde lŕngŭ acestŭ tŕte sŕ ascultŕȃ Dumŭnŕvŕŝtrŭ ŝi pe spiȃerŭ ee aŭ aprovalisi ŝi aŝia dŕndŭ nizamulŭ acesteŭ trebŭ, sŕ aretaȃȃ Domnieŭ mele pentru tŕte.—1794, Dechemvre 23.

Prea lndŕȃte Dŕmne,

Nŭ lipsimŭ cu prea plecatŭ anafora a lncŭinȃ Mŕrieŭ tale, lntre cele-l-alte trebuŭciŕse obŝtieŭ, ŝi pentru rŕndulŭ spiȃerŭilorŭ ŝi doftoriilorŭ dintr'ŕnsole, care aŭ ajunsu la atŕt de mare catahrisis, lncŕt aŭ cataundisit, dupŭ ce nu facŭ nici unŭ folosŭ, fiindŭ vechŭ, necŕntate de nimenea, facŭ ŝi stricŕciune, cŕci dŕndu-se bolnavilorŭ ŝi nefŕcŕndu-ŝi energhie, fiindŭ vechŭ, de nici o trŕbŕ, ŭ cotropesce bŕla, din care pricinŕ urmŕza ŝi cele maiŭ multe primejdŭ; deosebit de acŕsta, ŝi preȃulŭ doftoriilorŭ se urmŕzŕ fŕrŕ nici o orŕnduialŭ, ŝi cu o sumŕ fŕrte mare, nesuferitŭ, ŝi pentru ca sŕ se pne aceste tŕte la bunŕ orŕnduialŭ, dupŭ cum s'au datŭ nizamulŭ celŭ cuviŭnciosŭ de cŕtre lntelŕpciunea Mŕrieŭ tale, ŝi la cele-l-alte tŕte urmŕzŕ sŕ fie luminatŭ porunca Mŕrieŭ tale cŕtre Dumŭnŕluŭ doftorulŭ celŭ mare, i cŕtre Dumŭnŕluŭ doftorulŭ Caracaŝŭ, care maiŭ ŕntŕiŭ fŕcŕndŭ acum cŕutarea tuturor doftoriilorŭ de prin tŕte spiȃeriile, cele ce vorŭ fi nu numŕi vechŭ netrebnice, ci ŝi sub bŕnuialŭ cŕ nu'ŝi

XVII

Iernă grea. — Ciumă. — Fomete.

Cu toate măsurile luate încă de la aparițiunea ciumei, sub anteriora Domnie a lui Suțulu, această epidemie s'a întinsu mereu în decursul domniei anului 1792. Întrăga Domnie a lui Al. Moruzi este bântuită de această crudă bolă. Și, ca și când dânsa nu era de ajuns, ea fu însoțită de o iarnă, care cu totă rigorea ei, nu o suprimă în țără; și de o secetă care compromise pentru 2 ani produsele muncii țărănesci.

Ne rămâne a vorbi aci despre fie-care din aceste calamități, cari se năpustiseră asupra țerei. E cazul de a aminti, ceea ce amu spusu altă dată, că meritul unui popor în luptă cu cataclismele este destul de mare, decât cel puțin manifestă energică voință de a scăpa de ele.

Din acestu punctu de vedere putemu dice, că Alex. Moruzi și guvernul său și-au făcutu cât mai bine datoria, luptându în contra întreitălor calamități.

Să abordăm pe rând istoricul fie-căreia.

Ciuma. Primul act ce întâlnim de la Al. Moruzi, relativ la ciumă, este din 4 Martu 1793. În cursul iernei, bola, care în anul trecut venise pe calea Giurgiului (Vlașca), se mai potolise. În Bucuresci tot mai muriau, dar nu cu atâta violență ca în anul trecut.

Țorū avea cea deplin energhia sa, pecetluindu-se de către Dumnolorū, să fie datorū acelū ce le va fi avutū la spițerie, în sorocū de dīle, ce i se vorū pune de către numițī, să le-o rădice, trimițându-le unde va șci, ca ne urmându și dovedindu-se că s'au isdrăznitū de aū mai vëndutū la cinevași de acolea, să se arđă și că celū ce va vrea să ție spițerie aici în orașnlū Bucuresci, să scie că este supusū și datorū la cercetăriile ce se vorū face de către D-luī doftorulū celū mare, i de catre D-luī doftorulū Caracașū, a fi respunđătorū, ca unū pricinuitorū de rēulū obștei, nu numai a fi arse acele doftorii vechi, ce se vorū găsi, ci și a i se face căđuta dojană, prin zabitulū seū; iar pentru prețū este fōrte lesne, adică să se facă adausū la dēce la fieș-care felū de doftorie, urmându-se prețulū lorū, după cea tipărită taxă a Ardēlululū, nu numai la felurimea doftoriilor, ce sunt aduse din lăuntru, iară cele ce se potu face de aici, care se și facū, la acelea sū se urmeze tot acelașu proțū, ce se cuprinde în taxa Ardēlululū, iar hotărīrea cea desēvērșită rămāne a se face de către Înălțimea ta. 1794, Dechembre 19.

Dumitrache Ghica Banū, Nicolae Brāncovēnu, Vel Banū Racoviță, Enache Văcărescu Spăt., Vel Vist. Moruzi, Manolache Brāncovēnu Vel Vornicu, Vel Log. Filipescu, Vel Vor. Grădistēnu, Vel Vorn. Slătīnēnu, Vel Logof. Știrbeiu.

Cod XXVIII, pag. 65.

Deodată însă Ispravnicii de Oltŭ vestescŭ Domnitorului, cŭ la satele Floru ŝi Tŭmpeni aŭ izbucnitŭ bŭla. Domnitorulŭ dŭ Instrucŭiuni Ispravnicilorŭ de Oltŭ, ce sŭ facŭ pentru combaterea bŭlei: izolarea celorŭ molipsiŭi, aŝeŭlŭndu-i ŭn colibe, cu strŭji de jurŭ-ŭmprejurŭ, ca sŭ nu comunice cu cei sŭnetoŝi. Colibele sŭ fie pe lŭngŭ apŭ. Iirana sŭ fie: pŭne, linte, oŝetŭ, usturoiŭ. Sŭ se desinfecteze casele unde s'aŭ produsŭ bŭla. Chiar cei sŭnetoŝi din casa unde s'aŭ produsŭ bŭla sŭ fie ŭinuŭi intr'unŭ lazaretŭ, timpŭ de 22 de ŭile. Dupŭ ce vorŭ implini ŭilele de lazaretŭ, sŭ nu intre ŭn casele lorŭ, decŭt dupŭ o nouŭ desinfectare prin spŭlare, afumare cu puciŭsŭ ŝi cu pŭcurŭ. Domnitorulŭ cere raportŭ sŭptŭmŭnalŭ de mersulŭ bŭlei.¹

ŭn aceeaŝi ŭi, 4 Martŭ, ŭn care Domnitorulŭ rŭspunse Ispravnicilorŭ de Oltŭ, veni scirea, cŭ aŭ izbucnitŭ iarŭŝi ciurma ŭn satele Singureni ŝi Mŭgura din Vlaŝca. Epitropia aŭ comunicatŭ Ispravnicilorŭ de Vlaŝca instrucŭiuni identice cu cele de mai sus.

Imediatŭ Domnitorulŭ indŭmnŭ pe Mitropolitŭ sŭ trimiŭŭ pŭrinŭi cu capulŭ sfŭntuluiŭ Visarionŭ, sŭ'lŭ preŭmble prin judeŭtele molipsite, cŭtre care acum se adaugŭ ŝi jud. Teleormanŭ. Amŭ veŭtŭtŭ altŭ datŭ trimiŭŭndu-se butŭie cu aghiasmŭ prin sate, de la Bucureŝci, pentru stŭrpirea epidemiei. Acum aghiasma se va face de faŭŭ cu capulŭ sf. Visarionŭ «fŭcŭtorulŭ de minuni ŝi isbŭvitorulŭ de acŭstŭ nŭpraznicŭ bŭlŭ» ŝi cu acŭstŭ aghiasmŭ se vorŭ boteza satele molipsite.

Pentru transportarea capuluiŭ sf. Visarionŭ, se dŭ cŭlugŭrilorŭ unŭ rŭdvanŭ cu cai de menzilŭ, gratis ŝi 2 neferi, pentru pazŭ la drumŭ. Se trimetŭ ŝi ordine la Ispravnicii din judeŭtele Vlaŝca, Teleormanŭ ŝi Oltŭ, vestindu-se cŭletoria prin judeŭte a veneratei reliquiŭi.²

ņgrijitŭ de reapariŭiunea bŭlei ŭn ŭerŭ, Domnitorulŭ cautŭ sŭ iŭe mŭsurŭ ŝi ŭn Bucureŝci. Decŭ la 23 Martŭ 1793, dŭ pitacuri luŭ Aga ŝi Spŭtaruluiŭ, sŭ cerceteze prin oraŝŭ ŝ' pe toŭi seracii bolnavi de *bŭlŭ curatŭ*, sŭ'i aducŭ la spitale. Asemenea la 29 Augustŭ acelaŝi anŭ.³

Lazareturile funcŭionezŭ incŭ din anulŭ trecutŭ. Bŭla pare ŭnsŭ cŭ nu este violentŭ ŭn Bucureŝci ŭn decursulŭ anuluiŭ 1793.

ņn primŭvŕa anuluiŭ 1794, incŭ de la 18 Februarie, Domnitorulŭ dŭ pitacŭ la Epistatulŭ Agiei, sŭ dŭe strasnicŭ poruncŭ la vŭtŭŝeiŭ mahalalelorŭ, ca ŭn tŭtŭ vremea sŭ cerceteze, fie-care ŭn mahalaua lui, casurile de bŭlŭ ŝi ŭn tŭte Duminicele sŭ raporteze preotului din acea mahala, iar preotulŭ sŭ insciinŭteze la Epitropie, «ŭn mŭnele orŭnduituluiŭ dintre doi Epitropi, ŭn care sŭ arŕte de este vre-unŭ bolnavŭ ŝi de ce

1. Veŭi documentulŭ ŭn tomulŭ VI la Cap. Ciumei.

2. Veŭi ambele documente ŭn tomulŭ alŭ VI-lea, la Cap. de ciumŭ.

3. Veŭi anexele la tom. VI.

patimă? séu de aū muritū? asemenea cum și de sunt toți sănătoși? asemenea să însciințeze pe tóte dīlele, grijindū la acēsta de a nu face vre-unū cusurū de lenevie.»—1794, Februarie 18.

În aceeași dī Domnitorulū scrie și Mitropolitulū, ca să ordone preoților, în sensulū pitaculū de mai sus, «pe tóte Duminicile să dēe adeverință iscălită la mâna vătășeilorū mahalalei, în chipū de rapórte, de es'e cinevași bolnavū și de ce patimă? séu de aū muritū vre-unulū, asemenea să arete; precum și de sunt iarăși bolnavi, iarăși să însciințeze.» (*Cod XXIII, fila 206*).

Se iéu mēsurī de priveghere a celorū carī vinū de la Giurgiu, unde *iarăși s'aū simfītū* de bóla ciumer. Căletorii din acea parte sunt supuși a face lazaretū la Daia și la Monăstirea Văcărescī.¹

Grație acestorū mēsurī, o bună parte a anulū 1794 trece cu óre-care potolire a bólei. Nu mai puțin muriaū destui în Bucurescī, de óre-ce la 1 Noembre 1794, Domnitorulū ordonă Mitropolitulū:

«Să daī strașnice poruncī la toți preoții și protopopii de obște, din orașulū Domniei mele Bucurescī, ca verī în tērgū, verī în mahala se va întēpla a muri omū, să nu fie slobodū preotulū acei mahalale a'lū rădica și a'lū îngropa, până nu i se va face cercetarea acea ce s'aū poruncitū de către Domnia mea la D-luī vel Spătarū și la D-luī Epistatulū Agiei, ca să se iēe pliroforie de bóla lui și cu adeverința Spătăriei, séu a Agiei, va fi slobodū a'lū ridica și a'lū îngropa, iar făr'de adeverință să nu se cuteze nimenea, ca să se pótă face cu ac'sta paza și străjuirea cea cuviinciosă a *curațeniei*.

Cod. XXIII, fila 290 verso.

În acestū sensū a datū Al. Moruzi pitacū și către D-luī Vel Spătarū și vel Agă, în 1 N-brē 1794, să dēe strașnice poruncī preoților la tóte mahalalele i vătășeilorū, cum și mahalagiilorū, ca îndată ce se va întēpla de a so îmbolnăvi vre-unū omū în mahalaua fie-căruia, numai decât vătășelulū mahalalei să fie datorū a da de scire la Spătărie, séu întēplându-se mórte vre-unuia, preotulū acelei mahalale, să nu fie slobodū a'lū rădica și a'lū îngropa până nu va da în scire Dumitale ca să trāmiți omū *din cei practicoși*, spre a cerceta bóla aceluia și făr'de adeverința Spătarulū, să nu fie slobodū a îngropa, urmândū fiesce-carele acestei poruncī, ca să se pótă face paza etc. (*ca mai sus*).

Și în județe trimite Domnitorulū circulări, în 8 Noembre, cu povēțuiri pentru a împedeca lățirea bólei. Cu deosebire insistă Domnitorulū la Ispravnicii de Vlașca, ca să împedce relațiunile dintre locuitorī cu Giurgiu, și să nu intre prin sate vre-unulū de la Giurgiu

1. Veđi anexa în tom. VI.

prin locuri dosnice și pe ʼuriș. Domnitorul, în 8 Noembrie 1794, cere Ispravnicilor de Vlașca raportu de săl.ătate la fie-care 15 zile.¹

De sêrbătorile Crăciunului, Domnitorul scrie Ispravnicilor, să înceteze orî-ce judecări, să nu se aducă nici unu impricinatû la Bucuresci, să se oprêscă pe cât mai mult comunicațiunea dintre Bucuresci și sate.²

În 12 Decembre 1794, Domnitorul ordonă Epitropiei obștinei, să rânduiască 4 boerinași din Epitropii de alu 2-lea și alu 3-lea, câte 1 la fie-care din cele 4 poduri mari ale orașului, cu mahalalele respective. Aceșli boerinași să inspeceteze casele, în urma raportului preotului și a vâlășeilor de mahalale, ca să constate casurile de bôlă ce s'arû ivi, ca nu cumva, din interes, subalternii să le ascundă.³

În acêstași lună, prin pitacû către vel Spătaru, țiganiî sunt opriți de a mai intra în Bucuresci, veri din ce parte vorû fi.

Tot în interesulû curățirei orașului, la 21 Decembre 1794, Alex. Moruzi opresce mendicitatea pe la biserici și pe strade, și ordonă ca pe seracii vrednici de milă, cari nu potû a'și câștiga hrana prin muncă, să fie aședați pe la monăstiri, unde să'și aibă îndestularea trebuincioasă.⁴

Anulû 1795 este anu grósnicû pentru țeră, căci este anulul lómetei și alu ciumei în tótă furia ei.

În Ianuarie acestû anû, ciuina sbucnesce și în jud. Muscelû. În 3 Martu, Al. Moruzi opresce din nou îngroparea ómeniloru, cari moru fără scirea lui Aga și a Spătarului. (*Cod. XXIX, fila 25 verso*).

În aceeași lună, unu noû transportu de calici de prin Bucuresci e trâmisi pe la monăstiri. Domnitorulu le dă din Visterie câte 1/2 talerû pe lună de fie-care.⁵

Imediatu se scotû din casele lorû și țiganiî din Bucuresci, prin Epistatulû Armășiei, și se stabilescu pe la moșii și sate depărtate, neavêndû voie a se reîntôrce.⁶

La 26 Martû se închidû cârciumele, ca să nu mai fie *amestecătură de ómeni*, cu beți, cu lăutarî, cu jocuri. Se îngădue vênđarea de vinû numai luatû pe acasă; dar cârciuma, în care se va întembla molipsélă, să fie cu totulû oprită.⁷

1. Veđi anexele tom. VI.

2. Veđi anexa în tom. VI.

3. Veđi anexa.

4. Veđi anexa.

5. Veđi anexa.

6. Veđi anexa.

7. Veđi tom. VI.

Două zile după aceea, se dă un nizam mai complet, care credem util a-l aduce chiar aci:

Nizam către vel Spătaru și vel Aga, pentru bola ciumei.

Fiind-că la această întâmplare de năpraznică bolă, ce s'a însemnat în politia Bucurescilor, că este întru toate lipicioasă, trebuie ca după toate mijlocele să se facă pază, și fiteș-care pe sine să se forască în parte pentru folosul do obște și alu fiteș-căruia deosebit; pentru aceea dar vă poruncim Domnia mea, ca să dați nizamul acesta, care mai jos îl numim și-l arătăm prin ponturi, și să grijiți forte, ca să se și păzescă de fiteș-care, adică:

1. Brutarii, bacani, cârciumarii, precupeții, pescarii, lumînărarii, măcelarii, cum și toți prăvăliași ce au marfă de vîndare, la alșverșul ce vor face, să nu iee bani în mână, pînă a nu-i pune mai nainte în oțet.

2. Jocurile ce se fac în tîrgu, care se numesc *fini*, adică de își cercă norocul, de tot să se oprască, ca un lucru ce se face adunare și amestecătură de mulți omeni.

3. Teleleicile, cari obicinuesc de vinu și se strîng Luna la tîrgul Cuculu și vîndu haine, pânzetur și alte mărunșuri, să se oprască atît din tîrgul Cuculu, cît și din Tîrgul-de-afară, ca să nu se mai facă vîndare. Asemenea și telalii, cari vîndu haine vechi și purtate, iarăși să se oprască, ca un lucru ce din vechiturile hainelor pôte să se pricinuiască lipire de molipselă.

4. Dulapul, care era obicînit la sîrbătorile Pascelor, precum și giama, am poruncit Domnia mea cu deosebitu pitacul la D-nelu Epistatul Cămărei, ca să de poruncă omenilor Curței, să lipsescă estimp; ci dar, cînd pe omeni Curței îi oprim Domnia mea de obiceiul ce au avut, nu mai rămîne cuvînt, că și adunările de celălalt norod ce se făcea în Broșteni și veri-ce amestecături de omeni trebuie să lipsescă estimp cu totul, de pre-tutindenea.

5. Toți prăvăliași să fie dator a aprinde pe dinaintea prăvăliilor lor catranu său pucios, ca să ardă în toate zilele de dimineață pînă n sora necontenit. Asemenea, toți de la micu pînă la mare să aprindă toți gunoiu prin curțile lor, făcîndu-se însă pază de către fiteș-carele, ca nu cumva din neluare aminte să se întempe vre-o aprindere de foc.

6. Pentru cafenelele din Bucuresci, după cum ne adevărim. Domnia mea din condica Divanului, că și mai nainte la acestu fel de bolă erau oprite, asemenea să se oprască și acum a nu se face vîndare de cafea întrînselă¹ fără numai stăpînul cafenelei cu tovarășul lui, său sluga lui să rămîne înăuntru fără de a primi adunare de omeni, iar cafeneaua ce este aproape de

1. Domnitorul adaugă aci: „iar pe ferestra cafenelei să aibă voie de a da cu felegenu cafea, iar ușile să fie închise a nu intra om înăuntru.”

casele de beilic, ca o trebuincioasă pentru musafirii străini, acosta poruncimă să fie slobodă, unde și la acosta să dați strașnică poruncă ca alți ómenī pămētenī si orășenī să nu se primescă.

Tóte aceste câte poruncimă mai sus și câte altele prin deosebite pitace amă poruncitū Dumnévóstră, pentru cârciumī și pentru lipsirea *muerilorū celetniee*, vėduve și fete, după la cârciumī, să le puneți Dumnévóstră negreșit in faptă și cu strășnicie să le urmați, ca nisce mult trebuincioase nizamurī pentru binele și folosul a tuturor de obște, la care nu trebuie nici unū felū de lenevie să aveți, și să avemū și răspunsulū Dumnévóstră *in ce chipū ați urmatū la fiteș-are dintr'aceste*. — 1795, Martū 27.

Cod. XXIX Fila 82 verso.

Pentru desinfectarea lucrurilor din casele smreduite din Bucuresci, se ié următórea dispozițiune:

Io Alexandru Constantinū Moruzi Voevodu etc.

Cuvióse egumene de la mōnăstirea Plumbuita, sănătate! Fiind-că face trebuință pentru lucrurile cele molipsite a caselorū, ce s'aū întēmplatū de s'aū zmedruit aicea in orașulū Bucurescilorū de năpraznica bólă a ciumei, ca să se pue la unū locū, afară din orașū, unde să pótă să le întindă spre a le aerisi la vėntū și a se curăți de molipsólă... și fiind-că s'aū gasitū cu cale, ca să se trimiță aceste lucruri acolo la mōnăstirea Plumbuita pentru aerisitū, poruncimū Domnia mea cuvioșiei tale, ca numaī decăt să deșerți mōnăstirea de tóte lucrurile ce se vorū fi aflāndū înăuntru, lāsāndū adicā numaī zidurile góle, fără zăbavă, și eșindū și cuvioșia ta, cu ómenii ce vei fi avēndū, afară, într'altū locū, să faci mōnăstirea teslim la D-lorū boeriī Epistați ce sunt rēnduiți asupra bólei aceștia, ca să trimiță acele lucruri să se aerisescă vre-o câte-va zile, și după ce se va aerisi, vorū pune D-lorū de orū spāla și orū curăți mōnăstirea iarăși, după cum aū fost, și apoī iarăși te vei muta înăuntru; pentru care îți porancimă, ca să dai ascultare la numiți boeri, la cele ce'ți vorū scrie pentru pricina acosta. — 1795, Aprilie 19.

Cod. XXIX, fila 44 verso.

Cioclii eraū propagatoriū hólei, cáci cu tótă oprirea de a se mai amesteca cu lumea curată, ei tot nu se supunéu. In 1 Aprilū 1795, Domnitorulū ordonă, ca zapciulū, ori cioclulū, care se va apropia de lume curată, va fi impușcatū. Străjile din jurulu orașului, primescu de asemenea ordinū să impusce pe cioclii, cari arū încerca să intre in orașū, din cei alipiți pe lângă lazareturī și spitalulū de la sf. Panteimonū, și cari purtaū uniformă specială.¹

1. Veđi anexa tom, VI.

Lugubră este istoria epidemiei din anul 1795—96, cu deosebire din cauza ciocliilor. Demni emuli ai ciocliilor descriși de nemuritorul *Manzoni* în «*Promessi sposi*», ei continuă a comite grozăvii ca și în anterioara Domnie. Un cioclu din provincie, cu toate că scia că-lu așteptă închisoarea și moartea prin împușcare, nu numai că arunca pe morții ciumați în gropi așa de puțin adânci încât îi scotea de prin morminte câinii și-i mâncau, dar într-o zi trase cu ciomagul în capul unui diacon bolnav de ciumă și care, după părerea ciocluului, nu murea destul de iute; același cioclu a fost prinsu, în Iulie 1795, necinstind corpul unei biete muribunde!.... (Cod. XXX, fila 73 verso).

Și nu era unul numai din specia acestui cioclu, ci aproape întreaga cetăț!

Negușitorul, care era cunoscut că avea ceva strinsură, să 'lu fi ferit Dumnezeu de a se jălui că-lu dore cătuși de puțin capul, că pe dată era ridicat cu totă casa lui, cu totă averea lui, și odată dus la lazaret, sorta lui și a averii lui era cunoscută. Din această cauză nenorocii, cari aveau vre-un bolnav de ciumă în casa lor, căuta să-l ascundă, ori mituia pe agenți cu sume, ca dâșii să-l tacă, și de muria îl îngropau prin pivnițe și prin curțile caselor.

Județele Olt, Vâlcea și Romanați înființară o linie de apărare în contra ciumei, de-alungul Oltului.¹

Cu totă ciuma care se ivise în București, târgul Moșilor se ține; decât, Domnitorul, la 14 Mai 1795, dă către Spătarul un pitaciu, ordonându-i: ca târgul Moșilor să se facă pe cât se va putea mai afară la câmp și vândări de vin și de rachiu să nu se facă și să pue a se face fumuri împrejur, și prăvăliași din București i băcani să nu îngăduască la acel târg și stăpânului să nu se păgubască de obicnuitul adetu al pământului. (Cod. XXIX, fila 54).²

1. Vezi anexa tom. VI.

2. Mai iată și altă dispozițiune din 1796, Mai:

Pitacu la Epistatul Agiei din 31 Maiu 1796.

Fiind-că de mâne se începe târgul Moșilor, se ordonă să se ioe măsuri preventive contra bolei, făcându-se fumuri juru-împrejur și în lăuntru târgului «ca la venirea și intrarea Câmpulungenilor, care aduc vasele cele trebuincioase de vândare, iar mai vartos la esirea lor, după spargerea târgului, să se afume, să se aerisască ei și toate lucrurile lor, precum și alții ce intră și esu din târg, să trecă prin aerul fumului; iar deosebit Câmpulungenilor să le dai povățuire și să-i îndatorești, ca să aibă fiteș-care câte un vas cu oțet, ca bani ce vor primi din vândarea vaselor lor, să-i trecă prin oțet

În București boerimea și mănăstirile s'au baricadat în casele și între zidurile lor, punându străjari, ca și sub amenințare de moarte, înlăturau vizitele neplăcute și bănuite.

Judecătorii de la departamenteuri, cari de ordinăru se adunau în casa unuia dintre ei, spre a da cursu pricinilor, iau anume casă cu chirie, «ca să nu ducă molipsela în casa lor»¹

În hanuri chiar nu intra ori-cine, căci puseseră ca portari de pază; aceștia nu'și făcêu bine datoria de curățenie, de aceea la 14 Maiu 1795 Al. Moruzi pomenesce lui vel Aga, ca să'î isgonescă din posturile lor de portari pe la hanuri și monăstiri, și să fie înlocuiți cu ômeni vrednici pe 2, 3 luni de zile până va trece bôla, iar pe țigani să'î deé teslim la vel Spătaru.²

Prin monăstiri rămăseseră unu număr de țigani pentru serviciu; în privința lor Domnitorul dă unu pitacû la 18 Maiu 1795 către Mitropolitulu, să rânduiască omu într'adinsu asupra țiganilor de prin mănăstiri, fiind-că nu sunt curați nici ei nici lucrurile lor, și să'î bage în apa Dâmboviței cu nevestele și cu copii lor și cu tôte lucrurile lor împreună să se spele bine, și să aibă grijă de pază și curățenie ca să nu ămble țiganii încôce și în coala prin cârciumi. Acestea în interesul neintinderii ciumei.³

Se mai iau următorele măsuri, prin pitaculu către vel Spătaru și Epistatulu Agiei, din 30 Maiu 1795, ca să nu se oprască din târgulu Cucului lucrurile de mâncare, numai paralele să le trecă prin oțetu, iar altu alișverișu de lucruri să fie opritu. Așisderea telali și teleleicile să fie oprite atât în târgulu cucului, cât și în târgulu-de-afară și pe alte ulițe. Se potu vinde la mezatu numai lucrurile hotărite prin staroste de neguțitori. «Pentru scaunele de carne este porunca Domniei mele dată către Dumnelui Epistatulu Agiei, ca să nu taie măcelarii vitele la scaune, spre a lipsi într'acéstă vreme putorea din târgu care molipsește aerulu. Tovărășiile și adunările de ômeni făr'de trebă, cu ămblete pe uliți nôptea, să lipsescă și numai cu felinaru. Slujbașii Curței séu și alții ce voru avea trebuință, ômenii cunoscuți; să fie nepopriți. Iar a lipsi muierile de pe la cârciumi cu totulu și a se închide și cârciumile acum într'acéstă vreme de bôla, s'au găsit cu cale și cu socotela de obște.»⁴

făcându-se tôte aceste urmări ale curățeniei, precum și anul trecut și anțirț, și au fost din mila lui Dumnezeu ferii de nu s'au întâmplat nici o zme-dială de la târgulu moșilor.

1. Cod. XXXI, scara 4, fila 57.

2. Cod. XXIX, fila 56.

3. Cod. XXIX, fila 51 verso.

4. Cod. XXIX, scara 6, fila 26 verso.

În 16 Iulie 1795, se face o adevărată organizare de inspectori din boerinași, la numărósele mahalale ale Bucurescilor, ca să privegheze mai cu staruință asupra mersului bólei în fie-care casă, Domnitorul ne mai avându încredere în vătășii de mahalale și în preoți.¹

Prin 6 carți adresate către oiășani, Moruzi cere păzirea cu stricteță a nizamului contra ciumei și amenință pe contravenientu, că după ce'lă va fi desinfectatu va fi despoiatu în pelea gólă și purtatú și bătutu strașnicu pe nițele Bucuresciloru, întocmai ca unu ucigașú de ómeni, și va fi trimisú apoi la ocnă pe viéță, oră care va fi starea socială la care va fi aparținându. Mai cu sémă pe preoți, protopopi și călugări, cari calcă nizamulú, Domnitorulu cere Mitropolitulu să'i radă și tunda și să'i dée pe mână zapciilorú sa'i bată, «de care și scriemu și poruncimu Sf. tale Părinte Metropolit: de nu le vei pune aceste în faptă și de nu le vei urma precum le hotărîmú, să scií că deosebitu de turburarea și scărba ce vei aduce Domniei mele, vei avea a da séma înaintea lui Dumneșeu de sufletulu Prea S^c. tale».¹

Omulú spăimântatú de nenorociri se nmilește înaintea aceluí Dumneșeu, căruia și însuși Voltaire îi rădica templu la Fernay. A. Moruzi, cu tóltă energia lui, de și la 6 Februarú 1795 căutase prin înfrângerea poruncei bisericei relativă la posturi, să asigure sărăcimei sănătatea, scoțând de la prelații bisericei permisiunea ca acea scrăcime să mănânce carne, acum apelă la biserică, ca la celú mai puternicu

1. Veđi anexa în tom. VI. Abia se făcuse acéști organizare și acești boerinași devinú și ei unú răú mai mare, cum se vede din următorulú pitacú:

Pitacu la vel Spătaru din 2 Iulie 1795.

Moruzi scrie că au aflatú că boerinașii rânduți de la Epitropie pentru bóla ciumei, pe plăși și vătășeii mahalalelorú «înpăimântându pe vecinii împrejurași unde se íutemplă bóla, cu cuvintú că o să'i scóță afară, íau rușfeturi și metahirisescú tróba acésta pentru interesulú și folosulú lorú, și așa nu aróttă la Epistați spre a da Dumitale arétare spre pază și curățenie cu a se scóte câți sunt de trebuință afară la locú deosebitú, a nu se mai întinde bóla, care acésta, cum dicemú, și de nu este D-tale sciutú, dar lui Panaite Slugerulú și lui Ilie Polcovniculú trebuie să le fie sciute, iar și de nu o sciú ei sunt vinovați de ce să nu cerceteze urmările orânduțilorú, ca să dée D-tale de sciure spre a li se face cuviinciósa pedópsa.» Domnitorulú ordonă, ca Spătarulú să trimită acéstú pitacú la Slugerulu Panaite și Polcovniculú Ilie, ca să cerceteze faptele boerinașilorú, a vătășilorú și a neferilorú, și să le dée strașnică poruncă de a nu mai cuteza la urmarí ca aceste, căci nu vorú fi pedepsiți numai ei, dar și Slugerulú Panaite și Polcovniculú Ilie.

Cod. XXIX, fila 81.

2. Veđi anexa în tom VI.

mântuitoru al poporului de năprasnica bôlă. El scrie Metropolitului în 2 Iulie 1795:

Fiind-că datoriă netăgăduită este de obște la toate mănăstirile și schiturile câte se află aici în țora Domniei mele, a face pururea rugăciuni milostivului Dumnezeu, prin care să se imblândească și să 'și trimită milele seale cele bogate către norodul seü, iară mai vârtosü fieș-când și la orî-ce vreme de întemplantare mahniciôsă, mai mult se îndatoresce tot clirosulü bisericescü a se îndeletnici la rugăciuni cu neconținere, căci multe-puține milî ce aü mănăstirile și schiturile pênă în ziua de astă-đi de la însăși patria acêsta și chiar de la acestü creștinescü norodu sunt, precum și la acêstă vreme, când este mörte de năprasnica bôlă a ciumei, urmêză netăgăduită aceeași datorie, ca cu nîc cu mare să cadă cu toți la rugăciuni, către milostivulü Dumnezeu, prin care imblândindu-se să se milostivească a da curățire și isbăvire norodului de bôla acêsta; pentru că câte mijloce politicesci s'aü chibzuitü de către Domnia mea, a fi trebuincioșe, toate s'aü orînduitü și se facü din partea Domniei, precum se și vedü; rămâne dar, ca și bisericesce să se de îndestulare trebuinței, adică prin neconținutele rugăciuni cu adevărata sdrobire a inimiei. Dprept acea poruncimü Domnia mea, că primindü P. Ș. ta Domnesculü nostru pitacü, să dai archierescile Sf. tale porunci, nu numai la toate mănăstirile și schiturile, ce se află în eparchia P. S. tale, ci și pe la Episcopii și de rîndü la toți Archiereii, ce se află și aici în politia Bucurescilor, ca cu toți să începă 20 zile de-a-rîndulü a face rugăciuni fieș-care într'ale seale deosebitü, fără de a se strînge adunare de norodü, ci numai pe la mănăstiri, pe la schituri, pe la bisericü să se facă slujbe și rugăciuni cu sdrobire de inimă și cu adevărată silință, adică preoți, ieromonachi, archimandriți, archierei, atât aici, cât și afară pe la mănăstiri și schituri, cu neconținere să facă rugăciuni într'aceste 20 de zile către milostivulü Dumnezeu ... și la acêsta să te osîrduesci P, S, ta a se face cât mai grabă.

Cu măsurile luate, afară de cele bisericesci, bôla era în cât-va combătută. Insuși Domnitorulü o recunósce, într'un pitacü din 23 Iulie 1795, către biv vel Post. Epistatulü Agiei, comparîndü mortalitatea de la Rusciuc, unde mureau de la 100—150 ómeni pe ȓi, pe când la Bucuresci, «ce este cu atâta mulțime de norodü împodobitü» se molipsesce de la 7—15 case pe ȓi. Domnitorulü este de părere decî, să se păstreze cu stricteță instrucțiunile de pază.¹ Domnitorulü recomandă cu deosebire desinfectarea «dupe pildele ce avem și de la alte locuri și politii europenesci». Decî de la Armășie se împartü 50 de vedre de catranü ca prin mahalale și la prăvălii, să se facă focu de catranü, în care să se afume ómeni și lucruri în timpü de 10 ȓile necurmatu.¹

1. Veđi anexa în tom. VI.

1. Veđi anexa în tom. VI.

Pentru a opri estinderea bólei din Bucurescî prin județe, Domnitorul ordonă măsuri de desinfectarea acelor, cari ies din orașu. Și să nu fie nimeni primitu în județe, decât nu presintă certificatulă Spătarului, că au fostu desinfectatū și au făcutū lazaretū.¹

Se oprescū prin județe, tîrgurile, seū celū puținū, în locū de a se ține în orașu, să se țină la distanță de 10 minute afară din orașu. Așa se făcu la Ploesci în 10 Iuniu 1795 (cod. XXIX, fila 74).

În 1796, când deja ciurma era spre sfîrșitū, încă s'au luatū numeroase măsuri, permițendu-se a se ține tîrgulū Drăgaiceî din județulū Buzeu. Neguțitorii din Bucurescî, cari avēu să mērgă la Drăgaica, fură siliți a se desinfecta, ei și mărfurile lorū și a face lazaretū de mai multe zile afară din Bucurescî.² Asemenea măsuri luate și lazareturi înființate, pe alocurea, până și la Predeal și la Cerași, în pôlele muntelui Craiū, căci ciurma isbucnise și la Brașovū;³ Domnitorulū mai adresază și următoreă carte deschisă la tótă partea bisericescă și mirenescă, din fie-care județ reînoidu-le în 11 August 1795, povățuirile anteriore pentru bóla ciumei: «după atâtea povățuiri și porunci ce v'amū datū iarășī auđimu și înțelegemū din faptă că petreceți tocmai ca dobitocele fără de nici o îngrijire și pază de acestū rēu și nefiindu-vē milă înși-ve de viēța vóstră și a soțiilor și copiilorū voștri, ba și mai rēu decât dobitocele putemū dice că petreceți, pentru că unū dobitocū încă se feresce de prăpastie, de focū și de apă și de locuri primejdióse... iar voi, cari sunteți de la Dunneđeū cu simțire ómeni și vedeți de față câtă stricăciune și mórte pricinuesce rēulū acesta, nici cât dobitocele nu ve feriți, ci încă primiți să vē amestecați unii cu alții, nu vē faceți curățenia cea de cuviință și vē dați singuri periciunci ». Apoi Domnitorulū apostrofază energicū pe preoții cari nu vor să se facă pildă poporului mirenescū, ci sunt mai rēu pricinuatori ai bólei.

1. Pitacū din 9 August 1795 către biv vel Sērdarū Vintilă Prejbeanu, Ispravnicū de Ilfovū ca să se înțelēgă cu marele Spătarū și să se opréscă cei din Bucurescî, când se scotū afară spre aerisire, de a se împrăștia prin sate, căci se întinde bóla.

Cod. XXIX, fila 105.

Pitacū către ispravnicī din 20 Mai 1795. Se vestesce că s'au molipsitū unele mahalale din Bucurescî și că din acele mahalale merg pe afară prin orașe și sate și potū ast-felū întinde bóla, «decī am poruncitū Spăt. ca pre toți cei din Bucurescî cari vor să iasă pe afară, să 'i cerceteze mai întēiū Spătarulū de sunt curați și senătoși, și să le deē apoi adeverință cu care să pótă fi primiți în gazdă»; iar altmintrelea poruncesce a nu fi nimeni primit pe afară.

Cod. XXIX, fila 60 verso.

2. Veđi anexa în tom. VI.

3. Veđi anexa în tom. VI.

Domnitorulă termină cu ună apelă energică, ca toți să 'și facă datoria dupe nizamurile date. ¹

În 27 Septembrie 1795 Domnitorul măi adresază o circulară aprăpe identică către tótă țera. ²

Despre mersul ciumei în țeră și măi ales în Bucuresci, Domnitorulă comunică în măi multe rinduri informațiunii agentului austriac Marchelius, după cererea acestuia. ³ În fine la 5 Decembrie 1795, când bóla stinchise, Domnitorulă ordonă Spătarului și Epistatului Agiei, să stringă pe toți episatții mahalalelor și a târgului din lăuntru și să le ordone să facă cu scumpătate cercetare în tóte mahalalele și unde se va găsi că au bolnăvit și au muritū omū, să cerceteze câte țile au bolit și peste câte au muritū? cum și ce felū 'i-au fost bóla? Și făcendū raportū să'lū trāmită dreptū la Domnitorū. ⁴

Cu începutulă anului 1796, Domnitorulă adresază următorulă pitacū, din 3 Ianuarie 1796, către tóte județele:

«La Domnia mea nu este altū lucru măi mare și măi dintēiū alu țerei decâtū viața și sănătatea locuitorilor, ce ne-au incredințatū Dumneđu... Deci Vodă apelă la dregătorii domnesci, să aibă aceeași grijă pentru patria lor și cere să întâmpine rēulă năprasnicei bóle cu urmările cele cuviinciose de pază și de curățenie, și de altă parte să însciințeze Domniei adevērulă lucrurilor. Vodă cere informațiune de tóte casurile întâmplare de o lună de țile încóce în județū: «de au fostū sănătate, seū de au fostū zmreduire? Unde și căți? Să ne trāmiteți foi anume». Domnitorulă cere și pe viitorū însciințare pe tótă săptămāna de mersul bólei, amenințandū că la netrāmiterea unei asemenea însciințări, va trāmite la județū mumbașiri și Ispravnicii vorū plāti greū trēpādū. ⁵

Cod. XXIX Fila 141.

Măi multe mēsurī de dezinfectare se iaū în decursulă primelorū lunī ale anului 1796 ⁶. Domnitorulă cere Mitropolitului să ordone duhovnicilor, ca la spovedanie să cēră de la dreptū-credincioși, la ocașiunea spoveduirei de postulă mare, ca să-și desinfecteze tótă casa, să nu tăinuēscă nedesinfectate lucruri, de la unu mortū de ciuma. Duhovnicii deveniți agenți sanitari! ⁷.

1. Cod. XXIX, fila 106

1. Veđi anexa în tom. VI.

3. Cod. XXIX, fila 55 verso.

4. Cod. XXIX, fila 181 verso.

5. Vodă nu glumea, căci în 16 Februarie 1796, au supusū la amendă pe ispravnicii de Ialomița, Romanatī, Doljū, Vlașca și Muscel, pentru că n'au trimisū raportulū săptămānal. (Cod. XXIX fila 152).—Veđi și pitacū din 6 Maiū 1796 (XXIX fila 182 verso).

6. Veđi anexa în tom VI.

7. Veđi actulū în tom VI, la capitolulă ciumei.

Se repetă în 1796 aproape toate pitacurile date în 1795.¹

Se rinduescu din nou, la 31 Martie 1796, cu 100 pitace Epistații la mahalale, ca să cerce'eze de sănătate și să dezinfec'teze, conformu nizamului, case, ômenî și lucruri.²

Ca și în 1795, sunt oprite inmormintările cu paradă, pomenirile, adunările de mulți ômoni. Vođa dîce în pitaculî sêu: «Totu același folosû vorû avea rēposatîi cu pomenirile, ce li se voru face în urmă, dupe ce se va rēci vremea de tîmnă.»³

În 18 Maiu 1796, Alex. Moruzi, în cartea sa deschisă către toți Ispravnicii, constată, că «într'acestu anu, din mila lui D-deu se vede curgătorû timpulû a fi bunû.... Atâtû numai că ôreși-caș grijă este, că pe alocurea, pe la unele sate, tot se aude de molipsôlă de bôla ciumei, ce și iarăși din *amelia* D-vôstre Ispravnicilorû o putemû socoti.» Apoi muștrându-i pentru asemenea *îndiferință* la serviciu, le reînoesce povețuirile deja cunoscute.⁴

Ca definitivû să se stărpēsca bôla și prin județe, Domnitorulu permite din nou o purtare prin județe, până la Târgoviștea, a Capuluî Sf. Visarion. De acolo va fi dusă acéstă reliquiă și la județele Vlașca, Ialomița și la Focșani, ca să se facă «litanii» de încetarea bôlei.

Mai cu mesurile profilactice, mai cu Capulû Sf. Visarionû (dupē credința unora), mai cu «litanii» și rugăciunile de 30 zile, bôla ajunge în mare scădere, la 10 Augustu 1796. — Domnitorulû care nu mai avē de a domni în țēră — cumu vomû vedē — de câtû 18 zile — constată acéstă scădere și crede a lua ultimele mesuri de combatere a bôlei.⁵

1. Veđi actulû în tom. VI, la cap. ciumei.

2. În 4 Aprilie 1796 s'a scrisû Spătaruluî și Vorniculû Goleșcu, să dēe povețuirî Epistaților din mahalale, ca să dezinfec'teze casele și efectele (Cod. XXIX) și pre cei ce vin în Bucuresci, căci se crede că „se imprespătēză pe ici pe co'ca în Bucuresci“ prin cei ce vin de afară, din locuri molipsite. (Cod XXIX fila 166). Pe un impiegat care a cutezatû, să aducă din Clejanî o slujnică bolnavă de ciumă și apoi s'o întorcă la satulû ei în acea stare, l-aû pedepsitû rău :

Pitacû din 10 April 1795 către vel Spătarû ca în vederea, tufurorû să aplice 100 toiage la tălpî logofeteluluî Barbu și apoi să lû trāmișă surghiumû la Monastirea Znagovuluî, pentru că în zilele trecute aflāndu-se în județulû Vlășcei, aû adusû de la Clejanî o fētă slujnică, care, îmbolnavindu-se la dînsulû de ciumă, el a lepădat-o apoi la părințî ei, în satû, fără să spună de ce bôla este cuprinsă și apoi molipsitû s'aû întorsû în Bucuresci.

Cod XXIX, fila 170 verso.

3. Cod. XXIX, fila 187 verso. Vezi tom. VI.

4. Cod. XXIX, fila 188 Veđi anexele în tom. VI.

5. Domnitorulû constată în 10 Augustû 1896, că bôla ciumei este în mare scădere, dar ordonă Spataruluî și Vorniculû Goleșcu, să mērgă la spital și la

Unŭ importantŭ mijloc de combatere a bŭlei a fost, necontestatŭ, reorganisarea lazaretelorŭ, după cum ele fuseseră deja organizate sub anteriŭrele guverne.

Din 1794 incepe seriŭsa reorganizare a lazareturilorŭ ŝi a spitalelorŭ.¹

În 8 Augustŭ 1794 Al. Moruzi dă hrisovulu constatŭtorŭ adăogirei a 3 odăi—zidite de Dŭmna lui, Zoe Moruzi,—ca să se despartă muerile de bărbați, că până aci erau în aceeași secțiune, la spitalulu Colțea. Acestei nouă secțiune de spitalŭ, Al. Moruzi afectă noue privilegii ŝi venituri ŝi le pune sub epitropia lui Dumitrascu Racoviță «ca la unŭ ctitorŭ, ce se trage din nēmulŭ răposăților boeri, cari aŭ ziditu numita Sf. monăstire ŝi spitalurile vechi».²

Primulu spitalu, care primi ajutŭre de la Al. Moruzi, fu acelu fondatu, prin testamentŭ, de Păhărn. Maria Mănăilescu, care murindu fără copii, a harăzitu, prin dietă, moșia sa, ca sa se facă spitalu la Buzău, rënduindŭ însăși de Epitropŭ pe vel Paharn. Grigorie Hrisoscoleu, nepotulŭ seŭ. Spitalulu fiindŭ gata, în Oct. 1793, Alex. Moruzi aprobă dieta (de ŝi chironomiile *ab intestato* urmaŭ să fie ale Cutiei) ŝi îi mai donăză milă de 250 bolovană sare pe anu dela ocne ŝi câte

lazareturi, să ducă o carte de blăstemŭ de la Metropolitulŭ, ca să oblige pe cioclii ŝi epistații ŝi preoții de la lazareturi «ca orŭ-ce lucruri molipsite vor fi tăinuite, ce aŭ rămasŭ de la morții să se scŭță la maidanŭ ŝi să se ardă tŭte în focŭ, cum ŝi lucrurile ce aŭ molipsitu cari sunt îndreptați să se spele în apă ŝi să se curețe bine... în spitalŭ să se afume mult, asupra mormintelorŭ să se mai arunce varŭ.

Cod. XXIX, fila 218 verso.

1. Epistații lazaretelorŭ le-aŭ inspectatŭ ŝi aŭ găsitŭ ca trebue a se repara 11 bordee, adică 6 de la al 2-lea lazaretŭ ŝi 5 de la al 3-lea, de lângă Mărcuța. Pentru aceste lazarete se cerŭ 25 salahorŭ ŝi lemuele de la cele-l-alte bordee dărămate. Vodă Al. Moruzi da pitacŭ la ispravnicu de Ilfovŭ, să deă acei 25 salahorŭ «teslim la D-lorŭ Epistații.... Dar ce altŭ va mai fi de lipsă, sa împlinuți D-tre diu lemuele ŝi diu cherestăua umbrarelorŭ, *ce au fost la Herestrău*, care ați fost porunciți de a le păstra. Așăderea ve poruncimŭ, că diu cherestelele acelorŭ umbrări, să dați D-lor 50 de martagi, cu cari aŭ să facă 4 căsuțe pentru șederea ŝi adăpostirea paznicilor despre 4 părți, una despre Cernica, alta despre marginea podului Colentinei, alta la al 2-lea lazaretŭ ŝi alta la 3-lea. Al. Moruzi ordonă ca acei 25 salahorŭ să drégă ŝi podișorulŭ de la Floresci, fiindŭ stricatŭ. 1794, 12 Noembre.

Vel. Logof.

Cod. XXIII, fila 303 verso. E ultima pagină a codicelului.

2. A se citi actulŭ de fundare al Dŭmnei Zoe Moruzi ŝi Hrisovul soțulu ei Alex. Vodă Moruzi, din 8 Augustŭ 1794, în tomulŭ VI, la capitululŭ spitalelorŭ.

taleri 20 din banii preoților Eparhiei Buzăului, ce se adună la Cutie, ¹ și 25 liuți scutiți. ²

Modul cum se întreține de vel Banul D. Racoviță, în 1794 spitalul de la Colțea, nu place mult lui Vodă, care, în 23 Noembrie, îi scrisese :

Pitacul la vel Banu Dumitrache Racoviță

«Iarăși te înștiințăm pentru spitalurile de la mănăstirea Colței, că pe lângă lipsa de hrana mâncării bolnavilor, ne înștiințăm deosebit și de o necurățenie și un murdălicu ce este în spitaluri, care aduce putori spre mai multă întinderea de bătă, precum și în deosebit spitalul de sus al Dămnice, asemenea se află, unde poate să se păzescă o curățenie desăvârșită ca niște ziduri nouă, și cu totă orânduiala lor întormite; pentru care poruncim D-tale, să chemi pe Doctore și Gearah spitalului acestuia, să le dai să înțeleagă porunca Domniei mele, de a învăța și a povățui atât pe bolnavi, cum mai vârtos pe cei ce le sunt rânduiri de poslușesc bolnavilor înăuntru, în ce chip să fie curățenia, ca pururea să grijă de oricând murdălicu și putori și să facă afumături și mirosuri, cari nu vatămă și nu supără pe bolnavi. Și pe totă săptămâna să fie dator doctore și gearahul, să raportească D-tale, cum sunt bolnavii? De altă parte, să dăci pentru acesta și Arhierul, ce epitropisește la această mănăstire, să poarte grija negreșită de toate aceste câte poruncim pentru săracii bolnavi, fără de cusur, că negreșit se va osîndi. — 1794, Noembrie 21.

Cod. XXIII, fila 297 verso.

Întreținerea spitalului Colței nu era destul de bună, pentru că lipsia fondurile necesare. Domnitorul acordă spitalului, în 30 Ian. 1795, 3.000 taleri din venitul ocnelor, în loc de 2.500 câtă avu până atunci. ³

1. *Pitacul din 27 Februaru 1794 către Episcopul de Buzău Costandic :*

Fiindcă spitalul de la Buzău, prin hrisovul Domniei mele, de la lăt 1793, Octombrie 30, are a lua milă de la Epitropia Domnăscă pe totă luna câte taleri 20, din banii preoților Eparhiei Episcopiei Buzăului, ce se aduc la cutia Epitropiei, iată scriem și poruncim Sf. tale, să aibă a da spitalului pe totă luna, după cuprinderea domnescului nostru hrisov, acești câte tal. 20 din banii preoților Eparhiei Buzăului și cu acest pitac al Domniei mele se va ține în seamă la Epitropia domnăscă.

Cod. XXIII, fila 212.

2. Vezi actele în Tom. VI. În Cod XXVIII de la arh. statului, la fila 34 verso (scara 4) este un catastih de spese făcute de Gr. Hrisoscoleo cu edificarea spitalului de la Buzău, cu data 25 Noembrie 1794. Răposata a donat 6.050 lei și s'au spăsat 5.888 pentru spital și întreținerea anuală a unor vii și acarete.

3. Vezi actul în Tom VI.

La Sf. Pantelimonŭ încă era spitalŭ, dar aci se ducēu pestiferaŭi. Cu mari greutăŭi se întreŭinea acestŭ spitalŭ, d n lipsă de fonduri. Vodă ordonă — negreŭit — în 24 Martŭ 1795, să nu lipsescă nimica bolnavilor ;¹ dēr cu ce bani? Ceva, tot atâtŭ de greŭ era de a se aprovisiona spitalulŭ cu produsele hotărŭite de doctori pentru hrană (linte, usturoiŭ, cēpă, varză acră). Vodă (*mirabile auditu!*) ordonă dohtorilorŭ să arēte altă hrană «ce se pōte gāsi».²

În Aprilŭ 1795, Al. Moruzi decide, să se edifice unŭ noŭ spitalŭ de zidŭ, în bune condiŭiuni «cu curŭi deosebite și cu stari despărŭite pentru întēplări de năprasnica bōlă a ciumei, *care mai în tōte vremile n'aŭ lipsitŭ a se întēpla politiei acesteia*». Domnitorulŭ constată, că pentru acestŭ scopŭ, în Bucuresci este numai un micŭ spitalŭ de 3—4 odăi la Sf. Visarion și fār'de a avea și trebuincioșele locuri, osebite de lazareturi, cu odăi și cuiŭi îndestulate și temelnice de zidŭ.—Dar Alex. Moruzi scrie boierilorŭ Vornici Brāncovēnu și C. Ghica, că urmēză a se construi unŭ noŭ spitalŭ cu lazaretŭ. Consacră la acesta, dobēnda ce lui s'ar cuveni pentru suma împrumutată, ca să se aprovisioneze țēra și capitala, cu grău în timpulŭ fōmetei curente. Speră Vodă, că «din bunŭ *proerisis* vorŭ ajuta la acēstă zidire și mōnăstirile, boierii și neguŭitorii. Când spitalulŭ va fi gata, Vodă îlŭ va dota cu venituri și'i va da o *epistāsie* vrednică. Pēnă atunci apelă la acești doi boieri să conducă lucrarea zidirei, alegēndŭ locul, făcēndŭ «*Kefșu*» ad. devisŭ de spesele ce se vorŭ necesita și avēndŭ la a lorŭ dispoziŭiune întru tōte pe Aga și pe Spătarulŭ».³

Acești doi boieri constituescŭ o nouă sub-comisiune de 5 neguŭitori, cari ei să conducă lucrarea.⁴

În anulŭ 1796, este gata spitalulŭ noŭ la Dudesci și Domnitorulŭ îi dă hrisovulŭ, pe care lectorele îl va afla în Tomulŭ VI.⁵ Insuși Domnitorulŭ arētă, că spitalulŭ improvizatŭ la Floresci, era situat rēu, la locŭ mocirlosŭ, pe când loculŭ de la Dudesci este sănētosŭ. Apoi descrie, cu destule amēnunte, diversele case de spitalu și lazaretu, biserica Sf. Ilaralambie, Visarionŭ și Dimitrie Basarabovŭ.

Pentru întreŭinerea acestorŭ spitale, Domnitorulŭ *afierosesce* venitulŭ a 3 mōnăstiri: Tismēna (Gorjŭ), Cozia (Vâlcea) și Cāmpulungŭ (Muscelŭ) și alte venituri ce se potŭ vedē în actu, dela ocne, dela vāmi, dela Sf. Pantelimonu. Mai departe urmēză regulamentulŭ spitalelorŭ

1. Veđi actulŭ în Tom VI.

2. Veđi actulŭ în Tom VI.

3. Cod. XXIX, filele 37 și 39 verso. Veđi tom. în vol. VI.

4. Cod. XXVIII, scara V, fila 8. Veđi în vol. VI.

5. Veđi Hrisovulŭ și actele relative în Tom. VI

în 22 de ponturi, coprinzându și organizarea Epitropiei. Primi Epitropi fură cei doi boieri, cari conduseseră edificarea : Vel Banu D. Ghica și biv. vel Vistieru Enache Moruzi.¹

Dar până să se zidescă spitalele de la Dudesci, tot la Panteleimon se tramiteu pestiferatii.

Cluceru Dumitrache (cunoscutul istoric al evenimentelor de la 1769-1775) ca Epitropu alu spitalului, areta Domnitorului că, pentru cheltuiala de hrana la spitaluri a ciurmașilor, se cheltuesce pe di tal. 80, adică pe lună tal. 2500, și monastirea Pantelimonu nu are de unde să cheltuiască astă sumă. Deci propune, ca să ajute și lăte cele-l-alte monastiri din totă țera, «fie în locul cheltuelilor ce facu năstavnici și egumeni cu mesele ce întind pe la sf. hramuri, pentru pomenirile răposășilor ctitori, acea hrană puie-se acum înaintea acestor ticăloși și va fi ctitorilor mai mare pomenire, și nici să se pară Părinților ogumeni a fi acesta vre-unu isvodu nou, caci s'a mai urmat și în alte vremi trecute, de la 1744—1748: ridicându-se cheltuelile praznicilor, se aducea banii aicea la Epitropia Colței, cu care se rescumpăra robi, afară de dăjdiile ce da la Visterie».

Asupra acestui raportu, Domnitorul, la 29 Aprilu 1795, au pusă rezoluțiunea următoare :

«Primită fiindu Domnioi mele și cu cale anafora ce ne face D-nolu biv vel Cluceru Dumitrache Epitropulu, poruncim Domnia mea Damnóvóstră velișilor Logofeti, ca împreună cu P. S. Sa Părintele Metropolitu alu Ungro-Vlahiei să ne faceți foie de toate mōnastirile din Bucuresci și din 12 județe de dincōce de Oltu, cu arētare do bani cheltuelei ce face fiesce-care la zilele prazniculu, spre a da Domnēscă nōstră poruncă de împlinire, pentru a se cheltui estimpu acei bani la spitaluri și lazareturi, în locul praznicilor».

Cod. XXVIII, scara V-a fila 22.

Cu pitaculu din 30 Aprilu 1795, în urma anaforalei din aceeși dată, semnată de Dositheu Mitropolitulu, Scarlatu Ghica și Stefanu Văcărescu, vel Logofeti, după altă anafora a lui biv vel Cluceru Dumitrache, epitropulu mōnăstirei Pantelimonu, se hotărăsce cifra de bani cu care se impune fie-care mōnăstire din țera, pe anulu 1795, în favōrea spitalului și lazareturilor de ciurmași. Catastihulu mōnăstirilor este scrisu în grecesce. Suma totala cerută de la mōnăstiri este de 2400 lei, din cari : 950 de la mōnăstirile din Eparhia Mitropoliei, 150 de la cele din Eparhia Buzeulu, 100 de la cele din Eparhia Argeșulu, 760 de la cele din Eparhia Rōmnicului. Mōnăstirile cele mai tare

1. Cod. XXIX, fila 139.

impuse sunt Sf. Gheorghe nou (80 lei) și Comana (80 lei); urmēza apoi monăst. Bistrița și Radu-Vodă cu 70 lei. Cele mai slab impuse, plătescū abia cāte 10 lei, ca monăstirile Plumbuita, Golgota, Bradulu, Dedulescī, etc.

Nici cu banii impuși la mōnăstirile mai sus arētate nu se equi-librēzā cheltuelile spitaluluī de la Pantelimonu. Atunci se mai impun unele sume la mitōcele monăstirei Pantelimonū ¹

Fiind-cā nu se ajungea banii pentru întreținerea bolnavilorū, Vodă dete unū curiosū pitacū către Spătarū, din 2 Augustū 1795, sa nu se mai dēe la spitalulū de la Pantelimonū copiilorū tot cāte 300 dramuri pāne, ca celorū în vērstā, «cā se face numai risipā».

Cu altū pitacū, (4 Augustū 1795), Alex. Moruzi a obligatu tōte mōnăstirile, să dēe unele zaherele pentru hrana celoru smreduiți din județe și de la Pantelimonū. ²

Creațiunea noului spitalu de la Dudescī nu impedicā pe Alex. Moruzi de a ingriji și de cele-l-alte existente.

Așa elu provōcā pe D. Ghica, biv vel Banū, la 29 Aprilu 1796, să mai adauge cāte-va odāi la Pantelimonū :

«Vrēndū Domnia mea pentru spitalulū de la Sf. Pantelimonū, cā nu numai să'și aibā întregimea și bun-ōrēnduiala luī, ci și a se mai adāoga cāte-va odāi pentru a fi mai îndestulatū, spre mai multā pomenire a răposaților ctitori, carī aū ziditū și aū întocmitū acestū lucru sufletescū, să mergi dinpreună cu D-luī vel Vornicū alū politieī Bucurescilorū Ioniță Florescu, pe care l'amū orēnduitū Domnia mea acum Epitropū și cu Doctorulū Caracași, la numita mōnăstire, unde mai āntēiū spitalurilorū vechi, să le faceți cāutare și întocmire de cāți bolnavi are a primi într'āusele numitulū boerū Epitropū, apoi să chibzuiți cāte odāi pōte de a se mai face și cu cāte paturī ? chibzuindū și cheltuēla acestora, dupē starea veniturilorū mōnăstirescī, și să faceți Domniei mele aretare .

Cod. XXIX Fila 177.

Dorința Domnitorului se realizēzā curēnd și in 12 Augustu 1796, numai cu 16 zile înainte de năzilierea luī, Alex. Moruzi dā spitalului de la Pantelimonū «celū înființatū de Grigore Ghica, cu 12 paturī de bolnavi, aceleași privileghii ce le-a avutu de la ctitori. Acum fiindu Iōnū Florescu marele Vornicū alū politieī Bucurescilorū, s'aū mai adausū 18 paturī: «inșine Domnia mea amū mersū de amu vedutū 30 de paturī de bolnavi». In vedere cu acēstā immulțire de paturī, Domnitorulu dā, de la Ocnele mari din Vâlcea, cāte taleri 2.500 pe anū,

1. Veđi in tom. VI.

2. Cod XXIX, fila 103 verso.

în locu de 500 ca până acum și 20 lude dărvari și 5 lude rindași, ómenī din liuḡile Visteriei, cu pecetluiturī Domnescī.¹

Intre aceste muri Clucerulū Dumitrache, Epitropulū Pantelimonulū. Domnitorulū, la 1 Aprilū 1796, provócă alegerea unū nouū Epitropū, prin următorulū pitacū :

«Vrëndū Domnia mea să avemū părtașū la o faptă sufletóscă a chibzuirei și alegerei de unū bunū Epitropū la mōnăstirea cu spitalulū Pantelimonū, atât pe Prea Sf. ta, Părinte Metropolitē alū Ungro-Vlahiei, ca unū Metropolitū alū țerei, i pe D-ta biv. vel Bane Ghica, ca unulū ce te tragī din némulū rēposafilorū ctitorī, cât și pe D-ta vel Postelnicū, ca pe unū mare Postelnicū, iată vė orēnduimū pe cāteșī treī, ca să chibzuīțī treī din tagma boeréscă, ipochimenī dreptī și cu temere de sufletū, pe carī să ni'ī arētațī anume, ca să hotărīmū Domnia mea unulū a se orēndui Epitropū în loculū rēposatului Clucerū Dumitrache».

Cod. XXIX, fila 168

De mersulū spitalului de la Colțea, cum deja vėḡurāmū, nu e mulțāmitu Al. Moruzi. Elū adreséză, în 6 Iunie 1796, următorulū pitacū către boierii biv vel Banū Dumitrascu Racoviță și Costache Filipescu, vel Logofetū de țera de sus :

«Auḡimū de la mulțī pentru spitalulū de la mōnăstirea Colței, cumcă este îndestulatū cu atâtea milī și privileghiurī ce are mōnăstirea acésta și după ce într'atâtea rēndurī s'aū datū poruncile Domniei mele Epitropului, pentru bună starea și orēnduiala luī, împotrivă Epitropulū nu prinesce bolnavīi la spital, căutarea cea trebuincióasă nu și-o aū sėracīi bolnavī pe deplin, nicī se silește pentru dēnșii, lucrurī carī și de nu vorū fi adevėrate tóte, dar norodulū o ḡice și o povestescē; drept aceea vė poruncimū Domnia mea, ca să luățī dimpreună și pe arhi-iatros și pe dohtorulū Caracaș, să mergețī înșivē la spitalū, ca să cercetațī acésta, să le facețī vėdite și cunoscute, că de nu sunt adevėrate, să se astupe gurile celorū ce le povestescī, iar de sunt adevėrate, să le îndreptațī, spre a primi adicā Epitropulū pe cei ce vorū veni cu tescherele de la archi-iatros, de la dohtorulū Caracaș, Silivestru Constantinū, și Hristodorū, carī sunt sciufī și cunoscutī Domniei mele, spre a odihnī pe bolnavī cu cele trebuincióse pentru hrană și pentru căutarea patimilor lorū silindu-se pentru dānșii cu osīrdie și cu durere, ca să nu maī auḡimū după acésta cele împotrivă, care nu ne sunt suferite și nu vețī lipsi apoī și după acésta în urmă, adicā D-néta vel Logofetū și cu D-luī împreună Banulū ctitorulū, a merge adesea pentru a face cercetare și căutare spitalului, ca să se păzócă bună

1. Acesta este ultimulū actū din Cod. XXIX (fila 122).

orânduiala lui, după cum poruncim; precum și din pliroforia ce veți lua D-tră din cercetarea de acum, să ne arătați; să faceți încă scire numiților doctori, că s'au dat poruncă, să se primescă la spital cu teșcherelele lor.»

Pitacū din 6 Iunie 1796, către Părintele Zihno, Epitropulū mōnăstirei Colței. Domnitorulū a aflatū, că acesta nu primesce bolnavi la spitalū și consideră acēsta, că pōte se teme Epitropulū de năprasnica bōlă, dar Domnitorulū nu pōte admite acēsta și decī ordonă să fie primiți bolnavi carī vinū cu teșcherele de la arhi-iatros și de la doctrii Caracaș, Silivestru Constantinū și Hristodor și că pe bolnavi primiți ast-felū, să'i îngrijescă cum se cade.

Cod. XXIX, fila 195 verso.

Cu tōte mēsurile igienice luate, cu tōtă energia desfășurată de Al. Moruzi, Dionisie Ecclesiarhulū arētă, că numai în Bucuresci nu mai puțin de 10.000 de ómenī arū fi muritū, după catastișele vatașilorū de ciocli. ¹

Dionisie Ecclesiarhulū scrie despre spitalulū de la Dudescl în modulū următorū :

«Acestū domnū aū poruncitū de aū ziditū spitalū mare la marginea Bucurescilorū cu multe odăi și aū făcutū și Biserică în mijloculū curței spitalulū și pe cei bolnavi de ciumă 'i scotea cioclii din orașū și-i ducea de-i băga acolo; luat-aū trei mōnăstiri mari să fie închinatē la spitalulū ciumei, adică Tismana, Cozia și Cāmpulungū. . . . pus'aū boierī mari patru epitropi și aceia aū pusū ciocoī epistați pe la mōnăstiri, să stringă veniturile mōnăstirilor și adunāndū banī să'i ducă la epitropi și epitropiī să'i cheltuescă pe cele trebuinciose la spitalū, dar și ei vorū fi întrebuintatū din acei banī la ale lorū, cum spunū unī. . . .» (Tesaurū de monumente istorice, tom. II, pag. 184).

Anonimulū analistū, care a însemnatū prețioase informațiuni pe marginile unui cēslovū, ² vorbindū pe Domnia lui Al. Moruzi, după ce amintescē, ca fenomene premergētoři, că, «la 30 Septembre 1793, sórele a peritū pēnă la nāmédă, și s'a cutremuratū pāmēntulū la 27 Noembrie, Duminecă séra la 7 cēsuri din nōpte, fōrte tare» și că «la Februarie 9 (1794), Vineri, pe la mīeđulū nopței aū perit luna și. . . . Joi pe la prāndū s'aū cutremuratū pāmēntulū;» apoi, de și nefăcēndū legătură între fenomene și calamitățile întēplate, amintescē de acestea, đicēndū că : «iar la 95 fost-aū iarnă mare. . . . aū ajunsū ocaua de mālăū parale 8, chila de grāū talerī 50. Fost-au mōrte mare

1. Tesaurū de monumente, tom II, pag. 184.

2. Veđi aceste informațiuni descoperite de mine, în broșura publicată de Academie, cu titlul „Pe file de cēslov“, la 1889.

de ciumă în Bucuresci. Murit-au oameni mai mult de 2.000 în Bucuresci, afară de cei din țără; iar spre 96 zăpadă n'au dat, și véra s'au ieftenitu bucatele de au ajunsă ocaua de făină 1 para».

Deosebirea între cifra de morți pestiferați, dată de Dionisie, și între aceea a anonimului informator, nu ne-o putem explica, decât dacă Dionisie a cuprinsă în cifra sa (10.000) pe morții din totă țera.

Pentru Bucuresci, mi se pare exactă cifra dată de anonim.

Iernă grea. Fómete.— Acesta ne-a amintitu de iarna grea dintre anii 1794—1795 și de *Fómetea* grea din 1795. Documentele ce posedem ne facă să înțelegem, că fómetea de la 1795 vine în urma unor ani, în genere rei pentru agricultură. Altmintrelea nu ne-amu puté explica următorul pitacū la Spat. din 9 Octombore 1793, din care se vede că țeranii n'avéu produse în pătule și erau siliți să cumpere pentru hrana lorū din depozitele de la Bucuresci.¹

Și în 1794 a fostu secetă și deja în Maiu chila de griū costa 30—40 de taleri la Bucuresci, precum acesta se vede din ana'oraua Epitropiei obștirei, de la 19 Maiū acelū anu, către Domnitoru, prin care îi arétă «că brutarii cum vedū că este vremea împotrivă, că e lipsă de ploī, cumu simțescū că va fi lipsă de bucate, se ducu în toate părțile prin țără de cumșără zaherele, dar le ținū ascunse și, cândū vine vremea lipsei de se scumpesce grăuū, și ei scumpescū foarte mult pânea.»² Deja la 20 Iunie 1794, câte-va județe sunt cu totul lipsite de produse, așa că Domnitorulū, cu pitacū către ispravnicii de Teleormanū, Vlașca, Argeșū și Oltū, autoriză pe țeranī să cumpere produse din alte județe vecine, numai pentru hrană însă, nu și pentru inatrapazlicū. Domnitorulū ordonă și vameșilorū, să nu supere cu vama pe locuitorii caif cumperă produse pentru casa lorū.³

1. Cinstitū și credinciosū boierul Domniei mele D-ta vel Spătarū Ianache Văcărescule, anđimū cumcă țeranii după afară, viindū în Bucuresci, ridica de aici pâne cu sacii de o ducu afară; pentru care poruncimū D-tale, ca în câtă vreme are politia Bucurescilorū trebuinta, să dai poruncă la toți căpitani și strejarii mărginilorū, de jurū împrejurulū Bucurescilorū, să privigheze la ieșirea țeranilorū din Bucuresci afaiū și la care va găsi pâne cu sacii, scoțend'o, afară dintru o pită doue pentru hrana lui, pe acela să nu'lu îngadușesca, ci prinđen-du-lū cu saculū cu pânea, dimpreuna să'lu aducă la D-ta. Și așa să pórte grija toți strejarii, ca după cumū poruncimū mai sus, să nu fie slobodū a se cheltui pânea ce este trebuinciosă politiei Bucurescilorū, cu căratulū pe afară.—1793, Octombore 9.

Cod. XXIII, fila 158 verso.

2. Veđi actulū în tomu'ū VI.

3. (Cod. XXII, fila 259). Veđi actulū în tomulū VI.

Der cu terminarea recoltei întregi se constata, că fómetea există chiar în tómnă anului 1794 și deci va dura, înăsprindu-^e, o bună parte din anul următor. Domnitorulu, îngrijitu de scirile din județe, și vedëndu că și în capitală îndestularea publică e compromisă, convocă, sub președința Mitropolitului, pe toți boierii halea și mazilii, cu pitaculă din 10 Augustu 1794:

«Domnia mea, precum îngrijimū de tóte altele câte pricinuiescū obștesculū folosū, asemeneaa voimū să se pue la o bună orënduelă și nizamulū acesteī trebuințe (fiind-că lipsa zahareleī, ce este într'acești urmatorū anū, se face cunoscută la toți, ca să nu fie a veni lucrulū la cea deseversitū neajungere și lipsă obștei, de aceea poruncimū, ca mâne, Vineri, dupe prândū, adunându-vē cu toți la Sf. Mitropolie, să faceți o întrégă chibzuire a se gasi mijloculū celū mai cuviincosū, unde să se aducă și 5—6 neguțitori, ómenī de cinste și cu praxisū, carī de se va putē a 'ī face să se încarce ei cu acéstă îngrijire, ca să aducă zaherea și din alte părți, numai să se deē cararu (Καρας?) pentru îndestularea obștesculū norodū, căroră să le fagaduiți, că vor avea din partea Domniei totū felulū de ajutorū, la orī-ce neputință vorū socoti. Și așa acelu mijlocū cuviincosū, ce se va socoti și se va bine întocmi, să mi se aróte cu anafoia, prin zapciū Vatav de Divanū (mai vertos că acum s'au ridicatū și cisle Zaharelei).—1794, Augustū 10.

Cod. XXIII, fila 268 verso.

Divanulu, 3 zile dupē aceea, aduce Domnitorulū anafoia (13 Augustū 1794), prin care îi prezintă chibzuirea făcută împreună cu câțī-va neguțitori de cinste, aduși la Divanū, pentru îndestularea publică :

«Luminatei porunci întocmai amū fosti următorī, și adunându-ne cu toți la Sf. Mitropolie, amū făcutū acestū *schepsisū*, unde chiamându și din partea neguțitoréscă, le-amū arétatū atâtū lipsa, care este în orașulū Bucurescilorū, cum și în tófă țera, din care urmóază unū sfirșitū de mare primejdie, ajungēndu cu toți la patima nesuferitei fómete, de care primejdie cu nici un felū de mijlocū nu ne vomū putē ajuta unulu pe altulū; și așa cu toți cunoscēndū acéstă de obște trebuință, cu multa protimie, mare și micū, primiră a se face acéstă protimie, cu a puno și ei bani pe câtū le va fi putința, pentru a se întâmpina o ast-felū de primejdie. Pentru care și aretāmū Măriei tale chibzuirea nóstră asupra acesteī trebī; cu sfatulū de obște amū alesū 5 neguțitori : Hagi Chiriace Arbut, Theodor Arcuda, Hagi Dumitrache Papazoglu, Dumitrache Teohari și Mihaiū Gheorghiu, carī cunoscuți fiindū de ómenī cinștiți și practicoși, ântēiū le-amū đisū ca nui ce se neguțitorescū și se folosescū din pământulū țerei, datorie aū să priméscă a sluji și ei la acéstă trebuință cu a găsi mijloculū pentru a aduce Zaherea din alte părți, verī de unde vorū putē, adică grăū, porumbū, meiū și orzū. Cu mare protimie priimiră a sluji,

aretându-ne că voru mijloci de a se trimite ómenî prin alte părţi şi a se *corespondarisi* prin alte ţări, atât numiţi, cum şi alţi neguţitori pe care ei îi voru cunósce, puindú totú felulú de silinţe ca să aducă câtú mai multă zaherea, cu preţulú şi cheltuéla câtú va ţine până aici în Bucuresci, dândú fúgăduóla înaintea smereniei nóstre Mitropolitulú, cu sufletele lorú şi sub afurisenia nóstră, că vor sluji cu tótă dreptatea, fără nici unú felú de interesú. Ci dar, după protimia ce amú cunoscutú la numiţi neguţitori, n'aú rămasú altú, fără cât să chibzuimú şi tedarăculú de o sumă de banî pentru cumpărarea acestei zaherele, care l'amú şi pusú în lucrare şi atâtú partoa bisericoáscă şi boieróscă, cum şi neguţitoréáscă, fieşte care aú primitú a da ajutorú suma ce s'aú proferisítú, şi de la smerenia nóstră Mitropolitulú cu Episcopiî şi Egumeniî mónăstirilorú se adună sumă de talerî 51.500, i de la partea boieréáscă talerî . . . , i de la neguţitoriî cupeţi talerî. . . , i de la cumpania cojocarilorú talerî . . . . şi de la toţi cei-l'alţi neguţitori talerî . . . . Acéstă sumă de banî s'a găsitú cu cale să se dée în mâinile numiţilor 5 neguţitori, să fie pentru cumpărátórea şi cheltuéla zaherelei ce se va puté aduce; însă cu acéstă orénduélă: fieşte-care pe câţi banî va da, are să íee adeverinţă de la numiţi neguţitori de primire, şi să şi-i íee cu dobénda lorú, po talerî 40 la pungă pe anú, care dobénda să se încarce la preţulú zaherelei, şi din lămurirea acei zaherele să aibă a'şi lua fieşte care baniî s'ei. Iar cumpania neguţitorilorú străini, fiind-că se rugară să aducă ei singuri deosibit o sumă de zaherea, orî cu ce mijlocú voru puté, fără a se amesteca cu găzdia celorú mai sus numiţi 5 neguţitori, acéstă cerere a lorú, fiind-că nu este de vr'o vătémare, găsimú cu cale ca toţi aceşti neguţitori cumpaniştî, să facă acéstă sumă de zaherea; însă: 1.000 kile grău şi 500 kile orzú, porumbú şi meiú, cu carî banî ei singuri, cu orî-ce mijlocú voru sci, să fie datorî a aduce acéstă zaherea, după cum însii ei aú cerutú, care zaherea aducénd-o şi arétánd-o în frica luî Dúmneđeú, socotéla de cumpărátórea ei cu dobénda banilor, la pungă po talerî 40 pe anú, cum şi cheltuéla ce va fi, cu acea analoghie, să aibă a se da la trebuinţa obşteî prin scirea acelorú 2 boieri, ce se vorú oréndui nazirî, şi a numiţilor 5 neguţitori. Către acésta, arétară numiţi 5 neguţitori, că este trebuinţă a se oréndui 2 din D-lor veliţi boieri, nazirî, asupra acestei trebî, întrú a cărorá sciinţă şi vedere să fie tótă urmarea dosolipsia acestei trebî şi prin care să se facă cunoscutú Înălţimeî tale trebuinţa de ajutorurile ce vorú avé şi deosibit să fie îndatoraţi verî pe cine vorú cunósce că suntú destoinici a se trimite pe afară în ţeră la trebuinţa acésta, să fie supuşî, dându-li-se numaî cheltuéla ce va fi cu cale, iar nu şi vre-o altă plată; şi lângă acestea, să aibă voie ca şi aici în ţeră de vorú puté găsi unde-va zaherea, să cumpere cu riza-pazarú; ale cărorá provleme, fiindú cu cale, se cuvine a fi priimite, şi cu luminată poruncă a Márieî tale se vorú oréndui şi 2 din D-lor veliţi boieri, carî se vorú socoti de Înălţimea ta.

Acéstă schepsisū amū pututū face după a noastră chibzuélă, iar cea mai bună protimie și întâmpinare a acesteî primejdii, rămâne la Inalta înțelepciune și multa milostivire a Mărieî tale.—1794, Augustū 13.

Cod. XXVII, scara 18. fila 25, verso.

Asupra acestei anaforale, Al. Moruzi în aceeași zi dă rezoluțiunea întăritore, numindū pe Dumitrache Ghica biv vel Banu și pe Dumitrache Racoviță vel Banū și pe Enache Văcărescu biv vel Spătaru, epistatiu trebiu acesteia care se va pune în lucrare de cei 5 neguțitori. Décă pânea se va iefteni prin silința neguțitorilorū, ei voru avea dreptū la recompensa Domnitorului.

Ietă dispozițiunea luată cu multă prudență, după propunerea Mitropolituluî Dositheū și a Divanițilorū, halea și mazili: Dumitrache Ghica Ban, vel Ban Racoviță, vel Vist. Moruzi, vel Spăt. Manu, vel Log. Filipescu și C. Știrbeiū, vel Vornici C. Ghica, Slătineanu, Grădișteanu și Hatmanū C. Caragea, care dispozițiune au fost reu interpretată de către unii din istoricii noștri. Aceștia au susținutu teza, că Moruzi a precupețitu bucatele pentru câștigul lui, profitându de calamitatea publică, adică de fomete.

D. A. Xenopolo ȃice hotărit, că Moruzi, din nenorocirile țerei storcea bani, neguțitorindū grăulū și porumbulū și precupețindu-le.

Istoricesce, nu vedemū intemeierea acestei acușaiuni, căci înființarea comisiunei pentru zaherele, comisiune care a importatū zaherea de paste hotare, era o mesură înțeleptă și ea a înlesnitū câtuși de puținu traiulu țerei, pēnă în anulū 1796. În acéstă comisiune întărită la 13 Augustū 1794, Domnitorulū rēndniesce epistati pe boierii pămēnteni: Dumitrache Ghica și Dumitrașco Racoviță și pe biv vel Spătari Enache Văcărescu. În pitaculū de rēnduire a acestoru 3 comisari și a 5 neguțitori, Domnitorulu le ordonă:

«Să faceți acumū fōie de tūtă boierimea atāt pāmēntēnă cât și greci, și să rēnduiți onū într'adins ca fiteșcarele, pe cât se va proerisi, să dōe la o trōbă ca acēsta, care făcēndu-se teslimū la orēnduiți 5 neguțitori, să iēe teșcherēoa lorū și să nu lipsiți a face D-vōstră sîrguința acēsta de a epistasi, arētându Domniei mele cele trebuincioșe ajutoruri Domnesci pentru înlesnirea trebei».—1794, Augustu 13.

Va să ȃică, baniî adunați pentru cumperarea de produse nu intrară în mânăile Domnitoruluî,¹ ba însuși Domnitorulu se obligă a

1. Acēsta apare și din următorulū pitacū de confirmare a propunerei Divanuluî.

Cu Pitaculū din 13 Aug. 1794, contrasemnatū de vel Logof., Al. Moruzi întăresce anaforaoa, «că cu socotēla de obște» Mitropolitulū și boierii halea și

da comisiunei o sumă înseamnă. Dar se va dice că Al. Moruzi 'și-a găsit profitul său, dându' acea sumă, de ore-ce prin nizamul de fundațiune a epistășiei Zaherelei, s'a' prevădută dobândă pentru bani împrumutați. Apoi la această obiecțiune răspundem, amintind că Domnitorul a donat totă dobânda banilor lui pentru construcțiunea spitalelor de la Dudesce, ceea ce nu se pare să fi făcut mulți dintre boierii pământeni.

Că se voru fi făcut și abuzuri la cumpărarea zaherelei de către neguțitorii comisari, ba și de către cei 3 boieri însărcinați cu afacerea, este necontestabil; de câtă asemenea abuzuri, pe de o parte Domnitorul, când le afla, le urmărea și le pedepsea cu oca chiară,¹ iar pe de altă parte, în ponturile de organizare a epistășiei, Domnitorul ceruse ca Zaheréua intrată la magasiile comisiunei să nu se vândă mai scump decât cum au fost cumpărate și dără în plus numai dobânda banilor, în folosul boierilor și a mănăstirilor împrumutătoare.

Din toate aceste informațiuni și din acele ce încă lectorul poate adăogi, cercetându' tomul nostru VI, credem că convingerea omului onest este făcută, că Al. Moruzi n'au storsu bani din nenorocirile țerei, ci că au datu bani pentru alinarea acestor nenorociri. Dezinteresarea Domnitorului este evidentă și din pitacul către ispravnicii mărginași, de pe hotare, că Zaheréua importată să fie scutită de vamă; apoi se scie că venitul vamei era proprietatea Domnitorului.²

Chiar și vama de orașe, care era dată în arendă, Domnitorul

---

mazilii 'i-au propus, pentru *schepsis* de trebuincioasă zaherea a politiei Bucurescilor, «care găsind-o și Domnia mea cu cale o amă întărită spre a se pune în faptă. Ci dér, cu toate că amă vădută Domnia mea buna prothimie ce ai arătat P. S. ta cu a împlini de la partea bisericească, Mitropolia, Episcopiile și mănăstirile, acele taleri 51.500, după care și suntem încredințați, că se vor și număra fără de zăbavă, în vreme ce trebuința acesta întârzie și prelungire nu primesce, dar deosibit scriem prea Sf. tale, ca să nu lipsim și cu D-loră orânduiri 3 boieri epistați și a da iarăși acelu 5 neguțitori, cari s'au încărcat cu treaba acesta, sfaturile și îndemnările cele trebuincioase și însuși Domniei mele, să ne arăți cele de trebuința ajutorului trebei acesteia, pentru înlesnire. Iar cea mai întâi și mai trebuincioasă este acum a nu se face zăbavă cu darea de această numită sumă de bani, ce prin siliuță și sirguința Prea Sf. tale să se numere cu unu césu mai înainte.—1794, August 13.

Cod. XXIII, fila 268 verso.

1. Vezi în tomul VI, pitacul din August 1794 (Cod. XXIII, fila 268 verso), și pitacul din 15 Ianuarie 1795 (Cod. XXIX, fila 11).

2. Vezi actul în anexa tom. VI.

cu abuză de putere, în interesul obștesc, o reduce la jumătate, de cum avău dreptul vameșii s'o iee de la Zaherele. ¹

Nici Domnitorul nu precupețea Zaheréua, nici pe alții nu lăsa să o precupețescă. Așia vedemu, că sosindă de vëndare la oboru Zaherea, se repeză unii alții s'o cumpere, ca apoi s'o precupețescă. De aceea, cu pitaculă din 7 Octombrie 1794, dispune, ca zapcii rënduiți la tîrgu «pe nimeni să nu îngăduescă a cumpera grău, pênă nu voră cumpera ântăi brutarii, suma ce le trebuesce». (*Cod. XXIII, fila 282*).

Dacă Al. Moruzi ară fi monopolizată indestularea publică, interesul lui era, din contra, ca brutarii să nu cumpere decât de la magazinele comisiunei, iară nu să le asigure cumperarea lesnicioasă la oboră. Apoi chiară brutarilor, Domnitorul le impunea nart moderată, ceea ce n'ară fi făcută decât elă s'ară fi folosită din fomete. Și ce câștigă ieșia pentru Domnitor, din aceea ce dădea de la magazii, măi adesea fără parale, pe datorii, grăulu necesaru pentru indestularea publică? Ba încă în 5 Octombrie 1794, dă 11.500 taleri bani la ună numără de brutarii din Bucuresci, ca să cumpere ei înșii Zaherele de unde voră găsi, său le împrumută grău din magazii, cu condiție ca să'lă restituie în natură. ²

Dacă Domnitorul n'ară fi fost prevădător, să concentreze prin importatiune zacherelle, ce se putea întâmpla în țără sub boldulu fometei? Cu totă împărțirea de zacherelle prin județe și cu toate mesurile, împiedecândă precupeția și matrapazlăculă, încă lipsa este așia de mare, încât țeranii din Mehedinți, înarmați, plēcă nu pentru a face hoții de bani și scule, ci pentru a devasta, făcendă chiar omoruri, pivnițele și hambarele de mălai și făină. Asemenea fapte se întâmplă

---

1. Anaforoa rënduiților epistați pentru Zaheréua Bucurescilor, din 28 Augustă 1794, prin care ceră ca Zaheréua cumpărată să fie scutită de vama orașului.

Domnitorulă ăice, că «fiind-că vameșii indestulă folosă au avută estimpă din Zaherelele ce s'au vëndut și se vëndă de obște la tîrgu după prețulu ce au avută Zaheréua, și fiind-că acești neguțitori nu aduc Zaherea pentru neguțitoria loră, ci pentru o trebuință de obște. . . », vameșii să nu iee decât $\frac{1}{3}$ vamă pentru Zaheréua din țără, iar pentru cea din alte țări să nu iee nimic.

Cod. XXVII, scara 14, fila 38.

2. Domnitorulă ordonă epistatului Agiei biv vel Post. Gherache, să ordone neguțitorilor cară au în epistăsia loră Zaheréua strinsă pentru hrana Bucurescilor, să deă 200 kile grău la brutarii din Bucuresci, pentru facerea de pâine, făgăduindu-se brutarii, că voră pune la locă acestă grău pe dată ce voră primi pe ală loră din țără. — 1795, Ianuarie 11.

Cod XXIX, fila 8.

în Aprilă 1795, și Domnitorul nu pôte decât să trimiță o carte deschisa către locuitorii din Mehedinți, îndemnându-i de a se părăsi de ast-felu de urmări și spunându-le, că este datoră fleș-care a se hrăni cu munca pământului: «Rugați-vă voi cu nevestele și copii voștri, ca să adăpe pământul cu ploă.»¹ Ca să ostoiască lipsa, nu numai îndemna pe ômeni să se rôge pentru plôie, dar încă împărțea, făr' de plată, din magaziile cu zacherea, grău sêu porumbă pe la săraci.²

Cine specula asupra fômetei, erau moșierii și arendașii. Domnitorul înțelegându acôsta, pe deoparte volnicesce pe Milropolitul, în 5 Augustă 1795, să ié de la fie-care clerică câte 1 baniță grău și $\frac{1}{2}$ baniță orză pentru a se împărți la locuitori³ și pe de alta, deja la 10 Octombrie 1794, scrisese Mitropolitul, ca pe viitoră să nu mai arendeze tôte moșiile mônăstiresci, ci să le caute în regie, făcându

1. Veđi tom. VI, (Cod. XXIX fila 42). Alte dăți, ca să capete de la magaziă hrana dîlnică, recurgea la plastografii, precum e casulă următoră:

1. Ună Șerbană Turcia și Marină, nepotu-sêu, aă făcută plastografie, iscă-lindă pe Serdară Nicolă, într'o teșcherea, cu care aă mersă la Calafatiă și aă luată de la Clucerulă Petrache, ce era orênduită acolo, 10 chile meu din celă ce aă luată țera împrumută de la Calafatiă, și mîncîndă dintr'ânsulă, prisosulă l'aă vîndută, ocoa po parale 10 la alții. Ei nu tăgăduiesc plastografia, dar dîseră că aă făcut-o de nevoie ca să nu piară de fôme și că din acele dece chile meu s'aă împărțită și 40 suflete ce aă avută și pentru familiile loră. Vel Vistieră nu admite asemenea esplicațiună, prin anaforoa de la 10 Iulie 1795, dîcîndă, că meuă luată cu teșcherele false, tot pentru tóră era și din elă avea să fie făcută parte și satulă plastografiloră, dîndă și loră, și deci n'avô lipsă să'lă ié cu teșcherea falsă, dar l'aă luată pentru interesă și l'aă vîndută... Deci Vel Vist. cere să fie pedepsiți spre pildă și a altora.

Domnitorulă ordonă, să dăe plastografii chezășie, că voră răspunde îndoitu meu decăt aă mîncatu ei, iar pentru celă care l'aă vîndută la alții pe bană, să'lă plătescă cu însuși acelă preță cu care l'aă vîndută, «și în urmă să se bată la tălpi cu 150 toiage la trei răspântii în orașă, acolo, în vederea norodulă, dînduli-se câte 50 toiage la fieșce-care răspântie, care să le fie spre învêțatură și spre pildă și altora, căci din lăcomie s'aă îndemnată la acestă rea urmare. Cu esecutarea acesteî sentințe Vodă rînduesce ună copilă din casa de Visterie, la 11 Iulie 1795.

Cod. XXVIII, fila 73 scara 6.

2. Pitaciă din 15 Maiă 1795, către biv vel Slugerulă Panaită. Vodă îi spune, că aă aflată cumă în Bucuresci sunt unele veduve, sărace și scăpătate, lipsite de hrana dîlnică, și ordonă avêndă încredere în Panaită, să ié de la Ispravnică Ilfovulă 20 chile porumbă din porumbulă adusă de la Focșană pentru județi și să împărță însuși la veduvele sêrace fără nici o plată, făcendu fôie de împărțelă.

Cod. XXIX, Fila 186.

3. Veđi anexa în tom. VI.

aprovisionări de bucate, din carî la nevoi, ca cele din anul acesta, să se ajute omenirea. Cu deosebire Domnitorulu cere, *să nu se arendeze moșiile «la ômeni străini, că acei streini nu caută nimic altă decât numai folosul și interesul câștigului lor și cu nici un ajutor nu se ajută obștea și locuitorii, ce sunt lipsiți de hrana vieții, uitându-se cu ochii la străinii arendași, cari din munca mânelor lor se îndestulază și nici o mângâere de ajutor n'au de la ei în vreme de nevoie.»* Domnitorul dispune, ca și Mitropolia și Episcopiile și toate mănăstirile să nu de în arendă unele moși, și să adune rodirile acelor moși, să le păstreze, neputendu a le vinde, ținendu-se de către Mitropolitul, cu scirea Divanului și a Visteriei, de totă suma bucatelor adunate, «ca la vre-o întemplantare de lipsă (ferescă D-șeu), sa se afle zacheréua trebuincioasă, spre ajutorul celor lipsiți, precum se cade, a nu pătimi într'o țără creștină ca acésta.»¹

Pe moșiile boieresci, pe lângă alte abuzuri în paguba țăranilor erau și acele relative la mori. Cu deosebire morarii, orî întreprindătorii morilor boieresci, nu dădău rîndu de măcinat porumb și mei, de cât după ce țăranul plăte câte 4 și 5 oca de vin și uîmul ce vră morarul. Acésta se făce în interesul alișverişului cărciumei boierului. Țăranul, lipsit de făină acasă, ca să nu zăbovescă la mără, se supunea la asemenea biruri. Domnitorul, grijiliv de situațiunea țăranului în dîilele acele grele, dă nizamulu din 25 Octombrie 1794, pentru stărpirea acestui abuz și fixarea uîmului. Tot odată, fiind-că morarii speculau în mod necuviincios făina adunată din uîm, Alexandru Moruzi ordonă, ca ei să fie datorî a vinde acé făină tot la locuitori, pe parale 3 ocaua. «Și pentru ca să nu facă arendarii și morarii violenți, să ascundă adică bucatele și să le vîndă la matrapaz», Domnitorulu dîce că, «satele vecine cu mără, să rînduiescă câte un om din partea lor la mără, care să stee *napristan* la mără, să vîdă cât uîm se adună și tot acelu uîm să fie datorî a'lu vinde pe la locuitorii din acele sate, cu prețul aretat mai sus, lăsându-se arendarului și morarului numai cât se va socoti de ajunsu pentru trebuința casei lor.»

Cât privesce cumpărarea obligatorie de vin, acésta fiind în interesul boierimei proprietară a cărciumei, Domnitorul nu pôte stărpi cu totul acest abuz, ci se mulțumesc a dîce, că să fie slobodu țăranul a cumpăra vinu de la cărciuma morii «iar silit să nu fie nici cum».²

Ca să terminăm studiul nostru asupra actelor lui Moruzi în timpul fîmeteii, să amintim pitaculu seu, din 2 April 1795, hotărîndu

1. Cod. XXIII, fila 286. Veđi anexa tom. VI,

2. Veđi Tom. VI după Cod XXVII, fila 290.

ca totu câștigulă magaziei de Zaherea, împreună cu capitalurile, să se restituie boierilor, mănăstirilor, Mitropolitului, Episcopului și neguțitorilor. ¹ Cum se împacă acestă pitacă cu aserțiunea D-lui A. Xenopol, că «Moruzi a mai impusă ună împrumută silită mănăstirilor»?

Împrumută silită n'aă impusă, ci tot prin pitaculă de sus, Domnitorulă, consacrandă dobenda baniloră săi, și câștigulă magaziei din Zaherăua importată, adaoge a dăce, că «câți se voră proerisi din S. loră arhieriei, din egumenii mănăstirilor, din D-loră boieri și neguțitorii a da și a ajuta la facerea acestoră zidiri, ca la ună lucru de obște sufletescă și trebuinciosă, voră da de sineși aceea ce se voră îndura, far'de a fi siliți din poruncă și 'far'de a li se opri cu pricina acăsta baniî ee aă a lua cu dobēnda loră dimpreună. ² S'aă răspunsă baniî la mai multe mănăstiri; dela unele mănăstiri însă, cari la 23 Iunie 1795, nu'si luaseră dela magazie capitalulă și dobēnda, Al. Moruzi, la grabnica nevoie a spitalului dela Pantelimonă, pentru întreținerea pestiferiloră, ordonă ca magazia să împrumute acelei mănăstiri vr'o 2.000 de lei capitală și dobēnda a cător-va mică mănăstiri, cu acăsta, ca Pantelimonulă să restituie suma în sorocă determinată, la fie-care mănăstire. 2 000 lei! Iată împrumutulă silită, și cu ce scopă acelă împrumută! ³

1. Veđi Tom. VI.

2. Veđi Tom. VI.

3. Iată pitaculă întregă ală acestui împrumută silită:

*Pitacă la biv vel Medelniceru Chiriacă Arbutu și la cei-l'alți epistați
aă magaziei, din 23 Iunie 1795.*

«Amă veđută Domnia mea însemnarea ce ne faceți de baniî ajutorului unora din mănăstiri, cari pēnă acuma nu și 'i-aă luată dela magazie cu dobēnda loră, socotită pēnă la dă I-iă a lunei lui Maiă, din care bani, fiind-că s'a socotită sae face acum o înlesnire epitropului mănăstirei Sf. Pantelimonă la grelele cheltuieli ce are pe tōtă dăina la lazareturile i spitalurile de năpraznică bōlă, iată vē poruncimă, ca să aveți a da din baniî ce aă mănăstirile gata acum la magazie, în mânăle epitropului aceste condeie, care vi le însemnămu mai jos, adică:

taleri	
750	aă mănăstirei Dēlului, cu taleri 40 dobēnda loră,
200	» » Vieroși » » 480 b. » »
150	» » Râncăciogului » 3 » »

care facă 1,147 și 80 bani. Pentru care bani să trămiți dela Epitropulă zapise mănăstiresci de împrumutare cu sorocă, spre a fi mănăstirea Pantelimonă datăre monastiriloră mai sus numite în sorocă cuviinciosă de a 'i plăti, și aceste zapise să'i dați D-vōstră în locă de bani mănăstiriloră, spre a vē lua teșchelele și mănăstirile voră avē a'si cere baniî de la Sf. Pantelimonă la sorocă.

În mijlocul fometei, de care mai sus ne-am ocupat, Domnitorul și divanul țerei, în August 1794, s'au vădută dureros amenințați cu adăogirea nevoiei, căci Pórta trimise un firmanu, cerendú țerei să trimiță la Constantinopol zaherele.

Alex. Moruzi convócă imediat Divanul, séu mai bine marea adunare a țerei, în care intrau Prelații, boierii divaniți halea și paia și chiar reprezentanți din Divanul Craiovei. Acéstă adunare presintă Domnitorului următórea ana'ora:

«Cu tótă căduta plecáciune și cu tótă cuviincioșa băgare de sémă și cu multă smerenie amú ascultatú strălucita și strașnica împărătóscă poruncă, ce ni s'au cetitú astă-đi în luminatulú Divanulú Máriei tale, întru care se coprinde, ca verí-cine va avea Zaherea, atátú nouă cât și veche, și de la moși m-rescú și de la moși boierescú, să se descopere ca să se trimiță la șchela Brăilei. Milostive Dómne, credința și sadacat Inălțimeí tale cel către pré puternica Impărăție, cumcă n'a lăsatú pe Inălțimea ta ca să nu faci tóte mijlócele cele trebuincioșe, spre a scóte verí câtă zaherea s'au pututú afla în țeră și să se trimiță la Brăila, este lucru la obște vădută și la tóte sarhaturile după marginea Dunărei sciintú.

Deosebit de acésta, la locuitorii raielei de arú fi rémasu zaherea de semănță îndestulă, după prețulú ce curge acum în Bucuresci, și aceea arú fi vëndut-o; se cunósce însă din lipsa ce este în orașú, că n'au mai rémasú pe la ticăloși țéraní. Rémăne acum, de care cunva se va fi aflándú niscareva Zaherea pe la moși mănăstiresci, séu boieresci, nói, ca nisce credincioși robí aí pré puterniceí Impérații, ce și Patria și totú avutulú nostru este împărătescú, fiește-care din nói, orí câtă zaherea amú avea, amú arétat'o însine Inălțimeí

Așisderea să dați la Epitropulu Pantelimonulú pentru cheltucla bolnavilorú și a molipsițilorú și dobênda numai de la banií acestorú mai jos numite mănăstíri, care sunt iarăși la magazie, adică :

talere	
850	carú cu talminú ne-ați srétatú, cá aú Mitropolia cu câte trele Episcopiile la talerí 14,319 ce aú să mai íce acumú din ajutorulú ce aú datú;
5	baní 40 dela 100 a Butoruluí;
10	» 80 » 200 » Clocociovuluí;
6	» 80 » 250 » mănăstirei Valea;
11	» 81 » 500 » Nucetuluí;
5	» — » 150 » Banuluí;
4	» 20 » 100 » Braduluí;

Adică 893 și » 61. Ci dar așa să urmați, dând epitropulú și pentru acéstă dobêndă zapise cu sorocú, de nu aú, fără altă dobêndă.

Cod. XXIX, fila 78,

tale cu catastihū; dar pentru ca să se facă deservîșită încredințare de se află la vre-o moșie mănăstiréscă, sóu boieréscă zaherea și câtă se află, ne rugămū cu toții Înălțimeî tale, ca să se orînduiescă prin toate județele câte unū boierū Ispravnicū și câte unū credinciosū din edicliî Înălțimeî tale, să mERGă pe la toate moșiile monăstirescî și boierescî să deschidă grúpî și hambare și locuri tălnuite, și verî câtă zaherea vorū găsi, făcendū catastihū curatū, să'lū aducă la Înălțimea ta, ca să se cunóscă adevérulū.

Asupra acesteî anaforale, Domnitorulū în aceeași ȓi, ȓice că de și nu se îndoiesce de arétările boierilorū, totuși vel Vorniculū să facă cărți către toate județele pentru cercetarea propusă prin anafora, rënduindū Domnitorulū Nazîrî la 12 județe pe biv. vel Vistierū Nicolae Brâncovénu, și la 5 județe pe biv. vel Logofătū Iónū Glogovénu, dimpreună cu Caîmacamulū, «și poruncimū Ispravnicilorū să vE corespondarisiți cu D-lorū numițiî boierî Nazîrî, când vorū ămbla și înșiî D-lorū prin județe».

Refuzul țerei semnatū de Dositheiū alū Ungro-Vlahiei, Nectarie dela Râmnicū, Costandie de la Buzéū, Dumitrache Banū (Racoviță), Neculaî Brâncovénu, Enache Văcărescu vel Spătarū, vel Vistierū Moruzi, vel Vornicū Brâncovénu, vel Logo^fetū Filipescu, vel Vornicū Cost. Ghica, vel Vornicū Slătinénu, vel Vornicū Grădișténu, vel Log. Cost. Știrbeiū, biv. vel Logofetu Radu Golescu, Ionū Glogovénu, vel Vornicū Fălcoianu, Vistierū Const. Filipescu, Isacu Raletū Vistierū, Istrate Crețulescu și Alexandru Văcărescu vel Clucerū, au fostū unu punctū reū in comptulū lui Al. Moruzi, la Pórta Otomană. N'a fostū motivată mazilirea lui in 1796, pe acestū refuzū de zaherele, dar nu mai puținū credemū că au contribuitū la mazilirea lui.

Dilele negre ale fómetei se încheie cu pitaculū de la 1 Iulie 1795, prin care Alexandru Moruzi ȓice :

«Fiind-că grânele s'au coptū cum și órzele asemenea, care din mila lui Dumnezeuî sunt și îndestulate, unde nu rămâne locuitorilorū vre-unū cuvêntū de pricinuire, că nu au de unde duce la târgū cu îndestulare, sóu că nu potū, iată vE poruncimū Domnia mea strașnicū ca să aveți grija cea d'ântêiū acósta spre a îndemna acum pe locuitorî a încărca grăū precum și orzū și a aduce cu îndestulare pentru vîndare, spre folosul lorū la oborulū Têrgulnî-de-afară, i să le scóteți însă din socotólă violențiile și cugetele de lăcomie, spre a nu se face neurmătorî, ci și de sineși să aibă îndemnarea cu sîrguință și protimie de a aduce cu îndestulare bucate la târgū, pentru că ne va da pricină a face apoi orînduieîlă și vorū fi siliți atunci cu zapciî, făr'de voia lorū, și se vorū căi, atâtū ei, cât și înșiși D-vóstră ispravnicilorū, că veți fi încărcați cu sarcina orînduelei bucatelorū la târgū, care vi se va cere a o răspunde negreșit, și

veți avé mai multă greutate». Mai departe, Moruzi amenință pe ispravnicî, la neurmă, cu scóterea din slujbă.

Cod. XXIX, fila 86.

În 4 Iulie 1795, Moruzi trămite iarăși 17 publicații la județe și la caimacamă, să vestescă locuitorilor, că, de óre-ce Dumneđu le-au datú o bună recoltă de grău, órze, meiuri și porumbu, să nu mai scumpescă bucatele, «că îndestul le-au fostú pênă aci atâta lăcomie și atâta scumpătate la prețulú bucatelorú ; ajungă-le pênă aici, că nu este de suferitú înir'acéstú timpú îndestulatú a fi iarăși bucatele scumpe și pânea atátú de mică, încât nu numai acéstă defăimare a țerei și mosafirilorú trecători o mirare, ci și însuși Domnia o are acésta de mare rușine și nu póte suferi mai mult. Ci dar, după ce le veți da acestea, să le înțelegă locuitorii de obște . . . . să se deé și brutarilorú nizamulú cela ce este cu cale.» Al. Moruzi dă sorocú de 20 de zile pentru regularea trebei aceștia și fixarea nartulú pânei, obligându pe brutari a'lú păzi sub amenințare de ocnă. «Dar și D-v. ispravnicilorú să sciți, că avemú a trimite teftegiií noștri în tóte părțile a afla atát prețulú celú adevăratú alú grânelorú cât și vênđarea pânei la târguri și la drumuri» . . . . Domnitorulú amenință din nou pe ispravnicî că acésta va fi motivú de isgonire din slujbă «cu necinse și urgie și a nu vė învrednici altă dată la tréba Domniei mele».¹

XVIII

Societatea între 1793 — 1796

Unú tinérú enciclopedistu, căruia nu'i lipsesce talentulú, și care pentru că să reușescă, n'arú avea decât să nu scrie ceea ce nu scie deplin, își începea de ună-đi unu articolú de bibliografie², afirmându că «isvórele păméntene tacú cu desėvėršire aprópe, și cu deosebire în Moldova, asupra ultimelorú vremi de înjosire fanariotă.» Este tot așa, ca și când aflându-te în mijloculú Bărăganulú, ai afirma, că în țera románescă nu sunt păduri. Sunt păduri, dar trebuescú căutate acolo unde sunt. Sunt isvóre păméntene pentru secolulu Fanarioțilorú, dar nu e vina loru, că istoriciií noștri le-au ignoratú și s'au mulțamitú pentru întregú secolulú XVIII^{lea}, în locú de Istorie, să ne vorbescă de «injositulú, mizerabilulú, infamulú, întunecosulú,» etc...., secolú alú Fanarioțiloru. Șese voluine mari numai pentru 22 de ani, de la finea

1. Cod. XXIX, fila 86.

2. Arhiva societăței științifice și literare anulú III: No. 4 și 5.

secolului XVIII^{lea}, le-amă âmplutu mai numai cu isvóre pământene. Nu va mai fi dar nevoie, pentru ca să facem istoria societăței române de sub Al. Moruzi, să recurgem la fontâni streine, mai tot-déuna reu informate și, intenționat, reu informate. Lăsându la o parte și pe Cara, și pe Delchiaro, și pe Sultzez, și pe Engel, și pe Reicevich, și pe Peyssonnel, și pe Bauer, și pe Zilotu... și chiar colecțiunea lui Hurmuzachi, noi, după ce amu adusă în urmă o culegere pe cât de bogată, pe atât de inedită de documente, ne încumetăm a face mult veridicu tabelulu societăței române de la Bucuresci și în genere din țera Românescă.

1. **Domnul și Dómnă.** Alexandru Moruzi, flulú lui Constantinú Vodă Moruzi,¹ fu însuratú cu flica lui Răducanu Roset din Moldova, anume Zoița. Acésta fusese crescută de o rudă depărtată, mama Vorn. Nicolae Dimache. Moruzi, prin Dómnă, avea legături cu multe familii din Moldova, cum Moruzi avea membrii de familie în țera Românescă. Dómnă Zoița, orfană și crescută în streini, horopsită de familia sa Rosetescă, învățase la șcóla nevoiei, să fie bună, îndatoritoare și blândă cu celú sêracú, cu celu oropsitú de sórtă. De altmintrelea, ea mai în urmă, din casa Dimăchióiei fu luată, încă ca copilă, în haremulu Dómnei lui Const. Moruzi în Domnia acestuia la Moldova. La șcóla acestuia, șcóla la care învăță și Alexandru Moruzi, Zoița Dómnă nu avu decât bune exemple. Educațiunea ei, complectată la Constantinopole, unde o luă cu sine Const. Moruzi, o pregăti minunat pentru tronulu ce avea să'lu ocupe, cu soțulu seu, mai ântéiú în Moldova și apoi în țera Românescă.

Rudele ce Domnul avé în Bucuresci, rude atâtú de importante în cât le-amú vêđutú curtenite de Domni anteriori, au datú Domniei lui Alexandru Moruzi, de la 1793, unú sprijinú însemnatú.

De altmintrelea, sprijinulu celú mai însemnatú il avé dela sineși. Alex. Moruzi, dupe mărturia tuturor contimporanilorú sêi, trecé de omú învățatú, și acéstă informațiune nu e desmințită prin studiulu documentelor Domniei lui.

Părinte bunu, el dete copiiloru seí o educațiune care, pentru

---

1. Dămú doué portrete ale aceluí Domnú, fotografiate după cele în uleiú, de la Pinacoteca din Bucuresci. Unulú pórtă inscripțiunea în grecesce a numelui și data 1800. Altulú zugrăvitú de Mich. Toepler (1800) aprópe identicu. Reproducerea a fost slabă, din cauza culorilorú mult șterse. Figura este jună, simpatică, fruntea mare, ochii deștepti. C. Stamati scrie, în 1795, că Al. Moruzi: „a obtenu l'investiture du Vaivodalique de Valachie, en récompense de la fidélité de son père et des services importants qu'il est censé avoir rendu à la Porte, a l'occasion de la paix de Sistowa, dont en qualité de 1-er drogman, il a dirigé les négociations. C'est un jeune homme âgé d'environ 32 ans, versé dans la littérature française et attaché par principe à notre révolution (!). Il ne fait que favoriser nos vues; mais ménageant les deux cours impériales, qui garantissent en quelque sorte la stabilité de sa place, il sacrifie ses sentiments à ses intérêts...“

timpii aceia, puté fi consideratá excelentá. Imprejurárilé nu vorú mai permite decât unuía din fiií luí Alexandru Moruzi sá ajungá pe tronulú párintescú; ašíá în cât nu este datú istoriculuí sá constate, din fapte, educátiunea primitá de tóte cele 3 beízadele.

Mijloculú culturalú alú curței luí Moruzi, il constitué o serie de bárbaií, asupra cárorá atenziunea istoriculuí românú a trebuitu sá se ašínteze. Ómenii de sciínță, ca arhi-iatrosú seú proto-mediculú Caracášú, scriitorí ca Filaretú Mitropolitulu, Enache Vácárescu, Clucerulú Dumitrache, Alexandru Vácárescu, Fálcoianu, mulți din aceştia, în relațiune cu mişcarea culturalá de sub Iacob Putnénulú, Mitropolitú din Iaşı şi cu mişcarea culturalá din Blajú, unde strelucia între alții Klein, nu potú sá nu fi provocatú la curtea luí Moruzi óre-carí curente culturalí.

Negreşit, marile calamitáți, carí între 1793 şi 1796 áú isbitú țera românéscá, nu puțin vorú fi contribuitú la slábirea şi la încetinirea acelorú curente.

Aceléşi calamitáți áú obligatú pe Alexandru Moruzi, pe lângá deprinderile din copilárie ale luí şi ale Dómnei, la o modestie relativá a curței sale. De altmíntrelea nici nu avé propriamínte o curte, căci şi Curtea veche şi Curtea din Délulú Spirei eraú numai ruine şi Al. Moruzi fu dar silitú sá se mulțuméscá cu modesta reşedință de vérá, organizatá de Caragea Vodá, la Cotrocení. Înşíşi boierii recunoscú cât de strámtoratá Curte avu Al. Moruzi, când la 29 Decembre 1795, îi prezintă urmátórea anafora :

«Fiind-cá nu numai la noí, plecatele slugile Máriei tale, ce şi la toți de obşte, supuși Inálțimei tale este de față vėjutá stenahoria ce áí trasú Mária ta pêná acum într'acești 3 aní trecúți de când Domnul Dumueđeú şi Pró puterniculú Devlet te-áú încoronatú cu stema obláduirei acesteí țeri, câştigându-te pe Mária ta nouá pré milostivú Stápánú, cu a cerca mare discolie, neavéndú adică Domnia cuviinciosá odihná de háláduire, din priciná că améndoué Curțile Domnescé şi cea vechiá şi cea nouá se aflá derápánate şi de totú stricate şi acésta fiind-cá o cunóscemú mare necinste şi nouá şi țóreí, cu pró plecata a nóstrá anafora, rugámú pe Inálțimea ta, ca orí-care din améndoué Curțile gospodárescé veí bine-voi Inálțimea ta a se drege, pentru odihna şi háláduirea Domniei, sá avemú luminatá porunca Máriei tale, a face şi cheşu pentru tóte cele trebuinciose materialurí, că la cele ce vomú vidó că este trebuință do merometú, sá se meremetisóscá, iar care va fi lipsá şi va face trebuință a se face din noí, sá se facá, fiind-cá acum pe iarná este şi vremea tăyatuluí cherestelei şi a facerei órânduieiilorú pentru trebuinciose ghille. Şi avéndú luminatá porunca Máriei tale, care din améndoué Curțile voiescé Mária ta a

se face, prin deosebită anafora vomă arăta Măriei tale, atât de chetșu ce amă socotitū i cuviinciosulū mijlocū pentru trebuincioșa cheltuclă, pentru facerea și sēvēșirea acelei Curți, cum și pe D-lorū boierii ce vomū găsi cu cale a 'i încărcă cu epistăsia acesteī trebī.—1795, Decembre 29».

Cod. XXXI scara 1, fila 14.

Aū nu e de laudă Dōmna Zoița și cu soțulū ei, carī se gândescū a face mai āntēiū spitale și nu cerū boierimeī supuse, pēnă la începutulu anuluī 1796, măcar repararea uneia din cele 2 curți Domnesci? Că Alexandru Moruzi avē intențiunea să se facă asemenea reparare, am arētat'o în unele din cap. precedente; dar numai acum, după ostoirea nevoilorū obștesci, elū, provocatū de anafora boierilorū, cere prealabile devisurī pentru restaurațiunea ambelorū curți. Acesta acum era prē tārđiū, căci încă înainte de finele anuluī următorū, tocmai cānd se pregātea să se mute în restaurata Curte dela Mihaiū Vodă, Al. Moruzi va fi mazilitū în modū neașteptat din Domnie.

În strimtulū localu alū reședinței dela Cotroceni, cu tōtă probata repulsiune a părechei domnitōre pentru luxū (cum s'au vēđutū din măsurile lui somptuarii), s'au petrecutū acolo câte-va evenimente, la care s'a desfășuratū, din partea curței, ca și din partea boierimeī, unū aparatū extraordinarū.

Acolo, la Cotroceni, s'au sēvēșitū, la Iulie 1793, măritagiul Domniței Ecaterina, sora lui Vodă. La acēstă ocaziune, prin pitaculū dela 30 Iunie 1793, Domnitorulū aū rēnduitū epistați ai nunței unu numărū însemnatū de boieri și anume:

D-lorū Pah. Nicolake (?); Stolu. Fălcoianu; Serdarū Dinulū Cantacuzino; Serdarū Știrbeiū; Serdarū C. Nicolescu; Medeln Scarlatū Hiotū; Pitarū Băjescu; Clucerū Ioniță Brezoianu; Clucerū de arie Petrake ot Radu-Vodă; Clucerū Mora; alū 2-lē Logofētū Alecu sin Clucerū Dumitrache; alū 3-lē Logofētū N. Fălcoianu; alū 3-lē Logofētū Voiculu; alū 3-lē Logofetu Gligorașco Agescu; alū 3-lē Vistierū Demetru sin Medeln Stefani; Vatavă de aprođi velū Clucerū Dumitrache; Vasile Isvoranu vātafi za Paharn.; 12 postelnicēi; starostea de neguțitorī cu neguțitorii.

Cod. XXIII, fila 96.

Pe lângă acești boieri Naziri, carī epistăsescū la nuntă, cu unu altu pitacū cîn 3 Iulie 1793, Spătarulu și Aga punū la dispozițiunea Epistațilorū și câte unū Zapciu de cei mari, cu câte 20 de ōmenī vrednici, dupe cum și marele Postelnicū a pusū la dispozițiunea lorū 12 postelnicēi (Cod. XXIII, fila 93 verso). Cinci đile celū puținū ținu nunta. A descrie festivitățile acestorū đile e mai puțin trēbă de istoricū decăt

de romanțierŭ. Norocŭ că pe atunci nu s. inventase așa zisele cronici pentru lumea High-life, căci nu s'arŭ mai sfiși lista rochiilor de alagea, de ghermesit, de atlas, de șamalagea, tivilichiile de belă-cosă cu blană de cacomŭ, scurteiciile de ghermesitŭ albastru, blănite cu nafea, sculele prețioșe, sălbile de galbeni stamboli, misiri, nesfiele, iele cu șahacŭ de firŭ; ori din partea bărbătescă: antereele, giubelele blănite cu hârșii, cu vulpe, cu samurŭ, giubelele de postavŭ roșu, basmalele de tréba nunței, dulamele, ilicele de postavŭ, șalvarii, anteriile scurte de bogasiŭ, benișurile de postavŭ ferenghiŭ blănite cu guși și înăuntru cu nafea, giubelele enghiur-șalŭ, șalurile de Anadol, încingendŭ pe boieri, gugiumanele, care de care de astrahanu mai crețŭ.... Dar apoi arnăuții boerilorŭ cu peptare de argintŭ, cu poturi de postavŭ, cu copce de argintŭ, cu pușcă turcescă ghintuită, poleită cu aurŭ, cu pistólele în șalŭ la brău! dar apoi caii musafirilorŭ veniți călare, cu scări mari turcesci de argintŭ, cu oblâncu tot de argintŭ, cu hârțalli caplapoșŭ și maraș, cu dulame muiate în firŭ, cu fustanele crețe, cu fesuri și cu turbanuri cât dimerlia! (*Cod. XXVIII, scara V, fila 40*). Să descrie cine póte dróia de slugi purtândŭ afumători în căluŭ de argintŭ, stropitori de miresme, tave cu dulceturi și cafele să pomenescă cine nu'i cunósce, diversele cete spătăresci și agieșci, înșirate pe la pórtă curții până la camerile unde se trage danțulu și și nópte. Dar boii întregi puși la frigare, herbecii întorși, vênaturile cele mai alese, adunate de avgi-bașa cu vênătorii sei? Dar buțile desfundate, care în bătătura monăstirei și pe la respântii de poduri se deșértă de poporŭ? Dar putinele de păcură aprinse nóptea și masalelele cu miile, iluminândŭ curtea și stradele de căpetenie?

Serbare afară în tot orașulŭ; tunurile ce aŭ mai rămasŭ de la bietulŭ Mavrogheni acopérŭ sgomotulŭ pascelorŭ și pistólelorŭ. Boerii epistați ai nunței, cu năfrămii de firŭ la bastóne, veghiază în tóte părțile.....

La 5 Iulie, după cununie și nuntire, Domnitorulŭ dă boerimeŭ unŭ mare ospétu. Cu pitacul Domnescŭ următorŭ, sunt poștiți la Curte boierii mai jos arétați:

Io Alexandru Costantinŭ Moruzi Vvod. etc.

Cinstiților și credincioși boerilorŭ Domniei mele, ce sunteți orênduiți Epistați, după acéstă fóie, să dați de scire Dumnélorŭ mai susŭ numiților cinstiți și credincioși boerilorŭ Divanulŭ Domniei mele, proscalisindŭ pe D-loru, ca să se afle Duminică la Domnésca nóstră masă. — 1793, Iulie 5.

Vel Logof.

Cod. XXIII, fila 99 verso.

Boierii ce sunt proscalișiți la masa nuntirei prea iubitei noastre sorii, Domnița Ecaterina:

Vel Bani: D-luî Dumitrache Ghica, Ianache Chrisoscoleu, Nicolae Brâncovănu, Dumitrașcu Racoviță.

Vel Vornici de țera de jos: D-luî Manolache Brâncovănu, Manolache Crețulescu, Nicolae Filipescu.

Vel Logofetu de țera de sus: D-luî Costache Ghica.

Vel Logofeti de țera de jos: D-luî Radu Slătinănu, Manolache Grădiștănu, Radu Golescu, Scarlatu Ghica, Iónu Glogovănu.

Vel Hatmanu: D-luî Nicolae Hangerliu.

Vel Vistieri: D-luî Iónu Damaris, Matei Fălcoianu, Constantin Știrbei, Ștefan Văcărescu biv Hatmanu, Barbu Văcărescu biv vel Vist. za Moldova.

Vel Spătari za Moldova: D-luî Dumitrache Bibica, Dumitrache Hangerliu, Costache Slugearoglu.

Vel Cluceri: D-luî Dumitrache Fotache, Costache Rusetu, Ionița Florescu, Constantin Baravtoglu, Isaac Ralet, Dumitrache.

Vel Căminari: D-luî Dumitrache Schina, Alexandru Zăhărescu, Anton Căminaru.

Vel Paharnici: D-luî Dumitrache Varlamu, Dumitrașcu Racoviță, Ianache Mavrodinu, Teodorache Iuliano.

Vel Stolnici: D-luî Alexandru Grecănu, Scarlatu Rusetu, Iordache Bucșănescu.

Vel Comisu: D-luî Grigorașcu Ghica.

Vel Serdari: D-luî Ionița Caramanlău, Dumitrache Brezoianu.

Vel Medelniceri: D-luî Ionița Crețulescu, Drăghicenu Grecănu.

Vel Slugeru: Iordache Cantacuzino.

Vel Pitari: D-luî Thoma Călinescu, Dumitrache.

Vel Șatrari: D-luî Anton Fotino, Panait Matraca.

Vel Cluceri za arie: D-luî Ionița Brătășanu, Ionița Trăsnea.

O altă nuntă săvârșită la curtea lui Moruzi, a fost aceea a fiului Vorniculu Slătinănu cu sica Vistierniculu Filipescu, la 28 Ianuară 1795. Mirele a fost adusă la Curtea Domnăscă cu următorul alaiu:

- 40 Săimeni,
- 6 Căpitani agiesci,
- 6 Căpitani spătăresci,
- 6 Postelnicei,
- 10 cai Domnesci, însă
- 8 pentru feciorii de boieri,
- 1 pentru mirele,

1 pentru boierulŭ ce s'aŭ orânduitŭ cu mirele cînd aŭ eșitŭ de
la Curte,
6 Ciohodariŭ,
4 la mire și 2 la boierulŭ celŭ orânduitŭ,
Trîmbițe și lăutariŭ.

În Spătăria Domnăscă a fost introdusŭ mirele de către alŭ 3-lea Post. și ântăiŭ s'aŭ îmbrăcatŭ cu caftanŭ de boierie și aŭ eșitŭ, apoi aŭ intratŭ iarăși înăuntrŭ, de i s'aŭ pnsŭ ișliculŭ de samurŭ cu pană, înaintea Măriei sale, de către Dumnăluŭ vel Cămărașŭ, cînd s'aŭ orânduitŭ de către Măria sa D-luŭ Vel Logof. N. Filipescu, ca să mîrgă împreună cu mirele spre aducerea m'resei la cununie; și cu acestŭ alaiŭ aŭ eșitŭ de la Curte, unde aŭ venitŭ alŭ doilea cu mirăsa, căreia i s'aŭ trimisŭ de la Curte acestŭ alaiŭ:

20 Nemți din Pîrtă,

4 Ciohodariŭ,

1 caretă Domnăscă cu șose telegariŭ.

Și ginerele cu alaiulŭ sêŭ aŭ intratŭ drept, în biserică sus, iar mirăsa ântăiŭ la haremŭ, la Măria sa Dîmna, de unde eșindŭ, după închinăcinnea ce aŭ făctŭ Măriei sale Dîmnei, aŭ mersŭ iarăși în biserică. Iar Măria sa Dîmna pe urmă, osebit viindŭ la Spătărie, dupe pușină ședere, până s'aŭ făctŭ gătirea în biserică, ridicîndu-se și Măria sa Vodă, împreună aŭ mersŭ la biserică cu toți D-lorŭ boierii i cucónele de aŭ sevărșitŭ cununile. După biserică, viindŭ Măria sa Vodă și Măria sa Dîmna iar la Spătărie, aŭ venitŭ ginerile și mirăsa de aŭ sărutatŭ mâinile Măriei sale luŭ Vodă și Măriei sale Dîmnei, dinpreună cu D-lorŭ socrii i rudeniile; cînd aŭ datŭ mirăsa obiceiuita spălare Mărilor sale nuntilorŭ, și D-luŭ vel Vistierŭ aŭ aruncatŭ pe lighianŭ obiceiuitulŭ darŭ în galbeni și după acestea aŭ eșitŭ din curte iarăși cu alaiulŭ ce aŭ venitŭ, iar pe urmă aŭ mersŭ Măriile lorŭ Beizadelele la masă.

Cod. XXIX.

O altă paradă petrecută la curtea lui Moruzi, fu recepțiunea *Elciuluŭ*, adică a ambasadorului rusescŭ, care prin Bucuresci trecu la Constantinopolu. Înaintea acestui ambasadoru Domnitorulŭ a trimisŭ, ca maimandarŭ (călăuză) și pentru întămpinare și pe Spătariŭ Enache Văcărescu, la Focșani, adresăndu-i următorulŭ pitacŭ:

Zemle Vlascoe. Cîstitŭ și credinciosŭ boierulŭ Domniei mele D-ta vel Spătare Ianake Văcărescule, sănătate! Fiind-că astă-șŭ amŭ luatŭ însciintare cumcă înminatnŭ solŭ aln Rosiei are să trecă în hotarele pră puterniceŭ Împărăției, face trebuința ca și D-ta, după porunca ce ți-amŭ datŭ, să porceđi la Focșani spre întămpinarea luminăției sale, după obiceiŭ și dupe cuvința, și fiind-că cu D-ta s'aŭ orândnitŭ *din tóte breslele spatăresci slujitorii cei trebuincioși*, ca să mîrgă la Focșani, și fiind-că și tóte trebile spatăresci face trebuința

de a se căuta și a se sêvêrși aici *de către ve hilulă D-tale*, făr'de a nu se face cusuru la nimicu într'acéstă vreme, pênă va trece din hotarele țerei solulă, pentru ca să nu fie lipsă atâtă de trămteră cn cărți doinnesci și cn volnică în cōce și în colo, cum și din poteră pe la locurile cele trebuincioșe, când se va întâmpla, poruncimă Domnia mea D-tale, ca din zapcii *cei cari în loculă aceloră ce voră să mērgă cu D-ta*, să orēndnescă *vechilă aici*; și în loculă celoră ce voră să rēmăie aici, să orēndnescă *vechilă*, ca să mērgă cu D-ta, și să daș trașnice porunci, ca toți slujitoră din tagmele spătărescă, adică lefegii, seimonă, catanele și poterașă și vênătoră și scutelniciă de la tōte stēgurile să se afle toți, fără de a avē rēndă în slujbă, într'acéstă curgere de vreme, pân'te vei întorče Domnia ta dintr'acéstă căletorie și slujbă, la care te-ai orēnduită. Și acéstă poruncă a Domniei mele să o arăți la tōte cetele, ce mai sus s'au arētătă, cum și la stările arnănțescă, ca să nu pricinōscă, că n'au avută de scire, căci când se va întâmpla lipsă și vomă lua însciințare dela purtătoră de grijă ai D-tale, că n'au venită vre-unulă la slujbă, dupe acéstă poruncă, va fi osēndită cu grē pedōpsă de către Domnia mea.—1793, Iunie 3.

Procit. Vel Logofētă.

Cod. XXIII, fila 73.

Recepțiunea făcută acestui solă rusescă a fostă descrisă de ună tēnēră rusă, atașată la ambasadă, și publicată în «Voyage en Crimée, suivi de la relation de l'ambassade envoyée de Petersbourg à Constantinople en 1793» 8° Paris, 1802, traducere de L. II. Delamarre. Anonimulă autoră alu relațiunei căletoriei ambasadei rusescă spre Bucurescă, ne spune că alaiul cu care a fostă primită ambasadorulă la Focșani, era fōrte mare și mai mărēță decât acela ală Domnului Moldovei. La intrarea în Bucurescă, A. Moruzi, în fruntea unui alaiă de mare pompă, priimi pe Elciu și într'ună cortă se servi ună banchetă ambasadorulă și suitei sale, dupe care cu mare pompă intrară în orașu unde se petrecură o serie de serbări.

Tocmai la 10 Augustu ambasadorulă plecă din Bucurescă, iarășă cu mare pompă și luă drumulu spre Giurgiu pe la *Daia*.¹

Spesele din cari se făcēu asemenea recepțiuni erau de sigur mai multă prin rechisițiune de-alungulă căletoriei, și în Bucurescă din caseta Domnitorului. Dōmna trebuia să aibă și dēnsa spese extraordinare cu asemenea părădă. De aceea, Domnitorulu, soșulă, îi și creă venituri nouē. Așia, elă acordă Dōmnei iratulă de la 3 județe (Doljă, Mehedinți, Romanați), câte taleră 4 de bivolă, 3 de boă, 2 de vacă, peste vama cea orēnduită dela vitele mari, de hrană ce voră ieși

1. D. N. Iorga, în articolulă sēu din Arhiva societăței sciințifice și lterare No. 4 și 5 pag. 212, greșese, numindă acēsă sată Odaia sēu Adaja.

peste Dunăre. Se scie că aceste vite mai plăteu și câte 70 de parale de capu, avaelul cāimăcāmiei de Craiova și câte 10 parale funcționarului însărcinat cu percepțiunea acestei dări.

Totū asemenea Dōmna primē câte 10 talerī dela fie-care din cei 243 de lucrători ai fabricēi de postavū.

Dēcā in Moldova Botoșanii era apanagiul Dōmnei, din care cauză acelū orașū purta ca marcă, in sigiliulū sēu, pāunulū, pe lângă marca țerei, Dōmna muntēnă încă avē venituri speciale ale ei. Și cu tōte aceste venituri, ea nu putē să lupte in luxū (sēu nu voia) cu boierimea. Acēsta, prestāndū Dōmnei Zoīța simțirile propriei de invidie, scorni cānteculū :

«Ienăchiță Văcărescu
«Șēde 'n pōrtă la Dudescu,
«Cu antereu de atlasū :
«*Mōre Dōmna de necazū !*

Nu cred mū că Dōmna murea de necazul luxului boierimeī, ea, care cu banii sei, in locu de a 'și cumpera *tremurătore* de brilante pentru podōba capului, construia spitalū pentru femei la Colțea, cum vēdūrāmū in urmă. Numai cronografulū lui Dionisie Eclesiarhulū,¹ care a nāscocitū nedocumentata acuzare (reluată in țilele nōstre de D. Xenopolo), adusă lui Alex. Moruzi, că a precupețitū zaherelele in timpulū fōmeteī ; numai acestū scriitorū, care aū scornitū și acuzațiunea, că Alex. Moruzi a luatū bani dela mōnăstiri, a fostu in stare sa ținā isonulū la cāntarea boierēscă de mai susū.

Judecata istoricilorū despre Domnia lui Moruzi a variatū multū. Dionisie Fotino scrie, că «cātre boīeri se purtă cu dragoste și cu încredere, onorāndu-ī cu ranguri dupe merite și ajutāndū pe fie-care dupe caracterulū seū ; iar cātre poporū se aretă cu blāndețe și cu dreptate ca nimeni altulū».²

Din contra, Dionisie Eclesiarhulū, supēratū, pare-ni-se, că Domnitorulū a consacratū veniturile a trei mōnăstiri (Fismana, Cozia și Cāmpu-lungu), spitalului pentru ciumați, face din Moruzi unū lacomū iubitorū de bani. Numai cum se impacă aserțiunea lui, că Al. Moruzi «s'aū dusū cu adunare multă de avnție, fiindū fōrte măestru a strīnge bani, iugreindū și dājdiile raialelorū», cu propria aserțiune a aceluiasi cronografū, că Domnitorulū zidindu biserica spitalului s'aū vēdutu silitū să iēe și odōre sfīnte, cādele și cruci de pe la cele 3 mōnăstiri, «cā nu avē Vodă pe ce să le facă ?»

1. Tesaurū de monumente, tomū II, p. 184.

2. Istoria Daciei, tomū II, p. 182.

Aronu Florianu, în manualul de Istoria Principatului României, amu văditu, că fu mai dreptu cu Moruzi, despre care a ȕisu, că «era un prinȕu bunu, blându și invȕatuu».

Boierii. — Nu ne propunem aci să reînnoimȕ aprecierile nȕstre asupra rolului boierimȕi în evoluȕiunea politică și culturală a țȕrei Românești. Vomȕ aminti numai, că aprȕpe întȕregȕ Divanulȕ ce au compusu (veȕi pag. 13 a acestȕi volumȕ), cu puȕine modificări, au fostu menȕinutȕ pȕnă la finea Domniȕi. Dȕr că Enache Văcărescu dispăru unȕ momentȕ din slujba spăȕăricȕi, pentru a deveni vel Visternicȕ și mai la urmă mare Banȕ.

Dintre toȕi boierii, Nicolae Brâncovȕnu primi de la Domnitoru multe privileȕii și favoruri.¹

1. Carte din 20 Iulie 1793 boieruluȕ N. Brâncovȕnu vel Vistierȕ, ca să aibă a țȕine în Bucuresci 2 scaune de carne scutite, cum le-auȕ avutȕ și dela alȕi Domniȕ, de la Mihaiȕ-Vodă Suȕulȕ dintru amȕndouȕ domniile, unulȕ cu lȕtȕ 1783, Noembre 3, și altulȕ cu lȕtȕ 1792, Ghenarȕ 20.—Avȕ prin aceste cȕrȕi 5 scaune, dar Brâncovȕnulu a cerutȕ ca 3 din ele să se mute lȕngȕ alte 4 scaune, (iarăși prin cȕrȕi Domnescȕi acordate) la moșia D-sale Gȕgenȕ (Saac).

În aceeași ȕi (20 Iulie 1793), Al. Moruzi acordă luȕ Vist. Brâncovȕnu, voȕe de sborȕ la Buna-Vestire, la moșia sa Obilescȕ, și acestu sborȕ să țȕnă o septemȕnă, luȕndȕ D-luȕ vama cea obicȕnuită, și tȕte cele-l-alte obiceiuri co vorȕ fi la țȕrgulȕ acesta. Vinȕ și rachiȕ în ȕilele de țȕrgȕ să nu vȕndă de cȕt omulȕ Dumisale, pentru că acestȕ privilegiu l-auȕ avutȕ D-luȕ dela reposatulȕ Domnȕ N. Caragea Vv. din 1783, Maiȕ 3, și dela Mihaiȕ-Vodă Suȕulȕ, dintr'ambe domniile (ȕnsă cu lȕtȕ 1783, Noembre 3, și altulȕ cu lȕtȕ 1792, Ianuarȕ 20). În aceeași ȕi Vodă a datȕ decretȕ și pentru cele 4 scaune diu Obilescȕ (Ifovȕ), privilegiȕ de la Caragea (1783, Noembre 3), și dela M. Șuȕu (1792, Ianuarȕ 21. (*Cod. XXIII, fila 111, verso*).

Asemenea, în aceeași ȕi (20 Iulie 1793), Moruzi acordă voȕe de sboru la Dumineca Tomeȕ, o sȕptȕmȕnă, cu oborȕ de vite, cu drepturile de mai susȕ.—Cu pitacȕ de la 20 Iulie 1793, Al. Moruzi recunȕște privilegiul acordatu luȕ Vist. Brâncovȕnu, de Ipsilantȕ (1777 Decembre) și de Caragea Vv. din 1783 și de Mihaiȕ-Vodă Suȕulu din 1783, Noembre 30, din 1792, Ghenarȕ 20, de a se face țȕrgȕ *lunea* la moșia sa Obilescȕ. Vameșȕ să n-aibă a face nimicȕ cu acestȕ țȕrgȕ «fiindȕ nou», netrecutȕ în catalogulu loru, iar orȕ-ce venitȕ s'arȕ aduna dela acestȕ țȕrgȕ și oboru, să aibă a'lu lua D-luȕ, numitulȕ boierȕ, stȕpȕnuluȕ moșieiȕ.

În aceeași ȕi (20 Iulie 1793), Al. Moruzi recunȕște luȕ Vist. Brâncovȕnu dreptul de a avȕ la moșia sa Gȕgenȕ (Saac), 7 scaune de carne scutite, diu cari 4 sunt de la domnia anterioȕă (Mihaiȕ-Vodă Suȕulȕ, 1792, Ghenarȕ 20), iarȕ 3 scaune din 5 ce auȕ avutu în Bucuresci, unde 'i-auȕ rȕmasȕ numai douȕ. *Cod. XXIII, fila 112, verso*.

Domnitorulŭ se arătă bunŭ și către fiii boieriloru, în favorea părinților lorŭ, precum se pŭte vedé din următorulŭ act:

Scrisŭre către Stolniculŭ Brăiloiu, din 27 Aprilŭ 1794, prin care Vodă fŭ vestesce, că a făcutŭ pe fiulŭ acelaia, Corniță, Paharnicŭ «pentru parigoria bătrânețelorŭ» Stolni. Ioniță Brăiloiu și la rugăciunea bătrânuluiŭ și în vedere cu slujbele lui «bine-voimŭ Domnia mea a se everghetisi». Vodă nu are îndoiială, că ambiŭ vorŭ corespunde la «Domnesculŭ nostru libov, ce avemu către supușii cei credincioși ... și că'ŭ va da și păiutesci învătăuri de a'și îndoi și înmulți osîrdia și credința la Domnescile slujbe.»

Cod. XXIII. Fila 237 verso.

Dar erauŭ și boieri în opozițiune cu Domnulŭ. Cum era să'ŭ mulțămescă pe toți? În Divanŭ locurile erauŭ limitate și cu tŭte acestea de multe ori la sfatŭ chiema și din *bivŭ*, ca să le arete considerațiune. Dcă Căimăcămia Craiovei, Moruzi o incredință mai mult la Greci, postulŭ onorificŭ de Banŭ ilŭ rezervă la boierii romani. În contra deprinderilorŭ Domnilorŭ Greci, amŭ vădŭtu la Moruzi Vistiernici boieri pământeni, alternându-se cu nume grecesci. Spătăria, ce'ŭ dreptulŭ, nu fu mult timpŭ ținută de Ianache Văcărescu și a fost ocupata de preferință de Dimitrie Manu.

Iată compozițiunea Divanuluiŭ de la 1 Iulie 1796, adică cu aprŭpe 2 luni înainte de mazilie: Ienache Văcărescu vel Banŭ, Manolache Filipescu vel Vornicŭ de țera de sus, Radu Golescu vel Vornicu de țera de jos, Dimitrie Manu vel Spăt., Const. Caragea, vel Hatmanŭ, Scarlatŭ Ghica vel Vist., Const. Filipescu vel Logof. de țera de sus, Isac Ralet vel Logof. de țera de jos, Lucache vel Post., apoi Vornicii Const. Știrbeiŭ, Iŭnŭ Damaris și Iŭnŭ Florescu, Vornicu alŭ politiei. Din boerii mai micŭ să citămŭ pe Andonie (Fotino) vel Comisu, și pe Const. Cămpinenu, vel Paharnicŭ. Clucerulŭ Dumitrache, autorulu istoriei răsboiului ruso-turcŭ de la 1769—1775, la data acésta este mort precum din anteriŭre acte amu vădŭtŭ.

Iată sigiliulŭ Domnitoruluiŭ, așa cum era aplicatŭ și sub Divanulŭ acesta:

Sigiliu octogon roș.

Inscripțiunea AL. CS.

MR. VV.

1793

(Dupé documentulŭ No. 96 din Pachet. XX de la Academie).

Între boierii din opozițiune, se cuvine să amintim pe Dimitrie Fălcoianu, care și sub Domnii anteriori a fost un adevărat «frondeur». Acesta este un om de carte, e traducătorul operei «Pravoslavnică învățatură» tipărită la București la 1794.

Div vel Clucerul Dumitrache Fălcoianu, nu era tocmai opozanțu de principii, ci avându cunoscință de meritele sale, ținea să ajungă la demnități de Divanu și de aci răsvărituri de tot felul, până ce la 1 Augustu 1795, Al. Moruzi îl surghiunește la mănăstirea Tismana și îl ridică toate privilegiile de scutelnici, etc.¹

E probabil că Fălcoianu făcea opozițiune ajutat și de partizanii ce i rămăseseră în țară de la Domnia anterioară lui Alexandru Ipsilante. Ori-cât demisionase de bună-voie din Domnie, ținea însă să se mai întâlnească cu ea, și e probabil că agita pe unii boieri din țară. Acesta ne explică exilarea lui din Constantinople la insula Rodos.² În țară Ipsilante posedă moșii, care numai în Februară 1794 le vinde.³

Acastă vânzare de moșii nu putea să fi displăcut lui Moruzi, căci prin ea i se părea că Ipsilante se depărtează mai mult de țara Muntenescă.

Mai traia încă în țara Românească și Dmna reposatului Domn

1. *Pitacū catre vel Vistieru din 1 Augustū 1795*

Fiind-că milele Domnesci sunt pentru acei cari au slujit și slujesc și cari sunt cu credință și supunere către Domn, iar nu și pentru aceia cari împotriva datoriei, supunerii și a credinței lor, s'au purta în netrebnicie și în socotelii zadarnice, precum s'au aflat acesti netrebnici Dumitrache Fălcoianu de la Urziceni, carele după ce s'au pedepsit și de către cei mai înaintea noastră frați Domni, tot nedobândind minte și neviind în cunoscință, s'au obraznicit și acum pentru căci n'au dobândit pofta lui, la care nu este vrednic a se aridica, adică în cinul veliților boieri, carele după vina lui s'au făcut surghium la mănăstirea Tismana; deci îți poruncim Domnia mea ca și scutelnicii și alte verice milă Domnescă va fi avându numitul Dumitrache Fălcoianu, la Visteria Domniei mole, să o ridice și să scoi din catasitihul Visteriei ori-ce împărțire de milă ce au avut până acum, de care să fie lipsit.

Cod. XXIX, fila 102.

2. Le Prince Alexandre Ipsilanti ci-devant hospodar de Valachie, demeurant à sa maison de campagne à Thérapia, vient d'être exilé à l'île de Rhodes. Scrisore de la Constantinople din.... Frimaire an 2. Hurmuzachi, pag. 96.

3. Moruzi însărcinează pe starostele de neguțitori, ca să vândă prin mezații, după cererea «fratelui Alexandru Ipsilante», moșiile lui: Goga, 13 $\frac{1}{2}$ muni din Prahova, satul Comarnic, afară de $\frac{1}{4}$ parte care este a mănăstirii Colțea, Manasia din Ialomița și 3 vii de la Sărata. — 1794, Februară 18.

Cod. XXIII, fila 206 verso

Matei-Vodă Ghica;¹ dar familia acestui Domnă, care domnise cu 40 de ani în urmă, nu mai era periculoasă pentru Moruzi. De la 1768 nici ună Ghica nu mai străbătuse la tron, și odraslele Ghiculesci se mulțămău acum să fie simpli boieri de Divan, precum era la 1796 Scarlatu Ghica, mare Vist. ală lui Moruzi.

Nu putem urmări toate luptele opoziției boieresci contra lui Moruzi. De ele vom mai vorbi mai la vale. Dealtminte, nici nu ele îl restornă din Domnie, precum mai departe vom vedea.²

Dar să ne ocupăm acum ceva mai de aproape de boierime. S'a susținut de unii, că mijlocul de impilare al țărilor Române sub Fanarioți, a fost arendarea iraturilor, adică a veniturilor publice și Domnesci, la posderia de Greci ce aduceu Domnii cu dănsii din Constantinople. Aditemă acăsta pentru multe Domnii, dar sub Al. Moruzi găsim multe întreprinderi de iraturi luate în arendă de boierii pământeni. Așia vedurăm întreprinderea poștelor, în numele unei asociațiuni număruse de boieri Români; tot așia Isac Ralet și Radu Golescu au luat întreprinderi de vinăriciu etc.³ Amenunte se pot afla cu prisos la Cap. Finantelor din tom. VI.

Despre moralitatea și deșteptăciunea clasei boieresci, lectorul nostru a putut lua directe informațiuni din cele ce precedă.

Din timpul ultimelor ocupațiuni Austro-Rusesci, boierimea contractase deprinderi puțin proprii a 'i releva deșteptăciunea și onestitatea. Petrecerile de nopți întregi cu jocul de cărți se înmulțiseră peste sēmă. Caiafeturile, sindrofiile, cărțile, jocurile la noroc,⁴

1. Din ună pitacă către vel Vorniculă Manolache Brâncovănu, de la 23 Iunie 1793, se vede, că la data acăsta trăia Dōmna răposatului Matei Vodă Ghica; dēnsa reclamăndu 5500 taleri de la Mitropolie ca chironomă acăstă biserică a Mitropolitului Cosma, acești bani fiind ai răposatului beizadea Nicolae, fiulă numitei Dōmne. (Cod. XXIII fila 89).

2. La 8 Februară 1794, a surghiunită la Cernica pe fiulă lui Matraca. (Cod. XXIII, fila 204).

* La 10 Februară 1794, a surghiunită la Snagovă pe Christodor Niculescu. (Cod. XXIII, fila 204 verso).

3. Cod. XXVIII, scara 7, fila 15 verso.

4. *Jocurile de noroc* mai alesă naprastōce „les dēs“, ajungă a se întinde într'atātă încât însuși Vodă se simte obligatū, în două rânduri, a ordona împedicarca lor, căci acumă și țărani năvălău să și cerce noroculă, și și prdcū și ultimulă bană din pungă;

Publicații la toate județele (Ispravnicii) i la Caimacamii și la Spataru și Aga, din 5 Iunie 1793.

«Fiindcă a venită la audulă Domniei mele, cumcă, pe alocurea, atātă pe la orașe, cât și prin târgurile și bălciurile ce se facu, s'arū fi isvoditū nisce înșelătōri jucăuși, cari se jocă în bani cu năprastōce și cu curele, (?) înșelāndu pe cei mai mulți prin maglisitōrele lorū jocuri, și cu acăsta se întinde o sarăcio și stingere penă și la cei proști țărani, că și vëndū vitele și prapădescu banii

erau preocupățiunile boierimei; ale jupănescelor: preambulările la livedea Domnăscă, la Sf. Elefterie, la fântâna Beizadelor, la cișmeua lui Mavrogheni, la lacul dela Ferăstrău . . . . Intâlnirile cu «mușunachi» de totă apa; amorurile, scandalurile. Lucrări serioase de la așa stratu social? Vom observa că pe când Alexandru Văcărescu era scriitorul erotic¹ și cânta iubitelor sale:

«De nu mă creși pe mine,
«Întrebă pe orî-cine
«Și veși cât pătimesce
«Un suflet ce iubesc»...

boieri de mână a II-a ca Clucerul Dumitrache și Dumitru Fălcoianu, ei singuri se ocupa cu lucrări mai serioase, cu scriere de istorie, cu traduceri de cărți bisericesci, etc. O notă glumea în studiul despre boieri, ne oferă *Judecătorul de Departamentu*, Pitarul Perticari. Acesta este primul nume în Istoria misticismului și a spiritismului la noi. În înțelegere cu *duhurile*, Pitarul Perticari «*se trude la talmăcirea celor viitoare*». Se vede însă, că predicările pentru Domnie au dispăcut lui Moruzi, de ore-ce dete următorul glumeț pitac:

«Fiind-că Pitarul Perticari se trudesce la talmăcirea de cele viitoare și fiind-că aici în Bucuresci nu'și pote avé odihna de a puté urma lucrarea acestei trebii

la jocurile acelea; decî dór, una ca acósta, după datoria ce aveți a îngriji pentru obșteasca bună petrecere, ce o rîvnim, Domnia mea, cu deosebire, mai presus decît toate a se afla pururea între toți, se cåde mai întîiu D-vóstră să o fi aflat, ca să o zăticiți, ca un lucru de stricăciune, ce aduce stingere la mulți; pentru care iată vă poruncim strânic, să aveți a face cercetare într'adinsu la acósta, și pe sub cumpet și de față, și de se va fi aflând unde-vași acestu felu de înșelatori, negreșitu să 'i isgoniți, cu totă strâșnicia, a nu se mai afla de acum înainte și să avemu răspunsu de primirea poruncii și de urmarea ce ați făcut.»

Cod. XXIII, fila 78 verso.

S'au repetit acest ordin și în 21 Augustu 1795. (Cod. XXIX, fila 107, verso).

Pitac la vel Spătaru și la Caimacam, din 29 Martie 1796, ca să opróscă unu jocu «ce unii pe afară au scos, ce'lă numesc caizoin, (?) cu care înșólă și sărăcescu pe mulți, lasându tróba și chiverniséla lor și petrecendu-și vremea într'acéstă netrebnicie, de se sărăcescu». Domnitorul ordonă să lipsóscă cu totul acéstă netrebnicie, că altmintrelea «fórté ne vomu turbura asupra-ți». Căpitani de margine și zapcii din tără să bage în legături pe cei ce voru afla cu asemenea și să'i trâmîță în pază la Domnie, ca să fie pedepsiți.

Cod. XXIX, fila 165.

1. Veđi manuscriptul din Biblioteca centrală, No. 67, din 1796.

mai cu silință, cu isihia ce-i trebuie și fără precurmare, mai vârtosă avându și tréba judecătorei; de aceea dar se trâmite la mănăstirea Dêlului ot. judefuli Dâmbovița, unde, odihnindu-se, să 'și pôtă lucra tréba acésta mai bine. Deci, volnicimii pe . . . . , să ridice pe Perticari, să'lă ducă la numita monăstire, unde să 'lă facă teslim la Egumenulă Delénulă, ca să 'lă pună în lăuntrulă mănăstirei, de la carele să aducă adeverință cumcă l'ău priimită; și când nici acolo nu'și va avé odihna de a'și puté lucra tréba acésta, îlă vomă trimite la vre-unulă din ostróvele mări, unde acolo fiindă înconjurată de apele mări, fără de altă supérare va puté lucra tréba acésta cu tótă isihia. —1794, Febr. 5*.¹

Vel Logof.

Cod. XXIII, fila 203.

Familia boerescă era fôrte slăbită în urma invasiuniloră rusesci și nemțesci. Procese destule de divorț, scandaluri pe tótă ziua. Oricare aventurără streină trecea prin țeră, bună-ôre ună *Comte d'Antraigues*,² se alișa cu inlesnire de amantă ală celoru mai însemnate dame Române. Așa, prințesa *Alexandrina Ghica* era în fruntea listei acestui Don Juan.³ D'Antraigues o află la Constantinopole, acelă Paris ală boierimei năstre, din secolulu ală XVIII^{lea} și devine, după cum însuși spune: «*sigisbê en titre*» ală ei. Descripțiunea ce acestă vagabondă isteț și spionă politicu face despre acéstă reprezentantă a boiericeii mari Române, se potrivește la cele mai multe din ele. Vorbindă franțuzesce de minune, mai bine ca grecesce, plăcându-i să audă cetindă cărli în limba lui Rousseau—amiculă lui d'Antraigues—era «*frumôsă și onestă, selon la formule de Brantome*». Ce se pôte dice de onestitatea vêduvei între 30—35 de ani, care spre a merge către Polonia, călătorește împreuna cu amantulă ei, dealungulu țerei românesce, unde o rudă a sa este în Divanulă lui Moruzi, și dealungulă Moldovei, unde familia Ghica avea ună sfintă martiru ală patriotismului?⁴ Adeverată, că acéstă femeie nu era de origină română, ci din

1. În 7 Aprilă 1794 a fostă liberată dela mănăstirea Dêlu. (Fila 231 verso).

2. Cine era acestă d'Antraigues? Bonaparte l'a tratată mai târziă de „Pol'sson” și de „insolent”, iar în jurulă lui Ludovică ală XVIII, după ce se bucurase de absoluta încredere, fu chiămată „*la fleur des drôles*”. Austriaculă Thugut îlă califica de „coquin fieffé”; în Rusia Golovkin a vêdută în elă „un intrigant déhonté” iar Razumowski îlă scie: „le plus mauvais sujet qui existe sur le globe”. Vêdi opera „Un agent secret sous la révolution et l'Empire...” par Leonce Pingaud. — 1 vol. 8°, Paris 1893).

3. Alexandrina sêu Roxanda Ghica era soția fostului Domnă Alexandru Ghica, între 1766—1768.

4. Călătorindă cu amantulă ei, în fața lumei întregi, d'Antraigues povestese, că într'o di „nous mourions d'envie de nous écarter dans le bois et de retrouver dans ces vastes solitudes, le palais d'Armide ou le bosquet de Julie, mais vainement nous le désirâmes, il fallut y renoncer, le bois étant rempli de voleurs...” Dar „onesta principesă, desprinde de la capă, ori de la genunchi, o panglică și o atiră pe ună arbore dicendă: „iată ofranda la nimfele locului. Ași fi voită să le oferă ună omagiă mai demnă de ele „mais au moins quelque chose de moi restera dans ce désert” (opulă citată pag. 24), și acéstă grécă, care

nemű grecű (era o Rizo-Rangabe), dar ca și dēnsa erau mulțime de «*jupānese*» din Bucuresci și Iași, căci boierimea își asigura «parvenirea» prin căsătorie cu fete de fanarioți. Aceste dădēu tonul în Bucuresci, cum ne-a spus-o și Principele de Ligne, în scrisorile lui adresate din Iași și cari le-amű reproducű în unű volumű anteriorű.

Dar ce sű insistămu mult asupra moravurilorű relaxate ale boierimeii de la finea secolului alű XVIII^{lea}, când va! aceeași relaxare o găsimű și în societatea mai de jos din orașele ambelorű țeri Romāne? De ce nemű erau «celetnicele» de prin cărciumi, pe cari Al. Moruzi le scűte în vr'o două rēnduri din orașe, în interesulű sănătătēii publice?¹

Cum se esplică pitaculű, lui, ca nici chiar familia (femeea și fetele) neguțitorului, sű nu locuēscă lângă cărciuma lui? Ce înțelesű are următorulű pitacű alű Domnitorului, oprindű abuzulű de spocli cu sulimanű, abuz comunű la tůte femeile din societatea romānă?

Pitacű la Mitropolitulű, din 26 Maiű 1796.

«Fiind-că ori-ce lucru vătămătorű, care aduce stricăciune la trupű și la sufletű și care pricinuesce defăimare, nu este cu cale a se trece cu vederea, între care este și sulimanulű, care se pune pe chipuri, nu numai la trupű dă stricăciune, ci și la sufletű dă vătămare, neprimitű fiindű bisericeii, poruncimű dar, ca după primirea Domnescului nostru pitacű, sű chiami preoții duhovnicii din tůtă politia, spre a'i îndatori, sű dēe duhovnicesci învățaturi și indenunări fieș-căreia de a face părăsire de acestű lucru vătămătorű, că este o părere de podóbă deșertă, care nu este de nici unű folosű făr' de numai vătămare și trupulű și sufletulű.»²

Dar inlesnirea cu care fetele de neguțitori și adese din poporű, calcă simțulu pudōrei și sunt gata «ca sora de la monăstire» din balada lui Alexandri, sű urmeze în orașu, ca și în codru, pe înșelător?...

dădea pildă rea *jupāneselorű* din Bucuresci și Iași, călătorind avea în aceeași caretă pōte, lângă amantulű ei și pe *duhovnicu' u ei*, mai de hăz decât Carol alű VII-lea alű Franciei, care ducea cu sine la óste „*maîtresse en tôte et confesseur en queue*.” Insuși agentulű frances, Emille Gaudin, scrie din Bucuresci, despre societatea acēsta, în 31 Martű 1796, către Dēcorches: „*Je ne laisserai pas ma femme dans cette ville, où règne un luxe effréné, où la vertu est pour ainsi dire inconnue, où la débauche domine dans presque tous les cœurs, où l'occupation la p'us habituelle des hommes et des femmes est le jeu, et j'irai la déposer à Smyrne chez ses oncles, ou du moins auprès d'eux.*”

1. Pitacű la Spătarű și Epistatulű Agieii, din 10 Iunie 1796, ca pe tůte celetnicele de la tůte cărciumele din Bucuresci, după nizamulű din anulű trecut, sű le scůtă din Bucuresci și sű nu fie libere a se mai întorcoe. Zapeiulű care va lăsa vre-o celetnică la vre-o cărciumă, va fi pedepsitű cu bătaiă la tălpi.

Cod. XXIX. fila 197 verso,

2. Cod. XXIX, fila 191,

Procese pentru necinstire sunt numai cu îndoitul scopii: s'eu de a pune mâna pe unŭ bărbatŭ. cu cucunie, s'eu de a smulge de la elŭ banŭ și lucruri cu cari să'și constitue fata, care s'a lăsatŭ a fi necinstită, o zestre bună, cu care apoi să'și *cumpere* unŭ bărbatŭ după gustulŭ ei. A se împăca prin banŭ cu înșelătorulŭ este, pe la 1790—1800, lucru care nu isbesce mai intru niinicu simțulŭ moralŭ. Așia Nicolae Stanciu Margelarulŭ ié fata Voicăi Chițescu și fuge cu ea.... Vodă ordonă urmărirea necinstitorului; elŭ este prinsŭ și arestatŭ.... dar mama fetei vine și aduce luŭ Al. Moruzi urinătórea jalbă:

Prea Înălțate Dómnne,

Luminate Dómnne, pentru pricina ce amŭ avutŭ cu Nicolae Stanciu, că mi-auŭ luatŭ fata și fugindŭ cu dânsa, auŭ cădutŭ în faptele curviei, veŭ sci Măria ta, că m'amŭ împăcatŭ cu dânsulŭ, însă cu acestŭ așoșământŭ, prin zapisŭ: să fie elŭ de acum înainte fetei mele *in locu de părinte*, să o mărite, să o înzestreze după ómenŭ de cinste, de potriua nóstră; iar când nu se va ținea după legătura zapisuluiŭ, atuncŭ să'lŭ supue judecata a fi următorŭ. Mă rogŭ Măriei tale, să fie luminată poruncă a se slobođi să'și caute de chiverniséla sa; și ce va fi mila Măriei tale. — 1793, Oct. 6.

Róba Măriei tale, *Voica Chițesca de aici.*

Ce putea să facă Vodă? iată cum resolvă afacerea:

Io Alecsandru Costandinŭ Moruzi Vvd.

De vreme ce Nicolae Stanciu alt davagiu n'are, porunciunŭ dar ca pentru ortarea vinovăției luŭ, să dăe talerŭ 500 la cutia milosteniei de obște, și așia să se slobođă. — 1793, Octombro 7. ¹

Une-orŭ chiar judecata reduce afacerea unei necinstiri de fală, la plată. Metropolitulŭ Gregorie, altă-dată, sub Domnia lui Mihaie Vodă Șuțu, ² condamnase pe Cocorea, Ispravniculŭ de Dărmăncscŭ, să dăe fetei necinstite de elŭ, 40 talerŭ și două clăi de fenu!.... Norocu că fata, care n'a voitŭ să primescă acestŭ tîrgŭ, găsi apoi pe N. Mavrogheni, care'i cunună cu sila, elŭ însuși fiindu nunu, pe Cocorea cu

1. Cod. XXIII, fila 158 verso.

2. Cod. XXVII, scara 14, fila 5 verso. Se potŭ ceti curioșe procese pentru stricare de feșorie și în Cod. XXXI scara 1. fila 29 verso, din 1795 și scara 8 fila 48, 1796, (același Cod.); asemenea Cod. XXX fila 77. Aci fata Maria a Postelnicelului Toma, cere de bărbatŭ pe Zamfirŭ Brașóvenu, care a necinstit-o, orŭ să'l facă zestre, că nu vrea s'o ié unŭ omŭ cinstitŭ de n'o avea zestre mai mare; și în adevărŭ își și presintă fóie de zestre în fruntea căreia declară, că lucrurile și banii sunt de la părinți și câștigați cu munca ei! (Veđi actele în tom. VI). Veđi de asemenea Cod. XXX fila 136, din 10 Maiŭ 1796; asemenea la fila 147 (Veđi tom. VI).

biată Marie. Ce folos! reacțiunea politică care urmă Domniei lui Mavrogheni, găsi mijlocu de a se întinde și la procese ca cel al lui Cocorea! Acesta *dovedi*, că a lăsat de mult pe Maria, cu unu copil pentru că cu deasila fusese căsătoritu de Mavrogheni și noua judecată a Mitropolitului desfăcu acéstă căsătorie, condamnându însă pe Don Juan să plătescă Mariei talerî 200, ca ea să păstreze copilul. Noroc că Domnitorul indignat mai adause resoluțiune, pe anaforaoa Mitropolitul din 9 Augustu 1794, «că Cocorea să fie datoru a plăti și cheltuiala hrănei de când a lăsat-o și până acum», adică de 8 ani de zile.¹

Unu casu de despărțenie, în care Mitropolitul dete o sentință mult mai morală, este acel alu cererei de despărțire alu Zoiței, născută Prăscovenca, de soțul ei Gh. Jianu, biv. vel Medelniceru, arătând că e nebunu și se teme să n'o omóre. Mitropolitul, probându că nebunia nu o avea înainte de cununie, nu acordă despărțirea, ci numai separațiunea de locuință.²

Clerul. În definitiv, ce se putea cere de la o societate, din respectul moralității, care avea ca conducători spirituali preoți ignoranți, intrați în biserică prin simonie și în contra cărora Alex. Moruzi a fost silitu să iee măsuri represive? Cumcă Domnitorul înțelegea că educațiunea poporului este a se aștepta în primul loc de la Religione, pôte proba următorul act din 29 Octombrie 1794. Al. Moruzi arătă, că a înființat Episcopia cea nouă de la Argeșu, numai cu scopul de a moralisa poporul din județele date pe sêma acelei Episcopii. Iată însuși actulu, prin care Domnitorul impută noului Episcopu că n'a înțelesu scopulu fundațiunei și-i ordonă ca să rânduiască vre-unu preot, dascăl cu procopselă de învățatură în limbă românească, să predice moralitatea și să nu mai numescă protopopi pe cei ce dau mai multe parale.

«Iubitorule de Dumnezeu, Sfinția ta, părinte Episcop al Sfintei Episcopii Argeșulu, chir Iosif, sănătate! Îți facem Domnia mea în scire, că din multe și adese pricinî de vinovății și fapte netrebnice, ce se întemplă între locuitorii de acia din partea loculu a acelor done județe, mai vîrtos alu Argeșulu: hoții, ucideri și morți; vedem că locuitorii acia și-au selbăcitit firea lor, s'au năvălit spre cele rele și petrecu pururea în fapte necuviöse, unde și preoții și protopopii lor se vede că, fiind proști și fără învățatură, nu au

1. Veđi documentele în tom. VI.

2. Veđi documentul în tom. VI.

nicî vrednicia, nicî purtarea aceea de grijă a le face maiî ântîiû pildă cu vieţuirea lorû şi a le da apoiî învîţăturile preoţescî, că dela dînşîi să se înveţe şi să se îndemne spre cele bune, a petrece viaţă curată şi a avé în gândulû lorû temere de Dumneđeû, ca să se ferescă de fapte rele. Şi aşia se întîmplă atâtea şi atâtea hoţîi, uciderî, gazde de hoţî şi primitorî de lucrurî rele; *pentru unce ca acestea dar, amû socotitû Domnia mea, că este de trebuinţă şi cu cale a se face o Episcopie aciea la Argeşu, şi de aceea amu şi orînduitû pe Sfinţia ta, păstorû bisericescû locuitorilorû acclora, în mijloculu lorû şi aprîpe de dînşîi, ca să se adape adesea de învîţături bisericescî şi să 'şi îndrepteze viaţa lorû, unde măcar că nu suntemû la îndoială cumcă Sfinţia ta vei fi grijindû de acîstă datorinţă, şi te vei fi silindû ântîiû cu paradigma Sfinţiei tale şi apoi cu învîţăturile arhierescî şi cu poruncî către preoţî şi protopopî, spre a se face şi eî pildă maiî ântîiû cu vieţuirea lorû şi a da bunele învîţături duhovnicescî norodulû, ca să petrecă viaţă curată, feriţi de fapte netrebnice şi de răutăţi, hrînindu-se cu drîptă muncă, făr'de a rivni ca să se folosescă de agoniselî nedrepte şi făr'de a se abate la alte căî rele şi netrebniciî; dar cu tîte acestea, poruncimû Domnia mea să nu lipsescî Sfinţia ta, atîtu aciea la Sfînta Episcopie a face pururea învîţături şi bune îndemnări norodulû, de a se îndrepta la calea cea bună, cât şi afară în amîndouă judeţele, să orînduiescî vre-unu preotu, dascălu cu procopselă de învîţătură în limba romînescă, ca să înveţe şi să vestescă pe la sfintele bisericî şi pătutîndenea, către toţi cuvîntulû lui Dumneđeû, povîţuindu-î şi îndemnîndu-î spre cele bune, iar mai vîrtosû pentru protopopî, nădăjduindû Domnia mea, că socotindû Sfinţia ta mai mullû folosulu sufletulû şi alu datoriei păstorcescî, de cît interesulu celuia ce arû da mai multû, vî rîndui la protopopie ômenî aleşi, ômenî cu minte, cu sciinţa de învîţătură şi cînstiţi, carî cu viaţa lorû să dec pilda norodulû şi să fie destoînicî a da locuitorilorû învîţăturile cele de trebuinţă duhovnicescî, cu cuvînte dulcî spre a îndupleca şi a trage inimile lorû la ascultare care acîsta o şi ceremû şi o poruncimû Domnia mea, ca să o urmeze Sfinţia ta negreşit, la alegerea de protopopî, ca prin silinţa şi bună osîrdia Sfinţiei tale, atîtu partea bisericescă a o face terbie, cât şi pe locuitorîi ceî rîi obicî-nuiţi şi nărăviţi să 'î desveţi, spre a 'şi îndrepta firea lorû şi a se părăsi do netrebniciî şi de pornîrî în urmări şi în fapte necuviîse; de care să avemu şi rîspunsulû Sfinţiei tale pentru acîsta. Şi fîi Sfinţia ta sînetosû. — 1794 Octombre 29.*

Deconsiderarea bisericeî resulta din simonie, energicu combătutâ prin actele ce amû adusû la cap. Bisericeî. S'aû găsîtû şi indivîi carî, negîsîndû cu ce s'î plătescă darulu, s'aû făcutu diaconû şi preotû, cu dela sine putere, ba şi duhovnicû. Aşia a fostû Grîmăţiculû Vasile Nuţulû din Bucurescî, care nu numai că a pusû epatrafirû

de diacon și apoi de popă, dar încă a și inspectat biserici din județe, găsind mijloc de a face parale cum făcui protopopii. Domnitorul pedepsi pe acest popă nepopă cu 100 toiage la tălpi și apoi, la 24 Martie 1795, îl trimise și surghium la monăstirea Căldărușani.

Spiritul de ireligiositate nu se mărginesc într-o a se face popă fără hirotonie, ci și în spargerile de biserici, cum s'au întâmplat mai multe cazuri.¹

Cu totă această ireligiositate, apelurile la biserică pentru a implora ajutorul divin, în zilele de calamități, pentru a cere încetare de secetă, de epidemii în oameni, ba și în vite,² sunt foarte frecvente, și din partea lui Moruzi denotă înțelegerea ce are de însemnătatea religiunii ca factor educativ, național și de guvernământ.

Acastă apreciere a rolului religiunii lasă liberă cale lui Moruzi, în protecțiunea de acordată nu numai cultelor străine, precum vecheră, ci și măsurilor de luat pentru administrarea bisericii pământene. Așa avem de a aminti măsurile luate pentru a opri exploatarea mănăstirilor românești de către greci. În hrisovul monăstirei Sărandari (care e probabil că la aparițiunea acestui volum nu va mai exista), Divanul țerei și Domnitorul dicu, că «unii Domni și Mitropoliți ce au stăut dupe vremi, cari n'au fost pământeni și doritori de țără, au închinat mănăstirile prin țări străine». Moruzi și cu sfatul țerei hotărăscu, că „acea închinăciune a lor să nu se țină în sēmă, ci să fie iarăși mănăstirele precum le-au aședat ctitori, slobode pe sēma țerei”.³ (Și Moruzi era fanariotu-grecu!). Tot asemenea cu energie ia măsuri pentru stărpirea simoniei la hirotonii. Din alt punct de vedere adresează către Spătarul Ienache Văcărescu următorul pilac:

«Ne-am însciințat Domnia mea, că unii din călugări fără de adevărta Mitropolitului și fără de revasul Spătăriei Iesu din Bucuresci de amblă, încunjurându-se în cōce și în coala prin țoră, și intră în Bucuresci nesciuți, fără de

1. Vezi Cod. XXX, fila 76 verso.

2. *Pitacul la Mitropolitul, din 8 August 1793.*

Veșându bōla vitelor și seceta de care pătinesc pământul țerei, Alex. Moruzi ordonă Mitropolitului, să de poruncă către protopopii de obște și preoții de afară să facă litanii și osfeștanii în biserici și pe afară, la locuri cuviințose. Vodă arăta, că a ordonat și Ispravnicilor să asiste la aceste rugăciuni «fiind-că acesta e mijlocul care cu adevărat și fără de îndolă imblândește pe Dumnezeu, spre norodul său a se întorci cu milostivire, spre a adăpa pământul cu plōe și a feri pe oameni și vitele lor de bōlă.

3. Vezi actul în tom. VI.

nicî o dovadă la mână». Domnitorulŭ ordonă, ca ori-ce călugărŭ să fie opritŭ de a intra ori de a ieși pe la străjile orașuluŭ, făr'de adeverința Mitropolituluŭ și făr'de rēvașulŭ Spătăriei, iar acestŭ rēvașŭ să nu se dăo decăt după ce călugărulŭ va fi obținutŭ voia Mitropolituluŭ». Ori-ce căpitanŭ sōi străjarŭ nu va păzi nizamulŭ acesta, fōrte se va pedepsi. 1794, Iannariŭ, 16. (*Cod. XXIII, fila 194, verso*).

Vel Logof.

Călugăriŭ greci, chiar și arhieriei, sunt egalmente opriți de a intra în țēră, fără voia Domnitoruluŭ și a Mitropolituluŭ, precum rezultă din următorulŭ pitacŭ:

Carte a Vlădichiŭ Cervinó, de slobođenia ce are, a veni aici în pămēntulŭ țereŭ, cānd va avé trebuință.

Zomb. Vlahscoo. Fiind-că Sfinția sa Părintele Cervinó făcu rugăciune Domnieŭ mele, de a avé voie, la o mare trebuință, cānd va vré să vie dincōce în pămēntulŭ țereŭ, să aibă slobođenie; caro rugăciune fiindŭ priimită Domnieŭ mele, îi detomŭ acōstă Domnōsca nōstră carto, prin caro să aibă tōtă acōstă slobođenie. Insă cānd va veni pēnă la Daia, sōi în dreptul acestuŭ locŭ, unde se va întēmpla, să facă mai întōiŭ scire Domnieŭ mele și P. S. Salo Păr. Mitropolitulŭ, după orēndnēlă, cu cerere de a pofti a veni mai în lăuntru; pentru care poruncinŭ Domnia mea, vouă căpitanilorŭ de margini, să fiți însciințați, cū i s'aŭ datŭ de către Domnia mea acōstă slobođenie.—1793, Oct. 9.

Cod. XXIII, fila 158.

De altă parte Moruzi recomandă bună primire în județe a Episcopuluŭ catolicilorŭ, vizitāndŭ, bisericile cultuluŭ sēu.¹

Acōstă recomandațiune și, în genere, folosințele ce a acordatu cultelorŭ strēine, nu vré să ȑică că aproba proselitismŭ din partea lorŭ. Acestŭ proselitismŭ de-abia îl aprobă pentru Biserica ortodoxă, și încă nu fără rezerve. Așia, dacă femeiei Maria, botezată din legea,

1. *Carte din 1 Iulie 1793, la mână Episcopuluŭ catolicu (Franciscanu), către toți Ispravnicii:*

«Fiind-că Episcopulŭ Catholicilorŭ și provincialulŭ (*provințerulu*) Franciscanilorŭ cu doŭ pateri Franciscani, au a merge pe la mōnăstirile sēle, cari sunt la Tērgoviscea, la Cāmpu-lungŭ și la Rōmnicŭ, pentru trebile lorŭ, vă poruncimŭ Domnia mea, ca să vă fie sciutŭ și cunoscutŭ, atātŭ pentru a fi slobođi și nesupōrați la mergere și la întōrcerea lorŭ, cāt și pentru a fi diafendisiți și ocrotiți de niscaŭva ōmenŭ rēi, avēdu ajutorulŭ D-vōstră dregētorilorŭ la vre-o întēmplare de trebuință, pentru paza și siguranția lorŭ, a căletori făr'de grije.»

Cod. XXIII, fila 95. verso.

evreiască, îi acordă unele privilegii,¹ tot el, la 4 Iulie 1795, pedepsește pe unu Petru Croitorul cu 100 toiage la tălpi și expulzare peste hotar, pentru că au voit să creștineze pe un băiat de ovreiu, fără voia lui deplină.²

Vorbind de proselitism, să nu uităm de a aminti un fapt, care ne arată cum, și cu 100 de ani în urmă, fetele noastre de boier, sub influența educațiunei streine, se catolicău cu înlesnire. Uneia din Bălăcenii, precum vedurăm, abandonându pe Mavrogheni, emigraseră în Transilvania. Acolo, Ilinca Bălăcenu, în loc de a sta în contact cu Românii de valoare, cari pe atunci se găseu în număr destul de bun, se află în contact cu Unguri și Sași catolici, care o convinsera de superioritatea doctrinei lor, și ea trecu la catolicism. Dupe rezmeriță, rointorsă în țară Ilinca Bălăcenu, regăsindu-se în mijlocul ortodoxismului românesc și îndemnată de Mitropolitul Dosithei, reveni la vechia credință. Moruzi aprobă acesta și i acordă dela cutie o pensie de 25 taleri pe lună, la 8 August 1796.³

Unu Pitaciu, care arată deplin punctul de vedere al lui Moruzi asupra religiunii, este acela din 6 Februarie 1795, prin care comunică tuturor ispravnicilor din țară pastorală Prelaților Bisericeii, învâințându supresiunea postului mare în interesul sănătăței publice.

În 6 Februarie 1795, Moruzi dă circulară la ispravnicii, dicându-le: «pentru lipsa ce au pricinuit nerodirea timpului pe alocurea, la hrana locuitorilor țerei cum și pentru greutatea ernoii, dăm porunca Domniei mele, făcându-se chibzuire de către Pre Sfințitul Părintele Mitropolit, dinpreună și cu Episcopii

1. Fiind-că Maria, care din lege ovreiască au tras la pravoslavnică credință, are privilegiiu, atât de la cei l'alți trecuți frați Domni, cât și de la Domnia sa, fratele Mihail-Vodă Șutul, prin cartea ce o vedem cu lét 1792, Febr. 23, a scuti o prăvălie și o cârciumă, ce este sub a sa prăvălie, de fumărit, de căminărit, de vamă, de vin domnesc, de ortul vătășesc și de alte angarii ce sunt pe prăvălii și pe cârciume; însă prăvălia și cârciumă dreptă a sea; cum și Nica, soțul ei, a fi aperiții de rëndul dăjdiilor, fiind străin și scăpatu.

Vodă reînvoiesce scutițiile.—1793, Iunie 22.

Cod. XXIII, fila 97 verso.

2. «Poruncim, Domnia mea, copilul să fie slobod, în voia lui, și de va vré din însuși cugetul său și va cere să se boteze, va merge de sineși la P. Sf. Sa Păr. Mitropolitul și, P. Sf. Sa, cercându-l bisericesce, va face ceea ce se va căde; iar nici preoții, nici altu cinevași, să nu îndrăsnescă a-l boteza fără de răvașul P. Sf. Sale. Iar pentru Petre Croitorul, ca unul ce s'au aflat pricinind înșelăciune ca acesta, poruncim D-tale, vel Spătaru, să i se facă certare cu 100 toiage la tălpi și în urmă să-l surghiunesce peste hotari în țora Moldovei». (Cod. XXVIII, scara 6, fila 65, verso).

3. Vezi Cod. XXXI, scara 9, fila 19.

și cu alți Arhierei, ce s'au întemplată aici, de a se da slobozenie pe la cei ce sunt lipsiți de tot de hrana vieței, ce este orânduită în post, ca să facă deslegare, pe cât li se va pute păzi viața, iar nu pentru călcarea poruncilor bisericesci; iată, se trimise această carte a Mitropolitului către protopopii aceluși județ, care primindu-o, să li-o dați în mână, grijind și D-văstră ca să fie întocmai următorii povețuirii ce li se dă».

Mitropolitul dă deslegare și slobode locuitorii cei lipsiți, a mânca carne în post.

Justiția. În conceptul omului de Stat Religiuina este adese mai numai un frâu pentru popor. Dar numai acest frâu nu ajunge, ca să mențină poporul pe cale de liniște și de supunere; dreptatea, egal împărțită, poate tot așa de mult ca și religiunea, pentru a molcomi clasele subalterne. Pentru a face această egală îndreptățire, se cere ca nu numai Domnitorul să fie justițiar drept, ci mai ales funcționarii ce sunt în contact des și direct cu poporul. Apoi necontestabil, n'au lipsit nici Domniei lui Al. Moruzi funcționari abuzivi. Aceștia au fost mai toți pedepsiți, și în mod aspru chiar, de către Al. Moruzi. Numai putea elu pedepsi și pe veliți boieri?

Nedreptățile repetite, suferite de țerani, mai cu seamă de cei de peste Olt, au provocat uneori adevărate vendete populare. Așa a fost cazul cu incendiarea și devastarea, la 28 Iunie 1793, a casei logofetelului Stoica, de către Caracaleni, faptă care însuși Al. Moruzi o intitulează «*anarhie*».¹

Tot asemenea țeranii dădău foc la case și la ariile celor de la cari ieșeau fără dreptate, fie aceia chiar țerani ca și dănsii. Această vendeta, obicinuită mai cu seamă peste Olt, provacă următoarele circuli-culare către locuitorii din cele 5 județe oltene:

5 cărți slobode la locuitorii din 5 județe de peste Olt și alte 5 către Ispravnicii județelor și la Caimacamu, din 13 Iulie 1793.

«Molitvelor văstre, preoților, diaconilor, i vouă păcălabilor, sindiilor și tuturilor locuitorilor din județul . . . . .»

Vodă le spune că s'a înscințat, că unii din locuitorii mărginași s'au obicinuit «la o netrebnicie foarte nesuferită la auzul Domniei mele, că ori de au vre-o judecată între dănsii, săténii cu săténii, ori de vă certați pentru vr'o pricină între voi, se de arătă la cislele satului unul puterea altuia, prinde pismă asupra aceluia, și când găsesc vreme împărlejită îi pun foc nópnea

1. Veđi actul la tom. VI.

de-î arde orî casa, orî pivnița cu ce are într'ênsa, orî fênă, sêu orî-ce namestie mai bună arî avea, și apoi sunt gata a primi și jurământu, făr'do nicî o sfială și temere do Dumneșei. Care pentru acêstă necuviincioasă faptă s'aî fost datî poruncă Domnêscă de obșto, încă din vremea Domniei sôle rēposatului N. Vodă Caragea, ca la orî-co satî se va întēpla fapta acêsta, să se supue tot satulî a plăti tōtă paguba păgubașului... Dar fiind-că ni s'aî făcutî arētare, cumcă uniî din locuitorî încă nu s'aî părăsitî de acêstă necuviincioasă faptă, ci și acum o urmaî, iatā vē poruncimî strașnic, să se părăsescă fie-care de a hrăni în gândulū sēu o faptă ca acêsta, că într'adevēr vē scriem....» Vodă amenințā cu aceeași pedēpsă pe tot satulî, unde se va da focî, «sōî să se dōe față pe celū ce aî îndrăznitū a face mai sus numita netrebnie și se vor pedepsi strașnic de către Domnia mea. Drept aceea țicemî, ca celū ce are vre-unū necazū sēu supērare de către vecinulū sēu, să'și arete jalba la drogătorî, iar să nu âmblo cu faptă ca acêsta...»

Când autoritățile județeno trimitēî zapciî să se amestece în afacerile ômenilorū, adese erau bătulî și isgoniți acești zapci. Ca și portărei lui Molière, acești zapci âmblau cu luminarea după asemenea bătăi, cari în urmă erau resplătite cu bani, de către bătașî, precum în casulū următorū :

Unū Mateșî Borendeî Postolnicululū dă zapisū, la 9 Octombre 1797, la mâna lui Nēgu, Zapciū la plasa Oltulū-de-jos (Oltū) și la mâna lui Iōnū slujitorulū, «precum să se scie, că întēplându-se de aî fost pricină cu frate-meî Nicolae, amū îndrăsnitū de auū bătutî atât pe Neagu Zapciu, cât și pe slujitorū, lucru fără orēnduială, pentru care a mea vină viindū mumbașirū, omū Domnescū, ca să mă ridice, să mă ducă la Bucureșci, spre pedōpsă, amū căduțî la pace și m'amū împăcatū, atât cu Logof. Neagu, cât și cu slujitorulū. Decî să nu mai facū altă dată acestî felū do urmări, de care mă legî priutr'acestū zapisū cu iscălitura mea».—1794, Oct. 9.

Acestū zapisū s'aî păstratî la canțelaria Divanulū.

Cod. XXVII, scara 27, fila 44.

De-arū fi avutū Moruzi celū mai mare simțū de justiție, ce putea să facă elū pentru a face să triumfe dreptatea, într'o societate unde *hatîrulū* prinsese vechî rădăcinî și cu o organizațiune vițioasă, care facea ca celū mai micū procesū, fie pentru o simplă înjurătură, pentru schiopătarea, prin lovire, a unui calū, pentru nimica, să aibă părțile recursū până la Domnū? De aci neterminabilitatea proceselorū, de aci ruinarea atâtoru sate de moșnenî, urmărindū vre-unū dreptū realū sēu fictivū.

Tot de aci și neîncrederea străinilorū în justiția țerei. Unū simplu

secretarŭ de consulatŭ austriacŭ, Gaudi, nu se crede asiguratŭ, în contractulŭ cu care a închiriatŭ case, decât după ce Vodă Moruzi întăresce, la 12 Aug. 1795, contractulŭ deja întăritŭ de ambii Logofeți ai Divanului, Scarlatŭ Ghica și Ștefanŭ Văcărescu, cari au dispusu și trecerea contractului în condica Divanului.¹

Pe unŭ streinŭ totuși, care «categorisi» justiția, Vodă îl expulșă.²

Nesiguranța justiției, alături cu dispozițiunile tratatului de la Șiștovu, dă o importanță tot mai mare sudiților. Intervențiunea consulului, în procesele sudiților cu pământ ni, adese chiar când sudiții n'aveu dreptate, înmulțea numărulŭ sudiților și scădea pe totă ziua încrederea chiar a Românilorŭ în justiția țerei lorŭ. Acastă neîncredere dete locŭ la o manoperă, care superă mult pe Moruzi. Pământénulŭ care da bani cu dobândă, pune polița cu locŭ deschisŭ la nume, pentru ca la casă de neplată, s'o pue pe numele unui suditŭ, sciindŭ că ast-felŭ datorniculŭ va fi mai energicŭ urmăritŭ.³ Dacă interesele

1. Cod. XXVII. scara 7, fila 17 verso.

2. Dămŭ Domnia mea volnicie slugei Domniei mele, Zapciŭ Spătărescŭ, să ridice de aici pe Sima, iconomulŭ dela Razgrad, cu toate ale lui, carele s'au doveditŭ în Divanulŭ Domniei mele șiretŭ, *categorisindu judecățile făr'de niri unu curētu îndreptatu*, sa'lŭ ducă sa'lŭ trecă Dunărea dincolo, scoțendu'lŭ din hotarele țerei, de care poruncimŭ Domnia mea căpitanilorŭ marginei, trecendu-lŭ Dunărea, să nu fie slobodŭ a se întorce. — 1794, Iulie 23.

Cod. XXIII. fila 267 verso.

1. Pitacŭ din 21 Ianuaru 1795, la starostea de negușitorŭ.

Fiind-că Dunărilor cinstiți și credincioși boierii veliți ai Divanului Domniei mele ne înscințară cu anafora, cumcă în pricinele de datorii ce au a lua unii din raele, iarăși de la raele, se găsesc unii din împrumutătorii în netrebnice urmări de violenție, primindŭ zapise deschise și puindŭ în urmă la zapisele lorŭ nume de sudiți ai străinelorŭ Curți; i alții iarăși avândŭ zapisele făcute pe numele lorŭ, se punŭ în urmă de dau acele zapise de datoriile lorŭ, cari au să iee iarăși *de la raele, în mână de suditŭ*, cu economie și vicleșuguri făcându-se pe sine datorii sudiților și că cu acestŭ felŭ de havalele vorŭ să se plătescă și într'acestași chipŭ aducŭ în pricină de judecăți ómenii ai străinelorŭ Curți; și au cerutŭ D-lorŭ, ca să dămŭ Domnia mea la acesta nizamulŭ cuviinciosŭ; care acastă anafora a D-lorŭ, fiindŭ cu cale, amŭ datu porunca Domniei mele la toate departamenturile judecătorilorŭ, aici i la Agie și la Spătărie, cum și la Divanulŭ Craiovei, că dovedindu-se oricare împrumutătorŭ într-o faptă ca acesta, să ni-lŭ arête cu anafora, ca să se pedepsască cu *tergul*, spre învățătura și pilda de obște. Dar iată și ție îți poruncimŭ strășnic, ca acosta s'o facă cunoscută și sciută din vreme la toți negușitorii raele de obște, ca de acum înainte oricarele va împrumuta pe alții, iarăși raele, să aibă a pune în zapisŭ chiar numele lui, alŭ împrumutătorului, iar să nu primescă zapisŭ cu locŭ deschisŭ la nume, nici să cuteze în urmă a pune nume de suditŭ, seŭ a face economia ce amŭ quisŭ mai sus, de a da zapisulŭ în mână

sudiților erau energic urmărite prin intervențiunea consulilor, interesele Românilor contra sudiților și mai ales cu neguțitorii din Transilvania, erau de sigur sacrificate. Ca să evite supușilor săi, mai ales țărani, neajunsurile aceste, măcar cu neguțitorii de peste Dunăre, Al. Moruzi se vede silită a opri rigurosă ori-ce relațiuni bănesci cu cei de *decindea* Dunărei:

Pitacn din 25 Inlie 1793, la Ispravnic, ca să nu se împrumute locuitorii țărani cu bani de la cei de decindea Dnnărei. «Neguțitorii cari au alișverish cu neguțitorie», potu face acésta, dar țărani nu! căci va fi pedepsiți, «să îndatorați pe părcălabul, care este apururea în sat, ca să grijăscă acésta prururoa și îndată ce va simți că vre-unul din sătenii a luat bani de la vre-unul de decindea, numai decât să dă de scire D-vastră..... și D-vastră aveți a ne înștiința, ferindn-se însă și însuși părcălabul de fapta acésta, și de se află acum datoru vre-unu locuitoru, să-l în aduceți la D-tră, să-l puneți să facă bani, și să ne înștiințați, ca prin capichelaele noastre, să se trâmăie la acelu datornicu (*creditoru*) să i-o zăpisnă și să-l desfacă; și să avem răspunsu.»

Cod. XXIII, fila 113.

Intervențiunea cadiilor din sarhaturile Dunărei, în favorul pretențiunilor supușilor turci se adresa direct lui Vodă. Tot asemenea agenții austriaci și muscali trecu alături cu marele Postelnic și cu marii Logofeți și și adresa Domnitorului adese note obraznice. A nu ține seamă de ele, era a se espune Domnitorul la acușățiune din partea ambasadorului respectiv din Constantinopol. Relațiunile Domnitorului cu streinătatea nu se regula ast-fel pe calea dreptății, ci pe nevoia de conservare a Domniei. Putem însă pentru acésta acusa pe Moruzi? Este vina în general a Fanarioților, sau a situațiunei generale a țerei?

Și cu toate aceste nu putem nega, că în sinul acestei societăți, ori-cât de decădută, se manifesta adese simțiri foarte frumoase. Așa, Domnitorul condamnă la bătae pe o fică rea «gâlcevitore și ponosluitore asupra maică-sa». ¹

de sditu, ci celui ce are a lua de la verii-cine, ori de la mare, sau de la micu, să dăo jalbă Domniei mele, și și va afla totă îndestularea dreptății lui. Și de au făcutu acum vre-unul urmarea acésta, însuși să și îndrepteze fapta, pentru că negreșit va cădea în pedepsă, ori-care va fi.—1796,—Ianuaru 21.

NB. Asemenea pitacn s-au făcutu și la departamenturi, la Spătărie, la Agie și la Caimacamul Craiovei.

Cod. XXIX, fila 145.

1. Anaforaoa lui vel Spătaru, din 12 Octombrie 1794, că a cercetat jalba Zoiței la mahala, dar mahalaua au arătat pe Zoița de femei rea și gâlcevitore,

Așia, odată, într'unu casu de adulteru, bărbatul (căți sunt de aceștia?) se împacă pe bani cu amantul prinsu. Vodă, fiind-că acelă amantă, se întemplantă să fie stegară în ôste, ilu osândesce cu surghium la Snagovă.¹

Așia, mai aflămă o manifestare de iubire maternă și dorulu libertăței în faptulă următoru : O româncă, de bunu nămă, de moralitatea cea mai perfectă, se mărită cu unu țiganu robu alu familiei Brailoiu, pare fără să fi cunoscutu că este țiganu. De la soțulu ei are băeți și fete; soțulu mōre, dar iată că familia Brailoiu reclamă pe femei și pe copii de robi, căci dupe legea țerei celă seă cea ce s'a însurat cu unu țiganu seă țigancă, devinu robu împreună cu copii loră.

Biată româncă este tirită inaintea marelui Armașu și alu Spătarulu, ba și la Divană. Afacerea ajunge la cunoscința Domnulu. La ziua pentru judecată, femeea aflându că, tot dupe legea în vigōre, copiii născuți din flori, rămână slobozi, chiar decă au tată ori mamă țigancă. Se hotăresce deci, cu tōtă repugnanța ce avea de a trece de femei rea, și cu tōte amenințările de blăstemu ale părinților ei, să declare, pentru a'și salva libertatea copiiloru seă, că dēnsa n'a fost decăt concubina țiganulu lui Brailoiu. Reclamantulu promite a aduce pe chiar popa, care i-a cununatū, spre a proba contrarulă ..

Moruzi a înțelesu devotamentulu admirabilu alu mamei și, amânându sentința pentru altă dată, șoptesce Mitropolitulu : « Să mințā o singurā dată popa, care i-a cununatū, iar P. S. ta să'lū blagoslovesci. »

Popa, la ziua înfățișarei a doua, a tăgăduitū cununia, iar Domnitorulu pronunță sentința de eliberare a copiiloru. Sermana femei o podidise lacrimile și de bucurie și de jale ; de bucurie că'i scăpase

---

ponosluitoře, și asupra măseii și asupra cumnate-seii și că din cauza ei duce viotă rea mămă-să Hagiica. Spătarulu propune pentru că au necinstitū pe mă-sa, să fie bătută Zoița cu 20 de toiage la fața loculu, ca să se părăsēca de purtarea rea.

Domnitorulu, la 22 Octombree 1794, ordonă numai sū se arēte Zoiței hotărērea că va fi bătută cu 20 toiage, decă nu se va părăsi de purtarea rea cu mămă-să.

Cod. XXVII, fila 39, scara 17.

1. Petru Ionu, proin stegară, au necinstitū casa luī Barbu fustașulu de haremū. Fustașulu a prinsu pe nevastăsa cu ȡisul Petre. La judecata Mitropolitulu, muierea a rugatū pe bărbatu-seu s'o ierte. Au ȡertat-o, dāndū ea zapisu în condica Mitropoliei, că n'o mai face.

Mitropolitulu raportēză aceste Domnitorulu. Acesta ȡice, că despre împăcarea cu bărbatulă a muierēi vinovate, fie, iar amantulă muierēi să'lū ducā zapciulū Spătarescū surghium la mōnăstirea Znagovulū pentru osindă.— 6 Oct. 1794.

Cod. XXVII, scara 16, fila 79.

copiii, și de jale, căci vedea pe părinții ei plângându de rușine. Alex. Moruzi, la mirarea și emoțiunea lumei de față, chiamă un copil de casă și-l poruncește: «du pe jupânésa acésta la haremul Dórnei. Spune M. Sale, că n'amű vĕđutű eű până astăđi, la judecata Divanului, femee mai cinstită și mai vrednică de a sluji pe M. sa». Domnitorulű înțelesese și aprobase deplin devotamentulű mamei, iar fapta lui s'o înțelĕgă lectorulű nostru!

XIX

Hotare. Relațiuni cu țările vecine

Aiuritű de documente cu cari lectorulű superficialű nu se împacă, acésta asvĕrle póte volumulű din mână, oflândű după unű manualű de Istoria Patriei, care să'i înșire fantastice aprecieri subjective, însoțite de legendarele refrene, cu referință la fanarioți. Ce'i pasă lectorului, nedeprinsű a citi de cât romane sĕű diatribe politice, dacă tu istoricű ții să probezi cu documente interne inedite, că nu erau numai infamii fanarioții în țările române, că mai se găse în acésta țĕră și altcineva care are partea sa de meritű și de culpă la mersulű trebilorű țĕrei? De gĕba te trudesci 30 de ani, să scocioresci acte din care să se póta constata, că țările acéstea au avutű propriulű lorű traű în secolulű XVIII și propria lorű evoluțiune culturală și că istoria acéstei evoluțiuni nu se reduce la povestea după cărți străine a schimbărilorű de Domni, poveste împletită cu patriotice înjurături la adresa Domnilorű, ale căroru fapte interne n'au fostű de locu studiate. De gĕba spui omului de statű, că elű nu póte fără a rătăci, să croiască legi și așĕđăminte pentru țĕra acésta, fără de cunoscința prealabilă a stărei țĕrei, în tóte direcțiunile, la finea secolului XVIII.

Fie! arunce cartea nóstră lectorulű și omulű de statű de asemenea valóre. Noi nu muncimű ca să dobĕndimu sufragiile ignoranței și nici chiar ale acelei categorii de învățați, cari ne înjură, căci n'amu începutű lucrarea nóstră dela prima descălecare, dar cari, când s'apucă să facă înșiși istoria Romănilorű, consacră trecutului câte-va foi, pentru a da locű mare istoriei contimporane, ai căreia factori sunt mai generoși dispensatori din bugetulű țĕrei, fie ei domni romăni, fie ei domni greci.

Noi amű adusű până aci documente cari, singure sunt proprii de a ne da icóna țĕrei romănesci între 1792—1796.

Acum vine rĕndulű să ne ocupămű de cestium în cari mai

directă este amestecată politica, adică relațiunile Domnitorului și ale țerei cu puterile vecine, în vechia lor luptă de extensiune în Orient.

Prima cestiune de asemenea categorie este aceea a luptei țerei ca să se pōtă menține în hotarele, celū puțin ce i s'au recunoscutū în pacea dela Șiștovū. Cunosce lectorulū metoda ordinară de încălcare a hotarelorū dela Nordū de către Austria. Ungurii încălcă pământulū țerei, strămutândū pajurile din Zarea delului în vale, și apoi din vale în altă Zare nouă de delū. Sistema e veche, care nu sciū pēnă intru cât este astădi părăsită, astădi când o convențiune a hotarelorū a fostū semnată între regatulū Românū și imperiul Austro-Ungarū, convențiune alcătuită nu tocmai în paguba Austro-Ungariei. Asemenea încălcări de hotare se descoperiaū guvernulū muntēnū mai adesea de către proprietariū de munți încălcați de Ungurī. Așia, la 26 Iunie 1793, Domnitorulū, într'o carte a mōnăstirei Căldărușani, constată că nisce sătenī din Săcele au impresuratū muntele Rădolavū și Valea Nēgră din Prahova. Domnitorulū ordonă respingerea impresurarei. (Veđi actulū în tom. VI).

La 18 Iulie 1793, vātafulū de plaiulū Prahovei insciintēză pe vel Vorniculū de țera de josū că Rășnovenii din ținutulū Brașovului au încălcatū cu oile munții Baiulū și valea Cerbului. Domnitorulū recunosce că numai venitulū al muntelui Baiulū au fostū datū de către Domni Bisericei Sf. Nicolae din Brașovū pentru întreținerea ei, și Rășnovenii s'au înșelatū, cređendū că muntele e datū cu totulū, ba au ocupatū și alți munți boieresci. Domnitorulū invōcă, pentru despresurarea munților, ultima regulare a hotarelorū din partea acēsta în Domnia II-a a lui Mihaiū-Vodă Șuțulū. «Deci vē poruncimū Domnia mea, scrie Vodă către Ispravnicii de Prahova, ca însuși unulū din D-vōstră să mergeți la fața locului și să aveți a isgoni vitele Rășnovenilorū din cei-l'alți munți, din prejurulū Baiului, cari cu pricina Baiului îi vorū fi încălcatū». Domnitorulū, cât privesce muntele Baiulū, revōcă și mila făcută cu venitulū acestui munte, în favōrea Sf. Nicolae din Brașovū, pēnă ce Biserica nu va cere reînnoirea milei. (Veđi documentul în tom. VI).

Afacerea muntelui Baiulū se transformă în procesū între Rășnoveni și proprietariū muntelui. (Veđi cod. XXIII, fila 176 verso și 180).¹

---

1. Io Alecsandru Costandin Moruzi Vvd.

Prea Sfinția ta Părinte Mitropolit și D-vōstră cinstiților și credincioșilorū boierilorū Veliți ai Divanului Domniei mele, dimpreună cu D-lui vel Spătarū, fiind-că prin deosebitulū pitacū al Domniei mele sunteți orēnduiți a cerceta pricina munților, cari ni s'au jeluītū boierii cumcă încalcă Sași

În 4 Augustă 1793, Alex. Moruzi adresăză pitacă către biv. vel Medel. Ioniță Cârlova, Ispravnică de Buzău. După înscințarea ce a trimisă lui Al. Moruzi, la 1 Augustă, pentru încălcarea muntelui Bălescu, Domnitorul a reclamată la Agenție să se îndrepte hotarulă. Agentulă, senioru Markelius, a scrisă în lăuntru și 'i-aă venită răspunsă dela generală comandă de peste munți, «că s'aă orânduită polcovniculă de catane, care s'aă aflată și la întocmirea hotarului ce s'aă făcută în vremea lui Mibaiă-Vodă Șuțulă, ca dândă de scire și D-tale, să mērgă la fața locului și să facă îndreptarea și întocmirea hotarului, întocmai după cum s'aă aședată atunci, trăgēndă adică straja la loculă ei, cum și pe cei cu stāna să se ridice a nu călca pāmēntă străină; după care arētare socotimă că se va fi făcută pēnă acum acōstă îndreptare». Vodă ordonă lui Cârlova să mērgă la fața locului, să stāruie a se face îndreptarea încălcărei și să înscințeze Domnia.¹

La 14 Augustă, Vodă îngrijită că nu se va fi făcută îndreptarea hotarului, repetă ordinea către Ispravniculă de Buzău Cârlova:

Credinciosă boerulă Domniei mele, Ioniță Cârlova vel Medelniceră, Ispravnice ot. sud. Buzău, sănētate! Pentru călcarea muntelui Bălescă și s'aă fostă poruncită de către Domnia mea, de la 4 ale lunei acēstia, ca să mergă însuți la fața locului, să vedă de s'aă făcută îndreptare, sēu de nu, să înscințeze Domniei mele. Ci fiind-că pēnă acum nu avemă nici unū felă de înscințare de urmarea acestei trebă, care o ceremă negreșit, îfi poruncimă Domnia mea să mergă însuți acolo să stai napristan, spre a se face îndreptare și făr' de zăbavă să înscințeze Domniei mele, oră în ce chipă aă rēmasă; și fiă sănētosă 1793, Augustă 14.

Cod. XXIII. fila 120.

Acestă ordină se cruci pe drumă cu raportulă ispravnicului, la care raportă A. Moruzi răspunde, în 18 Augustă, cu următorulă pitacă:

Carte legată la Medeln. Gârlova, pentru călcarea muntelui Bălescu la hotară

Io Alexandru Constantină Moruzi Voevodă

Credinciosă boerulă Domniei mele Ioniță Cârlova, biv. vel Medelniceră, Ispravnice ot. jud. Buzău, sănētate! Amă vedută Domnia mea înscințarea ce

Râșnoveni cu pricina acestui munte Baiulă, poruncimă ca la acēstă adunare să faceți cercetare pricinei muntelui Baiulă, după acēstă anafora ce ne dă D-nelă Cluceriu Dumitrache Epitropulă, unde să fie și D-lă de față a se face Domniei mele anafora, chibzuindă urmarea cea cuviinciosă asupra acestui munte, pentru care poruncimă, zapciule ce ești orânduită Vatafă de Aproză, ca la aceeași adunare să înfățosezi și acēstă poruncă a Domniei mele, și să ne aduci anafora deosebită. — 1793, Noembre 22.

Vel Logof.

Cod. XXIII, fila 120.

1, Cod. XXIII, fila 116.

ne faci de la 13 ale lunei acestia, pentru călcarea muntelui Bălescului; așisderea amă văduțu Domnia mea, cu multă mirare, și răspunsul ce ți-a trimisă acelui obers-lieutenant. Pentru care, fiind-că mai înainte de acesta arătase Domniei mele agenția răspunsul ce ți-a venit, atât de la comandirul gheeneralu alu Sibiului, cât și de la gheeneralu comandorū, cumcă s'a dat poruncă către acelui obers-lieutenant, ca să se ridice negreșit și străja și stâna, fără de a fi pricină nimic de tablă, precum nici noi acesta n'am cerut'o; s'a arătată dăr acum acestu răspuns al lui obers-lieutenant, dimpreună cu scrisoarea D-tale la agenție, și s'a scris de la agenția de isnovă la gheeneralu comandorū, pentru neurmarea acelui obers-lieutenant, la porunca ce i s'a dat și la mijlocul vecinătăței cu care se pōrtă; și iată îți trimitem Domnia mea și acel răspuns alu numitului obers-lieutenant înapoi, spre alu avé asupra-ți, ca, de care cum-va va tăgădui de cele ce au scris, să arăți însuși scrisoarea sa. Cu toate acestea, îți poruncim Domnia mea, ca iarăși să nu te nădăjduesci într'acesta, până nu vei vedé însuși la fața locului îndreptarea ce au făcut, cu ridicarea streji și a stânei după pământul țerei, și să ne însciințezi.—1793 Augustu 18.

Cod. XXIII, fila 122.

Incălcarea de astă-dată era prea bătătoare la ochi, căci nu era vorba numai de niscai sătenți, orî ciobani Ardeleni, apropiindu-și muntele Bălesculu ei acolo, guvernul Ardelenu aședase cordonu. Energica reclamațiune a lui Al. Moruzi face ca agentul Austriacū Marchelius, să anunțe Domnitorului, la finea lui Septembrie, că cordonul s'a ridicat și s'a strămutat pe pământul austriacū. Al. Moruzi totuși scrie ispravnicilor de Buzău să cerceteze dacă lucrul este așa cum îl arătă agentul:

Pitacū la Ispravnicū Buzăului, din 2 Octombře 1794, contras. de vel Logof.

Li vestesce că «D-lui seniorū Marchelius, agentul Curței Austriacesci a făcut arătare Domniei mele, cumcă pricina ce era la muntele Bălescu, pentru o stână și pentru un cordon de șederea paznicilor, s'a îndreptat, mutându-le acestea chiar pe hotarul lor». A. Moruzi ordonă să trimită Ispravnicū într'adinsu unu omu harnicu și credinciosu acolo la hotar, ca să vadă chiar la fața locului această îndreptare că s'a făcut, și aducându-vă bună plirofonie, să avem răspuns de la D-vōstră.

Cod. XXIII, fila 281.

Intărzierea, ce pune Ispravnicul Cârlova, pōte din cauza iernei, de a verifica la fața locului aserțiunea lui Marchelius, obligă pe Al. Moruzi, ca la 4 Noembrie, același an, să scrie din nou, obligându-l

ca în persoană și grabnică să constate de s'au strămutat straja Ardelenă după pământul țerei.¹

În anul următor, afacerea acesta se prezintă din nou. Ispravnicii de Buzău și vătaful de plaiul Pârscovului, arătă, că la muntele Bălesculă iarăși s'au aședat strajă ungurască pe pământul țerei. A. Moruzi invită pe Marchelius și i citește denunțarea primită:

«S'au adus și Medelnicerul Cârlova, Clucerul Petrache și Alexandru Stroe Logofet, de au dat tacril în ce chip se face călcarea pământului țerei, unde citindu-se sinetul hotarnicilor împărătesci, ca din partea Nemției, au fost anșerți orânduiri dimpreună cu cinstiții muhadiți de-au întocmit hotare între amândouă țările, cum și deosebit în scris răspuns ne-au venit dela comandirul Sibiului, Mitrovski, și o notă a Dumnélui agentului, întru care scrie, că s'au fost dat poruncă, ca peste hotar să nu se întindă nici cu cordon, nici cu stână de oi, s'au dat acestu . . . . ca Dumnélui agentul primind dela Divan atâtu copie după isprăvnicésca însciințare, cât și după sinetul împărătescilor hotarnici, să scrie la Sibiul de a se rânduia acum la fața locului pe cine se va socoti din partea vecinătăței, dimpreună și cu un boer din partea Domniei, unde ca o pricină cercetată și cunoscută și poruncită spre cercetare și spre ridicare numai a cordonului și a stânei după pământul țerei, nu au altă urmare de cercetare a face hotarului, în vreme ce hotarul cu semnul împărătesc este fără de pricină știut și mărturisit de amândouă părțile, că este în locul său, ce numai pentru cordon și pentru stână a se ridica după pământul țerei și a le trage ori în lăuntru hotarului dincolo, său pe hotar acilea împrejur, cu mijloc de a nu se călca pământul țerei, ridicându-se însăși lemnele de stână ce vor fi făcute, său altă vre-o bina; s'au pus sorocu ca din ziua ce va ajunge aici răspuns la Măria sa dela Sibiul, peste 10 zile să se afle la fața locului boerul cel orânduia dela Domnie, cu orânduia din lăuntru².

Cu guvernul Ardélului a urmat multă corespondență cu referință la interesele ciobanilor Ardeleni. Vom cita aci pitacul către Spătarul, din 27 Maiu 1794, provocat de nota Agenției Austriace, că Mihalache Vătaful, de plaiul Câmpinei, ar fi oprind Bârsanii a nu și trece lăna în Ardél. Domnitorul dice:

«Am căutat Domnia mea, în condica Divanului, la ponturile aședământului Sudților Ardeleni și vedem coprinându-se, la cap. al 10-lea: «Sudții ciobani, tunzându-și vitele lor, lăna ce vor lua-o de la ele, să o trecă în lăuntru, ca un lucru al lor, fără de a nu le cere nimica, nici cu numire de

1. Vezi documentul la tom. VI.

1. Cod. XXIII, fila 251, Vezi și fila 264 verso, 205 și 281.

avaotŭ, nicŭ cu numire de vamă, însă ciobaniŭ să nu'și tunđă oile la baltă, ci să le tunđă, după obiceiul vechiŭ, lângă hotarŭ.—Și iarŭ la cap. alŭ 12-lea: «pentru lâna dela vitele lorŭ, când își vorŭ tunde oile la hotaru, după obiceiŭ, trecândŭ în lăuntru, atunci să nu fie supărați de vamă; iar când vorŭ tunde oile la vale și vorŭ da bănuială că, cu lâna lorŭ dimpreună, cumpără și altă lâna străină pentru negoțŭ, atunci prin *marifetulŭ agenției*, să se apuce ciobaniŭ ca să plătescă vamă, însă pentru acei ce rămânŭ la câmpŭ vëra cu oile să le tunđă la vale; pentru lâna acestora, vameșii să le cëră răvașŭ de oieritŭ și, vëdëndŭ suma oilorŭ ce-au plătitŭ, să cântărescă lâna și să ție în sômă de lâna țigae oca una lâna de fiteșce ôie și de ôia bârsană douë; iar peste acostă socotolă, câtă vorŭ avë mai multă, să plătescă vamă, după dreptate.»

Vodă reînnoesce ordinulŭ în acestŭ sensŭ.

Cod. XXIII, fila. 249.

Deja în Martie 30, 1794, Al. Moruzi, asupra anaforalei Spătarului, regulase diversele neînțelegeri dintre vătașii de plaiuri, vameși, zapcii, proprietari de munți și ciobani sudiți Austriaci. La 6 Aprilie 1794, A. Moruzi dete o repetiție a întregului nizamŭ alŭ ciobanilorŭ Ardeleni.¹

În timpulŭ secetei din 1795, Vodă dete și pentru ciobanii Ardeleni învoire să'și pască oile prin păduri, dândŭ avaltŭ nouă proprietarilorŭ de păduri, de o ôie la 20.²

Pe totă ziua erau conflicte cu sudiții Austriaci, în cari intervenea direct către Domnitorŭ și adesea în termeni insolenți, cunoscutulu agentŭ Marchelius. Numai acolo unde erau în jocŭ interese de ale boerilorŭ din Divanŭ, se mai rezista la pretențiunile sudițilorŭ, sprijinite de Marchelius. În afacerile supușilorŭ români cu sudiții, Vodă interveni în mai multe rânduri cu scrisori directe la Felzeig-Maistru Graz Mitrovski. Decât, cu totŭ apelulŭ la relațiuni de bună vecinătate cu guvernulŭ principatului Ardélului, puțină isbândă avëu românii în procese cu sudiții, cari o-dată erau trecuți peste hotarŭ. Dămŭ în tomulu de anexe câte-va intervențiuni de acestea, spre a se vedë în ce formă se făcëu.

O cestiune importantă care se rezolvă mai mult prin obiceiŭ, decât prin un anume actŭ, a fostŭ estrădarea din țoră a dezertorilorŭ Austriaci.³

1. Veđi 17 cărți legate și una către caimacamulŭ din 12 Februarie 1795, în tom. VI.

2. Veđi Cod. XXIII, fila 250.

3. Unŭ casŭ de estrădare, nu mai mult a unŭ soldatŭ dezertorŭ, ci chiar alŭ unŭ omŭ politicŭ, era gata să se făptuască de Moruzi, decă acela se găsia în țcră, după următorulŭ pitacŭ adresatŭ Spătarului:

Pitacu la vel Spătaru

«Fiind-că ne-au venitŭ împărătescă poruncă, întru care se arătă că unŭ Baronŭ Darmfeldŭ Sfeșu (Suedŭ), carele ântëiŭ au fostŭ elciu la Neapole

O altă cestiune, asupra căreia Moruzi cedă numai la o ocasiune, două, iar nu în principiu, a fost: pedepsirea în țară, după legile țerei, a criminalilor sudiți Austriaci. Cum era de abia venit la Domnia țerei Românesce, Moruzi nu putu refuza cererea lui Marchelius de a estrăda pe Petru Hagi Voicu, suditul Austriac, hrăpitorul nevastei femeii Șerbana din Ploesci, soția unui slujitoru român, condamnat de judecata românească. «Fiind vinovat, ȳice Domnitorul, se cădea a'i se face pedepsa aceea ce o orânduiesc sfintele și Dumneȳeesile pravile, pentru pilda și altora; dȳr făcȳndu Domniei mele rugăciune dela cinstita agenție, Domnulu Sinioru Marchelius, ca să 'lu dămȳ asupra Dumisȳele, să'lȳ trimiți ca pe unu suditȳ a i se face pedepsa la Sibiu, și fiindȳ celȳ d'antȳeu . . . . . ce aȳ vinovăȳitȳ în fapta acȳsta, amȳ primitȳ Domnia mea mijlocirea și rugăciunea Dumisȳele, cu acea orȳnduială, adică, că altulu de se va mai intȳmpla a cădȳ în vină, să nu scape nepedepsitȳ de aici, de unde aȳ vinovăȳitȳ; precum și insuși acȳsta, de se va mai intȳmpla a cădȳ în al 2-lea faptă, să'și iȳe aci pedepsa cea cuviinciosă». Vodă ordonă decȳ, pe de o parte, înscrierea acestui pitacȳ, din 7 Martie 1793, în condica Divanulu și pe de alta, să iȳe pe numitulȳ Petru Hagi Voicu, și dimpreună cu pitaculȳ Domnescu, sa'lȳ facă teslimȳ la D-lui Seniorȳ Marchelius, ca să'lȳ trimiță la Sibiu spre pedepsire. Ori cȳt Domnitorulȳ cedă în casulȳ acesta, nu mai puȳin este o dovadă în vorbele lui contra aserȳțiuneȳ, că jurisdicȳiunea consulară acordată Austriei de către Turcia, a fost în totulȳ aplicată și la Romȳni, după 1792.

La 9 Martie 1793, Al. Moruzi ordonă Spȳatarulu Enache Văcȳrescu și Ilatmannulu Nicolae Hangerliu, să dȳe, după cererea lui Marchelius, 2 catane dela Spȳȳarie pentru pază de drumȳ a lui Petru Hagi Voicu,

vȳrsta lui ca 35—40 anȳ, la faȳă oȳheșȳ, statulu lui naltȳ, grosȳ și *pipeșȳ*; acesta fiindȳ hainu alu Sfeȳicȳ și fugindȳ, s'aȳ datȳ de scire la tȳte ĩmporȳȳiile pentru prinderea lui; acuma dȳr aȳ făcȳntȳ rugăciune elciulȳ Sfeȳioȳ la Prea ĩnalta Pȳrtă, arȳtȳndȳ că neavȳndȳ numitulȳ fugaru locȳ de scȳpare aiurea, pȳte să fugă în țȳrile turcesȳ, iar mai vȳrtos ĩntr'aceste 2 pȳrȳȳ, țȳra Romȳnȳescă și Moldova. De care ni se poruncesce dela Prea ĩnalta Pȳrtă, sa'lu prindă. Vodă orȳnduesce cercetare și strȳjuire și a se pune mȳna pe elu, «puindu-lȳ la oprȳlă, să ĩnsciȳnȳze Domniei mele».—1794, Iulie 12.

Cod. XXIII, fila 263 verso.

Pitacu din 13 Februarie 1796

Dupȳ arȳtarea agonȳiei, pentru 10 *dezertorȳ*, carȳ aȳ trecutȳ în Romȳnia, Vodă ordonă Spȳatarulu ca să scrie la Ispravnicȳ și Vȳȳȳșei să'ȳ prindă și să'ȳ aducă la Spȳȳarie.

Cod. XXIX, fila 151 verso,

iar Hatmanu să deé o căruță cu 3 cai de olacū, să'lū ducă și să'lū deé în primirea vameșului dela Timișu, împreună cu scrisórea agenției.

Pentru trecerea hotarului despre Ardélū era nevoie de teșcherea, care se va da de către Caimacamū pentru cei de peste Oltu, de Spatarulū pentru cele-l-alte județe.¹

O curiósă reclamațiune a Agenției austriace, încă în anulu 1793, a fost aceea, că pasporturile la supușii Români, date pentru a trece în Transilvania, erau de formatū prea micū, încât autoritățile austriace n'avéu unde să-și pună visele și sigiliile. Domnitorulū satisfăcu cererea agentului, dândū pitaculū, ca *rěvașele* ce vor da pe viitorū vātașii de plaiū, pe temeiulū teșcherelelorū Spătarului, să fie în formatū mai mare.²

În timpulū Epidemiei, Domnitorulū trimițându pe grămăticulu sēū alū 2-lea, Grigore, la Viena, i-a datū o carte la Mitrovski, comandantulū Ardéluluī, ca să-ī înlesnescă trecerea prin lazaretū.³ Cam tot

1. Poruncă prin carte legată către Dumnóluī Hatmanulū Costache Caragea, Caimacamulū Craiovei. ca după obiceiū să urmeze și de acum înainte a da teșcherele de drumū la cei ce vorū avea trebuință și vorū cere, cu carī să pótă trece prin căpităniile Spătăresci; însă cu siguranță prin chezăși, și pe totă septēmāna să aibă a trāmite catastihū la Măria sa Vodă, cu arētare anume numele, chezășia și loculū unde aū mersū.

Cod. XXIII, fila 18.

2. Către vātașii de plaiū Prahova (Temiș)

» » » » Vama Buzēū,
» » » (Dâmboviță) Dragoslavele,
» » » » Cāinenī,
» » » Loviștea (Argeșū), prin Cāinenī,
» » » Cozia (Vēlcea),
» » » Vālcānū (Gorjū), prin Vālcana,
» » » Muntelūī (Mehedīnți), prin Mehedia.

Sluga Domniei mele, Vātașe din plaiulū . . . . . sud . . . . . Pentru rěvașele, carī după teșcherelele D-lui vel Spătarū dați la māna trecătorilorū de aici înăuntru, fiind-că ni se făcu arētare din Agenție cumcă, fiindū scrise pe hārtie fōrte mică, încât nu numai că lesne este celui ce'lū are a o perde, ci nici locū nu aū de a încăpea cele ce aū a scrie în dosū dregătorii și paznicii de dincolo, precum și Domnia mea vēdumū unulū dintr'aceste fōrte micū; vō poruncimū Domnia mea la acestū felū de rěvașe să aveți de acum înainte a le scrie pe hārtie mai mare, iar nizamulū să'lū păziți după ponturi.—1793, Iulie 1.

Cod. XXIII, fila 99.

3. Carte din 19 Maiū 1795, către Excel. Sa Gheneralu Felțig-meister, Graf von Mitrovski, Comandirulu Prințipatuluī Ardéluluī.

Fiind-că acestū boferū alū nostru, Grigore, Grămăticulū alū 2-lea, e trimis de noi ca să mērgă la Viena (**Buena**) carele fiind-că este curatū și fōrte feritū

în asemenea mod, în Iunie 1794, Moruzi dădea o carte-pasport la mâna fiului baronului Ruffray¹ (*Рзѣры*), «Secretarul nostru care merge cu voie dela Domnia mea în lăuntru în Transilvania (*Транцилванія*) la băi, pentru tămăduirea neputinței sale, de unde are a se întorce, i s'au dat Domnésca noastră carte la mână, spre incredințare a fi cunoscut, cumcă este în slujba Domniei mele, spre a nu fi supărat la mergere, seú la întorcere.

Décă Domnitorul cerea pentru protegiații seî protecțiunea și ajutorul autorităților Ardelene, elú acorda pe a sa deplină ómenilor agenției Austriace din Bucuresci, precum se póte vedé din următorul pitacú:

Pitacú la Ispravnicii ot. Ilfovú și Prahova

Fiind-că D-luî Andreiú Gaudi, secretarú Austriacescei Curți, merge la Brașovú, vé poruncimú săi datí din județú câte 6 cai, cu plată de chirie; așisderea poruncimú Domnia mea și tie Vataș din plaiul Prahova sud. Prahova, săi dai 2 plăeși de paza drumuluí pênă la hotariú, atâtú la mergere cât și la întorcere.—1794, Iunie 21.²

de vre-o molipselá de bólá, rugámú pe Excel. ta să bine-voiesci a da poruncă la lazaretú, ca după ce se va spála și afuma, lísându'si dincóce și tóte hainele îmbrăcăminteí și îmbrăcându alte haine aduse din Sibiú, să fie slobodú a trece făr'de a se zăbovi la lazaretú, fiindu'i trebuință mergerea grabnicá, de care fórté vomú mulțumi Excel. tale și vomú rămâne în latoráfi.

NB. Tot cu aceeași da'ă, Domnitorulú dá trimisuluí seú la Viena o poruncă deschisá la to'i Ispravnicii de prin județe, zapciú și slujbașii ca săi dóe totú ajutoruluí în mergere, cu cai, ómení, demâncare, etc. «Așisderea pohtimú și pe D-vóstrá, cinstiți dregători și veciniloró noștrii din ținuturile Austriei, să bine-voit. și la părțile loculuí pe unde va fi și trecerea numituluí boieruluí nostru, să aibá de la D-vóstrá ajutoruluí acela ce va avea trebuința ca săi fie înlesuitá mergerea cu grabă la tréba sa, după cum și ai D-trá asemenea își au înlesnirea și ajutoruluí, aici, în țera Domniei mele.»

Cod. XXIX, fila 60.

1. Veđi despre Ruffray Hurm. II. supl. I, pag. 93—95 și 101.

2. Egală protecțiune a acordatú Moruzi la transporturi de prizonierí, trecuți de la Turcia, prin țerá, spre Transilvania:

Carte la Caimacamulú de Craiova, pentru unú Dumitru Resmirescu, omú al D-luî Vist. Barbulú Știrbeiú dela Craiova, și se aflá lângă dânsulú în slujbá-í, ce ține unú robú nómtiú, anume Pavelú Talpeșú; Caimacamulú să córá dela Știrbeiú pe Resmirescu, carle să dóe sómá de acelu robú: cu ce cuvântú ilú ține? și orí sălú dóe sălú trimiță Caimacamuluí, sóú pe însuși Resmirescu sălú trămiță aici.—Aprilie 28, 1794.

Cod. XXIII, fila 237.

Pitacú la Ispravnicii de Ialomița, de Prahova, vatași de plaiu Prahova, sud. Prahova și zapciú i căpitani, să dóe care și mâncare, pe platá, la 20 robí nemți, liberați dela Silistra, în trecerea lorú spre Brașovú.—1794, Iulie 7,

Çod. XXII, fila 262, verso.

Relațiunile cu Rusia erau foarte anevoioase. Agentul Ruscă din Bucuresci ceruse lui Vodă să comunice la Constantinopole tot vești rele despre Francezi, ca să nu se înduplece cei de acolo la o alianță cu Republica Franceză. În Bucuresci era mai ascultată acest agent de cât Moruzi.... Simpatiile și antipatiile pe față a Domnitorului erau comandate de Muscali.... Acesta nu 'lă împedica, ca în ascuns să arăte simpatii lui Hortolan, lui Gaudin și chiar lui Stamat, reprezentându Republica franceză.

Relațiuni de vecinătate cu Turcia erau și ele destul de penibile. Mai întâi avem de a aminti o revendicațiune lăudabilă din partea lui Moruzi a unui pământ, care altă dată, insulă în Dunăre, în fața satului Grojdibodul, s'a încorporat apoi la pământul țerei, nămolindu-se canalul ce 'lă despărțea odinioară. Vodă reclamă acel pământ la Constantinopole și i s'a recunoscut dreptatea cererii. Moruzi vestesce acesta prin carte legată la Ispravnicii de Romani, și declară pământul încorporat de pământ domnesc. Ca să întrețină bună prietenie cu Zabeții turci de peste Dunăre, îi autoriză totuși, în 22 Iunie 1793, să taie din acest pământ nule pentru trebuința caselor lor.¹

Nizamul cunoscut al opririi călătoriei turcilor prin țera Românească se aplică chiar și în contra celor, cari au cercat să scape și să capete adăpost aci.²

Tot în virtutea nizamului, Moruzi ia măsuri aspre de oprire a arăturilor de către supuși Turci în pământul țerei³ și amblarea

1. Vezi actul în tom. VI.

2. *Poruncă la Zabitul de Oltenița pentru nisce Turci ce au trecut de dincolo dincăce, ca să'i isgonescă dincolo peste Dunăre.*

D-tale Odă bașă dela Oltenița, sănătate! Fiind-că ne înștiințăm Domnia mea, cumcă de dincolo ar fi trecut câți-va Turtucăeni, scăpați din mânilo zăbiților de acolo, și ar fi venit în dreptul satului Spangiov prin baltă ascunși, și noptea iesu de ceru dela omeni din Spangiov pâine și altele. Pentru care 'ți porncim Domnia mea, pe toți aceia să aibă a face tot mijlocul, ca să 'i isgonesc înapoi peste Dunăre, să nu se afle mai mult acoloa acestia.—1793, Septembrie 10.

Cod XXIII, fila 140 verso.

9. Cărți din 13 Martie 1796, către zabiții de la Oltu, Vlașca și Teloormanu, repeșindu-le porunca dată în trecutelo zile de vel Hatmanu pentru străjuirea cea cuviincioasă a mării, ca se nu trecă cu pluguri din hasurile Turcesci, să are în pământul țerei, că la dinpotrivă vor fi lipsiți din ispravnicie și pedepsiți.

Cod. XXIX, fila 158.

Giurgiuvenilor, despărțiți de țară prin ună anume hotar, cu căruțe prin sate, spre a stringe unt și alte provizii.¹

Ilasul Giurgiului despărțit prin anume hotar, ca și hasul Brăilei, nu ajuta mult la netrecerea hoților din Giurgiu și Brăila în țară și vice-versa. Domnul întreținea capu-chehaele la pământurile din țară ocupate de Turci și printr'acești agenți urmărea îndestularea supușilor se, de la hoji de pe hotarul țerei.²

Dacă, conformându-se nizamului, Vodă nu îngăduia pe Turci să călătorască prin țară, fără de specială învoire a lui³, elu însă, în 1795, Septembrie, dă următorul pitac către D-lui biv vel post., epistatul agiei, să vestescă neguțitorilor, prin Starostea lor, că «la ordia M. Sale prea înălțatului Rumeli Valesi se face mare alișverish, unde se pazesce dreptatea cu multă scumpetate și totu cu bani peșinu, în galbeni, din care mult se folosesc neguțitorii vândători de ori ce felu de marfă». Domnitorul sfătuesce să fie indemnati neguțitorii a merge la ordie, cu marfă blănărie, de ale îmbrăcăminte, de ale mâncărei, etc. și arătă că acolo se află și boerul Domniei, hatmanul Caragea «de la care voru avea și ajutoru, la ori ce trebuință».⁴

XX

Ultimele zile ale Domniei lui A. Moruzi. — Răsvrătiri boieresci. — Intrigi la Constantinopole. — Mazilirea.

În capitolul nostru despre societatea Domniei lui Moruzi am amintit, că n'au putut mulțami pe toți boierii și că s'au găsit din ei, cari să constitue opozițiunea contra lui.

1. Vezi acte asemenea de această natură în tom. VI.

2. Tudor Zugravul de la Albesci (Oltu) s'au jăluit, că i s'au furat un cal de către anumiți hoți, cari au fost prinși și trimiși de Ispravnicii din Vlașca la închisoare. Calul, furat împreună cu alți cai, hoții i-au vândut în Giurgiu. Dupe prinderea hoților, Stanu Moșteanul din Giurgiu, gazda hoților, a trimis o parte din cai, dar nu și a lui Tudor Zugravu. D-torul poruncesce lui Fotie, capu-chehaia al țerei la Giurgiu, să mijlocască la Cadiul de acolo și Zabiților, «și să stai cu silință de a se împlini calul păgubașului de la acel Stanu, în vreme ce însuși hoțul a dat taciră, că calul este la numitul Stanu. — 1795, Maiu 3».

Cod. XXVIII. Scara 6 fila 11.

3. Carte lui Abdulah, care cu 3 ómeni și 5 cai sunt învoiți a călători spre Turcia, pe cheltueala lor. — 2 Noembrie 1793.

Asemene la Caimacamul Craiovei.

Cod. XXIII. Fila 176.

4. Cod. XXIX. Fila 114 verso.

Cum că această opozițiune nu era numai de interes personal preste tot, noi nu contestăm. Am constat deja, în volumele anterioare, existența în ambele principate a unui curentu naționalu, contraru mai ales Grecilor¹ și cu bună seamă unu asemenea curentu există și sub Moruzi cu tote că, precum vădurmă, Domnia acestuia este departe de a fi din cele rele și asupritore țerei. Dionisie Ecclesiarhulă este cam din curentulu acesta antegrecu, tot așa precum era, dar cu mai multă vigore, în acestu curentu, Pitarulă Hristache, autorul cronicăi verificate.

Acestu curentu, pe care, pôte cu ore-care exagerare, l'am numitu naționalu, va culmina din nou înainte de finea secol. XVIII-lea, în Iacobu Stamati, Mitropolitulă Modovei, în acelu Prelat, care, amintindu-și de mărêța faptă a Mitropolitulă Iacobu, dispunendu o carte de blastemu, ca la scaunele episcopale și celu mitropolitanu alu Moldovei, să nu fie îngăduitu a mai veni călugără grecu, și elă urmări ca necanonicu pre Ambrosie, fostulă Mitropolită grecu, și făcu și diverse acte în sensulu naționalisărei Biserice, de care mai departe avem a ne ocupa în tom. VI și VII.

Nu putem afirma în modu documentat, decă din acestu curentu naționalu au fostu boierii din opozițiunea lui Moruzi.

Încă din Decembrie, anulă 1793, aflăm o mișcare de opozițiune în contra lui Moruzi, cu deosebire în Oltenia. Craiovenii și Carcalenii se mișcă, se răsvrătesc chiar. Capii mișcării acesteia par a fi Grigore Jianu și Nicolai Greceanu clucerulu de arie.

Deja în Noembrie 1793, răsvretitorii boeri fuseseră urmăriți de agenții Domnitorulă, dar dupe intervențiunea Caimacamulă, ca să fie ertați, Domnitorulă scrie acestuia, în 30 Noemvrie, că le trece cu vederea greșala. Și le dă poruncă, de acum înainte să petrēcă în liniște și ferii de urmări rele.²

Se vede însă, că această indulgență Domnescă n'a avută efectulu așteptat, căci, în 13 Dechembrie 1793, Domnitorulu dă următorea :

Volnicie Vătafulă de curte, să mergică la Caracală Sud. Râmnic, de unde să rădice în fiérc pe Gregorie Jianulă, pe Nicolae Grecu, Cluceru de Arie, pe Petrică Postelniculă și pe Lițulu Broscariulă, să se ducă să facă teslimu la Caimacamulă Craiovei unde, are a trimite poruncă pentru pedopsa loră, ca

1. D'Hautenive în „voyage en Moldavie” constată, încă la 1875, curentulă antifanarioticu, și elă, declarându-se de partisanu alu acestulă curentu, exclamă : „Boyars, ne cherchez pas à vous faire aimer ni à devenir savants et galants hommes ; abhorrez les Grecs, ne ménagez ni l'Effendi, ni les Archondas.....” (pag. 47 voyage en Moldavie din *Revue Géographique de Drapeyron* 1880 Janvier).

2. Cod. XXIII.

uniil ce s'au doveditū începătorī și însuși pricinuitoří netrebnicíilorū ce s'au urmatū in Caracal.

Cod. XXIII fila 187 verso.

In legătură cu răsvrătirile din Craiova și Caracalū, staū și următórele pitacurī domnescī :

Io Alecsandru Constandin Moruzi Voevod.

Poruncinū Domuia mea D-tale cinstitū și credinciosū Boerule Domniei mele, Ianache Văcărescule, vel Spăt., pe unū Iamandi Copcea Postelnicū, până in 3 zile, căutându-lū D-ta, să-lū găsesci și puindu-lū in mână să ne arēți, care și afară de se va fi aflându, să trimiți D-ta omū intradius, să-lū găsescū și să-lū ioe, să-lū aducă aici. - 1794 Ian. 21.

Cod. XXIII, Fila 197.

Zem. Vlahscoie: Dămū Domnia mea Volnicie acestuia Zapciu Spătărescū, carele să rădice de aici pe . . . . sin Matraca, și cu bunā pază să-lū ducă la schitulū Cernica, să-lū facă teslimū la Năstavniculū schitului, i la părinți Cernicanī, de unde să nu-ī fie slobodū a eși afară din Domnósca nōstră poruncă.—1794 Februarie 8.

Cod. XXVIII, fila 204.

Zem Vlahscoie: Dămū Volnicie slugei Domniei mele, carele să rădice de aici pre Hristodorū Neculesculū, să-lū ducă surghiun la M-rea Znagovū, de care poruncimū Domnia mea, Iconome al acesti Mōnăstiri, aducēdu-lū să-lū puī inlăuntru Mōnăstiri, de unde să nu fie slobodū a eși fără al doilea poruncă a Domniei mele, și de primire să dai adeverința la mâna mum-bașirului. — 1794 Fevruarie 10.

In vedere cu încercările aceste de resvrătiri ale boerimeii, caută să punem in cât-va și mēsură relativă la prohibițiunea vinđerei prafului de pușcă, și Domnitorulū scuză mēsură, pe pretextul că se pot intēmpla nenorociri și căci se servă cu ea și hoții.¹

1. Io Alexandru Constantinu Moruzi Voevodu.

Dumnōta vel. Spătarū, și Dumnōta Epistatule al Agiei, primindū Domnesculū nostru Pitacu, să dați poruncă strașnică la toți băcani prāvāliași, căți tinū iarbă de pușcă și fișicuri de vândare, ca sa șcie toți că nu sunt slobodī a vinde acestū felū de lucru vătămătorū și pricinuitoří de primejdie, la fieș-cine, sōū verī cui măcar, până nu va avea la mânilor lui adeverința in scrisū de la Dumnévōstiā zabiților politiei, pentru că in multe chipuri se facū primejdii, âmblandū fieș-cine cu iarbă de pușcă, cum s'au intâmplatū in trecutele zile și mōrte, deosobit de alți, cariī cugetându in gândulū lorū a se porni in fapte rele, aū și acēstă lesnire de cumparā slobodī iarbă de pușcă și fișicuri; pentru acēstă dară, afătū iarbă de pușcă i fișicuri, cum și șoricioică, să nu fie slobodī a vinde la nimenī fără de adeverința D-vōstră, tol copisali gvmd. — 1794. Martie 6.

Ce vroia boierimea răsvrătită? Amă vădutu pe Dumitrache Falcoianu invinovațit de Domnă că vroesce să ajungă la Divanu, în slujbe pe cari nu le-ar fi meritată. Acésta' vechia, și pururea noua, aculare ce guvernânții facu celor cari nu sunt multumiți de ei. Negreșit că voru fi fost în aparițiune de cei cari âmbă după vânătoare de slujbe mai mari; dar de sigur se găseu și de acei cari ceru îndreptarea abuzurilor, și abuzuri se făcu, precum înșine amă constatată.

Scărlat Milcovénulă, Nicolai Gigărtulă și Mincu Vulturescu erau din categoria acelora, cari tocmai cereau încetarea abuzurilor. Vulturesculă cutéză a areta Domnitorulă, în Noemvre 1793, că abuzurile administrațiunei în Oltenia sunt atât de mari, în cât provăcă răsvrătirea Oltenilor. Energicii apăărători ai poporului cecleară în divanulă Domnescă de la București, în fața Domnitorulă, că ei vor proba tôte aculările ce aduc, înaintea unei anchete seriöse.

Asemene declarațiune a displăcută tot-déuna guvernânțiloră. De sigur că Divanulă a cerută anchetă, dar iarăș de sigur că ancheta aă făcut'o prin agenți devotați slujbașiloră abuzivi séu protectoriloră. Și ast-felă în loculă îndreptărei abuzurilor, care, precumă veđurămă, în Oltenia provocară vendete și incendieri de case, Divanulă obține de la Moruzi ună drecretă de surgunire a celor 3 oposanți la monăstirea Arnota. ¹

Dréptă ori nedréptă, opozițiunea boierimeii nemulțămă de Moruzi, nu ea l'a resturnată din tronă, ori cât și glasulu acestei opozițiunii

1. Iată Pitaculă acesta :

Zem. Vlascoe: Fiind-că Scarlată Milcovénulă și Nicolae Gigărtulă și Minculă Vulturesculă din sud. Oltă, fără de a socoti dreptatea și puterea Divanulă Domniă mele, ca într'ună chipă are a judeca și a osândi, și pe cel pîrită, când va remănea mincinos, ca și pe cel pîrită, când va fi vinovată, saă pornită numai din zavistie, și rēntate a face pări și strigări neadevărate la Divană; chiar și înaintea Domniă mele la Divană, prinđēnduse, că de voră fi neadevărate, să se pedepsescă; după ale căroră pări s'aă cercetată și în județă, și s'aă dovedită tôte deșarte, turburândă numai într'ună zadar Divanul Domniă mele Dăm volnicie. . . . . să mērgă la sud. Oltă, unde poruncimă Domnia mea D-văstră Ispravniciloră ai Județulă, să aduceți pe acești mai sus numiți înaintea Dumnévăstră, și după ce veți împlini ântēiă de la câte-și trei tat. 500 trépădul orânduitulă aceluă mun-bașiră, să-i dați în mână mun-bașirulă, ca prin ajutorulă D-văstră, sa-ı ducă la Monăstirea Arnota sud. Vâlcea, unde poruncimă Domnia mea, Egumene de la numita Mōnăstire, să-i puă înlăuntru Monăstiriă, de unde să nu fie slobod a ieși fără de al doilea poruncă a Domniei mele înscrisă, și să dee adeverință la mâinile mun-bașirulă. — 1793, Noemvrie 17.

Cod. XXIII, fila 179.

Istoria Româniloră de V. A. Urechii.

Vel. Logof.

TOM. V. — 32

se va fi auzitu la Constantinopole, prin mijlocirea vre-unui exploatatoru alu nemulțumirei din țără, cu scopu de a succede lui Moruzi. Adevărații resturnători ai Domniei acestuia sunt a se căuta la Constantinopol.

Scriitorii noștri anteriori vorbesc de mazilirea ca din seninū venită a lui Moruzi, când mai puțin se aștepta, în ajunul zilei în care avea să târnosescă Biserica zidită de el, căreia îi dedese numele Sfântului Alexandru,¹ patronul său.²

Aronu Florianu explică mazilirea lui Moruzzi cu mai multă cunoscință de cauză, dându-i de motivu căderea protectorului său din Constantinopole.³

Laurianu, cu mai mult laconismu, nu spune nimic.

Cel mai din urmă venitū istoricu al nemului, D-l Xenopolo, ȳice că: «Bătrānulū Gr. Calimahū.... isbutesce, însă prin banī, a lua loculū lui Gheorghe Moruzi, dragomanulū, slabindū și posiȳia fratelulū său Alexandru din Muntenia... În 1796, A. Moruzi, simȳindu-și posiȳia peste putinȳa de susȳinutū mai departe, își dă dimisia.»⁴

Să căutām a ne da și noi înșine sēmă despre împregiurările carī aū adusū mazilirea lui Moruzi.

Pentru acēsta este de trebuinȳa să trecemū în revisiune starea relaȳiunilor Divanului turcescū cu reprezentanȳii diverselorū state europene, căci nu ānteiaș datā joculū acelor influinȳe ale statelorū europene la Constantinopole aū ridicatū, orī aū dārimatū domniile din țără.

Francia, deși ocupată mai mult acasă, în urma marilorū evenimente petrecute acolo dela condamnarea lui Ludovicū XVI și în timpulū regimului terōrei, nu veduse cu ochi bunī a doua împărȳire a Poloniei de către Prusia și Rusia în 1793 și căuta să fomenteze revoluȳiune în Polonia, împingēndū și pe Turci la rezistenȳa față cu muscalii.⁵

1. Amū cercetatū la faȳa loculū, în 5 Octombre 1893, de mai existā vreo-urmă din marele spitālū și din Biserica Sf. Alexandru ziditā de Moruzi. Aceste erau aședate cam la 2 kilomeȳri de la satulū Dudesci. Bătrānulū preot Anghelū Panā, care de āprope 60 ani e preotū la Dudesci, scie că palatulū spitālului avea peste 40 de camere și 'mī-a arētātū loculū unde a existat Biserica Sf. Alexandru. Statulū Românū a gāsīt cu cale să vēndā ruinatulū palatū alū spitālului și Biserica și proprietarulū actualū alū loculū n'a mai lāsātū peatrā pe peatrā!

2. Veȳi Dionisie Fotino, pag. 192.

3. Manual de Istoria Principatului Romāniei. Bucuresci, 1839, pag. 169.

4. Ist. Rom. Vol. V. p. 309 și 310.

5. Desorches enumērā în prezentulū memoriū cele ce Turcia trebue să aibā în vedere în relaȳiunile sēle cu Rusia.— 6 Iuliu 1793.

Déclarer à la Sublime Porte.

... Que du moment où cette alliance serait formée, ses ennemis seraient à jamais les nôtres, comme les nôtres deviendraient les siens; que,

Lectorii noştri cunoscū evenimentele din Polonia, din anul 1794, cu Cociusko şi deci numai de influinţele ce au putut avea aceste evenimente şi asupra principatelor se cuvine să ne ocupăm.

Francia care agita pre Poloni, înţelése importanţa principatelor şi mai mult ca ori când memoriile diplomatice adresate republicei Franceze cerū, ca guvernul francesū să 'şi facă favorabili pre Domnitorii Românilor¹.

Cum că revoluţiunea franceză avu răsunetū in principate, lucrulu este documentatū. Republica franceză întreţinea acum in Bucuresci agenţi, deşi încă nerecunoscuţi. Aşa era la 1793 Hortolan, un neguţitorū. Acesta scria in 15 Octombrie acelu anū, către Descorches, ambasadorul republicei franceze la Constantinopole, că Spătarulū Enache Văcăresculū «care e şi rudă Do nitorului şi totū o dată vizirulū acestei ţeri», l'a primitū «avec tous les égards possibles» şi că «**caracterulū sōū republicanū** făcu să se lase la o parte tōte ceremoniile».

Hortolanū urmărea negreşit mai mult interesele comerciului seū şi anume cerea Spătarului şi Domnitorului Moruzi, scutirea mărfei franceze de plata vămii, fiind-că acestă marfă importată fiind prin Turcia, ar fi plătitū acolo vamă. La acestă cerere Enache Văcărescu răspunde, că după socotinţa lui nu se pōte scuti de vamă marfa care intră in ţeră, de şi arū fi plătitū vamă la turci. Totuşi se pare că prin o curtenire deosebită guvernământulū lui Alex. Moruzi lăsa să intre marfa lui Hortolan fără a cere imediat şi plata vămii. mărginindu-se se ţina socotelă de acesta rezervând soluţiunea ultimă pe mai târziu.

Aceste bune relaţiuni cu Domnitorulū Alex. Moruzi, era o consecinţă a bunelor relaţiunice Descorches întreţinea la Constantinopole cu fratele Domnitorului munteanū, care se afla Dragoman al Porţei. Aceste relaţiuni căutaū să apropie pe Turcia de republica Francesă.

---

dès ce moment encore, les dangers imminents dont nous la verrons toujours menacée avec sollicitude, tant qu'avec de l'audace et un bon vent, ses ennemis pourront en 2 fois 24 heures arriver jusqu'aux portes de cette capitale, danger devenu beaucoup plus pressant depuis le déchirement de la Pologne, dont les lambeaux arrachés par les Russes, ont été soigneusement choisis, de manière qu'ils puissent envelopper, comme ils le font en ce moment, toute la frontière ottomane du côté du Nord, où ils vont dominer par une nouvelle forteresse, celle de Kaminiek, dont ils peuvent tirer beaucoup d'avantage, et que nous verrions sans doute de venir bientôt un arsenal formidable, si on les laissait tranquilles possesseurs de leur proie; que ce danger, dis-je, serait le premier point pris en considération dans cette alliance par laquelle nous nous engageons au rétablissement et à la garantie de leurs frontières sur le pied des conditions du traité de Kainardgik (Hurm., tom. II, suppl. I, pag. 89).

1. Veđi documentele 161, pag. 89 din Hurm., vol. II, supl. I.

Amenințările din nou repetite ale Rusiei, în cursul anului 1794, erau de natură să facă posibile aceste relațiuni. Rusia pe la finea lui Maiu 1794 cerea Turciei, să renunțe la relațiunile cu Franța și pe lângă acésta aretându-i că oștirea rusescă este deja la marginea Nistrului, iar flota în punctul de a eși din Sebastopole, le pretindea unu portu pe Bosfor și cesiunea Munteniei și a Moldovei.¹

Intre acestea se întâmplă insurecțiunea polonă sub Cocziuszko. Acestu evenimentu mai potoli pretențiunile Rusiei.² De aceste împrejurări profita Turcia, dupe sfatul lui Descorches, pentru a întări cetățile Ismail și Bender.³

În cursul lunii August 1794, se întâmplă în Constantinopole un eveniment politic și mai pronunțat contra muscalilor. Reis-Effendi Rașid și Dragomanul Moruzi sunt înlăturați ca ne ajuns energici în direcțiunea anti-muscălăscă.

Căderea lui Moruzi din dragomanat slăbesce, desigur chiar de atunci, Domnia fratelui scu Alexandru la Bucuresci. Cu toate acestea acésta domnie mai dăinuesce prin abilitatea domnitorului, care luă de secretar pe francesul Ruffray⁴, ceea ce era o garanție dată Francei despre simpatiile lui Alex. Moruzi.

Se agită mult între acestea cesiunea numirei formale a unui consul francesu în principate, în anul 1795. Un grec, Constantin Stamate, schimbă multe acte cu guvernul frances, solicitând asemenea post. Stamate crede, că aflarea la Bucuresci și Iași a unui consul francesu va micșora influența rusescă în principate. Un moment Stamate se face bine-venit de *Comitetul Salutei publice* din Paris, dar acest Comitet voesce a 'l numi numai în calitate de agent secret. Acésta Stamate nu vrea să primăscă, ȝicând că n'ar putea contra-balanța în asemenea calitate intrigile puternicului Lascarov, agentul rusescu din Bucuresci.

Cu toate acestea, opunându-se și grecii din Fanar la numirea de consul francesu a unui connaționalist, căci se temeau nu cum-va prin asemenea cale să devină și Stamate un competițor la tronurile romănesci, Comitetul salutei publice numi până în fine agentu oficiosu la Bucuresci pe Emil Gaudin, în locul lui Hortolan. Guvernul Republicei francese dă trimisului său din principat, instrucțiun, din care reese misiunea lui Gaudin principală «de a câștiga încrederea

1 Veđi Hurm. II, supl. 3, pag. 97.

2. Veđi toate actele relative la acest studiu politic în vol. II, supl. I din Hurm. dela pag. 89 155.

3. Hurm. II, supl. I, pag. 98.

4. Despre Ruffray veđi documentele din Hurm. II din supl. I, pag. 93, 95 și 101, cari ne dau prea bune informațiuni.

Domnitorului Valachiei și a 'l preveni favorabil asupra afacerilor Republicei, așa în cât, în raporturile ce Domnitorul va trimite Porței, interesele Franciei să fie pururea cruțate ¹.

¹. Iată aceste instrucțiuni cum și cartea adresată de reprezentantul Franciei din Constantinopole către Domnitorul Moruzi.

Instrucțiunile date de Raymond Verninac, trimisul extraordinar al Republicei franceze din Constantinopole, lui E. Gaudin, care plăcă la Bucuresci în calitate de agent.

4 Thermidor, an 3

L'influence que peuvent exercer les Princes de Moldavie et de Valachie sur le Divan et sur ses résolutions, en lui présentant les événements de l'Europe qu'ils sont chargés de lui faire connaître; le voisinage où sont ces deux provinces de la Pologne, dont la situation fixe, en ce moment, l'attention général et intéresse particulièrement la République; le contact de l'une d'elles avec la Hongrie qui, nourrissant un mécontentement secret contre l'un de nos plus implacables ennemis, mérite que nous observions ses mouvements; d'autre motifs encore rendent nécessaires l'envoi et la résidence d'agents à Jassy et à Bucharest. Le Comité du Salut public, pénétré des mêmes considérations, l'a jugé ainsi, et, en conséquence, il a pleinement autorisé le citoyen Verninac à choisir, lorsque les circonstances lui paraîtraient demander, parmi les personnes qui se trouvent à sa disposition, celles qui, par leur caractère et leurs lumières lui sembleraient les plus propres à recueillir sur ces deux points les avantages qu'ils peuvent offrir. Déjà même ce Comité, tout en confirmant l'autorisation qu'il a donnée au citoyen Verninac, a chargé Constantin Stamaty, de se porter à Jassy. Le poste de Bucharest, n'étant pas moins intéressant que celui là, le citoyen Verninac s'est décidé à le faire occuper incessamment, et, à cet effet, il a jeté les yeux sur le citoyen Gaudin qui devra s'y rendre sans délai.

D'après ce qui a été dit plus haut, le citoyen Gaudin aura à gagner la confiance du Prince de Valachie et à le prévenir favorablement sur les affaires de la République, de manière à ce que, dans les rapports qu'il transmettra à la Porte, nos intérêts soient toujours ménagés. Il s'attachera principalement pour cet effet à convaincre le Prince de la stabilité de la République, sous le rapport de ses forces et de ses ressources, et sous celui de l'unanimité des citoyens en faveur du gouvernement républicain. Si le citoyen Gaudin parvient à dissiper toute incertitude à cet égard dans l'esprit du Prince, le reste lui sera facile.

Le citoyen Gaudin tâchera d'être informé de ce qui se passe en Pologne. Il importe à la République de connaître l'état des esprits des habitants de cette contrée, de savoir s'ils se façonnent au joug des usurpateurs, d'apprendre quel est le terrain occupé par les troupes de chacun d'eux, d'être exactement instruit de leurs prétentions respectives et de leurs résolutions, touchant le partage et le sort de ce malheureux pays, et notamment de la position présente de la Russie et de l'Autriche. Le citoyen Gaudin rendra un service réel au Gouvernement, s'il lui procure des renseignements positifs sur ces divers points.

Rien ne peut être plus utile à un Gouvernement, que d'avoir une exacte connaissance de la situation des affaires de son ennemi. Le citoyen Gaudin servira aussi avantageusement la République s'il peut acquérir une idée précise de l'état de la Hongrie, savoir si le mécontentement des Hongrois est général,

Trimisulă francesă din Constantinopole Raymond Verninac scrie

s'il tient à de la lassitude du joug antrichien, s'il est né de la hausse des mpôts et des conscriptions militaires, ou bien d'un désir déterminé d'indépendance.

Le citoyen Gaudin entretiendra avec le Citoyen Verninac une correspondance régulière sur tous ces objets, et voudra bien aussi lui faire passer toutes les nouvelles relatives aux affaires d'Europe qui pourront venir à sa connaissance. Il se servira à cet effet, soit du courrier de Vienne, soit des Tartares expédiés par le prince à la Porte, si toutefois il lui est impossible d'être admis à user de cette voie, intéressante par sa rapidité.

De son côté, le citoyen Verninac sera très-exact à correspondre avec le citoyen Gaudin et à lui transmettre tous les avis et documents qui pourront l'aider à remplir la commission qui lui est confiée. Si, comme cela est très-possible, les circonstances ajoutaient à l'importance de cette communication, les dépêches du citoyen Verninac serviraient de supplément aux instructions présentes, dont l'Envoyé extraordinaire de la République remet avec confiance l'exécution au zèle et à la sagacité du citoyen Gaudin. On n'y ajoutera rien autre dans ce moment, que la recommandation expresse au citoyen Gaudin de ne pas perdre de vue que, parmi les Puissances continentales, l'Autriche et la Russie paraissent être celles que le Gouvernement français regarde comme ses plus mortelles ennemies et qu'il désire le plus fortement d'abaisser.

Le citoyen Gaudin emmènera avec lui le citoyen Montal comme secrétaire.

Supplément aux Instructions d'Emile Gaudin.

Parmi les moyens à employer par Emile Gaudin pour gagner la confiance du Prince de Valachie et pour lui suggérer à l'égard de la République française les dispositions favorables, que nous lui désirons, celui d'émouvoir son intérêt particulier ne serait peut-être pas un des moins efficaces.

En conséquence, le citoyen Gaudin pourrait insinuer adroitement au Prince, que, dans le cas où l'expérience de l'administration de la Valachie lui aurait fait naître des idées d'amélioration, soit en égard à son existence politique, soit relativement au régime intérieur, la République se ferait un plaisir de concourir à les faire adopter par la Sublime Porte.

La mission provisoirement confiée à Emile Gaudin, ayant spécialement pour objet de ménager les intérêts politiques de la République française dans les contrées où il est envoyé, il n'aura à s'occuper que secondairement des affaires étrangères aux premiers, et il s'abstiendra de s'immiscer dans ce qui pourrait nuire au succès de celles, dont il est particulièrement chargé. Néanmoins, la prospérité du commerce et le bien-être individuel de tous les citoyens étant deux des principaux buts que le gouvernement républicain de la France se propose d'atteindre, il est du devoir de ses agents de consacrer leurs efforts et leurs soins pour l'y faire parvenir. Emile Gaudin ne saurait donc faire un meilleur usage du crédit qu'il pourra acquérir à la Cour de Bukarest, qu'en appuyant, en soutenant après du Prince de Valachie avec tous les moyens que lui peuvent fournir l'énergie et la sagesse républicaines, l'établissement de commerce qui s'est formé dans la capitale de cette principauté et généralement tous les Républicains français qui s'y trouvent et s'y trouveront. Il travaillera avec zèle à les faire jouir des avantages et de l'existence que les capitulations avec la Porte leur assurent dans les pays dépendant ou relevant de l'Empire Ottoman.

lui Moruzi de la Pera, în 25 Iuliu 1795, o scrisoare de introducere pentru agentul francesu Gaudin, prin care îi dice că :

«Dorința de a cultivi amicitia vōstră și de a face să se nască relațiuni avantajoase între Republica Francesă și statulū ce guvernăți, m'au determinatū să trimitū confidențialū pe lângă Alteța Vōstră o persoană de încredere. Cu acestū scopū mi-amū aruncatū privirea asupra cetățenulū Emile Gandin. Acestū cetățenu prin natura lucrărilor la care a cooperatū și prin faptulū, că a locuitu destulū de lungū timpū în părțile acele, a fost în stare să dobândescă cunoscința intereselorū carī aproprie aceste țeri de Republica francesă, și fiindū inzestratū cu unū caracterū sigurū și plăcutū, mi s'a părutū propriu a îndeplini în modū convenabilū vederile mele. Ilū adresezū darū Alteței-vōstre rugându-o să bine-voiască a'lū primi cu bună-voință», ¹ etc.

Recepțiunea făcută în Bucuresci trimisulū Gaudin, atât la curte cât și de tōtă boierimea a fost din cele mai simpatice. Orī cât la Bucuresci se adăpostiseră câți-va nobilī emigrați francesi, Franța, independent de guvernulū ce și dedese, avea o neîndoiōsă atracțiune pentru o bună parte din societatea română. Grecii înșiī contribuiseră, inconșcii, la nascerea acestei afecțiuni a româniloru pentru Franța. Intrândū în planulū de educațiune alū fanariotulū de a cunōsce bine limba francesă, care acum, tot mai mult decăt italiana, era trebuincioasă spre a ajunge Dragomanu alū Porței, grecii puseră la modă în Bucuresci și Iași limba francesă. Necesitatea acestei limbi o simți boierimea, cu deosebire în timpulū ultimelorū ocupațiuni streine. Tōte casele mari importante din Bucuresci și Iași aveau guvernori francesi ori elvețiani, ca să învețe limba francesă pe junii viitorī boieri. Se citeau cărți francese. La Bucuresci strēbăteau chiar unele jurnale republicane.

Se traduceau cărți din franțuzesce ². Mitropolitulū Iacobū Stamati, traducătorulū nnuī romanū francesū «Critilū și Andronius», ca să nu fie cartea bănuită de neortodoxie, declară, că au tradus'o după

1. (Hurmuzache II, supl. 1, pag. 123).

2. *Malgré la quantité de sujets, protégés russes, qu'il y a en ville, il n'y a qu'une voix, qui est pour la République française; des gens de premier rang s'en occupent sérieusement, et notre cause acquiert chaque jour des prosélytes. Presque tous les négociants de Janina et de l'Albanie établis ici sont des sans-culottes. Ils ont traduit les Droits de l'Homme; tous les savent par cœur. Quelques-uns m'ont demandé les chansons que j'ai pour être traduites en grec. Je n'ai osé les leur remettre, pour ne pas faire parler de moi. Ils se désespèrent de ne pouvoir les avoir. Les leur donnerai-je ? Ils s'intéressent aussi vivement aux progrès des Polonais.*

(Hurmuzache II, supl. 1 pag. 94).

grecesce, pre când la tot pasul iese proba contrară, cum mai departe vom vedea. Chiar și în cancelarii au străbătut cuvinte franceze precum lectorul a putut să le afle subliniate în unele documente din urmă.... Domnitorul Moruzi știe foarte bine limba franceză, cum amintea Hortolanu.

Aceste le dicem, pentru ca să se înțeleagă buna primire ce întâmpină Gaudin la București, cu toată supărarea și poate chiar amenințările consulului rusesc.

Dăru Gaudin nu poate sta mult timp în București. Constantin Stamate intrigă mereu să capete asemenea post, se vede că puțin să fie numit agent al Franței în Moldova. El merge pentru a dobândi acesta chiar la Paris. Aci totuși nu reușește prin intrigile sale a face, să fie rechemat imediat Gaudin din București. Numai în anul următor 1796, la 7 Februarie, ministrul de relațiile externe din Paris, cedând intrigelor lui Stamate și scrie lui Verninac la Constantinopol, că Gaudin nu poate rămâne la București, ca agent politic, fiindcă este dintre emigranții francezi ce au părăsit Franța în calitate de regaliști. Gaudin este rechemat, dar Agenția franceză este menținută prin un personaj de puțină importanță¹. Această împrejurare, face că în decursul anului 1796, până târziu în Iulie, Moruzi nu mai poate avea din partea Franței un sprijin și povățuiră mai eficace, în împrejurări tocmai când ar fi avut nevoie de toate acestea.

Intr'adeveră se incurcaseră rău lucrurile pentru Moruzi, încă de la finele anului 1795.

Căderea lui Stanislas II rege al Poloniei, se vede mai bine definitivă împărțire, ori supresiune a Poloniei, redase Rusiei libertatea de acțiune în Orient, tocmai în momentul când flota comercială franceză căuta să intre în Marea Neagră.

Între aceste începe și răscola vestitului Pasvantoglu, fostă oștenă al lui Mavrogheni și apoi pașă rebel de Vidin. Revoluțiunea lui Pasvantoglu amenință liniștea țerei lui Moruzi.² Relațiunile Domnitorului cu Gaudin au displicut Rusiei și flota franceză întârzie de a intra în Marea Neagră, iar în țară răzvrătirile nu se sfârșise cu exilurile pe la Mănăstiri. Moruzi nu mai știa în ce cot să graviteze. Încă la finele anului 1795 A. Moruzi se îngrozise vădând căderea lui M. Suțu din tronul Moldovei. Pe la începutul lui 1796 se întreabă ce-i rămâne de făcut? Măcar că frate-seu, prin un reviriment politic natural în Constantinopol, revenise la Dragomanat, Alexandru Moruzi își

1. Vezi corespondențele relative în tom. VI.

2. Dăm pe lângă acest volum un portret al lui Pasvantoglu.

vede totu mai compromisă situațiunea. Iată ce pôte explica o notiță dată de ambasadorulu francesu din Constantinopole, in luna lui Februaru 1796, ministrulu său din Paris, că : *Le Prince de Valachie, frère du Dragoman de la Porte ayant donné la démission il va lui être donné un successeur*». De unde luat-au scirea acēsta reprezentantulu francesu din Constantinopole? D. Xenopolo încă vorbesce de demisiune.

Atât e de adevăratu că in Februaru Moruzi nu demisionase, că tot Verninac scria aceluiașu Domnitoru, in 14 Iuliu 1796, recomandându'i pe noulu agentu francesu din Bucuresci, Constantin Stamate.

Adevărulu este, că despre cum Moruzi își simțea clătinată pozițiunea, tot asemenea o simțise și poate mai cu temeiū, concurenții lui din Constantinopole. Erau acolo nu mai puțin de 4 competițorii ai tronulu românū, și anume Ipsilante, Suțulu, ¹ Hangerliu dragomanu alū lui Căpitanu Pașa, cum fusese și Mavrogheni, și Mavrocordat. Aceștia se agitā in cursu de mai multe luni, până ce unulū din ei izbutesce, vechiulū Domnū alu păcei de la Cuciuc-Cainargi Alexandru Ipsilante.

Numirea lui Constantinū Stamate n'a surprinsu pe nimeni in Bucuresci, afarā de Moruzi, care nu'lu voia, căci Rusia nu'lū voia. Pe când acestu grecu intriga contra lui Gaudin, acesta cu multā lealitate ilū recomandase atențiunei guvernulu francesu, ca omū stimatū și cu trecere in țērile romāne. Amū spusu mai sus, că Verninac au anunțatū lui Moruzi, in 14 Iuliu, numirea lui Stamatī, ca agentu alū Franciei la Bucuresci ², Verninac vestesce astā numire și Porței in

1. Ambasadorulū francesu din Constantinopole credea, că va isbuti Suțul M. și 'i părea bine, pentru că secretarulū acestui Suțulu, boerulū Codrica, il asigura, că fostulū domnū este amicū devotatū alū Franței. (Veđi Hurmuzache vol. II supl. I).

2. Verninac către Principele Valachiei, despre trāmiterea lui C. Stamatī agentu la Bucuresci.

Péra, le 26 Messidor, an 4 (14 Juillet 1796).

Prince,

Je vous adresse le citoyen Constantin Stamaty, qui a mérité que la République l'adoptât et lui donnât sa confiance, et dans la personne duquel elle a rendu ainsi à la Nation d'où il tire son origine une sorte d'hommage, qu'elle ne peut voir avec indifférence. Vous serez charmé, Prince, de sa raison, de ses lumières et de ses bonnes intentions; et, ayant à regretter que Votre pays ait perdu un homme aussi intéressant, vous vous trouverez très satisfait de ce que le Gouvernement français l'aie placé à un poste, où il pourra lui être utile, en même temps qu'a sa patrie adoptive. C'est dans cette opinion que je vous le présente, avec la plus grande confiance, et que je suis d'avance assuré de l'accueil agréable qu'il recevra de Vous.

Je suis, etc.

Signé : Rd. Verninac,

(Hurmuzache Vol. II supl. I pag. 145,

18 Iulie st. nouă acelaș an, dar Pôrta, împinsă de Ruși și Austriaci, combate această numire, displăcută fanarioților și Moruzescilor.

În această notă către Divan, Verninac cere Porței : 1. un firman pentru stabilirea unui consulat general al Republicii franceze în principatele Valachia și Moldova. 2. Un berat de recunoșterea lui Const. Stamate *cetățen francez*, în calitatea sa de consul general al Republicii franceze în principate și 3. scrisorile și pașturile necesare, ca Stamate să meargă la postul său.

Acastă decisiune a guvernului francez în favoarea lui Constatin Stamati provocă mare mișcare la Constantinopole între fanarioți, ¹ dar mai ales din partea Rusiei și a Austriei.

1. Eată ce ȋice însuși despre acesta :

Péra. le 1 Therm. an 4.

Vous m'avez donné une commission bien épineuse en me chargeant de faire admettre Constantin Stamaty comme Consul général de la République.

Un firman assez récent, qui met trop d'entraves aux intrigues des Russes dans ces contrées pour que la République doive tendre à son anéantissement, défend à tout gouverneur et officiers de l'Empire, de traiter avec un sujet ottoman constitué agent d'une Puissance étrangère. D'un autre côté, les princes grecs dont l'orgueil est assez connu, ne peuvent qu'être opposés à l'admission d'un homme qui sort de la classe commune de leur nation et aurait à traiter avec eux d'égal à égal. Ils doivent craindre d'ailleurs le regard d'un tel homme initié au secret de toutes leurs affaires. Constantin Stamaty a donc de grandes préventions établies contre lui. Le Prince de Valachie déclarera formellement, au premier bruit de sa nomination, qu'il ne pourrait le recevoir sans un firman exprès de la Porte, et la Porte laissera entrevoir une sorte d'impossibilité d'accorder un tel firman. Ces obstacles cependant ne m'ont point rebuté, et je ne m'en suis proposé que plus d'efforts pour faire respecter la confiance et la volonté du Gouvernement. Le premier pas à faire était de s'assurer du Drogman de la Porte, qui, ayant son frère Prince de Valachie, devait naturellement être en opposition secrète. Après l'avoir préparé par les insinuations convenables, je lui adressai Stamaty, avec la lettre dont je vous envoie ci-joint copie. Ce Prince l'accueillit affectueusement, mais avec quelque réserve. Il rappella ce discours où Boissy d'Anglas donna des éloges à la Czarine. Il demanda si le système des relations extérieures de la République était bien déterminé et, quant à l'affaire propre de Stamaty, il laissa voir, à la vérité, qu'elle éprouverait des difficultés sérieuses, mais il ne s'énonça pas négativement comme il l'avait fait jusques-là. Après ces premières démarches, j'ai fait remettre au Reis-Effendi la note dont je vous adresse ci-joint copie, et où vous trouverez employés tous les moyens de persuasion et de raisonnement dont la chose était susceptible. J'attends maintenant que la Porte s'explique.

Constantin Stamaty a vu le Prince Alexandre Suto, neveu du dernier Prince de la famille Suto et gendre du Prince actuel Callimaki. Ce Prince l'a assuré que sa nomination ne pouvait que flatter la nation grecque, que son admission ne devait point trouver d'obstacles. Et, s'informant de son traitement, on se ferait, lui a-t-il dit, un plaisir d'y ajouter tout ce qui serait nécessaire

În asemenea ocurență Verninac crede utilă, să se adreseze de a dreptul cu scrisore către dragomanul Moruzi și să-l îndemne a lucra în favoarea lui Stamatî¹ în 24 Iuliū 1796 (stilū nou).

Acastă scrisore se referă la nota lui Verninac către Reis Effendi, din 18 Iuliū (stilū nou) 1796, prin care conchide: că este de o înaltă importanță pentru republică și pentru Înalta Pörtă de a se stabili unū consulū francesū în Principatele Moldova și Valahia, cu scopulu de a

---

pour vous faire tenir un état aussi brillant que celui du Consul de Russie. C'est Stamaty lui-même qui m'a rapporté cela. Les Sutchos sont rivaux et ennemis des Moruzzi, et le Prince Michel aspire à la Principauté de Valachie. Il faut donc regarder ce qui a été dit par le Prince Alexandre comme ayant été dit à dessein de nuire aux Moruzzi, en mettant sur leur compte toutes les oppositions, que nous trouvons dans cette affaire. Telles sont les sept ou huit familles grecques qui se succèdent dans la charge importante de Drogman de la Porte, et de Princes de Valachie et de Moldavie. Leur acharnement réciproque à se desservir est extrême, quoiqu'elles soient presque toutes unies par les liens du sang; s'accusant mutuellement d'être dévouées aux Russes et les favorisant en effet chacune à son tour, lorsqu'elles sont en jouissance des Principautés, les unes par sentiment de crainte, les autres par corruption, et toutes dans la vue de maintenir la paix, la guerre étant pour elles une cause de ruine et une source de disgrâce. J'aurais fort désiré de trouver dans ces familles un homme de cœur, capable de sentir le prix de la protection de la République, dont la tête soit accessible à des idées nouvelles. Je l'aurais porté de toutes mes forces à la Principauté de Moldavie, occupée par le faible Callimaki, complaisant des Russes, pourvu qu'il se fût engagé dans le parti de la guerre, dût-on l'indemniser des charges dont elle aurait grevé son administration; mais on ne saurait découvrir un tel homme.

Signé: *R. Verninac.*

1. La Porte paraît vouloir se prononcer contre l'admission de Constantin Stamaty. C'est un mauvais parti qu'on lui fait prendre. Je me réfère à cet égard aux raisons de droit et de convenance exposées dans ma note. Elles sont péremptoires. Quelles que puissent être celles qu'on leur oppose, soyez persuadé, Prince, que le Gouvernement français et ses amis demeureront convaincus, que ce n'est point l'intérêt réel de l'Empire, mais la cabale des Russes, des Allemands et des amis de ces ennemis de la S. Porte, qui prévaut dans cette circonstance. Je vous engage, Prince, à y réfléchir et à faire ce qui est en votre pouvoir, que chacun reconaît être considérable, pour ramener les choses. Vous sentez aisément que ce n'est pas de bonne foi que l'on a dit à la Porte, que Constantin Stamaty était Russe et trahirait les intérêts de l'Empire. Les Russes seuls peuvent avancer une telle absurdité.

Veuillez reconnaitre, Prince, dans ma présente démarche, une marque de mon amitié et agréer l'assurance de ma considération très-distinguée.

Signé: *R. Verninac,*

(Hurm. Vol II, Supl. I pag. 148),

neutraliza preponderența cunoscută a Austriei și a Rusiei în aceste țări, de a priveghia și potoli agenții lor¹.

Din o scrisoare a lui Moruzi de la 25 Iuliu 1796 se vede, că Moruzescii sunt cei cari, pe sub mână, împingă Pórta să nu'lu primescă ca consul general alu Republicei franceze. Stamati amintesc ce a ȃisu reposatulu Peysonnel, că «stabilirea de consuli francesi in Valahia și Moldova, va întelni marí pedice din partea Domnitorilor...» Apoi afirmă, că «*Le Drogman Moruzi et son frère, Prince actuel de la Valachie, sont les auteurs de la manoeuvre*». Că adică, după sfatul lor, in conferințe nocturne, Pórta a respinsú nota lui Verninac, relativă la Consulat.

Adevérulu e, că la Constantinopole erau două rânduri de reprezentanți ai Franciei. Verninac era ministrul Republicei, dar *Chalgrin* își ȃicé și elu «*ministre plénipotentiaire du roi de France*». Alături cu Chalgrin funcționau mai mulți consuli totu de ai regalității.

Adăogirea acestei afaceri cu cererea de expulsiunea lui Chalgrin și a consulilor regaliști din Orientu, la afacerea Stamati, face că această a doua afacere sa'și pěrđă din ascuțimea ei.

1. «Le soussigné, Envoyé Extraordinaire, exposant donc à S. E. le Reis-Effendi :

1°. Qu'il est d'une haute importance pour la République et pour la Sublime Porte d'établir un consul français dans les Principautés de Valachie et de Moldavie, à l'effet de neutraliser la prépondérance connue des Allemands et des Russes dans ces contrées, d'y surveiller et d'y contenir leurs agents ;

2°. Que le citoyen Constantin Stamaty, nommé à ce poste par le Directoire de la République française, est très-propre par la connaissance de la langue, des usages et des inclinations des Moldaves et des Valaques à le remplir dignement ;

3°. Que ce citoyen ne peut pas être atteint par le firman de Sa Hautesse, relatif aux sujets ottomans constitués agents de Puissances étrangères, puisqu'il est devenu citoyen français aux termes de la Constitution française ;

4°. Que, quand même la Sublime Porte considérerait encore le citoyen Constantin Stamaty comme sujet ottoman, elle ne croirait pas devoir sans doute se refuser à une exception en sa faveur, dont elle a donné l'exemple à l'égard de M. Mouradzea ;

Prie S. E. de vouloir bien faire émaner de la Sublime Porte :

1°. Un firman portant établissement d'un Consulat général de la République française dans les Principautés de Valachie et de Moldavie ;

2°. Un Berath qui fasse reconnaître Constantin Stamaty, citoyen français, dans sa qualité de Consul général de la République française dans ces Principautés ;

3°. Toutes lettres et passeports qui seront jugés nécessaires pour l'acheminement le plus solide et le plus avantageux du dit citoyen Constantin Stamaty pour son poste.»

(Hurm. vol. II, supl. I).

La începutul lui Septembrie 1796, cestiunea consulatului nu făcuse pași înainte, deși desgrația nouă a lui Reiss Effendi și a dragomanului George Moruzi, puté să deé lui Verninac a spera o soluțiune bună.

La dragomanatu ajunge unulú din fii lui Alex. Ipsilante, pe când George Moruzi este exilatu la insula Cipru.

Căderea lui Reis-Effendi (esilatú și elú la Chio), și a lui G. Moruzi din Dragomanatú, aducú, eum bine dicea Florianú Aaronú, căderea și a lui Alex. Moruzi din tronulú Muntenescú. Dușmănia în care trăiaú Moruzescii cu Ipsilanții, este amintită de Verninac în raportulú seú către ministrulú afacerilorú externe din Paris (Delacroix), cu data 2 Septembrie 1796.¹ Acéstă dușmănie a grăbit, cu bună sémă, mazilirea lui Alex. Moruzi.

Eșeculú suferitú de Verninac, în afacerea lui Stamati, aduce, credemú și rechiámarea lui și înlocuirea cu noulú ambasadrú Aubert du Bayet. Acesta însuși propune guvernulú seú trámiterea lui Stamati în vre-o altă funcțiune, pe cósta Africeí, și sfătuesce numirea la consulatulú generalú, a unui francezú de origină.² Refuzulú definitivú alu Porței, comunicatú de Reis-Effendi lui Delacroix, ministrulú din Parisú, este bazatú pe faptulú, că Stamati era *Raia*, ad. supusú turcescú.

Nici nu așteptase acestú refuzú definitivú alú Porței, din 19 Oct. 1796 (stil noú) Ambasadorele *du Bayet*, ci din propria sa inițiativă, numise deja provizoriú, pe lângă noulú Domnú alú Munteniei, pe unú camaradú de arme alú seú, Generalulú St. Cyr, primulú seú secretarú de ambasadă.

Acéstă numire o notificase *du Bayet* Porței, în 13 Octombrie (stil noú) 1796.³

1. Veđi anexele la acéstă pagină.

2. Veđi anexele.

3. Aubert du Bayet către S. Pórtă, despre trámiterea generalulú St. Cyr, ca însărcinatu de afaceri în Valachia și în Moldova, și despre firmanulú de recunóscere alú generalulú.

C-ple, le 22 Vendémiaire, an. 5.

La Sublime Porte, d'après des motifs de sagesse, développés dans une lettre de S. E. le Reis-Effendi, adressée au Ministre des Relations Extérieures en France, ayant refusé de recevoir comme Consul Général en Valachie Constantin Stamaty, né Raya, j'ai pensé qu'il convenait aux intérêts de la République française, ainsi qu'à ceux de la Sublime Porte, d'envoyer provisoirement près de l'Hospodar de Valachie, l'un de mes anciens compagnons d'armes, le G^{al} St. Cyr, mon premier secrétaire d'ambassade. Son expérience, sa circonspection, sa fidélité à la République et ses sentiments pour la gloire du nom musulman me donnent d'avance la certitude qu'il pourra me transmettre des lumières qui me mettront à même de donner de nouvelles preuves à la Sublime Porte, du

Saint-Cyr este vestitulă Cara, care este autorul operei «Histoire de la Moldavie et de la Valachie» ¹.

désir qui m'anime de contribuer à sa prospérité comme à celle de la République.

Le soussigné, ambassadeur, prie la Sublime Porte de faire expédier le firman qui devient nécessaire au G^{ral} St. Cyr, secrétaire d'ambassade et chargé d'affaires en Valachie et en Moldavie.

Pour copie conforme,

Signé: *Aubert du Bayet*

Decretul prin care se numesce generalul St. Cyr în funcțiunea de însărcinat de afaceri la București.

C-plc, le 26 Vendémiaire, an 5.

Au nom de la République Française.

Nous, Général Aubert du Bayet, Ambassadeur de la République Française près la Porte Ottomane.

Vu le refus de la Sublime Porte de reconnaître le citoyen Stamaty en qualité de Consul Général près l'Hospodar de Valachie;

Considérant que la nature de nos relations politiques en ces contrées exige nécessairement la présence d'un agent à Bucarest pour y épier les intrigues de nos ennemis, éclairer leurs mouvements, contrebalancer le poids de leur influence, faire respecter le nom français et transmettre avec célérité les nouvelles du pays dont cette ville, par la résidence du Prince et le passage des courriers, se trouve être un des principaux points de contact;

Arrêtons, que le Général de Brigade, Cara St. Cyr, premier secrétaire de notre Ambassade, se rendra incessamment à Bukarest pour y exercer provisoirement les fonctions de Chargé d'affaires près le P^{re} de Valachie, et pour y agir d'après nos directions, jusqu'à ce que le Gouvernement ait fait choix d'un autre sujet pour remplir cette place.

Donné, scellé et contre-signé au Palais de la République, le 26 Vendémiaire, l'an Cinq.

Signé: *Aubert du Bayet*.

à l'original, (*plus bas*) par le citoyen Ambassadeur,

Signé: *Adanson*, Chancelier.

Collationné par nous, Chancelier de l'Ambassade de la République Française près de la Porte Ottomane, soussigné.

Vu:

Signé: *Adanson*, Chancelier.

Signé: *Aubert du Bayet*.

Aubert du Bayet către Ministrul relațiilor externe, despre trimiterea generalului St. Cyr, însărcinat de afaceri la București.

Péra, le 1 Brumaire, an 5.

Vous verrez, Citoyen Ministre, dans ma note 5e les motifs qui m'ont déterminé à envoyer en Valachie le Général St. Cyr, premier secrétaire d'Ambassade.

1. Acest opă a fost tradusă în 1857 de N. I. Orașanu și publicată în 8° de către librărul editor Crist. Iónin et Romanov.

In instrucțiunile ce se dau lui Cara, la primul locū este obligațiunea pentru el de a «menține buna armonie care domnesce între Republică și Domnitorii Valahiei și Moldovei».

La nécessité de surveiller les frontières de l'Empire et tous les mouvements de la Pologne, en même temps que celle de m'assurer de la constance des bonnes dispositions de l'Hospodar, m'y ont déterminé. D'ailleurs, si un jour nous en venions à engager la Porte dans quelque démarche hostile, j'ai voulu m'assurer d'un homme fidèle qui me ferait connaître la conduite qu'on tiendrait en Valachie et en Moldavie. Ici, je dois encore vous faire observer que c'est en vain que le charlatanisme ou le zèle indiscret ont voulu nous faire croire que la République pourrait ouvrir un commerce extrêmement avantageux avec ces Provinces intérieures de l'Empire. Je vous assure, moi, que d'après des renseignements certains, j'ai appris à connaître les futilités d'un tel projet. Une seule maison de commerce, celle de Pellet et Cie, protégée et encouragée, n'a pas pu se soutenir à Bukarest.

On peut en attribuer peut-être les causes aux malheurs des circonstances.

Au reste, notre position militaire et politique et les sentiments pleins de bien-veillance de l'Hospodar de Valachie, m'ont fait, comme je vous l'ai dit, y envoyer le G^{al} St. Cyr. J'espère que vous approuverez ma résolution.

. . . . .

Adausă la instrucțiunile date generalului St. Cyr, însărcinată de afaceri la Bucuresci, de către generalul Aubert du Bayet, ambasadorul Republicii la Constantinopol :

Péra, le 17 Brumaire, an 5.

Je vous envoie, Citoyen Général, l'arrêté qui vous est relatif et que j'aurais dû vous donner avant votre départ. Vous verrez par son contenu, quelles doivent être les bases de votre conduite. J'ajouterai seulement : *que vous devez vous abstenir de parler politique* et vous renfermer sans cesse dans le cercle étroit de vos obligations, qui sont essentiellement de maintenir la bonne harmonie qui règne entre la République et les Hospodars de Valachie et de Moldavie, qui n'est que la conséquence de notre intime union avec la Sublime Porte.

Quant aux Polonais, dont le sort ne peut être indifférent à tout ami de la Liberté, comme votre éloignement du centre de gouvernement ne vous permet pas d'affirmer, ni de rien promettre, en même temps que vous interviondriez dans l'occasion pour protéger personnellement les individus de cette nation infortunée, vous aurez grand soin, toutes les fois que vous serez pressé d'ailleurs par eux, de répondre avec prudence et laconiquement : «que, sans doute, il est juste et utile pour eux de se tenir prêts à agir à la première occasion, mais que vous n'en connaissez pas le moment, que vous ne pouvez connaître avec zèle tout ce qui leur est relatif .

Vous vous occuperez spécialement, Citoyen Général, à bien connaître tout ce qui se passera sur vos frontières, et vous pourrez dans vos relations avec moi vous servir du chiffre dont le citoyen Gaudin faisait usage. Je ne saurais trop vous recommander de ne vous lier que dans la maison de l'Hospodar, afin de bien voir et de n'avoir avec tous les autres, n'importe qui, que des rapports circonspets

Signé : Aubert du Bayet.

Din toate cele ce preced, nu vedem confirmându-se aserțiunea D-lui Xenopolo, că Al. Moruzzi a dat *demisiune* din domnie. Din contra, el a fost surprins cu mazilirea, tocmai în ajunul zilei St. Alexandru, care avea s'o serbeze cu tarnosirea bisericii cu acest hram, construită de el la Spitalul de la Dudescl.

Mazilirea lui Alex. Moruzzi este raportată în nota lui Verniniac către Delacroix, ministru din Paris, în 2 Sept. st. n. 1796. Tot de la el scim, că Ratif-Effendi, protectorul lui Moruzi, a fost exilat la Chios și că și fratele Domnitorului A. Moruzi, care se afla dragoman al Porlei, încă a fost exilat la Cypru. «Le Prince A. Moruzi, Prince de Valachie, frère du précédent Drogman, vient aussi d'être déposé. La Porte a nommé pour le remplacer, le Prince Ipsilanti, frère du Drogman actuel». Ipsilantescii prigonii de A. Moruzi revin în fața apei și și resbună pentru exilarea lui A. Ipsilanti, întâmplată după intrigele Moruzescilor ¹.

XXI

Domnia lui Mihail Sutzcu în Moldova.

Am vădută împrejurările care au adus schimbarea lui Al. Moruzi de la tronul Moldovei la al Țerei Românești și aceea a lui Mihail Sutzcu de la tronul Țerei Românești la Moldova.

Despre acest Domn foarte puține însemnă scriitorii noștri, ba unii mult decât se mărginesc a 'i înregistra numele. Cel mai modern din istorici, D-l Xenopol, se mărginesc a ni 'l arăta în cei doi ani de domnie ocupată cu întărirea cetăților aședate pe Dunăre, precum Ismailul, Tulcea și Chilia, și cu înființarea de magasi însemnate de alungul Nistrului și al Prutului și cu privegherea așternerei unui pod la Isaccea și în deobște luând toate măsurile de pregătire pentru războiul care s'apropia.

Bătrânul Drăghici ne spune, că în ocărmuirea acestui Principe n'a aflat nici o împrejurare politică scrisă, dar că nici vre-un bine vrednicu de însemnat n'a făcut pământului Moldovei. Totuși Drăghici recunosc, că el s'a preocupat de reimpopularea Moldovei cu locuitori, fiind foarte pustie din ultima rezmeriță.

Acastă pustiire mare a țerei rezultă din notele următoare, ce le am aflat într'un portofoliu a unui doctoru din nămul lui Suțu Dracu,

1. Hurm., tom. II, supl. I, pag. 155.

care a trăit în Moldova pe la 1764 încóce și care l'am donatu Academiei române. Iată, după acest doctorū, care era numărul contribuabililor din o mare parte din Moldova, încă înainte de resboiul care se termină cu pacea de la Cuciuc-Kainargi.

Județele Moldovei

Suceava	6383
Némțū	5025
Romanū	2600
Bacăū	5000
Botoșani	8500
Putna	
Tecuci	4400
Covurlui	4000
Tutova	2153 (sau 2150)
Vaslui	2000
Fălciu	3905
Orhei	6000
Cernăuți	4000
Soroca	3350
Cărligătura	750 (sau 950)
Iași	2700
și Târgulū Iașilor	750

Deci în o mare parte din județe: 65925 sau și 66172 ¹.

Dacă chiar am presupune că jud. Putnei să fie avutū până la 5000 de contribuabili, încă cifra totală nu s'ar urca decât la 71172.

Décă acésta e populațiunea dajnicilor înainte de rēshoiulū de la 1769, cât a trebuitū să fie redusă după acésta! În vedere cu acéstă pustiire ne explicămū numeroșele hrisóve în favórea băjenarilor și a slobođilor.

Și cu tótă acéstă scădere a dajnicilor, visteria plătesce pe anū suma de circa 400,000 de lei, acoperiți în parte numai din banii răsurelor!

Ca să se vedă pre ce se cheltuiazū acești bani, preste suma datorită Porței și preste iraturele Domnitorului și ale Dómnēi, vom reproduce aci unū importantū documentū ce amu aflatū în archiva Academiei Române și care nu este altū de cât însuși bugetulū Moldovei pe anulū 1795.

1. Intr'un locū din portofoliū dice: „Rime și cāntece și monostihuri ale rēposatului unchiu meu Dracu Suțu“. Acéstă informațiune despre familia sa o mai repetă și acuma. Deci necontestatū acest Dr. era un Suțu.

Actulă pörtă titlulă : «Dupre cum s'aũ socotilă și s'aũ aședatũ lefile D-lor velișilor boierĩ și alĩ boierinașĩ, cum și zapciĩ și slujitoriĩ aĩ curței gospod »

Iată inșirarea lefilor :

1469 lei pe lună :

- 250 lei vel Logofetũ de țora de josũ
- 250 » vel Logofetũ de țora susũ
- 100 » al doilea Logofetũ
- 100 » al treilea Logofetũ
- 60 » șose vornicĩ de Pörtă, câte 10 lei unulũ
- 505 » toșĩ deaciĩ de divanũ
- 12 » Is-Bașa de divanũ
- 12 » lei la 12 fustașĩ aĩ divanuluĩ
- 180 » lófa și cheltuiala la biserica gospod. adică :
  - 60 lei archimandritu
  - 20 » un preotũ
  - 20 » proto-psaltũ
  - 20 » al doilea psaltũ
  - 20 » un diaconũ
  - 10 » un canonarhũ
  - 30 lumânări, unt-de-lemnũ și tămâie
- 400 lei vel Vornicũ
- 400 » vel Vornicũ
- 400 » vel Vornicũ
- 400 » vel Vornicũ

3069

1340 de lei 60 banĩ D-luĩ Hatmanũ și taifaua D-salo, însă :

- 360 lei velũ Hatmanũ
- 40 lei căpitanũ de lefecĩ
- 30 lei velũ-căpitanũ hatmanescũ
- 20 lei porușnicũ
- 15 lei bașũ hatmanescũ
- 3 lei stegarulũ
- 18 lei doĩ trimbacĩ, doĩ dobașĩ, unũ surmaciũ și unũ fluerașũ aĩ hătmănieĩ
- 25 lei bașũ-bulucũ-bașũ din curteniĩ gospod.
- 20 lei bulucũ-bașũ alũ doilea,
- 20 lei căpitanũ de drăganĩ,
- 20 lei sotnicĩ,

60 lei la 12 zapciî ai seimenilor Ț carî sunt socotiȚi la patru stȃguri
de seimeni, a cȃte 3 zapciî la un ȃ stȃg, adicȃ : Stegarulȃ,
odobasȃ, ciaușulȃ, cȃte 5 lei unulȃ,
480 lei la 160 seimeni de la 4 stȃguri ai curȚii gospod, socotindu-se
cȃte 40 lude la un ȃ stȃgȃ, și lȃfa cȃte 3 lei la unulȃ.
20 lei un ȃ cȃpitanȃ de levenȚi,
75 lei la 15 levenȚi, cȃte 5 lei,
10 lei odobașȃ de levenȚi,
10 lei ciaușȃ de levenȚi.
7 lei 60 baeractarȃ de levenȚi,
57 lei la emiciculȃ la 19 levenȚi, cu 4 zapciî ai lor, socotindu-sȃ
cȃte 4 parale de omȃ pe ȡi,
30 lei prolcovniculȃ de Lunca-mare.
1340 lei 60 banȃ.

2400 lei D-luȃ velȃ Vist. și taifaua D-sale, înșȃ :
300 lei d-luȃ velȃ Vist.,
200 lei alȃ 2-lea Vist.
100 lei alȃ 3-lea Vist.
80 lei logofetȃ de visterie,
80 lei vȃtavȃ de visterie,
1500 lei diaciȃ de visterie,
140 lei cheltuiala visteriei pentru hȃrtie, cernȃlȃ și cȃrȃ tare.
2400

2098 D-luȃ velȃ Post. și taifaua D-sale, înșȃ :
1000 lei velȃ Post.,
250 lei velȃ-gramaticȃ,
250 lei velȃ Sȃcritarȃ,
100 lei alȃ 2-lea Post,
50 lei alȃ 3-lea Post.
50 lei alȃ 2-lea Sȃcritarȃ,
60 lei alȃ 2-lea gramaticȃ,
50 lei vatavulȃ de copȃi,
50 lei iciciohodarȃ,
30 lei muhurdarulȃ,
50 lei polcovniculȃ postelnicescȃ,
40 lei polcovniculȃ Sȃrdȃrescȃ,
25 lei gramaticȃ postelnicescȃ,
15 lei caftangiulȃ
80 lei 8 postelniceȃ, cȃte 10 lei pe lunȃ,

5 lei vătavū de călăraşī,
 3 lei odobaşu de lipcanī.
2098

665 lei D-luī velū Aga şi taifaua D-sale, însă :
 300 lei d-luī velū Aga,
 50 « velū căpitanū de darabanī,
 20 « polcovniculuī agiescū,
 15 « başū-ciaşū agiescū,
 10 « başū-bulucū-başū agiescū,
 30 « 6 bulucū-başı agieştī,
 5 « buciacaşī,
 18 « 2 trambacī, doī dobaşī, unū surmaciū şi unū flueraşū agiescū,
     câte 3 lei unulū,
 20 « un căpitanū de lefecī,
 10 « unū odobaşū de lefecī,
     7 « 60 ciaşu de lefecī,
     7 « 60 baeractarū de lefecī,
 100 « 20 lefecī cu 4 zapciī ai lor, socotindu-sē câte 4 paralo de
     omū pe ȓi.
665

250 lei D-luī velū Spăt.
 415 lei D-luī velū vornicū de aproȓī şi taifaua D-sale, însă :
 200 lei d-luī velū Vornicū,
 100 « vataşū de aproȓī,
 100 « ciaşū de aproȓī,
 10 « doī ispravnicī,
 5 « vătavū de vartă (gardă ?)

200 lei D-luī velū Banū.
 524 lei 30 banī D-luī velū comisū şi taifaua D-sale, însă :
 200 « d-luī velū comisū,
 50 « alū doilea comisū,
 40 « rahtivanulū,
 20 « alū 3-lea comisū,
 310 « başū-salahorū,
 26 « 30 banī 3 soahorī,
     8 « 90 « irucū-baraectarū,
 11 « 90 « saisū-başı,
     7 « emicliculū saisū-başū,
     8 « 90 banī Nalbaşū-başū

- 7 « saca-bașu,
 6 « emicliculū luī saca-bașu,
 8 « vātavuluī grajdiuluī,
 30 « la 20 de comișăi câte 1 leū 60 banī la unu,
 87 « taifaua pităriei adică :
     30 leī la 3 vezetei înaintașī, câte 10 leī unulu,
     40 « la 4 vezetei rotașī, câte 10 leī unulu,
     5 « leī vātavulu grajduluī,
     12 « emiclicū la 8 comișai socotindu-sē, câte 4 parale
     de omū pe ȕi.
-
- 87

1848 leī 30 banī taifaua D-sale velū camarașū, însă :

- 100 leī alū doilea camarașū,
 20 « vatau de camară,
 20 « gramaticū de camară,
 200 « spițerū gospodū, adică :
     100 leī lēfa spițeruluī,
     100 leī cheltuiala doftoriilor.
-
- 200

- 100 « velū cupariū,
 30 « sîngeactarulū
 105 « ediclii și iciolanī, adică :
     15 « ciubucciu,
     10 « cafegiu,
     15 « sufragiu.
     10 « șerbecgiu,
     15 « ibriectariu,
     15 « peșchiargiu,
     10 « samdagiu,
     20 « credincieru,
     20 « bărbierulū,
     10 « muhurdangiulū,
     10 « mabiengiu,
     10 « mutulū,
     5 « emaciū cafengiu,
     5 « emac ciubucciu,
     5 « emaciū sufragiu,
     5 « emaciū ibriectaruluī,
     5 « emaciū samdagiuulū,
     5 « emaciū serbecgiuluī,

5 « emacū pescheregiului,
 5 « emacū credincierului,
 5 « iciolanu spătăriei.
205

283 lei 30 bani Taifaua Ciohodarilorū, adică :

13 lei 90 bani baș-ciohodarū,
 8 » 90 » chihaiaoa de ciohodarī,
 120 » » 20 ciohodarī, câte 6 lei,
 8 » 90 » mataragī-bașa,
 13 » 90 » satirū-bașū,
 8 » 90 » chihaiaoa de satirī,
 24 » 4 satirī, câte 6 lei,
 15 » iciolanū-bașū ciaușū turcu,
 26 » 30 » 3 iciolanī alaiū ciaușī, carī sunt socotiți câte 8 lei
 90 bani unulū,
 8 » 90 » cavazū-bașū,
 8 » 90 » unū cavazū,
 8 » 90 » saraci-bașū,
 6 » emaculū luī saraci-bașū,
 12 » 2 saracciī câte 6 lei unulū.

372 lei 60 bani Delibașa cu neferiī sēī, adică :

57 lei 60 bani delibașū cu 7 lei 60 bani emiclicū,
 17 » 60 » odobașū cu 7 lei 60 bani emiclicū,
 17 » 60 » ciaușī cu 7 lei 60 bani emiclicū,
 15 » soitariu cu 7 lei 60 bani emiclicū,
 15 » baeractarī cu 7 lei 60 bani emiclicū,
 250 » la 20 deliī câte 12 lei 60 bani, adică 5 lei leafa
 și 7 lei 60 bani emiclicū,

519 lei 60 bani Tufecibașa cu neferiī luī adică :

57 lei 60 bani, Tufecci bașa cu 7 lei 60 bani emiclicū,
 17 » 60 » Odobașū, asemenea cu 7 lei 60 bani emiclicū,
 17 » 60 » Ciaușū, asemenea,
 50 » la 3 zapciī cu 22 lei 60 bani emiclicū,
 375 » la 30 tufeciī câte 12 lei 60 bani unulū, adică 5 lei
 lófă și 7 lei 60 emiclicū.

---

519 lei 60 bani.

200 lei velū Căminarū,
 200 » velū Paharnicū,

- 1000 » D-luî Divanŭ Effendi,
 500 » D-luî Doftorŭ celŭ mare,
 671 » D-luî velŭ Armaşŭ şi taifaua armăşiei, însă :
 100 lei velŭ armaşŭ,
 40 » alŭ 2-lea armaşŭ,
 20 » condicaru,
 10 » logofĕtu temniţei,
 5 » gealatulŭ,
 5 » unŭ topciu,
 30 » 2 trambacŭ, 2 dobacŭ, unŭ sîrmaciŭ şi unŭ flueraşŭ aî curţii
 gospodŭ, câte 5 lei unulŭ,
 65 » 23 masalagiŭ câte 5 lei,
 65 » cheltuiala la 13 masalagiŭ câte 5 lei,
 318 » Mehter-başa cu toţi mehteriŭ sĕi, lĕfă şi imiclicŭ.
-
- 671 lei

295 lei velŭ portarŭ şi taifaua portăriei adică :

- 200 lei velŭ portariŭ,
 40 » alŭ 2-lea portariŭ,
 15 » alŭ 3-lea portariŭ,
 40 » 8 portărei, câte 5 lei.

---

295 lei

1207 lei velŭ Ispravnicŭ de curte şi taifaua isprăvnicioi, însă :

- 100 lei velŭ ispravnicŭ,
 16 » 8 sătrărei câte 2 lei,
 18 » 6 tâmplari, câte 3 lei,
 18 » 6 petrarŭ, câte 3 lei,
 36 » 6 aparŭ, câte 6 lei,
 16 » 8 cărători de lemne, câte 2 lei,
 16 » 8 tăetori de lomne, câte 2 lei,
 8 » 4 măturători, câte 2 lei.

1207 lei

739 lei lĕfa la haremŭ adică :

- 70 lei vornicu de haremŭ,
 100 » grămăticu,
 540 » la totŭ haremu,
 29 » iz-başa şi toţi fustaşii haremului, adică :
 5 lei Iz-başa,
 24 » 24 fustaşŭ aî haremului, câte 1 lei.

- 7061 lei ispravnicii de pe la ținuturi, însă :
- 400 lei Ispravnică la Suceava,
  - 400 » Ispravnică la Neamțu,
  - 400 » Ispravnică la Romanu,
  - 400 » Ispravnică la Bacău,
  - 400 » 2 Starosti la Putna,
  - 18 » 2 trimbaci, 2 dobași, unu sirmaciū și unu fluerașu ai stărostiei câte 3 lei unul.
  - 400 » 2 Ispravnică la Tecuciū,
  - 400 » 2 Părcălabi la Galați,
  - 400 » 2 Ispravnică la Tutova,
  - 300 » 2 Ispravnică la Vasluiū,
  - 400 » 2 Ispravnică la Fălciū,
  - 75 » 1 Ispravnică la Grecei,
  - 75 » 1 Ispravnică de Codru,
  - 75 » 1 Ispravnică de Hotărniceni,
  - 400 » 2 Serdari de Orheiū,
  - 18 » 2 trimbaci, 2 dobași, 1 sirmaciū și unu fluerașu ai serdăriei, câte 3 lei.
  - 400 » 2 Ispravnică la Soroca,
  - 200 » 2 Ispravnică la Herța,
  - 400 » 2 Ispravnică la Dorohoiū,
  - 400 » 2 Ispravnică la Hârlău,
  - 300 » 2 Ispravnică la Cărligătura,
  - 400 » 2 Ispravnică la Ținutul Iași,
  - 500 » Beșleaga de Iași, léfa sa și a neferiloru săi,
  - 100 » Beșleaga din Focșani, adică :
    - 40 lei léfa Beșlegei,
    - 60 » 12 neferi, câte 5 lei.
  - 70 lei Beșleaga de Tecuciū, adică :
    - 30 lei léfa Beșlegei,
    - 40 » 8 neferi,
  - 180 » Serdarul de Galați, adică :
    - 80 lei léfa Serdarului,
    - 100 » 20 de neferi, câte 5 lei,
  - 80 » Beșleaga de Bârlad, adică :
    - 30 lei léfa Beșlegei,
    - 50 » 10 neferi, câte 5 lei,
  - 50 » Beșleaga de Vasluiū, însă :
    - 30 lei léfa Beșlegei,
    - 20 » 4 neferi, câte 5 lei,

- 150 » Beşléga de Fălciū i Grecenī şi Codru, adică :
     50 lei léfa Beşlegei,
     100 » 20 de neferī, câte 5 lei,
 268 » Beşléga de Chişiněū, adică :
     50 lei léfa Beşlegei,
     200 » 40 neferī, a câte 5 lei,
     18 » emiclic la 6 neferī, ce sunt rânduīŷi a sta la Crăulonī.
 115 » Beşléga de Soroca, adică :
     40 lei léfa Beşlegei,
     75 » la 15 neferī,
 90 » Beşléga de Herŷa, adică :
     40 lei léfa Beşlegei,
     50 » la 10 neferī,
 105 » Beşléga de Dorohoiū, adică :
     40 lei léfa Beşlegei,
     65 » la 13 neferī,
 65 » Beşléga de Botoşanī, adică :
     25 lei léfa Beşlegei,
     40 » la 8 neferī.
 400 lei Capikihaelele de la serhaturī, adică :
     100 lei Capikih. de Hotin,
     100 » » » Bender,
     100 » » » Acherman,
     100 » » » Chilia.
 6500 lei Capichihaelile de la Ţarigrad,
     80 » Sameşulū lefilorū.
32695 lei.¹

Documentulū acesta, orī-cât de necomplectū în privinŷa veniturilorū, ne dă o icónă perfectă a stărei generale a ŷerei, a luxului Curŷei şi a acelei brúme de oştiri ce mai avea ŷera.

Din tot acestū budgetū nu putemū culege nici o informaŷiune, cât privesce justiŷia şi cultura publică.

În privinŷa culturēi publice cu tóte aceste, Mihaiū Suŷulū, pe care l'amū vėđutū ŷiněndū la dēnsa, în ŷera Románescă, nu putea să o fi neglijatū cu desėvėrşire în Moldova. Elū era unū bărbatū cultū, şi alătura cu Mitropolitulū Iacobū Ştamate, nu putea să nu încurajeze şcôla, atât cât puteau permite împrejurările grele financiare, în urma invasiunei ruso-austriace, şi a calamităŷilorū ce se năpustiră şi peste Moldova: secetea, fómetea şi ciuma.

1. Codex folio mic cu No. 54 de la Biblioteca Academiei.

Din respectul culturală, avem de la Mihaîl Const. Suţul reorganisarea şcolii din Botoşani, pe lângă Monăstirea Adormirei Maicii Domnului.

În această şcoală se înveţa carte elinască şi moldovenască, cu direcţiune bisericească.¹

Continua a exista o casă specială pentru întreţinerea şcolilor. La stăruinţa Mitropolitului Iacob Stamate, se acordă lefi dascălilor de la Botoşani, din casa specială a şcolilor de la Iaşi, aşezată lângă Mitropolie.

Remarcabilu este documentul, care sub formă de anafora, l'a prezentat Domnitorului Iacob Stamate, despre situaţiunea generală a învăţământului. Uricariul Domnului Th. Codrescu, publicându această anafora, nu i pune nici odată.

Tot asemenea au făcut şi ceilalţi scriitori, cari de atunci s'au ocupat de istoria şcolilor. După toate stăruinţele ce am pus până astăzi, n'amu vădit originalul.

Nu vedu însă imposibilitatea ca anafora lui Iacob Stamate, despre care Wolf Andreas în *«Beschreibung des Fürstenthumes Moldau»* au scris cu multă laudă meritată, să fie adus la cunoştinţa noului Domnitor starea şcolilor.

Când Mitropolitul vorbeşte în anafora despre şcola cea mare, vorbeşte ca de ceva care există, iară existenţa acestei şcoli, care încetase sub ocupaţiunea rusă, abia dór de s'au reînceput sub domnia lui Alexandru Moruzi. Prin urmare Mitropolitul Iacob propune Domnitorului Suţu, celui «înţeleptu fôrte, iscusitu la minte, deşteptu la ale ţerei îndreptări» cum dice Zilot, îndreptările de adus la o stare de lucruri existente. Dăcă Mitropolitul îndemna pe Domnitor să de hrisove de mai puţină importanţă, ca acel pentru şcola din Botoşani, nu rămâne îndoială că starea şcolilor din Iaşi cu atât mai mult a trebuit să atragă atenţiunea lui Suţu asupra şcolilor mari din capitala ţerei şi în genere. Ce i dreptul, s'ar fi putut ca acest document să fie adresat următorului Domn Calimah-Vodă. Cercetându la timp domnia acestuia, se va vedea pentru ce dăm preferinţă versiunii, că anafora a fost adresată lui Mihaî Suţu. Conlucrători la această importantă anafora, a putut fi Gligoraşu, logofetul Mitropoliei, despre care vorbeşte Andreas Wolf², şi de bună sémă inspiraţiunile de la Wolf încă n'au lipsit.

Să analizăm puţin acest document important. Mai întâi Mitropolitul cercetă sumele şi bugetele şcolii mari, a aşia dăsei

1. (Vezi docum. în Analele Culturii publice de V. A. U.)

2. Andreas Wolf Tom. I pag. 141 şi 284 şi Tom. II pag. 19 nota M.

Academie, apoi face istoricul zidirei localului de către Grigore Ghica-Vodă, amintind ū și de hrisovul acestuia ; descrie întinderea locului școlei, loc ū mărit ū de către Mitropolitul Iacob ū ; arătă după aceea din ce ū și cum a constituit ū Grigore Ghica venitul școlelor. Venitul ū acesta (daia de la persoanele clericale) va servi pentru plata lefilor ū tuturor dascălor ū din totă țera, *«atât de limba elinescă cât și de cea moldovenescă»*.

Constatarea ce face Mitropolitul Iacob ū despre învețătura elinescă și despre dascăli de acestă învețătură, este memorabilă. Insemnând ū principiul pedagogic ū, atât de recomandat ū de pedagogii moderni, că învățătura trebuie să procedă *de la cele știute la cele nesciute*, principiu care face onóre perspicacității geniale a Mitropolitului Iacob ū, el face minunat critica modului de predare a dascălor greci, cari proced ū *«de la cele nesciute la cele știute»*, încercând ū mintea școlarilor ū, «cu numiri și cu canóne și cu mulțime de cuvinte și ca papagalii să le învețe de rost ū, nimica cu totul știind ū, sē ū înțelegend ū din cele ce învață, din care pricină, mai și 10 și 12 ani îmbetrnesc ū în gramatică ucenic ū».

Mitropolitul Iacob ū compară metodele dascălor ū din Europa cu a dascălor ū greci si condamnă practica acestor ū din urmă, dând ū povățuiri pedagogice pentru viitor ū.

Trecend ū la învățătura științelor ū, Iacob ū ȑice, că o academie fără știință, este o casă fără ferestre. Necesitatea matematicelor ū și în special ū a geometriei o demonștră cât se póte de bine.

Te mir ū însă cum un ū cap ū așa de bine organizat ū ca al Mitropolitului Iacob ū ajunge aci la concludiunea, că predarea geometriei să se facă în limba elină.

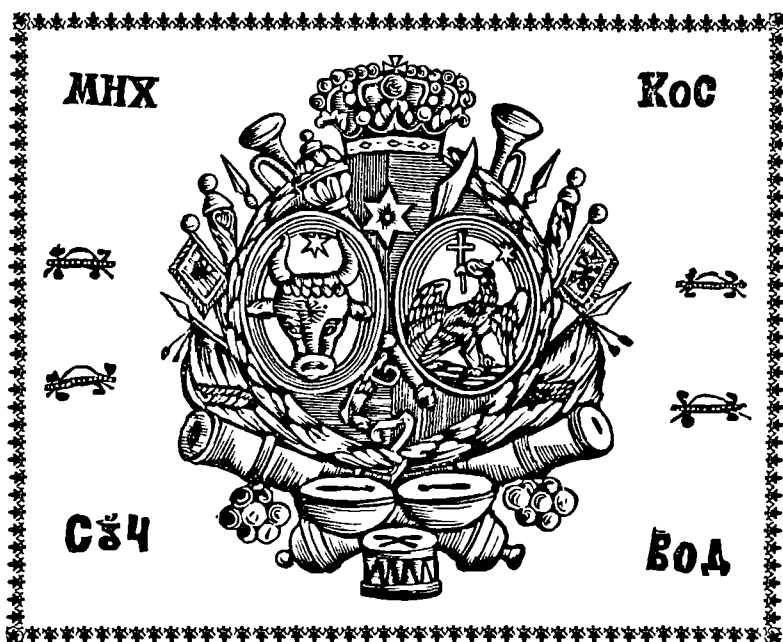
După asemenea eronată părere, te mângăi, când la capul V, Mitropolitul Iacob ū recunósce apoi însemnatatea limbei latine pentru învățătura pravilelor ū și înțelegerea santei Scripturi și a biblii *«și încă și spre îndreptarea și împodobirea limbei moldovenesc ū»*.

Mitropolitul Iacob ū, om ū cunoscător ū de nevoile țerei, mai propune înființarea la academia din Iași a unei clase de inginerie practică, care să formeze ingineri, atât de necesari la numeroșele procese pentru ȑământ ū. La biblioteca înființată pelângă acestă academie, Iacob ū cere Domnitorului aprobarea, ca fie care neguțator ū, care introduce în țeră cărți, să fie dator ū a da câte un ū exemplar ū gratis bibliotecei. Dcă cartea va fi prea scumpă, i se va răspunde jumătate din preț.

Mișcarea literară este remarcabilă pe timpul ū lui Mihai ū Constantin Suțu, grație Mitropolitului Stamate. La 1794 «cu blagoslovenia și totă cheltuiala Prea S. Sale Chirió Chir ū Iacob ū, arhiepiscop ū și

Mitropolitul Moldovei» s'au tipărit «în ȣilele prea luminatului și prea Înălțatului Domnului nostru Mihailu Constantinu Suțu V. V. cu mila lui Dumnezeu Domnă țerei Moldovei», cartea cu titlul «Critilă și Andronius». În fruntea cărții se află stema și versurile următoare :

Stihuri politicești asupra stemei prea luminatului și
prea înălțatului Domnului nostru Mihailu Constantinu
Suțulu Voevodă.

Două chipuri cu Steme ce în pecete s'au însemnată,
Domnului Mihailu Constandinu Suțulu Voevodă s'au
[încredințat.

Corbulă, Domnă țerei Românești că au fost, îlă arătă.
Bourulă, ală Moldaviei, într'acéstă dată.

Amândouă steme de Dumnezeu încoronată,
Până la adânci bătrânețe i s'au dată.

Ce acum domnește țera Moldovenescă,
Domnulă păzescă'lă, ca s'o stăpânescă.

În prefața acestei cărți, necunoscută reposatului Cipariu în «Crestomatia sêi analecte literare» și nici lui Wolf, care nu o trece între cărțile cunoscute lui, ca tipărite sub Iacob Mitropolitulu, traducetorulu ei pretinde, că o aduce pe românesce din grecesce, pre când în realitate se vede că e tradusă din limba francesă. Credemū, precum deja am arêtatū, că Iacob a voitū prin acêstă inocentă strategie și mai alesū în timpulū acela alū evenimentelorū grele din Franța, să ridice de-a-supra cărții ori-ce bănuielă, ori-ce prepusu de neortodoxie. Acêsta arū însemna și calicele, care este în icôna cu care începe cartea.¹

Introducerea limbei francese în societate a făcutū mereū progrese în ambele principate și literatura românescă începe de pe acum a se influența din cea francesă, precum vomū vedea mai pre largū în studiulū generalū asupra culturêi secoluluī al XVIII-lea.

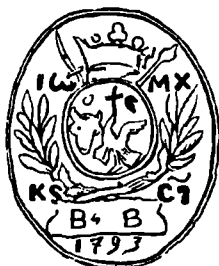
Sub domnia lui Mihaiu Suțu apare, tot în Iași, la 1794, și psaltirea proroculuī și împêratū Davidu . . . . . «cu însemnare de câți domni aū domnitū în țêra Moldovei de la descălecarea ei». Ascmene Anfilohie publică *Geografia* sa prelucrată după Boufier.²

Importanța culturêi este mult simțită la curtea domnêscă, unde se citea, cu mare aplicare, sciri despre tot ce se petrecea în Franța. Const. Stamati afirmă chiar, că Mihaiū Suțu era pusū de elū în curentū de afacerile din Franța și că se arêtă fôrte inclinat spre acêstă țêră, ba

1. Întrebuirea neconținută a pronumelorū personale; aședarea adiectivelorū posesive înainte de substantive, ca la limba francesă; întrebuierea de cuvinte francesce (curiosita, conversasia, mahina, ambra, parintesa, madama); traducerea de expresiuni francesce, precum: «c'êtait pour cette raison que» era pentru acêsta că (pag. 2); c'est en vain que: este în zadarū că . . . .; «este prin organtulū Cuvêntuluī că ômenii se unescū (pag. 4) etc.; traducerea nenimerită de vorbe francesce, precum *audace* prin *obraznicie* (O! ticălôsă iubire de slavă . . . care ne silescī să punemū în «priniejdie, așa de cu obraznicie (audacieusement) a nōstră viață.»; Întrebuirea genitivuluī nedeterminatū cu prepozițiunea de: «Eū eramū închis între crăpăturile *de acestu munte*» (de cette montagne); «cum ai pututū eși din închisôrea *de acêstă întunecatā peșteră* . . . pag. 11». «Lucrulū de acêstă lume» în locū de «lucrulū lumei». Aceste puține exemple vorū fi d'ajuns, credemū, spre a întări aserțiunea ce naintarămū în privirea traducerei din limba francesă, iar nu din cea grêcă.

2. (Veđi And. Wolf I 6. 284. Hasdeū „Lumina“ III 58), și o Aritmetică. D-lū B. P. Hasdeū afirmă, că tatăl sêu a fostū vêdutū la Rodostat protoereū la Hotin și o *Istorie* de același Anfilohie episcopū de Hotin. Să mai citămū dintre cărțile tipărite sub M. Suțu și „Leturghia, care acum al II-lea s'aū tipăritū întru acestasū chipū, în dîilele prea Luminatuluī și prea Înălțatuluī Domnū Mihailū C. Suțulu V. V., cu osirdia și cu tōtă cheltuala a prea sfințituluī Mitropolitū al Moldaviei Kiriu Kir Iacob, întru a sea tipografie, din nouă făcută în Sf. Mitropolie în Iași, la anii de la Adam 7302, iar de la nascerea lui Christ. 1794; și s'aū tipăritū de popa Mihalache tipografū și de Gherasim irodiaconū tipografū“. (Esemplarul Bibliotecêi Ūrechii din Galați). Acêstă carte nu este citată în Chrestomatia D-lui Gaster.

că și trimite la Constantinopole sciri favorabile Republicei franceze. Suțul avea secretari francesi și pe vestitulă pentru învățatura lui Codrilă seü Codrilea, pre care acelaș agentă francesu Stamate ilă dă de grecă din Atena și care vestea, că cea mai frumösă răsplătire ce i se putea da de Republica francesă, pentru că servia pre lângă Domni interesele Franței, era de a i se dăruî ună exemplară din enciclopedie. ¹

Sigiliulă lui Io MII. CS.
ST. VV.
1793

Biserica sub Mihaiă Suțul este reprezentată prin Iacob Stamati ca Mitropolită. Episcopia de Romană a fost ocupată de Antonie, care muri la 1796; iar Episcopia de Huși o ilustra Veniamină Costache.

In tomulă de anexe VI vomă aduce câte-va acte cu referință la Biserică.

Mihaiu Suțu in Moldova, alt-fel decât in țera Românescă, consti-tue *Divanulă* din boieri, mai toți greci, unii nu tocmai de mult inpă-mênteniți; totuși găsimă prin anaforalele divanului de sub acestă Domnu nume ca a lui Ionă Canta mare Logofetă, Constantină Catargi mare Vornică, Constantină Greceanu mare Vornică, Ianculă Razu mare Vornică, Theodoră Balșă mare Vornică, Dimitrie Saulă mare Vornică, Grigorașă Sturdza Hatmană, Grigore Ventura Postelnică. Și in județe găsimă o bună parte din ispravnici tot din boerii de țără.

In hrisovulă de la 25 Martie 1793 Suțulă aduce credința urmă-toriloră boeri: Ionă Cantacuzino vel Log., Lascarache Rosetă vel Vist., C. Palade vel Vornică, Depaste vel Vornicu, Necula Rosetă vel Vornică, Constantiă Balșă vel Vornică, Gligorașă Balasaki Hatmană i Părcălabă Sucévei, Alex. Suțu vel Post., Anastasache vel Agă, Iordache Rosetă vel Spăt., Grigorașă Ventura vel Comis, Iacovache Arghirovulu vel Cămărașă, Iordache Mavru vel Căminar, Șerbană Cananău vel Pah., Iónă Rosetă vel Serd. și Andreiă Millo vel Stol.

Unde sunt boerii pământeni? Pre când in țera Românescă infimă

1. Hurm. tom. II, supl. I, pag. 113.

minoritate de greci găsim ū în Divan ū, aci, din contra, infima minoritate o constituiesc ū Români ū. Observe-se încă, cum familia Roset ū ample o sumă din scaunele Divanului ū. Este o adevărată oligarhie a cător-va familii.

Care putea să fie administra ūiunea și justi ūia sub asemenea oligarhii ?

Justi ūia era mult mai inferioară de cât în țera Românească. Ce se pôte aștepta omul ū fără de influență în Divan ū, pentru a'și asigura dreptatea, când protivnicul ū se ū este în vađă la Curte ?

Posedăm ū o jalbă originală a unui Constantin ū Bărzăscu către Domnitorul ū cel ū nou al ū Moldovei, cerându-i dreptate într'un ū proces ū urmărit ū sub mai multe Domni.

Domnitorul ū, de sigur sub influență celor ū care 'l ū încunjura ū, pune pe jalba nenorocitului Bărzăscu rezolu ūiune : «Fiind-că în potri va a tot cuvântului dreptă ūii, acesta tot supără pe Domnia Mea, poruncim ū D-tale vel Vornic ū za aprođi, să se certe cu 50 toege la pórta Cur ūii gospod. ¹ —1793 Iulie 16.»

Din ramura administra ūiunei atragem ū aten ūiunea lectorului asupra *ponturilor ū* date de Domnitorul ū M. Su ūu la 29 Dec. 1796 și la 18 Martie 1795. Ponturile din 1795 privesc ū administra ūia, justi ūia și finan ūele din jude ūe și avaeturile, iar ponturile din 1796 se referă mai mult la aplicarea aședământului Clăcei.

Să rezumăm ū mai ânteu ū pe cel ū de la 1795 :

Cu un ū lirism ū, care nu se potri vesce de loc cu rezolu ūiunea dată în 1793, pre peti ūiunea nenorocitului Bărzăscu, M. Su ūu ordonă ispravnicilor ū : «Să aibă de apururea ușa deschisă a primi cu blândetă pe to ūi locuitorii ce vor veni la isprăvnicie, cu or ū ce fel de jălbi și pricin ū, ascultându cu luare aminte plângerea fiesce-căruea și cerce-tându, fără să se îngreueze cât de pu ūin ū a se zăbovi, spre cercetarea și ascultarea jalobelor ū . . . . .» Domnitorul ū ordonă, ca Ispravnicii să se lipsescă și de vremea cea obicinuită a mănărei și a somnului «ca nici cum să nu stea sêracii locuitor ū așteptându și perđânduși vremea și făcându cheltuélă, din pricina lenevirei drăgătorilor ū».

După acest ū apel ū, care bine făcea Domnitorul ū a și'l ū adresa sieși mai ânteu ū, el ū indică în pontul ū 2, procedura de împlinit ū la judecăt ū. Persóna care nu va veni după prima cita ūiune la judecată, se va aduce cu *ciubote roși ū*, plătind ū câte 10 bani de ceas ū. Domnitorul ū recomandă cu deosebire să se înlătore hatirulu.

---

1. Originalul ū acestei peti ūiuni l'am ū donat ū Institu ūiunei Urechiă din Gala ūi. El e propri ū a ne arêta cât de decăđută ajunsese justi ūia în Moldova, pe la finca secolului trecut ū.

Ispravnicii, ca să facă o recoltă mai bună de bani, rânduiseră prin ocóle seú plase nisce funcționari, cari să judece ei în locul lor și să facă împlinirile de la locuitori. Suțul prin pontul 3, opresce pentru viitor funcționarea acestora, avându ispravnicii a judeca ei înșii. Acestorî namestnici, ispravnicii le vindea la mezatú ocólele precum vindeau de asemenea aceleaș ocóle căpitanilor și ocolașilor.

Își pôte cine-va închipui ce devenea justiția pe mâna acestorî dregători, cari aveau să judece pricinilo, să realizeze împlinirile și amenđile de la pripasuri !

Nemuțămirea țerei sêrace era prea mare la începutul anului 1795, Suțul crede a o potoli (și are nevoie de a o potoli, căci nu erau în bună regulă afacerile lui la Constantinopole), ordonând prin pontul 3 și 4 desființarea acestui sistem de administrație, ba chiar amenință, la din contra, cu ulița și cu ocna pe antreprenori, «dér și ispravnicii ce le vorú vinde, nu vorú scăpa fără pedépsă».

Pentru perceperea birurilor și pentru îndeplinirea poruncilor domnesci în județe, Domnitorul însărcinează zapci «ómenî cu înțelegere, cu isvodú iscălitú de dregători, cari să aibă strașnici porunci a nu supêra cât de puțin pe locuitori cu niscaî-va cereri spre alú lorú interesú, seú cu mâncări și bêuturi ce pricinuescú cheltuélă satelorú, ci să se muțămescă cu mâncarea obicinuită locuitorilorú».

La punctul 5 Suțu adaogă, că să se păzescă dréptă cumpănire la tóte rânduelile ce se vorú face în ținutú, după starea și putința flesce-căruia satú. În următorul punctú alú 6 se ordonă ținerea a 3 condici la isprăvnicie. Întru una să se trecă procesele ce se vorú judeca ; într'a a doua tóte rânduelile pentru orî ce made în ținutú ; iar într'a 3-a tóte cărțile ce ispravnicii vorú scrie către Domnú și către Visterie. Aceste condici ispravnicii le vorú da în primirea celorú nouî.

În pontul 7 și 8 se determină diverse avaeturî. De la cei cari se închidú la grosú pentru vinováții, seú datorii, să se ia câte 5 parale ; iar de la cei închiși pentru birú nu se va lua nimicú. Logofetei isprăvniciei vorú lua câte o para de răvașulú desorocú, și de răvașulú de scădere de birú, seú de havalele și 20 de parale pe cartea de judecată.

La pontul 9 se dispune că, pentru orî-ce rânduială vorú face Ispravnicii în ținutú, din poruncă Domnescă, să trimită *tăbliță* iscălită la Visterie, pentru ori-ce împlinire din ținutú, cum și țiđulă iscălită dela satú, pentru orî-ce rânduială plătită orî-cât de mică.

La rânduiala mazililor se crease o specie de căpitani, cari nu erau decât nisce jăfuitori ai mazililor. Prin pontul 10 se suprimă aceste căpitani. Ispravnicii să ție condică de rëndulú la slujbă alu

mazililor. La rânduiala mazililor și ruptașilor, să nu intre decât feciorii lor drepți, iar nu să se puie în brésla mazililor și a ruptașilor ómenî din bir. Visteria, asemenea ómenî nu 'i va recunósce de mazili. (Art. 11).

Ruptași nu pot fi pământenî, ci numai străinii, ba se cere încă, ca ruptași să nu fie din ómenî proști. (Art. 12).

Art. 13 este relativă la vitele de pripas, care dispozițiune a dat loc la atâtea abuzuri, cu luarea așa ȃisului colac pentru vită dela proprietarii ei. Vodă, spre a curma acestu abuz, ordonă să se iee numai câte o para pe ȃi, cu cheltuiala hranei cu tot, ba dăcă a trecut o lună de ȃile dela prinderea vitei de pripas, să se ia numai câte 1 ban pe ȃi, pentru ostenela și cheltuiala celui ce va îngriji de vită. Celelalte autorități nu vor lua nimic. Dar dăcă vita va sta de pripas un an, Vornicelul satului e dator s'o ducă la Ispravniciei ȃinutului, dela care să iee adeverința de primire și plata pentru întreținerea vitei. Nizamul nu spune ce devenea vita odată adusă la Ispravnic, care plătea 360 bani, adică 3 lei vechi pentru întreținerea ei. Cu cine împărțeu Ispravnicia asemenea câștiguri, s'ar pute lămuri, de óre-ce la București pripasurile erau ale Vornicilor mari.

Art. 14 privesce mai de aproape pe țeran, oprindu-l de a se stremuta din sat ca vechiul «ataché à la glèbe». Vornicelul de sat, care va ascunde sosirea în satul lui a vre-unui țeran din alte sate, va plăti glóbă 50 de lei la Zapci.

Prin art. 15 se atingă iarăși cestiuni mari: amenȃile ce Ispravnicia lua dela vinovați, ca să nu'i mai urmărescă, să nu se mai pótă lua, ci vinovații să fie judecați și pedepsiți.

Se opresc tot-odată clăcile pe vin ori pe bătură pe la sate. Numai la țergu sunt învoiți Ispravnicia, dăcă au cârciumă, să vênȃ vinul lor ca și alții, fără a opri și pe alții în drept de a vinde, sub pedepsă de a plăti întreit paguba.

Dela impliniri de bani, Ispravnicia vor lua ȃeciuală 1 ban.

Dela impliniri de lucruri tot asemenea, evaluându-se acele lucruri.

Dăcă se va schimba termenul poliȃei, nu se va lua ȃeciuală.

Nu se va lua ȃeciuală nici dela executarea sentinȃelor judecătēi pentru bani de moșie, de vite și alte lucruri, ce se vor afla sub stăpânirea unora, cu strămbătate, și pe urmă, cu hotărîrea judecătēi se vor da în stăpânirea proprietarului adeverat.

Art. 17, fórte lung, se ocupă de prinderea hoților. ¹ Se ordonă

1. Ca și în Muntenia, stărpirea hoților era o preocupăune de tóte ȃilele. Cu puțin ani mai înainte se *ilustrase* legendarul Codrênu. Dr. Suțu. în portofoliul său (Noteșu), ce am datuit Academiei, înainte de ce poporul român să fi închipuit balada Codrênuului

urmărirea tuturor și a gazdelor lor, care gazde vor fi pedepsite întocmai ca și hoții. În interesul siguranței publice, fie-care țeran, mergând din satul său undeva, să aibă răvaș de drum dela stăpânul satului, său dela Vornicel și preotul satului, cu arătare anume: în ce ȋi a purcesu și unde merge? Pe cei fără răvaș, ordonă să'i prindă Zabeții și să'i ducă la Ispravnic, ca să'i pedepsescă.

În acestu articolu, Vodă se ocupă și de țigani lăeși. Ispravnicii să nu îngăduie multe cete de țigani la unu locu și pe la locurile unde se voru aședa cu șetrele, de-a pururea să fie și ȋmeni de ai ispravniciei, ca să nu facă blăstemății orî furtișaguri. De se va prinde vre unulu cu așia vină, să se puie în butuci și să se trimită la Divan, spre pedepsă. Ispravnicii, de nu voru avé grijă după poruncă și se va întempla vre-o ucidere său vre-o pagubă cui-va în ținutu, și pe

---

(cea culésă de Alexandri), află „rimade“, versuri despre Codrănu, scrise către marele Stolnicu Iónu (?).

Iată acele „rimade“ în traducere făcută de D. Murnu:

Versuri (*rimadu*) despre vestitul Codrănu, făcute de către Iónu, Mare Stolnicu.

De vitezul Codrănu s'a temutu țera Romănescă și mai alesu Moldova. Căci s'aținea la drumuri și nu mai socotea pe nimeni. Omorurile și luptele erau isprăvile lui. La Brăila se refugiază și cu alții se întovărășesc. Două-șeci de ani țora întregă s'a sguduitu. Domni toți îi purta necazulu, că nu potu să'l prindă. Și de gēba s'au străduitu, afară numai de Matei-Vodă Ghica (1753). Asta a putut numai, alesul prinților, să'l aducă bine 'n mrējă și să pună pe elu mâna. Încă nu împlinise anul când venise la Domnie, și Codrănul îndrăznesce, în lași tocmai ca să intre, dupe legea-î haiducăscă; calu voinic ca să răpescă. Vine chiar la iarmaroc să ia, să nu dō de locu. Dar nu'î calul nimeni, după chiar dorința lui. La Copou se îndreptăză și la pândă se așadă. Și vrea bunul armăsar, să iē dela Căminaru. Căci Marele Căminaru eșia nu tocmai arar, și stătea ca privitor, pe la noul Foisor. Și se 'nșală atunci sermanul, căci elu făr'de arme este, și îl prinde 'ncet dușmanul, după ce îl și rănesc. Și când îl chiamă Divanul, merge curagios Codrănul, și la câte 'ncep să'î ȋică, elu răspunde fără frică. — Hoțule cum îndrăzniș, lângă curte de veniși? — Căci voit-am să'm câștig, dela voi unu calu voinic, calu voinic și calu frumos, ca unu tēnēr curagios. Codrănu, Măria ta, este-acum în mâna ta, poți acum ca să 'l sfârșesci, tocma 'n vremea când domnesci. — Dar nici nu credem vr'o-dată, întemplan neașteptată! După lege 'î a ta sōrtă, și cu crept te duci la mōrte. Postul mare, ȋi din urmă, în spre sēră viața-ȋi curmă, și pleōpele să'ȋi plec, și să dormi așa pe veci. — Munte, codru, dōl și crângu, tōte 'n urma mea mă plângu. O, voi lei, balauri mar, uriași cu lănci tari, și voi arme-apărătoare, unde sunteți acum ȋre? Ce e jalnica osândă! De ce nu'î acum isbândă? O, voi crai, fiți gânditori, vē-arētați ocrotitori. De ce n'am acum oștire, să me punu pe urmărire, să dau fuga să robesc, lumea să o jefuesc, căci eu portu același nume, osândit de 'ntrēga lume.

culpabilŭ vorŭ cȃta Ispravnicii a'lŭ acoperi, vorŭ fi destituiți și vorŭ plăti și paguba. Tȃlharii ce se vorŭ prinde de Ispravnicȃ, însoțiți cu listȃ de lucrurile aflate la ei, în casele și la gazdele lorŭ, sȃ se trȃmițȃ la Divan. Din acele lucruri, Ispravnicii vorŭ restitui cele recunoscute de pȃgubașŭ. Dela hoții prinși, Ispravniculŭ și vel Armașulŭ aŭ dreptŭ sȃ iee cȃte unŭ banŭ. Cei cari vorŭ prinde hoți ucigași și jacașii ce se facŭ cete, alŭ lorŭ sȃ fie tot ce vorŭ gȃsi la hoțŭ și la gazdele lorŭ, scoțȃndu-se din acele lucruri cele recunoscute de pȃgubașŭ. De nu vorŭ rȃmȃnea lucruri din care sȃ se folosȃscȃ prințȃtorulŭ hoțului, prin marafetulŭ Ispravnicului are dreptŭ sȃ iee de cȃciualȃ din prețŭlŭ lucrurilor restituite pȃgubașilorŭ.

Cartea deschisȃ a lui Mihaiu Suțu cȃtre Ispravnicii din 29 Dec. 1794, privindŭ mai multŭ situațiunea țȃranului, fațȃ cu proprietatea, dispune cele urmȃtoare:

1. Toți locuitorii de prin sate sȃ'și facȃ arȃtura, semȃnȃtura și fȃnațŭlŭ pe moșia unde ședŭ, pe cȃtȃ vreme este locŭ îndestul la acea moșie.

2. Dȃcȃ nu e locŭ destulŭ pentru aratŭ și fȃnețe, Vornicelulŭ satului sȃ arȃte Ispravnicilorŭ județului, cari, încredințȃndu-se de lipsȃ, vorŭ cȃuta locuri pe alte moșii vecine, fȃrȃ a aduce pagubȃ stȃpȃnului acelei moșii. Țȃranii își vorŭ face ogȃrele unulŭ lȃngȃ altulŭ, iar nu rȃșchiratŭ. Stȃpȃnulŭ moșiei sȃ'și iee numai dijma, iar cu clacȃ sȃu cu altele sȃ nu supere pe țȃrani. Pȃmȃnturile arate, fie pe moșia pe care ședŭ, fie pe alta, nu vorŭ putȃ fi luate dela țȃranŭ pȃnȃ cȃnd nu le vorŭ lȃsa ei singuri de vechi. În vremea cȃseii, stȃpȃnulŭ moșiei sȃ dȃe țȃranilorŭ iarbȃ de o parte, ca sȃ'și facȃ fȃn. Ispravnicii sȃ oblige pe moșieri a da locuri de aratŭ și de fȃnațŭ, dar și locuitorii sȃ nu fie volnici a intra pe moșii strȃine în silȃ, fȃrȃ scirea Ispravnicilorŭ și a proprietarului.

3. Zapciulŭ mazilŭ, rȃnduitŭ de Ispravnicȃ la fie-care ocolŭ, primȃvȃra și tȃmna, sȃ indemne pe locuitori sȃ are și sȃ semene cȃt de multŭ, iar care nu'și va cunȃsce folosulŭ și nu se va sili, sȃ'lŭ oblige. Mazilulŭ zapciŭ sȃ țȃnȃ fȃie de tȃte produsele semȃnate primȃvȃra și tȃmna și sȃ arate Ispravnicilorŭ ca sȃ vadȃ de s'au fȃcutŭ destule semȃnȃturi.

4. Vornicelulŭ satului cu sȃtenii, în fie-care primȃvȃrȃ sȃ tocmeșcȃ vȃcarȃ pentru pȃscutulŭ vitelorŭ sȃtenilorŭ, herghelegiŭ pentru cai și pȃstorŭ pentru oi și rimȃtori. Zapisele acestorŭ pȃzitori vorŭ fi duse de Vornici sȃ fie intȃrite de Ispravnicȃ. Lȃfa lorŭ sȃ se plȃtȃscȃ cu cisla de sȃteni dupȃ numȃrulŭ vitelorŭ. Nȃpȃea vitele sȃ le închiđȃ fie-care în ocolŭ. Țȃrina de pȃscutŭ sȃ fie ingrȃditȃ și sȃtenii sȃ puie

jitari la locurile de trebuință. Vornicelul și săteni să privilegieze ca vitele să nu facă stricăciuni în țarină și în grădini. Stogurile și ariile să se îngrădescă.

5. Stricăciunile din grădini și fenețe și dela ariile cu pâne, de vor fi făcute de vitele aceluiași sat, să se ispășescă cu Vornicul și 3, 4 fruntași, și suma hotărită să se împlinescă de Vornicul cu scirea Ispravnicilor. Iar pagubele făcute de vite din alt sat, se ispășesc și de oameni din satul unde s'a făcut paguba și de cei din satul cu vitele, și luându pagubași mărturie în scris de stricăciuni, împlinirea pagubei să o facă înșiși Ispravnicii.

6. Domnitorul ordonă Ispravnicilor să nu îngăduie pe moșierii a asupri pe locuitori la luatul dijmei și la alte venituri ale moșiei. Locuitorii să denunțe la ispravnicie și, dacă de Ispravnici nu vor asculta moșierii, ei să înscințeze la Domnie, ca să facă puncre la cale.

Ultimul *pont*, al 7-lea, se referă la dreptul țăranilor a lua lemne din păduri pentru trebuința caselor, fără plată, ci numai cu deciuială dela lemnele de construcțiune, iar și de cele de foc, Domnitorul scrie Ispravnicilor, ca ei să arête Domniei pe proprietarii de păduri, cari nu se supun nizamului.

O frumoasă dispozițiune care termină pontul 7, este aceea că cărciumarii n'au voie să dăce beutură țăranilor pe datorie mai mult decât pentru suma de 1 leu, căci vor rămâne pagubași pentru totă datoria.

De altminterlea, M. Suțul a dat, precum mai sus arătam, în aceeași zi de 29 Dec. 1794, un nizam special pentru păduri, în sensul dispozițiunii menționate aci mai sus, dar cu mai multe detalii, cari se vor pute vedea în tomul nostru VI. (După uricar, tom. 4, pag. 43, și după cond. Mitropol. de Iași). Tot în tomul nostru de anexe (VI), lectorul va pute lua informații și despre altă serie de acte de natură administrativă, judiciară și financiară.

Dintre pitacele relative la finance, menționăm pe acela dela 1 Dec. 1794, relativ la slujba *cuniței*, adică a dăreii, ce se percepea dela străinii, ceși pășcui vitele în Moldova. Acest venit este dat de Domnitor monăstirei Sf. Spiridon, în favoarea spitalului. Taxa cuniței e de 40 de bani noi de totă via și 40 de bani noi de tot stogul de fân. Nu plătesc cunița neguțitorii cari exportă vite, dacă le exportă până în 2 luni de zile dela cumpărarea lor. Asemenea nu plătesc cunița vitele din alte părți, cari vor fi pășunate numai în timpul de 2 luni în țară. Oile locuitorilor din raiaua Hotinului, a Benderului, Săcuța și Ucraina nu plătesc cunița, ci numai *goștina* la goștinarii de străini. 3, 4 cai din țara Ungurească vor fi scutiți de

cuniță. Oile ce vorū veni pe vēră în Moldova la pășune, vorū plăti câte 6 bani de ôie și de capră, iar de vorū rămâne și peste iarnă, se va lua de ôie goștină câte 10 bani noui la goștinarii de străini, cari vorū scăde banii cuniței deja dați.

Boii de negoț nu plătesc cuniță, fiind-că plătesc cornărit și vamă. Boi, vaci de salhana, mănzei și viței de prăsilă sunt iarăși scutiți de cuniță. Negușitorii austriaci ce au cășle în Moldova vor plăti cunița câte 40 de bani noui după hrisovul domnesc. Domnitorul își rezervă dreptul de a scuti de cuniță pe cine va vroi, cu anumit hrisov¹.

Un venit destul de important este acel al *Măjăriei*, care se stringe de o anume Epitropie, prin vechilul ei. Se percepea câte 4 parale de leu de la toți cei ce vindeau pesce sărat și prospăt la schelea Galaților, la țergul Galați, din pescele ce venea pe Dunăre cu caicele seu cu carele, din balta Brateșului, din balta Ialpugului și din alte bălți din țeră turcască. Pescele ce se importă în țeră în care, platesce câte 60 de bani de tot boul și câte 40 de bani de tot calul.

M. Suțul, la 1795, Martie 18, ordonă Epitropiei, ca acestu venit să 'l dea M-rei Galați și la locurile rânduite dupe anumite hrisove. Taxa de la care se va percepe în ținutul Covurlui. Suțul ordonă pârcălabilor de Galați, să fie la dispozițiunea Epitropiei venitului.

Înainte de a termina acestu capitul vom aminti și o altă dispozițiune a lui M. Suțu, cu referință la *țigani* domnesci lingurari și ursari, cari sunt, din vechi, birnici la cămara Dómei. Aceste cete de țigani s'au jăluit Domnitorului că mereu au fost tot făcuți danie pe la M-ri și pe la boieri și de frică a nu cădea rob, mulți din ei au fugitu în Transilvania, de-au rămas puțini în țeră. Ei se rógă lui M. Suțul să le dea un hrisov cu blăstem de arhierii, ca nimeni să nu 'i mai dea danie. Domnitorul constată, că în adevăru s'a împuținat numărul țiganilor și că hrisove în felul celui ce ceru de a nu putea fi dați danie au mai avut țigani și anume: De la Grigore Alex. Ghica Vvod, din 29 Noembrie 1776, al II-lea hrisov de la Constantin Dim. Moruzi din 22 Ianuar 1781, al III-lea de la Alex. Const. Mavrocordat din 2 Dec. 1782, al 4-lea de la Alex. Const. Moruzi din 8 Octombrie 1782, deci și M. Suțul Voevod, constată că Alex. Constantin Moruzi a răscumpărat 20 sălașe țigani, ce erau dați danie chiar Dómei seale și Dóma i-a fost dat comisului Răducan Roset și că A. Moruzi a răscumperat aceste sălașe de țigani și i-au recunoscut chiar lingurari și ursari; M. Suțu dispune și el, ca să nu mai pótă fi dați nimărui țigani de această categorie și tot o dată dă acestor

1. Veđi Uricar, t. IV, fila 40.

sălașe de țigani dreptul să nu fie judecați de ispravnicî, s'eu alți judecători, afară numai în casu de mörte de omü, iar în orî-ce alte judecări să atärne numai de epistații și vorniciî lorü specialî ¹.

O categorie de locuitorî, cari primiră öre-cari protecțiunii și scutirî de la M. Suțulü, aü fostü *Şangăii* de la grópa Ocnei ². Cu hrisovulü de la 28 Maiü 1793 scutesce de bir și angarale cei 225 de liudî. Iar cu altü hrisovü anteriorü, din 24 Aprilie 1783, regulözä proprietatea loculuî din jurulu tärğuluî Trotuşuluî, avëndü în vedere un hrisovü anteriorü, din 1782, a lui Moruzi.

Intr'unü statü oligarhicü, unde apröpe 2, 3 familii işi împartü töte slujbele, este neîndoiösü că numai acei indiviđi avea și ei o parte öre-care în conducerea trebilorü statuluî, cari erau ömenii celorü de la putere.

Nu avemü dar, a însemna aci rolulü jucatü de asemenea ömenî. Ceea ce amü řisü despre compunerea Divanuluî ajunge pentru ca lectorul să 'şi dea seamă: de ce evoluțiunea națională se face mai greü în Moldova, de astä-datä, de cât în țera Românescă?

Dealmintrelea acele câte-va familii, cari cu Suțul împärteau puterea, nu presentaü unü spectacolü mai asigurătorü pentru mersulü înainte al neamuluî românescü, decât acelü ce'l presenta boierimea munteană. Aceeaş relaxare de moravuri la Iaşi, ca și la Bucuresci. Curtea ce în Iaşi řinuse Potemkin nu era de natură a fi deprins boierimea moldovenescă cu virtuřile căsnicieî, cu moderațiunea și modestia. Semänța rea, aruncată de invasiunea străină, dăduse röde tot mai fatale. Nici chiar Biserica nu era în stare să îndrepte moravurile stricate, căci și ea însăși era bolnavă, din acestü punctü de vedere. Cu töte aceste la umbra Bisericeî începe a se forma o clasă mijlocie, din feciori de popi, cari sciindü carte mai multă decât boierimea și vëđëndu-se cu töte acestea inläturată de la afacerile publice, începü a cristalisa opoșițiunea contra stäreî de lucruri de atunci. În luptă inegală cu boierimea de la putere, acestü grupü de ömenî, mai invëțați și mai harnici, recurgü la satire și pamflete contra apăsătorilorü țerei. Nu tärđiü boierimea va califica acesta *de duhü franțuzescü* și va cerca să potolească mișcarea, sprijinită pe Divanul din Constantinopole.

Décä nu în mod formal și pe față, cel puțin în faptă, se punü unulu după altulü în fruntea acesteî mișcări, Mitropolitulü Iacobü Stamati și mai apoi Veniaminü Costachi. Acestă mișcare începe prin a fi socială și devine mai apoi națională, căci va lupta în contra Grecilor. Cum se întâmplă mai tot-déuna, această mișcare va trece chiar

1. Uricariu, t. I, pag. 122.

2. Vëzi condica Şangăilorü de la Ocnele Bacăuluî copie 41 și 45,

și preste capul unora din capii săi. Așa, pe la începutul secolului următor, vom vedea aruncându-se satire și pamflete chiar în trăsura Mitropolitului Veniamin.

Dar deocamdată sunt mari și tari câte-va familii de boieri, de origine greacă, la curtea lui M. Suțulu și sugă cât pot mai bine bugetul țerei, împreună cu Domnitorul și desfașură un lux, cât mai fără gust și mai ruinător. Caretele se înșiră fără sfârșit pe podul verde din Iași, mai tot atât de înalte cât și casele unora din boieri (vedu stampana de la fine), cu arnăuți în capra de dindos și vizitii, purtându în cap aprôpe chivera slujitorască.

Dar la curte ce mai părădă la toate ocaziunile! Nu s'au schimbat mult din obiceiurile descrise de Gheorgache, decât că s'a substituit boierime române fel de fel de venetici¹.

1. Doctorul Suțu în notițulu lui, de care mai sus vorbim, descrie parada din ajunul și ziua Bobotezei, cam tot așa ca și logof. Gheorgache. Iată această descripție:

Ceremonia care se face în ajunul Bobotezei.

Dimineața, prea înălțatul Domn, mergându la spătăria cea mare, se aședă pre tronu, și înainte de a merge la biserică la césurile hotărite, se întâlnește cu egumenii țerei, cari, după datina veche, îi aduc diferite peșcheshuri și în vorbirea lor îi întreabă cum petrec și cum le merge în mănăstirile lor. Ei stau în picioare și cafea nu le dă. Prea înălțatul Domn, îndată ce egumenii esu din spătărie, cu totă parada se duc la biserică la orele hotărite; iar al doilea spătari poartă cuca. În ziua ajunului arhieroul nu vine la biserică, de ore-ce atunci are întâietatea episcopul de Roman, și face și marea sfiuire, după sfârșitul liturghiei. După ce însă prea înălțatul Domn ese din biserică, intrându în spătărie șede pe tron, și mitropolitul cu arhierii și cu boierii cei mari, introducându-se în spătărie, stau în picioare, și întâi intră preoții bisericii domnesce cu crucea, apoi intră egumenii țerei, împreună cu egumenii mănăstirii Iașilor; după egumeni, intră protopopul cu popii târgului, iar după protopop, intră părinții catolici cu crucea, și după ce esu părinții catolici, se dă în sfârșit cafea.

Ceremonia care se face în ziua Bobotezei.

Dimineața, prea înălțatul Domn, mergându în marea spătărie, șede pre scaun și în timp ce boierul marele spătari, precum și marele postelnic poartă *căftane*, intră în biserică cea mare cu parada domnescă și cu două lumânări aprinse, la drôpta și la stânga în fața Domnului, înainte de-a fi cântat „polieleul” („Prea-milostive”) — și după ce cântărețul începe pe „Prea-milostive”, se face darea de lumânări și după acesta încep antifonele, se cite Evanghelia și rândueala ce urneză, și după ce se isprăvesc tedeumul, prea înălțatul Domn, împreună cu Vlădica, cu arhierii și cu boierii, eșindu din biserică, se coboră în curtea domnescă în spre partea Domnei, acolo unde și scaunul prea înălțatului este pregătit, precum și a Vlădicăi, a arhierilor și a boierilor și se face sfințirea cea mare de către Vlădică și la sfârșitul

O paradă mai nouă, care la ambele curți române nu se înlămpase pe vremea Domniilor pământene, ce numai de când Turcia abuzivă dădea așa dăruire de Domnie și preleva abuzivul muncarelu, este descrisă tot de Doctorul Suțulu, în modulu următoru :

Ce trebuie să facă cel ce merge cu firmanu de învoirea Domniei și cu blană la un Domn în ziua alaiului.

«Îndată ce Domnul se arătă de departe, ieși pe amândouă mâinile tôle bocconă și blana, și preste boccea pui firmanul cu punga de diba (stofă de mătase), după ce ai încălecatu deja calul tău, pre care îl ține sluga ta ce ămblă pe jos. Iar când vei fi aproape de Domnul și vei vedea că e timpul, ca Măria sa să pornască spre a veni să întâmpine firmanul, îndată te cobori de pe cal și ast-fel pășesci către Măria-sa, întinzându-ți mâinile tôle cu blană și firman, ast-fel precum le ții. Domnul ia deodată firmanul, și, după ce-l sărută, îl aședă iar deasupra boccele cu blană, ce o ții în cele două mâini. Apoi îți dă un cal domnescu cu patru sau mai mulți cîhodași (slugi domnesce), cari îți țin calul tău și îndată iurdisesci (?) și pornesc înainte Domnului, iar dînsul te urmărește numai decît și așa veniți până la Curte (Κόρτη). După ce sosiți acolo, descăleci calul la scară, și iurdisesci (?) înainte Domnului, până la suirea Domnului pe scaunul în divan, și stai tocmai în fața lui, ținîndu deasemenea blana și firmanul pe amândouă mâinile. Atuncea Domnul, stîndu în picioare, ia firmanul și sărutându-l îl dă lui Divan-Efendisi, ca să-l citească. Iar tu în același timp stai în picioare la locul tău, fiindu mereu în mâinile tôle blana până la sfîrșitul cetirii firmanului. Și atunci Divan-Efendisi-ul ia blana din mâinile tôle și îmbracă cu ea pe Domnul, și numai decît Domnul îmbracă pe Divan-Efendisi cu blană. Iar după aceea te îmbracă și pe tine cu haina de samur, tot la locul unde ai stat de la început, și așa se sfîrșesc toată ceremonia.

De asemenea paradă ce-i dreptul M. Suțu n'avu parte în Moldova. Ceea ce nu-i lipsi însă fu secetea și fîmetea din 1794 -95.

Amu adus la Domnia lui A. Moruzi destule documente, cu referință la această calimitate. Nu ni se pare că M. Suțu se fi lucrat cu aceeași prudență ca Moruzi, pentru conjurarea fîmetei.

sfînțirii se slobodă tunurile și cântă musica, și după ce archiereii, egumenii și boierii sunt stropiți de către Vlădică, începe și defilarea cailor domnesce, adică să intre împodobiți și să treacă în fața prea înălțatului Domn, stropiți fiindu de asemenea de către Vlădică, și încălecați de fii de boieri, îmbrăcați numai cu căftane, și după ce trecu toți caii și vine și comisul cel mare cu obicei-nuita paradă, îndată Domnul cu Vlădică se suie în biserică și se cântă dumeșca și sfînta Liturghie.

În mijloculă acesteî calimităî, Divanulŭ trimite firmanŭ, ca ŝi în Bucurescŭ, cerend zaherele pentru Constantinopole. Ŝi în Iaŝi, ca ŝi la Bucurescŭ, boierii, chiar streinŭ cum erau, nu potŭ satisface cererea Porîei ŝi se mărginescŭ, la 17 Dec. 1794, a trimite la Pörtă unŭ lungŭ arz-magzarŭ de scusă, că nu potŭ trimite Zaherele fiindŭ țora în mare lipsă, nicŭ chiar pe jumătate cum mai la urmă cerca Di-
vanulŭ Turcescŭ. Amŭ aflatŭ acestŭ arz margzarŭ în copie la Mitropolia din Bucurescŭ ¹.

1. Iată în totă coprinderea lui acest documentŭ ce am descoperitŭ noi mai întâiŭ, între hârtiile Mitropoliei de la Iaŝi :

«Măcar că ŝi noi toîi, după poveuirile ŝi poruncile celui prea înțeleptŭ Domnŭ alu nostru, Mihailŭ, ni-amŭ silitŭ împreună, cu totă silința ŝi protiniia putincioasă, însuflețitŭ fiindŭ de cea dulce ŝi fără defăimare ocărnuire a Înălțimeî sale, ca locuitorii să samene, în trecuta primavară, semență cât se va putea mai multă, cari întru adevărŭ cu nemărginită mulțămire ŝi inimă bună aŭ semănatŭ mai mult decât în toîi anii, după cum de toîi aŭ fost ŝciutŭ. Dar din pricina seceteî, care (din pecatele ce D-zeu cunosce) s'aŭ întâmplat în țora Moldoveî poste totă primavara, precum este cunoscutŭ ŝi de prea puternica Împărăție, nu numai că din cele mai multe semăuături oamenii abia au pututu să ŝi ia semența ce aŭ semănatŭ, dar în cât uile cu totulŭ n'aŭ resărit, iar altele de aŭ ŝi răsăritŭ s'aŭ uscatŭ, încât lipsa ce s'aŭ întâmplatŭ întru acestŭ anŭ, în țoră, atât de grău ŝi orzŭ, cât ŝi de popușoi, ŝi mai vêtos de nălăiu, nu numai că este cunoscută la toîi, dar nădăjdumŭ că ŝi prea puternica Împărăție este încredințată. Cu tôte aceste, de vreme ce Domnulŭ nostru ni-aŭ arătatŭ trebuința locuitorilorŭ Țarigradulŭi, rostindŭ a fi datorie neapărată de a ne purta întru toate ŝi la tôte. Cu nemărginită revnă, supuere ŝi ascultare la tôte datornicile către prea puternica Împărăție slujbe; am arătatŭ cât aŭ fostŭ prin putiuță totă poftă ŝi silința, ca să se triuită la Țarigrad, atât în astă primavară, cât ŝi în iastă tîmnă, câtă zaherea aŭ fost prin putință de a se găsi în țoră, atât din cea prea puțină pâne a anuluî acestuia, cât ŝi dintru aceea ce se afla diu pânea anuluî trecutŭ. Ŝi așa prin ajutorulŭ prea puternicŭ împărății ŝi prin neobosita sirguință ŝi cea iubitore de dreptate purtare de grijă a D-lui nostru, păzindu-se drôpta cumpănire în țară ŝi cu mare dreptate împărțindu-se greutatea în tôte părțile țerei, s'aŭ trimis la Țarigradŭ o sumă de zaherea mai mult decât s'aŭ nădăjdutŭ, precum atât diu cele mai d'inaute trimise astă primavară sineturi ŝi isvode, cât ŝi din cele ce se trimetŭ acum de către D-nulŭ nostru, se va cuosce de cătră prea puternica împărăție. Cu aceeaŝi a noastră datornică credință ŝi pro'imie, purtându-ne ŝi spre sevêșirea tuturorŭ celor-l-alte Împărăției slujbe, cari s'an cerut din țora Moldoveî ŝi mai înainte decât tôte, spre strălucita facere a cetăței Benderinluî ŝi povățuitŭ fiind de adinca înțelepciinne ŝi multa ispitire a Domnulŭ nostru, toîi de obște într'o unire ŝi cu unŭ sufletŭ, amu descoperitŭ diu darulŭ Dumnezeirei cele mai lesnitoare chipuri ŝi cele mai cu cale mijloce, priu cari ŝi cele-l-alte slujbe ŝi mai înainte decât tôte spre strelucite facere a cetăței Benderuluî aŭ ajunsŭ la sevêșire cu deobștea mulțămire a tuturorŭ locuitorilorŭ ŝi deplină primirea noastră, care nădăjdumŭ, că din scrisorile Domuuluî nostru, la a căria adîncime a minței ŝi multa ispitire suntemŭ datorŭ

Acestui refuz este ca și pentru Moruzi, un punct rău la partida lui M. Suțu, care va face să reușescă lesne intrigile rusesci și greciști contra sea, la Pórta Otomană.

spre a se păzi buna cumpănire în țoră, după atâtea și atâtea greutăți, sunt cunoscute la prea puternica Impărăție.

În scurt și cea mai de pe urmă: după ce s'au cunoscut că în țeră nu se găsește zaherea, arătându-ne Domnul nostru lipsa și nevoia locuitorilor Tarigradului, cu nemărginita protimie și rîvnă și cu deplină nefățărnica mulțămire a noastră, tăind din hrana copiilor noștri, o parte din cea puțină ce avem spre hrana noastră, am dat-o după prețului hotărît, care cu totă bună voia noastră am voit a o da fără plată, precum nădăjdum că s'au cunoscut de pre puternica Impărăție, din cele scrise a Domnului nostru, a căruia înălțime ne-au încredințat cumcă protimia cea spre dovada supunerii noastre, am voit a arăta prin această aducere a noastră, au fost plăcută celei nemărginite milii a Impărăției.

Asemenea dar cu aceeași poftă și rîvnă și cu totă buna mulțămire ne-am silit ca să se găsească și suma cerșită a mălaiului, dar fiindcă s'au dovedit că mălaiul în țoră nu se găsește, nici ca cum, și Domnul nostru s'au plocat de au aretat la pragul Imperăției adevărul gol, ne-au bucurat înălțimea sa cu iertarea mălaiului, încredințându-ne că milostivirea pro puternice Impărății, după nemărginitele mii ce revărsă către toți credincioșii ei supuși, ne-au miluit cu certarea cererii a jumătate de ioc a mălaiului.

Pentru care aceste mile, noptea și ziua, toți de obște, mici și mari, împreună cu copiii noștri, rugăm pe a tot puternicul Dumnezeu pentru îndelungată și pre fericită viață a pre puternicului, pre dreptului și pre milostivului nostru Imperat (a căruia imperăție să fie nebiruită în veci), și pentru îndelungată viață și buna fericire a pre înălțatului și milostivului Epitrop, stăpânul nostru și celor-l'alți milostivi stăpâni ai noștri, și ridicându mâini rugătoare către Dumnezeu ca să ne învrednicescă sub acoperământul pre puternice Impărății, a ne bucura de-apurarea cu pazirea credinței și a supunerii noastre, de cele bogate mile a purtării sale de grijă, cădem toți de obște la pragul pre puternice Impărății și arătându după o parte nemărginita protimie și rîvnă, ce avem spre slujbele pre puternice Impărății, iar despre altă parte arătându cu mare plecăciune nemărginita lipsă a zaherelor și cea desevărsită lipsă a celor trebuincioase spre hrană ce are ticăloasă noastră țoră, care câte rele și ticăloși au ispitit în trecuții ani sunt cunoscute, ne rugăm milei prea puternice Impărății, ca să se încredințeze că cele mai mari și mai roditoare ținuturi ale țerei, din care iese tot-deuna cea mai multă zaherea, la atăta desevărsită lipsă se află, încât locuitorii nădăduesc cu prea mare economie să se hrănesc din cei prea puțini popuși ce la unu ținut-două decă se află, cari și acești popuși atât sunt de puțini, încât nu sunt îndestui ca să trăiască până la o nouă pâne, dupe cum și din arătările Domnului nostru pre carele noi toți de obște l'am cunoscut și l'au cunoscut alii noștri obștesci părinte și privityetori pentru toate cele spre întărirea și ridicarea celor folositoare a țerei acestia, se cunosc adevărul acesta și căutându la lipsa și nevoia tuturor, să se milostivescă de a lăsa în primăvera viitoare pe țeră slobodă de totă cererea de zaherea, până ce se va face pâne nouă și atunci bine voind Dumnezeu, prin ajutorul și mila pre puternice Impărății, nădăjdum că după silința ce s'au pusă astă toamnă la semănturi

Bătrânul Drăghici nu găsește nimic de adus în Domnia lui M. Suțu. El se mărginește a aminti, că la 1795 a fost schimbat, rânduindu-se în locul lui Alexandru Calimah.

Din puținele documente cercetate de noi, aflăm pe Mihai Suțul Domn la Moldova fără nici o însemnătate deosebită și e de mirare la primul moment, după ce l'am văzut domnind deștept în țera Românească.

Acastă mirare încetăză, decă ne amintim în urma a ce zile grele devine el domnu Moldovei și ce calamități năpustise asupra țerei, în scurtul timp al domniei sale¹?

Constantin Stamati laudă mult pe M. Suțu și pe frate-seu Alexandru, care fu dragoman al Porței. Stamate găsea pe M. Suțu om foarte deștept și învețat, cu calități brilante².

Cronica lui Fănuță (Zilotu Românul) a găsit că M. Suțu fusese domn deștept și bun în Domniile anterioare de la Munteni:

«Iar Mihai vodă din fire
«Milostiv ne apăra,
«In cele dintâi domni două,
«Precum e știută nouă,
«De ori ce fel de năpăști,
«Și cu a sa rîvnă bună
«Făcuse țerei cunună,
«Ferindu-o de prăpăști,
«Atât cât îi rămăsese
«Numele cum-că fusese
«Domn țerei, ca nimeni altu,
«Așa bun și cu dorire
«Pentru a țerei sporire

și care încă se va mai pune la primăveră, cumcă vom sluji iarăși cât a fi prin putință pe prea puternica Împărăție.

Deci ne rugăm milei prea puternice Împărății, dupe cum până acum revarsă către noi și către totă țera cele bogate a ei mili, arătându tot felul de musaade la arătările oștescului nostru părinte și Domn, pentru acele ce era peste putința noastră și a țerei, așa și de acum înainte plecându-se milostivirea sa la arătările Înălțimei sale, să verse către noi cele bogate a ei mile, cu care și noi și strămoșii noștri ne-am crescut, păzindu întru toate și la toate neclintită acea către prea puternica Imperăție datornică credință, supunere și ascultare. — 1794, Decembre 17.

1. De și domnind în Moldova, inima lui Mihai Suțu rămăsese la munteni. De aceea își căsătorește pe fiul său Grigore cu o fiică a lui Neculae Dudescu, vel-Ban, și Moruzi, prin actul din 16 April 1794, acordă diverse scutiri noilor căsătoriți.

2. (Hurmuzache tom II supl, I pag. 112).

«Și creștinu adevăratu
 «Dar o! ce nepotrivólă
 «La a țerei socotélă!
 «Căci unde nădăjduia
 «Că o să pască turma
 «Tot ca întâiū ș'acuma
 «Aū ajunsu de se căia».

Décă se căia țera Românescă când pe la 1802 a recăpatatū domnū pe M. Suțu, tot așa se căia Moldova de aū avea la 1795.

Cu tóte aceste, nu nemulțămirea țerei a adusū înlăturarea lui Suțu de la Domnia Moldovei, ci numai intrigile politice de la Constantinopole și agitațiunile competitorilor greci de domnie.

În primulū locū Suțu displăcea Rusiei. După ordinea Divanului, în înțelegere cu Franța, M. Suțu protegia pe cât putea și ajuta revoluțiunea din Polonia.¹ De aci mânia Ecaterinei contra lui Suțu, oricât acesta se silea să eludeze firmanulū turcescū cu referință la Poloni.

Revoluțiunea polonă fiindū sdrobotă, situațiunea lui M. Suțu deveni și mai rea. Apoi relațiunile lui cu Constantinū Stamati și simpatiile lui franceze sunt încă un gravamenū la pasivulū lui pe lângă curtea Ecaterinei. Negreșitū că sporirea de inriurire în sinulū Divanului turcescū a Rusiei, după terminarea afacerii polone, ba chiar amenințările cu noū resboiū contra Turciei, decât Turcia nu se va lepăda de Franța, nu sunt de natură a asigura dainuirea lui Suțu pe tronul moldav. Întrebarea era acum numai care din greci va succede lui M. Suțu? Triumfătorulū fu *Alexandru Calimah*.

Motivele cari aū militatū în favórea acestuia le vom areta în tomul nostru VII, care începe cu anulū 1796. Atunci vom adăoga observațiunile nóstre și asupra micului spațiu de timpū, cât apucă noulū domnu din anul 1795.

2. Dans le temps que l'insurrection commençait à faire des progrès, la Porte Ottomane, par un firman formel et public, avait enjoint au prince Michel Soutzo, Hospodar de Moldavie, de donner asile à tous les Polonais qui, poursuivis par des partis russes, se jetterent dans les districts situés le long du Dnicster.

(Hurmuzache tom II supl. I, pag. 104).

N O T E

I. *La pagina 11 aliniatul ultimă*, lectorele va adăogi informațiunea, că înainte de finoa lui Februară, 1793, Al. Moruzi e deja sosită în Bucuresc. După ce acte inducemă acăstă data? După actele unui procosă (ce s'aă adusu la capitolulă justiției) și anume: vândărea moșiei lui Iónă Șătrarulă. În acăstă afacere a lucrată Caimacămia lui Al. Moruzi, iar în 23 Februară 1793, intervine o otărire semnată de însuși Al. Moruzi. Cod. XXIII începe, adeveratū cu unū pitacū din 12 Februară, alū acestui Domnitoră, însă este datatū din *Rămniculă Sărată*, adică înainte de ce să fi sosită în Bucuresc. Între 12 Februară, când noulă Domnă ajunsese, venindū din Moldova, la Rămniculă Sărată și între 23 Februară, data primului actū ce s'aă păstratū, somnatū de elū în Bucuresc. este a se aședa data intrărei lui în Capitală Munteniei. Mai corect putomă strînge acăstă spațiū de timpă între 13 și 19 Februară, căci nu e probabilă, că în ziua semnărei de acte, va fi plecată Moruzi din Rămniculă Sărată și iarăși 3—4 zile le-aă consacratū elū, după obiceiū, la ceremonialulă intrărei, popositū din Mănăstirea Văcăresc? Dealtmîntrelea nu este de celū mai maro interes să ajungemă la fixa data acăsta a intrărei în Capitală, după ce Alex. Moruzi face acte Domnescă din îndată după pășirea lui dincăce de Milcov, va să dică între 10—12 Februară 1893.

II. La capitolulă culturai publice (pag. 55) lectorele este advertit că, rămă-
năndū, din erore, neculesse unele documente relative la scolă, s'aă intercalatū
apoi la paginile 415—426. Recunăscemă, că nu e unica erore de acăstă natură,
pe lăngă numeroase eroră rămase la corectură, dar lectorele va scuza, căci a
frămănta cu unū bîetū creeri și cu două ochă, mîi de documento și a nu te
zăpăci la clasificare, nu este lucru ușorū!

TABLA DE MATERII A TOMULUI V.

	<u>Pagina</u>
Prefața.	5
CAP. I.— <i>Moruzi, după diverși scriitori</i>	7
Renunțarea lui A. Moruzi la Muntenia	8
CAP. II.— <i>Căimăcămia la Bucuresci</i>	11
Pregătirea Bucurescilor de venirea lui A. Moruzi	12
Sosirea lui A. Moruzi	12
CAP. III.— <i>Compunerea Divanului lui Moruzi</i>	13
Isvóre de consultată	13
CAP. IV.— <i>Biserica sub Al. Moruzi</i>	14
Filaretu II, după diverși scriitori.	14
Mișcarea literară sub Filaretu.	15
Administrarea Bisericei sub Filaretu	16
Proibițiunea cărților române, tipărite în Ardele.	16
Proprietatea Monastirilor, de sineturi, în 1793	17
Intăritura lui A. Moruzi pe anaforoa Divanului în acestu obiectu (notă).	17
Garda la închisórea Mitropoliei. Clerici condamnați	18
Filaretu II față cu moralitatea în căsnicie	20
Judecata lui Ciucă Polcovniculă pentru fiică-sa.	20
Anaforoa Mitropolitui și resoluțiunea domnască, cu acestu obiectă	20-21

Proselitismul sub Filaretu II. — Maria săsóica și Maria ovreica .	21-22
Paretesis alú lui Filaretú II	22
Noua alegere de Mitropolitú în Divanu	23
Anafora de alegere și rezoluțiunea Domnitorului	23
Iposifiarea noului Mitropolitú	24
Biserica sub Dosithei Filaretú	24-54
Ploconulú și dările preoților către Mitropoliți și Episcopi . . .	24
Regularea hirotoniilor. Decretele relative	25
Iniințarea Episcopiei de Argeșú. Actele relative	34
Iosifu Sevastios primulú Episcopú de Argeșu	38
Oprirea călugărilor de a vagabonda	39
Acusările lui Dionisie Ecclesiarculú	40
Protecțiunea acordată de A. Moruzi Cultelorú streine și ajutorulú la biserici din Orientú	40
Mahalagii de la Rěsvan și sinagoga evreilor	41
Maltratarea unui preotú de evrei	40-43
Pedepsire de preotu	43
Pensiuni la preotú	44
Nizamulú cerșetorilorú	45-47
Protecțiunea bisericeí ardeleno	47
Monastiri din țeră, oprite a fi inchinate la sf. Munte	48
Răducanu Goleșcu, biv vol Logof., în asemenea cestiune cu Molăș- tirea Vieroșu	48
Ingrijirea de cimitire	49
Irisovulú Baraților din Bucuresci	50
Irisovulu Sașilorú	51
Irisovulú catolicilor din Těrgovisce	52
Irisovulú Bisericeí catolice din Cămpu-Lungú	53
Irisovulú Baraților de la Râmnicu-Velcea	54
CAP. V.— <i>Cultura publică</i>	55
Zilot, despre A. Moruzi	55
Dionisie Ecclesiarhulu, idem	55
Șcólele în timpulú ciumei	55
Redeschiderea lorú, la 30 Ianuarie 1794	55
Irisov. de scutiri pentru Constantin, dascalulú de la sf. Gheorghe .	56
Irisovulú Monăstirei Colțea, pentru spitalu și școlă	57
Pitacú la Mitropolitú pentru banii șcólelorú	58
Se cerú școli la Craiova	58
Hotărirea Domnitorului, numindú dascálú la Râmnicú	58-59
Irisov. șcólei de pe moșia Șuța, iniințată de Matei Locusteanu .	59

Șcôla de la Agiesci	60
Șcôla de la Monastirea Obedeianu din Craiova. și hrisovulu ei .	60
Șcôla de la Monastirea Motru.	61
Focșănenii cerū șcôlă.	62
Reclamațiunea dascălului Nedelcu de la Rușii-de-Vede, pentru simbria lui	62
Șcôlele județene sub Moruzi.	63
Filaretū Episcopū de Romnicū	63
Șcôlă la Caracalu, cu hrisovulu relativu	64
Hrisovulū șcôlei din Focșani	64
Șcôlă la Têrgu-Jiului, a Stolnicului Dumitrache	66
Reclamațiunea dascălului Dimitrie din Craiova, pentru léfă, și ac- tele relative	69-72
Școlile grecești din Orientū.	73
Șcôla de la Arvanitohori	73
Șcôla de la Țarigrad	74
Șcôla de la Terapia.	76
Șcôla de la Arnăut-chioi	76
Moruzi prețuea învețătura.	78
Iniințarea flotei pe Dunăre	79
Unu Vasile ce a oficiatū leturghia fără a fi hirotonitū	80
Enache dascălulu reclamă simbria da la Sanda Isvoranu.	80
Birulu impusu preoților la hirotonii, în favôrea șcôlelorū.	80
Doi doctori nooi la Craiova.	80
Intre 1792—1796 cultura românescă și progresele limbei franceze	80
Vorbe franceze intrate in limbă	80
Pensionarea Doctorului Adam din Râmnicu-Vâlcei	80
CAP. VI.— <i>Administrațiunea</i>	81
Compunerea Divanului	81
Iónū Brezoianu despre Moruzi.	82
Aședământū datū dregătoriloru	82
Fabrica de hârtie de la Ciorogârla	83
Immulțirea vornicilorū mari.	82-83
Abuzările vorniceilorū din plăși, cu vitele de pripasu	83
Pitacu la nazirii Epitropi, pentru slujba vorniciei	84
Nizamulu slujbei vorniciei.	84
Rânduiala slujitoriloru de pe la isprăvnicii.	85
Marele Spătarū Enache Văcărescu regulază slujitorii de la că- pităni.	87
Funcționari abuzivi.	87-89

Alegerea vâtafului de plaiu prin locuitori	89
Anaforaua fixându avaeturile vataşiloru de plaiu	90-91
CAP. VII.— <i>Ostea şi flota românească pe Dunăre</i>	91
Tetravanghelulu lui Enache Văcărescu cu numele membriloru familiei	92
Jalba cataneloru contra polcovniculu de Teleormanu	93
Completarea steaguriloru de catane	94
Brésla armăşescă la 1793	95
Constantin Slugeru epistatū armăşiei	95
Artileria muntănă.	95
Corăbieri domnesci.	96
Hrisovulu pentru corăbiile țerei.	96-100
Limanu domnescu alu corăbiiloru la Beşlêga, în Ilfov.	100
Recrutarea marinariloru	100
Modificarea cifrelorū slujitorilorū domnesci pe județe	101
Armăşiei de la Craiova	101
CAP. VIII.— <i>Țăranulu sub A. Moruzi</i>	102
Țăranii zurbagii	102
Reclamațiunea lui Ispasū contra proprietarulu moşiei, pentru asuprire de clacă	104
Numerulu ȃileloru de clacă variază	104-106
Claca la Monăstiri	107
Pontulu țăraniloru după moşiile Monăstireşti în genere.	108-112
Țăranii nu se pot stremuta dupe moşie	113
Monopolulu vëndarei vinulu şi rachiulu	114
Păţachina din pădure.	115
Otaştina de la vii.	113
Păşunatulū vitelorū țărănesci	117
Fenulu făcutū de țărani, luatū pentru grajdurile domnesci	119
Sătenii de la Novaci în procesu cu Petre Sofragiulu pentru clacă	120
Locuitorii din Valea Călugărească cu nişce arnăuţi, arendaşi ai moşiei Cernătescii	123
Egumenii monăstiresci, Episcopii şi Mitropolitulu reclamă claca întregă	126
A. Moruzi apără satulu Conţescii contra proprietătei	127
Elu apără satele contra zapciiloru.	128
Sătenii reclamându preţulu munciei loru preste clacă.	129
Pitacū relativū la pârjolele câmpiiloru	129
Cererea de extradare din Ardêlu a foştilorū volintirii în ôstea austriacă.	130

Licenciarea unui seimenŭ ce a servitu 26 anŭ	130
Pitacŭ de la M. Suŭu ŭn privinŭa extradărei volintirilorŭ români	—
Sătenii aspiră să devină proprietari	131
Dreptulŭ lorŭ de protimisŭ la arendarea moşilorŭ	135
Pitacŭ pentru rugăciuni de ploie	136
CAP. IX.— <i>Ţiganiŭ</i>	137
Jalba ŭiganilorŭ domnesci din Focşani	—
Urmărire de ŭigani particulari	138
O fată, născută din părinte ŭiganu şi mamă română, rămâne liberă	139
CAP. X.— <i>Boeriŭ şi scutiŭiŭ</i>	140
Despăgubire pentru păcura lui Scarlatŭ şi Dinu, Câmpineni	—
Doctorulŭ Silvestru	—
Scutirea buŭilorŭ cu vinŭ boierescŭ, de vama Bucurescilorŭ	141
Priveligii şi scutiri la boieri şi slujbaşi	141
A. Moruzi indurătorŭ cu vėduvele şi feciorii boierilorŭ	142
Dăruire de locŭ de casă, din loculŭ domnescŭ	152
Acte de scutiri şi privilegii ŭn favorea lui Nic. Filipescu, Şerban Racovicėnu, Foti Cavazulŭ, Ilie Mazilulŭ, Al. Văcărescu, Mateiŭ Grecėnu, Nicolai Şătrarulŭ, Const. Drăgoescu, Vist. Ştirbeiŭ, Const. Iz-başa, Doctorŭ Silvestru, Grigoraşcu Merişescu, Grigore Suŭu, vėduva lui Chiriacŭ Elefteriu, Ilie Polcovniculu, vėduvei răpos. Clucer Dumitrache, Gr. Hrisoscoleu, Vornicėsa Veneŭianca Văcărescu, Şătrărėsa Zoiŭa, Antonie polcovnicŭ de vėnători, Const. Ştirbeiŭ vel. log., Anastasie vătafŭ de grajdŭ domnescŭ, Ilėna Bucşănescu, Şătrărėsa Zoiŭa Pitiştėnca, Mihailŭ Oncescu. Post. Ghini Spetėnu	112-151
Ridicare la boierie	154
Gheorghe sin Vasile ridicatŭ la nėmuri	154
Birnici scutiŭi din causă de betrăneŭe şi grea familie	155-162
Ruptore la Visterie	162
Havaetulŭ vorniciei mari	162
Oprirea de a se precupeŭi slujba vorniciei din judeŭe	163
Procesŭ pentru havaetŭ	164
Darea de jderŭ de la vătaşii de plaiuri	166
Jalba locuitorilorŭ din plaiuri, contra avaturilorŭ vătaşilorŭ	167
Darea abuzivă de la potecaşi	167
CAP. XII ¹ . — <i>Dările sub A. Moruzi</i>	168
Reorganisarea Visteriei la 1795	168

1. Din erorea tipografului s'aŭ pus No. XII la accest Cap. care ar fi fost XI.

Infirțarea Vorniciei de Bucuresci	170
Mateiș Fălcoianu prim Vornic de poliție	170
Repartițiunea dărilor în Bucuresci. — Cislă	170
Comisiune pentru cercetarea dajdielor din Bucuresci	170-172
Birnicii din sate opriți a se muta la Bucuresci și viceversa	172-173
Perceperea dărilor în mod neomenos, cu caznă și bătaie	173
Sudiții streini față cu Visteria	174
Armenii la biră	174
Scutiri de biră pentru cauză de infirmitate, ori ca recompensă	175
Abuzul cu scutelnicii, urmărit de Moruzi	176
Vămile	177
Sudiții austriaci față cu vama	178
Vama de oraș	179
Ocnele	180
Carte de scutelă a măglașilor și ciocănașilor	180
Părgarii de la valea ocnei din Vâlcea	181
Vinăriciul și abuzurile ocașionate	182
Oieritul	182
Scaune de carne dând avaeț vinăricerilor	183
Otașina	184
Dările sub Moruzi nu sunt mai mari ca înainte	185
Locuitorii din plaiul Telăjenă contra slujbei Căminăritului	185
Dările și veniturile Epitropiei obștirilor	187
Vendărea venitului cutiei	188
CAP. XIII. <i>Justiția</i>	188
Impedecarea abuzului la perceperea plăței actelor din Departa- menturi și Divană	188
Constringerea corporală pentru datorii	189
Moratorium	189
Moratorium refusată la minori	190
Formalitățile de observat la vendărea de bună-voie a unei pro- prietăți	191
Relațiunile justiției române cu țările vecine	192
Clironomie de supuși români în Moldova și Ardelă	192
Dumitru Fălcoianu clironomă grafului Szekely Laslo	193
Amestecul Porței, prin firmanuri, în justiția țerei	193
Schimbări de note cu comandantul Sibiului	194
Catagrafiile de lucruri mobile	195
Incălditul și luminatul departamenturilor justiției	197-199
Rândași la cancelarii	197
Clironomii ab-intestato	198

Acte relative la stârpirea hoților	200
Zapciulū autorisatū «să silască și făr'de voie» pe acusat, de a spune adevărulū	201
Iloții de orașū	202
Dinu polcovniculū acusatū de prădăciune	202
Enache Văcărescu protivnicū la gēremele	203
Armēnul Ovanes pedepsitū cā aū calomniat Spătăria	203
Enache Văcărescu Mare Banū	204
Vēndare de moșie și casă	204-205
Dumitrache Racoviță cumpără casele lui Ilagi-Moscu	205
Aprobarea vēndăreī, de Domnitorū	206
A. Ipsilante își vinde mai multe proprietăți din țēră	207
Familia Cantacuzinū urmăresce averea confiscată de Mavrogheni	208
Moralitatea publică în sec. trecutū	210
Fată de boierū răpită de țeranū	210-213
Averea răpitorulū confiscată în favórea fetei răpite	213
Prădarea Bisericeī Udricani	213
Moratorium ordonat după cererea debitorulū	215
Pitacū de aducere a unorū țigani hoți	216
Urmărirea unui poterașū, ce a datū drumulū la nisce hoți	217
Respectulū zestrei femeēī, când se urmăresce averea bărbatului	218
Protumisis la vēndare de casă de bună-voie	219
Liberare din închisóre pentru datorii, ca insolvabilū	220
Vinovați morți în temniță, de epidemie	222-223
Despágubire ciaușulū de Divanū Gheorghe, pentru Zapcilaculū săvēșitū	225
Judecata Spăt. Enache Văcărescu pentru împărțirea moșiei Bănésa	226
Stabilire de conace pentru așcherlii	227
Dumitru ciaușulū de slujitori la căpitănia Oltețului	228
Anastasia Fălcoianu urmărindū plată de datorii	229
Diverse acte din sfera justiției: clironomii, tutele, mezaturī, condică a moscenirilorū, cumpărarea de Enache Văcărescu a moșiilor Cantacuzinescī, ocolnice, arderea târgului Slatina, bănuiala de incendiatorū	229-236
Regula împărțirii periusiilorū. Schimbare de proprietate dotală. Paragrafia. Protopopū adusū prin numbașirū la judecată. Judecată între particulari și M-ri	237
CAP. XIV. — <i>Comerțū, industrie, bresle, poște</i>	237
A. Moruzi protege comerțulū și industria	238
Gelepii privighieți	238
Respectulū nizamulū relativū la turci	238

Hrisovul reînouiț pentru proprietatea Ploescilor, în familia Moruzi	244-245
Narturile și monopolurile paralizează comerțul	244
Anafora lui En. Văcărescu și a altor Divaniți asupra jălbei luminărilor. Nartul luminărilor și diverse reguli pentru adunarea senlui din județe și dupe la măcelari	245
Jalba luminărilor de ceară. Nartul acestor luminări	247-249
Măcelarii substituiți fabricanților de luminări	249-253
Vama de orașe se preleva la carvasara	253
Cine plătesce vama de oraș, dintre vîndătorii și cumpărătorii	253
Scutiri de vama de oraș. Reclamațiunile locuitorilor din Gherghița, ne voind a plăti vamă, când vînd vite	253
Al. Moruzi a scădut vama de oraș	253
Repaosul de Duminică pentru prăvăliași	254
Femeile oprite a servi și locui prin cărciume	255-258
Sudiții opriți de a cumpăra imobile	258
Privilegiile ciobanilor ardeleni	259
Menzilanele	260
Facsimile dupe o podorojnă	261
Anafora Hatmanului pentru cumpărarea a 300 cai	262
Paharnicul Grigore Hrisoscolu, însoțit de mai mulți boieri, ia asupra-le întreprinderea poștelor	260-263
Anafora de reorganizare a poștelor	262-268
Așezământul menzilanelor	263-270
Cai înecați în apa Mostiștei	269
Bresle și fabrici	270
Hrisovul işlicarilor și cojocarilor bașcalii, din Martu 1794	270
Intervenirea, în judecata breslei, a Cămărașului	271
Hrisovul cojocarilor blănari subțiri	274-278
Hrisovul luminărilor din 27 April 1794	278-281
Hrisovul bărbierilor din București	281
Hrisovul croitorilor	282
Hrisovul rufetului cojocarilor subțiri, din 29 Ianuar 1795	283
Hrisovul rufetului zăbunarilor, din 6 Iunie 1793	285
Hrisovul bucătarilor din București, cu vătășia lui Panaitu	286
Macelari amenințați cu grôpa ocnei	288
Modificațiuni aduse la ponturile isnafului lemnarilor, zidarilor, cărămidarilor, și nisiparilor	289-291
Fabricile de postav și hârtie	291
Încuviințarea, prin firman imperătesc, a fabricii de postav	291-293
Altu firmanu relativ la fabrica de postav: neguțitorii fabricii	

plătescū 35 pungi de bani pentru lână și altele. Chiriac	
Arbut epistatū alū Fabriciei	294-298
Interesarca lui Moruzi pentru fabrica de postavū	295
Cei aduși pentru datoriī sunt aduși să lucreze la fabrici, cu plata ; asemenea și femeile surghiunite pentru fapte urite . . .	295-297
Alex. Moruzi cere Spătarului și Agăi a găsi 20 de copii pentru fabrică, ca să facă din ei postăvari	297-299
Log. Slătinēnu și Comisulū Dumitrașcu rânduīți epistați la fabrică. Reorganizarea celorū 122 de postavari	299
Făbriicile de hârtie	300
Iirisovulū fabriciei de hârtie	300-303
Fabrica de arpacașū la Cornesci	301
Fabrica de sticlă a banulū Ghica	302
Fabrica de sticlă la Șotānga în Dāmbovița	302
Moise ovreilū intocmesce fabrica de sticle	303
Pitacu din 6 Maiū 1794 relativū la acēsta	303
Iniințarea a 14 mori cu cai, de către M-ri	304
A. Moruzi ordonă Epitropiei obstesci să construească 2 mori de cai, la capulū podulū Mogoșoiei	305
Lege somptuarie. Lipscanii opriți de a aduce stofe de mārē luxū i cusături și basmale de prețū	306
Oprirea importulū de carete	307
Protecțiune acordată meșterilorū pāmēteni	307
Tērguri și bālciuri, sub A. Moruzi	307
Tērgulū sēptēmānalū de la Slānicū	307
Tērgulū de la moșia Coțofeni, a lui A. Văcărescu	308
Publicație la 17 județe pentru rēnduiala tērgurilorū	308
Monopolulū spirtōselorū în tērguri și bālciuri	308-317
Sboru de sf. Nicolae la Coțofeni. Tērgū sēptēmānalū la Brezōia .	309
Sborū la Tārtășesci, la moșia Balaiulū	310-312
Marele Vornicū Manol. Brancovēnulū cērcă să impedece tērgulū de la Tārtășesci, dar nu reușesce	313
Tērgū la Coeni	315
Tērgū la schitulū Crasna. Tērgū la Segarcea	316
Sborū la Rojisce, tērgū la Logresci, la Sālciile	317
Sborū la Istăū, cu vama în folosulū sf. Apostoli, bālciū la Slāmnic a lui Al. Gherache, Tērgū la Voinesci, după cererea locuito- torilorū de pe moșiile vecine. Asemine la Corcova	318
Oboru la Tomșesci lui Radu Slātinēnu	318
Oprirea tērgurilorū de la satele Lāpușata și Slāvesci, fiindū locu de întâlnire a cete de hoți	319

Strămutarea târgului din Râmnicu la câmpu	319
Prăvăliași din dealul Piteștilor, dau toamna câte unu taler de prăvălii	320
Consecvențele păcii de la Șistov față cu industria română . .	320
Desavastagele negușitorilor români și a industriașilor, față cu sudii	321
Pitacul din 20 Sept. 1794, pentru oprirea năvălirii streinilor în București. Evreii	321
Pitacele către Spăt. și Aga de a apăra pe evrei contra prăvăliașilor români	323
Causele împedecătore comerului român	323
Abuzul de moratorium	323-328
Privelihiile și scutirile acordate boerimeii împedecându comerul	328
Capanlăii	329
Narturile	330
Diverse narturi	331-337
Narturi aplicate în județe	337
Monopolul a 12 brutarii în București	338
Aiarul pentru fixarea nartului cărnei	339-341
Narturile pentru lemne de foc și cherestea supără pe țărani .	341
Jăfuiri și greutăți ce întârzie țărani ce vin la târg. Măsuri luate pentru stărpirea acestor abuzuri	342-344
Grădinarii cer a nu fi supuși la nartă	344
Nartă generală	347-354
Flotila Dunării și bresla harabagiilor	347
Obligațiunile acestor harabagii și a vătăfului lor	347-349
Plaga cametei	350
Oprirea pământenilor de a se împrumuta de la Turci	351-352
Precupeții. Măsurile de oprire a lor	354-355
Comitele d'Hauterive despre starea comerului românesc . . .	355
Relațiunile comerciale cu Brașovul și Sibiul	355
Comitele d'Hauterive despre negușitorii greci, nemți și evrei .	355-356
Causele decăderii industriei și a comerului român	356
Piteșcenii ceru reînființarea breslelor	356
Falsificatorii de monede evrei și țigani	358-360
Loterii autorizate în București	360-361
Stabiliri de relațiuni comerciale cu Franța. Emile Gaudin primită la curtea lui Moruzi. Gaudin negociază cu Spăt. Enache Văcărescu. Nota lui Gaudin. Cererea lui către Văcărescu, relativă la vamă. Casa de comerț din București Pellet Hortolan	361-362

CAP. XV. <i>Cutiu milelorū</i>	363
Mendicitatea simandicósă. Pensiuni. Organizarea cutiei; veniturile cutiei. Clironomiile ab-intestato. Inscrierea cutiei în testamente și diete, e obligatorie, sub pedepsă de anulare	365
Escepțiune în favórea testamentului dascălului Ilie, pentru-că a lăsatū 1/2 moșie sátenilor din Negresci	365
Venitulū din taxele caftanelorū și din havaetulū de la ispravniciei de județe, de la judecătóri, arhieriei și preoți	366
Datoria Episcopóilorū și a Mitropoliei către cutie	367
Venitulū din răsuriā de la dajdia breslelorū. Taxa anuală de la neguțitorii carī āmblau prin țerā dupē zaharele	368-369
Deficitulū bugetaru alū cutiei. Pitaculū Domnitorulū convocāndū Divanulū în 1795, ca să avizeze	369-370
Favorulū la împărțirea milelorū și pensiuniloru. Diverse decrete relative	370-371
Mile lunare la diferite fețe. Sporire de pensiune. Cercetările naziriloru Epitropiei despre meritele celoru-ce solicitaū pensiuni	372-373
Pensiune acordată Sultancī, copila de sufletū a lui Ștefanū Vodă	373
Revisiunea leșilorū de la cutie din cauza deficitului	374
CAP. XVI. — <i>Edilitate, hotarele Bucurescilorū, pavele, ape, mēsurī de ordine higienicā și de siguranță publicā.</i>	
Indestularea publicā	375
Epitropia obștinei n'a fost desființată de Moruzi	375
Atributele ei	375
Hotarele Bucurescilorū	376-379
Starostele de binale obligatū de a denunța clădirile de case peste hotarulū orașului	379
Pavarea orașului și facerea de poduri pe Dâmbovița	380-388
Apa Dâmboviței și podurile pe ea	388-393
Poduri pe drumurile mari din țerā	394
Drumurile cele mari întreținute	395
Oprirea încălcării stradelorū din Bucuresci	396
Edilitatea orașelorū județene	397
Paie așternute în calea musafiriloru	397
Indestularea orașului cu apă. Hrisovulu lui Suiulgi-bașa Dumitru. Aducerea de isvóre nouē. Cișmelele carī curgū și nu curgū în Bucuresci la 1795. Repartiția speselorū pentru aducere de isvóre nouē. Acordare de mēsurī de apă, la diverse fețe etc.	398-405
Cișméua beizadelelorū lui Moruzi din valea Cotrocenilorū. Hrisovulu acestei cișmele	405-406

2 cișmele noue publice	406
Cișmăua de la grădina cu chiosc a lui Mavrogheni și actul relativ	407
Ingrijirea orașului din respectul curățeniei. Ridicarea noróielor Oprirea aruncărei lăturilor și gunóielor pe strade	408-410
Mesuri relative la apărare de incendii. Stégulu de foc (pom- pierii). Oprirea descărcărei fénurilor și a cherestelei în oraș	412-413
Nizamul pentru paza publică de zi și nópte. Poliția orașului. Desființarea samarelor	413-414
Clopotnița de la Radu-Vodă	414
Conservarea ruinelor curților domnesci	414-415
Biblioteca școlei de la sf. Sava ferită de foc și ciumă	415-416
Școla de zugravie	416
Școla publică din Cerneți	416
Adăogire de lefi a dascălului elinesc și ipodidascăl din Craiova	416
Gratuitatea învățământului	417
Examenele publice de iarnă	417
Dascălu la școla Obedeau din Craiova	418
Filosofu la școla domnescă, ca al II-lea dascălu; asemenea și unu al III-lea dascalu Gheorghe	418
Dascălu românesc la Focșani la școla de la sf. Iónu	419
Isaia, dascal românesc și slavonesc la școla de la sf. Gheorghe în locul răposatului dascăl Costantin	420
Predicator de amvon, Ambrosie Ierochirica	420
Tipografia ca factor cultural	421
«Pravoslavnică învățătură». «Critil și Andronius». «Liturgia». «Evanghelia», etc.	421
Mișcarea culturală a Românilor din Ardél Propagarea în țără, prin ordinul lui Moruzi, a cărților din Ardél. Oprirea intrărei în țără a cărții «Fire și obiceiuri turcesci», și a gazelor	421
Satira și pamfletul, ca arme de luptă contra mai marilor dila.	422
Doctorii ca reprezentanți ai științei	422
Doctori șarlatani	422 423
Doctorul Radu, primul oculist român	424
Spîteriile inspectate de <i>doctorul cel mare</i> și d-rul Caracașu; taxarea articolelor farmaceutice	425
CAP. VII. — <i>Iarnă grea. Ciumă. Fómete</i>	426
Continuitatea ciumei sub întreaga domnie a lui Moruzi, cu toate măsurile luate de M. Suțu	426

<i>Ciuma</i> . Primulŭ actŭ de la Moruzi cu referință la ciumă	426
Ciuma venită pe calea Giurgiului (Vlașca), în cursul iernei 1793	
ciuma se mai potolise	426
Ciuma în jud. Oltului la satele Floru și Tâmpeni	427
Instrucțiunile Domnitorului către ispravnicii de Oltŭ pentru combaterea cumei. Lazaretŭ de 22 ȝile. Raportŭ septemănalŭ de mersulŭ bŭlei.	427
Ciuma din noŭ în jud. Vlașca la satele Singurenă și Măgura. Aceleași instrucțiuni la ispravnicii de Vlașca	427
Ciuma în jud. Teleormanŭ. Trimiterea capului sf. Visarionu ca sa'lŭ preamble prin cele 3 județe și să se facă aghiasmă. Măsurî pentru mergerea călugărilor cu capul sfântului	427
Mesurî igienice în Bucuresci. Seiacii bolnavi de <i>bŭlă curată</i> să fie duși la spitale	427
Vătășei să dea preotului din mahala, și preotulŭ la Epitropie, rapŭrte septemēnale (Dumineca) de starca poporului mahalalei.	427-428
Călătorii veniți de la Giurgiu facŭ lazaretŭ la Daia și Mŭnăstirea Văcăresci	428
Preoții n'au voie a îngropa unŭ mortŭ pēnă nu s'a cercetatŭ de Spatarulŭ și Aga.	428
Oprirea relațiunilor cu Giurgiulŭ. Raportŭ de sănătate de la ispravnicii de Vlașca.	428-429
Se suspendă judecătŭile, de sērbătorile Crăciunului, să se rupă comunicația între Bucuresci și sate.	429
4 boierinași la cele 4 poduri mari, ca să inspecteze casele în urma raportului vătășeilor și preotului	429
Țiganiî opriți de a intra în Bucuresci.	429
Cerșetorii să fie internați la Mŭnăstiri.	429
Anulŭ 1795, e anŭ de fŭmete și ciumă în totă furia ei	429
În Ianuarie 1795 ciuma isbucnesce și în jud. Muscelŭ	429
Unŭ noŭ transportŭ de calici trimisŭ la Mŭnăstiri.	429
Țiganii din Bucuresci scoși de prin casele lorŭ și trimiși pe la moși și sate depărtate, fără voie a se reintŭrce.	429
Cărciumele se închidu din poruncă domnescă	429
Nizamulŭ pentru bŭla cumei	430-431
Lucrurile din casele molipsite sunt trimise la Mŭnăstirea Plumbuita spre desinfectare	431
Ciocli și zapcii cari se vor apropia de lume curată, vor fi împușcați. Străjile orașului au ordinŭ a împușca pe cioclulu ce s'ar apropia de orașŭ. Ei aveaŭ și uniformă specială. .	431

Devastările caselor celor duși la lazaretu, de către ciocli . Alte grozăvii a cioclilor	432
Têrgul Moșiloru, cu tótă ciuma, se ține, dar afară la câmpu, cât mai departe; măsuri de observat în țilele têrgulu. . .	432
Boerii, Monastirile, funcționarii se apără de ciumă.	433
Rënduiră de portari nooi, în locul țiganiloru, pe la hanuri și Monăstiri.	433
Pitaculu lui Moruzi pentru țiganii rămași în Mănăstiri, ca să fie băgați în apa Dâmboviței ei, cu neveste, cu copii și cu lu- crurile lor	433
Nu sunt oprite la têrgulu Cuculu lucrurile de mâncare; banii sunt trecuți prin oțetu; alte măsuri igienice.	433
Se rânduescu inspectori caselor mahalaleloru, cari să controleze pe vătășei și preoți.	434
Pedepsa cu care sunt amenințați cei ce vor călca nizamulu pen- tru bóla ciumei	434
Umilirea onulu spăimântat de nenorociri. Apelulu lui Moruzi la Biserici.	434-435
Epistatulu Agiei face comparațiune între mortalitatea Rusciuculu și București.	435
Se împart 50 vedre de catranu pe la mahalale și prăvălii. . .	435
Desinfectarea celor ce iesu din orașu. Certificatul Spătarulu că a făcutu lazaretu	436
Se oprescu têrgurile prin județe, se se facu cât mai departe .	436
Desinfectarea celor ce mergu la tãrgulu de la Drăgaica . . .	436
Lazareturi la Predeal și Ceraș, căci ciuma a isbucnit la Brașovu	436
Apelu la cler și poporul din tóte județele, pentru paza de bóla ciumei.	436-437
Domnitorulu dá de mai multe ori raportu agentulu austriacu Marchelius, despre mersulu bólei în țeră	437
Rapórtu despre mersulu bólei și de starea senătăței locuitorilor din mahalale.	437
Ciuma în 1796. Duhovnicii agenți sanitari	437
Se oprescu părădile la înmormintări, etc.	438
Moruzi constată în Mai 1796, că bóla se mai stărpise. Negligența ispravniciloru.	438
Din nou se trimite prin județe capulu sf. Visarion	438
Ultimele măsuri contra ciumei. Lucrurile molipsite să nu fie tainuite, ci arse la maidan.	438-439
Reorganizarea lazareturilor.	439
3 odăi nooi pentru femei, la spitahulu Colțea, făcute de D-na	

Zoe Moruzi. Veniturile acordate. Dumitrașcu Racoviță Epi- tropă	439
Spitalul de la Buzeu. Milele acordate de Moruzi	439
Epitropia spitalului Colțea de Dumitrașcu Racoviță nu place lui Vodă.	440
Moruzi acordă noi venituri spitalului.	440
Spitalul de la sf. Pantelimon pentru pestiferati	441
Vodă ordonă să nu lipsescă nimica bolnavilor. Doctorii să aște- alte hrană, ca să le-o dea	441
În 1795 Moruzi decide a zidi un altu spital de zidu la Dudesci. Facerea acestui spital.	441
Domnitorul afierosește caselor de spital de la Dudesci, venitul a 3 mănăstiri și alte venituri. Regulamentul spitalelor în 22 de ponturi	441
Clucerul Dumitrache arată lui Vodă neîndestularea spital. Sf. Pantelimon; propunerea lui de a i se da venitul și a cele lalte mănăstiri, și aprobarea Domnitorului	442
Sumele cu cari se impune fie-care mănăstire din țară pentru spitale și lazarete, pe 1795.	442
Tot nu se echilibrează bugetul spitalului Sf. Pantelimon; se pun la dări unele mitocă ale M-rei Sf. Pantelimon	443
Să nu se mai dea copiilor câte 300 dramuri pâine, că se face risipă	443
M-rele dau Zaharele pentru hrana celor din spitale	443
Moruzi ordonă lui D. Ghica, să mai adauge câte-va odăi la Pantelimon	443
Se adaugă 18 paturi la spitalul Sf. Pantelimon. Vodă îi dă diferite venituri	443
Alegere de nou Epitropă la spitalul sf. Pantelimon	444
Vodă e nemulțumit de mersul spitalului Colțea	444
Dionisie Ecclesiarhul despre ciumă	445
Dionisie Ecclesiarhul despre spitalul de la Dudesci	445
Anonimul analist («pe file de ceaslov») despre ciumă	445
Iernă grea. Fomete	446
Cum vine fometea din 1795	446
Secetă deja în 1794. Fometea în toamna lui 1794	446
Măsurile lui A. Moruzi pentru îndeșularea publică. Actele relative ; 5 neguțitori se însărcinează cu aprovizionări	447-449
Rea interpretarea de istoricii noștri, că Moruzi a precupețit bucatele	449
Aducerea Zaharalei de peste hotare. Se subscriu bani pentru cumpărare de produse. Oțerta Domnitorului; acesta re- nunță la dobânda banilor sei, în profitul spitalului de la Dudesci	449-450

Moruzi pedepsește abuzurile cu cumpărarea Zaharalei și cu vân-	
darea ei. Zahareaua adusă de peste hotar e scutită de vama,	
care era proprietatea domnească	450
Vama de orașe redusă la $\frac{1}{2}$ pentru zăcherău adusă.	450-451
Vodă opresce precupețirea zaheralei.	451
Vodă Moruzi n'a monopolizat îndestularea publică	451
Țăranii din Mehedinți, înarmați, plăcă a devasta pivnițe și hambare	
de mălai și făină. Apelul Doimnitorului către locuitorii	
din Mehedinți	451-452
Elu împărțea fără plată grâu și porumb pe la săraci.	452
Moșierii și arendașii speculează asupra fometei. Moruzi opresce	
ca să se mai arendeze moșiile monastiresci la străini.	452-453
Abuzurile cu morile de pe moșiile boieresci, țăranii trebuiesc	
a plăti pe deasupra și 4-5 oca de vin. Moruzi intervine,	
dându-nizamul pentru mori.	453
Câștigul de pe zaharele să se împartă cu analoghie la cei ce au	
subscris bani	454
Moruzi n'a impus un împrumut silit mănăstirilor. Elu con-	
sacră dobânda banilor săi pentru spital, și apelă și la	
arhierii, egumeni, boieri, că dacă vor să subscrie și ei	454
Împrumutul cu 2000 lei a spitalului Pantelimon	454
Porțile cere zaharele în timpul fometei	455
Divanul arată imposibilitatea de a satisface cererea Porții	455-456
Țările fometei încheiate la Iulie 1795. Vodă cere de la Ispravnic	
ca să îndemne pe locuitori a aduce bucate la țergu	456
Publicație la toate județele, ca locuitorii să nu scumpescă bucatele	
CAP. XVIII. <i>Societatea între 1793-1796</i>	457
Sunt izvoare pământene referitoare la istoria românească a secolului.	
Tabloul societății Bucureștene, și în genere a societății	
românești, dintre anii 1793-1796. Domnul și Doamna. Des-	
pre 2 portrete ale lui Alex. Moruzi	458
Mijlocul cultural al Curții lui Al. Moruzi.	459
Modesta Curte a lui Alex. Moruzi de la Cotroceni. Boierii propun	
lui Moruzi, ca să-i restaureze una din cele 2 Curți. Elu nu	
are parte se locuiesc în noua Curte de la Mihaiu-Vodă.	460
Maritagiul Domniței Ecaterina sora lui Vodă. Boierii rânduiesc	
Epistafii ai nunții. Schimbarea tabloului nuntașilor și a fes-	
tivităților	460-461
Moruzi dă un ospăț la Curtea boierimii. Invitații	461-462
Altă nuntă la Curtea lui Moruzi: fiul Vornicului Slătinău cu	
fiica Vistierului Filipescu. Descrierea serbării.	462-463

Recepțiunea ambasadorelui rusesc în Bucuresci. Cine descrie această recepțiune?	463-464
Enache Văcărescu însărcinat cu primirea Elciului la Focșani .	463
Spesele cu cari se făcū asemenea parădī.	464
Apanagiulū Dómnēi moldovene	464
Apanagiile Dómnēi. Dómnă Zoīța Moruzi și cānteculū lui Vă- cărescu	465
Dionisie Ecclesiarhulū, A. Xenopol și Dionisie Fotino despre Al. Moruzi.	465
Aaron Florianu despre Al. Moruzi	466
Divanulū țerei sub A. Moruzi. N. Brāncovēnu favoritulū Curței, Enache Văcărescu mare Vist., apoi mare Banū	466
Favorurile Domnitoruii pentru fii boierilorū. Scrisórea către Stolniculū Brăiloiū vestindu'ī că aū făcutū Paharnicu pe fiulū scū Corniță	467
Opozițiunea boierescă molcomită prin chiānarea <i>bivilor</i> la Divan. Divanulū de la 1 Iulie 1796. Caimăcămia Craiovei rezervată Grecilorū.	467
Sigiliulū Domnitorulū Al. Moruzi, din 1793. (Facsimile). . . .	467
Dimitrie Fălcoianu «frondeur». Traducătorulu operei «Pravos- lavnica învățătură»; surghiunulū lui la Tismana și degradarea lui. D. Fălcoianu partisanū lui Al. Ipsilante	468
Al. Ipsilante exilatū la Rodos. Iși vinde moșiile din țeră. . . .	468
Dómnă lui Matei Vodă Ghica. Familia Ghica după 1768. . . .	469
Scarlatu Ghica mare Vist. a lui Moruzi	469
Fiulu lui Matraca surghiunitu la Cernica și Christodor Niculescu la Snagov	469
Asociațiune de boieri ia în antrepriză poștele și alte venituri. .	469
Moralitatea și deșteptăciunea clasei boieresci. Petrecerile boie- rilor și a cucónelorū. A. Văcărescu poetū erotic. Clucerulu Dumitrache și D. Fălcoianu ocupați cu lucrări seriose. . .	470
Jocuri de năpristóce	470
Prinulu spiritistū românū Pitarulū Perticari, «în înțelegere cu duhurile»	470-471
Familia boierescă slăbită. Comitele d'Antraigues. Amorurile lui cu Prințesa Alexandrina Ghica. Napoleon I despre d'Antraig- ues. Ludovic XVIII-lea despre d'Antraigues. Tugutū Go- lovkin și Razumovski, despre aceiași	471
Căletoria lui d'Antraigues cu Prințesa Alexandrina Ghica, însoțiți de duhovnicu	471-472
Nici femeile și fetele neguțitoriloru nu sunt cinstite	472

Pitacū la Mitropolitulū, din 26 Maiū 1796, ca prin duhovnici să disuadeze muerile de a întrebuința sulimanulū	472
Pitacu la Spăt. și Epistatulū Agiei, din 10 Iunie 1796, să isgonescă muerile din cărciune	472
Proccse pentru necinstire de fete. Cumpărare de bărbatū. Mamă intervenindū in favórea necinstitorulū fetei sale. Feciorie plătită pe bani (40 taleri și 2 clăi de fênū!)	473-474
O sentință morală a Metropolitulū, refuzandū divorțulu lui Gh. Jianu de nevasta sa	474
<i>Clerulū.</i> Situațiunea in care se afla sub Al. Moruzi. Carte către Iosif, Episcopū de Argeșū, imputandū'i simonia și indemnanđulū să numescă dascălū cu procopselā de invēțaturā in limba romānescā, care să propage moralitatea. Protopopi rei	474-475
Desconsiderarea bisericei prin simonie. Grāmăticulū Vasile Nuțu popā fără hirotonie, bătutū cu 100 toiage	476
Spiritū de ireligiositate. Biserici sparte de hoți	476
Apelurile lui Alex. Moruzi la Mitropolitulū, sa ordone rugăciuni pentru ploie și încetare de bōlā. Desființarea obiceiulu de a se inchina monāstirile pāmēntene la monāstiri streine. Cālugarii opriți a ieși din Bucuresci fără adeverința Mitropolitulū și a Spătarulu	476-477
Cālugarī greci, chiar arhierei, opriți de a intra in țērā, fara voia lui Vodā, seū a Metropolitulu. Cartea Vlādichii Cervinō	477
Moruzi ordonā bună primire in județe a Episcopulu Catolicilorū	477
Privilegiu femeei Maria, botezatā din legea ovreiasca. Petru croitorulū bătutū cu 100 toiage și expulsare, pentru ca a voitū să crestineze pe unu baiatū de ovreiu	477-478
Fetele romānce de boierū se catolicescū ușor: Ilinca Rălăcénu	478
Supresiunea postulu mare in interesulū salubritătei publice.	478-479
<i>Justiția.</i> Fost-aū funcționari abuzivi sub Al. Moruzi?	479
Vendete populare. Incendiarea și devastarea casei Logofetelulu	480
Stoica din Caracalū, de către locuitori.	480
Țēraniī daū focū la casele și ariile celorū ce i-aū nedreptățitū.	479-480
Zapcii bătutī de țērani; zapcii vorū acēsta pentru profitulū despăgubirei cu bani, ce li se da.	480
Ce putea face Moruzi?	480
Neincrederea strecinilorū in justiția țerei	480-481
Expulsarea unui streinū	481
Intervențiunea consulilorū austriaci in procesele sudiților cu pāmēnteni	481

Meșteșugirea polițelor: creditorii pământeni pun polițele pe nume de sudiți. Actele relative	481
Interesele Românilor sacrificate pentru sudiți. Țeranii opriți a se împrumuta de la cei de peste Dunăre. Intervențiunea cadiilor turci	482
Moruzi pedepsește cu bătae pe o fiică rea și gâlcevitoare cu mama ei	482
Bărbatul se impacă pentru bani cu amantul nevestei	483
Exemplu de iubire maternă și dorul libertății	
¶ Cap. XIX. <i>Hotare. Relațiuni cu țările vecine</i>	484
Interesul Istoriei interne: oglinda societății trecute	484
Relațiunile cu țările vecine (politica)	485
Sistema Ungurilor de a încălca pământul țerei	485
Locuitorii din Săcele au încălcat muntele Rădoslavu și Valea Năgră (Prahova)	485
Rășnovenii au încălcat cu oile muntele Baiul și Valca cerbului	485
Regularea hotarelor despre Austria, în Domnia II-a a lui M. Șuțu	485
Moruzi ordonă Ispravnicilor de Prahova a dispune despresurarea munților	485
Procesul între Rășnoveni și proprietarii muntelui Baiul . . .	485
Încălcarea muntelui Bălescu (Buzău). Domnitorul Moruzi re- clama. I se recunoște dreptul. Ordonă Medeln. Cârlova, Ispravnic de Buzeu, să dispună îndreptarea hotarului. Ordin repetat	486
Guvernul Austriac, complice cu ciobanii, pusese cordonu. Al. Moruzi intervine energic. Cordonul se ridică; totuși Vodă scrie Ispravnicului de Buzău să-i raporteze de e așa. Cârlova întârzie a da răspuns	487
În anul următor din nou se aședă pe muntele Balescu cor- donul austriac. Denunțarea lui Moruzi către Marchelius	487-488
Correspondența guvernului român cu cel ardelen pentru inte- resul ciobanilor ardeleni. Ponturi pentru vamă a cioba- nilor ardeleni (din condicile Divanului)	488-489
Și ciobanii ardeleni au voie ași pasce turmele prin păduri în timpul secetei	489
Agentul Marchelius intervine pentru Sudiți în mod insolent. Reclamarile lui Moruzi	489
Extrădarea dezertorilor austriaci	489-490
Pedepsirea în țară, după legile țerei, a sudiților austriaci. Ex- cepțiune cu casul unui Petru Hagi-Voicu pe care 'lu ex- tradă	490
Pasporturile pentru arděl (teșcherele)	491

Reclamația Agenției austriace să facă pasporturile într'unu formatu mai mare	491
Cartea lui Moruzi către Graf Mitrovschi a lăsa liberă trecerea lui Grigore Grămăticu alu II-lea, carele mergea la Viena, să nu mai facă lazaretu, căci este curatu	491-492
Altă asemenea carte pentru fiul baronului Ruffray, secretarul său	492
Protecțiunea lui Moruzi pentru supuși austriaci.	492
Relațiunile cu Rusia	493
Relațiuni cu Turcia. Moruzi reclamă o bucată de pământu ocupată de Turci.	493
Oprirea călătoriloru Turci prin țera românească	493
Oprirea Turciloru de a face arături în țără, și amblarea Ciurgiuvenilor prin țără spre a stringe untu, și alte provisii. 493-494	493-494
Supușii români din părțile țerei, ocupate de Turci	494
CAP. XX.— <i>Ultimele zile ale lui A. Moruzi. Răsvrătiri boierești.</i>	
<i>Intrigi la Constantinopole. Mazilirea . . . . .</i>	494
Opozițiunea boieriloru contra lui Moruzi.	494-495
Constatarea existenței unu curentu naționalu contraru Greciloru	495
Craioveni și Caracaleni se mișcă. Capii mișcărei. Moruzi îi iartă	495
La 13 Decembre 1793 însă îi pedepsește	495-496
Mai multe pitacuri în legătură cu răsvrătirile din Craiova și Caracală	496
Prohibițiunea vnzărei prafulu de pușcă	496
Ce vroia boierimea răsvrătită? Unii cereau funcțiuni mari . . .	497
Alții cereau stărpirea abuzuriloru. Rânduirea de anchelă. Ancheta favorabilă guvernăntiloru. Acuzatorii sunt surghinuți. Actele relative.	497
Cine 'lu răstornă însă pe Moruzi.	497-498
Scriitorii noștri anteriori despre mazilirea lui Moruzi: Aaron Florian, Laurian, Dl. Xenopolo	498
Ce au devenitu Biserica Sf. Alexandru și spitalulu, zidite de Moruzi, la Dudesci?	498
Relațiunile Divanulu turcescu cu puterile Europene	498
Relațiuni cu Francia. Memoriulu lui Descorches către S. Pörtă în privința relațiuniloru cu Rusia	498
Francia ajută răsvrătirea lui Cociusko în Polonia	499
Revoluțiunea francesă avu răsunetu în Principate. Agenți secreți francesi în Bucuresci. Enache Văcărescu cu caracteru republicanu	499
Hortolan cere Spătarulu și lui Vodă scutirea de vană a mărfuriloru francese. Ce 'i acordă Moruzi?	499

Cum se explică bunele relațiuni ale lui Moruzi cu Francesii . .	499
Amenințările și pretențiunile Rusiei	500
Turcia profită de insurecțiunea lui Cosciuszko	500
Căderea lui Reis-Efendi-Rașid și a lui Ión Moruzi dragomanulū Porței. Efectele acestei căderi asupra Domniei lui Al. Mo- ruzi	500
Secretarulū lui A. Moruzi	500
Numirea formală a unui consulū frances în Principate	500
Constantin Stamati, grecū, solicită asemenea postu la comitetulū Salutei publice din Paris. Ce i se oferă?	500
Grecii din Fanarū se opunū și ei numirei lui Stamate. Emile Gaudin e numitū consulū oficiosū în Bucurescī. Instrucțiun- ile primite de la guvernulū frances	500-501
Suplimentū la aceste instrucțiuni.	502
Scrișorea lui Verninac, trimisulū frances din Constantinopole, cătrec Moruzi, din 25 Iuliū 1795.	503
Recepțiunea lui Gaudin la Bucurescī. Simpatii pentru Franța. Limba francesă și boierimea română.	503
Cărțile francese între Români. Critil și Andronius, romanū fran- ces, tradusū de Mitropolitulū Stamati	503-504
Intrigile lui Const. Stamati la Paris, ca să ia loculū lui Gaudin. Gaudin rechiămatū.	504
Lucruri încurcate pentru Moruzi. Stanislas II regele Poloniei că- zutū. Pasvantoglu. Relațiunile lui Moruzi cu Franța displac Rusiei.	504
Informațiunea ambasadurului frances din Constantinopole des- pre demisiunea lui Moruzi, eronată	505
Patru competițori de tron la Constantinopolū. A. Ipsilante, Suțu Hangerliu și Mavrocordatū	505
Apreciațiunea ambasadurului frances din Constantinopole asupra șanselorū acestorū candidați.	505
Scrișorea lui Verninac către Moruzi, recomandându-i pe Stamati în Iulie 1796	505
Sentimentele lui Moruzi față cu Const. Stamati	505-506
Nota lui Verninac către Pōrtă; cererile sale.	506
Fanarioții, Rusia și Austria se opunū numirei lui Stamati. Scri- șorea lui Verninac către Ministrulū afacerilorū străine alū Franței	506-507
Scrișorea lui Verninac către Dragomanulū Ión Moruzi, în favōrea lui C. Stamati	507
O scrisōre a lui Moruzi, de la 25 Iuliu 1796. Opiniunea lui C.	

Stamati despre opunerea Fanarioților la numirea unui consul frances în Principate	508
La Constantinopol erau 2 feluri de reprezentanți ai Franței : regalisci, republicani	508
Situațiunea cestiunei înființării de consulat francez în Princi- pate	509
Un fiu al lui A. Ipsilante Dragomanu în locul lui Gh. Moruzi exilatu în Cypru	509
Dușmănia între Moruzesci și Ipsilăntesci, după Verninac. . . .	509
Eșecul lui Verninac în afacerea Stamati. Rechiâmarea lui. Noul ambasador du Bayet. Refuzul definitiv al Porței relativ la Stamati	509
Generalul Saint-Cyr în locul lui Stamati. Nota lui du Bayet relativa	509
Saint-Cyr este Cara, autorul cărței «Histoire de la Moldavie et de la Valachie». N. Orășanu a tradus această carte	510
Actele franceze relative la numirea lui Saint-Cyr la București .	510
Instrucțiunile date lui Cara (Saint-Cyr)	511
Cum că Al. Moruzi nu a demisionat, ci a fost mazilit. Verninac despre această mazilire. Exilul lui Moruzi și a fratelui său	512
CAP.XXI. <i>Domnia lui M. Suțu în Moldova</i>	512
D-lă Xenopol despre M. Suțu. Draghici despre aceștia	512
Notesul doctorului Suțu Dracu	512
Populațiunea birnică a Moldovei dupe Dr. Suțu	513
Budgetul Moldovei, de lei	514-515
<i>Cultura publică în Moldova sub M. Suțu</i>	521
Reorganizarea școlei din Botoșani. Carte moldovenescă cu direc- țiune bisericească. Iacob Stamati și casa specială a școlilor. Wolf Andreas și Iacob Stamati. Anafora lui Iacob Stamati despre școli. Gligorașu, logof. Mitropoliei	522
Analiza anaforalei despre școli, a lui Iacob Stamati	522-523
Mișcarea literară sub Iacob Stamati	523
Facsimile după stema țerei, din «Critil și Andronius»	524
Dovezi că această carte era tradusa din franțuzesce	524
Codrilă, secretarul lui M. Suțu	526
Sigiliul lui M. Suțu la 1793	526
<i>Biserica sub Mihailă Suțu</i>	526
<i>Divanul țerei</i> sub M. Suțu, compus mai mult din Greci. . . .	526
Administrația și justiția oligarhică	527
Răzeșul Bărzescu bătut la porța curței pentru că au cerut dreptate	527

Ponturile lui M. Suțu relative la administrațiune din 1795 . . .	527-531
Art. 17 relativ la hoji. Legenda haiducului Codrănu, în versuri, de Iónă mare Stolnică	528
Cartea lui M. Suțu, relativ la situațiunea țeranului față cu pro- prietatea	531-532
Pitacele relative la Finanțe. <i>Cunița. Goștina. Măjăria</i>	532-533
Dispozițiunea lui M. Suțu relativă la țiganii domnesci	533-534
Scutiri și protecțiuni acordate de M. Suțu Șangăiloră	534
Moralitatea clasei stăpânitoare	534
Formarea clasei mijlocii la umbra bisericei: 'eciorii de popi cari luptă prin satiră contra guvernului	534
Mișcare națională contra Greciloră	534-535
Luxul și abuzurile Curței din Iași	535
Descrierea parădii din ajunulă Bobotezei, de Dr. Suțu.	535-536
Descrierea tot de D-rulă Suțu a parădei prelevărei mucarelului.	536
Secetea și fometea în Moldova sub M. Suțu	536-537
Refuzulă țerei, ca și la Munteni, de a da zaharele Turciei	537-538
Betrănulă Drăghici despre M. Suțu	539
Constantin Stamatii despre M. Suțu	539
Zilot Romanulă despre M. Suțu	539-540
Intrigile din Constantinopolă aducă mazilirea lui Suțu	540
Alexandru Calimah înlocuesce pe M. Suțu în Moldova	540
Note	541

STAMPE

1. Alex. Moruzi, după tabloul în culori, zugrăvit la 1800 și care se conservă la Pinacoteca de la Bucurescî.
  2. Idem de pictorul Toepfer, tot din 1800, din Pinacoteca de la Bucurescî.
  3. Menzil. Căruța de poștă.
  4. Promenada de la Podul Verde, Iași.
  5. Pasvantoglu, după Garnier.
  6. Caricatură represintându pe Iosif II ală Austriei și Katerina II a Rusiei jucând în cărți cu Ahmet IV : Moldova, Valachia, Serbia-Belgradul....
Acăstă stampă era la locul ei în tom. III, dar n'am putut-o da acolo fiind-că a intrat la Academie nrmai mai târziu, după finirea acelu volum.
  7. Facsimile după blanquet postal din 1793.
  8. » » semnătura lui Alex. Moruzi.
  9. » » sigiliul Domnescă a lui Al. Moruzi.
  10. » » » » a lui M. Suțu Domnul Moldovei.
  11. Armele țerei de la cartea: *Critil și Andronius*.
-

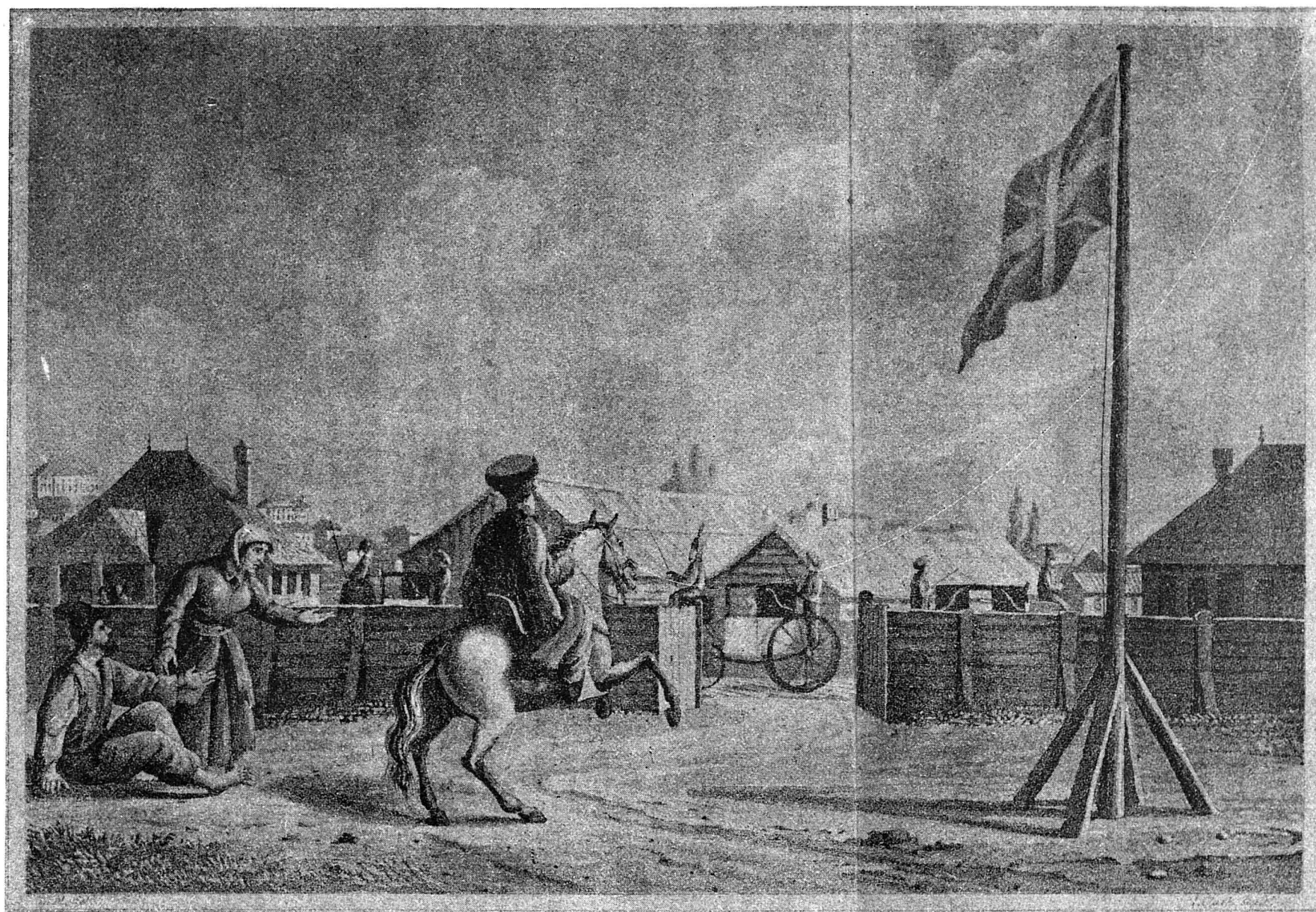

Ist. Românilor.

V. A. URECHIA

CARUȚA DE POSTA PLECAND DIN JAȘI

Ist Românilor.

V. A. URECHIA

IASSII • PROMENADA LA PODUL-VERDE

Românilor.

V. A. URECHIA

PASVAN - OGLU , PAŞA DE VIDIN

Ernsthaftes Unterhaltungsspiel zwischen den dreien Kaiserhöfen.

Rußland, Oesterreich und die ottomannische Pforte im Jahre 1788.

Josephus II.

Ohne Stolz und eigenem Nutzen,
Wirf ich meine Karten hin,
Nicht aus Uebermuth zu trügen,
Nur weil ich ein Joseph bin,
Der auch für die Zukunft sorget,
Dieses ist mein wahrer Will,
Nichts geschenkt, nichts geborget,
Nicht zu wenig nicht zu viel,
Achmet, hier kannst du noch wählen,
Gieb dich nur gelassen drein.
Deine Großmuth könnte fehlen,
Besser, — stell die Waffen ein.

Achmet IV.

Keinem Schritte auszuweichen,
Dies ist der Osmanen Schluß,
Bis wir unser Ziel erreichen,
Uns Mecca beschützen muß,
Dieser große Wunder-Namen
Hat schon Wirkung g'nug gethan,
Wir als dessen Unterthanen
Stehen seine Hülfe an.

Katharina II.

Ich muß doch des Prahlens lachen
Mit dem dollen Mahomet,
So seynd alle seine Sachen,
Glaub' und Sitzen umgekehrt,
Komme nur, du sollst erfahren,
Was ein Katharina kann,

Alles wird sich offenbaren,
Und die Folgen zeigen an,
Dein unmenschliches Vergehen
Ist der grossen Welt bekannt,
Spät wirst du den Frevel sehen,
Wehe deinem ganzen Land,
Was kann wohl ein eiserne Drache
Angesüllt mit Todtenbein,
Wo niemals ein Christenthume
Einen Menschen nützlich seyn,
Nur gekünstelt ist dein Wesen,
Und der ganz gefüllte Ton,
Was von Mecca wird gelesen,
Wo bleibt die Religion,
Menschen, die nur Wohlust kennen,
Leben in den Tag hinein,
Ohne Füllung ganz von Sinnen,
Meccens Lehre ist nicht sein.

Achmet IV.

Mahomet muß alles wissen,
Laßt uns in Zufriedenheit,
Sonst werdet ihr empfinden müssen,
Wer g'wind in diesem Creit,
Wir seynd stolz in unserm Wesen,
Waffen Geld im Ueberfluß,
Unser Leib bleibt unvergessen,
Weil er wieder kommen muß.

Josephus und Katharina.

Achmet es ist unser Wille,
Dieser muß befolget seyn,

Gebt dem Kaiser was des Kaisers
Gieb dich nur gelassen drein,
Das was unserm Thron gebühret,
Fordern wir als eine Pflicht,
Wer es anders kritisiert,
Der kennt keine Rechte nicht,
Gott wird unsere Mächte schützen
Wider den Osmanen Feind,
Unsere Schwerte sollen blitzen
Jedem, der es anders meynt,
Kommt ihr Helden zeigt den Muth,
Zu was ihr geböhren seyd,
Schonet nicht der Türken Blute,
Gott besieget unsern Creit.

Wach e'

Uns fehlt nichts an Muth und Waffen
Diese Feinde fortzuschaffen,
Seine Kühnheit stoßen Sinn
Stürzen zu dem Throne hin,
Was braucht dieser Ländereyen,
Es ist ihm ja nicht zu verzeihen,
— Wer nur patriotisch denkt,
Ja wir wollen Blut und Leben,
Nur vor wahre Christen geben.
Gott sey gnädig in dem Creit,
Vater der Barmherzigkeit.

Fiat.

Es ist auch noch bey ihm zu haben Kriegs-
relation der drey Kaiserhöfen 14 Bögen stark
in 4. sammt der Festung Schabaz kostet 15. Kr.

Sat die Censur paßirt. Augsburg, bey Johann Georg Bullmann.